

РОССИЙСКАЯ АКАДЕМИЯ НАУК
ОТДЕЛЕНИЕ ИСТОРИКО-ФИЛОЛОГИЧЕСКИХ НАУК
ИНСТИТУТ ВОСТОКОВЕДЕНИЯ



ПАМЯТНИКИ ПИСЬМЕННОСТИ ВОСТОКА

СХХІХ

Серия основана в 1965 году

Издательская фирма
«Восточная литература» РАН

ПОВЕСТЬ О МАХАРАДЖЕ МАРАКАРМЕ

Факсимиле рукописи.

Транслитерация, перевод с малайского,
исследование, комментарии, приложения
Л.В.Горяевой

Москва
2008



РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ СЕРИИ
«ПАМЯТНИКИ ПИСЬМЕННОСТИ ВОСТОКА»

*Г М Бонгард-Левин (председатель), О Ф Акимушкин (зам председателя),
Е И Кычанов (зам председателя), Э Н Темкин (отв секретарь), В М Алтатов,
С М Аникеева, Д Д Васильев, Я В Васильков, М А Дандамаев,
Д В Деоник, А Б Куделин, М С Мейер, М Б Пиотровский,
Е А Резван, Б Л Рифтин, И М Стеблин-Каменский,
А Ф Троцевич, А Д Цендина, О М Чунакова*

Повесть о махарадже Маракарме / Факсимиле рукописи Транслитерация, пер с малайского, исследование, коммент, прилож Л В Горяевой, Ин-т востоковедения РАН — М Вост лит, 2008 — 527 с + 1 CD-ROM — (Памятники письменности Востока СХХIX / редкол Г М Бонгард-Левин (пред) и др) — ISBN 978-5-02-018412-1 (в пер)

В книге впервые публикуется рукопись из собрания Санкт-Петербургского филиала Института востоковедения РАН, содержащая текст «Повести о махарадже Маракарме» — литературного памятника, принадлежащего к распространенному в малайском мире жанру волшебного-авантюрного романического эпоса «хикайат». Корни этого сюжета, широко известного как в письменной, так и в устной и театральной традициях малайскоязычных народов, уходят в домусульманскую эпоху, сохранилось более десятка рукописей, содержащих текст памятника. Публикуемая рукопись из собрания СПбФ ИВ РАН уникальна и описывает события, последовавшие за браком главного героя и его восхождением на престол. Издаваемая книга содержит факсимиле рукописи (на прилагаемом диске), транслитерацию, перевод на русский язык, исследование, комментарии и приложения.

- © Горяева Л В транслитерация, перевод, исследование, комментарии, приложения, 2008
- © Институт востоковедения РАН, 2008
- © Редакционно-издательское оформление
Издательская фирма «Восточная литература»
РАН, 2008

Полный список книг серий «Памятники литературы народов Востока» и «Памятники письменности Востока» за 1959–1985 гг опубликован в брошюре «Памятники литературы народов Востока. Каталог серийных изданий 1959–1985» М, 1986. Ниже приводится список книг, вышедших в свет после публикации каталога.

- XXXII, 4 Сыма Цянь Исторические записки («Ши цзи») Т IV Пер с китайского, предисл и коммент Р В Вяткина М, 1986
- XXXII, 5 Сыма Цянь Исторические записки («Ши цзи») Т V Пер с китайского, предисл и коммент Р В Вяткина М, 1987
- XXXII, 6 Сыма Цянь Исторические записки («Ши цзи») Т VI Пер с китайского, предисл и коммент Р В Вяткина М, 1992
- XXXII, 7 Сыма Цянь Исторические записки («Ши цзи») Т VII Пер с китайского Р В Вяткина. Коммент Р В Вяткина и А Р Вяткина. Предисл Р В Вяткина М, 1996
- XXXII, 8 Сыма Цянь Исторические записки («Ши цзи») Т VIII Пер с китайского Р В Вяткина и А М Карапетянца, коммент Р В Вяткина, А Р Вяткина и А М Карапетянца, вступит статья Р В Вяткина М, 2002
- LXI Мела Махмуд Байазиди Таварих-и кадим-и Курдистан («Древняя история Курдистана») Т I Перевод «Шараф-наме» Шараф-хана Бидлиси с персидского языка на курдский язык (курманджи) Изд текста, предисл, указатели, оглавление К К Курдоева и Ж С Мусазяян М, 1986
- LXXIII, 2 Памятники индийской письменности из Центральной Азии Вып 2 Изд текстов, исслед, пер с санскрита и коммент Г М Бонгард-Левина и М И Воробьевой-Десятовской М, 1990 (Bibliotheca Buddhica XXXIV)
- LXXIII, 3 Памятники индийской письменности из Центральной Азии Вып 3 Изд текстов, исслед, пер и коммент Г М Бонгард-Левина, М И Воробьевой-Десятовской, Э Н Темкина М, 2004 (Bibliotheca Buddhica XL)
- LXXVI Бай юй цзин (Сутра ста притч) Пер с китайского и коммент И С Гуревич Вступит статья Л Н Меньшикова М, 1986
- LXXVII Григор Нарекаци Книга скорбных песнопений Пер с древне армянского и примеч М О Дарбинян-Меликян и Л А Хантарян Вступит статья С С Аверинцева М, 1988
- LXXVIII Книга деяний Ардашира, сына Папака Транскрипция текста, пер со среднеперсидского, введ, коммент и глоссарий О М Чунаковой М, 1987
- LXXIX Мебде-и канун-и йеничери оджагы тарихи (История возникновения законов янычарского корпуса) Факсимиле рукописи Изд текста, пер с турецкого, коммент и введ И Е Петросян М, 1987
- LXXX Махабхарата Книга третья Лесная (Араньякапарва) Пер с санскрита, коммент и предисл Я В Василькова и С Л Невелевой М, 1987

- LXXXI, 1–4 Измененный и заново утвержденный кодекс девиза царствования Небесное процветание (1149–1169) Изд текста, пер с тангутского, исслед и примеч Е И Кычанова В 4-х кн
Кн 1 Исследование М, 1987
Кн 2 Факсимиле, пер и примеч (гл 1–7) М, 1987
Кн 3 Факсимиле, пер и примеч (гл 8–12) М, 1989
Кн 4 Факсимиле, пер, примеч и глоссарий (гл 13–20) М, 1989
- LXXXII Шихуа о том, как Трипитака Великой Тан добыл священные книги (Да Тан Сань-цзан цюй цзин шихуа) Пер с китайского, исслед и примеч Л К Павловской М, 1987
- LXXXIII 'Аджа'иб ад-дунйа (Чудеса мира) Критич текст, пер с персидского, введ, коммент и указатели Л П Смирновой М, 1993
- LXXXIV 'Али ибн Мухаммад ибн 'Абдаллах ал-Фахри Китаб талхис ал-байан фи зикр фирак ахл ал-адйан (Краткое разъяснение к перечню последователей разных вер) Факсимиле рукописи Изд текста, вступит статья, краткое изложение содержания, примеч и указатели С М Прозорова М, 1988
- LXXXV Аннамбхатта Тарка-санграха («Свод умозрений») и Тарка-дипика («Разъяснение к своду умозрений») Пер с санскрита, введ, коммент и историко-философские исслед Е П Островской М, 1989
- LXXXVI Васубандху Абхидхармакоша (Энциклопедия Абхидхармы) Пер с санскрита, исслед и коммент В И Рудого М, 1990 (Bibliotheca Buddhica XXXV)
- LXXXVII Вновь собранные записи о любви к младшим и почтении к старшим Изд текста, вступит статья, пер с тангутского, коммент и прил К Б Кепинг М, 1990
- LXXXVIII Вопросы Милинды (Милиндапаньха) Пер с пали, исслед и коммент А В Парибка М, 1989 (Bibliotheca Buddhica XXXVI)
- LXXXIX Дзэами Мотокие Предание о цветке стиля (Фуси кадэн), или Предание о цветке (Кадэнсе) Пер со старояпонского, вступит статья и примеч Н Г Анариной М, 1989
- XC История Чойджид-дагини Факсимиле рукописи Транслитерация текста, пер с монгольского, исслед и коммент А Г Сазыкина М, 1990 (Bibliotheca Buddhica XXXVII)
- XCI Махабхарата Книга восьмая О Карне (Карнапарва) Пер с санскрита, предисл и коммент Я В Василькова и С Л Невелевой М, 1990
- XCII Мах Шараф-ханум Курдистани Хроника дома Ардалан (Та'рих-и Ардалан) Пер с персидского, введ и примеч Е И Васильевой М, 1990
- XCIV Изведать дороги и пути праведных Пехлевийские назидательные тексты Введ, транскрипция, пер, коммент, глоссарий и указатели О М Чунаковой М, 1991
- XCV Кабир Грантхавали (Собрание) Пер с браджа и коммент Н Б Гафуровой, введ Н Б Гафуровой и Н М Сазановой М, 1992
- XCVI Ме'ор айин («Светоч глаза») Караимская грамматика древнееврейского языка По рукописи 1208 г Изд текста, пер, исслед и коммент М Н Зислина М, 1990
- XCVII Норито Сэмме Пер со старояпонского, коммент и предисл Л М Ермаковой М, 1991
- XCVIII Та'рих-и Бадахшан (История Бадахшана) Факсимиле рукописи Изд текста, пер с персидского А Н Болдырева при участии С Е Григорьев

- ева Введ А Н Болдырева и С Е Григорьева Примеч и прил С Е Григорьева М, 1997
- XCIX Хуэй цзяо Жизнеописание достойных монахов (Гао сэн чжуань) Раздел 1 Переводчики Пер с китайского, исслед и коммент М Е Ермакова М, 1991 (Bibliotheca Buddhica XXXVIII)
- C Биджой Гупто Сказание о Падме (Подмапуран) Пер с бенгальского, предисл, коммент и прил И А Товстых М, 1992
- CII Каталог Петербургского рукописного «Ганджура» Сост, введ, транслитерация и указатели З К Касьяненко М, 1993 (Bibliotheca Buddhica XXXIX)
- CIV Мухаммад ибн ал-Харис ал-Хушани Книга о суждениях (Китаб ал-кудат) Пер с арабского, предисл и примеч К А Бойко М, 1992
- CV, 1 Угаритский эпос Введ, пер с угаритского и коммент И Ш Шифмана М, 1993
- CV, 2 О Ба'лу Угаритские поэтические повествования Пер с угаритского, введ и коммент И Ш Шифмана М, 1999
- CVI Шамс ад-Дин Мухаммад ибн Кайс ар-Рази Свод правил персидской поэзии (ал-Му'дjam фи ма'айир аш'ар ал-адjam) Часть II О науке рифмы и критики поэзии Пер с персидского, введ и коммент Н Ю Чалисовой М, 1997
- CVII Шихаб ад-Дин Мухаммад ибн Ахмад ан-Насави Сират Султан Джалал ад-Дин Манкбурны (Жизнеописание султана Джалал ад-Дина Манкбурны) Критич текст, пер с арабского, коммент и введ З М Буниатова М, 1996
- CIX Классическая йога («Йога-сутры») Патанджали и «Вьяса-бхашья») Пер с санскрита, введ, коммент и реконструкция системы Е П Островской и В И Рудого М, 1992
- CX Малик Шах-Хусайн Систани Хроника воскрешения царей (Та'рих-и ихйа' ал-мулук) Пер с персидского, предисл и коммент Л П Смирновой М, 2000
- CXI Ватсяяна Малланага Камасутра Пер с санскрита, вступит статья и коммент А Я Сыркина М, 1993
- CXII Джаядева Гитаговинда Пер с санскрита, вступит статья, коммент и прил А Я Сыркина М, 1995
- CXIII, 1 Законы Великой династии Мин со сводным комментарием и приложением постановлений (Да Мин люй цзи цзе фу ли) Часть 1 Пер с китайского, исслед, примеч и прил Н П Свистуновой М, 1997
- CXIII, 2 Законы Великой династии Мин со сводным комментарием и приложением постановлений (Да Мин люй цзи цзе фу ли) Часть 2 Пер с китайского, исслед, примеч и прил Н П Свистуновой М, 2002
- CXIV Зороастрийские тексты Суждения Духа разума (Дадестан-и меног-и храд) Сотворение основы (Бундахишти) и другие тексты Издание подготовлено О М Чунаковой М, 1997
- CXV Кефалайя («Главы») Коптский манихейский трактат Пер с коптского, исслед, коммент, глоссарий и указатели Е Б Смагиной М, 1998
- CXVI Арабские источники XIII–XIV вв по этнографии и истории Африки южнее Сахары Т 4 Пер с арабского В В Матвеева, Л Е Куббеля, М А Толмачевой при участии Н А Добронравина Предисл М А Толмачевой Издание подготовлено Н А Добронравиним и В А Поповым М, 2002

- CXVII. Запись у алтаря о примирении Конфуция. Факсимиле рукописи. Издание текста, пер. с тангутского, вступит. ст., коммент. и словарь Е.И.Кычанова. М., 2000.
- CXVIII. История Эрдэни-дзу. Факсимиле рукописи. Пер. с монгольского, введ., коммент., прил. А.Д.Цендиной. М., 1999.
- CXXI. Смешанные знаки [трех частей мироздания]. Факсимиле ксилографа. Вступит. статья, пер. с тангутского А.П.Терентьева-Катанского под ред. М.В.Софронова. Реконструкция текста, предисл., исслед. и коммент. М.В.Софронова. М., 2002.
- CXXII. О сознании (Синь). Из философского наследия Чжу Си. Пер. с китайского А.С.Мартынова и И.Т.Зюграфа, вступит. статья и коммент. к пер. А.С.Мартынова, грам. очерк И.Т.Зюграфа. М., 2002.
- CXXIII. Сутры философии Ньяя (Ньяя-сутры и Ньяя-бхашья). Пер. с санскрита, исслед. и коммент. В.К.Шохина. М., 2001.
- CXXIV. Толкование Корана (Лахорский тафсир). Пер. с персидского, примеч. и указ. Ф.И.Абдуллаевой. М., 2001.
- CXXV, 1. Хуань Куань. Спор о соли и железе (Янь те лунь). Т. I. Пер. с китайского, введ. и коммент. Ю.Л.Кроля. М., 2001.
- CXXV, 2. Хуань Куань. Спор о соли и железе (Янь те лунь). Т. II. Пер. с китайского, коммент. и прил. Ю.Л.Кроля. М., 2001.
- CXXVI. Пехлевийская Божественная комедия. Книга о праведном Виразе (Арда Вираз намаг) и другие тексты. Введ., транслитерация пехлевийских текстов, пер. и коммент. О.М.Чунаковой. М., 2001.
- CXXVII. Сутра Общины белого лотоса: тюркская версия. Факсимиле рукописи. Транскрипция текста. Пер. с раннесредневекового тюркского языка, предисл., примеч., указ. слов Л.Ю.Тугушевой. М., 2008.
- CXXX, 1. Полное собрание исторических записок Дайвьета (Дайвьет шы ки тоан тхы). В 8-ми томах. Т. I. Пер. с ханвьета К.Ю.Леонова, А.В.Никитина. Предисл., вступит. статья, коммент. и указ. К.Ю.Леонова, А.В.Никитина при участии В.И.Антощенко, М.Ю.Ульянова, А.Л.Федорина. М., 2002.
- CXXXI. Чжоу Цюй-фэй. За Хребтами. Вместо ответов (Лин вай дай да). Пер. с китайского, введ., коммент. и прил. М.Ю.Ульянова. М., 2001.
- CXXXII. Вишну-смрити. Пер. с санскрита, предисл., коммент. и прил. Н.А.Корнеевой. М., 2007.
- CXXXIII. Агван Доржиев. Занимательные заметки. Описание путешествия вокруг света (Автобиография). Факсимиле рукописи. Пер. с монгольского А.Д.Цендиной. Транслитерация, предисл., коммент. глоссарий и указ. А.Г.Сазыкина, А.Д.Цендиной. М., 2003.
- CXXXIV. Мукундорам Чокроборти Кобиконкон. Песнь о благодарении Чанди (Чондимонгол). Сказание о Дхонопоти (Дхонопоти упакхан). Пер. с бенгальского, предисл., коммент. и прил. И.А.Товстых. М., 2004.
- CXXXV, 1. Атхарваведа (Шаунака). Пер. с ведийского, вступ. ст., коммент. и прил. Т.Я.Елизаренковой. В 3-х томах. Т. I. Книги I–VII. М., 2005.
- CXXXV, 2. Атхарваведа (Шаунака). Пер. с ведийского, вступ. ст., коммент. и прил. Т.Я.Елизаренковой. В 3-х томах. Т. 2. Книги VIII–XII. М., 2007.

ПАМЯТНИКИ ЛИТЕРАТУРЫ НАРОДОВ ВОСТОКА

- I, 3. Ким Бусик. Самгук саги. Разные описания. Биографии. Издание текста, пер., вступит. статья, коммент., прил. под общей ред. М.Н.Пака и Л.Р.Концевича. М., 2002.

СОДЕРЖАНИЕ

Последний малайский хикаят (<i>Л.В.Горяева</i>)	10
Повесть о махарадже Маракарме	
Транслитерация	35
Перевод	299
Комментарий	501
Приложения	
Глоссарий	513
Литература	516
Указатель	519
«Повесть о Бедняке»	521
Начальный фрагмент «Повести о махарадже Маракарме»	523
Родословные героев «Повести о махарадже Маракарме»	526
Summary	527

ПОСЛЕДНИЙ МАЛАЙСКИЙ ХИКАЙАТ

Основой предлагаемого издания является рукопись на малайском языке из собрания Санкт-Петербургского филиала Института востоковедения РАН, содержащая текст «Повести о махарадже Маракарме» (*Hikayat maharaja Marakarma*) — литературного памятника, принадлежащего к распространенному в малайском мире жанру волшеббно-авантюрного романического эпоса «хикайат».

Подробное описание малайской рукописной коллекции из собрания СПбФ ИВ РАН впервые было осуществлено В.И.Брагинским и М.А.Болдыревой [Брагинский, Болдырева, 1977]. Большая часть рукописей данной коллекции принадлежала некому доктору Франку, который в 1912 г. продал их Азиатскому музею Санкт-Петербурга. В их числе находятся и рукописи С 1967, В 2506 и D 450, содержащие текст публикуемой нами «Повести».

Настоящее издание базируется на рукописи С 1967 — наиболее ранней из трех. Ее предполагаемая датировка — 40-е годы XIX в. (на титульном листе указаны даты 1844 и 1847/1848, соответствующие, по всей видимости, времени начала и конца работы над ней). Две другие — В 2506 и D 450 — содержат текст, весьма близкий тексту рукописи С 1967, разделенный на две части: первая занимает полностью весь объем рукописи В 2506, а вторая — первые 124 страницы рукописи D 450 (последующие страницы 125–181 этого манускрипта содержат текст известной «Поэмы о Кен Тамбухан» (*Syair Ken Tambuhan*)). Рукопись В 2506 датируется 1909 г. Из всех трех рукописей лишь в ней одной указано название содержащегося в ней текста, дата переписки, имя копииста и его место проживания (*Hikayat Marakarma yang pertama 1909. Saya yang empunya Ahmad Beramka, Recenongan*¹). В рукописи D 450 отсутствует заглавие и не указано время переписки — скорее всего потому, что она служит непосредственным продолжением В 2506. Следовательно, D 450 была создана в промежутке между 1909 и 1912 гг., следом за В 2506.

¹ «„Повесть о Маракарме“, [тетрадь] первая, 1909 г. Принадлежит мне, Ахмаду Берамке»

Рукописи В 2506 и D 450 принадлежат перу копииста Ахмада Берамки из семьи профессиональных книжников и переписчиков, владельцев платной библиотеки в квартале Печинонган (Батавия)². Большинство рукописей из коллекции доктора Франка написаны рукой или самого Ахмада Берамки, или его отца Сафирина бин Усмана бин Фадли.

О личности переписчика наиболее ранней из трех рукописей — С 1967 — можно лишь строить предположения. История библиотеки Фадли (получившей свое название от имени предполагаемого основателя «династии» батавских переписчиков — Фадли) прослеживается с 1858 г., когда Сафирин бин Усман начал свою деятельность. Маловероятно поэтому, чтобы С 1967, написанная между 1844 и 1848 гг., принадлежала перу последнего. На ее титульном листе можно не без труда прочесть следующие слова (в латинской графике): *Ini Hikayat nyang ponya Saya Bernama S (?)* (слово зачеркнуто чернилами) *Ibnas mando Sellu (selalu?) tingal Kampong C /G?/angkot fo[...]* *danya Saya njang toelin toelis Mama firin (?)*. Под этой надписью можно различить подпись арабскими буквами, в чем-то похожую на подпись племянника Сафирина, Мухаммада Бакира бин Усмана бин Фадли, копииста и автора многих рукописей, принадлежащих этой библиотеке. Это, разумеется, не означает, что рукопись С 1967 принадлежит перу Мухаммада Бакира, деятельность которого пришлась на промежуток 1884–1898 гг. [Chambert-Loir, 1984, 1991].

Если верить датам, указанным на титульном листе С 1967 (1844 и 1847/1848), то к началу XX в. в библиотеке Фадли эта рукопись была из числа наиболее ранних. Там практиковалось и переписывание заново рукописей, изношенных от частого чтения, а также тех, что пользовались наибольшим спросом у читателей. Так, например, «Повесть о Семпурне Джае» (*Hikayat Sempurna Jaya*), написанная (или переписанная) Сафирином бин Усманом в 1878 г., была позднее, в 1886 г., вновь переписана его племянником Мухаммадом Бакиром [Chambert-Loir, 1991, 113].

Сюжетное и текстологическое сходство С 1967 с В 2506 и D 450 позволяет утверждать, что первая из них послужила образцом для двух последующих. Это подтверждает и сопоставление их сюже-

² Деятельности семьи и их библиотеки достаточно подробно рассмотрели в своих статьях А.Шамбер-Луар [Chambert-Loir, 1984, 1991] и В.И.Брагинский [Braginsky, 2002]

тов, и текстологическое сравнение начальных и конечных отрывков В 2506 и D 450 (см. Приложение 2). Очевидно, что переписчик В 2506 и D 450 (Ахмад Берамка) сохранил верность оригиналу и позволял себе лишь небольшие стилистические вольности, не считавшиеся у малайских переписчиков за грех: добавление или, наоборот, опускание некоторых служебных слов или частиц (таких, как *-lah*, *-nya*, *itu*, *telah*, *sudah*), замену *seraya* на *serta* и т.п. Единственные — и весьма незначительные — различия наблюдаются лишь в первом абзаце D 450, где повторно воспроизводится содержание последнего абзаца В 2506 (нечто вроде макро-кустода), а также в трех последних абзацах С 1967, где рассказчик описывает действия героя — Хамида — несколько более подробно. Весьма знаменательно, что сюжет повести в обоих случаях (и в С 1967, и в В 2506 + D 450) остается незавершенным, обрываясь на одном и том же эпизоде. Это обстоятельство, а также тот факт, что в рукописи D 450 за незаконченной «Повестью о махарадже Маракарме» следует другое литературное произведение, доказывает, что исходным материалом при написании В 2506 и D 450 (точнее, ее первой части) служила рукопись С 1967.

Сюжет под названием «Повесть о Маракарме» или «Повесть о Бедняке» достаточно широко известен как в письменной, так и в устной и театральной традициях малайскоязычных народов [Shaharuddin, 1983]. По всей очевидности, его корни уходят в домусульманскую эпоху. Существует не менее двенадцати рукописей, содержащих текст этого памятника и хранящихся ныне в собраниях Лондона, Лейдена, Джакарты, Куала-Лумпура, Берлина и Парижа, а также в частных коллекциях [Shaharuddin, 1983, 39]. Судя по кратким аннотациям, приводимым в каталогах, во всех этих рукописях содержится одна и та же история махараджи Индры Ангкасы (Бедняка) и его сына Маракармы (см. Приложение 1), изложенная более или менее пространно. Так, эпизод, где рассказана предыстория злоключений Бедняка — изгнание его Шивой из небесного царства на землю, — представлен по меньшей мере в двух списках «Повести»: Malay 53 (A) из лондонской коллекции Рэффлза и одной из рукописей из Шри-Ланки, послужившей основой для последнего куала-лумпурского издания [Hikayat Marakarma, 1985]. В некоторых рукописях (например, Schoemann V. 24 из хранилища Preussischer Staatsbibliothek в Берлине) история заканчивается битвой и победой Маракармы над его главным противником, маха-

раджей Индрой Девой, тогда как другие списки не содержат этого эпизода и повествование завершается восхождением Маракармы на престол (таковы, например, рукописи Mal.-Pol. 74 и 75 из Парижской Национальной библиотеки). Во всех вариантах сюжета неизменно присутствует традиционный «сказочный» конец: свадьба самого Маракармы, а также бракосочетания его сестры и шурина.

С давних пор и вплоть до новейшего времени «Повесть» пользовалась у читателей неизменной популярностью. Об этом свидетельствует не только значительное число сохранившихся рукописей, установленный факт устного бытования данного сюжета и наличие его театральной версии, но и то обстоятельство, что с середины XIX в. «Повесть» переиздавалась более десяти раз. Первые литографированные издания, осуществленные в Сингапуре, предназначались, по всей очевидности, самой широкой публике [Proudford, 1992, 346–348]. Своеобразным признанием достоинств этого памятника явилось литографированное издание арабописьменного текста «Повести» в Джакарте в конце 50-х годов XX в., т.е. в период, когда арабская графика уже давно была вытеснена латиницей. При публикации, по всей видимости, были использованы старые литографские камни, сохранившиеся от более ранних печатных изданий «Повести».

Однако сюжет публикуемой нами «Повести о махарадже Маракарме», содержащейся в рукописи С 1967, не идентичен традиционному сюжету одноименного памятника. Он является его продолжением и описывает события, последовавшие за браком главного героя и его восхождением на престол. По ходу сюжета на первый план постепенно выступает новый герой — племянник Маракармы Менгиндра Данта Рупа. По-видимому, безымянный автор продолжения учитывал популярность «Повести о Бедняке» и полагал, что успех новому хикайату, где будут действовать те же герои, гарантирован.

Уникальность «Повести» из собрания СПбФ ИВ РАН и отсутствие аналогичного сюжета в других рукописях того же названия дают основания утверждать, что новый хикайат был создан в сравнительно недавнюю эпоху и потому не мог быть представлен в большом количестве списков. Тот факт, что данное сочинение было повторно переписано Ахмадом Берамкой в 1909 г., доказывает, что оно пользовалось немалым спросом у читателей его библиотеки.

Несмотря на значительный объем малайскоязычного письменного наследия, к вопросам «производства» и бытования рукописей исследователи обратились сравнительно недавно (см., напр., [Koster, 1977, 1993; Chambert-Loir, 1984, 1991; Braginsky, 2002]). Существующие сводные каталоги рукописных собраний рисуют вполне достоверный «портрет» малайской литературы, но едва ли позволяют установить, каким был привычный круг чтения более или менее широких слоев грамотного населения. Дело в том, что нередко рукописи переписывались непосредственно по заказу европейцев, для чего копиистам предоставлялась бумага (это явствует, в частности, из описаний «именных» коллекций — таких, например, как лондонские рукописные собрания Рэффлза и Максвелла [Voorhoeve, 1963]). Подбор сочинений для переписывания вряд ли можно считать случайным: например, в формировании коллекции того же Рэффлза немалую роль сыграл, как известно, его секретарь, впоследствии известный писатель, — Абдуллах бин Абдулкадир ал-Мунши.

В неписаной иерархии жанров малайской литературы волшебного-авантюрные хикайаты находились далеко не на первом месте [Брагинский, 1983, 218–219]. К настоящему времени их доля в общем числе опубликованных памятников малайской словесности сравнительно невелика³. В то же время, как было видно на примере «Повести о Бедняке», этот жанр, зародившийся в достаточно отдаленные времена, продолжал существовать и пользоваться спросом у читателей вплоть до середины XX в. В силу этого обстоятельства, публикация санкт-петербургской «Повести о махарадже Маракарме» не только вводит в научный обиход новый, доселе неизвестный памятник традиционной малайской словесности, но и позволяет составить представление о месте подобных сочинений в кругу чтения достаточно широких масс городского населения. «Демократичность» жанра обеспечивалась распространенной практикой чтения вслух наиболее популярных сочинений. Это обстоятельство нашло свое отражение непосредственно в тексте памятника, где рассказчик обращается к «тем, кто слушает или переписывает эту историю»⁴.

³ Примером тому может служить сетевой фонд малайских источников Malay Concordance Project, созданный сотрудниками Австралийского Национального университета (Канберра), в котором доля волшебного-авантюрных хикайатов ничтожно мала (подробнее о проекте см. [Proudfoot, 1991, 74–95]).

⁴ См. л. 32а перевода «Повести о махарадже Маракарме».

* * *

При изучении истории жанра хикайат как в целом, так и отдельных его образцов неизменной сложность представляет вопрос датировки и атрибуции произведений: по сложившейся в малайском мире традиции, памятники беллетристики не принято было подписывать или датировать. Вот что пишет по этому поводу малайзийский литературовед А.Самад Ахмад: «...литературное произведение считалось... творением всего общества, общественного таланта. Поэтому людям незачем было знать, да они и не хотели спрашивать, кто автор данного произведения: внимание было обращено на изящество слога и увлекательную фабулу. И даже если автор хикайата или шаира ставил под ним свою подпись, в последующие времена это сочинение более ему не принадлежало: в отсутствии книгопечатания отнюдь не возбуждалось переложение чужого произведения, а рукопись для этого можно было попросить у автора. При переписывании в первоначальную форму вносились изменения, что-то убавлялось или прибавлялось по усмотрению копииста» [Samad Ahmad, 1957, 86–89].

Относительность понятия авторства в малайской традиции позволила исследователям говорить об «уникальности /малайских/ текстов, плодов данного места и времени» [Robson, 1988, 4]. Понятие «автор хикайата» звучит столь же условно, как и понятие «автор фольклорного произведения» — при том, разумеется, что произведение устного народного творчества, ввиду многократности своего исполнения, могло подвергаться переработке в гораздо большей мере, нежели письменный хикайат. Нефиксированность момента создания (переписки) текста его автором (копиистом), в свою очередь, создает определенные сложности при попытках проследить историю жанра.

Дошедшие до нас в сравнительно поздних (в основном XVIII–XIX вв.) рукописях, многократно переписанные и переработанные хикайаты не позволяли проследить этапы развития жанра от самых ранних до позднейших его образцов. На протяжении долгого времени единственным — и весьма приблизительным — критерием датировки была степень исламизации того или иного хикайата, наличия в нем элементов мусульманской религиозной доктрины и культуры, а также лексических заимствований из арабского и персидского языков. Исходной точкой развития жанра принято было считать так называемый индуистский период, а временем его

упадка — мусульманский⁵. В лучшем случае подобный приблизительный критерий позволял выстраивать некоторую относительную (и вряд ли безошибочную) шкалу периодизации и не имел никакого практического значения при датировке конкретных памятников.

Исламизация жанра хикайат, его постепенное перемещение в русло мусульманской культуры — весьма сложный и своеобразный процесс. Старые (индуистские) хикайаты подвергались лишь достаточно поверхностным модификациям. Прежде всего это проявлялось в уснащении текста стандартными формулами с прославлениями Аллаха и Пророка, открывающими и завершающими каждую главу, без которых эти повести усилиями наиболее ревностных поборников ислама могли быть изъяты из читательского обихода [Винстедт, 1966, 13, 58]. Возможно, очередные переписчики древних хикайатов просто следовали духу времени, а не пытались таким способом избавиться от религиозной цензуры. При этом само содержание этих сочинений, по-видимому, не вызывало возражений и потому не подвергалось особой переработке.

Второй аспект исламизации индуистских хикайатов — появление в них целого слоя лексики арабского и персидского происхождения. Заимствования включали в себя не только собственно исламскую лексику, но и обиходные понятия, ставшие равноправными синонимами употреблявшихся прежде слов малайского и санскритского происхождения [Winstedt, 1957, 599].

Период адаптации жанра к новой культурной традиции — так называемый переходный [Винстедт, 1966, 92; Liaw Yock Fang, 1975, 102 и сл.], или индо-мусульманский, — оказался и наиболее плодотворным. Малайская словесность обогащается образами и мотивами литератур мусульманской Индии, Ирана, Ближнего Востока. Хикайаты этого периода характеризуют острая занимательность и сложнейшее переплетение элементов старой и новой культуры.

⁵ Подобная схема периодизации жанра была предложена Р.О.Винстедтом в его «Истории малайской литературы» [Винстедт, 1966]. Ее же придерживается и ряд других исследователей: [Liaw Yock Fang, 1975, 102–127; Samad Ahmad, 1957]. По мнению В.И.Брагинского, в истории малайской литературы в целом можно выделить три периода: древний (VII–XIV вв.), раннеисламский (XIV–XVI вв.) и классический (XVI–XIX вв.) [Брагинский, 1983]. Согласно этой схеме периодизации, большинство хикайатов было создано (или, по крайней мере, впервые зафиксировано в письменном виде) в классический период.

Традиционные сюжеты хикайатов (поиски невесты, освобождение родной страны, добывание чудесного оружия и т.д.) обогащаются второстепенными эпизодами и мотивировками, связанными с мусульманской культурой. Так, например, широко распространенный мотив обучения героя волшебству у индуистского отшельника-бегавана (ср. «Повесть об Индрапутре», «Повесть о Лангланге Буане» и др.) подчас сменяется мотивом обучения юноши догматам ислама у мудреца святого Лукмана либо тому же волшебству, но осуществляемому силой молитвы и праведной жизни (этому, например, учит героя отшельник Салам уд-Дин в «Повести о Шах-и-Мардане» [Винстедт, 1966, 102]). Герои хикайатов этого периода носят не только малайско-индийские, но и персидские, и арабские имена, а в сюжетах мирно сосуществуют персонажи индуистской и мусульманской мифологии [Winstedt, 1935, 49]. Некоторые хикайаты известны под двумя названиями — индуистские и мусульманские. Так, «Повесть о Бедняке» (Hikayat Si Miskin) именуется также «Повестью о Маракарме», «Повесть о Шах-и-Мардане» — «Повестью об Индре Джайе» или же «Повестью о Бикраме Датъе Виджайе», «Повесть об Ахмаде и Мухаммаде» — «Повестью о Серенгге Байю» или же «Повестью о Сукарне и Сукарни» и т.п.

Заключительный период истории жанра хикайат отмечен окончательным переходом его в русло мусульманской повествовательной традиции и почти полным исчезновением элементов прежнего «индуистского» духа. С упрочением в малайском мире культуры ислама и по мере знакомства малайцев с произведениями ближне- и средневосточных литератур, авторы хикайатов все чаще прибегают к прямым пересказам и переложениям их сюжетов. В результате в читательском обиходе возникает и получает распространение множество сочинений, лишенных малайского национального своеобразия как в сюжетике, образах, реалиях, так и в лексике: калькирование иноязычных оборотов речи при передаче их на малайском отнюдь не способствовало чистоте языка таких хикайатов [Hervey, 1884, 52].

Это обстоятельство, а также весьма демократические условия бытования волшебного-авантюрного хикайатов — беллетристики *par excellence* — явились причиной пренебрежительного отношения многих историков малайской словесности ко всему жанру в целом как низкому и малохудожественному, едва ли не целиком заимствованному из других литератур: южно-индийских, персидской,

арабской [Нооукаас С., 1937, 119, Netscher, 1954, 11–13]. Предполагаемая вторичность хикайатов отодвигала их на периферию внимания исследователей.

Классическая «Повесть о Бедняке» — прототип публикуемой нами «Повести о махарадже Маракарме» — обычно относится исследователями к наиболее раннему, индуистскому периоду истории жанра. Выше уже говорилось о широкой популярности хикайата, обилии списков «Повести о Бедняке» в различных рукописных хранилищах, а также печатных и литографированных изданий⁶. Не исключено, что одной из причин, по которой «Повесть» неоднократно переиздавалась, была и занимательность ее сюжета при сравнительно небольшом объеме.

* * *

Как сюжет «Повести о Бедняке», так и сюжет «Повести о махарадже Маракарме» строится по схеме, широко распространенной в фольклоре и литературе многих народов и фундаментально изученной В.Я.Проппом на материале русской волшебной сказки [Пропп, 1969]. Рассматривая сюжеты хикайатов сквозь призму этой схемы, историк персидской и малайской литератур А Баузани высказал суждение, что хикайатам как жанру присущ некий особый тип изначального сюжетного конфликта. По мнению исследователя, в них реализуется типично индийская схема развития сюжетных коллизий, основывающаяся на множественности уровней, на которых происходит действие. Согласно этой схеме, стержнем сюжета являются *аватары* небожителя — его путешествие на землю, скитания по ней и последующее возвращение на небеса. С другой стороны, как отмечает А.Баузани, в сюжетах хикайатов, возможно, отразились и местные архаические религиозно-культурные представления, в частности представление о переходе мертвых в низший мир, связанное с обрядом инициации и общее для бесчисленного множества народов [Bausani, 1962]. В обоих случаях наблюдается перемещение героя из высшего мира в низший (и обратно) как структурная основа сюжета.

⁶ Даже столь популярные образцы этого жанра, как «Повесть об Индрапутре» и «Повесть о Шах-и-Мардане», известные в десятках рукописей, представлены лишь единичными печатными изданиями [Винстедт, 1966, 239, Liaw Yock Fang, 1975, 333]

Как уже говорилось, предыстория земных приключений Бедняка (он же махараджа Индра Ангкаса) — это проклятие его Шивой (в других вариантах — Индрой) и последующее изгнание с небес. Кстати, эпизод этого изгнания — своего рода «пролог на небесах» — наличествует лишь в немногих списках «Повести», в том числе в наиболее старой из сохранившихся, лондонской рукописи Raffles Malay 53 (A), а также в рукописи из Шри-Ланки, послужившей основой для издания [Hikayat Marakarma, 1985] и последующей сетевой версии. В прочих же списках о причинах бедственного положения героя и его земных мытарств говорится задним числом, и дальнейшие приключения Индры Ангкасы, его сына Маракармы и дочери Нилы Кесумы развиваются уже в земном царстве. Счастливый конец злоключений Бедняка не предполагает, однако, его возвращения на небеса: он так и остается раджей созданного по его молитвам княжества Пуспа Сари.

Говоря о «картине мира» в «Повести о Бедняке» и «Повести о махарадже Маракарме», необходимо подчеркнуть, что земное царство, где разворачивается основное действие этих хикайатов, населено не только простыми смертными, но и сверхъестественными существами. Так, раджа страны Мерчу Индра, тесть Маракармы, поведует народом джиннов, сын же его Буджангта Индра, сменив на троне погибшего в битве махараджу Индру Деву, становится властителем дэвов (или «божеств» — *dewa*) и т.д. Демонология обоих памятников весьма разнообразна: в сюжете фигурируют и исконно малайские духи (*mambang*), и мусульманские пери и джинны, а также индуистские обитатели царства Индры — небожители (*indera*), к которым принадлежит и сам Бедняк — махараджа Индра Ангкаса, а также уже упомянутые божества-дэвы (*dewa*) и полубожества (*sependera*), упоминаются, наконец, и небесные феи (*bidarani* — от санскр. *vidyādhari* — мудрые небесные девы, обительницы царства Индры).

Заслуживает внимания то обстоятельство, что существа, связанные с мусульманской демологией (джинны и пери), в двух рассматриваемых памятниках, как и в хикаятах вообще, обитают обычно в плоскости земного царства — правда, в своих особых княжествах. Напротив, малайско-индуистские небожители, божества и духи локально связаны с горными высотами. В «Повести о Бедняке» именно они приходят оказать решающую помощь Маракарме в его битве с антагонистом — махараджей Индрой Девой, приведя с собой все небесное воинство. Первое же знакомство ге-

роя с ними происходит на священной горе Берджентера⁷, куда обитатели небесного царства часто спускаются на досуге.

Со священной горой в большинстве хикайатов обычно связан широко распространенный в фольклоре и литературе Нусантары мотив ученичества или отшельничества героя, обучения его волшебству, что в пропповской терминологии соответствует получению героем «волшебного средства». В качестве наставника — носителя высшего знания («дарителя») — чаще всего выступает уже упомянутый отшельник-бегаван, обитающий на священной горе. В «Повести о махарадже Маракарме» таких персонажей два: Индра Чита Нара Вангса, под руководством которого Буджангга Индра совершает свое подвижничество, и Берма Индра, наставник малолетнего раджи Менгиндры Данты Рупы.

Типологически мотив ученичества и аскезы героя во время его пребывания на священной горе, по-видимому, связан с инициационным обрядом: в результате пройденных испытаний и посвящения, бездетный Буджангга Индра становится отцом, а юный Менгиндра Данта Рупа — храбрым и искушенным воином, т.е. оба они обретают новый социальный статус. Однако «классическая» инициация предполагает символическое посещение испытываемым царства мертвых [Пропп, 1946], тогда как в «Повести о махарадже Маракарме», как и во многих других волшебных хикайатах, священная гора находится на полпути к небесному царству, а мир хтонический не представлен вообще.

В «Повести о Бедняке» и «Повести о махарадже Маракарме» реализуются сходные сюжетные коллизии. В первом хикайате герой изгоняется по навету отцом из родного княжества, в своих скитаниях посещает священную гору и овладевает там наукой волшебства. Во втором — отец героя сам посылает сына на гору, в учение к бегавану, и уже оттуда юноша отправляется на подвиги в защиту принцессы. Сюжеты «Повести о Бедняке» и «Повести о махарадже Маракарме» строятся в полном соответствии с системой функций Проппа⁸, при многочисленных совпадениях не только самой номенклатуры функций, но и их содержания. Это и неудивительно: анонимный автор «Повести о махарадже Маракарме»,

⁷ Berjentera — по-видимому, Bercendera — от слова cendera (полубожества), обозначающего обитателей этой священной горы.

⁸ Об использовании пропповской схемы для анализа сюжетов малайской нарративной прозы см. [Горяева, 1973, 1979; Shaharuddin, 1983; Zahir Ahmad, 1993 (1), 1993 (2)].

взявший за основу персонажную схему и место действия «Повести о Бедняке», стремился в полной мере следовать стилистике оригинала, стараясь представить оба текста как органическое целое. Тем не менее «Повесть о махарадже Маракарме» по ряду особенностей заметно отличается от своего прототипа.

* * *

Первые строки «Повести» выглядят так, будто рассказчик начал не новую историю, а очередную главу продолжающегося сюжета. Экспозиция сведена до минимума: буквально в одной фразе говорится о том, что спустя три месяца после свадьбы Маракармы и принцессы Чахайи Хайрани государыня забеременела, а затем автор переходит к описанию посещения ее знатными дамами княжества, явившимися с поздравлениями и подарками. Сцена выдержана в традиционной стилистике хикайатов. Рассказчик подробно описывает все полагающиеся в подобном случае элементы церемониала, все мельчайшие действия и жесты персонажей. Сцена парадной трапезы государыни, окруженной придворными дамами, симметрична сцене пира государя среди его вассалов. Отметим, что все дальнейшие сцены пиров почти текстуально воспроизводят описание этого первого пира. Таким образом, уже с первых страниц памятника ярко проявляется такая его особенность, как обилие чисто церемониальных сцен, клишированных не только на содержательном, но и на лексическом уровне.

Эта присущая некоторым хикайатам особенность была подчеркнута еще А.Баузани, предлагавшим выделять в хикайатах базисную структуру и церемониальные украшения. Последние подразделяются им на пять категорий: 1) церемониал придворный, 2) церемониал религиозный (постоянные ссылки на «волю Аллаха»), 3) церемониал чувств (государь улыбается, услышав приятную новость или забавную реплику; герои под наплывом чувств проливают слезы и т.п.), 4) описательный церемониал (клишированные описания роскошных садов или портрета красавицы) и, наконец, 5) динамический церемониал (описание ситуации через мельчайшие действия персонажей, например: «ada yang... ada yang...» — «одни делали то-то, вторые — то-то...»). Церемониальные украшения представлены, разумеется, и в «Повести о Бедняке», где они достаточно лаконично обрамляют базисную структуру сюжета. Однако в «Повести о махарадже Маракарме» церемониал,

связанный по преимуществу с придворным протоколом, занимает гораздо более значительное место.

Базисная структура «Повести о махарадже Маракарме» представлена двумя «ходами» или сюжетными циклами, каждый из которых, согласно пропповской схеме, охватывает развитие событий, начиная от некоторой «беды» или «недостачи» до их «ликвидации». Это, во-первых, история махараджи Буджангги Индры, испытывавшего «недостачу» ребенка и отправившегося добывать его путем отшельничества на священной горе. Во-вторых, это история юного раджи Менгиндры Данты Рупы — от его обучения у *бегавана* до победы над соперником, Шахом Гентаром Аламом, и остатками его войска.

Основываясь на пропповской схеме, историю Буджангги Индры можно изложить так. Узнав, что его родичи (Маракарма и Менгиндра Сари) уже обзавелись потомством, Буджангга Индра остро ощущает свою бездетность («недостача» — *а*). Он решает совершить отшельничество, призванное помочь ему достичь желаемого («начинающееся противодействие» — *С*) и тайно уезжает из страны в сопровождении четверых товарищей («отправка» — $\uparrow$). В пути Буджангга Индра встречает змея, а затем великана, демонстрирует им свою сверхъестественную мощь, в результате чего те предлагают ему свою помощь: змей вытягивается до невероятной длины, служа путникам мостом через озеро Андар-Семандар, лежащее на пути к священной горе, а великан учит его волшебству (здесь дважды воспроизводится следующая последовательность функций: «первая функция дарителя» — *Д*, «реакция героя» — *Г*, «получение волшебного средства» — *З*). Этими двумя существами список дарителей не исчерпывается: в той же роли позднее выступают отшельник Индра Чита Нара Вангса, наставник героя в период его отшельничества, также обучающий его волшебству, затем Батара Бисну и, наконец, Батара Гангга, из рук которого Буджангга Индра получает главное волшебное средство — цветок. Из этого цветка в самом конце сюжета у героя появляется дочь, что, собственно говоря, и является «ликвидацией беды или недостатка» — *Л*. «Неузнанное прибытие» Буджангги Индры в пределы родной страны ($\downarrow$ и *Х*) и его «трансфигурация» (*Т*) завершают скитания героя.

Данной структурной схеме, хотя и в несколько усложненном виде, подчиняется и история Менгиндры Данты Рупы. В качестве «исходной беды» (*А*) выступает сватовство к принцессе (дочери Буджангги Индры) двух раджей одновременно. Узнав об этом,

Менгиндра Данта Рупа вместе со своим побратимом Махмудом Менгиндрой решает отправиться на место событий («начинающееся противодействие» — *C*). При этом «получение волшебного средства» (магических знаний и волшебной стрелы) — *Z* — происходит еще до сообщения о «беде», постигшей принцессу и ее отца. В бою юный Менгиндра Данта Рупа побеждает антагониста — раджу Шаха Гентара Алама (функции «борьба» — *B* и «победа» — *П*). Поскольку второй претендент на руку принцессы благоразумно решает отказаться от своих притязаний, начальная «беда» ликвидируется полностью (*Л*). Отправившийся на поиски Шаха Гентара Алама, унесенного его стрелой, герой подвергается в пути нападению разбойников-дезертиров, спасшихся во время схватки их господина с героем («преследование» — *П*) и одерживает над ними победу («спасение от преследования» — *Сп*). На этом заканчиваются и история Менгиндры Данты Рупы, и все сочинение в целом.

Как видно, сюжеты каждой из историй достаточно строго подчинены задаче связного и последовательного изложения развития основного конфликта. Однако рассмотренными событийными циклами сюжетное действие в «Повести» не ограничивается. Постраничный подсчет объема, занимаемого в «Повести» этими двумя сюжетами, показывает, что на «историю Буджангги Индры» и «историю Менгиндры Данты Рупы» (в рамках проповедской сюжетной канвы) приходится соответственно 15% и 53% объема памятника. За их пределами остается, таким образом, еще почти треть объема его текста. Ее занимает описание ситуаций, обладающих определенной автономностью и достаточно слабо связанных с основной линией действия.

Эти эпизоды относятся к области взаимоотношений между государями-родичами, объединенными в клан, центром которого является Маракарма. Такие события в жизни клана, как рождение дочери Маракармы и сына его зятя Менгиндры Сари, служат поводом для торжественных визитов его ближайших родственников, описанных самым пространством образом. Наибольшее количество посещений выпадает на долю Маракармы: оповещенные письмами, к нему прибывают родители, затем тесть с тещей (позже родители героя отправляются и в княжество дочери — посмотреть на внука). Вместо Буджангги Индры, удалившегося в отшельничество, с поздравлениями прибывает его супруга, Нила Чахайя и остается в гостях вплоть до возвращения мужа. Наконец, и зять Маракар-

мы — Менгиндра Сари — с женой и новорожденным сыном также совершает поездку к Маракарме.

Обращает на себя внимание удивительное единообразие «визитов» на событийном уровне. Каждый из них обычно включает в себя следующую последовательность действий:

1. Государь (принцесса) собирается навестить родню в соседнем княжестве и извещает об этом письмом.
2. Сборы в дорогу, описание готовящихся подарков.
3. Подробное описание кортежа отъезжающего государя (принцессы).
4. Наказ первому министру заботиться о стране в отсутствие правителя.
5. Отъезд.
6. Отдых в саду на половине пути.
7. Витязь с письмом, в котором говорится о скором приезде гостей, прибывает в столицу и проходит сквозь неизбежную цепочку докладывающих о его приезде: страж дворцовых ворот — первый министр — государь.
8. Государь велит готовиться к встрече гостей, украшать для них парадные покои и высылает вассалов навстречу, либо же сам едет приветствовать прибывающих.
9. Встреча кортежа за пределами города.
10. Торжественный въезд в город и во дворец к государю.
11. Посещение государыни в ее покоях.
12. Общая беседа, угощение бетелем, торжественный пир.
13. Гостей провожают в отведенные им покои.
14. С утра следующего дня — совместные с государем аудиенции, пиры и увеселения.
15. Спустя некоторое время гость (гостя) собирается уезжать и сообщает об этом государю.
16. Хозяева велят первому министру распорядиться о приготовлении припасов и поклажи к отъезду, шлют в княжество гостя своего витязя с письмом, извещающего первого министра о скором приезде государя (принцессы).
17. Утро в день отъезда — общая трапеза, прощание, слезы женщин.
18. Все выходят из дворца и рассаживаются по каретам, подробно описывается кортеж и вооружение охраняющих его воинов.

19. Выезд из города.
20. Хозяин провожает гостей до какого-то определенного места, затем прощается с ними.
21. Хозяин возвращается к себе в столицу, во дворец и идет к супруге, чтобы рассказать ей о проводах.
22. Спустя некоторое время кортеж гостей приближается к родному княжеству.
23. Первый министр, извещенный письмом, высылает вассалов для торжественной встречи государя (принцессы).
24. Въезд в город, а затем во дворец.
25. Встреча с оставленными родными или придворными, беседа, угощение бетелем.
26. Вечером — пир в честь возвращения.

Не все из перечисленных составляющих сюжетного цикла «визит» изложены одинаково подробно в каждом из подобных эпизодов, некоторые из них лишь вскользь названы или вообще опущены. Однако общая схема «визита» остается неизменной и демонстрирует удивительное единообразие повествовательного стиля и событийных деталей.

Как можно заметить, каждый «визит» симметричен относительно пункта 14 (пребывание гостя в княжестве родича, пиры и увеселения). Симметричны отъезд в путешествие и возвращение домой, встречи и проводы гостя хозяином. Вторая половина «визита» выступает зеркальным отражением первой его половины. При этом по завершении эпизода все действующие в нем персонажи остаются в своем прежнем статусе, ничего не утратив и не приобретя.

Время как фактор развития сюжета в «визитах» также отсутствует и, начиная с пункта 14, как бы разматывается в обратном направлении. Таким образом, эпизоды «визитов» полностью автономны, самодостаточны и слабо связаны с основной линией действия. В случае изъятия их из сюжета последний не только не утратил бы связности, но развивался бы гораздо динамичнее. Примечательно, что четыре из пяти описываемых в «Повести» «визитов» совершаются в период, когда Буджангга Индра на неопределенное время покидает княжество, удалившись на священную гору. Возможно, что сознательно или бессознательно автор «Повести» использовал «визиты» как своеобразный прием ретардации действия.

Церемониальные украшения занимают в «Повести о махарадже Маракарме» значительно большее место, нежели в других сочинениях этого жанра — например, в «Повести об Индрапутре», «Повести о Шамс уль-Бахрейне» [Горяева, 1977] или той же «Повести о Бедняке», где количественно преобладает «базисная структура». В перечисленных хикайатах церемониальные подробности лишь украшают основной сюжет и в отличие от «Повести о махарадже Маракарме» не образуют в своей совокупности развернутых и самодостаточных сюжетных эпизодов.

По степени своего участия в развитии действия персонажи «Повести» также значительно разнятся между собой. В истории Буджангги Индры активно действующими персонажами, по Проппу, выступает он сам («герой»), а также дракон, великан, божества — *батыры* и его учитель-отшельник («дарители»). Реально действующим (хотя и выпадающим из пропповской схемы), придающим живость и комизм сцене возвращения оборванного махараджи в родное княжество, является деревенский староста-*арья*, принимающий Буджанггу Индру за разбойника. В истории Менгиндры Данты Рупы наряду с юным принцем («героем») активными деятелями сюжета являются его учитель-*бегаван* («даритель»), побратим и двойник героя Махмуд Менгиндра, соперник юного принца Шах Гентар Алам («антагонист») и его войско. На сцене практически ни разу не появляется виновница происходящего — принцесса Деви Ратна Сари Танджу Майя, из-за руки которой и возникло соперничество. Отец принцессы, Буджангга Индра, при первом намеке на конфликт между женихами призывает себе на помощь своего старшего родственника — Маракарму, которому и принадлежит мысль устроить для них состязания в стрельбе из лука. Выполняя функцию «задания трудных задач», Маракарма, по Проппу, выступает в роли «отца принцессы», однако все прочие события происходят лишь при его пассивном участии. Прочие же персонажи — члены обширного клана, центром которого является Маракарма, участвуют только в эпизодах «визитов».

Нельзя не обратить внимания и на то, что сюжет «Повести», согласно законам жанра, нельзя считать завершенным. Рассказчик оставляет главного героя — Менгиндру Данту Рупу — на обратном пути в княжество Анта-Беранта. Узнав, что соперник, Шах Гентар Алам, унесенный его стрелой, вернулся к себе в страну и больше не помышляет о войне, юный принц и его товарищи решают вернуть-

ся в Анта-Беранта, взяв по пути в плен четырнадцать разбойников — дезертиров из войска побежденного раджи.

Исход сюжета нетрудно предугадать, однако его незавершенность идет вразрез с существующей традицией. В тот момент, когда с последней страницей рукописи С 1967 обрывается и сам хикаят, финальный апофеоз героя еще не так близок. Его будущий тесть — Буджангга Индра и дядя — Маракарма начинают догадываться о том, кто таков на самом деле юный воин, именующий себя сыном *бегавана* Хамидом Менгиндрой. Его отец — Менгиндра Сари, — уведомленный *бегаваном* обо всем происходящем, едет в Анта-Беранта на встречу с сыном. Наконец, Махмуд Менгиндра с товарищами и посланным им в подкрепление войском тоже ожидает с минуты на минуту возвращения побратима. На этой точке и обрывается сюжет «Повести», завершающийся традиционной формулой, венчающей каждую главу хикаята: «Demikianlah ceritanya oleh sahibu'lhikayat. Wallahua'lam bissawab» (Так рассказывает владелец этой истории. Один лишь Аллах знает истину).

Маловероятно, чтобы автор, придающий столь исключительное значение всем подробностям семейных отношений внутри клана, решил обойти вниманием назревающую свадьбу юного героя с принцессой — дочерью Буджангги Индры: по традиции он обязан хотя бы в нескольких словах рассказать об этом. Очевидно, что у «Повести» должно было быть не дошедшее до нас продолжение, где автору надлежало окончательно завершить все сюжетные линии. В финальной части сюжета должны были найти свое отражение функции «узнавания героя» и «свадьбы». Дальнейшую судьбу других персонажей также можно предугадать с высокой долей вероятности.

Генеалогическое древо клана Маракармы (см. Приложение) имеет ту же тенденцию к симметрии, что и церемониальные эпизоды. Четверо раджей старшего поколения (Индра Ангкаса, Пуспа Индра, Малай Кисна и Индра Дева) имели в совокупности шестерых детей, образующих к финалу «Повести о Бедняке» три брачные пары. Позднее, уже на страницах «Повести о махарадже Маракарме», у всех трех пар рождается по ребенку. Сын Менгиндры Сари (юный герой) и дочь Буджангги Индры должны в итоге также сочетаться браком.

Тот факт, что юный принц Менгиндра Данта Рупа, уезжая на поиски пропавшего соперника, просит своего побратима Махмуда

выдать себя за него и даже, в случае необходимости, быть готовым к бракосочетанию с принцессой, не позволяет с уверенностью утверждать, что женихом станет он сам. Можно лишь гадать, успеет ли он вернуться к моменту свадьбы или его место займет Махмуд (также победивший в состязании и имеющий право на руку принцессы). Махмуд выступает в сюжете двойником героя, что и дает тому возможность в нужный момент совершить подмену: автор неоднократно подчеркивает внешнее сходство отроков, равенство в силе, знании волшебства, воинской доблести. Знатность Махмуда также не вызывает сомнений: его отец, *бегаван* Берма Индра — внук самого Батары Индры, т.е. равен по рождению отцу Маракармы.

Как бы ни повернулся сюжет в дальнейшем, сочетаться с принцессой браком предстоит лишь одному из двух побратимов. С другой стороны, совершенно за рамками повествования остается дочь главы клана — Маракармы, чье рождение и последовавшие за тем визиты родичей описаны в начале «Повести» столь подробно. Учитывая это, можно предположить, что оба оставшиеся персонажа впоследствии, в не дошедшей до нас (или задуманной, но не завершенной) части «Повести» могут также соединиться в браке. Только в этом случае был бы до конца осуществлен принцип симметрии и «брачного равновесия», лежащий в основе отношений между членами клана Маракармы. Допустимо предположить, что образ Махмуда Менгиндры был введен в повествование именно с этой целью.

Из вышесказанного явствует, что для создателя «Повести» сжатое и динамичное изложение сюжетных событий стояло отнюдь не на первом плане. Не менее важной творческой задачей для него было воссоздание образа гармонического «сказочного» мироздания сообразно с принятыми в малайской традиции нормами «литературного этикета». Согласно определению, данному автором этого термина Д.С.Лихачевым, литературный этикет складывается из «этикета миропорядка», «этикета поведения» и «словесного этикета» [Лихачев, 1967, 95]. Очевидно, что в «церемониальных» эпизодах «Повести» все три аспекта литературного этикета представлены достаточно полно. Речь идет не только о жестко структурированной событийной схеме «визитов» (см. выше), но и о некоторых стилистических особенностях языка памятника.

Особое внимание, в частности, может привлечь настойчивое и даже чрезмерное использование автором синтаксического оборо-

та, при котором подлежащее и сказуемое предыдущей фразы повторяются в начале последующей, например: «Maka seri baginda dan permaisuri dan anakanda baginda itu pun mandi pada kolam itu. Setelah seri baginda sudah mandi, maka tuanputeri Nila Cahaya dengan segala inang-inangda dan dayang-dayang itu pun mandi. Setelah seri baginda dan permaisuri dan sekalian perempuan itu sudah mandi, maka persantapan seri baginda itu pun dibawa orang-orang itu ke dalam paseban pada balai itu. («И государь с государыней и дочкой выкупался в этом пруду. После того, как государь выкупался, принцесса Нила Чахайя и все ее прислужницы и кормилицы выкупались тоже. После того, как государь, принцесса и все женщины выкупались, слуги принесли в павильон царское угощение и т.д.».)

Упомянутый синтаксический оборот в принципе достаточно характерен для малайских хикайатов, однако автор «Повести» им явно злоупотребляет. Сравнив «Повесть о махарадже Маракарме» с другими традиционными нарративными текстами того же характера, например «Повестью о победоносных Пандавах»⁹ или «Повестью о Деве Манду» [Chambert-Loir, 1980], можно обнаружить, что в публикуемом памятнике он встречается значительно чаще. Вероятно, причина в том, что повторы ритмизуют повествование, придают ему размеренное, эпическое звучание. Характерно, что указанный оборот преобладает в сугубо «церемониальных» сценах, где рассказчику важно акцентировать последовательность обиходных действий придворного протокола, которые в результате предстают весомыми и значимыми.

Таким образом, очевидно, что фабульная сторона, сюжетные коллизии и приключения, при всем их разнообразии, не были приоритетными для автора «Повести». Главным эстетическим критерием, которым он руководствовался, было соблюдение принципа симметрии и равновесия на всех уровнях: сюжет, персонажная структура, синтаксис. Видимо, именно поэтому автор открывает свое повествование серией детально изложенных «церемониальных» эпизодов, служащих воплощением гармонии эпического миропорядка.

Ориентация неизвестного автора «Повести» на следование жестким стилистическим канонам и его приверженность традиции

⁹ При сравнении была использована рукопись Raffles Malay 2 из коллекции Королевского Азиатского Общества в Лондоне.

хикайатов, уже испытанных временем, не вызывает сомнений. Уместно, однако, вспомнить, что копиист Мухаммад Бакир (о котором уже шла речь выше) переписывал и сочинял как вполне традиционные произведения, так и другие, созданные «на злобу дня» [Chambert-Loir, 1991, 96–98]. Равным же образом его кузен Ахмад Берамка (копиист, перу которого принадлежат рукописи В 2506 и D 450) обращал свое авторское внимание и на такие «неканонические» сюжеты, как русско-японская война или ограбление Яванского банка в Батавии [Chambert-Loir, 1992, 43–45].

Очевидно, что к началу XX в., несмотря на появление множества сочинений актуальной тематики, а также малайско-китайской литературы *peranakan*, воплощавшей в себе новую, более современную концепцию литературного творчества, в среде читающей по-малайски публики сохранялся устойчивый интерес к литературе, созданной по классическим образцам. В публикуемой «Повести» достаточно ярко выражены те эстетические особенности хикайатов, которые в эту эпоху воспринимались как жанрообразующие. Представляется, что введение этого памятника в научный обиход заставит по-новому взглянуть на проблему периодизации и датировки произведений этого жанра.

* * *

Рукопись переплетена в тетрадь с картонной обложкой и содержит 146 листов. Размер бумаги — 29×19,5 см, размер текста в среднем — 24×13,5 см, по 24–26 строк на каждой стороне листа. Первые пять листов пронумерованы каждый в отдельности (цифрой 1 отмечен титульный лист), далее пагинация проставлена через каждые десять листов: 10, 20 и т.д.). Первые три листа имеют значительные дефекты, у листов 2–4, 9, 12, 15, 16 оторван нижний угол. На каждой странице карандашом по линейке нарисованы вертикальные поля, на некоторых страницах поля отчеркнуты и горизонтально, во всю ширину страницы.

Бумага плотная, европейского производства с филигранью (водяными знаками): гербовое поле, сбоку от которого расположена фигура в латах с алебардой или длинным ключом. Литерная часть филигрании — Blauw & Briel. Первые листы имеют подтеки, пятна от сырости, в некоторых местах рукопись проедена червем. Чернила темно-коричневые. Начала глав и периодов — Alkesah, Hatta,

Adapun, Syahdan и впервые вводящиеся имена, как правило, выделены красными чернилами, надстрочными фигурными скобками¹⁰. Тексты писем отмечены кавычками в начале каждой строки справа, выполненными красными чернилами. Начала строк в пантунах отмечены красными кружочками с синей точкой посередине. Красными чернилами пишутся, за редкими исключениями, и начальные слова каждой строки пантуна. На оборотной стороне каждого листа кустоды. Колофон отсутствует.

Вопрос о том, перу какого переписчика принадлежит рукопись С 1967, остается открытым. Первая фраза на титуле — *Ini Hikayat nyang ponya Saya Bernama S (?) [...]* («Владелец этой истории я, зовущийся С[...]») — может указывать как на имя автора (копииста), либо же — что менее вероятно — на имя владельца рукописи. Даже если *Ibnas mando* можно было толковать как искаженное «ибн Усман» (судя по титульному листу, у копииста не было устоявшегося представления о правилах правописания на латинице), предшествующее ему имя собственное практически не читается. Начальное S может обозначать как Safirin (имя основателя «династии» переписчиков Фадли), так и Syafian (Шафьян — имя его брата). Возможный ответ на вопрос дают последние слова — *Saya njang toelin toelis Mama*, далее нечто напоминающее *firm* и подпись, которая, как уже отмечалось, схожа с подписью Мухаммада Бакира. Можно перевести эту строчку так: «Я помогал писать дяде Фирину (т.е. Сафирину: у индонезийцев принято в уменьшительных именах отбрасывать первый слог). Однако полностью принять эту версию не позволяют даты, проставленные в самом верху титульного листа — 1844 и 1847/1848: документальных подтверждений и образцов деятельности писцов из «династии» Фадли в этот период пока не обнаружено.

Тем не менее сам факт «помощи» копиисту «Повести» другим писцом может быть косвенно подтвержден следующим обстоятельством. Наряду с основным типом почерка — четким профессиональным *насхом* — обнаружен еще один, которым написаны листы с 7а по 10а (в нашей нумерации). Особенность «почерка № 2» заключается в том, что написание некоторых конечных букв завершается жирным, загибающимся вниз росчерком. Это относится не только к таким буквам, как «вау», «каф» или «ра», но и

¹⁰ В тексте транслитерации вводные слова *Alkesah* и др. набраны крупным шрифтом.

к «нун», «та», «лям» и «кяф». В своей совокупности эти росчерки образуют на странице своеобразные ромбовидные зигзаги, а наиболее утолщенные из них проявляются на оборотной стороне листа.

* * *

Согласно общепринятой практике, текст памятника публикуется на латинице в соответствии с современной малайско-индонезийской орфографией. Идентификация слов и отдельных графем, за редкими исключениями, проблем не представляла. Трудночитаемые слова, явные ошибки и описки копииста вынесены в подстрочные примечания. Случаи пропуска строк или отдельных слов достаточно редки. Нечитаемые из-за дефектов рукописи места (впрочем, достаточно немногочисленные) сверялись с соответствующими фрагментами рукописей В 2506 и D 450.

Как известно, правила передачи малайского текста на арабице не имеют жестко нормативного характера и нередко варьируются от копииста к копиисту, а то и в пределах одной рукописи. В этом смысле особенности орфографии переписчика «Повести» не являются уникальными и присущи многим другим малайскоязычным рукописным сочинениям. Так, *geta* может писаться и как *getah*, *mudah* — как *muda*, *besar* — *besyar*, *tengah* — *tenga*, *terpekur* — *tepekur* и т.д. Наряду с *mengadap*, *pengadapan* пишется *hadapan*, равноправны также варианты *diadap/dihadap*, *ceritera* встречается наравне с *cetera* и т.д. Буква Р пишется с одной точкой, как арабское F. *E pepet* («немое» E) часто передается как долгий «алиф»: *dAlima* (*delima*), *kA-* вместо *ke-*. Ряд слов арабского и персидского происхождения написаны с нарушением орфографии, как бы «со слуха»: *حیما* — «палатка, шатер» (ср. персидское написание *خیمه*); *حینانة* — «предательство, вероломство» вместо *خیانت*.

Лексика «Повести о махарадже Маракарме» достаточно типична для хикайатов индуистского и переходного (или индо-мусульманского) периодов. Доля слов санскритского, арабского и персидского происхождения, издавна и прочно укорененных в малайском литературном языке, примерно такова же, как и в других произведениях этого жанра. Яванские заимствования и «джакартизмы», связанные с происхождением самого автора (копииста), весьма немногочисленны (напр.: *kosép* — смелый, бравый; *méwék* — хныкать; *gegares* (груб.) — жрать; *oyot* — корень; *ruat* — избавлять от

чар и т.д.). Из европейских языков позаимствованы лишь единичные слова: *kenari* — диван, канапе, *pistol* — пистолет и т.п.

Текст рукописи лишен какой-либо пунктуации и не разбит на предложения. В целях удобочитаемости транслитерации и перевода, текст был расчленен нами на фразы и абзацы в соответствии со смысловым и интонационным критериями.

Повествовательная стилистика «Повести» в полной мере соответствует законам жанра хикайат и ничуть не проигрывает, например, в сравнении с той же «Повестью о Бедняке» или «Повестью об Индрапутре». Последовательность изложения событий и внутренний ритм повествования традиционно обеспечиваются вспомогательными словами и оборотами *Maka* («и вот»), *Setelah demikian* («затем»), *Adapun* («что касается») и т.п. Немалую роль при этом играет и уже упомянутый выше синтаксический оборот-повтор: *Setelah sudah...* («после того, как...»).

Напротив, для прямой речи — в особенности длинных реплик и монологов, где герои подробно объясняют мотивы своих поступков, — характерны некоторая сбивчивость и многословие (ср., например, пикировку побратимов Махмуда и Хамида с Шахом Гентаром Аламом на поле боя или разговор Буджангги Индры со старостой деревни — *арьей*). Там преобладают соединительные союзы *dan* («и»), *karena itu* («поэтому»), *lagipun* («кроме того»), *melainkan* («но»), образующие длинные цепочки сложносочиненных предложений, где переводчику очень трудно поставить точку.

Специфической особенностью языка «Повести», не характерной для других памятников этого жанра, является размытость границ между косвенной и прямой речью (см. л. 14а, 32б, 39б и др.), напр.: «*Apabila kedua hulubalang itu bertemu dengan hulubalangnya raja Rum Syah seraya berjabat tangan seraya menanyakan khabar maka tuanku berhadir disini dengan balatentera tuanku itu?*» (букв. «Увидев витязя раджи Рума Шаха, оба витязя обменялись с ним рукопожатиями и принялись расспрашивать, почему ты здесь, господин, со своими воинами?»).

При работе над переводом текста в центре нашего внимания было сохранение характерной — как для памятника, так и для малайской нарративной традиции в целом — повествовательной интонации. В лексике, подчас достаточно однообразной, а также в случаях, когда в оригинале повторяются клишированные выражения или описания, переводчик старался следовать оригиналу — за исключением случаев, когда использование синонимов или пояс-

няющих слов призвано было помочь читателю избежать недопонимания или путаницы при чтении.

В заключение хотелось бы выразить глубокую благодарность моим коллегам — В.И.Брагинскому, А.Шамбер-Луару, Й.Праудфуту — за их ценные советы и помощь в подготовке этого памятника к изданию, а также Санкт-Петербургскому филиалу Института востоковедения РАН за предоставление цифровой копии рукописи С 1967, содержащейся на компакт-диске, прилагаемом к изданию.

Л.В.Горяева

**ПОВЕСТЬ
О МАХАРАДЖЕ МАРАКАРМЕ**
Транслитерация

(1)¹

Ini Hikayat nyang punya

Saya Bernama S (?)...²

Ibnas mando³... M...⁴

Sellu (selalu?) tinggal Kampong C /G?/ang... kot fo... danya

Saya nyang toelin(g?)⁵ toelis⁶ Mama firin(?)⁷

(подпись на арабице — неразборчиво)

(на арабице) Bahwa inilah surat hikayat

bahwa (зачеркнуто две строчки)

adanya

(2a) ALKESAH⁸. Maka tersebutlah riwayat seri maharaja Marakarma. Adalah kira-kira tiga bulan baginda itu telah berkawin dengan permaisuri Cahaya Hairani seketika baginda kembali dari negeri Mercu Indera ke negeri baginda yang bernama Kemala Hikmat. Maka isteri baginda permaisuri Cahaya Hairani itu pun hamillah, adalah kira-kira

¹ В левом верхнем углу титульного листа проставлена цифра 1, страницы 2b, 3b, 4b и 5b пронумерованы как 2, 3, 4 и 5 соответственно, затем следует пагинация через каждые 10 листов.

² Слово зачеркнуто чернилами.

³ Возможно: S/afirin/ ibn Oesman?

⁴ Возможно: Mahmud?Marhum?

⁵ tulen — подлинно; tulong (tolong) — помогать. Возможный перевод «А я помогал писать». Подтверждением этого предположения служит различие в почерке с. с 2a по 6b (почерк № 1) и с. 7a–10a (почерк № 2). См. ниже примечание к с. 7a.

⁶ Возможно: tulus?

⁷ Надпись на латинице на титульном листе имеет следующие особенности: 1) для обозначения звука [j] используются и у, и j; 2) для обозначения звука [u] используются и oe, и u; 3) прочтение затрудняют лишние элементы букв: i выглядит как u с точкой наверху

⁸ Здесь и далее слова, открывающие периоды (главы) — Alkesah, Hatta, Adapun, Kalakian, Sebertmula, Arkian, Syahadan — выделены красными чернилами и написаны, как правило, более крупным шрифтом. Начальное и последующие Alkesah укорочены завитушками. В транслитерации эти слова набраны прописными буквами.

sebulan antaranya. Maka terkhabarlah kepada segala raja-raja dan menteri hulubalang. Apabila segala raja-raja dan menteri dan hulubalang sekaliannya telah mendengar khabarnya yang permaisuri isteri baginda hamil itu, maka segala raja-raja dan menteri hulubalang itu pun masing-masing menyuruhkan isterinya itu masuk mengadap permaisuri, karena permaisuri itu khabarnya hamil itu. Setelah demikian, maka segala para puteri dan isterinya segala menteri dan isterinya segala hulubalang dan sida-sida dan isterinya segala bentara itu pun masing-masing hadirkan persembahkan idam-idaman karena ia hendak masuk mengadap permaisuri.

Apabila datang suatu ketika yang baik pada pagi-pagi hari, maka segala para puteri dan isteri segala menteri dan hulubalang dan sida-sida bentara itu pun berangkatlah seraya membawa persembahan idam-idaman dan warna rupa daripada buah-buahan, yaitulah zabib dan anggur dan...¹ dan ampelam dan buah duku dan durian dan segala buah-buahan yang lain lagi... rupa daripada juadah yang lezat-lezat cita rasanya yang dibawa oleh segala para puteri dan isterinya segala menteri hulubalang dan sida-sida bentara ia itu kepada permaisuri. Apabila segala para puteri dan isterinya segala menteri dan hulubalang itu datang ke hadapan istana baginda itu, maka segala dayang-dayang dan inang pengasuhnya permaisuri itu pun masuk ke dalam peterana persembahkan kepada permaisuri itu.

Demi permaisuri mendengar khabarnya inang pengasuhnya yang segala para puteri dan isteri segala menteri dan hulubalang itu datang hendak mengadap permaisuri, maka permaisuri itu pun segeralah masuk ke dalam biliknya seraya memakai dengan selengkapnya pakaian para puteri yang besar-besar itu. Setelah permaisuri itu sudah memakai, maka permaisuri itu pun berangkat keluar, lalu ke pengadapan peterana seraya berduduk di atas suatu singgasana yang keemasan bertatahkan ratna pancawarna dan berumbaikan mutiara. Setelah permaisuri telah berduduk itu, maka titah...²: Pergilah inangku kedua serta dayang-dayang empat orang itu

(2b) menyambut segala para puteri itu suruh silakan masuk ke dalam sekali. Setelah itu maka inang pengasuhnya kedua dan dayang-dayang empat orang yang elok rupanya serta ia memakai pakaian yang keemasan bertatahkan permata pancawarna, lalu ia berjalan keluar istana. Apabila bertemu oleh dayang-dayang dan inang pengasuhnya permai-

¹ B2506 — *kurma delima*

² Пропуск более трети строки (дефект рукописи).

suri kepada segala para puteri dan isterinya segala menteri dan isterinya hulubalang sida-sida bentara, maka inang pengasuhnya permaisuri dan dayang-dayang itu pun menyembah seraya sembahnya: Wah, tuan-tuan para puteri dan siti sekaliannya, tuanku sekalian ini dipersilakan oleh permaisuri. Setelah itu maka sekaliannya para puteri itu pun berjalan masuk ke pengadilan.

Setelah terpendang kepada permaisuri yang segala para puteri dan siti sekalian itu datang hendak mengadap, maka permaisuri itu pun segeralah bangun daripada singgasananya, lalu berjalan mendapatkan segala para puteri dan siti-siti yang datang itu. Maka titah permaisuri: Hai, tuan-tuan sekalian, baiklah tuan-tuan persilakan kemari. Setelah itu, maka segala para puteri dan segala siti itu pun datang mendapatkan seraya menyembah permaisuri. Setelah sudah, maka titah permaisuri: Hai, tuan-tuan, baiklah tuan-tuan sekalian ini berduduk. Maka segala para puteri dan segala siti itu pun menyembah. Maka permaisuri itu pun naiklah ke atas seraya berduduk pada singgasananya. Apabila permaisuri itu telah berduduk, maka segala para puteri dan siti sekaliannya itu pun menyembah, lalu berduduk masing-masing seorang sebuah kursi yang keemasan. Setelah sudah berduduk sekaliannya itu, maka dayang-dayang itu pun datang membawa puan yang berbagai-bagai rupa. Adalah puan mas bertatahkan permata pancawarna dan puan suara seraya dihaturkan kepada hadapan majlis para puteri dan siti sekalian. Maka titah permaisuri: Hai, tuan-tuan sekaliannya itu, baiklah tuan-tuan santap sirih. Maka paraputeri itu pun menyembah, maka permaisuri itu pun santap sirih pada puan mas itu dan segala para puteri itu pun santaplah sirih kepada puan suara dan pada puan perak.

Apabila sudah santap sirih sekalian para puteri dan isterinya segala menteri hulubalang sida bentara, maka sekaliannya itu pun menyembah permaisuri itu. Setelah demikian, maka titah permaisuri: Hai, tuan-tuan sekaliannya ini, apakah khabar tuan-tuan sekalian ini? Maka sekaliannya itu pun menyembah seraya katanya: Adapun patik sekaliannya ini datang mengadap tuanku ini, karena patik sekalian ini adalah membawa persembahan apa-apa sedikit itu pun dengan sepertinya, karena pada rasa hati patik sekaliannya itu pun tuanku adalah...¹

(3a) suatu kemala, kalau-kalau tuanku sudi santap persembahan patik sekaliannya ini. Demi permaisuri ini mendengar sembahnya para puteri sekaliannya itu, maka permaisuri itu pun menyembah seraya bertitahlah permaisuri: Mengapakah sembahnya tuan-tuan sekalian yang demikian

¹ B 2506 — *mendapat*

itu? Adapun sayanda ini yang persembahan tuan-tuan sekalian itu, beberapa sayanda menerima kasihnya tuan-tuan sekaliannya ini.

Setelah demikian, maka segala dayang-dayang itu pun membawa sekalian persembahan itu di hadapan permaisuri, maka titah permaisuri: Bawa olehmu persembahan itu masuk ke dalam. Setelah demikian, maka permaisuri itu pun berduduklah diadap oleh sekalian para puteri dan isterinya segala menteri dan hulubalang dan isterinya segala sida-sida dan bentara berbicara dengan senda-guraunya dan tertawalah permaisuri dengan segala para puteri sekaliannya itu. Maka seketika permaisuri diadap oleh segala para puteri sekaliannya itu, maka keluarlah pelbagai warna persantapan dan minum-minuman yang cita-cita rasanya dibawa oleh segala dayang-dayang. Setelah sudah, maka titah permaisuri itu: Hai, tuan-tuan sekalian, baiklah tuan-tuan berbasuh tangan dan kita bersantaplah barang sedapatnya karena tiada dengan seperti. Setelah itu, maka segala para puteri dan isterinya segala menteri dan hulubalang sekaliannya itu pun menyembah kepada permaisuri itu, lalu santaplah masing-masing pada hidangannya itu. Setelah sudah santap, maka minumlah segala para puteri dan isterinya segala menteri dan hulubalang sekaliannya itu.

Adapun¹ seri maharaja Marakarma pada ketika itu pun baginda menjamu segala raja-raja dan menteri-menteri dan hulubalang sida-sida dan bentara di pengadapan istana itu pun dengan makan minum dan serta bersuka-sukaan dengan segala bunyi-bunyian itu pun terlalu ramai dipermainkan oleh orang-orang. Setelah bunga selasih mabuknya segala raja-raja dan menteri-menteri hulubalang sekaliannya ini, maka baginda itu berhentilah daripada makan minum dan permaisuri itu pun berhentilah dari pada menjamu segala para puteri itu. Setelah demikian, maka permaisuri dan segala para puteri dan isterinya segala menteri dan hulubalang dan isterinya segala orang kaya-kaya itu pun santap sirih. Sesudah semuanya santap sirih, maka tiada beberapa lamanya...², maka segala para puteri dan yang lain-lain itu pun masing-masing bermohon kembali ke rumahnya itu. Adapun segala raja-raja dan menteri hulubalang sida-sida bentara...³ berapa antaranya mengadap baginda itu. Maka masing-masing itu... pada baginda, lalu ia kembali masing-masing ke rumahnya.

¹ Над словом Adapun проведена горизонтальная черта, выделяющая его в тексте

² Возможно: itu? lagi?

³ tiada?

Apabila sekaliannya itu sudah berangkat ke rumahnya masing-masing, maka baginda itu pun berangkat ke dalam puri mendapatkan permaisuri. Maka baginda

(3b) itu pun lalu berduduk hampir permaisuri seraya berbicara dan bersuka-sukaan baginda itu dengan permaisuri. Setelah itu, maka permaisuri itu pun menceterakan kepada baginda yang isteri-isterinya segala raja-raja dan menteri hulubalang membawa pelbagai warna persembahan daripada buah-buahan dan segala juadah yang nikmat cita rasanya itu. Setelah demikian, maka segala dayang-dayang itu pun membawa segala persembahan di hadapan baginda. Maka baginda itu pun tersenyumlah seraya baginda bertitah: Taruhlah persembahan itu karena bukan kakanda dikasih oleh segala para puteri itu. Maka dayang-dayang itu pun bawalah segala persembahan itu masuk ke dalam. Setelah itu, maka baginda dan permaisuri itu pun berangkat masuk ke dalam bilik peraduan, lalu baginda laki isteri itu pun beradulah. Apabila dinihari, maka seri baginda laki isteri itu pun bangunlah kedua-duanya, lalu baginda berangkat keluar ke pengadapan mendapatkan segala raja-raja dan raja penghulu hulubalang dan menteri dan bentara kedua-duanya yang telah hadir menantikan seperti seditkala hari demikian itu adanya.

HATTA beberapa lama antaranya permaisuri itu hamil. Apabila genap bulannya dan harinya, maka pada ketika yang baik, maka bulan itu pun sedang terang pada malam empat belas hari. Maka cahayanya itu pun amat gilang-gemilang serta cemerlang. Maka pada ketika itu bertiuplah angin utara sayup-sayup basa dan segala bunga-bunga yang ada di taman baginda itu pun sedang berbunga terlalu harum bau semerbaklah baunya ke sana-sini dan ke dalam istana seri baginda seolah-olah orang persembahan baunya itu. Maka segala burung-burungan beterbangan ke sana-sini seolah-olah orang bersuka-sukaan demikian lakunya itu dan suaranya kumbang yang menyeri bunga itu pun merdu suaranya seolah-olah orang menyanyikan permaisuri itu.

Maka kepada ketika itulah permaisuri bersalinlah seorang anak perempuan terlalu elok sekali parasnya kilau-kilauan dan warna tubuhnya itu pun putih semu kuning dan wajah anakanda baginda itu seperti seri baginda dan rambutnya itu pun ikal seperi mayang mengurai. Apabila lahir anakanda baginda itu, maka disambut oleh inang pengasuhnya itu empat orang, maka yang dua orang itu anak menteri dan yang dua orang itu anak hulubalang. Maka yang menyusukan anakanda baginda itu isterinya daripada seorang raja. Adapun raja suaminya puteri itu telah mati di dalam peperangan tatkala seri maharaja Marakarma berperang

dengan maharaja Indera Dewa. Tatkala itu isterinya lagi hamil baharulah lima bulan. Maka adalah kira-kira empat bulan akan puteri

(4a) itu berputera, maka ditinggalkan oleh suaminya itu. Maka puteri itu pun beranaklah seorang laki-laki, maka itulah puteri yang diambil oleh permaisuri akan menyusu paduka anakanda baginda itu.

Telah disucikan oleh inang pengasuhnya itu, maka seri baginda itu pun datang menyambut anakanda baginda itu seraya didukung anakanda baginda itu. Maka seri baginda itu pun bertitah kepada permaisuri dan kepada segala para puteri dan isterinya segala menteri dan hulubalang seraya bertitah baginda itu: Hai, tuan-tuanputeri yang ada hadir disitu, maka aku namakan anakku itu puteri Ratna Lela Mengerna Sari¹. Setelah sudah baginda menamai anakanda baginda itu, maka seri baginda itu pun bertitah: Hai, inang pengasuhnya anakku, petaruhku kepadamu keempatnya akan anakku itu dan engkau peliharakanlah anakku itu baik-baik.

Setelah sudah baginda bertitah itu, maka baginda itu pun berangkat keluar ke pengadapannya seraya mendapatkan segala raja-raja dan segala raja penghulu hulubalang dan menteri-menteri dan sida-sida bentara keduanya itu. Setelah demikian, maka seri baginda itu pun menitahkan kepada bendahari mengeluarkan beberapa banyak derham mas dan perak dan beberapa banyak daripada duit tembaga. Apabila sudah dikeluarkan oleh bendahari segala yang dititahkan oleh seri baginda itu, maka titah seri baginda kepada perdana menteri: Hai, menteriku, bagikan olehmu harta ini. Maka segala mas dan perak itu kamu bahagikan kepada segala raja-raja dan bentara dan menteri sekalian dan segala harta yang tembaga itu bahagikan kepada segala pakir dan miskin. Dan segala begawan dan brahmana itu didermakannya oleh baginda itu dan segala inang pengasuh itu yang menjaga paduka seri anakanda baginda itu didermakan oleh baginda itu dipersalinkannya oleh seri baginda dengan segala pakaian yang keemasan bertatahkan ratna mutu manikam dan beberapa pula daripada derham mas dan perak, sebab apa seri baginda itu berpikir: Jika tiada aku membujuk hatinya inang pengasuhnya anakku itu, niscaya dia sia-siakan anakku itu. Kedua seri baginda berpikir: Tatkala dahulu kala ibu bapakku telah dua kali menjadi raja besar dengan adil murahnya kepada rakyatnya, maka dengan kuasa Tuhan seru alam sekalian maka binasalah kerajaannya dan hartanya, pertamatama binasanya ayahku diatas takhta kerajannya sebab disumpah oleh

¹ Здесь и далее при первом упоминании в тексте имени собственного оно выделяется сверху фигурной скобкой.

Batara Indera dan kedua kali binasanya sebab pitnahnya maharaja Indera Dewa. Maka sekarang ini apa pula aku hendak kikir dan bakhil kepada sama-samaku... Adapun harta dunia ini bukan aku yang punya, melainkan Allah jua yang empunya dia sehingga...

(4b) ini menjadi perbendaharaan Allah dan aku ini seolah-olah bendahari yang himpungkan harta dunia itu. Manakala datang... ku hendak mengasih kepada segala rakyat, maka ia itulah izinnya Tuhan semesta alam sekaliannya itu.

Adapun seraya baginda itu setelah sudah berpikir, maka baginda itu tiada taksir lagi memberi sadakah kepada segala rakyat yang kecil atau besar hina dina istimewa kepada hamba sahayanya baginda itu. Adapun kurnianya seri paduka baginda itu amat limpah dan masyhurlah kepada segala raja-raja itu kepada tiap-tiap negeri itu dan rakyat baginda itu pun siang dan malam ia memuja-muja dan tiada luput pujinya pada seri paduka baginda itu. Setelah sudah seri paduka baginda memberi sadakah kepada sekaliannya rakyatnya itu, maka baginda itu pun naik duduk pada singgasananya yang bertatahkan permata pancawarna dan berumbai-umbaikan mutiara diadap oleh segala raja-raja dan raja penghulu hulubalang dan menteri dan bentara keduanya. Maka tiada beberapa lamanya baginda diadap orang-orang, maka persantapan baginda itu pun dibawa orang-orang ke hadapan majlis seri baginda dan segala raja-raja. Maka seri baginda itu pun menjamu pada segala raja-raja dan menteri dan bentara keduanya dengan makan minum serta bersuka-sukaan dengan segala bunyi-bunyian itu pun dipermainkan orang-orang terlalu ramai dan serdam sekali suaranya itu. Adapun permaisuri itu pun menjamu segala para puteri dan isterinya segala menteri dan isterinya segala orang-orang kaya dengan makan minum dan bersuka-sukaan di dalam peterana.

Maka adalah kira-kira baginda dan permaisuri menjamu segala orang-orang itu sehari semalam lamanya itu, maka tiada sunyi segala bunyi-bunyian itu. Setelah genaplah sehari semalam seri baginda dan permaisuri menjamu itu, maka berhentilah dan segala raja-raja dan menteri sekaliannya dan segala para puteri itu pun masing-masing kembali ke rumahnya itu.

Adapun seri baginda dan permaisuri itu pun memeliharakan anakanda baginda tuanputeri Ratna Lela Mengerna Sari itu betapa adat segala raja-raja yang besar-besar, demikianlah seri baginda dan permaisuri itu memeliharakan anakanda baginda itu. Apabila genap sehari semalam seri baginda itu berputera, maka seri baginda itu bertitah kepada perdana menteri: Hai, perdana menteri, titahkan kepada bentara, biarlah

ia perbuatkan aku ini empat pucuk surat karena aku hendak khabarkan kepada ayahanda dan bunda aku yang di negeri Puspa Sari dan pada ayahanda dan bunda yang di negeri Mercu Indera dan kepada saudaraku dan ipar aku yang di negeri Pelinggam Cahaya dan suatu surat kepada birasku yang di negeri

(5a) Anta-Beranta.

Setelah sudah, maka perdana menteri itu menyembah seri baginda, lalu ia pergi mendapatkan bentara, lalu dititahkan bagai titah baginda. Maka bentara itu pun segeralah berbuat surat-surat itu. Maka tiada berapa lamanya surat-surat itu telah diperbuat oleh bentara. Setelah sudah, maka surat-surat itu diberikan kepada perdana menteri. Maka perdana menteri itu pun membawa surat-surat itu kepada seri baginda. Setelah ia datang ke hadapan baginda itu, maka ia pun menyembah seraya sembahnya: Daulat, yang dipertuan, surat-surat yang dipertuan telah diperbuat itu. Maka titah baginda: Hai, bentara, baca olehmu, aku hendak mendengar bunyinya surat ini. Setelah bentara mendengar titah seri baginda itu, maka ia pun menyembah seri baginda seraya membaca surat itu, demikian bunyinya: Bahwa sembah serta hidmat takzim yang mulia ia itu daripada paduka anakanda maharaja Marakarma yang dianugerahkan Allah Tuhan semesta alam sekalian beroleh takhta mertabat kebesaran ia menjadi raja pada negeri Kemala Hikmat dan isterinya tuanputeri Cahaya Hairani ia itu datang kepada ayahanda bunda baginda yang dianugerah oleh Tuhan semesta alam sekalian beroleh mertabat takhta kebesaran dan kemuliaan menjadi raja di negeri Puspa Sari. Adapun anakanda bermaklumkan surat secarik menjadi ganti pertemuan anakanda datang mengadap duli paduka ayahanda bunda baginda, maka adalah anakanda kedua laki isteri persembahkan yang anakanda keduanya beroleh putera seorang perempuan ia itu kepada empat belas hari bulan ini. Adapun anakanda puteri Cahaya Hairani dan cucunda adalah dengan sejahteranya dengan sempurnanya itu¹. Dan suatu surat yang demikian jua kepada paduka ayahanda bunda baginda yang menjadi raja di negeri Mercu Indera itu.

Setelah sudah dibaca oleh bentara surat-surat itu, maka titah baginda: Hai, bentara, tutuplah surat ini. Maka bentara itu pun menyembah seraya disambutnya surat-surat itu, lalu ditutupnya. Setelah sudah ditutupnya surat-surat itu, maka titah baginda: Suruhlah kamu kepada hulubalang bawa surat-surat ini kepada ayahku maharaja Indera Angkasa di negeri

¹ Здесь и далее, за редкими исключениями, в текстах писем каждая строка выделена кавычками справа.

Puspa Sari dan kepada ayahku maharaja Malai Kisna di negeri Mercu Indera dan kepada iparku maharaja Mengindera Sari di negeri Pelinggam Cahaya dan surat-surat ini kepada iparku maharaja Bujangga Indera. Setelah sudah seri baginda itu menitahkan kepada bentara itu, maka bentara itu pun menyembah seri baginda, lalu ia berjalan

(5b) keluar seraya mendapatkan dua orang hulubalang. Maka titah bentara: Hai, kamu hulubalang, bawa surat ini kepada maharaja Indera Angkasa dan suatu surat ini kepada maharaja Mengindera Sari dan suatu surat ini kepada maharaja Bujangga Indera dan suatu surat ini kamu bawalah kepada maharaja Malai Kisna. Setelah sudah bentara itu memberi surat-surat itu, maka ia pun masuk persembahkan seri baginda itu, dan hulubalang itu pun setelah sudah ia menerima surat-surat itu, maka hulubalang itu pun segeralah mengambil gendaraannya, lalu masing-masing itu naik ke atas kudanya seraya dipacunya, maka masing-masing itu pun berjalan menuju suatu negeri itu.

Apabila seri baginda sudah menitahkan bentara itu, maka seri baginda itu pun masuk mendapatkan permaisuri dan paduka anakanda baginda tuanputeri Ratna Lela Mengerna Sari seraya seri baginda itu memeluk dan mencium paduka anakanda baginda seraya diajaknya bermain-main. Maka sediakala hari apabila seri baginda telah dihadap orang-orang itu, maka seri baginda itu masuk mendapatkan permaisuri isteri baginda itu. Adapun selama seri baginda itu berputera, maka negeri Kemala Hikmat itu pun menjadi makmur dan segala dagang itu pun ramailah pergi datang itu. Maka segala dagangan yang indah-indah itu pun banyaklah dibawa oleh segala saudagar di dalam negeri itu. Maka segala makan-makanan dan bau-bauan itu pun banyak dan murah di dalam negeri Kemala Hikmat itu. Demikianlah ceriteranya itu, wallahua'lam bissawab.

ALKESAH. Maka tersebutlah ceritera maharaja Puspa Indera yang menjadi raja di negeri Pelinggam Cahaya. Setelah anakanda baginda raja Mengindera Sari laki isteri telah kembali dari seri maharaja Marakarma yang di negeri Kemala Hikmat, maka maharaja Puspa Indera itu merajakan anakanda baginda Raja Mengindera Sari itu, maka segala alat kerajaan dan jugan alamat kerajaan tunggul panji-panji dan pedang dan cincin kerajaan sekaliannya itu ditaruh kepada suatu tabak mas ditutupi dengan kain sutera kuning dibawa dengan perdana menteri diiringkan dengan seorang raja penghulu hulubalang dan dua hulubalang dengan lima puluh balatentera memakai alat senjata dari dalam kota, lalu dibawa ke taman Mendam Berahi dan diserahkan kepada anakanda baginda maharaja Mengindera Sari itu. Adapun Maharaja Mengindera

Sari itu sebulan di dalam kota dan sebulan baginda itu di taman, demikian adanya baginda itu.

HATTA maka adalah antaranya tiga bulan yang maharaja Mengindera Sari telah menjadi raja menggantikan paduka ayahanda baginda, maka isteri baginda

(6a) tuanputeri Mayang Mengurai itu pun bersalin seorang anak laki-laki terlalu baik parasnya. Apabila sudah disucikan oleh orang akan anakanda baginda itu, maka disambut oleh baginda akan anakanda seraya baginda menamakan anakanda baginda itu Raja Mengindera Danta Rupa. Maka baginda laki isteri itu memelihara anakanda baginda itu bagaimana adatnya segala raja-raja yang besar-besar memelihara anaknya, demikianlah diperbuat oleh baginda laki isteri. Maka baginda itu mengambil dua anak-anak daripada menteri dan dua anak-anak hulubalang diperbuat kawannya akan anakanda baginda itu.

Adapun pada suatu hari maharaja Mengindera Sari itu duduk di atas singgasananya dihadap oleh segala raja-raja dan mangkubumi dan menteri-menteri hulubalang sida-sida bentara sekaliannya itu, maka titah baginda: Hai, perdana menteri, aku ini tersadarkan kakanda seri maharaja Marakarma, karena aku ini adalah lalai sedikit yang tiada aku memberi khabar pada seri kakanda baginda dan kepada ayahanda bunda baginda di negeri Puspa Sari yang aku ini telah berputera itu.

Setelah ini, maka sembah perdana menteri itu: Ya, tuanku, daripada yang demikian itu tiada mengapa, jika tuanku hendaklah memberi khabar pada ketika ini juga, patik boleh menyuruh seorang hulubalang yang dipertuan itu. Setelah demikian, maka perdana menteri pun segeralah menyuruh pada bentara berbuat dua pucuk surat akan peri menyatakan yang maharaja Mengindera Sari persembahkan kepada ayahanda bunda baginda maharaja Indera Angkasa dan kepada seri kakanda baginda laki isteri yang di negeri Kemala Hikmat yang kepada bulan ini adinda baginda tuanputeri Mayang Mengurai telah bersalin seorang anak laki-laki. Maka dalam antara perdana menteri berkata-kata dengan bentara disuruhnya perbuat surat-surat itu, maka pada ketika itu juga datang penunggu pintu istana baginda, lalu ia masuk mengadap kepada perdana menteri itu seraya persembahkannya yang di luar pintu istana ada seorang hulubalang, maka ia mengatakan dirinya itu penyuruhnya daripada seri maharaja Marakarma adalah ia membawa sepucuk surat daripada paduka seri maharaja Marakarma itu. Demi didengar oleh perdana menteri sembahnya penunggu pintu, maka perdana menteri itu pun bertitah: Hai, penunggu pintu, berilah hulubalang itu masuk. Setelah itu, maka penunggu pintu itu pun menyembah seraya berjalan keluar. Apa-

bila ia bertemu kepada hulubalang itu, maka ia pun berkata: Tuanku disilakan oleh perdana menteri masuk ke dalam karena baginda itu ada di pengadapan. Setelah itu, maka

(6b) hulubalang itupun berjalan masuk.

Apabila hulubalang itu sampai di pengadapan, maka perdana menteri itu pun berkata: Hai, hulubalang, apakah khabar yang kamu bawa itu? Maka hulubalang itu pun menyembah seraya persembahkan surat daripada seri maharaja Marakarma. Setelah itu, maka perdana menteri itu pun segera persembahkan surat itu kepada maharaja Mengindera Sari. Maka baginda itu pun memanggil bentara seraya titah baginda: Hai, bentara, baca olehmu surat ini. Setelah itu, maka bentara menyembah baginda seraya menyambut daripada tangan baginda, lalu dibacanya surat itu demikian bunyinya:

Pertama-tama memuja kepada Allah Tuhan seru alam sekalian, maka sesudahnya itu mengatakan bahwa salam daripada paduka adinda dan sembah takzim makramat kirim ia itu daripada maharaja Marakarma datang ke bawah paduka ayahanda baginda maharaja Puspa Indera dan adinda maharaja Mengindera Sari yang menjadi raja pada negeri Pelinggam Cahaya. Adapun sayanda laki isteri bermaklumkan surat sepucuk akan mengkhabarkan kepada ayahanda baginda laki isteri dan pada paduka adinda laki isteri yang anakanda tuanputeri Cahaya Hairani kepada bulan ini telah bersalin seorang anak perempuan. Adapun tuanputeri Cahaya Hairani dan anakanda itu adalah dengan sejahteranya dan selamat sempurna dan kakanda namakan anakanda itu puteri Ratna Lela Mengerna Sari, demikian adanya.

Apabila surat itu telah dibaca oleh bentara, maka surat itu pun dipersembahkan pula kepada baginda. Maka maharaja Mengindera Sari itu pun menyuruh beri persalin kepada hulubalang itu dan baginda menyuruh kepada perdana menteri: Perjamukan olehmu akan hulubalang itu. Setelah hulubalang itu sudah diperjamunya oleh perdana menteri itu, maka hulubalang itu pun bermohon seraya menyembah baginda keduanya itu. Apabila hulubalang seri maharaja Marakarma itu telah bermohon, maka maharaja Mengindera Sari itu pun memberi surat baginda kepada perdana menteri seraya titah baginda: Hai, perdana menteri, suruh olehmu seorang hulubalang membawa suratku ini kepada seri Maharaja Marakarma. Setelah itu, maka hulubalang keduanya itu pun menyembah baginda, lalu ia berjalan keluar masing-masing mendapatkan gendaraannya seraya berjalanlah, siang dan malam tiada berhenti lagi sambil ia menuju negeri Kemala Hikmat dan negeri Puspa Sari itu, demikian ceriteranya oleh sahibu'l-riwayat.

SEBERMULA maka tersebutlah ceritera hulubalang yang dititahkan oleh seri paduka baginda membawa surat kepada maharaja Bujangga Indera di negeri Anta-Beranta. Setelah ia sampai, maka ia pun lalu masuk kota lantas ke istana baginda

(7a)¹ itu. Apabila sampai pada hadapan baginda itu, maka penunggu pintu istana itu pun datang katanya: Ya, tuanku, apa khabar yang tuanku bawa? Maka kata hulubalang itu: Aku ini dititahkan oleh maharaja Marakarma membawa surat sepucuk kepada tuanku maharaja Bujangga Indera itu. Setelah demikian, maka penunggu pintu itu pun masuk seraya mendapatkan perdana menteri. Maka titah perdana menteri: Hai, penunggu, apa kehendakmu datang mendapatkan aku? Maka sembah penunggu pintu itu: Adapun hamba datang ini hendak memberi tahu yang ada seorang hulubalang daripada seri maharaja Marakarma, ia membawa surat kepada baginda itu. Maka titah perdana menteri: Suruhlah ia masuk. Maka penunggu pintu itu pun menyembah, lalu berjalan keluar seraya katanya: Hai, tuan, dipersilakan oleh perdana menteri.

Maka hulubalang itu pun segeralah mengikat kudanya, lalu ia berjalan masuk. Apabila ia bertemu kepada perdana menteri, maka ia pun menyembah. Setelah sudah, maka surat baginda itu pun diberikan kepada perdana menteri. Maka perdana menteri itu pun membawa surat itu kepada baginda. Maka titah baginda: Hai, bentara, baca olehmu surat ini. Maka bentara itu pun menyembah baginda, lalu membaca surat itu. Setelah sudah dibacanya itu, maka baginda itu pun diam seraya baginda itu pun tunduk terpekur, tiada suatu apa titah baginda itu. Setelah demikian, maka titah baginda: Hai, perdana menteri, katakan pada hulubalang itu, biarlah ia menanti kadarnya dua tiga hari kira-kira. Maka perdana menteri itu pun katakan pada hulubalang bagai titah baginda itu. Setelah sudah, maka titah baginda pada perdana menteri: Hai, perdana menteri, suruh olehmu berikan tempat dan makan minum pada hulubalang itu. Apabila sudah baginda bertitah yang demikian, maka baginda itu pun berangkat masuk ke peraduan baginda. Setelah keesokan harinya, maka perdana menteri itu pun nantikan baginda itu keluar, maka tiada juga keluar sampai pada ketika tengah hari, maka perdana menteri itu pun heran. Maka hendaklah ia masuk ke peraduan baginda,

¹ С этой страницы по 10b включительно текст написан почерком № 2. В отличие от почерка № 1, в нем написание некоторых конечных букв завершается жирным, загибающимся книзу росчерком. Это относится не только к таким буквам, как «вау», «каф» или «ра», но и к «нун», «та», «лям» и «кяф». Эти росчерки в своей совокупности образуют на странице своеобразные ромбовидные зигзаги. Наиболее утолщенные из росчерков проявляются на оборотной стороне листа.

maka ia pun takut dimurkai oleh baginda itu. melainkan ia pergi masuk ke pengadapan dengan segala raja-raja dan menteri hulubalang dan bentara ini.

ADAPUN pada malam tatkala baginda berangkat masuk ke peraduan, maka pada ketika itu telah sunyilah, maka yang ada jiwa di dalam istana itu, hanyalah mangkubumi seorang jua. Maka titah baginda itu: Hai, mangkubumi, petaruhku akan isteriku dan isi istanaku pada isterimu dan petaruh aku akan kamu seisi negeri aku, karena

(7b) aku ini hendak meninggalkan isteriku dan negeriku ini. Maka sembah mangkubumi: Ya, tuanku, syah alam, hendak kemana yang dipertuan? Maka titah baginda itu: Aku hendak pergi bertapa, tetapi tiada akan lama. Setelah itu, maka baginda itu pun lalu masuk ke peraduan.

HATTA apabila keesokan harinya itu, apabila perdana menteri itu mengatakan yang baginda tiada keluar dihadap oleh orang-orang itu, maka baharulah mangkubumi itu pun sadarkan pesan baginda itu yang pada malam tadi itu baginda berpesan padanya, maka mangkubumi itu pun segeralah persembahkan kepada tuanputeri isteri baginda yang baginda itu telah pergi bertapa. Maka petaruhlah baginda akan tuanku dan seisi istana baginda pada isteriku dan lagi petaruh baginda seisi negeri pada patik ini. Adapun daripada hulubalangnya seri maharaja Marakarma yang baginda suruh menantikan dan titah baginda itu hendak membalas surat paduka seri Maharaja Marakarma itu bagaimana sekarang halnya itu? Maka titah tuanputeri isteri baginda itu: Mudahlah juga, tetapi dimana surat seri paduka kakanda baginda itu? Maka mangkubumi itu pun segeralah mengambil surat itu, lalu dibawa kepada tuanputeri itu.

Apabila dilihat oleh tuanputeri Nila Cahaya surat daripada seri paduka kakanda baginda itu, maka tuanputeri itu pun berlinang-linang air matanya sebab terkenangkan budi pekertinya seri paduka kakanda baginda laki isteri tatkala ditinggalkan oleh paduka ayahanda baginda maharaja Indera Dewa, maka seri maharaja Marakarma laki isteri diperbuatkannya seperti anaknya sendiri serta dengan cinta kasih dan sayangnya yang tiada halai sekali-kali kepada malam dan siang itu dan lagi tuanputeri sadarkan akan kakanda baginda kawinkan dengan adinda baginda maharaja Bujangga Indera dengan beberapa capai lelahnya kakanda baginda laki isteri berbuat pekerjaan kawin itu.

Setelah demikian, maka tuanputeri Nila Cahaya itu pun berkata kepada mangkubumi itu: Hai, mangkubumi, bacalah surat kakanda baginda itu, karena aku hendak mendengar apa perihalnya kakanda

baginda laki isteri itu. Setelah demikian, maka mangkubumi membaca surat itu di hadapan tuanputeri Nila Cahaya itu. Apabila tuanputeri itu mendengar bunyinya surat yang kakanda permaisuri Cahaya Hairani itu telah berputera seorang anak perempuan, maka tuanputeri Nila Cahaya itu pun berlinang-linang air matanya seraya bertitah tuanputeri itu: Hai, mamanda, perbuatkanlah aku suatu surat akan membalas

(8a) kepada seri paduka kakanda baginda dan mamanda, bunyikan di dalam surat itu yang suamiku raja Bujangga Indera itu telah tiga hari ia pergi bertapa ke Bukit Berjentera, karena tempatnya baginda tatkala ia belum beristeri, maka disanalah ia bermain-main dengan anak-anak raja yang tujuh buah negeri itu dan lagi mamanda bunyikan yang aku ini hendaklah datang melihati kakanda permaisuri dan anakanda Puteri Ratna Lela Mengerna Sari.

Setelah itu, maka mangkubumi itu pun segeralah menyuruh kepada bentara berbuat surat itu. Apabila surat itu sudah diperbuatnya oleh bentara, maka dia serahkan surat itu kepada mangkubumi. Maka ia pun membawa surat itu kepada tuanputeri Nila Cahaya. Maka titah tuanputeri itu: Hai, mamanda, bacalah surat ini, karena aku hendak mendengar bunyinya surat ini. Setelah demikian, maka mangkubumi itu pun membaca surat itu demikian bunyinya:

Sembah serta khidmat takzim makramat kirim yang amat mulia ia itulah daripada paduka adinda puteri Nila isteri adinda maharaja Bujangga Indera yang adalah kepada negeri Anta-Beranta menjadi raja barang kiranya disampaikan oleh Tuhan seru alam sekalian ia itulah datang ke bawah hadirat seri paduka kakanda baginda yang bangsawan dan budiman serta dermawan ia itulah seri maharaja Marakarma serta kakanda permaisuri. Adapun daripada surat dan khabar daripada seri paduka kakanda baginda yang kakanda permaisuri telah mendapat sebuah kemala peterana itu, maka daripada itu beberapa ribu syukur yang sekaliannya itu adalah dengan selamat sempurnanya serta dengan sukacita seri paduka kakanda baginda keduanya pada siang dan malam itu. Tetapi terlalu sayang sekali yang saudara seri paduka kakanda baginda telah tiga hari ia pergi bertapa ke Bukit Berjentera. Maka sekarang ini jika ada kiranya idzin seri paduka kakanda keduanya akan adinda, maka adinda hendaklah datang bermain-main dan melihati paduka kakanda permaisuri. Adapun sebabnya maka sayanda hendak datang kepada seri paduka kakanda itu, karena seperkara sebab rindu adinda kepada seri paduka kakanda keduanya, dan kedua perkara adinda hendak melihati paduka anakanda puteri Ratna Lela Mengerna Sari, dan ketiga perkaraanya sebab adinda sendiri yang tiada beribu dan bapa dan saudara

adinda itu, dan keempat perkaranya sebab adinda hendak menghiburkan cinta kasih antara adinda dengan seri paduka kakanda baginda keduanya. Daripada itu jika ada kiranya idzin seri paduka kakanda baginda keduanya serta menerima permintaan adinda ini, maka di dalam sepuluh hari lagi hendaklah

(8b) berangkat dari negeri Anta-Beranta datang mendapatkan seri paduka kakanda baginda keduanya dan anakanda puteri Ratna Lela Mengerna Sari itu adanya.

Apabila surat itu telah dibaca oleh mangkubumi, maka titah tuanputeri Nila Cahaya itu: Hai, mamanda mangkubumi, suruhlah seorang hulubalang aku membawa surat ini, biarlah ia berjalan bersama-sama dengan hulubalang seri paduka kakanda baginda. Setelah demikian, maka tuanputeri itu pun menyuruh mangkubumi perjamukan hulubalang keduanya itu dengan makan dan minum. Setelah sudah hulubalang-hulubalang diperjamunya oleh mangkubumi itu, maka kedua hulubalang itu pun bermohonkan ia kepada tuanputeri seraya menyembah kepada mangkubumi itu. Setelah sudah, maka kedua hulubalang itu pun berjalan keluar mendapatkan gendaraannya, lalu ia keduanya itu naik kudanya seraya dipacu kudanya, lalu ia berjalan menuju negeri Kemala Hikmat itu.

HATTA sepeninggalnya kedua hulubalang telah pergi itu, maka tuanputeri itu pun bertitah kepada segala inang pengasuhnya: Hai, inangda, hadirkan segala pakaianku yang aku akan bersalin dan segala pakaian-pakaiannya anakanda tuanputeri Ratna Lela Mengerna Sari. Adapun segala pakaian-pakaiannya anakanda kakanda baginda itu daripada mas yang sepuluh mutu bertatahkan permata pancawarna terlalu indah-indah sekali yang bagaimana adatnya segala raja-raja besar pakaikan anaknya, demikianlah disuruh oleh tuanputeri: Berbuat segala pakaian-pakaian yang hendak dikasih kepada anakanda seri paduka kakanda baginda itu dan beberapa pula daripada segala bermain-mainan anak-anak sekaliannya itu daripada mas bertatahkan ratna serta manikam disuruh perbuat oleh tuanputeri Nila Cahaya akan dikasih kepada anakanda tuanputeri Ratna Lela Mengerna Sari. Adapun bermain-mainan itu terlalu amat indah-indah serta dengan ajaib-ajaibnya itu karena tuanputeri Nila Cahaya itu terlalu pandai sekali daripada segala pekerjaan dan perbuatan daripada segala bermain-mainan jin dan peri dan mambang dan dewa. Maka sekalian bermain-mainan ia itu daripada anak-anakan dan kembang-kembangan itu sekaliannya daripada kain yang warna-warni rupa ia itu daripada khatifah dan dewangga dan be-

ludru¹ dan kain sutera, karena tatkala ada hayatnya paduka bundanya itu mengajarkan segala pekerjaan dan segala bermain-mainan itu diajarkannya kepada tuanputeri Nila Cahaya itu.

Apabila hadirilah segala pakaian-pakaian dan

(9a) sekalian bermain-mainan itu, maka disimpanlah di dalam...² peti itu. Setelah demikian, maka tuanputeri itu pun menyuruh memanggil beberapa pandai-pandai mas, adalah kadarnya dua puluh orang itu. Apabila pandai mas itu datang, maka tuanputeri Nila Cahaya itu pun menyuruh pada mangkubumi itu memberikan beberapa kati daripada mas dan suasa dan perak dan beberapa gantang daripada segala permata-permata ia itu seperti intan dan baiduri dan manikam yang merah dan yang kuning dan yang biru dan zemrud, seraya disuruhnya oleh tuanputeri membaiki merak mas, maka bulunya itu daripada zemrud dan matanya daripada mirah dan kedua sayapnya itu daripada manikam yang kuning dan mulutnya itu daripada pualam dan kedua giginya daripada baja melela dan disuruhnya bikin daripada pohon-pohonan, maka batangnya itu daripada suasa dan kembang-kembangnya daripada manikam yang kuning dan daun-daunnya itu daripada zemrud dan buah-buahannya itu daripada intan dan segala burung-burungan ia itu daripada nuri dan kakaktua dan bayan dan ayam katik dan lain-lain lagi seperti rumah-rumahan dan maligai-maligai kecil sekaliannya itu disuruh perbaiki oleh tuanputeri ia itu daripada kuda dan rata, maka sekaliannya itu daripada mas dan suasa dan perak dan permata-permata itu. Setelah demikian, maka tuanputeri itu pun berjanji kepada segala pandai-pandai mas dan pandai-pandai intan di dalam tujuh hari lamanya akan dihidirkannya sekalian bermain-mainannya, karena sepuluh hari lagi aku hendak berangkat kepada seri paduka maharaja Marakarma. Setelah itu, maka sekaliannya pandai-pandai mas itu pun menyembah tuanputeri. Setelah itu, maka masing-masing pandai mas itu pun pulang ke rumahnya.

Setelah sudah segala pandai mas pulang ke rumahnya, maka titah tuanputeri: Hai, mamanda mangkubumi, pada sepuluh hari lagi mamanda hadirkan orang kita itu, pertama seorang raja penghulu hulubalang dan dua orang hulubalangnya dan dua orang menteri dan lima puluh balatenteranya dan rata kenaikan aku dan ratanya segala inang pengasuhnya dan dayang-dayang aku dan dua pedati yang memuat segala barang-barang dan perbekalan aku itu. Setelah sudah tuanputeri itu telah berti-

¹ beledu.

² B 2506 — suatu.

tah kepada mangkubumi sekaliannya itu, maka tuanputeri itu pun berangkat masuk ke dalam peterana itu.

Adapun setelah genaplah tujuh hari dan tujuh malam itu, maka segala pandai-pandai mas itu pun datang seraya membawa segala pakaian-pakaian dan bermain-mainan yang warna yang dititahkan tuanputeri

(9b) itu semuanya...¹ diperbuatnya oleh pandai mas itu. Apabila tuanputeri Nila Cahaya melihat segala barang-barang itu telah habislah diperbuat oleh pandai-pandai mas dengan indah-indahnya segala itu, maka tuanputeri itu pun amat heran dan tercengang-cengang itu. Setelah demikian, maka tuanputeri itu pun menitahkan kepada mangkubumi mengeluarkan beberapa ribu derham akan mengupahkan kepada segala pandai-pandai mas. Setelah itu, maka segala pandai-pandai mas itu pun menyembah tuanputeri, lalu ia bermohon masing-masing kembali ke rumahnya itu. Setelah sudah sekalian pandai-pandai mas itu telah kembalilah, maka tuanputeri itu pun sendirinya menyimpan segala barang-barang.

Apabila genaplah sembilan hari itu, maka daripada ketika dinihari bintang pun belum padam cahayanya dan segala margasatwa itu pun belum mencari mangsanya, maka genderang pengerah itu pun dipukul oranglah. Maka segala isi istana dan segala raja-raja dan menteri hulubalang dan segala balatentera itu pun bangunlah seraya berlengkaplah masing-masing memakai pakaiannya serta alat senjatanya itu pun berhadirlah sudah. Maka rata kenaikannya tuanputeri dan pedati kenaikan inang pengasuhnya tuanputeri dan pedati akan memuat segala barang-barang itu pun telah hadirlah semuanya. Adapun rata kenaikannya tuanputeri itu daripada rata gading berikat sama suasa, maka pintu keduanya itu daripada kaca dan sepuluh kuda warnanya hitam penghela ratanya tuanputeri Nula Cahaya berpelanakan beludru merah ditatahkan mas sembilan mutu dan permata pancawarna.

Setelah hadir sekaliannya itu, maka mangkubumi itu pun suruhlan mengeluarkan segala barang-barang dan perberkalan daripada makan-makanan dan juadah yang lezat rasanya itu disuruhnya muatkan ke pedati itu. Setelah sudah dimuat sekaliannya itu, maka titah tuanputeri kepada mangkubumi: Hai, mamanda, aku ini hendak berangkat, maka petaruh aku kepada mamanda negeri Anta-Beranta dan istana aku dan perbendaharaan negeri ini serta rakyat sekaliannya, jika ada suatu kesukarannya rakyatku melainkan mamanda benarkan padanya, dan jika tiada boleh juga, maka mamanda berkirim surat kepada seri paduka

¹ B 2506 — terlalu amat sekali permai.

kakanda, karena aku pergi ini akan mendapatkan seri paduka kakanda keduanya dan anakanda tuanputeri Ratna Lela Mengerna Sari di negeri Kemala Hikmat itu.

Setelah itu, maka tuanputeri itu pun

(10a) menyembah kepada perdana menteri dan pada...¹ bumi dan pada...² pati itu... isterinya segala menteri dan hulubalang sida bentara. Setelah sudah, maka tuanputeri itu pun berjalan keluar mendapatkan gendaraannya, lalu naik pada ratanya. Maka segala dayang-dayang itu pun naik pada pedatinya. Setelah tuanputeri itu telah naik ke ratanya, maka seorang raja dan seorang menteri dan hulubalang seorang memegang pedang terhunus pada sisi rata sebelah kanan dan suatu raja dan suatu menteri dan suatu hulubalang memegang pedang terhunus pada sisi rata tuanputeri sebelah kiri dan dua hulubalang dan enam balatentera memegang tombak di atas kuda pada hadapan rata itu dan dua belas balatentera memegang tombak di belakang rata tuanputeri itu dan lagi dua puluh empat balatentera yang berkuda memegang pedang terhunus mengiringkan pada tiap-tiapnya dayang-dayang dan yang bermuat barang-barang. Maka empat puluh payung iram-iram kuning yang terkembang serta jumbai-jumbainya itu mutiara dikarang dengan permata intan dan mirah dan kemuncak gegetarnya itu daipada permata pancawarna di atas kepalanya tuanputeri itu, amat indah sekali rupanya payung itu dipandang oleh orang itu, penuh sesaklah orang-orang itu menonton tuanputeri berjalan itu seraya menuju negeri Kemala Hikmat itu. Maka tiada lagi tersebut daripada tuanputeri Nila Cahaya itu berjalan, siang dan malam, demikian adanya. Wa'llahua'lam bissawab.

SYAHADAN maka tersebutlah ceriteranya hulubalang yang dua orang dititahkan oleh seri Maharaja Marakarma membawa surat, maka yang seorang hulubalang dititahkan oleh baginda pergi ke negeri Mercu Indera kepada ayahanda bunda baginda Maharaja Indera Angkasa. Apabila dua hulubalang itu sampai kepada negeri yang kedua itu, maka ia pun masuk kota, lalu ke istana. Setelah ia sampai di hadapan pintu istana, maka penunggu pintu itu pun masuk mengadap seraya persembahkan kepada seri paduka baginda Malai Kisna seraya sembahnya: Ya, tuanku, ada seorang hulubalang daripada seri paduka anakanda baginda yang dipertuan Maharaja Marakarma membawa surat.

Demi seri paduka baginda mendengar sembahnya penunggu pintu itu, maka titah baginda itu: Berikan ia masuk hulubalang itu. Setelah

¹ По-видимому, [isteri mangku] bumi.

² Возможно, [bu]pati.

demikian, maka penunggu pintu itu pun suruh masuk hulubalang itu. Setelah ia masuk, lalu ia pun menyembah seri

(10b)¹ paduka baginda. Setelah sudah ia menyembah seri paduka Maharaja Malai Kisna itu, maka surat itu pun diberikan kepada seri paduka baginda. Maka baginda itu pun berikan surat itu kepada bentara. Maka titah seri baginda: Baca olehmu surat itu. Apabila baginda mendengar bunyi surat itu daripada seri paduka anakanda Maharaja Marakarma persembahkan yang isterinya ia itulah permaisuri Cahaya Hairani yang telah persalin seorang anak perempuan dinamakan Puteri Dewi Ratna Lela Mengerna Sari, setelah sudah seri paduka baginda mendengar yang demikian, maka seri paduka baginda laki isteri itu pun amat sukacita beroleh cucu itu. Maka seri paduka baginda itu pun bertitah kepada perdana menteri: Biarlah hadirkan hulubalang dan balatentera itu karena kami kedua hendak berangkat ke negeri Kemala Hikmat. Maka isteri seri paduka baginda itu pun menitahkan kepada dayang-dayang hadirkan segala perbekalan daripada makan-makanan dan persalin baginda laki isteri.

Setelah sudah hadir segala perbekalan dan persalin, maka dayang-dayang itu pun persembahkan kepada permaisuri. Adapun perdana menteri itu pun setelah sudah ia menyuruh hadirkan segala orang-orang dan rata gendaraan seri baginda laki isteri dan pedati akan memuat segala barang-barang itu, maka ia pun masuk persembahkan kepada seri baginda, maka titah baginda: Hai, perdana menteri, berikan kepada hulubalang seri paduka anakanda itu makan dan minum dan nugerahkan akan hulubalang itu kadar sepuluh derham perak. Setelah sudah seri baginda bertitah kepada perdana menteri, maka ia pun berbuatlah bagai titah seri baginda itu. Setelah demikian, maka seri baginda itu pun berangkat masuk ke dalam istana karena telah malam itu. Maka segala raja-raja dan menteri hulubalang itu pun kembalilah masing-masing ke rumahnya itu.

HATTA apabila keesokan harinya daripada pagi-pagi hari itu, maka genderang pengerah itu pun dipalu orang, maka segala isi istana seri baginda itu pun bangunlah dan seri baginda laki isteri dan segala raja-raja dan menteri dan hulubalang itu pun bangunlah seraya berhadirkan segala kelengkapannya serta alat senjatanya. Maka rata kenaikan seri baginda dan pedati itu pun telah hadir sekaliannya itu pada sisi istana. Adapun raja dan menteri dan hulubalang yang akan mengiringkan baginda itu pun telah hadirilah sekaliannya itu di pengadapan dan ba-

¹ Начиная со с. 10b текст написан почерком № 1.

latentera yang berkuda lima puluh orang itu pun telah berbarislah di hadapan istana itu memegang pedang terhunus seraya menantikan seri baginda laki isteri keluar itu.

(11a)¹ Apabila telah hadirilah sekaliannya itu, maka perdana menteri itu pun masuk persembahkan kepada seri baginda itu yang telah hadir sekaliannya itu. Maka seri baginda itu pun bertanya kepada perdana menteri itu: Ada beberapa orang yang mengiringkan kami itu? Maka sembah perdana menteri: Adapun yang mengiringkan yang dipertuan seorang raja penghulu hulubalang dan dua menteri yang muda-muda dan dua orang hulubalang dan lima puluh balatentera yang bergendaraan kuda. Setelah itu, maka seri baginda laki isteri itu pun berjalan keluar istana. Apabila seri baginda itu datang ke pengadapan, maka seri baginda itu pun mendapatkan orang-orang yang mengiringkan seri baginda itu. Maka orang-orang itu pun menyembah seri baginda laki isteri itu. Setelah demikian, maka seri baginda laki isteri itu pun berjalan keluar seraya baginda itu pun bertitah kepada perdana menteri: Hai, perdana menteri, petaruhku akan seisi istana dan negeri Mercu Indera rakyat seisi negeri. Jika ada kekurangannya, maka kamu berikan dan jika ada kesukarannya itu kamu bicarakan sepeninggalnya aku ini, karena aku pergi tiada lama.

Setelah itu, maka segala raja-raja dan menteri-menteri dan hulubalang-hulubalang yang tinggal itu sekaliannya datanglah menyembah kaki seri baginda itu. Maka seri baginda itu pun berniat: Hai, tuan-tuan sekalian ini, tinggallah baik-baik dengan selamat sempurna dan jangan kamu sakiti hatinya segala rakyatku dan kamu sayangkan padanya, maka pada akhirnya aku sayang itu akan diku. Setelah sudah seri baginda bertitah dan berpesan itu, maka seri baginda laki isteri itu pun keluar istana mendapatkan gendaraannya, lalu naik kepada ratanya itu daripada kayu imbun disela-selakan suasa dihelakan dengan sepuluh kuda warnanya kuning berpelanakan sakhlat merah bertepikan mas. Setelah seri baginda sudah naik kepada ratanya dengan isteri seri baginda itu, maka sekalian dayang-dayang itu pun naik suatu pedati dan segala barang-barang dan perbekalan itu pun dimuatkan kepada suatu pedati itu. Setelah sudah itu, maka raja penghulu hulubalang yang berkuda dan memegang pedang terhunus itu pun berjalan pada sisi rata sebelah kanan dengan seorang menteri dan seorang raja itu berjalan pada sisi rata yang sebelah kiri. Maka seorang hulubalang dengan dua puluh

¹ В первой половине с. 11а встречаются росчерки, присущие почерку № 2, но не образующие в своей совокупности какого-либо четкого рисунка

lima balatentera berkuda itu berjalan di hadapan rata memegang pedang terhunus dan seorang hulubalang dan dua puluh lima balatentera berkuda memegang pedang terhunus di belakang rata seri baginda itu. Setelah sudah, maka rata seri baginda dan pedati itu pun berjalan keluar kota seraya menuju negeri Kemala Hikmat. Maka tiadalah tersebut lagi segala kelakuannya

(11b) seri baginda itu berjalan.

ADAPUN demikian juga tersebut seri Maharaja Indera Angkasa laki isteri di negeri Puspa Sari. Apabila seri baginda itu mendapat khabar dan surat daripada seri paduka anakanda Maharaja Marakarma yang dibawa oleh hulubalang itu, maka seri baginda itu pun suruh baca kepada bentara. Apabila seri baginda itu mendengar yang anakanda baginda itu berputera, maka seri baginda laki isteri itu pun teramat sukacita beroleh cucunda itu. Maka baginda itu pun bertitah kepada perdana menteri: Menghadirkan sekaliannya itu, karena esok hari aku hendak berangkat ke negeri Kemala Hikmat.

Setelah keesokan harinya daripada pagi-pagi hari, maka segala barang-barang itu pun dimuatkan ke pedati. Maka seri baginda laki isteri itu pun keluar mendapatkan perdana menteri seraya titah baginda: Hai, perdana menteri, petaruh aku akan diku istanaku dengan isi-isinya dan negeri Puspa Sari serta rakyatku, jika ada kekurangannya, maka kamu berikan dan jika ada kesukarannya sesuatu apa, maka kamu bicarakan dengan segala raja-raja dan menteri yang tinggal itu hubaya jangan sampai mereka itu berusak hatinya. Hai, perdana menteri, tinggal kamu dan segala tuan-tuan dengan selamat sempurna sepeninggalnya aku ini, mu-pakatliah tuan-tuan dengan budi bicara tuan-tuan supaya jangan menjadi bencananya negeri kita dan tuan-tuan peliharakan segala wasiatku baik-baik karena pergiku ini tiada akan lambat.

Setelah sudah baginda bertitah yang demikian, maka segala raja-raja itu pun menyembah seraya sembahnya: Daulat, tuanku, mana titah yang dipertuan patik junjung di atas batu kepala patik sekaliannya ini. Setelah demikian, maka seri baginda laki isteri itu pun berjalan keluar. Maka rata baginda itu pun datanglah di hadapan pintu istana, maka baginda laki isteri itu pun naik ke atas ratanya daripada kayu s.rmuni¹ disela-selakan dengan gading dan kayu arang bertepikan emas. Maka penghela ratanya itu sepuluh kuda warnanya gula gosong berpelanakan beludru jingga bertatahkan mas. Apabila seri baginda laki isteri telah naik pada ratanya itu, maka raja penghulu hulubalang seorang dengan seorang

¹ سرموني

menteri berkuda itu berjalanlah di sisi rata baginda sebelah kanan dan seorang raja dan menteri seorang berjalan pada sisi rata baginda sebelah kiri dan seorang hulubalang dan dua puluh lima balatentera memegang pedang terhunus

(12a) di atas kudanya di hadapan rata seri baginda dan seorang hulubalang dan dua puluh lima balatenteranya berkuda memegang pedang terhunus di belakang rata seri baginda itu. Setelah itu, maka rata seri baginda itu pun berjalan, lalu keluar kota menuju negeri Kemala Hikmat itu. Demikianlah ceteranya yang diceterakan oleh sahibu'lhikayat itu adanya.

ALKESAH. Maka tersebutlah ceteranya Maharaja Bujangga Indera yang menjadi raja di negeri Anta-Beranta iparnya seri Maharaja Marakarma. Adapun sebabnya baginda itu meninggalkan kerajaannya dan isteri baginda dan negeri serta rakyat baginda itu karena pada suatu malam baginda telah diadap oleh segala raja-raja dan menteri hulubalang dan sida-sida bentara, maka sekaliannya itu telah kembali ke rumahnya, maka yang ada kepada baginda dan belum kembali itu hanyalah mangkubumi itu. Maka baginda itu pun berduduklah pada suatu kursi yang keemasan dengan tepekurnya itu. Maka seketika itu baginda tersadarkan dirinya yang seri paduka kakanda baginda berkirim surat yang kakanda baginda itu telah berputera dan Maharaja Mengindera Sari itu pun telah berputera, melainkan aku juga seorang yang telah tiga tahun aku berkawin, maka tiada suatu apa aku peroleh dengan isteriku tuanputeri Nila Cahaya itu.

Setelah sudah baginda berpikir yang demikian itu, maka baginda itu pun mengeluh dan mengucap. Demi didengar oleh mangkubumi yang baginda itu mengeluh dan mengucap, maka ia pun datanglah hampir baginda seraya sembahnya: Wah, daulat, tuanku, hendaklah patik bertanya, apalah duli yang dipertuan masygulkan dan berdukacita? Jika ada caranya salah suatu yang dipertuan berkenan kepada hati yang dipertuan atau adakah suatu yang tiada diperkenan kepada hati yang dipertuan, maka baiklah yang dipertuan titahkan kepada patik. Jika yang dipertuan adalah berkenan sesuatu apa, maka patik suruhlah mencari seboleholeh dan jika ada sesuatu yang dipertuan tiada berkenan kepada hati yang dipertuan, maka seketika ini juga patik menyuruh alukan dia itu, karena patik ini telah menjunjung titah yang dipertuan, jangankan kadarnya patik ini karena nyawa dan tubuh patik ini di dalam hukum yang dipertuan lagipun banyak juga segala raja-raja dan menteri hulubalang dan balatentera

(12b) tuanku. Apatah gunanya yang dipertuan pada tiap-tiap bulan menugerkahkan beribu-ribu derham kepada segala raja-raja dan menteri hulubalang dan balatentera tuanku, jika ia itu tiada boleh melakukan bagai titah yang dipertuan itu? Maka daripada sebab itu patik berdatang sembah, jika adalah suatu yang demikian itu, baiklah yang dipertuan titahkan kepada patik supaya patik suruh mencari dia seboleh-boleh dan patik menyuruh jalankan di dalam itu pun dengan titah dan daulat yang dipertuan juga.

Demi baginda mendengar sembahnya mangkubumi itu, maka titah Maharaja Bujangga Indera itu: Wah, mangkubumi yang budiman, adapun yang aku masygulkan dan percintaanku itu dengan seorang tiada aku boleh menitahkan melainkan hulubalang seri paduka kakanda yang aku suruh nantikan dua tiga hari padanya itu, maka sepeninggalkan aku ini kamu bicarakan dengan isteriku daripada suratnya seri kakanda baginda itu. Lagipun negeri Anta-Beranta petaruhku kepadamu supaya kamu dengan segala raja-raja dan menteri hulubalang tolong peliharakan baik-baik pada segala rakyatku, jika ada kekurangannya suatu apa, maka kamu berikan padanya itu. Hai, mangkubumi yang berbudi, jangan kiranya diberi rusak hatinya mereka itu dan diberi lapar padanya. Hai, mangkubumi, petaruhku akan kamu dan isterimu akan isteriku tuanputeri Nila Cahaya itu, jangan diberi dukacita dan berusak hatinya sepeninggal aku. Jika ada kekurangannya daripada makan pakainya atau belanjanya itu, kamu berikan daripada perbendaharaanku dan jikalau rakyatku itu ada kekurangannya, maka kamu katakan kepada bendahari, biarlah berikan daripada perbendaharaan negeri Anta-Beranta, karena banyak segala raja-raja apabila ia bakhil dan kikir kepada rakyatnya atau isi istananya, maka itulah yang menjadi celaka atas dirinya dan rakyatnya dan negerinya itu pun dibinasakan oleh orang-orang dan hilanglah diserang oleh raja-raja yang lain karena negeri ini besar. Jika suatu rumah itu pun tiada boleh kita menjaga sendiri, melainkan dengan orang banyak itu apa pula negeri itu? Maka daripada itu sekarang, wah, mangkubumi, hubayalah kamu peliharakan wasiatku ini sedikit, jangan kamu tinggalkan, karena aku pergi ini tiada akan lambat.

Setelah sudah bertitah yang demikian itu, maka baginda itu pun menyurat pada ketika itu juga suatu surat. Setelah sudah baginda itu

(13a) menyurat, maka surat itu dimeteraikan dan ditutup oleh baginda itu. Setelah sudah, maka baginda letakkan kepada suatu tabak tempat kembang dan bau-bauan yang ditaruh oleh tuanputeri isteri baginda pada sisi singgasana tempat duduk baginda sediakala hati tat-kala diadap oleh orang. Adapun adatnya isteri baginda tuanputeri Nila

Cahaya itu apabila pagi hari seketika baginda belum diadap oleh segala raja-raja dan menteri dan hulubalang dan bentara, maka tuanputeri itu tiap-tiap hari itu menaruh kuntum bunga-bunga dan minyak bau-bauan pada tabak yang ada kepada sisi singgasana baginda. Maka disitulah baginda menaruh surat itu yang supaya tuanputeri boleh melihat surat itu. Setelah sudah baginda taruh surat itu, maka baginda itu pun memanggil seorang menteri yang muda dan seorang hulubalang dan seorang bentara yang muda dan seorang biduanda yang muda sama setara dengan baginda sekaliannya itu. Setelah berhimpunlah sekaliannya itu, maka pada malam itu juga baginda berangkat dengan empat kawannya baginda itu, lalu berjalan keluar kota, lalu menuju jalan yang ke tasik Andar-Mandar hampir kepada bukit Berjentera itu, karena hajat baginda itu hendak pergi bertapa. Maka baginda itu berjalan dengan empat kawannya itu tiada halai lagi sehingga dimana baginda bertemu dengan sungai yang jernih airnya, maka disanalah baginda berhenti mandi. Setelah sudah mandi, maka baginda itu pun makanlah segala buah-buahan di dalam hutan yang dicari oleh kawan baginda yang empat orang itu, demikian adanya ceriteranya itu.

SEBERMULA diceriterakan oleh sahibu'riwayat akan seri Maharaja Marakarma itu lagi dihadap oleh segala raja-raja dan menteri hulubalang bentara dan biduanda sekaliannya itu di pengadapan. Maka pada ketika itu seri baginda sadarkan hulubalang tiga orang yang disuruh oleh baginda membawa surat kepada empat buah negeri telah beberapa lamanya belum juga ia itu kembali. Maka sembah segala raja: Ya, tuanku, syah alam, pada pikir patik ini kalau-kalau ada juga suatu sebabnya, maka ia itu belum kembali.

Maka di dalam seri baginda lagi berbicara itu, maka penghulu orang dusun itu pun datang berlari-lari, lalu ia masuk kota lantas ke istana baginda seraya katanya: Hai, penunggu, bolehlah kiranya aku ini mengadap seri baginda? Maka kata penunggu pintu itu: Sabarlah, tuan, karena seri baginda lagi diadap oleh segala raja-raja menteri hulubalang bentara di pengadapan, biarlah aku masuk dahulu persembahkan kepada baginda itu. Setelah itu, maka penunggu pintu itu pun masuk di pengadapan itu. Apabila

(13b) dilihat oleh perdana menteri penunggu pintu itu, maka ditanya oleh perdana menteri: Hai, penunggu pintu, apa kehendakmu datang kemari? Maka sembah penunggu pintu itu: Ya, tuanku, adapun patik datang ini karena ada seorang penghulu dusun ia datang hendak mengadap yang dipertuan. Maka titah perdana menteri: Hai, penunggu pintu, suruhlah ia masuk. Maka penunggu pintu itu pun menyembah, lalu ia

berjalan keluar seraya ia katanya: Hai, penghulu dusun, kamu dititahkan oleh perdana menteri masuk ke dalam. Maka penghulu dusun itu pun masuklah. Setelah ia sampai di pengadapan, maka ia pun menyembah kepada perdana menteri, maka perdana menteri itu pun bertanya: Hai, penghulu dusun, apa kehendakmu? Maka sembah penghulu dusun itu: Ya, tuanku, adapun sebabnya patik datang mengadap, karena orang-orang dusun patik sekaliannya hendak lari dan ia hendak meninggalkan rumah-rumahnya sebabnya ketakutan. Maka titah perdana menteri: Apakah sebabnya dan apa mulanya yang menjadi demikian itu? Maka sembah penghulu dusun: Ya, tuanku, karena orang-orang dusun itu adalah ia mendengar bunyi bahananya suara orang-orang banyak gegap-gempita sekali suara orang-orang itu tetapi jauh, maka pada pikir patik kalau-kalau musuh itu lagi datang, maka itulah sebabnya orang-orang dusun itu menjadi dahsyat.

Apabila perdana menteri itu mendengar sembahnya penghulu dusun itu, maka perdana menteri itu bertitah; Hai, penghulu dusun, tunggu olehmu juga, nantilah aku persembahkan kepada seri baginda. Maka perdana menteri itu pun masuk persembahkan kepada seri baginda bagai sembahnya penghulu dusun itu. Demi didengar oleh seri baginda sembahnya penghulu dusun itu, maka baginda itu pun memandang kepada raja Rum Syah dan raja Syah Peri dan raja Gerdan Syah, karena tiga raja-raja itu penghulunya segala hulubalang itu dan gagah-perkasa dan pahlawan biasa mengadap perang besar dan pandai mengadakan kesaktian. Maka sebab itulah apabila ada suatu khabar daripada perihai perang, maka tiga raja-raja yang diharap oleh seri baginda kepada raja-raja yang tiga itu.

Apabila seri baginda memandang kepada tiga raja-raja itu, maka raja Rum Syah dan raja Syah Peri dan raja Gerdan Syah Dewa itu pun berbangkitlah daripada kursinya itu seraya berdatang sembah ketiga raja-raja itu kepada seri baginda, maka sembahnya: Ya, syah alam, bagaimana halnya patik ketiganya itu, jika ada kiranya daulat serta titah duli yang dipertuan kepada sayanda ketiganya ini supaya sayanda sampai pergi mendapatkan bagai perinya penghulu dusun itu atau sayanda menyuruh dahulu pada

(14a) seorang hulubalang pergi memeriksai itu. Setelah demikian, maka titah seri baginda Maharaja Marakarma: Hai, tuan-tuan, adapun kasihnya tuan-tuan kepada kami ini telah sepenuhnya kami menanggungkan dia itu, tetapi nanti juga dahulu tuan-tuan ketiganya pergi mendapatkan sembahnya penghulu dusun itu, melainkan tuanku suruh seorang hulubalang pergi melihati dahulu kalau-kalau musuh, kalau-kalau bukannya itu.

Setelah demikian, maka raja Rum Syah itu pun menyembah seri baginda, lalu ia berjalan keluar seraya memanggil seorang hulubalangnya raja Rum Syah seraya titahnya: Hai, kamu, pergilah kamu serta dengan penghulu dusun itu dan kamu nantikan disana dan kamu lihatkan, jika ada sesuatu perinya yang tiada layak kepadamu itu, maka segeralah kamu periksa dan manakala ia itu belum hampir, maka kamu nantikan juga jikalau sehari semalam itu pun kamu tunggu juga, jangan kamu kembali dan lagi jika kamu pergi, maka kamu sertakan balatenteramu kadarnya seratus orang itu, maka sekarang orang sekalian ini juga kamu pergi mendapatkan yang sebagai sembahkan penghulu dusun itu. Setelah demikian, maka hulubalang itu pun menyembah pada rajanya itu, lalu ia berjalan keluar mengerahkan balatenteranya adalah kadarnya seratus orang banyaknya itu, lalu ia berjalan keluar kota bersama-sama penghulu dusun itu diiringkan seratus orang balatenteranya itu.

HATTA maka tiada beberapa lamanya hulubalang dan penghulu dusun dengan balatentera yang seratus orang berjalan adalah kira-kira tiga jam lamanya, maka mereka itu pun sampai kepada dusun tempatnya penghulu dusun itu. Setelah sampai disana, maka ia pun menanti disana. Maka adalah kira-kira sejam lamanya ia itu pada tempatnya penghulu dusun, maka hulubalang yang dititahkan oleh seri Maharaja Marakarma membawa surat ke negeri Anta-Beranta dan hulubalangnya Maharaja Bujangga Indera itu pun datang bersama-sama. Apabila kedua hulubalang itu bertemu dengan hulubalangnya raja Rum Syah seraya berjabat tangan seraya bertanya¹ khabar maka tuanku berhadir disini dengan balatentera tuanku itu. Apa yang dititahkan oleh seri baginda, maka tuanku berengkaplah dengan balatentera tuanku ini. Maka sahut hulubalang raja Rum Syah bagai perihalnya penghulu dusun semuanya itu dikatakan kepada dua hulubalang itu, maka kata hulubalang yang datang itu: Ya, tuanku, marilah kita kembali mengadap baginda seri Maharaja Marakarma, karena bukannya musuh atau penyamun itu, adapun yang gempar bunyi bahananya suara orang-orang

(14b) yang banyak-banyak itu karena tuanputeri Nila Cahaya isterinya Maharaja Bujangga Indera itu lagi datang dari belakang itu.

Setelah sudah berbicara ketiga hulubalang itu, maka ketiganya itu pun berbalik pula, lalu masuk ke dalam kota lantas ke istana itu. Apabila

¹ Здесь, как это нередко встречается и ниже, нет четкой границы между авторским повествованием и прямой речью персонажа. Возможно, здесь пропущено слово, и фраза могла звучать так: «...seraya bertanya: “Apa khabar maka tuanku...”» и т.д.

ia sampai ke hadapan istana seri baginda itu, maka ia pun mendapatkan penunggu pintu seraya katanya: Hai, penunggu pintu, masuklah olehmu mendapatkan raja Rum Syah dan persembahkan pada raja itu yang aku telah kembali bersama-sama dengan hulubalang yang membawa surat seri baginda dan seorang hulubalang dari negeri Puspa Sari. Setelah itu, maka penunggu pintu itu pun masuk mendapatkan raja Rum Syah. Demi dilihat oleh raja Rum Syah penunggu pintu itu datang mendapatkan dia, maka ia pun bertanya penunggu pintu: Apa wartamu ini? Maka sembah penunggu pintu itu: Ya, tuanku, hulubalang yang dititahkan oleh tuanku telah ia kembali bersama-sama dengan hulubalangnya Maharaja Bujangga Indera. Maka titah raja Rum Syah: Hai, penunggu pintu, suruh ia masuk. Maka keduanya hulubalang itu pun masuk.

Apabila dilihat oleh raja Rum Syah hulubalang keduanya itu datang, maka ia pun bertanya kepada hulubalangnya itu: Hai, hulubalangu, apa sebabnya maka kamu kembali dengan balatenteramu itu? Maka sembah hulubalang itu: Ya, tuanku, adapun yang itu bukannya musuh atau penyamun, maka inilah hulubalangnya Maharaja Bujangga Indera yang seorang itu hendak mengadap ke bawah duli yang dipertuan itu. Setelah demikian, maka raja Rum Syah itu pun membawa hulubalang keduanya itu mengadap seri baginda. Apabila seri baginda melihat dua hulubalang datang itu, maka seri baginda itu bertanya kepada hulubalang seri baginda: Apa sebabnya maka engkau lambat? Maka sembah hulubalang itu: Daulat, tuanku, syah alam, adapun maka patik lambat datang, karena Maharaja Bujangga Indera titahkan menanti kadar dua tiga hari, maka patik menanti. Setelah dua hari itu, maka patik mendengar yang dipertuan itu telah tiadalah di dalam negeri. Setelah itu, maka patik bermohon pula kepada perdana menteri, maka perdana menteri itu pun masuk persembahkan kepada isteri baginda yang patik bermohon hendak kembali. Maka titah isteri baginda: Biarlah patik menanti suratnya tuanputeri hendaklah dipersembahkan ke bawah duli yang dipertuan ia itulah sebabnya. Maka inilah hulubalangnya tuanputeri isteri baginda.

Setelah demikian, maka hulubalangnya Maharaja Bujangga Indera itu pun menyembah seri Maharaja Marakarma. Setelah sudah ia menyembah, maka ia pun mengeluarkan suratnya tuanputeri seraya dipersembahkan kepada seri baginda. Maka perdana menteri itu pun segera datang menyambut, lalu persembahkan kepada seri baginda. Setelah sudah baginda membaca surat tuanputeri itu, maka seri baginda itu

(15a) bertanya: Hai, hulubalang, ada dimana tuanputeri isterinya raja kamu itu sekarang ini? Maka sembah hulubalang itu: Ya, tuanku, syah alam, tuanputeri itu lagi datang. Adapun tatkala patik dititahkan oleh

tuanputeri membawa surat kepada yang dipertuan semalam pada ketikanya hampirkan petang hari. Maka titahnya perdana menteri: Pada esok hari daripada ketika dinihari tuanputeri akan berangkat hendak mengadap duli yang dipertuan, tetapi pada pikir patik tuanputeri telah berangkat dan sampai titahnya tuanputeri jika kiranya yang dipertuan menerima datangnya tuanputeri itu, maka datanglah tuanputeri dan jika kiranya yang dipertuan tiada terima, maka tuanputeri itu pun kembali pula.

Apabila didengar oleh seri baginda sembahnya hulubalang yang demikian itu, maka seri baginda itu tersenyum seraya titah baginda: Hai, perdana, berikan tempat dan makan minumannya pada hulubalang tuanputeri itu dan nugerahkan pada hulubalang yang tiga seorang lima derham dan hulubalang-hulubalangnya tuanputeri itu. Setelah demikian, maka seri baginda itu berangkat masuk ke dalam peterana mendapatkan permaisuri Cahaya Hairani. Apabila seri baginda bertemu pada permaisuri itu, lalu seri baginda membaca surat yang daripada paduka adinda tuanputeri Nila Cahaya itu.

Demi didengar oleh permaisuri yang adinda baginda Maharaja Bujangga Indera itu meninggalkan isterinya dan kerajaannya ia telah pergi dari negerinya itu, maka permaisuri itu pun berlinang-linang air matanya seraya katanya: Wah, saudaraku tuan yang sebiji-biji, kemana juga perinya gerakan? Wah, adinda tuan, padang yang mana tuan jalani, hutan yang mana tuan masuki dan rimba belantara yang mana tuan idari dan gunung yang mana tuan naiki? Wah, adinda kamu, kelam mata kakanda dan kelamlah seri istana dan paseban saudaraku dan suramlah cahaya syahari¹ negeri Anta-Beranta. Wah, saudaraku tuan, kemana juga gerakan jalannya? Entah ia mati, entah ia hidup, siapa yang memberi khabar padaku ini? Sampainya hati tuanku tinggalkan kakanda yang seorang diriku. Jika ada kiranya lagi dua tiga saudaranya, maka tiada juga mengapa yang selama kini sudah bercerai dan baharu bertemu, maka sekarang ini pula ada adinda tinggalkan. Dan beberapa lagi ratapnya permaisuri itu.

Adapun tatkala permaisuri meratap itu, maka segala sidang para puteri dan perempuan sekaliannya yang ada mengadap permaisuri itu pun menangis. Demi didengar seri baginda yang demikian itu, maka seri baginda itu membujuk isterinya seraya katanya: Wah, adinda

(15b) tuan, telah jamak orang laki-laki itu. Apakah adinda tuan lupa yang dahulu hari bagaimana perinya kita, siapakah sangka pada

¹ شهرى (syahri?).

akhirnya ini kita mendapat sentosa? Tetapi sabar juga, jangan kiranya adinda tuan berusak hati dan jangan adinda tuan bermuram durja, maka di dalam sehari dua hari datanglah adinda Nila Cahaya mendapatkan tuan, demikian sembahnya hulubalangnya adinda Nila Cahaya itu.

Setelah didengar oleh tuanputeri titah baginda yang demikian, maka permaisuri itu pun berhenti daripada menangis. Maka seketika itu bertukarlah duka dengan sukacita seraya disambut anakanda puteri Ratna Lela Mengerna Sari seraya disusuihnya akan anakanda baginda itu. Setelah sudah diberi susu pada anakanda itu, lalu diletakkan ke atas ribaan seri baginda dan permaisuri itu pun berduduk hampir seri baginda itu di atas peterana. Maka seketika seri baginda berduduk dengan permaisuri, maka sembah permaisuri: Wah, kakanda tuan, jika adinda Nila Cahaya datang itu, baiklah kakanda tuan pergi mengalu-alukan dia itu karena ia seorang perempuan datang mendapatkan kita dengan tiada suaminya itu bersama-sama. Wah, kasihlah sekali rasanya hati sayanda ini dan belas sekali rasanya mendengar perinya ditinggalkan oleh suaminya itu.

Setelah permaisuri telah berbicara dengan seri baginda itu, maka seri baginda itu pun mengangkat anakanda baginda, lalu diserahkan kepada inang pengasuhnya anakanda baginda itu. Setelah sudah, maka seri baginda itu berangkat, lalu ke pengadapan seraya menitahkan kepada perdana menteri: Hai, perdana menteri, pada esok hari kamu suruh hadirkan gendaraanku dan pedati akan memuat segala perbekalan dan dua menteri. Setelah sudah, maka seri baginda itu pun menitahkan kepada raja penghulu hulubalang ia itu raja Syah Peri: Esok hari tuan berlengkaplah dengan dua hulubalang dan lima puluh balatentera yang berkuda akan mengiringkan kami, karena kami hendak pergi mengalu-alukan isterinya Maharaja Bujangga Indera. Setelah sudah seri baginda bertitah kepada perdana menteri dan raja Syah Peri, maka keduanya itu pun menyembah seri baginda itu, lalu ia berjalan keluar masing-masing menitahkan pada orang-orangnya itu.

Apabila keesokan harinya daripada pagi-pagi hari itu, maka rata gendaraan seri baginda dan pedati dan raja Syah Peri dan dua orang menteri dan dua orang hulubalang serta dengan balatentera yang berkuda lima puluh orang sekaliannya telah hadir di hadapan istana. Setelah demikian, maka perdana menteri dan raja Syah Peri masuk persembahkan kepada seri baginda. Maka seri baginda itu pun telah berlengkaplah. Setelah itu, maka perdana menteri itu pun menyuruh bermuat segala perbekalan seri baginda daripada

(16a) makan-makanan dan minuman seri baginda itu. Setelah sudah, maka seri baginda menitahkan perdana menteri menghiasi pengadapan

dan istana dan paseban. Apabila seri baginda telah menitahkan perdana menteri, maka seri baginda memohon pada isterinya permaisuri Cahaya Hairani. Setelah sudah, maka seri baginda itu pun berjalan keluar mendapatkan gendaraannya seri baginda, lalu naik pada ratanya bersama-sama raja Syah Peri, maka seorang menteri pada sisi rata sebelah kanan dan seorang menteri pada sisi rata sebelah kiri, maka keduanya itu memegang pedang terhunus dan seorang hulubalang dan dua belas balatentera di hadapan rata dan dua belas balatentera pada kanan dan kiri rata seri baginda, sekaliannya itu memakai pakaian yang baharu dan memegang pedang terhunus, sekaliannya bergendaraan kuda. Setelah sudah lengkap sekaliannya itu, maka berjalanlah seri baginda dengan sekaliannya itu keluar kota seraya berjalan menuju jalan yang antara negeri Anta-Beranta dan Puspa Sari itu. Maka tiadalah tersebut perinya seri baginda berjalan itu.

Adapun permaisuri Cahaya Hairani itu sepeninggalnya seri baginda itu telah berangkat itu, maka permaisuri menitahkan kepada inang pengasuhnya menghiasi segala bilik kepada maligai yang di dalam taman dan segala geta peraduan ditaruhkan tirai dan kelambu serta dengan kasur dan bantalnya dan kepada segala dayang-dayang dititahkan menghiasi puan dan peterana hadirkan segala makan-makanan dan minuman. Setelah sudah sekaliannya itu, maka permaisuri itu berlengkap memakai pakaian para puteri yang indah-indah bagaimana adatnya segala isteri raja-raja yang besar, demikianlah permaisuri memakai pakaian itu. Setelah sudah, maka permaisuri itu pun berduduk di atas peterana dihadap oleh segala para puteri dan isterinya segala menteri hulubalang dan isterinya bentara dan bininya segala orang-orang kaya menantikan tuanputeri Nila Cahaya isterinya Maharaja Bujangga Indera itu datang, demikian ceriteranya itu adanya.

ARKIAN diceriterakan oleh Johan Arifin, maka adalah antaranya beberapa saat yang seri Maharaja Marakarma itu berjalan, maka adalah kira-kira tiga jam perjalanannya seri baginda itu dari negeri Kemala Hikmat, maka datanglah seri baginda itu pada suatu tempat ia itulah perhentian orang-orang berjalan itu, bernama pasanggerahan Penglipur Lara. Maka sebelah paksina pasanggerahan itu hampirlah dengan tasik Andar-Semandar, maka pada tempat itu ada suatu

(16b) paseban terlalu permai diperbuat oleh orang dahulu kala. Maka paseban itu ada pada sama tengah kolam. Adapun kolam itu terlalu amat besar dan pada sisi kolam itu ditanamkan oleh orang-orang itu berbagai warna pohon buah-buahan dan pada sela-selanya pohon buah-buahan itu segala rupa pohon bunga-bunga. Maka pohon buah-buahan itu pun

sedang berbuah, ada yang masak, ada yang mentah, dan pohon bunga-bunga sedang lagi berbunga. Maka pohon bunga-bunga itu terlalu harum baunya itu semerbaklah baunya kesana-sini.

Apabila seri baginda melihat tempat itu amat permai, maka disitulah seri baginda menitahkan berhentikan rata baginda, lalu turun seraya berjalan diiringkan oleh orang-orang mendapatkan paseban itu, lalu seri baginda itu berduduk pada paseban serta dengan raja Syah Peri dan dua orang menteri dan hulubalang yang dua orang itu seraya menitahkan adinda baginda tuanputeri Nila Cahaya itu datang. Setelah sesaat seri baginda telah berduduk, maka segala balatentera itu pun ramailah mengambil segala buah-buahan, adalah buah ampelam, delima dan duku dan kepundung dan kokosan dan cempedak. Setelah sudah, maka dipersembahkan kepada baginda. Maka daripada buah-buahan itu setengah diambil oleh seri baginda dan setengah diberikan kepada segala balatentera itu. Setelah itu, maka seri baginda itu pun santaplah buah-buahan itu dengan raja Syah Peri dan menteri hulubalang sertanya itu.

Maka adalah kira-kira dua jam setengah seri baginda menanti pada paseban itu, maka kedengaranlah bunyi bahananya soraknya segala balatentera yang mengiringkan tuanputeri Nila Cahaya. Maka tiada beberapa lamanya itu, maka kelihatanlah ratanya tuanputeri itu lagi datang adalah kira-kira seyujana mata memandang. Apabila dilihat oleh menteri dan hulubalang yang mengiringkan tuanputeri rata seri baginda, maka mereka itu kenalkan rata baginda berhenti pada pasanggerahan itu. Maka ia pun persembahkan kepada tuanputeri seraya sembahnya: Ya, tuanku, patik ini melihat seolah-olah rata seri baginda itu yang berhenti pada paseban. Maka pada kira-kira patik ini kalau-kalau seri paduka kakanda baginda ada menanti pada tempat itu.

Demi didengar oleh tuanputeri sembahnya hulubalang itu, maka titah tuanputeri itu: Hai, kamu sekalian, apabila hampir itu, maka segeralah kamu berhenti dan turunlah kamu daripada gendaraanmu, karena aku pun hendak turun. Maka tiadalah beberapa lamanya tuanputeri berjalan, apabila hampir pada tempat itu, maka ratanya tuanputeri itu pun berhentilah. Maka segala orang yang mengiringkan tuanputeri itu pun berhentilah masing-masing

(17a) turun dari atas gendaraannya seraya berdiri pada tepi jalan raya pada sebelah kanan dan kiri jalan raya itu. Setelah sudah ia berdiri, maka raja penghulu hulubalang itu pun datang pada sisi rata tuanputeri seraya berdiri memegang rata tuanputeri serta menteri dua orang itu. Maka seketika itu juga tuanputeri itu pun turunlah bersama-sama seorang isterinya raja penghulu hulubalang diiringkan oleh segala dayang dan raja

dan menteri hulubalang balatentera tuanputeri berjalan pergi mendapatkan paduka kakanda baginda seri Maharaja Marakarma pada tempat seri baginda itu berhenti kepada paseban yang di tengah kolam itu.

HATTA apabila dilihat oleh hulubalang seri baginda yang tuanputeri Nila Cahaya datang itu, maka ia pun segera pergi persembahkan kepada seri baginda yang tuanputeri itu datang. Demi didengar oleh seri baginda sembahnya hulubalang itu, maka seri baginda itu pergi mendapatkan tuanputeri itu. Setelah seri baginda hampir dengan tuanputeri itu, maka tuanputeri itu pun segeralah datang menyembah kaki seri paduka kakanda baginda. Maka segeralah disambut oleh baginda tangannya adinda tuanputeri itu. Setelah sudah tuanputeri menyembah seri kakanda baginda, maka datanglah tuanputeri isterinya raja penghulu hulubalang dan menteri dan hulubalang itu pun menyembah kaki seri baginda. Setelah itu, maka seri baginda dan tuanputeri itu pun berjalan mendapatkan paseban itu diiringkan oleh segala orang-orang.

Apabila sampai pada paseban itu, maka seri baginda dan tuanputeri Nila Cahaya dan tuanputeri yang mengiringkan tuanputeri Nila Cahaya ber duduk ketiganya pada paseban. Maka segala dayang-dayang itu pun bercengkerama pada sisi kolam itu. Ada yang memetik buah-buahan, ada yang memetik segala bunga-bunga, lalu dibawa oleh dayang-dayang kepada tuanputeri Nila Cahaya dipersembahkan kepada tuanputeri itu. Maka adalah kira-kira sesaat seri baginda ber duduk, maka persantapan baginda dibawa oleh dayang-dayang tuanputeri. Setelah demikian, maka seri baginda dan tuanputeri keduanya dan menteri keduanya dan raja penghulu hulubalang serta hulubalang keduanya itu pun santaplah masing-masing pada hidangannya. Setelah seri baginda sudah menjamu itu, maka segala dayang-dayang itu pun makanlah. Setelah itu, maka tuanputeri keduanya diiringkan oleh dayang-dayang seraya berjalan-jalan pada tepi kolam melihat segala isi kolam daripada ikan dan udang itu bermain-main di dalam kolam. Setelah sudah, maka tuanputeri itu berjalan-jalan dan melihatkan segala tanam-tanaman. Maka terlalu heran seri baginda dan tuan-tuanputeri itu

(17b) melihat segala perbuatan paseban serta dengan titiannya itu terlalu patut sekali segala perbuatannya orang-orang dahulu kala istimewa pula segala tanam-tanamannya terlalu permai sekali dilihat orang itu. Maka tuanputeri Nila Cahaya terlalu sukacita melihat tempat itu, maka adalah terhibur sedikit rasa hatinya tuanputeri daripada kenang-kenangannya suaminya itu.

Maka seketika seri baginda ber duduk dengan tuanputeri keduanya pada paseban itu, maka bertiuplah angin utara sayup-sayup basah mera-

wankan hatinya tuanputeri Nila Cahaya dan berkukuklah mandung merdu suara seolah-olah orang merumrumkan kekasihnya itu, maka rwanlah hatinya orang-orang yang berduduk pada paseban itu. Maka seketika itu datanglah seekor burung tiung seraya berpantun:

Puan keyangan di tepi pulau¹
Serbat secawan berisi temu
Tuanputeri jangan berhati pilu
Lambat lawan² nanti bertemu.

Maka disahuti oleh burung kepudang:

Serbat secawan berisi temu
Dang segenda pergi ke Bima
Lambat lawan nanti bertemu
Baginda nan pergi tiada akan lama.

Apabila didengar oleh tuanputeri keduanya, maka ia pun tersenyum seraya berkata: Pandai sungguh burung ini menyindir kita. Setelah itu, maka datang pula seekor nuri pada pohon delima seraya berpantun:

Dang Segenda pergi ke Bima
Puan ditabur di dalam kain
Baginda pergi tiada akan lama
Tuan hiburan dengan bermain.

Maka disahuti oleh burung bayan di atas pohon pelet sidangannya demikian pantunnya itu:

Puan ditabur di dalam kain
Papaya terselang di atas bidu
Tuan hiburan dengan bermain
Supaya hilang rasanya rindu.

Maka kata tuanputeri: Wah, dayang, bersungguh burung-burung ini menyindirku aku ini. Setelah demikian, maka baginda itu pun bertitah: Hai, kamu, berlekaplah karena hari ini telah sore.

Apabila telah hadir sekaliannya itu, maka raja-raja dan menteri-menteri hulubalang-hulubalang yang mengiringkan tuanputeri Nila Cahaya dan seri baginda itu pun masing-masinglah naik ke atas kudanya memegang pedang terhunus pada sisinya rata seri baginda pada kanan dan kirinya itu. Adapun segala balatentera yang berkuda dari seri baginda dan tuanputeri isterinya Maharaja Bujangga Indera itu berjalan pada

¹ Все пантуны в тексте написаны красными чернилами, конец каждого отмечен розеткой.

² lambat laun. Написание lawan, по-видимому, продиктовано рифмой secawan.

hadapan dan di belakangnya rata seri baginda dan tuanputeri Nila Cahaya itu, lalu berjalan

(18a) menuju negeri Kemala Hikmat itu diiringkan oleh menteri dan hulubalang serta balatentera yang bergendaraan kuda memegang pedang terhunus.

HATTA maka tiada beberapa lamanya seri baginda itu berjalan, maka ratanya seri baginda dan tuanputeri isterinya Maharaja Bujangga Indera itu sampai ke negeri Kemala Hikmat itu, lalu masuk kota datang ke hadapan istana seri baginda, lalu berhentilah dan menteri hulubalang dan balatentera yang berkuda ia turunlah dari atas kudanya seraya berdirilah pada sisi jalan yang ke istana seri baginda pada kanan dan kiri jalan itu. Setelah sudah, maka datang perdana menteri hampir rata baginda akan menyambut tangan seri baginda. Setelah seri baginda telah turun, maka seri baginda itu pun menyambut tangannya tuanputeri keduanya itu turun daripada rata itu, lalu berjalan masuk ke pengadapan lantas masuk ke peterana. Adapun segala pedati yang memuat barang-barang itu berhenti dan segala barang-barang itu pun diturunkan dan dibawa oleh orang masuk ke istana itu.

Apabila seri baginda dan puteri keduanya itu telah masuk¹ pergi mendapatkan permaisuri Cahaya Hairani. Demi dilihat oleh tuanputeri Nila Cahaya permaisuri kakanda baginda lagi berdiri menantikan ia itu, maka ia pun segeralah menyembah kaki kakanda baginda permaisuri itu. Maka permaisuri itu pun memeluk lehernya adinda tuanputeri Nila Cahaya seraya dicium pipi tuanputeri serta bertangis-tangisan keduanya itu. Maka kakanda permaisuri itu pun bertitah: Wah, adinda, tuanputeri yang seorang ini siapa? Maka sembah adinda puteri Nila Cahaya itu: Wah, kakanda tuan, isterinya raja penghulu hulubalang yang mengiringkan sayanda. Maka titah permaisuri: Marilah tuan berduduk. Maka sembah segala para puteri pada permaisuri, lalu duduk masing-masing pada kursinya.

Setelah permaisuri dan tuanputeri keduanya itu telah berduduk itu, maka seri baginda itu pun berjalan keluar mendapatkan segala raja-raja dan menteri hulubalang sida-sida bentara di pengadapan, maka titah seri baginda: Baiklah tuan-tuan sekalian itu berduduk. Maka sekaliannya itu pun berduduk seraya menyembah seri baginda itu. Maka berduduklah seorang sebuah kursi yang keemasan. Setelah baginda dan orang-orang sekaliannya itu telah berduduk, maka seri baginda bertitah: Hai, tuan-

¹ Явная лакуна. За словами *telah masuk* предположительно должно следовать. “ke istana, maka mereka itu pun segeralah” и далее по тексту.

tuan sekalian, santap sirih. Maka sekaliannya itu menyembah seri baginda, lalu santap sirih. Ada yang santap sirih pada puan suasa, ada yang santap sirih pada puan perak. Setelah sudah seri baginda santap sirih, maka sekaliannya orang-orang itu santaplah sirih itu.

(18b) Adapun permaisuri dengan segala para puteri setelah sudah santap sirih, maka titah tuanputeri Nila Cahaya pada inang pengasuhnya mengambil peti barang-barang dan bungkusan segala persalin dan pakaian yang diperbuatnya hendak diberikan kepada anakanda baginda puteri Ratna Lela Mengerna Sari, lalu diserahkan pada kakanda baginda permaisuri seraya katanya: Wah, tuan, tiada apa persembahkan sayanda kepada paduka anakanda ini, melainkan inilah segala sampah-sampah yang tiadalah berguna dan tiada dengan seperti seraya dibukakan oleh tuanputeri Nila Cahaya peti itu.

Apabila dilihat oleh permaisuri segala persalin dan permainan yang amat indah-indah sekali itu daripada mas dan suasa bertatahkan segala permata, maka permaisuri dan segala para puteri terlalu amat heran sekali-kali. Setelah itu, maka titah permaisuri: Wah, adinda tuan, sangat sekali sayanda ini menanggung kasih dan budi adinda tuan yang kakan-da amat berat menjunjung dia itu dan akhirnya apa pembalas kakanda kepada adinda tuan? Maka seketika itu seri baginda masuk ke dalam peterana, maka dilihat oleh seri baginda segala persembahan tuanputeri yang amat ajaib. Maka seri baginda amat heran melihat segala permainan itu seraya tersenyum. Setelah seri baginda telah melihat segala permainan dan persalin itu, maka seri baginda berangkat keluar pula ke pengadapan dengan segala raja-raja dan menteri hulubalang sida bentara sekaliannya itu. Maka tiada beberapa lamanya seri baginda dihadap oleh orang-orang itu, maka persantapan seri baginda diangkat orang-orang ke hadapan majlis seri baginda dan segala raja-raja.

Setelah hadir sekaliannya itu, maka seri baginda itu menjamulah segala raja-raja dan menteri hulubalang sida bentara dengan makan dan minum serta bersuka-sukaan dan bunyi-bunyian itu pun terlalu ramai dan merdu sekali bunyinya itu. Adapun permaisuri itu pun ramailah menjamu segala pada puteri dan isterinya segala menteri hulubalang sida-sida bentara dan isteri segala orang-orang kaya di dalam peterana dengan makan minum seta bersuka-sukaan. Apabila seri baginda dan permaisuri telah menjamu segala orang-orang, maka hari pun malam telah sudah. Maka masing-masing itu pun pulanglah ke rumahnya.

Adapun tuanputeri Nila Cahaya diberikan tempat oleh permaisuri pada maligai yang di dalam taman hampir istana seri baginda itu. Maka taman itu bernama Tanju Maya dan taman itu terlalu permai sekali, pada

sisi maligai kanan dan kiri itu taman bunga-bunga yang berbagai-bagai

(19a) warna-warna rupa dan pada sama tengah taman itu adalah sebuah kolam dan pada tengah kolam ditaruh oleh seri baginda itu titian dan isinya kolam itu berbagai-bagai rupa ikan daripada ikan mas dan suasa dan ikan perak. Maka pada sisi kolam itu beberapa cabang dari-pada segala rupa pohon bunga-bunga itu beraturan. Adapun pasirnya taman bunga-bunga itu daripada mutiara dan merjan dan piruzah. Maka terlalu indah-indah perbuatannya itu dan yang berkawal pada taman Tanju Maya itu dititahkan oleh seri baginda seorang raja penghulu hulubalang bangsanya daripada dewa serta dengan dua belas orang hulubalangnya dan seratus balatenteranya lengkap dengan alat senjatanya.

Adapun seri Maharaja Marakarma laki isteri selama seri baginda telah berputera, maka tiap-tiap ketika 'asar seri baginda laki isteri dan tu-anputeri Nila Cahaya itu pergilah pada taman bunga-bunga. Setelah sudah, maka seri baginda dan permaisuri dan tuanputeri Nila Cahaya kembali berangkat pula ke istana seri baginda. Maka pada tiap-tiap hari dan malam seri baginda menjamu segala raja-raja dan menteri hulubalang dan bentara itu dengan makan dan minum seta dengan bersuka-sukaan dengan bunyi-bunyian, demikian ceriteranya itu.

SYAHADAN maka adalah antaranya tiga hari dan tiga malam tuan-puteri Nila Cahaya datang kepada seri Maharaja Marakarma di negeri Kemala Hikmat itu, maka datanglah warta daripada paduka ayahanda bunda baginda raja Mercu Indera yang bernama Maharaja Malai Kisna datang ke negeri Kemala Hikmat hendak mendapatkan paduka anakanda baginda seri Maharaja Marakarma laki isteri. Demi didengar oleh seri baginda warta itu, maka seri baginda itu berhadir seraya nantikan paduka ayahanda bunda baginda di pengadapan. Maka tiada lama antaranya itu, maka seri Maharaja Malai Kisna laki isteri itu pun datanglah. Setelah sampai seri Maharaja laki isteri itu di hadapan istana, maka berhentilah rata seri baginda itu. Maka segala raja-raja dan menteri hulubalang dan balatentera yang mengiringkan seri baginda laki isteri itu turunlah dari atas gendaraannya, masing-masing berdirilah di hadapan balatenteranya itu.

Setelah demikian, maka seri paduka anakanda baginda Maharaja Marakarma itu keluarlah dari pengadapan diiringkan oleh raja Rum Syah dan raja Syah Peri datang mengalu-alukan paduka ayahanda seri Maharaja Malai Kisna laki isteri. Maka seri baginda dan kedua raja-raja datang pada sisi rata ayahanda baginda pada kanan dan kiri. Setelah

dilihat oleh paduka ayahanda baginda yang seri paduka anakanda itu datang serta dua raja-raja penghulu hulubalang itu,

(19b) maka seri paduka ayahanda baginda itu berbangkit daripada tempat duduknya seraya berdiri. Maka raja Rum Syah itu membuka pintu rata baginda itu, maka seri baginda itu turunlah disambut oleh raja Rum Syah tangan seri baginda dan seri Maharaja Marakarma menyambut tangan permaisuri bunda baginda. Setelah seri baginda laki isteri itu telah turun daripada ratanya itu, maka seri Maharaja Marakarma itu menyembah kaki paduka seri ayahanda laki isteri. Setelah sudah seri paduka anakanda menyembah, lalu berangkat masuk ke pengadapan akan ayahanda bunda baginda. Setelah seri ayahanda bunda baginda datang ke pengadapan, maka segala raja-raja dan sekalian menteri hulubalang dan bentara itu pun datang menyembah seri Maharaja Malai Kisna laki isteri itu. Setelah sudah orang-orang sekalian itu menyembah, maka seri Maharaja Marakarma membawa seri ayahanda baginda itu ke peterana.

Apabila dilihat oleh permaisuri yang seri ayahanda bunda baginda itu datang, maka permaisuri itu segera menyembah ayahanda bunda baginda. Maka bunda baginda itu tiada tertahani hatinya, lalu memeluk lehernya anakanda permaisuri dan bertangis-tangisanlah keduanya itu seraya katanya: Wah, tuan anakku dan buah hatiku dan kedua biji mata bunda dan jantung kalbu bunda, yang sekian lama bunda bercerai, maka bahaṛulah sekarang ini bunda bertemu pula. Maka bunda baginda itu lalu pingsan. Setelah dilihat oleh tuanputeri Nila Cahaya yang bunda baginda itu merca, maka ia pun segeralah datang membawa air mawar seraya disapu-sapunya wajah paduka bunda baginda. Maka bunda baginda sadarlah kembali. Setelah sadar bunda baginda itu, maka tuanputeri Nila Cahaya menyembah kaki bunda baginda. Maka bunda baginda itu memeluk dan mencium serta bertangis-tangisan dengan anakanda tuanputeri Nila Cahaya itu seraya bertanya: Wah, anakku tuan, kemana gerangan suamimu itu, tiada ia bersama-sama dengan anakku? Maka sembah tuanputeri Nila Cahaya itu: Wah, bundaku tuan, bahwa anakanda bunda tuan itu telah pergi dan titahnya kepada mangkubumi yang anakanda bunda tuan pergi ke bukit Berjentera ia hendak bertapa.

Demi didengar oleh bunda baginda, maka ditanya pula: Apakah sebabnya maka ia pergi? Maka sembah tuanputeri: Wah, bunda tuanku, entah apakah gerangannya itu patik tiada tahu, karena paduka anakanda tiada bertitah sesuatu apa kepada patik ini dan lagi anakanda bunda tuan pergi sehingga empat orang juga diajaknya, maka sekarang ini telah sebulan yang anakanda bunda tuan tinggalkan patik ini. Setelah demikian,

maka permaisuri itu pun menyembah seraya sembahnya: Wah, bunda tuan, baiklah bunda tuan

(20a) berduduk. Maka bunda baginda itu pun berduduk pada balai gading tempat duduknya permaisuri sediakala hari.

Setelah permaisuri Mercu Indera telah berduduk, maka para puteri sekalian dan isterinya segala menteri hulubalang sida-sida bentara itu pun berduduklah masing-masing sebuah kursi yang keemasan. Setelah itu, maka titah permaisuri Cahaya Hairani: Wah, bunda tuan, baiklah bunda tuan santap sirih. Setelah bunda baginda telah santap sirih, maka titah permaisuri: Hai, anakku para puteri sekalian, santap sirih tuan. Maka para puteri semua itu pun menyembah permaisuri keduanya, lalu santap sirih. Ada yang pada puan suasa, ada yang pada puan perak itu.

HATTA apabila seri Maharaja Marakarma telah membawa seri bunda baginda ke dalam peterana, maka seri Maharaja Marakarma itu keluar kembali membawa seri ayahanda baginda itu berduduk di atas singgasana yang kepada sisi sebelah kanan singgasananya seri Maharaja Marakarma diadap oleh segala raja-raja dan menteri hulubalang sida-sida bentara. Maka tiada beberapa lamanya seri baginda keduanya itu berduduk, maka persantapan seri baginda diangkat orang-orang ke hadapan majlisnya seri baginda keduanya dan segala raja-raja. Setelah demikian, maka seri Maharaja Marakarma itu menjamu seri ayahanda baginda dan segala raja-raja dan menteri dan hulubalang sida-sida bentara sekaliannya dengan makan dan minum serta bersuka-sukaan dengan segala bunyi-bunyian yang indah-indah suaranya dan merdu bunyinya itu, istimewa permaisuri Cahaya Hairani menjamu permaisuri bunda baginda dan segala para puteri dan isteri-isterinya menteri hulubalang sida-sida bentara dengan makan dan minum serta bersuka-sukaan di dalam peterana itu.

Apabila Maharaja Marakarma telah menjamu paduka ayahanda baginda dan sekalian orang-orang itu, maka berhentilah seraya santap sirih pada puan yang berbagai rupa itu. Adapun permaisuri Cahaya Hairani setelah sudah menjamu paduka bunda baginda dan para puteri sekaliannya itu, lalu santap sirih. Setelah sudah santap sirih, maka permaisuri keduanya dan tuanputeri Nila Cahaya dengan segala para puteri sekaliannya itu berbangkitlah berjalan-jalan dan pergi bermain-main ke taman Tanju Maya seraya berduduk kepada paseban yang di tengah kolam melihat segala ikan yang indah-indah dan warna rupa yang adalah di dalam kolam itu bermain-main dan berusir-usiranlah dengan kawannya itu. Setelah sudah permaisuri melihat segala ikan-ikan itu dengan segala para puteri itu, maka lalu berangkat ke taman bunga-bunga serta memetik segala buah-buahan yang telah masak-masak itu. Maka

ramailah segala para puteri yang muda-muda itu bercengkerama dan bersenda-gurau

(20b) dengan kawannya ini.

Apabila hari itu hampirkan petang, maka permaisuri dengan segala para puteri itu berangkat ke maligai dari taman bunga-bunga, lalu ke peterana. Setelah masuk ke peterana, maka permaisuri Cahaya Hairani itu beri tempat pada ayahanda bunda suatu bilik di dalam istana, maka bilik itu lengkap dengan geta peraduan dan tirai kelambu sekaliannya itu. Maka seri baginda keduanya dan permaisuri keduanya itu masing-masing mendapatkan tempatnya dan tuanputeri Nila Cahaya berangkat kembali pada maligainya di dalam taman Tanju Maya diiringkan oleh inang pengasuhnya dan dayang-dayangnya tuanputeri Nila Cahaya itu dan segala para puteri itu pun masing-masing pulang ke rumahnya itu.

Setelah keesokan harinya, maka seri Maharaja Marakarma sedang lagi dihadap segala raja-raja dan menteri hulubalang serta bentara sekaliannya. Maka datanglah seorang hulubalang penyuruh daripada paduka ayahanda baginda Maharaja Indera Angkasa hendak mengadap seri Maharaja Marakarma. Maka penunggu pintu itu pun masuk membawa hulubalang itu di pengadapan. Apabila dilihat oleh raja Rum Syah, maka ia pun mendapatkan hulubalang itu seraya bertanya: Hai, penunggu pintu, hulubalang dari mana dan penyuruh daripada siapa itu? Maka sembah hulubalang itu: Adapun patik datang mengadap tuanku patik ini dititahkan oleh raja patik ia itu Maharaja Indera Angkasa hendak memberi tahu yang baginda itu hendak datang mendapatkan seri baginda. Maka baginda itu pun hampir sampai dan baginda itu lagi patik dititahkan telah sampai pada persimpangan jalan antara negeri Puspa Sari dan negeri Anta-Beranta.

Setelah demikian, maka raja Rum Syah itu pun segeralah persembahkan kepada seri paduka baginda yang paduka ayahanda bunda baginda hampir sampai itu. Demi didengar oleh baginda itu, maka ia pun memandang kepada raja Syah Peri dan raja Syah Gerdan Dewa. Maka keduanya raja-raja itu pun bangkitlah daripada kursinya seraya datang hampir baginda. Apabila dilihat oleh seri baginda kedua raja-raja itu datang hampir padanya, maka titah seri baginda pada raja Syah Peri: Tuan persilakan dengan dua hulubalang tuan dengan kadar lima puluh balatentera yang berkuda mengalu-alukan paduka ayahanda baginda, maka baginda itu hampir ke negeri kita ini.

Setelah demikian, maka raja Syah Peri itu pun menyembah seri baginda, lalu segera berjalan keluar mendapatkan orang-orangnya yang bagaimana titah seri baginda itu diperbuatnya, lalu ia berangkat

(21a) keluar kota diiringkan dua hulubalang dengan lima puluh balatenteranya sekaliannya itu berkuda memegang pedang terhunus. Apabila raja Syah Peri itu datang kepada dusun negeri Puspa Sari, maka rata baginda itu pun datang menuju negeri Kemala Hikmat diiringkan oleh dua menteri dan dua hulubalang serta lima puluh balatenteranya, sekaliannya itu berkuda dan memegang pedang terhunus itu.

Setelah hampir rata baginda itu, maka raja Syah Peri itu pun segera datang pada rata baginda dan hulubalang yang seorang dengan balatenteranya dua belas orang berjalan di hadapan rata, maka yang seorang hulubalangnya dengan balatenteranya berjalan di belakang rata baginda. Setelah sampai di negeri Kemala Hikmat itu, lalu masuk kota lantas ke istana. Apabila rata baginda itu sampai di hadapan istana, maka rata itu pun berhentilah. Setelah demikian, maka seri Maharaja Marakarma itu datang diiringkan oleh raja Rum Syah dan raja Gerdan Syah Dewa itu datang kepada sisi rata baginda itu. Setelah itu, maka raja Gerdan Syah Dewa itu pun membuka pintu rata baginda. Maka baginda itu pun berbangkit turun daripada ratanya disambut oleh raja Rum Syah dan seri Maharaja Marakarma itu pun menyambut tangan paduka bunda baginda seraya diturunkan dari atas rata itu.

Setelah ayahanda bunda baginda telah turun itu, maka seri Maharaja Marakarma menyembah kaki ayahanda bunda baginda. Setelah sudah, maka raja Rum Syah dan raja Syah Peri itu pun menyembah baginda laki isteri. Setelah itu, maka seri baginda itu memimpin tangan bunda baginda, lalu berjalan masuk. Apabila Maharaja Indera Angkasa itu datang ke pengadapan, maka datanglah segala raja-raja menyembah baginda. Setelah sudah, maka datanglah perdana menteri dan sekalian menteri itu menyembah baginda. Setelah sudah, maka segala hulubalang itu pun datang menyembah dan segala bentara itu pun demikian pula.

Setelah sudah sekaliannya itu menyembah baginda, maka seri baginda itu membawa ayahanda bunda baginda masuk ke peterana itu. Apabila dilihat oleh permaisuri yang paduka ayahanda bunda baginda datang, maka permaisuri segera datang mendapatkan bunda baginda seraya menyembah kaki ayahanda bunda baginda. Maka dipeluk dan dicium oleh bunda baginda pada permaisuri serta bertangis-tangisan. Setelah sudah, maka datang segala para puteri dan isterinya segala menteri dan hulubalang sekaliannya itu berganti-ganti datang menyembah kaki paduka ayahanda bunda baginda itu.

Setelah demikian, maka paduka bunda baginda itu bertanya:

(21b) Hai, anakku tuan, mana cucu bunda? seraya pergi mendapatkan cucunda puteri Ratna Lela Mengerna Sari, lalu diangkat daripada

peraduannya seraya didukungnya dan dicium-ciumnya pada cucunda, lalu dibawa kepada paduka nenenda. Maka baginda itu pun mencium cucunda seraya baginda mengeluarkan seratus derham mas, lalu dianugerahkan cucunda seraya titahnya: Wah, anakku tuan, peliharakan baik-baik cucu tuan. Dan pada inang pengasuhnya diberikan oleh baginda itu seorang sepuluh derham perak. Setelah sudah, maka seri Maharaja Marakarma itu pun membawa ayahanda bunda itu di pengadapan, lalu didudukkan oleh seri baginda pada suatu singgasana yang keemasan pada sisi singgasana seri baginda yang sebelah kiri. Apabila paduka ayahanda baginda keduanya itu telah berduduk, segala raja-raja dan menteri hulubalang bentara sekaliannya itu pun berduduk masing-masing pada kursinya mengadap seri paduka baginda ketiganya itu.

Adapun setelah seri baginda dan ayahanda baginda telah pergi ke pengadapan, maka permaisuri bunda baginda Mercu Indera hampir kepada isteri baginda tuanputeri Puspa Sari seraya menyembah: Ya, tuan, marilah tuan kita berduduk. Maka tuanputeri Puspa Sari itu didudukkan oleh permaisuri di atas peterana bersama-sama bunda baginda dari Mercu Indera. Setelah sudah paduka bunda keduanya berduduk, maka segala para puteri itu pun berduduklah masing-masing pada kursinya. Setelah segala para puteri telah berduduk itu, maka isterinya segala menteri hulubalang dan isterinya segala bentara masing-masing berduduk pada kursinya mengadap peterana permaisuri permaisuri ketiganya. Setelah sudah berduduk sekaliannya itu, maka sembah permaisuri Cahaya Hairani: Wah bunda tuan, baiklah bunda santap sirih. Maka permaisuri Mercu Indera dan tuanputeri Puspa Sari itu pun santap sirih. Setelah sudah bunda keduanya santap sirih, maka kata permaisuri Cahaya Hairani: Wah, saudaraku tuan-tuanputeri dan tuan-tuan sekalian, santap sirih. Maka para puteri sekaliannya menyembah permaisuri itu, lalu santap sirih. Ada yang kepada puan suasa, adan yang kepada puan perak.

Adapun paduka ayahanda baginda keduanya setelah sudah berduduk, maka sembah seri Maharaja Marakarma: Wah, ayahanda tuanku keduanya dan tuan-tuan sekaliannya, baiklah santap sirih. Maka ayahanda baginda keduanya itu santap sirih. Setelah sudah, maka segala raja-raja dan menteri hulubalang dan bentara sekaliannya itu pun santap sirih masing-masing. Ada yang kepada puan suasa, ada yang kepada puan perak itu. Setelah demikian, maka bertanyalah ayahanda Maharaja Indera Angkasa kepada anakanda seri Maharaja

(22a) Marakarma: Wah, anakku tuan, apakah saudara Maharaja Mengindera Sari ia tiada tahu yang anakku telah berputera? Maka sem-

bah seri Maharaja Marakarma: Sudah sayanda mengirim surat pula pada adinda raja laki isteri itu, maka ia pun membalas surat pula yang adinda Nila Kesuma itu baharu bersalin seorang anak laki-laki. Demi ayahanda baginda mendengar sembahnya paduka anakanda seri baginda itu, maka ayahanda baginda tersenyum dengan sukacitanya itu.

Adapun permaisuri Cahaya Hairani itu setelah bunda baginda keduanya dan para puteri sekaliannya telah santap sirih itu, maka permaisuri itu pun berdatang sembah kepada paduka bunda Puspa Sari, maka sembahnya permaisuri: Wah, bunda tuan, adakah bunda mendapat khabar yang adinda Nila Kesuma telah berputera seorang anak laki-laki? Maka sahut bunda itu: Hai, anakku tuan, dimana anakku peroleh khabar itu? Maka sembah permaisuri: Wah, bunda tuan, paduka anakanda bunda mendapat surat daripada adinda raja Mengindera Sari itu. Demi bunda baginda mendengar sembahnya permaisuri menantu, maka bunda baginda itu pun tersenyum dan sukacita itu.

Adapun seri Maharaja Marakarma itu tiada beberapa lamanya berdukk mengadap paduka ayahanda baginda keduanya itu, maka persantapan seri baginda itu pun dibawa orang-orang ke hadapan majlis seri baginda ketiganya dan di hadapan segala raja-raja dan menteri hulubalang bentara dan saudagar sekaliannya. Maka seri baginda itu menjamu ayahanda baginda keduanya dan segala raja-raja dan menteri hulubalang sekaliannya dengan makan minum serta bersuka-sukaan dengan segala bunyi-bunyian itu pun terlalu ramai dan merdu suaranya bercampur pula dengan soraknya segala orang-orang yang makan minum itu. Adapun permaisuri Cahaya Hairani itu pun menjamu paduka bunda baginda keduanya dan segala para puteri dan isterinya segala menteri dan hulubalang dan bentara dengan makan minum serta bersuka-sukaan di dalam peterana.

Setelah seri baginda dan permaisuri sudah menjamu ayahanda bunda baginda keduanya dan orang-orang sekalian itu, maka permaisuri itu pun persembahkan pada bunda keduanya seorang sesuatu bilik lengkap dengan geta peraduan dan tirai kelambunya serta dengan tilamnya itu. Apabila segala raja-raja dan para puteri telah makan minum dan bersuka-sukaan, maka santap sirih masing-masing. Adalah kepada puan mas, ada kepada puan suasa, ada kepada puan perak. Setelah sudah, maka ayahanda baginda keduanya masing-masing mendapatkan biliknya dan raja-raja menteri hulubalang sekalian orang-orang itu pun kembalilah masing-masing

(22b) pulang ke rumahnya.

HATTA maka beberapa lamanya paduka ayahanda bunda baginda dari Mercu Indera dan dari negeri Puspa Sari dan tuanputeri Nila Cahaya ada di negeri Kemala Hikmat kepada seri Maharaja Marakarma, maka tiada sunyi sekali-kali negeri Kemala Hikmat di dalam kota atau di luar kota, istimewa di dalam istana seri baginda itu tiada halai menjamu segala raja-raja dan paduka ayahanda bunda serta menteri hulubalang sida-sida bentara dan permaisuri itu pun demikian juga menjamu segala para puteri dan isterinya segala menteri hulubalang dan isterinya segala orang-orang kaya dengan makan minum dan masing-masing itu melakukannya kesukaannya bagai segala raja-raja dan menteri hulubalang sekaliannya dengan segala bunyi-bunyian itu pun ramai serta merdu suaranya itu. Adapun seri baginda menjamu segala raja-raja itu di pengadapan dan permaisuri menjamu segala para puteri itu di dalam peterana.

Adapun paduka anakanda baginda tuanputeri Ranta Lela Mengerna Sari semakin lama semakin besar. Maka bertambah-tambah elok parasnya gilang-gemilang kilau-kilauan dan putih kuning seperti mas sembilan mutu, demikian eloknya itu. Maka seri Maharaja Marakarma dan permaisuri semakin lama semakin bertambah-tambah kasih sayangnya. Maka seketika tiada permaisuri boleh bercerai dengan anakanda tuanputeri itu seperti menenteng minyak yang penuh, demikian rasa hatinya permaisuri, istimewa seri baginda itu sebab seri baginda terkenangkan peruntungan nasibnya tatkala kecil itu yang dianiayakan oleh ayahanda bunda baginda akan dia dua bersaudara dan perihalnya yang lain-lain itu pun dikenangnya itu. Maka apabila seri baginda laki isteri terkenangkan peruntungan nasibnya dirinya, maka terlinang-linang air matanya itu. Setelah seri baginda itu sadarlah, maka ia pun mengucap demikianlah: Kehendak Allah Taala yang melakukan padaku ini.

ADAPUN selama seri Maharaja Marakarma dan permaisuri Cahaya Hairani berputeri itu, maka negeri Kemala Hikmat itu semakin bertambah ramainya dan seri baginda laki isteri bertambah-tambah mengasihani segala pakir miskin dan anak-anak yang piatu dan yatim. Maka sebabnya seri baginda amat budimannya serta dermawannya, maka seri baginda itu titahkan berbuat suatu rumah amat besar dengan beberapa puluh biliknya. Maka disanalah seri baginda menitahkan segala pakir miskin dan piatu dan orang-orang yang hina kecil besar diberinya tempat pada rumah itu dan tiap-tiap hari jumaat seri baginda laki isteri menugerahkan pada rakyatnya yang di dalam negeri itu dan kepada segala pakir miskin sekaliannya yang ada di dalam rumah yang besar itu, maka seri baginda laki isteri itu pun dimurahkan Allah Taala rezekinya itu. Maka segala saudagar daripada negeri yang lain-lain itu tiada halai

(23a) ia itu datang berniaga pada negeri Kemala Hikmat. Ada yang datang, ada yang pulang. Maka sentiasa hari dan malam segala rakyat itu pun ramai bersuka-sukaan seperti kelakuannya orang berhari raya. Maka segala dagang-dagangan dan makan-makanan dan minum-minuman menjadi murah harganya sebab daripada kebanyakannya itu. Maka tiap-tiap hari jumaat beberapa banyak hidangan dengan makan-makanan dibawa oleh orang-orang di dalam negeri Kemala Hikmat disadakahkan kepada mesjid di dalam negeri itu. Adapun seri Maharaja Marakarma dan permaisuri Cahaya Hairani daripada sebab adilnya dan arif kebijaksanaan dan dermawannya serta budi pekertinya dan tegur sapaanya, maka dimurahkan Allah Subhanahu wa Taala rezekinya baginda laki isteri itu daripada mas dan perak dan permata yang berbagai-bagai warna rupanya istimewa segala kemala itu. Maka tiap-tiap saudagar yang kaya datang berdagang ke negeri itu. Maka terdahulu itu membawa persembahan kepada seri baginda laki isteri daripada segala barang-barang kain dan sutera dan beledu yang berbagai-bagai rupa dan yang indah-indah itu. Maka beberapa banyak gedung perbendaharaan disuruh perbuatkan oleh seri baginda menyimpankan segala barang-barang itu. Maka seri baginda laki isteri itu pun semakin makmur kepada segala rakyat. Maka nama seri baginda itu pun masyhurlah kepada segala alam dunia, kepada segala raja-raja yang besar dan lagipun saktinya baginda itu bertambah pula kepada zaman itu. Demikianlah riwayatnya seri Maharaja Marakarma yang diceriterakan oleh Johan Arifin. Wallahua'lam bis-sawab.

SEBERMULA maka tersebutlah ceriteranya Maharaja Mengindera Sari sepeninggalnya hulubalang seri paduka kakanda Maharaja Marakarma telah kembali ke negeri Kemala Hikmat itu, maka Maharaja Mengindera Sari laki isteri terkenangkan paduka ayahanda bunda baginda yang di negeri Puspa Sari. Setelah demikian, maka baginda bertitah kepada perdana menteri berbuat suatu surat persembahan kepada ayahanda bunda baginda yang isteri baginda tuanputeri Mayang Mengurai telah berputera seorang laki-laki dan dinamakan anak itu raja Mengindera Danta Rupa. Setelah demikian, maka perdana menteri itu pun bertitah kepada bentara perbuatkan suatu surat kepada ayahanda bunda baginda yang menjadi raja di negeri Puspa Sari yang baginda laki isteri telah berputera seorang anak laki-laki dinamakan oleh baginda akan anak itu raja Mengindera Danta Rupa. Setelah itu, maka bentara itu perbuatlah surat yang bagaimana titah baginda itu. Setelah sudah surat itu, maka diberikan kepada baginda itu.

Maka

(23b) baginda bertitah: Hai, perdana menteri, baca olehmu surat ini. Maka perdana menteri itu pun membaca surat itu di hadapan Maharaja Mengindera Sari laki isteri demikian bunyinya: Bahwa sembah serta hidmat takzim ma'attakrim ia itu daripada anakanda Maharaja Mengindera Sari kedua laki isteri yang adalah di dalam negeri Pelinggam Cahaya barang kiranya disampaikan Allah Tuhan seru alam sekalian sepucuk surat anakanda datang ke bawah hadirat paduka ayahanda bunda baginda yang dianugerahkan Allah Tuhan seru alam sekalian menjabat takhta kebesaran dan kerajaan negeri Puspa Sari ia itulah Maharaja Indera Angkasa serta bunda baginda itu. Adapun anakanda bermaklumkan surat ini datang ke bawah kadim paduka ayahanda bunda baginda peri menyatakan yang anakanda tuanputeri Nila Kesuma telah bersalin seorang anak laki-laki. Maka anakanda bunda baginda menamakan cucunda bunda baginda itu raja Mengindera Danta Rupa. Adapun maka sebabnya anakanda itu tiada pergi mengadap paduka kakanda Maharaja Marakarma laki isteri, karena paduka anakanda bunda baginda itu baharulah bersalin, tetapi manakala telah sampai akan matanya itu, maka tadapat tiada paduka anakanda bunda baginda pergi mendapatkan paduka kakanda baginda itu, demikian adanya.

Apabila surat itu telah dibaca oleh perdana menteri itu, maka titah Maharaja Mengindera Sari: Tutuplah surat itu dan berikan kepada seorang hulubalang, biarlah ia bawa ke negeri Puspa Sari dan persembahkan kepada paduka ayahanda baginda Maharaja Indera Angkasa. Setelah sudah baginda bertitah kepada perdana menteri yang demikian, maka ia pun menyembah baginda, lalu berjalan keluar mendapatkan seorang hulubalang seraya katanya: Hai, kamu, bawa olehmu surat itu ke negeri Puspa Sari dan kamu persembahkan kepada Maharaja Indera Angkasa.

Setelah itu, maka hulubalang itu pun menyembah seraya menyambut surat baginda daripada tangan perdana menteri, lalu berjalan keluar seraya mengambil kuda gendaraannya, lalu berjalan menuju negeri Puspa Sari. Maka tiada beberapa lamanya hulubalang itu berjalan, maka ia pun sampai, lalu masuk kota dan lantaslah ia itu ke istana baginda itu. Apabila sampai di hadapan istana itu, maka ia pun berhenti, lalu turun daripada kudanya seraya mendapatkan penunggu pintu seraya katanya: Hai, penunggu pintu, bolehlah aku ini bertemu kepada baginda? Maka sahut penunggu pintu itu: Hai, hulubalang, baginda laki isteri itu tiada. Maka kata hulubalang: Kemana baginda itu? Maka kata penunggu pintu itu:

(24a) Baginda laki isteri telah berangkat ke negeri Kemala Hikmat kepada seri Maharaja Marakarma. Apabila didengar oleh hulubalang

katanya penunggu pintu, maka ia pun segeralah mendapatkan gendaraannya seraya memacu kudanya, lalu berjalan menuju negeri Kemala Hikmat tiada berhenti lagi.

HATTA maka ada kira-kira perjalanannya itu sehari semalam, maka hulubalang itu pun sampailah di negeri Kemala Hikmat, lalu masuk kota lantas ke istana. Apabila ia datang di hadapan pintu istana itu, maka ditanyai oleh penunggu pintu itu: Apa khabar tuan ini dan penyuruh raja manakah tuan ini supaya hamba persembahkan kepada seri Maharaja Marakarma itu. Maka kata hulubalang itu: Aku ini dititahkan oleh Maharaja Mengindera Sari membawa surat kepada Maharaja Indera Angkasa di negeri Puspa Sari. Apabila aku sampai pada negeri itu, maka penunggu pintu berkata bahwa baginda laki isteri telah berangkat kemari, maka itulah sebabnya aku datang mencari baginda itu.

Setelah demikian, maka penunggu pintu itu pun masuk ke pengadapan seraya persembahkan kepada seri Maharaja Marakarma yang adalah seorang hulubalang pesuruhnya Maharaja Mengindera Sari datang membawa surat hendak mengadap duli yang dipertuan Maharaja Indera Angkasa. Demi didengar oleh seri baginda sembahnya penunggu pintu yang demikian, maka titah seri baginda itu: Suruhlah masuk hulubalang itu. Maka penunggu pintu itu pun menyembah seri baginda seraya berjalan keluar mendapatkan hulubalang itu. Setelah bertemu, maka ia pun berkata: Tuanku dipersilakan oleh seri baginda. Setelah itu, maka hulubalang itu pun masuklah.

Apabila dilihat oleh seri baginda, maka seri baginda itu pun mendapatkan hulubalang itu. Apabila seri baginda hampir padanya, maka ia pun menyembah seri baginda, lalu persembahkan surat itu kepada seri baginda. Maka seri baginda itu pun membawa surat itu kepada paduka ayahanda baginda Maharaja Indera Angkasa. Maka ayahanda baginda itu bertanya: Wah, anakku tuan, bacalah surat itu. Maka baginda itu pun menyembah ayahanda baginda seraya membaca surat itu dengan nyaring suaranya di hadapan paduka ayahanda baginda kedua dan bunda baginda keduanya. Apabila seri baginda keduanya mendengar khabarnya yang paduka anakanda Maharaja Mengindera Sari itu telah berputera seorang anak laki-laki itu, maka ayahanda baginda keduanya laki isteri itu pun tersenyum dengan sukacitanya, lalu ayahanda baginda itu bertitah: Hai, anakku tuan, perbuatkanlah pula surat pembalas kepada saudara tuan itu.

Setelah

(24b) demikian, maka seri Maharaja Marakarma menyembah ayahanda baginda, maka seri baginda bertitah kepada bentara dititahkan

perbuat surat yang bagaimana titahnya ayahanda baginda Maharaja Indera Angkasa. Setelah itu, maka bentara itu pun menyembah seri baginda, lalu diperbuat surat yang seperti dititah seri baginda Maharaja Marakarma. Apabila sudah diperbuatnya surat itu, maka bentara itu persembahkan surat itu kepada seri baginda dibawa oleh seri baginda kepada ayahanda baginda, maka dipersembahkannya surat itu. Maka titah ayahanda baginda: Hai, anakku tuan, bacalah surat itu. Maka seri Maharaja Marakarma itu pun membaca surat itu demikian bunyinya:

BAHWA salam serta dengan doanya daripada ayahanda bunda Maharaja Indera Angkasa dua laki isteri itu datang kepada anakanda Maharaja Mengindera Sari laki isteri dan salam serta takzim dan takrim kepada kakanda Maharaja Puspa Indera kedua laki isteri yang adalah di atas takhta mertabat kerajaan negeri Pelinggam Cahaya. Adapun yang anakanda berkirim surat anakanda itu, maka adalah terbunyi di dalam surat itu yang anakku telah berputera seorang laki-laki itu moga-moga dengan selamat sempurna sekaliannya itu supaya dapat menjabat takhta kebesaran dan kemuliaan dan kerajaan anakku sera dengan adil murahnya kepada segala rakyat yang pakir miskin dan mengasihani bagi segala rakyat yang piatu dengan budi pekertinya yang kebajikan serta dengan fi'il yang lemah lembut kepada sekalian rakyat kecil dan besar dan moga-moga cucuku itu menerangkan wajah dan derajahnya ayahanda dan bundanya serta nenenda dan dimurahkan oleh Tuhan seru alam sekalian akan rezekinya itu. Adapun sekarang ini aku dan bunda di dalam sehari dua hari hendaklah datang mendapatkan anakku tuan keduanya dan cucuku itu adanya.

Apabila surat itu telah dibaca oleh seri Maharaja Marakarma, lalu ditutup. Setelah sudah, maka titah Maharaja Indera Angkasa: Wah, anakku tuan, berikan surat itu kepada hulubalang saudaramu, biarlah ia berangkat kembali pula. Setelah itu, maka seri baginda itu pun bertitah kepada hulubalang: Hai, hulubalang, ambil surat itu dan berangkatlah kamu pada hari itu juga. Setelah itu, maka dianugerahi oleh seri baginda itu lima derham kepada hulubalang itu, maka ia pun menyembah seri baginda itu, lalu ia berjalan keluar dari pengadapan seraya mendapatkan gendaraannya, lalu naik ke atas kudanya. Maka ia pun berjalanlah menuju negeri Pelinggam Cahaya, siang dan malam ia berjalan itu.

ADAPUN akan hulubalang itu berjalan adalah kira-kira tiga hari

(25a) lamanya hulubalang itu berjalan, maka ia pun sampai ke negeri Pelinggam Cahaya, lalu masuk kota lantas ke istana itu. Apabila ia datang ke hadapan istana, maka ia pun turun dari atas kudanya, lalu ia masuk ke pengadapan mendapatkan Maharaja Mengindera Sari seraya

menyembah baginda. Maka titah baginda: Mengapa maka engkau lambat? Maka sembah hulubalang itu pun: Maka patik lambat, tuanku, karena patik pergi ke negeri Puspa Sari, maka baginda laki isteri telah berangkat ke negeri Kemala Hikmat kepada seri Maharaja Marakarma. Maka seketika itu juga hulubalang itu mengeluarkan surat baginda seraya dipersembahkan kepada Maharaja Mengindera Sari.

Apabila baginda melihat surat daripada ayahanda baginda itu, maka baginda itu segeralah mengambil surat itu daripada hulubalang, lalu dibacanya di hadapan ayahanda bunda baginda dan isterinya tuanputeri Mayang Mengurai. Setelah sudah baginda membaca surat itu, maka baginda itu pun tersenyum dengan sukacitanya. Demi bunda baginda dan tuanputeri Mayang Mengurai mendengar bunyinya surat itu yang paduka bunda baginda hendak datang, maka tuanputeri itu pun terlalu sukacita. Setelah itu, maka Maharaja Mengindera Sari itu bertitah kepada perdana menteri: Pada esok hari kamu suruhlah himpunkan rakyat kita dan kamu suruhlah hiasi negeri ini yang mana-mana ada rusaknya daripada kota dan parit, biarlah berisi air dan segala lebuah dan pekan dan lorong yang mana buruk-buruk itu kamu suruhlah perbuatkan yang rusak-rusak itu dan sucikan yang cemar-cemar dan paseban sekaliannya itu biarlah hiasi karena di dalam dua tiga hari lagi ayahanda bunda baginda Maharaja Indera Angkasa hendak datang itu.

Apabila baginda itu telah bertitah yang demikian itu, maka perdana menteri itu pun menyembah, lalu ia berjalan keluar. Setelah perdana menteri itu sampai di luar itu maka perdana menteri itu bertitah kepada empat menteri yang dibawahnya: Hai, kamu, pergi himpunkan segala orang di dalam negeri itu. Setelah sudah berhimpun sekaliannya itu, maka perdana menteri itu pun berkata: Hai, kamu sekaliannya, ini aku mendapat titah daripada baginda Maharaja Mengindera Sari, baginda menitahkan kepada kamu sekaliannya akan menghiasi segala jalan-jalan raya dan lebuah dan pekan dan kamu perbaiki akan kota, yang mana buruk-buruk itu dan segala parit yang tiada airnya kamu kalikan supaya berair itu dan paseban agung kamu sucikan. Setelah perdana menteri sudah memberi titah kepada segala orang-orang itu, maka ia pun undurlah, lalu ia masuk mendapatkan

(25b) baginda seraya sembahnya: Daulat, yang dipertuan, telah patik titahkan kepada rakyat yang dipertuan itu. Adapun segala rakyat itu apabila perdana menteri telah titahkan kepadanya itu, maka menteri keempatnya serta dengan segala rakyat itu masing-masing perbuat bagai perintahnya perdana menteri itu masing-masing dengan tahunya dan pekerjaannya itu.

HATTA maka adalah tiga hari lamanya itu, maka segala pekerjaan itu pun selesailah. Apabila sudah selesai sekaliannya, maka menteri keempatnya itu pun memberi tahu kepada perdana menteri, maka ia pun masuk persembahkan kepada baginda yang daripada titah yang dipertuan itu telah mustaed sekaliannya itu. Demi baginda mendengar sembahnya perdana menteri, maka titah baginda kepada perdana: Keluarkan beberapa ratus derham daripada tembaga dan nugerahkan kepada orang-orang itu.

ARKIAN maka tersebutlah ceritera sepeninggal hulubalang Maharaja Mengindera Sari telah kembali ke negeri Pelinggam Cahaya itu, maka Maharaja Indera Angkasa itu berbicaralah kepada anakanda seri Maharaja Marakarma, maka titah baginda itu: Wah, anakku tuan, sekarang ini telah sebulan lamanya yang aku ada kepada anakku, maka di dalam dua tiga hari itu aku dan bunda tuan hendaklah berangkat pergi lihat saudara tuan Nila Kesuma entah ia bagaimana perihalnya itu, lagipun ia sudah memberi tahu padaku dan bunda tuan yang ia telah berputera itu. Maka sembah seri Maharaja Marakarma: Wah, ayahanda tuanku, melainkan mana suka yang dipertuan kedua bunda itu.

Apabila baginda telah berbicara dengan seri anakanda baginda yang hendak berangkat ke negeri Pelinggam Cahaya, maka baginda itu pun pergi mendapatkan isteri baginda tuanputeri Ratna Dewi. Maka titah baginda: Hai, adinda tuan, baiklah tuan hadirkan barang-barang dan bungkusan, karena dua hari lagi kita ini berangkat ke negeri Pelinggam Cahaya. Demi isteri baginda mendengar titah baginda yang demikian itu, maka tuanputeri itu pun bertitah kepada anakanda tuanputeri Cahaya Hairani: Wah, anakku tuan, di dalam dua hari lagi ayahanda tuan hendak berangkat pergi mendapatkan saudara tuan Nila Kesuma itu.

Setelah permaisuri Cahaya Hairani mendengar titah bunda baginda itu, maka permaisuri itu memanggil inang pengasuhnya perbuatkan perbekalan daripada makan-makanan karena ayahanda bunda baginda Puspa Sari dua hari akan berangkat. Apabila inang pengasuh mendengar titah permaisuri yang demikian itu, maka ia pun berbuatlah bagai titah permaisuri daripada segala makan-makanan dan berbagai warna juadah yang lezat cita rasanya itu. Setelah sampai akan ketikanya, maka seri baginda

(26a) dan permaisuri itu pun suruh menghadirkan segala barang-barang dan perbekalan ayahanda bunda baginda karena pada esok hari daripada pagi ayahanda bunda baginda akan berangkat itu. Setelah sudah hadir sekaliannya itu, maka seri Maharaja Marakarma menjamu ayahanda baginda Puspa Sari dan Mercu Indera dan segala raja dan

menteri hulubalang sida-sida bentara dengan makan minum serta bersuka-sukaan dengan segala bunyi-bunyian dan permaisuri Cahaya Hairani itu pun menjamu bunda baginda keduanya dan tuanputeri Nila Cahaya dan segala para puteri dan isterinya segala menteri dan isterinya segala hulubalang dan sida bentara itu pun dengan makan minum serta bersuka-sukaan. Setelah sudah seri baginda dan permaisuri menjamu sekaliannya itu, maka segala raja-raja dan menteri sekaliannya itu pun bermohon kepada seri baginda, lalu masing-masing pulang ke rumahnya itu dan ayahanda bunda baginda keduanya itu pun masing-masing berangkat pada biliknya itu. Maka seri baginda laki isteri itu pun masuk mendapatkan tempatnya itu, lalu beradu sekaliannya itu.

HATTA apabila keesokan harinya daripada dinihari, maka ayahanda baginda Maharaja Indera Angkasa laki isteri dan ayahanda baginda Maharaja Malai Kisna laki isteri dan seri Maharaja Marakarma dan segala isi istana itu pun berengkaplah masing-masing memakai pakaiannya dan inang pengasuhnya permaisuri dan segala dayang-dayang itu pun menghadirkan segala barang-barang dan perbekalan baginda laki isteri itu. Apabila dilihat oleh seri baginda yang ayahanda bunda baginda telah berengkap dan dayang-dayang bunda baginda itu telah hadir, maka seri baginda itu menitahkan kepada perdana menteri: Kamu himpulkan raja-raja dan menteri hulubalang serta balatenteranya yang dari negeri Puspa Sari.

Setelah sudah berhimpunkan sekaliannya, maka perdana menteri itu pun mengerahkan orang-orang akan memuat segala barang-barang dan perbekalan itu ke pedati. Maka seketika itu juga perdana menteri mengerahkan dua orang hulubalang dan lima puluh balatenteranya yang berkuda dan rata kenaikan seri baginda. Setelah berhimpun sekaliannya itu di hadapan istana, maka perdana menteri itu masuk persembahkan seri Maharaja Marakarma yang sekaliannya itu telah hadir sudah hingga menanti duli yang dipertuan juga.

Demi seri baginda dan Maharaja Indera Angkasa mendengar sembahnya perdana menteri itu, maka Maharaja Indera Angkasa laki isteri bermohon kepada Maharaja Malai Kisna laki isteri dan pada anakanda permaisuri Cahaya Hairani dan tuanputeri Nila Cahaya dan kepada segala para puteri. Adapun baginda bermohon kepada segala raja-raja dan menteri hulubalang dan tuanputeri bermohon kepada segala

(26b) para puteri sekalian seraya berpeluk dan bercium serta bertangis-tangisan sekaliannya itu dan kepada anakanda seri baginda Maharaja Marakarma dan kepada cucunda Ratna Lela Mengerna Sari dan kepada segala para puteri dan kepada isteri-isterinya segala menteri dan

segala hulubalang dan bentara sekaliannya, maka demikian lagi Maharaja Indera Angkasa itu bermohon kepada Maharaja Malai Kisna seraya berdakap dan bercium dan berdakap kepada segala raja-raja. Adapun Maharaja Marakarma itu pun menyembah kaki ayahanda baginda, lalu didakap dan diciumnya oleh ayahanda baginda. Setelah sudah, maka seri baginda itu menyembah kaki bunda baginda tuanputeri Ratna Dewi. Maka dipeluk dan dicium dan bertangis-tangisan seraya katanya: Wah, anakku tuan, cahaya mata bunda kedua dan tangkai kalbu bunda, tinggallah tuan baik-baik dengan selamat sempurna, dengan isterimu dan anakmu, peliharakan cucuku baik-baik, seraya tuanputeri itu mengeluarkan dua puluh derham perak diberikan kepada inang pengasuhnya cucunda seraya katanya: Hai, inang pengasuh, engkau tolong baik-baik peliharakan cucunda itu.

Setelah sudah, maka Maharaja Indera Angkasa laki isteri itu berangkat keluar diiringkan oleh seri Maharaja Marakarma laki isteri dan seri Maharaja Malai Kisna dua laki isteri naik ke atas ratanya dan seri Maharaja Marakarma dan raja Rum keduanya naik suatu rata. Setelah sudah naik baginda ke atas ratanya, maka raja-raja dan hulubalang serta balatenteranya yang dari negeri Puspa Sari hadirilah pada sisi rata Maharaja Indera Angkasa kanan dan kiri dan di hadapan dan di belakang rata baginda itu. Adapun hulubalang dan balatenteranya Kemala Hikmat itu mengiringkan rata seri baginda pada kanan dan kiri rata baginda, lalu berjalan dan pedati yang memuat segala perbekalan berjalan dari belakang ratanya seri baginda. Maka berjalan sekaliannya itu seraya menuju jalan ke negeri Pelinggam Cahaya.

ADAPUN seri baginda keduanya itu berjalan. Apabila baginda keduanya itu berjalan dari pagi-pagi datang pada ketika 'asar, maka baginda itu sampailah kepada suatu perhentian orang-orang berjalan. Maka dapatlah suatu jalan simpangan antara negeri Pelinggam Cahaya dan jalan ke bukit Berjentera. Maka adalah kira-kira lagi tiga jam lamanya baginda mendapat dusun negeri Pelinggam Cahaya. Maka rata Maharaja Indera Angkasa dan rata seri Maharaja Marakarma berhentilah semuanya itu. Maka titah ayahanda baginda Maharaja Indera Angkasa: Wah, anakku, baiklah tuan berbalik kembali karena hari hampirlah petang dan

(27a) lagi hampir ke negeri Pelinggam Cahaya itu. Apabila seri Maharaja Marakarma mendengar titah ayahanda bunda baginda itu, maka seri baginda dan segala raja-raja dan hulubalang sekaliannya itu menyembah baginda laki isteri. Setelah sudah, maka rata seri baginda itu berbalik pula menuju jalan ke negeri Kemala Hikmat.

Maka seketika isa itu, maka rata baginda itu sampailah pada kota negeri Kemala Hikmat, lalu masuk kota. Maka tiada beberapa saat lagi seri baginda itu berjalan, maka seri baginda itu sampailah ke istana seri baginda, lalu turun kedua raja Rum Syah daripada ratanya itu¹ seraya berjalan masuk ke istana lantas ke peterana mendapatkan permaisuri Cahaya Hairani dan anakanda baginda tuanputeri Ratna Lela Mengerna Sari. Apabila seri baginda sudah bertemu isteri seri baginda, maka lalu keluar berduduk di pengadapan dihadap segala raja-raja dan menteri hulubalang bentara sekaliannya itu.

SYAHADAN maka tersebutlah riwayat Maharaja Indera Angkasa laki isteri berjalan diiringkan balatentera dan hulubalang baginda itu kadarnya lima puluh orang banyaknya. Apabila rata baginda datang ke hadapan pintu kota negeri Pelinggam Cahaya, maka hulubalang yang dititahkan oleh Maharaja Mengindera Sari menantikan ayahanda bunda baginda Maharaja Indera Angkasa itu datang, maka hulubalang itu pun segeralah memacu kudanya pergi persembahkan kepada Maharaja Mengindera Sari itu seraya sembahnya: Ya, tuanku, patik persembahkan yang paduka ayahanda bunda baginda hampir akan sampai ke istana yang dipertuan.

Demi baginda mendengar sembahnya hulubalang itu, maka baginda itu pun segeralah berangkat keluar pintu istana diiringkan oleh dua orang penghulu hulubalang raja Bekerma Sina dan raja Bekerma Dewa. Apabila baginda dan dua raja-raja datang di luar pintu itu, maka ratanya ayahanda Maharaja Indera Angkasa itu pun sampailah.

Setelah rata itu sampai di pintu istana, lalu berhenti. Setelah itu, maka Maharaja Mengindera Sari dan raja-raja yang dua itu pun datanglah pada sisi rata itu seraya menyambut ayahanda bunda Maharaja Indera Angkasa laki isteri. Setelah Maharaja Mengindera Sari telah memegang tangan ayahanda baginda, maka ayahanda baginda itu turunlah daripada ratanya. Setelah baginda itu telah turun, maka Maharaja Mengindera Sari itu pun menyambut tangan bunda baginda. Maka bunda baginda itu pun turunlah daripada rata

(27b) itu. Maka Maharaja Mengindera Sari itu menyembah kaki ayahanda bunda baginda, lalu bawa masuk ke dalam istana. Apabila tuanputeri Mayang Mengurai melihat ayahanda bunda baginda itu datang ke dalam peterana, maka ia pun datang menyembah kaki ayahanda bunda baginda. Maka segera dipeluk dan dicium oleh paduka bundanya dan ber-

¹ Ошибка переписчика. Вероятно, должно быть: «Turun keduanya dengan raja Rum Syah» (ср. с. 18b).

tangis-tangisan oleh bunda dengan anakanda tuanputeri Mayang Mengurai. Setelah bertangis-tangisan tuanputeri Mayang Mengurai dengan paduka bunda itu, maka tuanputeri Mayang Mengurai memimpin tangan bundanya, lalu dibawa kepada bundanya tuanputeri Mandu Ratna.

Setelah bertemu keduanya, maka tuanputeri Ratna Dewi itu pun menyembah kepada bini tuanputeri Mandu Ratna dan berpeluk-cium keduanya tuanputeri. Setelah sudah, maka segala para puteri dan inang pengasuhnya tuanputeri Mayang Mengurai itu pun datang menyembah kaki tuanputeri Puspa Sari. Setelah sudah, maka sembah tuanputeri Mandu Ratna: Hai, kakanda embik, baiklah persilakan kemari berduduk. Maka tuanputeri Ratna Dewi itu pun menyembah, lalu berduduk dihadap oleh segala para puteri. Setelah itu, maka tuanputeri Mayang Mengurai itu pun membawa puan dan cerana yang berbagai-bagai rupa daripada puan permata dan puan mas seraya sembahnya: Wah, ibuku tuan, santaplah sirih. Maka tuanputeri bunda baginda itu pun menyambut puan daripada anakanda, lalu santap sirih.

Adapun seri Maharaja Mengindera Sari setelah bunda baginda yang dari Puspa Sari telah masuk ke dalam peterana, maka baginda pun keluar pula mengalu-alukan ayahanda baginda Maharaja Indera Angkasa dan ayahanda baginda Puspa Indera serta segala raja-raja dan menteri dan raja-raja penghulu hulubalang, lalu dibawa masuk ke istana dan berduduk pada seorang sebuah singgasana yang keemasan dan bertatahkan permata dan berumbai-umbaikan mutiara. Setelah ayahanda baginda keduanya telah berduduk itu, maka segala raja-raja dan menteri sekaliannya itu pun berduduk kepada seorang sebuah kursi yang keemasan. Setelah sudah berduduk sekaliannya itu, maka sembah raja Mengindera Sari: Wah, ayahanda baginda keduanya, santaplah sirih. Maka baginda keduanya itu pun santap sirih. Setelah baginda keduanya telah santap sirih, maka segala raja-raja dan menteri hulubalang itu pun santap sirih. Setelah sudah segala raja-raja menteri hulubalang santap sirih, maka ia pun menyembah baginda ketiganya.

Maka tiada beberapa lamanya baginda ketiganya

(28a) itu berduduk diadap oleh segala raja-raja dan menteri hulubalang sekaliannya itu, maka persantapan baginda itu dibawa oleh orang-orang itu. Maka Maharaja Mengindera Sari itu pun menjamu paduka ayahanda baginda ketiganya dengan makan dan minum serta bersuka-sukaan dengan segala raja-raja dan menteri hulubalang. Maka segala bunyi-bunyian itu pun dimainkan oleh orang-orang terlalu ramai. Adapun tuanputeri Mayang Mengurai itu pun menjamu bunda baginda keduanya dan segala para puteri dengan makanan yang nikmat

lezat cita rasanya dan minuman yang sedap-sedap rasanya dengan segala kesuka-sukaan alamatnya tuanputeri bertemu dengan paduka bunda baginda. Maka terlalu ramai tuanputeri Mayang Mengurai menjamu di dalam peterana dengan segala para puteri itu. Apabila hari telah 'asar, maka baginda itu pun berhentilah daripada makan minum, istimewa tuanputeri Mayang Mengurai itu pun demikian juga.

Setelah baginda ketiganya telah berhenti daripada menjamu segala raja-raja dan menteri hulubalang, maka raja Mengindera Sari dan tuanputeri Mayang Mengurai itu pun membawa anakanda baginda kepada ayahanda baginda Maharaja Indera Angkasa. Apabila dilihat oleh paduka ayahanda baginda yang tuanputeri Mayang Mengurai mendukung anaknya, maka ditegurlah oleh ayahanda bunda baginda seraya katanya: Marilah anakku dan buah hatiku, bawalah cucuku kemari.

Maka tuanputeri Mayang Mengurai itu pun membawa anaknya itu. Maka segeralah disambut oleh paduka ayahanda baginda sambil dicium-ciumnya mukanya dan bubun-bubunnya seraya berkata: Hai, cucuku, wastu moga-moga selamat sempurna dan segeralah besar supaya boleh menggantikan takhta kerajaan ayahmu dan nenenda. Setelah sudah diwastunya, maka diserahkan pula kepada anakanda tuanputeri Mayang Mengurai. Maka ia pun segeralah membawa ke dalam peterana.

Setelah demikian, maka raja Mengindera Sari itu pun membawa ayahanda baginda Maharaja Indera Angkasa pergi bermain-main ke taman Mendam Berahi diiringkan oleh ayahanda baginda Maharaja Puspa Indera dan segala raja-raja. Adapun tuanputeri Mayang Mengurai itu pun membawa bunda keduanya menurut berangkat ke taman itu diiringkan oleh segala para puteri dan dayang-dayang. Setelah sampai di taman itu, maka baginda keduanya dan puteri keduanya itu pun

(28b) berjalan-jalan seraya melihat segala bunga-bunga dan buah-buahan yang berbagai-bagai warna dan bunga-bunga itu pun demikian juga. Adapun dayang-dayang dan segala para puteri itu pun ramailah memetik segala bunga-bunga yang indah-indah rupanya dan memetik segala buah-buahan yang telah masaklah serta bermain-main dan bersemda-gurau sambil bercengkerama.

Maka pada ketika itu adalah seekor burung bayan di atas pohon anggur itu pun berpantun seraya menyindirkan tuanputeri Mayang Mengurai demikian bunyinya:

Delima putih dari keyangan
Bunga karang di padang temu
Sekian lama diangan-angan
Baharu sekarang puteri bertemu.

Maka seketika itu disahuti oleh burung tiung pantunnya bayan demikian bunyinya:

Bunga karang di padang temu
Adalah cuka¹ dalam pedati
Baharu sekarang puteri bertemu
Terlalu suka di dalam hati.

Setelah itu, maka disahuti oleh burung nuri pantunnya tiung itu:

Adalah cuka dalam pedati
Cerna dirapat di atas tinda
Terlalu suka rasanya hati
Karena mendapat seorang anakanda.

Demi didengar oleh tuanputeri Mayang Mengurai yang burung-burung itu menyindirkan pantun padanya, maka ia pun tertawa seraya berkata kepada segala para puteri: Adakah patut burung-burungan itu menyindir kita? Maka segala para puteri dan dayang-dayang itu pun ramailah tertawa seketika segala burung-burungan itu menyindir tuanputeri Mayang Mengurai. Maka ia pun teralalu heran mendengarkan burung-burungan itu pandai sekali menyindirkan dia. Maka segala burung-burung itu setelah sudah ia berpantun, maka ia pun terbanglah. Maka seketika lagi hari pun hampirlah petang. Maka baginda ketiganya dan tuanputeri ketiganya itu pun berangkatlah kembali ke istana. Setelah sampai di istana, maka tuanputeri Mayang Mengurai itu pun memberi tempat kepada ayahanda bunda baginda suatu bilik peraduan di dalam peterana yang hampir kepada biliknya lengkap dengan geta peraduan serta dengan tirai kelambunya.

Apabila baginda ketiganya dan bunda baginda telah kembali dari taman, maka raja Mengindera Sari itu pun menjamu ayahanda baginda keduanya serta segala raja-raja dan menteri hulubalang sida-sida bentara dengan segala makanan yang sedap-sedap itu. Setelah sudah makan baginda ketiganya, maka datanglah segala minum-minumam itu seperti anggur, bir dan beram yang sedap dan cita-cita rasanya. Maka ramailah

(29a) baginda ketiganya itu menjamu segala raja-raja dan menteri hulubalang serta dengan segala bunyi-bunyian yang berbagai-bagai itu pun dipermainkan orang-orang itu.

Apabila tengah malam, maka baginda ketiganya itu pun berhentilah daripada makan minum dan bersuka-sukaan, maka baginda ketiganya itu pun duduklah seketika lagi. Setelah itu, maka segala raja-raja dan menteri hulubalang sekaliannya itu pun bermohonlah kepada baginda

¹ Написано *cerka* (چركا), хотя по рифме должно быть *cuka*

ketiganya, lalu pulanglah masing-masing ke rumahnya, demikian lagi segala para puteri. Setelah sudah berangkat kembali sekaliannya itu, maka baginda ketiganya itu pun masing-masing mendapatkan biliknya peraduan, lalu beradulah sekaliannya itu.

ADAPUN selamanya ayahanda bunda baginda Maharaja Indera Angkasa adalah di negeri Pelinggam Cahaya kepada Maharaja Mengindera Sari itu, maka sediakala hari bunda baginda itu bersuka-sukaan dengan cucunda Indera Danta Rupa itu. Maka adalah ketikanya tujuh hari lamanya ayahanda bunda baginda Maharaja Indera Angkasa¹, maka baginda laki isteri itu bermohonlah kepada Maharaja Puspa Indera laki isteri dan kepada anakanda baginda Maharaja Mengindera Sari laki isteri hendaklah kembali ke negeri Puspa Sari. Setelah itu, maka Maharaja Mengindera Sari menitahkan berlempap segala orang Puspa Sari yang mengiringkan ayahanda bunda baginda tatkala datang itu dan suruh hadirkan rata dan pedati kenaikan dayang-dayang itu.

Setelah sudah berhimpun sekaliannya itu, maka baginda itu pun bermohon kepada segala raja-raja. Setelah sudah, maka bunda baginda itu pun bermohon kepada tuanputeri Mandu Ratna dan kepada anakanda tuanputeri Mayang Mengurai. Maka ia pun menyembah kaki ayahanda bunda baginda, lalu dipeluk dan diciumnya serta bertangis-tangisan. Setelah sudah, maka diciumnya cucunda. Setelah sudah, maka ayahanda bunda baginda laki isteri berjalan keluar dari istana seraya mendapatkan rata kenaikan baginda. Setelah hampir kepada rata itu, maka Maharaja Mengindera Sari itu pun segeralah datang menyambut tangan bunda, lalu dinaiki ke atas rata. Setelah sudah, maka ia menyambut pula tangan ayahanda baginda lalu dinaiki ke atas rata itu.

Apabila ayahanda bunda baginda telah naik kepada ratanya, maka Maharaja Mengindera Sari dan seorang raja penghuhu hulubalang itu pun naik suatu rata di belakang rata ayahanda baginda itu. Setelah sudah

(29b) naik sekaliannya itu, maka baharulah segala raja-raja dan menteri hulubalang masing-masing naik ke atas kudanya mengiringkan rata baginda kanan dan kiri, di hadapan dan di belakang rata baginda. Maka rata baginda dan rata Maharaja Mengindera Sari berjalanlah seraya menuju negeri Puspa Sari.

Apabila rata keduanya berjalan itu sampai kepada persimpangan jalan antara negeri Puspa Sari dan negeri Pelinggam Cahaya itu, maka berhentilah rata baginda. Maka baginda itu pun bertitah: Hai, anakku, baiklah anakku tuan berbalik pula, karena negeri ayahanda telah ham-

¹ Очевидный пропуск части фразы, содержащей группу сказуемого

pirilah. Maka Maharaja Mengindera Sari itu pun menyembah kaki ayahanda bunda baginda dan berjabat tangan kepada segala raja-raja. Setelah demikian, maka Maharaja Mengindera Sari itu berbalik pulang ke negeri Pelinggam Cahaya dan ratanya ayahanda bunda baginda itu pun berjalan menuju negeri Puspa Sari.

Maka adalah kira-kira tiga jam lamanya rata baginda itu berjalan, maka sampailah ke negeri Puspa Sari, lalu masuk kota lantas ke istana. Setelah baginda itu sampai, maka rata itu pun berhentilah. Maka baginda laki isteri itu pun turunlah daripada ratanya, lalu masuk ke dalam istana. Maka segala raja-raja dan menteri hulubalang yang menunggui negeri itu pun datang menyembah baginda dan segala para puteri dan isterinya segala menteri itu pun datanglah menyembah kaki tuanputeri Ratna Dewi.

HATTA adapun Maharaja Mengindera Sari berjalan itu tiada beberapa lamanya di jalan, maka rata baginda itu pun sampailah di negeri Pelinggam Cahaya, lalu masuk kota lantas ke istana. Setelah sampai di hadapan istana, maka rata itu pun berhentilah. Maka baginda dan raja penghulu hulubalang dan bentara baginda itu pun turun daripada rata, lalu berjalan masuk ketiganya ke dalam istana. Setelah baginda datang ke istana, maka baginda itu pun masuk ke dalam peterana mendapatkan isteri baginda tuanputeri Mayang Mengurai dan anakanda baginda raja Indera Danta Rupa. Adapun selama Maharaja Mengindera Sari berputera dan paduka ayahanda Maharaja Puspa Indera beroleh cucu, maka negeri Pelinggam Cahaya itu tiada sunyi sekali dan tiada halai segala hulubalang yang berkuda itu pergi mengutus antara tiga buah negeri. Maka suatu ketika hulubalang dari negeri Puspa Sari pergi ke negeri Pelinggam Cahaya, demikian lagi dari negeri itu pergi ke negeri Puspa Sari dan dari negeri

(30a) Puspa Sari itu pergi ke negeri Kemala Hikmat. Maka sediakala hari itu orang-orang berjalan dan segala saudagar dan orang-orang berdagang itu pun kirim-mengirim dan kasih-mengasih tiada halai sekali-kali. Maka negeri yang tiga itu menjadi suatu dan ramai siang dan malam orang-orang bersuka-sukaan. Maka raja yang tiga buah negeri itu pun bertambah-tambah adil murahnya serta dengan kasih sayangnya kepada segala rakyatnya istimewa segala balatenteranya terlebih kasih cintanya tiap-tiap enam bulan dipersalinkan oleh raja yang tiga buah negeri kepada segala balatenteranya dan kepada segala hulubalangnya. Maka bertambah-tambah pula budimannya dan dermawannya raja yang tiga itu. Demikianlah riwayatnya yang diceriterakan oleh sahibu'lhikayat.

ALKESAH. Maka tersebutlah riwayatnya Maharaja Bujangga Indera itu berjalan diiringkan oleh kawan baginda empat orang hendak pergi bertapa. Maka adalah kira-kira setengah bulan lamanya baginda itu berjalan, maka kawan baginda itu pun melihat dari jauh samar-samar dengan awan dilihatnya suatu cahaya memancar-mancar seperti api seolah-olah hutan terbakar demikian besarnya api itu. Maka keempat kawan baginda itu pun berdatang sembah: Ya, tuanku, api besar apa yang di hadapan itu? Maka titah Maharaja Bujangga Indera: Jika engkau tiada tahu, itulah kemuncaknya bukit Berjentera ia itulah tempatnya segala anak-anak raja jin, peri, mambang dan indera bermain-main dan tempatnya mandi karena di atas bukit itu ada suatu kolam terlalu besar. Adapun jauhnya bukit itu dengan kita berjalan itu hingga tiga hari tiga malam perjalanan kita. Maka hubaya-hubaya engkau keempatnya itu karena penunggunya tasik Andar-Semandar itu seekor naga tiga kepalanya dan bukit itu penunggunya seorang raksasa terlalu amat besar seperti sebuah bukit serta dengan tingginya dan hebatnya sekali rupanya raksasa. Adapun naga ini tatkala aku kanak-kanak aku bermain-main pada tempat itu, maka naga itu pun telah tiga puluh tahun ia bertapa. Maka datang sekarang ini telah tujuh puluh tahun lamanya dan raksasa asalnya daripada dewa ia itu disumpahi oleh Batara Indera, maka dianiayakan dari keinderaan, maka ia menjadi selaku ini. Maka

(30b) sekarang ini janganlah engkau jauh-jauh daripada aku, karena naga itu sekira-kira kita berjalan lagi sehari akan sampai ke tasik itu. Apabila bumi itu bergerak daripada bahananya orang berjalan, maka naga itu keluar daripada guanya. Maka guanya itu terus kepada kaki bukit Berjentera itu. Apabila naga itu keluar mengusir, maka ia menyembur api memancar-mancar daripada mulutnya. Setelah naga itu telah keluarlah, maka seketika lagi datanglah raksasa, ia datang dengan segera serta ia bertempik dengan suaranya itu seperti halilintar membelah bumi dan napasnya itu pun bagai ribut dan tupan amat gemuruh dan matanya itu pun seperti kilat memancar-mancar tiada dapat ditentang matanya itu. Maka demikianlah perihalnya tasik dan bukit itu.

Apabila perjalanannya tinggal sehari lagi jauhnya itu, maka baginda itu pun mencabut cembul kemala hikmat yang diperoleh daripada paduka ayahanda baginda Maharaja Malai Kisna yang menjadi raja jin di negeri Mercu Indera. Adapun ayahanda baginda itu peroleh di dalam pertapaannya pemberi daripada Batara Indera sebuah dan yang sebuah cembul pemberinya Batara Gangga. Maka cembul pemberinya Batara Gangga ia itulah kesaktiannya segala binatang yang di laut atau di darat, maka sebuah cembul pemberinya Batara Indera ia itu kesaktiannya

segala manusia dan raksasa dan jin, peri dan mambang dan saitan. Apabila ia itu melihat cembul itu, maka ia pun takut dan ngeri menjadi lemah segala anggotanya seperti akan luluh-lantak segala tulang-sendinya, demikianlah dirasainya sekalian yang melihat cembul hikmat itu apabila baginda mencabut dua cembul kemala hikmat.

Setelah sudah keduanya itu datang kepada tangan baginda, maka baginda itu pun menitahkan kawannya yang empat orang itu mengikut dari belakang dan jangan sekali-kali engkau jauh daripadaku. Setelah sudah baginda itu berpesan yang demikian, maka baginda itu pun berjalanlah kelimanya. Apabila akan hampir sekira-kira tiga saat lagi, maka naga itu pun merasai bumi itu bergerak. Maka ia pun segeralah berbangkit seraya membesarkan dan memanjangkan dirinya, lalu keluarlah ia mengusir sambil menyembur-nyemburkan api memancarmancar keluar daripada mulutnya seraya mengusir Maharaja Bujangga Indera serta dengan mulutnya itu

(31a) itu pun ternganga.

Apabila baginda melihat halnya naga itu, maka Maharaja Bujangga Indera itu segera menunjukkan cembul kemala hikmat yang pada tangan baginda yang kanan itu. Apabila naga itu melihat cembul hikmat yang pada tangan baginda itu, maka naga itu pun berbicara dengan bahasa jin sambil tanduk kepalanya seraya bertanya: Tuanku ini siapa dan anak siapa, apakah maksud tuanku datang kemari? Maka baginda itu pun menyahut dengan bahasa itu juga katanya: Hai, naga, aku ini bernama Maharaja Bujangga Indera anaknya maharaja Malai Kisna yang menjadi raja kepada kaum jin di negeri Mercu Indera dan yang empat orang ini kawanku juga dan kehendaknya aku kemari hendak bertapa kepada bukit itu.

Maka naga itu pun berkata pula: Ya, tuanku, jikalau tuanku hendak bersahabat dengan aku ini, maka aku hendaklah berbudi dengan tuanku. Demi baginda mendengar kata naga yang demikian, maka kata baginda: Beberapa syukur, barang yang ada bagai kehendakmu itu aku menerima kasihmu sebanyak-banyak. Setelah itu, maka naga itu pun muntahkan sebuah kemalanya seraya katanya: Ya, tuanku, raja bangsawan dan budiman, inilah pemberi hamba kepada tuanku. Maka baginda itu pun bertanya: Hai, naga, apa gunanya kemala ini? Maka kata naga itu: Tiap-tiap orang menjadi raja tadapat tiada menaruh sebuah kemala. Adapun kemala ini suatu hikmat, apa yang ada maksud tuanku sampailah pada hajat hati tuanku itu dan manakala tuanku sampai ke seberang tasik ini hubaya-hubaya tuanku serta kawan tuanku, karena pada kaki bukit itu adalah penunggunya seorang raksasa itu terlalu besar serta dengan hebatnya, maka janganlah tuanku alpa.

Maka kata baginda: Hai, naga, melainkan dengan akal dan budiku juga. Setelah sudah baginda berbicara dengan naga, maka naga itu pun terbangkitlah seraya memanjangkan dan membesarkan dirinya itu selebarnya tasik dari tepi ini dan ekornya itu sampai kepada tepi yang pada kaki bukit Berjentera itu. Setelah sudah ia mementangkan dirinya, maka ia pun berkata: Ya, tuanku, redalah patik menanggung tuanku serta kawan tuanku yang empat orang. Demi baginda mendengar katanya naga itu, maka baginda minta maaf kepada naga itu. Setelah sudah, maka baginda dengan kawannnya itu pun berjalan di belakang naga. Apabila baginda telah naik di belakang itu, maka baginda

(31b) itu pun terlalu heran sekali melihat besarnya dan panjangnya naga itu. Maka lalu baginda dengan kawannya itu berjalan di belakang naga adalah kira-kira sehari semalam baginda kelimanya itu berjalan di belakang naga, maka sampailah di seberang tasik itu.

Maka adalah kira-kira sesaat baginda kelimanya berjalan, lalu sampai kepada tepi kaki bukit itu. Apabila raksasa itu merasai bumi bergerak itu, maka ia pun keluarlah dari dalam guanya. Setelah dilihat oleh raksasa akan baginda kelimanya itu datang, maka ia pun segeralah mengambil seponoh kayu yang besarnya seperti suatu kerbau, lalu dilontarkan kepada baginda itu. maka baginda itu pun segeralah disalahkannya sambil melompat.

Apabila dilihat oleh raksasa yang baginda kelimanya tiada kena, maka ia pun terlalu marah seraya bertempik dengan suaranya itu seperti halilintar membelah bumi dan napasnya itu pun pengguruh-guruh seperti ribut dan tupan serta ia berlari-lari hendak mengambil suatu batu yang besar hendak melontarkan baginda. Maka baginda itu pun segeralah menunjukkan cembul hikmat yang kepada tangan yang kiri itu. Maka raksasa itu pun lemahlah segala anggotanya dan segala tulang sendinya. Maka ia pun jatuhlah berlutut tiada boleh berkayai sekali-kali.

Setelah raksasa itu telah jatuh dan tiada boleh bangun pula, maka ia pun bertanya seraya sembahnya: Ya, tuanku ini siapa dan dari mana datang tuanku dan hendak kemana tuanku dan apa kehendak tuanku kemari? Demi baginda mendengar sembahnya raksasa itu, maka baginda itu pun menyahut dengan bahasa jin: Hai, raksasa, aku bernama Maharaja Bujangga Indera dan ayahku bernama Maharaja Malai Kisna yang menjadi raja kepada kaum jin di negeri Mercur Indera dan aku datang dari negeri Anta-Beranta. Maka aku datang ke bukit ini aku hendak bertapa dengan kawan-kawanku empat ini. Apakah engkau tiada tahu ayahku menjadi raja kepada segala kaum jin dan aku ini menjadi raja kepada segala dewa yang di negeri Anta-Beranta.

Setelah itu, maka sembah raksasa: Ya, tuanku, daripada aku menanggung lara dan tulaH papa kepada tuanku, baiklah tuanku matikan sekali akan hamba ini. Jika sekiranya hamba ini

(32a) menanggung duka nestapa, anggurlah hamba mati sekali. Demi *baginda mendengar sembahnya raksasa itu ia minta dimatikan kepada baginda itu*, maka titah baginda: Hai, raksasa, apa yang ada kepadamu daripada hikmat kesaktianmu itu berikan padaku dahulu supaya kehendakku itu segera bertemu. Maka seketika itu juga raksasa mengajarkan segala ilmu hikmat kepada baginda itu.

Setelah baginda diketahuinya segala ilmu hikmat kesaktiannya raksasa keduanya itu, maka sembah raksasa: Ya, tuanku, jika ada kasih sayang tuanku yang tulus ikhlas, baiklah tuanku matikan hamba supaya segera hamba kembali ke keyangan hamba. Demi baginda mendengar sembahnya raksasa itu, maka baginda itu pun segeralah menghunuskan pedang kerajaan, lalu diparangkan raksasa itu. Maka dengan sekali parang juga kepada raksasa itu pun penggal dua sampai kepada pinggangnya, lalu mati. Apabila raksasa itu telah mati, maka atmanya itu pun bersuara katanya: Wastu moga-moga aku pulang ke keyanganku. Ya, tuanku raja bangsawan dan budiman, ruatlah malapetaka hamba dan malapetaka tuanku serta kawan-kawan tuanku dan celaknya tuanku dan kawan tuanku dan yang mendengar atau mengarah hikayat ini.

HATTA apabila raksasa itu telah mati, maka baginda dengan kawannya itu pun berjalan, lalu naik kepada bukit itu. Setelah baginda kelimanya itu datang kepada pertengahan bukit itu, maka baginda itu pun melihat ke atas. Maka dilihatnya terlalu amat tinggi samar-samar dengan awan itu. Adapun pada kemuncak yang pertama, disanalah ada seorang bertapa, telah tujuh puluh tahun lamanya bertapa dan namanya orang itu begawan Indera Cita Nara Wangsa. Maka muridnya itu pun terlalu banyak, ada anak-anak menteri hulubalang semuanya itu berguru kepada begawan itu. Adapun begawan itu terlalu pandai daripada ilmu zahir dan batin dan ilmu kiasat dan pirasat dan nujum dan seteruan dan kesaktian dan hikmat tipu perang dan pandai bermain-mainkan senjata serta gagah-perkasa selang ia tua itu gagah istimewa tatkala ia marah, maka terlebih pula gagah-perkasanya.

Adapun tatkala baginda sampai kepada pertengahan

(32b) bukit itu, maka seketika itu begawan sedang ia menaklik kitab daripada ilmu nujum dan pirasat. Maka sekonyong-konyong ia berkata kepada muridnya itu: Hai, anakku, pergilah kamu dua orang itu melihat ke bawah, kalau-kalau ada orang datang gerangan. Tetapi orang itu adalah lima orang, jika kamu bertemu pada orang-orang itu, maka kamu

mengalu-alukan ia itu. Maka yang seorang itu anak raja dan yang empat itu kawannya, maka kamu muliakan dia itu karena ia itu anak raja besar dan kawan-kawannya itu bukan sebarang orang, sama juga bangsawannya dengan kamu juga. Maka sebabnya ia datang kemari hendaklah ia mendapatkan aku ini dan kehendaknya itu hendak belajar suatu ilmu padaku.

Setelah begawan itu telah berkata kepada muridnya yang dua orang itu, maka muridnya itu pun terlalu heran mendengar kata gurunya seraya berkata pada temannya: Bagaimana guru kita itu ia tiada lalu daripada tempat duduknya, maka ia tahu ada orang-orang itu mendapatkan ia? Maka seketika gurunya itu telah berkata kepadanya, maka keduanya itu pun menyembah gurunya, lalu ia berjalan keduanya itu, lalu turun pergi mendapatkan Maharaja Bujangga Indera. Apabila murid keduanya itu sampai kepada tempat baginda kelimanya itu berhenti, maka ia pun bertemu kepada baginda seraya menyembah kaki baginda dan berjabat tangan kepada kawan baginda keempatnya itu.

Setelah sudah, maka sembah murid keduanya: Ya, tuanku, adapun patik keduanya itu datang menyampaikan salam takzim guru patik kepada tuanku yang guru patik persilakanlah tuanku dan kawan tuanku sekalian. Demi didengar oleh baginda katanya murid begawan itu, maka baginda pun heran sekali: Bagaimana begawan itu ketahui yang aku ini datang ke tempatnya? Maka seketika itu juga baginda kelimanya berjalan naik ke atas. Maka ia pun sampai kepada tempat begawan itu.

Apabila baginda kelimanya itu sampai di hadapan begawan, maka begawan itu pun berbangkit daripada duduknya, lalu berdiri. Maka baginda itu pun berjabat tangan kepada begawan dan kawan-kawan baginda itu pun

(33a) menyembah kaki begawan itu. Setelah itu, maka kata begawan: Ya, tuanku, mengapa tuanku selaku ini karena tuanku anak raja Mercu Indera dan ayah tuanku itu raja besar dan suaminya saudara tuan itu pun telah menjadi raja besar dan tuan pun telah menjadi raja? Bagaimana perinya isterinya tuan dan negeri tuanku meninggalkan dia itu? Demi didengar oleh baginda kata begawan itu, maka baginda itu heran sekali yang begawan ini telah beberapa zaman ia bertapa, maka ia ketahui asal-usulku sekalian itu. Maka di dalam pikir baginda seketika itu: Sakti dan awas juga begawan ini.

Maka seketika lagi begawan itu berkata: Hai, tuanku, marilah tuan berduduk disini. Maka baginda itu pun menyembah, lalu berduduk. Setelah sudah baginda berduduk, maka begawan menunjukkan puannya seraya katanya: Santaplah sirih. Maka baginda itu santaplah sirih. Se-

telah sudah, maka baginda pun menyembah. Setelah sudah, maka kata begawan pada kawan yang keempat: Hai, anakku, santaplah sirih. Maka kawan baginda keempatnya itu pun menyembah begawan, lalu keempatnya itu santap sirih.

Setelah demikian, maka begawan itu bertanya kepada baginda: Hai, tuanku, apa maksud tuan, maka sekonyong-konyong tuanku datang pada tempat ini? Maka sembah baginda: Ya, tuanku, buat apa sayanda persembahkan lagi kepada tuanku, melainkan tuanku juga yang mengetahui bagai hajat hati sayanda ini. Maka seketika lagi persantapan begawan itu pun dibawa oleh murid-muridnya di hadapan gurunya ia itu sebagai pisang dan ubi keladi talas. Maka sekaliannya dibakar. Maka kata begawan: Ya, tuanku, santaplah, tuan, demikianlah makanannya orang gunung tiada dengan sepertinya. Maka raja Bujangga Indera itu pun menyembah. Setelah itu, lalu suci tangan. Setelah sudah, maka baginda itu pun santaplah keduanya itu. Maka begawan itu pun berkata kepada muridnya: Hai, anakku, ajaklah kawan baginda yang empat orang makan bersama-sama. Apabila begawan dan baginda itu telah makan, lalu santap sirih.

Setelah sudah, maka begawan itu pun berkata kepada baginda: Hai,

(33b) cucuku, baiklah tuan pergi mandi dahulu pada kolam. Maka Maharaja Bujangga Indera dengan kawannya pergi mandi serta kawannya keempat. Setelah sudah sekaliannya itu sudah mandi, maka baginda dengan kawannya itu pun datanglah mengadap begawan. Maka begawan itu mengajarlah bagai segala ilmu dan kesaktian dan ilmu pirasat dan tipu perang dan ilmu mengadakan kesaktian.

Setelah tujuh hari tujuh malam begawan mengajarkan baginda dengan kawannya itu, maka semua ilmu itu dapat diketahuinya. Maka begawan itu pun berkata: Hai, cucuku, sekarang ini baiklah cucuku naik pada kemuncak bukit ini. Maka disanalah ada tempat yang permai yang cucuku semuanya boleh duduk memuja dan mengamalkan segala ilmu apa yang aku ajarkan kepada cucuku sekaliannya dan lagi jangan undur dahulu jika belum empat puluh hari dan empat puluh malam itu. Lagipun jikalau belum cucuku mendapat yang cucuku berkehendak di hati, maka janganlah cucuku lalu dari sana.

Setelah sudah begawan berkata yang demikian, maka baginda dengan kawan-kawannya itu pun menyembah kaki begawan, lalu ia pun berangkat seraya naik kepada kemuncak bukit itu. Apabila baginda dengan kawannya sampai di atas bukit itu, maka ia menoleh ke kanan dan ke kiri. Maka dilihat ada suatu tempat kepada kemuncak bukit itu terlalu permai. Maka pada tempat itu ada suatu pohon nagasari amat

besar serta rimbun daunnya seolah-olah payung demikianlah rupanya, lagipun bunganya itu terlalu lebat dan harum baunya semerbak kesana-sini dan banyaknya kumbang itu menyeri bunga. Maka banyaknya segala burung itu bermain dan beterbangan kesana-kemari dan di atas pohon itu ada seekor burung tiung itu pun berpantun demikian bunyinya:

Sangku ada di dalam awan
Cempedak di atas almari
Tuanku ini raja bangsawan
Kehendak apakah tuan kemari?

Maka disahuti oleh burung merak:

Cempedak puan di atas almari
Anak hoja membawa guci
Kehendak apakah tuan kemari
Tuanku hendak duduk memuji.

Setelah itu, maka disahuti oleh burung bayan:

Sangku adalah
(34a) tertutup di guci
Bunga papaya di dalam selampai
Tuanku hendak duduk memuji
Supaya niat biarkan sampai.

Demi baginda mendengar segala burung berpantun, maka baginda pun tersenyum serta sukacita mendengar segala burung menyindir pantun bertambah-tambah pula dengan angin itu pun lemah-lembut sayup-sayup basah. Maka berkukuk mandong merdu suara antara ada dengan tiada suaranya. Maka adalah sedikit lipur rasa hati baginda sebab terkenangkan isterinya dan saudara baginda itu, lalu ia mengelah dan mengucap. Setelah demikian, maka baginda itu pun berpikir telah adatnya laki-laki, maka adalah baik rasa hatinya. Maka ia melihat di bawah pohon adalah empat buah batu hitam dan suatu batu putih terlalu besar dan panjangnya seperti tikar. Maka disanalah baginda itu berduduk dan kawan baginda keempatnya itu masing-masing mendapatkan batu yang hitam yang empat buah itu. Setelah demikian, maka baginda dan kawan-kawannya itu pun duduklah memuji dan mengamalkan segala ilmu yang diajarkan oleh begawan siang dan malam dan tiada tidur yang sedap, melainkan manakala matanya arip, maka ia rebahlah sesaat, maka bangkit pula dan manakala baginda lapar, maka diambilnya bunga nagasari, lalu dimakan oleh baginda, demikian lagi kawan baginda yang empat itu.

ADAPUN baginda bertapa itu sekira-kira sebulan lamanya. Maka pada suatu malam bulan pun sedang taram-temaram pada ketika jauh malam itu, maka datanglah kepada baginda itu seorang tua. Maka rambutnya itu putih seperti kapas dan memakai pakaian serba putih. Maka ia berdiri di hadapan baginda seraya katanya: Hai, cucuku Bujangga Indera, apa kehendakmu datang pada tempat ini kamu meninggalkan kerajaanmu dan saudaramu dan isterimu dan ayah bundamu?

Demi didengar oleh baginda suara itu, maka ia pun terkejut seraya mengadap serta menyembah sembahnya: Ya, tuanku ini siapa yang datang kepada hambamu? Maka kata orang tua itu: Hai, cucuku, apa cucuku tiada kenal aku? Akulah yang punya tempat pada bukit ini dan akulah yang bernama Batara Bisnu. Maka aku tahulah apa maksudnya cucuku datang kemari, tetapi mudah juga yang sebagai kehendak cucuku, maka cucu bertunggu juga barang sepuluh hari lagi supaya cukuplah

(34b) tapanya cucu itu. Apabila genap sepuluh hari cucuku bertapa itu, maka cucuku pergi mandi pada kolam itu. Apabila cucuku melihat suatu alamat pada tengah kolam, maka cucuku pergi mendapatkan dan cucuku bawa pulang dan cucuku taruh baik-baik itu. Maka sampailah seperti kehendaknya cucuku dan watsu moga-moga selamatlah sampai yang sebagai kehendak hatinya cucuku. Maka cucuku berolehlah anak perempuan serta elok rupanya dan janganlah cucuku menamakan dia itu nama yang lain, maka cucuku namakan dia itu Puteri Dewi Ratna Sari Tanju Maya dan cucuku peliharakan dia itu baik-baik karena ia itu permainannya bidadari di surgaloka.

Demi didengar oleh baginda titahnya Batara itu, maka ia pun sujudlah pada kaki Batara itu, maka seketika itu Batara pun berkata: Tinggallah cucu dengan selamat sempurna, karena aku ini hendak kembali ke keyanganku dan moga-moga cucuku sampaikan tapamu seperti pesanku ini. Setelah demikian, maka baginda itu pun sujud pula pada kaki Batara Bisnu dan kawan-kawannya itu pun sujud lagi. Setelah sudah, maka Batara itu pun terbanglah ke udara dan baginda itu pun kembali duduk mengamalkan segala ilmunya dan bertapalah baginda dengan kawan-kawannya itu.

Apabila baginda itu genaplah tapanya itu, maka pada suatu malam ketikanya tengah malam, maka sekonyong-konyong itu adalah suatu cahaya terlalu cemerlang gilang-gemilang bagai cahaya bulan purnama ia itu berbetulan kepada tengah kolam. Maka baginda dengan kawan-kawannya itu pun terkejut melihat cahaya itu. Setelah demikian, maka baginda itu pun sadarkan pesannya Batara Bisnu, maka pada ketika itu

baginda dan kawan-kawannya terbangkitlah daripada tempat duduknya pergi mendapatkan cahaya itu.

Apabila baginda serta kawan-kawannya sampai pada tepi kolam itu, maka diamat-amatinya oleh baginda kepada cahaya itu. Maka dilihat sama tengah cahaya itu ada suatu pohon tunjung dengan daunnya empat lembar dan bunganya itu tujuh lembarannya dan dua buahnya. Adapun lembaran bunga itu adalah tujuh, warnanya ia itu putih kuning hijau merah hingga ungu dadu. Maka rupanya bunga itu amat indah-indah gilang-gemilang. Setelah sudah dilihat oleh baginda, maka ia pun ber-duduk pada batu yang di tepi kolam itu seraya berpikir: Jika aku turun pada kolam ini, niscaya tenggelamlah aku karena

(35a) kolam itu dalam. Jikalau aku tiada turun, bagaimana halku ini? Setelah itu, maka ia pun berpikir dengan masygulnya itu.

Maka adalah seketika hampirkan subuh itu datanglah suatu suara antara ada dan tiada seraya katanya: Hai, cucuku, apa yang cucuku pikirkan dengan masygul? Setelah itu, maka baginda itu pun menyembah seraya sembahnya: Wah, nenekku tuan, siapa yang bersuara itu? Maka kata: Hai, cucuku, akulah yang bernama Batara Gangga dan aku yang punya kolam dan akulah yang punya tanaman itu. Jika tiada idzinku mengambil dia, maka sukar juga cucuku mengambil dia itu karena apa sungguhpun cucuku melihat dia itu, maka terlalu banyak gunanya dan warna akan jadinya itu.

Setelah demikian, maka baginda itu pun sujudlah pada tepi kolam seraya katanya: Wah, sukma nenekku, jika ada kiranya idzin serta kurnia dan derma nenekku yang amat limpah kepada hamba itu, maka hamba pohonkan kepada nenekku tuan akan tanaman nenekku tuan karena terlalu amat hasrat hati hambamu akan bunga itu dan sangat sekali sukacita hamba melihat bunga itu. Maka kata Batara itu: Hai, cucuku Bujangga Indera, anak Maharaja Malai Kisna, terlalu sangat aku kasihan melihat cucuku dan lagi ayahmu itu terlalu amat budiman dan kasihan kepada segala begawan dan pakir miskin, istimewa kepada rakyatnya segala jin dan peri, mambang dan dewa. Sebab itu pun aku kenangkan budinya ayah bundamu. Maka aku berilah kepada cucuku akan tanamanku itu. Jikalau lain daripadamu itu, tiadalah aku berikan padanya.

Demi didengar oleh baginda demikian itu, maka ia pun sujudlah serta dengan sembahnya: Wah, nenekku tuan, jika nenekku kurnia akan hambamu itu, bagaimana akal hambamu mengambil dia itu? Maka kata Batara itu: Hai, cucuku, turunlah juga. Maka baginda itu pun turunlah. Apabila baginda itu turun kepada air itu, maka sekonyong-konyong datanglah seekor ikan tambera mas amat indah-indah rupanya serta dengan

besar itu seraya katanya: Ya, tuanku, inilah hamba dititahkan oleh Batara Gangga membawa tuan ke tengah kolam. Demi baginda mendengar katanya ikan itu, maka baginda itu pun menyembah kepada ikan seraya katanya: Wah, ikan, aku minta maaf serta dengan redamu yang aku naik atas belakangmu. Maka kata ikan itu:

(35b) Redalah aku membawa tuan. Maka baginda itu naik pada belakang ikan, lalu berduduk. Maka ikan itu pun membawa baginda ke tengah kolam. Apabila baginda itu hampir kepada pohon tunjung warna itu, maka pohon itu pun tergeraklah seraya berkira-kira: Seolah-olah ia datang hampir baginda itu. Maka baginda itu meletakkan tangan kanannya hampir kepada pohon itu. Maka pohon itu pun datanglah ke atas telapak tangan baginda itu.

Apabila pohon tunjung warna itu telah di atas tangan baginda, maka pohon itu menjadi seperti bunga sekuntum serta dengan daunnya dan bunganya serta buahnya dua biji itu. Setelah baginda sudah mendapat pohon tunjung itu, maka ia pun sujud pula kepada Batara Gangga di belakang ikan seraya sembahnya: Wah, nenekku tuan, patik menerima kasih nenekku beribu-ribu yang berjunjung di atas batu kepala patik yang tiada patik boleh sekali-kali membalas kasihnya nenekku.

Maka kata Batara itu: Hai, cucuku, apa kelak yang cucuku hendak membalas kepadaku, melainkan cucuku peliharakan hati cucuku baik-baik, jangan cucu takbur atau membesarkan dirimu, sungguhpun cucuku menjadi raja, janganlah cucuku tiada mengasihani segala pakir miskin dan anak piatu, demikian saja pesanku itu. Terlebih baik cucuku merendahkan dirimu supaya dikasihi segala rakyatmu dan bercinta kasih sama manusia dan sabar daripada sesuatu pekerjaan kerajaan. Biarlah cucuku adil membicarakan dengan periksa dengan muka yang manis dan perkataan yang lemah-lembut. Jikalau cucuku menurut bagai pengajarku itu, selamat sempurna cucuku di atas kerajaan dan dikasihi oleh segala dewa dan sama manusiamu itu. Maka sekarang wastu moga-moga selamatlah cucuku dan isterimu dan segala sanak-saudaramu itu. Tetapi sekarang ini cucuku pulanglah sudah karena isterimu itu sangat masygul hatinya itu.

Setelah itu, maka ikan itu pun berbalik pula berenanglah ia datang kepada tepi kolam. Setelah baginda itu sampai pada tepi kolam, maka baginda itu pun menyembah pada ikan, lalu ia naik pula. Maka ikan itu pun menyelam ke dalam air. Adapun ikan itu ia itulah tongkatnya Batara Gangga asalnya sebab daripada cinta kasihnya Batara itu kepada baginda, maka demikianlah diperbuatnya itu.

(36a) Setelah demikian, maka Batara Gangga itu pun berkata: Hai, cucuku, kini hendak kembali pada keyanganku dan cucuku pun kembalilah sudah karena apa yang cucuku kehendaki itu telah mendapat.

Demi Maharaja Bujangga Indera mendengar yang Batara hendak kembali, maka ia pun menyembah pada Batara itu. Maka Batara itu pun lenyaplah daripada pandangannya baginda itu dan baginda itu pun kembali daripada kolam, lalu ke tempatnya sediakala di bawah pohon nagasari. Maka pohon tunjung itu ditaruhnya di dalam cembul kemala hikmat.

Setelah hari itu subuh, maka baginda itu pun pergi mandi serta kawan-kawannya. Setelah sudah mandi, maka baginda itu pun kembali mengadap begawan Indera Cita Nara Wangsa. Apabila dilihat oleh begawan yang baginda itu datang kelimanya, maka begawan itu pun berdiri seraya berkata: Marilah tuan duduk disini. Maka baginda kelimanya itu pun menyembah seraya berduduk dengan begawan.

Maka tiada beberapa lamanya baginda berduduk, maka begawan bertanya kepada baginda: Hai, cucuku, sampailah bagi kehendak hati tuan? Maka sembah baginda: Ya, nenekku tuan, dengan berkah dan idzin nenekku tuan juga, maka sampailah hamba mendapat dia itu. Maka beberapa antaranya santapan begawan itu pun dibawa oleh murid-muridnya daripada pisang ubi talas, kimpul dan jagung. Setelah demikian, maka begawan dan baginda itu pun makanlah dan kawan baginda itu pun makanlah dengan murid-muridnya begawan itu. Setelah begawan dan baginda itu telah makan, maka lalu makan sirih. Setelah baginda sudah makan sirih, maka baginda itu bermohon kepada begawan hendak kembali. Maka kata begawan: Melainkan mana sukacita cucuku tuan.

Setelah itu, maka baginda mengeluarkan daripada ikat pinggangnya seratus dinar emas diberikan kepada begawan dan seratus dinar mas dibahagi-bahagikan kepada saudara-saudara muridnya. Setelah sudah, maka baginda dengan kawan-kawannya itu menyembah kepada begawan dan berjabat tangan kepada segala saudara-saudara muridnya. Setelah itu, maka baginda dengan kawannya lalu berjalan turun daripada bukit itu.

Apabila baginda itu kelimanya sampai kepada kaki bukit itu, maka baginda menyepit kemala hikmat. Maka dengan seketika itu datanglah naga seraya

(36b) mementangkan dirinya selebarnya laut itu. Apabila Maharaja Bujangga Indera melihat yang naga itu telah hadir, maka baginda kelimanya itu pun menyembah dan minta maaf kepada naga itu, lalu turun pada belakang naga. Maka berjalanlah baginda kelimanya hingga sehari semalam baginda kelimanya berjalan itu, maka baginda itu pun sam-

pailah pada tepi tasik yang kepada padang Andar-Semandar. Maka baginda kelimanya menyembah pula kepada naga itu, lalu baginda naik kepada padang itu. Maka berjalanlah baginda kelimanya seraya menuju jalan yang ke negeri Anta-Beranta. Maka tiadalah kami panjangkan riwayatnya baginda kelimanya itu berjalan mendapat kembali ke negeri Anta-Beranta. Demikianlah ceriteranya yang dikarang oleh sahibu'lhikayat. Wallahua'lam bissawab.

SEBERMULA maka tersebutlah riwayatnya yang sepeninggal Maharaja Bujangga Indera pergi diiringkan oleh empat orang anak-anak menteri dan anak-anak hulubalang karena hajat baginda pergi bertapa, maka isteri baginda yang bernama tuanputeri Nila Cahaya tiada tetap hatinya. Maka ia pun berangkat, lalu pergi ke negeri Kemala Hikmat mendapatkan kakanda baginda seri Maharaja Marakarma dan isteri seri baginda bernama tuanputeri Cahaya Hairani, karena puteri Nila Cahaya itu mendapat khabar yang permaisuri isteri seri baginda itu telah berputeralah seorang perempuan. Maka itulah sebabnya tuanputeri Nila Cahaya pergi kesana dan meninggalkan negeri Anta-Beranta itu kepada perdana menteri.

Maka adalah kira-kira tiga bulan lamanya tuanputeri Nila Cahaya pergi ke negeri Kemala Hikmat, maka pada suatu malam tuanputeri itu duduk bersuka-sukaan dengan isteri seri baginda tuanputeri Cahaya Hairani dan paduka anakanda seri baginda tuanputeri Dewi Ratna Lela Mengerna Sari dan segala para puteri sambil makan minum, istimewa seri baginda itu pun menjamu segala raja-raja dan penghulu hulubalang dan menteri sekaliannya itu dengan makan minum serta bersuka-sukaan dengan segala bunyi-bunyian. Apabila tengah malam, maka seri baginda itu pun berhentilah daripada menjamu segala raja-raja dan menteri hulubalang sekaliannya dan tuanputeri pun demikian juga. Maka segala raja-raja itu pun bermohon dan segala para puteri

(37a) itu pun masing-masing bermohon kepada seri baginda laki isteri, lalu pulang masing-masing ke rumahnya itu.

Setelah sudah pulang sekaliannya, maka seri baginda laki isteri dan tuanputeri Nila Cahaya masing-masing kembalilah kepada biliknya. Setelah tuanputeri Nila Cahaya datang kepada biliknya, maka matanya itu sangat aripnya, maka lalu ia naik ke atas geta peraduan, maka beradulah ia. Adapun pada malam itu, maka tuanputeri Nila Cahaya ia bermimpi yang suaminya Maharaja Bujangga Indera adalah beradu bersama-sama dan bersuka-sukaan dengan senda-guraunya dan sukacita ia bertemu pada suaminya pula.

Setelah itu, maka ia pun terkejut daripada beradu itu seraya menoleh ke kanan dan ke kiri, maka tiadalah seorang dilihatnya pada sisinya itu, melainkan yang ada di dalam biliknya itu hanyalah pengasuhnya dan dayang-dayangnya yang empat orang. Setelah sudah dilihat oleh tuan-puteri itu, maka ia pun menangis tersadarkan cinta kasih suaminya itu yang telah tiga tahun ia bersuami pada Maharaja Bujangga Indera, maka belum baginda itu tahu murkakan tuanputeri dan sesudahnya baginda meninggalkan tuanputeri itu tiada pernah ia bermimpi pada suaminya itu, melainkan pada malam ini.

Maka tuanputeri Nila Cahaya itu berpikirlah sambil ia mengelah dan mengucap seraya menangis. Maka di dalam pikirnya tuanputeri itu: Apa juga gerangan perihalnya suaminya itu? sambil ia tepekur pada tengah malam itu. Maka seketika itu datanglah suatu suara katanya: Hai, puteri Nila Cahaya, apa juga yang cucuku masygulkan dan apa cucuku kenangkan pada suamimu, hampir juga ia datang, anggurlah cucuku bersuka-sukaan pada sama perempuan yang adalah di dalam peterana.

Setelah tuanputeri mendengar suara itu, maka ia pun terkejut seraya melihat ke sana-sini dan disingkapkan tirai kelambunya. Maka tiada dilihatnya seorang, hanya inang pengasuhnya dan dayang-dayangnya juga ia bertidur. Apabila tuanputeri telah melihat yang tiada orang yang lain lagi, maka ia pun berkata: Ya, tuanku, siapa yang punya suara itu? Maka pada ketika itu bersuara pula seraya katanya: Hai, cucuku Nila Cahaya, apa cucuku tiada kenal aku ini? Maka tuanputeri itu pun

(37b) menyembah seraya sembahnya: Wah, tuanku ini siapa? Maka kata: Akulah buyutmu yang bernama Sukma Dewa sebab aku kasihan padamu, maka aku datang mendapatkan diku.

Demi tuanputeri mendengar yang buyutnya itu datang kepadanya, maka ia pun sujud seraya sembahnya: Apa titah perintahnya buyutku datang kepada patik? Maka kata: Hai, cucuku, engkau perhiasilah istana dan singgasana dan peraduannya suamimu karena suamimu Maharaja Bujangga Indera itu lagi datang. Adapun suamimu itu terlalu dikasihi oleh orang isi keyangan sebab daripada sangat baktinya lagipun budi pekertinya itu terlalu baik. Maka daripada sangat ia berbudi, maka segala Batara dan dewa-dewa berikan padanya suatu permainan yang ajaib dan perhiasan kerajaan suamimu itu. Adapun permainan itu ia itu-lah permainannya bidadari sekerba terbitnya daripada taman Banjaran Sari yang di keindahan. Hai, cucuku, jangan sekali engkau berdukacita. Maka sekarang ini terlebih baik cucuku berangkat kembali ke negerimu engkau hadirkan suatu tempat akan menaruh permainan itu.

Setelah sudah tuanputeri mendengar pesan buyutnya itu, maka ia pun sujud pula dengan sembahnya: Ya, tuanku, patik ini menerima kurnia tuanku yang amat limpah. Setelah itu, maka buyutnya tuanputeri itu pun berkata: Hai, cucuku, selamat sempurna engkau serta suamimu dan cucuku tinggallah baik-baik, aku ini hendaklah pulang kembali. Maka seketika itu lenyaplah buyutnya tuanputeri Nila Cahaya. Maka tiada beberapa lamanya itu hari pun sianglah dan tuanputeri itu pun terbangkitlah, lalu turun daripada geta peraduannya pergi berbasuh muka. Setelah sudah, lalu santap sirih. Apabila tuanputeri telah makan sirih seraya berjalan keluar daripada biliknya, maka pergilah mendapatkan anakanda seri baginda tuanputeri Dewi Ratna Lela Mengerna Sari.

Maka anakanda baginda itu pun baharulah bangun daripada tidur didukung oleh inang pengasuhnya dibawahnya berjalan-jalan. Setelah tuanputeri Nila Cahaya melihat akan anakanda baginda dibawa oleh inang-pengasuhnya berjalan-jalan, maka ia pun segera datang menyambut seraya didukung dibawa bermain-main ke dalam taman bunga-bunga mencari

(38a) segala bunga-bunga dan buah-buahan. Setelah sudah tuanputeri Nila Cahaya bermain-main dengan anakanda baginda di taman, maka ia pun kembali, lalu ke peterana.

Maka pada ketika itu permaisuri Cahaya Hairani baharulah bangun daripada tidur itu. Apabila permaisuri melihat adinda tuanputeri Nila Cahaya itu datang mendukung anakanda tuanputeri Dewi Ratna Lela Mengerna Sari, maka ditegur oleh permaisuri seraya katanya: Marilah adinda tuan duduk. Maka tuanputeri itu pun mengambil anakanda baginda daripada tangan tuanputeri Nila Cahaya, maka tuanputeri itu pun duduklah pada suatu kursi hampir permaisuri. Maka permaisuri itu pun santap sirih.

Setelah sudah santap sirih, maka tuanputeri Nila Cahaya itu pun menyembah pada kakanda permaisuri seraya sembahnya: Wah, kakanda tuan, adapun adinda ini datang mengadap kakanda tuan karena adinda itu hendak bermohon kembali, karena lamalah adinda meninggalkan istana kakanda baginda itu. Jika kiranya kakanda menerima sembahnya adinda, maka hendaklah adinda kembali pula. Lagipun semalam tadi adinda bermimpi akan paduka kakanda Bujangga Indera, maka pada pikir adinda kalau-kalau ia hendak kembali itu dan hati adinda itu tiada sedap rasanya, entah bagaimana kakanda Bujangga Indera itu atau negeri Anta-Beranta bagaimana gerangan rupanya, tetapi seribu syukurlah, jangan kakanda baginda adalah suatu kesukaran di jalan atau di negeri orang.

Demi tuan permaisuri Cahaya Hairani¹ sembahnya adinda tuanputeri Nila Cahaya, maka kakanda permaisuri dan tuanputeri Nila Cahaya itu pun menangis bagaikan sungguh rasa hatinya kedua puteri itu seraya katanya: Wah, adinda Bujangga Indera, saudaraku tuan yang sebiji-biji, kemana juga gerangan tuan pergi? Yang sekian lama sudah bercerai, maka baharu bertemu dan sekarang pula tuan meninggalkan kakanda dan isteri tuan! Wah, adinda tuan, sungguh-sungguh adinda sampai hati tuan pada kakanda, bilamana gerangan aku bertemu pula? Maka sebabnya aku dan kakakmu kawinkan tuan dan merajakan tuan di negeri Anta-Beranta supayanya biar tetap hati adinda tuan

(38b) memegang negeri tuan dan memeliharaakan rakyat adinda dan isi istana adinda tuan, mengapa pula adinda menjadi selaku ini sekon-yong-konyong meninggalkan aku dan isteri tuan dan isi istana tuan? Maka berbagai-bagailah ratapnya permaisuri dan tuanputeri Nila Cahaya dengan tangisnya kedua puteri itu, maka puteri keduanya itu pun murcalah dan napasnya kedua puteri itu antara ada dengan tiada. Apabila dilihat oleh inang-pengasuhnya kedua puteri halnya tuannya kedua yang demikian itu, maka gemparlah inang pengasuhnya puteri keduanya dengan segala dayang-dayang itu pun meratap di dalam peterana disangkanya mati puteri keduanya itu.

HATTA apabila seri Maharaja mendengar orang isi peterana gempar itu dan seri baginda itu pun bangunlah daripada beradu, lalu berbasuh muka. Setelah sudah berbasuh muka, maka seri baginda mendengar bunyi tangisnya segala inang pengasuh dan dayang-dayang dan suaranya gemparlah mengatakan yang puteri keduanya itu murca. Maka seri baginda itu pun segeralah datang mendapatkan puteri keduanya itu. Apabila seri baginda melihat halnya puteri keduanya yang demikian, maka seri baginda itu pun segera mengambil air mawar, lalu disapukan oleh seri baginda mukanya permaisuri Cahaya Hairani dan tuanputeri Nila Cahaya.

Maka puteri keduanya itu pun sadarlah daripada pingsannya, tetapi permaisuri itu meratap dan memeluk juga lehernya adinda puteri Nila Cahaya seraya katanya permaisuri itu: Wah, adinda tuan, sudah suamimu tinggalkan aku, maka sekarang ini adinda pula hendaklah meninggalkan aku ini. Maka sesungguhnya adinda sampai hati pada kakanda.

Apabila baginda mendengar ratapnya isteri seri baginda yang demikian, maka seri baginda itu pun bertanya kepada inang pengasuh permaisuri: Hai, inangda, apa mulanya maka tuanmu menjadi selaku

¹ Пропущено слово *mendengar*

ini? Maka sembah inangda: Ya, tuanku, tiada suatu sebab yang muslihat melainkan patik mendengar yang tuanputeri Nila Cahaya itu ia bermohon hendak kembali kepada yang dipertuan, demikian saja yang patik mendengar itu. Setelah sudah seri baginda bertanya kepada inangda itu, maka tuanputeri Nila Cahaya itu pun berdatang sembah seraya sembahnya: Wah, kakanda tuan, adapun maka

(39a) kakanda permaisuri menjadi dukacita sebabnya patik bermohon pada kakanda hendak kembali karena hati adinda tiada sedap rasanya, lagipun pada malam tadi patik bermimpikan adinda saudara kakanda raja Bujangga Indera. Maka pada pikir patik kalau ia ada suatu kesukaran atau ia hendak kembali pula, maka itulah sebabnya yang adinda bicarakan kepada kakanda permaisuri, maka kakanda menjadi yang demikian itu.

Demi seri baginda mendengar sembahnya adinda puteri Nila Cahaya itu, maka seri baginda itu pun tersenyum seraya menyambut isteri seri baginda permaisuri Cahaya Hairani, katanya: Diamlah, tuan, sudah, karena sebenar-benarnya sembahnya adinda tuan itu karena kakanda pun mimpikan adinda Bujangga Indera. Maka sembah permaisuri: Wah, kakanda tuan, bagaimana mimpi kakanda tuan itu? Maka seri baginda itu menceritakan perihal mimpinya itu: Adapun mimpi kakanda pada malam tadi yang adinda Bujangga Indera itu baharu pulang daripada berburu, maka ia beroleh suatu anak burung bayan amat indah-indah dengan sarangannya dan burung itu baharulah tahu berkata-kata manusia. Maka adinda Bujangga Indera itu diajaknya bermain-main anak burung itu. Setelah demikian, maka adinda itu sudah berbuat sangkaran mas dan burung itu ditaruhnya pada sangkarannya itu. Setelah sudah ditaruh pada sangkarannya, maka diberikan pada adinda Nila Cahaya. Setelah demikian, maka kakanda pun berbangkit pergi berbasuh muka. Setelah sudah, maka kakanda mendengar gempar suaranya inangda dan dayang-dayang itu menangis. Maka itulah kakanda datang mendapatkan tuan keduanya ini.

Demi tuanputeri Cahaya Hairani mendengar mimpi kakanda seri baginda, maka permaisuri dan puteri Nila Cahaya itu pun tersenyum. Setelah demikian, maka sembah tuanputeri Nila Cahaya: Wah, kakanda tuan, adinda hendak bermohon kembali. Demi baginda mendengar sembahnya puteri Nila Cahaya, maka seri baginda itu bertanya: Bilamana adinda hendak kembali? Maka sembah tuanputeri itu: Wah, kakanda, pada pikir sayanda jikalau boleh pada esok hari ketika dinihari sayanda hendak berangkat itu. Maka seri baginda itu berkata: Ya, adinda tuan, sabarlah tuan barang tiga hari lagi supaya kakanda berkirim

(39b) surat ke negeri Anta-Beranta kepada perdana menteri, biarlah ia suruh perhiasa negeri itu dan istana dan singgasananya adinda Bujangga Indera dan suruh hadirkan segala makan-makanan karena sayanda pikir kalau-kalau adinda Bujangga Indera lagi berjalan pulang. Lagipun jika adinda itu kembali, niscaya ada juga ia membawa suatu permainan yang ajaib itu karena bukan saja mimpi kakanda itu. Maka adinda tuan janganlah berdukacita daripada hal adinda akan kembali itu, karena kakanda keduanya hendaklah bersama-sama dan rindukan adinda Bujangga Indera itu.

Setelah demikian, maka seri baginda itu pun menitahkan perdana menteri berbuat suatu surat: Hendaklah kukirim ke negeri Anta-Beranta pada perdana menteri supaya ia suruh hadirkan segala alat kerajaan dan perhiasan negeri Anta-Beranta dan istana dan singgasana adinda raja Bujangga Indera dan hadirkan segala makan-makanan. Maka di dalam tiga atau empat hari lagi adinda Bujangga Indera itu kembali pula dan lagi di dalam dua hari lagi aku pun hendak datang membawa tuanputeri Nila Cahaya kembali pula.

Setelah sudah, maka perdana menteri berbuatlah surat bagai titah seri baginda itu. Apabila perdana menteri telah berbuat surat itu, maka perdana menteri persembahkan pada seri baginda surat itu. Maka seri baginda pun suruh panggil seorang hulubalang. Maka seketika itu datanglah hulubalang itu. Maka titah seri baginda: Hai, hulubalang, bawalah surat ini ke negeri Anta-Beranta dan kamu serahkan kepada perdana menteri dan segeralah kamu berjalan dan kamu bergendaraan kuda yang tangkas dan kamu tunggukan barang dua hari lamanya dan kamu lihat baik-baik jangan salah bagai titahku dan manakala kamu lihat sudah hadir sekaliannya ini, maka segeralah kamu kembali. Setelah itu, maka hulubalang itu pun menyembah kaki seri baginda, lalu ia keluar mendapatkan gendaraannya. Setelah sudah ia bergendaraan, lalu ia memacu kudanya menuju jalan ke negeri Anta-Beranta.

ADAPUN setelah hulubalang itu telah pergi, maka seri baginda itu pun menitahkan kepada perdana menteri baginda. Maka titah baginda: Hai, perdana menteri, kamu katakan kepada penghulu hulubalang, biarlah ia

(40a) hadirkan empat orang hulubalang lengkap dengan alat senjatanya dan kamu suruh hadirkan rata kenaikanku dengan enam kuda penghela rata itu dan ratanya tuanputeri Nila Cahaya dan kamu hadirkan dua orang menteri yang muda yang mengiringkan aku dan kamu suruh hadirkan empat pedati akan memuat segala makan-makanan dan barang-

barang karena dua hari lagi aku hendak berangkat. Apabila hulubalang yang aku titahkan ia kembali, maka ialah ketikanya aku akan berangkat.

Setelah demikian, maka seri baginda itu pun berangkatlah ke pete-
ana mendapatkan permaisuri Cahaya Hairani. Maka permaisuri itu pun
menitahkan kepada dayang-dayang, ada yang disuruh berbuat segala
makan-makanan, ada yang disuruh hadirkan segala perkakas istana dan
kepada inangda permaisuri disuruh hadirkan segala pakaian permaisuri
dan pakaiannya anakanda tuanputeri Dewi Ratna Lela Mengerna Sari
dan pakaian seri baginda itu.

Apabila seri baginda melihat yang permaisuri lagi menitahkan
kepada dayang-dayang dan inang-inangda menghadirkan segala itu,
maka seri baginda itu pun berjalan keluar ke istana menitahkan kepada
bendahari mengeluarkan dinar dan derham bertibu-ribu daripada perak
dan tembaga. Setelah sudah dikeluarkannya oleh bendahari segala harta
itu, maka ia datang persembahkan kepada seri baginda, maka titah
baginda: Hai, bendahari, kamu bahagikan dua harta itu. Maka yang se-
bahagi kamu suruh bahagikan kepada rakyatku yang miskin dan
yang yatim dan piatu dan yang sebahagi harta itu hendakku bawa pergi.

Setelah itu, maka bendahari itu pun perbuatkan bagai titah seri
baginda itu. Apabila bendahari telah mengeluarkan segala harta itu, lalu
dibawa di hadapan istana. Setelah demikian, maka seri baginda titahkan
suruh himpulkan segala hulubalang dan menteri sida bentara dan ba-
latentera sekalian dan segala miskin yatim piatu dan segala perem-
puan tua-tua yang bujang-bujang.

Setelah sudah berhimpun sekaliannya itu di hadapan istana, maka ti-
tah seri baginda: Hai, perdana menteri, kamu suruh empat orang menteri
bahagikan segala harta itu kepada rakyat bagaimana patutnya itu.
Adapun permaisuri itu pun titahkan kepada inangnya suruh bahagikan

(40b) harta perak dan tembaga kepada segala dayang-dayang dan
inang-inangda. Setelah sudah seri baginda dan permaisuri derhamkan
kepada segala rakyat laki-laki dan perempuan daripada kecil besar
sekaliannya itu, maka seketika itu juga seri baginda menitahkan sembe-
lih segala binatang seperti kerbau sampai kijang, menjangan, ayam,
kambing, bebek dan angsa diperbuat makanan, karena pada malam ini
aku hendak menjamu.

Setelah sudah seri baginda menitahkan yang demikian, maka baginda
itu pun kembalilah masuk ke istana diadap segala raja dan menteri dan
raja penghulu hulubalang dan bentara keduanya itu. Maka seketika itu
seri baginda bertitah: Hai, tuan sekaliannya yang tinggal di dalam negeri
Kemala Hikmat! Adapun pada esok atau keesokannya kami hendak ber-

angkat ke negeri Anta-Beranta. Hubaya-hubaya tuan-tuan yang di bawah titahku ini peliharakan hatinya rakyat kita, jangan disakiti. Jikalau ia itu ada suatu kesukarannya, maka kamu berikan dan bicarakan baik-baik. Jika kamu tiada mempunyai, maka ambillah daripada perbendaharaan negeri, karena kami hendak meninggalkan negeri ini di dalam sebulan atau dua bulan lamanya hendaklah kami berangkat ke negeri Anta-Beranta. Dan kamu, perdana menteri, petaruhku akan diku daripada istanaku dengan isi-isi sekaliannya hubaya-hubaya tuan-tuan sekalian yang adalah menjabat titahku ini baik-baik dan turutlah seperti akal dan budi bicaraku itu niscaya menjadi kebajikannya di atas dirimu dan manakala kamu salahkan bagai titahku ini, niscaya kamu jatuhlah kepada laut kejahatan.

Setelah seri baginda telah bertitah yang demikian itu, maka sekaliannya raja-raja dan menteri hulubalang itu pun menundukkan kepalanya sembahnya: Duli yang dipertuan, patik sekaliannya junjunglah bagai titah yang dipertuan di atas batu kepala patik sekaliannya ini. Apabila hari malam itu, maka seri baginda itu menjamulah segala raja-raja dan menteri hulubalang sida bentara dengan makan minum serta bersuka-sukaan dan segala bunyi-bunyian itu pun dipermainkan orang-orang terlalu ramai. Adapun permaisuri itu menjamu segala para puteri dan

(41a) isteri-isterinya perdana menteri dan segala menteri dan segala hulubalang itu pun dengan makan minum dan bersuka-sukaan. Apabila hari tengah malam itu, maka seri baginda laki isteri itu pun berhentilah daripada menjamu, maka pulanglah masing-masing ke rumahnya dan seri baginda laki isteri dan tuanputeri Nila Cahaya itu pun masuklah masing-masing pada bilik peraduannya, lalu seri baginda beradu itu.

HATTA maka pada esok harinya hulubalang yang dititahkan oleh seri Maharaja Marakarma membawa surat kepada perdana menteri yang di negeri Anta-Beranta itu pun kembali seraya berdatang sembah: Ya, tuanku, daripada titah duli yang dipertuan telah hadir sekaliannya, hanya menantikan yang dipertuan juga. Setelah seri baginda mendengar sembahnya hulubalang itu, maka seri baginda itu pun bertitah: Hai, perdana menteri, sudah kamu hadirkan bagai titahku sekaliannya? Maka sembah perdana menteri: Telah hadirilah sekaliannya.

Apabila dinihari, maka bintang pun belum padam cahayanya dan margasatwa itu pun belum mencari mangsanya¹, maka genderang pengerah pun berbunyilah. Setelah demikian, maka raja-raja penghulu hulubalang Rum Syah dan raja Syah Peri dan raja Dewa Lela Syah dan

¹ مسان.

raja Lela Syah Peri itu pun bangunlah dan segala hulubalang dan menteri sekaliannya itu pun bangunlah serta memakai pakaiannya dengan alat kelengkapannya dan balatentera sekaliannya itu pun telah memakai sekaliannya dengan alat senjatanya itu. Maka masing-masing hulubalang itu pun membawa orang-orangnya ke hadapan pintu istana seraya berbanjirlah pada sisi jalan raya kanan dan kiri, maka keempat raja hulubalang itu pun masuk ke dalam istana mendapatkan seri baginda. Adapun seri baginda laki isteri dan anakanda baginda itu pun telah memakai dengan selengkapnya pakaian kerajaan dan memakai makota yang indah-indah.

Setelah seri baginda laki isteri dan tuanputeri Nila Cahaya dan anakanda baginda sudah memakai, maka seri baginda itu pun datanglah ke pengadilan mendapatkan segala raja-raja dan menteri hulubalang yang telah hadir di pengadilan. Maka seketika itu persantapan seri baginda dibawa orang ke hadapan majlis segala raja-raja dan menteri hulubalang itu pun makan minum serta bersuka-sukaan

(41b) dengan bunyi-bunyian. Adapun permaisuri itu pun makan minum dengan segala puteri di dalam peterana seraya bersuka-sukaan dengan segala para puteri dan isterinya segala menteri dan hulubalang. Setelah seri baginda dan permaisuri bersantapan itu, maka seri baginda itu pun masuk ke peterana mendapatkan isteri baginda dan anakanda baginda dan tuanputeri Nila Cahaya. Adapun perdana menteri apabila seri baginda itu masuk menyambut permaisuri dan tuanputeri Nila Cahaya, maka perdana menteri itu pun menyuruh orang-orang membawa segala orang-orang dan bungkusan dan segala makan-makanan dimuatkan ke pedati. Setelah sudah dimuatkan sekaliannya itu, maka perdana menteri itu pun masuk persembahkan kepada isteri baginda. Setelah sudah, maka seri baginda dan permaisuri dan anakanda baginda dan tuanputeri Nila Cahaya dan inang-inangda itu pun berjalan keluar istana seraya mendapatkan ratanya seri baginda.

Setelah itu, maka seri Maharaja Marakarma itu pun bertitah kepada raja penghulu hulubalang Rum Syah: Tuan tinggallah menunggui negeri Kemala Hikmat dan istana kami. Maka sembah raja Rum Syah: Mana titah yang dipertuan. Maka seri baginda bertitah kepada raja Dewa Lela Syah: Tuanlah yang sertaku serta dengan hulubalang tuan dan balatentera tuan barang seratus orang itu. Maka raja itu pun menyembah seri baginda.

Setelah itu, maka raja Rum Syah itu pun memegang tangan seri baginda seraya dihantarkan ke atas rata. Setelah sudah baginda naik, maka tangan permaisuri itu pun disambutnya seraya dinaikkan ke atas

rata. Setelah sudah naik permaisuri, maka anakanda baginda serta inangda anakanda baginda¹ ke atas rata itu. Setelah sudah seri baginda naik itu, maka dua hulubalangnya raja Dewa Lela Syah dengan dua puluh empat tenteranya sekaliannya itu berkuda dan memegang pedang terhunus di hadapan rata seri baginda dan dua menteri berkuda pada sisi rata seri baginda kanan dan kiri dan seorang hulubalang dengan dua belas tenteranya berkuda memegang pedang terhunus di belakang ratanya tuanputeri Nila Cahaya itu dan di belakang ratanya raja Dewa Lela Syah. Adapun raja ini ia penghulu hulubalang dan balatenteranya orang-orang yang berkuda itu. Maka tuanputeri Nila Cahaya serta dengan dua para puteri dan inang-inangda permaisuri² suatu rata itu.

(42a) Apabila telah naik sekaliannya itu kepada ratanya, maka rata seri Maharaja Marakarma dan rata lain-lain itu pun berjalanlah menuju jalan ke negeri Anta-Beranta.

Adapun seri Maharaja Marakarma laki isteri itu berjalan kira-kira dari pagi sampai tengah hari di jalan itu, maka rata seri baginda itu pun sampai kepada persimpangan jalan yang ke negeri Puspa Sari dan ke bukit Berjentera dan ke negeri Pelinggam Cahaya, maka jalan itu tiga bercabang. Maka pada sama tengah jalan itu adalah suatu tempat seperti taman diperbuat oleh orang yang berjalan itu. Maka tempat yang seperti taman itu terlalu permai. Maka pada taman itu ada suatu paseban lengkap dengan balainya. Adapun paseban itu di atas kolam, maka airnya itu pun berjalan karena airnya itu keluar daripada suatu siluran dan pada sisi kolam itu berbagai-bagai pohon bunga-bunga yang indah-indah rupanya dan pada taman itu adalah warna bagai pohon buah-buahan iaitulah seperti duku, langsung, kokosan, jambu air mawar dan pohon delima, maka buah-buah itu terlalu lebat. Maka banyaklah segala burung itu makan segala buah-buahan dan kumbang itu pun banyak ia menyeri bunga. Maka pada taman itulah seri baginda suruh berhentikan segala rata dan pedati.

Maka seri baginda laki isteri dan anakanda baginda dan tuanputeri Nila Cahaya dan inang-inangda dan dayang-dayang dan orang-orang sekaliannya itu pun turunlah daripada gendaraannya. Maka seri baginda itu membawa isterinya dan sekalian perempuan itu bermain-main ke dalam taman pada paseban itu, karena hari itu hampir tengah hari. Maka seri baginda dan permaisuri dan anakanda baginda itu pun mandi pada kolam itu.

¹ Пропуск глагола (naik?).

² naik?

Setelah seri baginda sudah mandi, maka tuanputeri Nila Cahaya dengan segala inang-inangda dan dayang-dayang itu pun mandi. Setelah seri baginda dan permaisuri dan sekalian perempuan itu sudah mandi, maka persantapan seri baginda itu pun dibawa orang-orang itu ke dalam paseban pada balai itu. Maka seri baginda dan raja penghulu hulubalang dan permaisuri dan tuanputeri Nila Cahaya dan dua puteri itu pun duduklah makan minum dan bersuka-sukaan. Setelah seri baginda dan permaisuri dan tuanputeri Nila Cahaya sudah makan, lalu pergi bermain-main pada taman dan memetik segala buah-buahan dan segala bunga-bunga. Maka segala inang-inangda itu pun mengaranglah segala bunga-bunga diperbuatkan seperti kuntum seraya dibawa kepada seri baginda dan permaisuri. Maka seri baginda itu pun bahagikan

(42b) bunga yang diperbuatkan sekuntum itu kepada raja penghulu hulubalang dan kepada hulubalang yang empat orang dan kepada menteri dua orang sekuntum. Maka sekaliannya itu pun menyembah seri baginda laki isteri, lalu memakai bunga pemberinya seri baginda itu. Apabila hari itu hampirkan lohor itu, maka raja penghulu hulubalang menitahkan palu genderang pengerah. Maka seri baginda laki isteri itu pun berhadirlah dan orang-orang sekalian itu pun segeralah mengangkat segala barang-barang dimuatkan ke pedati itu dan segala rata dan balatentera serta hulubalangnya itu pun berhadirlah masing-masing dengan gendaraannya.

Apabila seri baginda melihat yang telah hadir sekaliannya itu, maka seri baginda laki isteri dan tuanputeri Nila Cahaya itu masing-masing mendapatkan ratanya. Setelah seri baginda laki isteri telah naik pada ratanya, maka menteri dan hulubalang dengan balatenteranya itu pun segera naik pada gendaraannya. Setelah sudah sekaliannya itu bergendaraan, maka rata seri baginda dan sekaliannya itu berjalan menuju jalan ke negeri Anta-Beranta. Adapun seri Maharaja Marakarma berjalan daripada ketika 'asar sampai pada ketika maghrib. Maka rata seri baginda dan ratanya tuanputeri Nila Cahaya dan pedati itu pun sampai kepada pintu kota negeri Anta-Beranta.

Apabila seri baginda itu masuk ke dalam kota, maka segala hulubalang dan segala balatenteranya Maharaja Bujangga Indera yang berkuda dan yang berjalan di bumi itu pun telah berbanjar pada sisi jalan raya dari dalam pintu kota sampai di hadapan pintu istana. Maka ia itu menantikan Maharaja Marakarma datang. Maka segala raja-raja dan raja-raja penghulu hulubalang dan menteri-menteri negeri itu telah hadir menantikan seri baginda di hadapan istana ia itu berbanjar sampai di

dalam istana pada pengadapan tempat singgasana kedudukannya Maharaja Bujangga Indera sediakala hari itu.

Apabila seri baginda telah masuk kota dan rata ketiganya dan pedati telah masuk, lalu seri baginda itu lantas ke hadapan pintu istana. Setelah seri baginda itu sampai, maka raja penghulu hulubalang seri baginda itu pun segera turun daripada ratanya seraya datang kepada sisi rata seri baginda dan dua raja penghulu hulubalang Anta-Beranta itu datang membuka pintu

(43a) rata seri baginda dan dua menteri itu pun hadir menanti seri baginda hendak mengalukan seri baginda. Maka seri baginda laki isteri itu pun turunlah daripada ratanya serta anakanda baginda, maka tuanputeri Nila Cahaya itu pun turun daripada ratanya disambut oleh perdana menteri suaminya.

Apabila sudah turun sekaliannya itu, maka seri baginda laki isteri dan tuanputeri Nila Cahaya itu berjalan masuk ke dalam istana, maka segala raja-raja daripada penghulu hulubalang dan menteri-menteri hulubalang dan sida-sida bentaranya Maharaja Bujangga Indera datang menyembah seri Maharaja Marakarma. Adapun segala para puteri dan isteri-isterinya menteri hulubalang bentara sekaliannya datang menyembah permaisuri Cahaya Hairani dan tuanputeri Nila Cahaya.

Setelah sudah sekalian raja-raja menteri hulubalang dan para puteri sekaliannya itu menyembah kepada seri baginda laki isteri, maka datanglah perdana menteri dan seorang raja penghulu hulubalang itu menyembah seri baginda seraya sembahnya: Ya, tuanku, syah alam, baiklah yang dipertuan berduduk, seraya didudukkannya kepada singgasananya Maharaja Indera Dewa. Tatkala baginda itu ada hayat, itulah singgasananya berduduk sediakala hari ketika diadap oleh raja-raja dan menteri hulubalang.

Setelah demikian, maka seri baginda itu pun bertitah: Hai, tuan-tuan sekalian, baiklah tuan-tuan berduduk. Maka sekaliannya itu pun menyembah seri baginda. Setelah sudah menyembah sekaliannya itu, maka ia pun berduduklah masing-masing pada kursinya mengadap singgasana seri baginda itu. Maka titah seri baginda kepada segala raja-raja dan menteri hulubalang: Hai, tuan-tuan sekalian, santap sirih. Maka sekaliannya itu pun menyembah, lalu santap sirih. Setelah sudah santap sirih sekaliannya itu, maka titah seri baginda kepada segala raja-raja: Hai, tuan-tuan, apa sebabnya adinda raja Bujangga Indera ia meninggalkan kerajaannya dan negerinya dan isi istananya? Maka sembah segala raja-raja: Ya, tuanku, tiada suatu apa mulanya yang patik sekaliannya ini akan mengetahui sebabnya. Adapun perginya baginda itu patik tiada

tahu sekali-kali melainkan telah dua hari lamanya baharulah patik sekalian mendengar daripada perdana menteri karena perdana menteri itu sentiasa hari hampir dengan baginda itu.

Setelah demikian, maka baginda bertanya kepada perdana menteri yang demikian juga, maka sembah perdana menteri: Adapun

(43b) tatkala baginda itu pergi kepada tengah malam seketika orang-orang telah tidur dan patik pun telah undur daripada baginda itu, lagipun dari siang hari baginda bersuka-sukaan menjamu segala raja-raja dan menteri hulubalang dan patik pun diperjamunya oleh baginda dengan makan minum sampai kepada malamnya baginda itu menjamu. Di dalam pikir patik baginda itu berangkat pada tengah malam itu juga. Tatkala orang sekaliannya telah kembali pada keesokan harinya patik masuk hendak mengadap baginda. Maka patik tunggu-tunggu sampai tengah hari baginda itu tiada keluar. Maka patik berjalan-jalan pada hampir singgasana baginda, maka patik lihat ada suatu surat kepada talam mas tempat tuanputeri menaruh kembang sediakala hari. Maka patik lihat surat itu adalah tertutup. Maka patik ambil surat itu, lalu patik persembahkan kepada isteri baginda. Maka seketika itu juga tuanputeri isteri baginda membaca surat itu, maka tuanputeri itu pun menangis serta meratap mengatakan yang baginda telah meninggalkan yang dipertuan dan sekaliannya itu. Maka baharulah patik ketahui yang baginda itu tinggalkan patik sekaliannya. Setelah itu, maka patik memeriksai segala negeri dan hulubalang dan balatentera hanya yang tiada dua menteri yang muda-muda dan dua hulubalang yang muda-muda dan daripada balatentera baginda sekaliannya itu ada.

Demi seri Maharaja Marakarma mendengar sembahnya perdana menteri, maka seri baginda tunduk terpekur sambil menggerakkan kepala seri baginda itu. Setelah demikian, maka persantapan seri baginda itu pun dibawa orang ke hadapan majlis raja-raja, maka seri baginda itu pun menjamulah segala raja-raja dan menteri hulubalang dan sida-sida dengan makan minum serta bersuka-sukaan. Adapun tuanputeri Nila Cahaya itu pun menjamu kakanda permaisuri dan segala para puteri dan isteri-isterinya segala menteri hulubalang dan orang-orang kaya, demikian juga makan dam minum serta bersuka-sukaan. Maka segala bunyi-bunyian itu pun dipermainkan oleh orang-orang terlalu merdu bunyinya. Apabila tengah malam, maka seri baginda dan permaisuri itu pun berhentilah daripada menjamu segala raja-raja dan menteri hulubalang dan para puteri sekaliannya itu, maka tiada beberapa lamanya seri baginda dan permaisuri berhentilah daripada menjamu, maka sekaliannya itu pun bermohon kembali masing-masing

(44a) pulang ke rumahnya. Maka seri Maharaja Marakarma laki isteri dan tuanputeri Nila Cahaya itu masing-masing mendapatkan biliknya, lalu beradu.

Apabila hari siang itu, maka seri baginda laki isteri dan anakanda baginda puteri Ratna Lela Mengerna Sari itu pun bangunlah daripada beradu. Setelah itu, maka seri baginda laki isteri dan anakanda baginda berangkat, lalu ke taman seraya mandi. Setelah seri baginda laki isteri dan anakanda baginda mandi, maka naik, lalu memakai pakaian seri baginda dan permaisuri serta anakanda itu pun memakai pakaiannya sederhana. Setelah seri baginda laki isteri dan anakanda baginda telah memakai, lalu seri baginda laki isteri itu pun berangkat pula ke istana. Apabila seri baginda sampai ke istana, lalu keluar ke pengadapan dan berduduk pada singgasana diadap segala raja-raja dan menteri hulu-balang dan bentara berbicarakan yang adinda baginda Maharaja Bujangga Indera yang telah beberapa lamanya pergi, maka belum juga ia kembali itu. Adapun selama seri baginda itu ada di dalam negeri Anta-Beranta, maka negeri itu pun berseri-seri serta ramai tiada sunyi sekali-kali malam dan siang. Maka orang di dalam negeri itu pun sentiasa hari bersukacita dan seri baginda itu pun sejumlah sekali mengurniakan kepada segala pakir miskin dan segala perempuan bujang yang demikian dan yang mati suaminya dan segala anak-anak piatu dan yatim, demikian murahny seri baginda kepada segala rakyat isi negeri Anta-Beranta. Maka orang-orang isi negeri itu pun memintakan doa kepada Allah azza wajalla supaya seri baginda laki isteri itu berkekalan di atas takhta kerajaan dan dilanjutkan Allah umur seri baginda laki isteri dan anakanda baginda itu. Demikianlah ceriteranya itu. Wallahua'lam bissawab.

SYAHADAN maka tersebutlah ceriteranya Maharaja Bujangga Indera berjalan dengan empat kawan baginda. Apabila baginda lapar, maka baginda mengambil segala umbut-umbut kayu dan segala muncuk daun, lalu dimakan oleh baginda. Setelah sudah makan, maka baginda itu mencari sungai seraya minum air. Demikian lagi kawan-kawan oleh baginda itu dan jikalau malam hari, maka baginda serta kawan baginda itu pun tidurlah di bawah pohon kayu yang besar. Setelah hari siang,

(44b) maka Maharaja Bujangga Indera berjalan pula dengan kawan-kawannya empat orang. Apabila baginda bertemu pohon buah-buahan di dalam hutan itu, maka baginda itu suruh mengambil dengan kawan-kawannya buah-buahan itu, lalu dimakannya itu. Apabila baginda bertemu dengan sungai, maka baginda kelimanya itu mandi. Setelah sudah, maka baginda memakailah pakaiannya. Adapun pakaian baginda

itu seperti orang kelana dan serupa dengan kawan-kawannya itu, maka lalu berjalan pula dengan kawannya.

Maka beberapa baginda melalui padang dan hutan belantara, maka tiada beberapa lamanya baginda kelimanya itu berjalan adalah kira-kira tiga hari dan tiga malam, maka datang keempat harinya itu, maka baginda kelimanya mendapat dusun negeri Anta-Beranta. Apabila baginda mendapat dusun itu, maka baginda kelimanya pergi mendapatkan penghulu dusun. Setelah bertemu dengan penghulu dusun, maka baginda itu berkata: Hai, aria, boleh aku memondok dan menumpang barang dua tiga hari padamu itu?

Demi didengar oleh aria kata baginda itu, maka ia pun melenggang kepalanya seraya katanya: Apa engkau berkata padaku? sambil diamat-amatinya pada baginda kelimanya. Maka ia tiada kenal dan berkata pula: Apa engkau bertanya padaku, biarlah engkau berkata-kata keras karena aku tiada mendengar. Setelah itu, maka baginda berkata pula: Bolehlah aku memondok disini? Maka kata aria itu: Aku tiada piara kuda dan kambing. Demi baginda mendengar kata aria itu, maka baginda kelimanya itu pun tersenyum, lalu baginda berkata pula: Hai, aria, apakah engkau tiada kenal aku kelimanya? Maka kata aria: Ibu bapaku sudah lama mati tatkala aku umurku setahun setengah aku ditinggalkan ibu bapaku. Setelah itu, maka ia pun bertanya: Hai, saudaraku sekalian ini, hendak kemana dan dari mana datangnya saudaraku ini dan khabar apakah yang dibawa oleh saudaraku?

Maka kata baginda: Hai, aria, adapun aku keempatnya ini baharulah turun dari pertapaan. Maka aria itu bertanya pula: Apa kehendakmu keempat datang kemari? Maka kata baginda: Hai, aria, siapa rajanya di dalam negeri ini? Maka kata aria itu: Apakah sebabnya maka engkau bertanya rajanya negeri ini? seraya dengan marahnya sambil bertanya: Apakah engkau keempatnya hendak menjadi raja di dalam negeri ini? Mengapakah engkau

(45a) bertanya-tanya? Hai, orang gunung sekalian, engkau hendak memeriksai? Maka kata baginda: Ya, bapaku, jika tiada rajanya, maka maulah aku menjadi raja dan kawanku seorang kujadikan menteri dan yang seorang kujadikan hulubalang dan yang seorang kujadikan bentara dan yang seorang lagi kujadikan mangkubumi.

Maka aria itu demi ia mendengar kata baginda, maka ia pun semakin marahnya, padam merah warna mukanya sambil ia berkata yang sebagai: Rupamu ini orang gunung yang makananmu itu segala keladi, sunti dan segala umbut-umbut alang-alang dan umbut-umbut rotan hendak menjadi raja di dalam negeri ini? Sebenar-benarnya engkau keempatnya

orang gunung minang-minung endas kecu sebarang. Jika engkau hendak tahu, rajaku Maharaja Bujangga Indera anaknya raja segala jin yang bernama Maharaja Malai Kisna dan iparnya bernama seri Maharaja Marakarma dan rajaku itu bagus rupanya. Yang bagai rupamu ini seperti syaitan penunggu hutan rimba belantara dengan berkumis dan bercambang tali tudung, lagipun rajaku itu sakti dan gagah-perkasa.

Maka kata baginda: Aku keempatnya juga kosen tiada makan besi, tiada makan waja, masa baik ini negeri tiada rajanya, baiklah aku jadi raja pengangguran saja. Maka aria itu berkata: Inikah engkau olok-olok mau menjadi raja yang tiada keruan asal-usulmu? Terlebih baik engkau keempatnya ini nyah dari sini dengan sekarang ini. Jika engkau tiada nyah, nanti aku masuk kota persembahkan pada tuanku. Maka baginda bertanya: Siapa ada lagi tuanmu itu? Maka kata aria: Iparnya rajaku yang bernama seri Maharaja Marakarma. Maka kata baginda: Pergi juga bilang aku tiada takut dan tiada aku lalu dari ini tempat. Maka aria itu pun menjadi sangat marahnya seraya mengetamkan bibirnya dan matanya mendelik-delik semu merah seraya berkata: Baik, sekarang ini aku masuk mengadap, aku minta orang, biarlah ia tangkap padamu dan diajarnya supaya kepalamu boleh rasa olok-oloknya hendak menjadi raja, siapa mau sembah padamu keempatnya?

Setelah demikian, maka baginda itu pun gertakkan pada aria sambil mencabut pedang baginda seraya baginda berkata: Hai, tua bangka, sekarang juga aku penggal kepalamu. Maka aria itu pun ketakutan sambil terkencing-kencing di

(45b) hadapan baginda. Maka kainnya itu semuanya basah kencing dan pantatnya itu pun berbunyi seperti orang berkentut, lalu ia lari lantas masuk ke dalam kota dengan tangisnya dan mulutnya mewek itu. Adapun aria itu dari mudanya ia menjadi penghulu dusun sampai datang umurnya tujuh puluh lima tahun permulaan ia menjadi mandur dusun. Maka ia menjadi demang dan tatkala seri Maharaja Marakarma menang dari berperang dengan Maharaja Indera Dewa, maka seri baginda angkat pada mertabat aria. Adapun tatkala Maharaja Bujangga Indera pergi bertapa itu sedang elok rupanya putih kuning pengawakan baginda itu sederhana guling dan cambang baginda itu pun berantara. Maka seketika baginda kembali dari pertapaan ini sangat sekali berubah menjadi merah rupa baginda dan berkumis dan bercambang dan berjanggut, tambahan baginda memakai pakaian buruk saja, maka bagaimana boleh tiada dilupa dan dikenali oleh aria itu.

HATTA beberapa lamanya penghulu dusun Ki aria itu berlari-lari tiada sempat ia bergendaraan kudanya seraya berlari-lari saja. Adalah

kira-kira tiga jam setengah, maka ia pun sampai di kota, lalu ia lantas ke pengadapan. Apabila aria itu sampai di pengadapan sambil dengan tangisnya dan tubuhnya pun gemetar dan dagu-dagunya itu pun kemeletuk bunyinya. Maka penunggu pintu istana baginda itu bertanya: Hai, aria, apa mulanya maka demikian lakumu ini dan apa khabarnya yang kamu bawa sambil berlari-lari datang kemari? Maka kata aria itu: Aku hendak persembahkan kepada seri baginda yang ada empat orang perajurit asing baharu ia datang dari pertapaannya ia hendak penggal kepalaku.

Demi didengar oleh penunggu pintu perihalnya aria yang demikian, maka ia pun masuk mengadap seri baginda. Demi seri baginda mendengar sembahnya penunggu pintu itu, maka seri baginda itu pun berkata: Suruhlah ia masuk aria itu. Maka penunggu pintu itu berjalan keluar seraya katanya: Hai, aria, dipanggil oleh seri baginda. Maka aria itu pun segeralah masuk mengadap. Setelah ia datang ke hadapan seri baginda, maka ia pun sujud. Maka titah seri baginda: Hai, aria, apa perimu ini datang di hadapanku dengan tangismu ini.

Maka aria itu berbangkitlah dari sujudnya seraya berceritalah

(46a) segala perihal orang-orang pertapaan yang datang menggertakkan padanya. Maka semua diceriterakan kepada seri baginda itu. Maka seri baginda itu pun heran tercengang-cengang sambil tersenyum seraya memandang kepada raja penghulu hulubalang seri baginda yang bernama Dewa Lela Syah. Maka raja itu pun berbangkitlah daripada tempat duduknya seraya berdiri dan menyembah: Daulat, yang dipertuan, bagaimana titah duli syah alam supaya sayanda pergi memeriksai dia. Maka titah seri baginda: Hai, aria, pergi dahulu di luar kamu nanti. Maka aria itu menyembah seri baginda, lalu ia keluar.

Setelah demikian, maka seri baginda Marakarma itu pun memanggil raja penghulu hulubalang Maharaja Baharum Dewa ia itu raja penghulu hulubalangnya Maharaja Bujangga Indera dan raja Dewa Lela Syah. Maka seri baginda itu berbicara: Bagaimana pada rasa hati tuan-tuan keduanya ini? Maka sembah kedua raja-raja penghulu hulubalang, sembahnya: Ya, syah alam, pada rasa patik keduanya bukan orang-orang itu hendak jahat pada kira-kira patik ia memainkan dengan aria itu. Jika orang-orang itu hendak berbuat jahat masakah ia banyak-banyak bicaranya itu? Apabila ia hendak jahat tatkala ia datang ia berbuat perbuatan yang jahat atau ia membakar, atau ia membunuh.

Apabila seri baginda mendengar sembahnya kedua raja-raja itu, maka hati seri baginda itu berdebar-debar sambil berpikir: Siapa juga orang-orang itu? Setelah seri baginda sudah berpikir yang demikian itu, maka titah seri baginda: Melainkan mana baiknya kepada tuan-tuan

keduanya itu tetapi buat apalah tuan-tuan keduanya pergi, melainkan tuan titahkan kepada hulubalang tuan seorang dengan tujuh orang balatenteranya yang berkuda, biarlah dengan alat senjatanya, biarlah pergi bersama-sama dengan penghulu dusun. Apabila sampai pada dusun, biarlah ia itu memeriksai baik-baik manakala musuh itu. Biarlah seorang daripada tenteranya itu segera kembali beri tahu padaku.

Setelah sudah seri baginda bertitah kepada raja penghulu hulubalang, maka ia pun menyembah seri baginda, lalu berjalan keluar dan bertitah kepada hulubalangnya seraya berkata: Hai, hulubalang, pergilah kamu dengan tujuh orang tenteramu mengikut penghulu dusun. Maka bertitah penghulu hulubalang seperti titah seri baginda. Maka dengan seketika itu juga hulubalang dengan tujuh orang tenteranya

(46b) itu mendapatkan gendaraannya serta dengan alat senjatanya tiga rupa. Setelah lengkap sudah, maka ia pun berjalan diiringkan dengan penghulu dusun itu, lalu ia menuju dusun itu. Adapun hulubalang dengan tujuh orangnya yang pergi itu ia itu hulubalang yang tertua di dalam pekerjaannya hulubalang bekasnya hulubalang raja Indera Dewa dan tatkala baginda itu telah mati di peperangan, maka ia datang kepada seri Maharaja Marakarma, dan tatkala seri baginda merajakan Maharaja Bujangga Indera di dalam negeri Anta-Beranta, maka hulubalang itu dikasih oleh seri baginda kepada Maharaja Bujangga Indera. Maka tatkala baginda itu belum pergi bertapa, maka hulubalang itu tiga hari sekali ia menjaga baginda sediakala ia hampir dengan baginda itu.

SEBERMULA maka diceriterakan oleh sahibu'lhikayat adapun sepeninggalnya penghulu dusun Ki aria itu pergi ia meninggalkan rumahnya dan isterinya, maka yang ada menunggui rumahnya ia itu Maharaja Bujangga Indera dengan empat kawan baginda itu lagi baharu kembali dari pertapaannya. Maka baginda itu pun berbicarakah dengan kawan baginda itu: Aku tiada sangka sekali-kali yang aria itu tiada dikenalnya dengan aku dan sesungguhnya ia tiada merasai pada pikirnya yang aku ini rajanya. Maka terlalu heran sekali-kali hatiku, apakah bagaimana penglihatannya akan aku ini.

Setelah demikian, maka sembah kawan baginda yang anak menteri itu seraya sembahnya: Bahwa sebenar-benarnya ia tiada mengenali yang dipertuan dengan dua tiga perkara. Pertama karena tuanya, kedua tatkala yang dipertuan di dalam kerajaan yang lain rupa duli yang dipertuan, dan ketiga perkara ia berpikir yang beberapa lama yang dipertuan telah gaib yang seseorang tiada diketahuinya yang dipertuan kemana perginya itu, dan keempat perkara aria itu berpikir: Masakah rajaku ini tiada dengan suatu alamat kebesaran duli yang dipertuan? Lagipun kelakuan tu-

anku dan pakaian tuanku itu nyata sekali-kali bagai orang pertapaan, tambahan tuanku bertitah hendak menjadi raja serta digertak oleh tuanku akan dia itu. Sebab itulah ia ketakutan dan dahsyat hatinya, maka ia lari. Maka pada pikiran patik tentulah ia pergi mengadap kepada seri baginda itu dan niscayalah seri baginda titahkan hulubalang seri baginda itu datang memeriksa

(47a) yang dipertuan.

Setelah itu, maka baginda tersadarkan pesanannya Batara Bisnu, lagi pun baginda berpikir-pikir: Jika aku tiada segera ubahkan diriku ini sampai datang orang-orang memeriksa aku ini kelak, malulah aku ini dan tiada layaknya raja-raja jika tiada zahirkan kesaktiannya itu". Setelah sudah baginda berpikir yang demikian itu seraya dicita hikmatnya pemberi begawan dan pemberinya Batara Bisnu itu, maka dengan tiga saat juga datanglah seekor kuda semberani warnanya hijau seperti daun pisang dibawa oleh seorang jin, berpelanakan beledu merah, bertepikan mas sembilan mutu dipahat dan diukirnya, bertatahkan intan berkekeang serta bersanggurdi mas sembilan mutu dan pakaian kerajaan serta makota yang bertatahkan permata pancawarna dibawa oleh jin itu. Adapun pakaian kerajaan itu ia itulah pakaian raja-raja di keinderaan dan kuda itu ia itulah seorang jin kafir yang berkaki kuda yang takluk kepada paduka ayahanda baginda Maharaja Malai Kisna ia merupakan diri kuda semberani itu.

Apabila jin itu yang membawa kuda ia sampai di hadapan pintu aria itu, maka ia pun serahkanlah pakaian dan makota dan kuda itu kepada kawan baginda. Maka kawan itu pun membawa pakaian itu ke dalam rumahnya aria seraya persembahkan kepada baginda. Maka baginda memakailah pakaian kerajaan itu. Setelah sudah baginda memakai, maka baginda itu pun ber duduk kepada balainya aria seraya baginda berpikir: Jika aku pergi dan meninggalkan rumahnya, apatah kelak akan jadinya, sudahlah ia dan isterinya itu meninggalkan rumahnya tambahan aku tinggalkan rumahnya, kasihan sekali ariaku itu dengan tuanya serta tuli tambahan ia miskin. Jika datang penyamun, niscaya habislah barang-barangnya dicurinya itu. Terlebih baik aku tunggu juga sampai ia datang itu. Dan kuda semberani yang dibawa oleh jin itu lengkap dengan pakaiannya itu dipegang oleh jin yang baharu datang. Adapun besarnya jin itu tubuhnya tiga hasta lebarnya dan tingginya sepuluh hasta dan warna mukanya itu putih semu kuning semu merah seperti Olanda dan matanya putih dan ia bercambang dan berkumis. Maka rupanya jin itu terlalu hebat dan kuda gendaraannya itu diikat kepada suatu pohon kayu besar dan kuda semberani gendaraan baginda dipegangnya itu.

(47b) HATTA tiada beberapa lamanya Maharaja Bujangga Indera telah memakai dan berduduk pada balai dalam rumahnya penghulu dusun Ki aria, maka Ki aria itu pun datang dengan hulubalang dan tujuh orang balatenteranya sekaliannya itu berkuda dan lengkap dengan senjatanya. Apabila aria itu hampirlah¹ rumahnya, maka dilihatnya ada seekor kuda tertambat kepada pohon kayu besar dan lagi seekor kuda hijau dipegang oleh orang dan kawan baginda keempatnya itu adalah berdiri di hadapan pintu rumah. Setelah aria itu melihat hal yang demikian, maka ia pun heran seraya berpikir: Raja mana lagi ada di rumahku ini? Maka ia pun segera berjalan mendapatkan rumahnya. Apabila aria dan hulubalang serta tentera tujuh orang itu sampai di hadapan pintu rumahnya, maka ia pun berkata kepada hulubalang: Inilah empat orang kawannya dan penghulu itu kemana perginya dan tatkala hamba masuk persembahkan ada empat orang itu, maka segala orang itu ada lima orang dan dimanakah ia beroleh kuda semberani dengan pakaiannya? Entah raja mana yang punya kuda dipencurinya itu. Maka sesungguhnya patik pikir yang lima orang itu orang jahat juga rupanya, masakah patut ia menjadi raja pada negeri ini?

Setelah demikian, maka aria itu berkata kepada kawan baginda yang berdiri di hadapan pintu rumahnya itu: Hai, kamu keempatnya, mana kawanmu yang seorang lagi yang hendak menjadi raja pada negeri ini? Maka kawan baginda keempatnya itu pun diam dirinya tiada menyahut sepatah kata kepada aria itu. Maka ia pun bertanya pula: Menyahutlah engkau sekarang, jika engkau tiada katakan dengan sebenar-benarnya itu, niscaya aku suruh tangkap kelimanya pada hulubalang dengan balatenteranya. Mengapakah engkau berdiam dirimu itu dan dimana engkau beroleh kuda yang indah-indah dengan pakaiannya itu?

Maka kawan baginda keempatnya itu pun diam juga. Adapun jin yang memegang kuda ia diam juga karena ia tiada tahu bahasa manusia itu. Tiada sesuatu yang menyahut pertanyaan aria itu dan hulubalang serta tenteranya itu pun diam juga tiada bertanya sesuatu apa melainkan ia itu melihat dan mendengar pertanyaan aria itu. Maka aria

(48a) itu sungguh ia berkata-kata, belum ia masuk ke dalam rumahnya hingga di luar pintu rumahnya juga ia berkata, istimewa hulubalang itu pun diam juga, tetapi hatinya itu tiada sedap rasanya.

Adapun baginda itu pun berdiam dirinya di dalam rumah aria itu, tiada sekali-kali hendak disahutinya pertanyaan aria itu. Maka kawan baginda keempatnya itu tiada menyahut. Maka hulubalang itu pun

¹ Пропуск слова kepada

datanglah hampirnya kawan baginda seraya bertanya: Hai, kamu keempatnya ini orang mana dan darimana datangmu itu dan kamu keempatnya hendak kemana dan apa kehendak semua ini datang kemari dan kuda siapa yang berdiri di hadapan pintu ini? Setelah itu, maka orang keempatnya itu pun menyembah pada hulubalang itu seraya sembahnya: Ya, tuanku, patik keempatnya ini orang-orang negeri ini juga dan patik sekaliannya ini baharu datang dari pertapaan dan patik sekaliannya ini hendak pulang kembali dan kuda dan pakaiannya yang patik tunggui ini kudanya duli yang dipertuan raja patik yang bernama Maharaja Bujangga Indera yang menjadi raja di dalam negeri ini yang rakyat seisi negeri Anta-Beranta menjunjung titah dan duli yang dipertuan itu.

Demi didengar sembahnya orang keempatnya itu, maka hulubalang itu berkata pula: Ada dimana sekarang syah alam? Maka sembah keempatnya kawan baginda itu: Ya, tuanku, duli yang dipertuan ada di dalam rumah ini. Demi didengar oleh hulubalang sembahnya kawan baginda itu, maka ia pun berkata: Hai, kamu, pergi persembahkan kepada baginda yang aku hendak mengadap yang dipertuan. Maka kawan baginda itu pun masuklah ke dalam rumah aria persembahkan yang hulubalang itu hendak mengadap yang dipertuan, maka titah baginda: Suruhlah ia masuk, Maka kawan baginda itu pun menyembah: Ya, tuanku, yang dipertuan titah tuanku masuk ke dalam. Maka hulubalang itu pun membuka tengkuluknya dari kepalanya, lalu ia berjalan masuk ke dalam. Maka hulubalang itu pun segeralah menyembah kaki baginda seraya sembahnya: Patik ini pohonkan ampun ke bawah duli yang dipertuan. Adapun datangnya patik serta tenteranya patik yang tujuh orang ini karena patik

(48b) dititahkan oleh seri paduka kakanda baginda Maharaja Marakarma akan melihat siapa yang datang kepada aria karena ia datang mengadap kepada seri baginda dengan takutnya dan tangisnya dan gemetar sekalian tubuhnya seraya persembahkan yang ada seorang penghulunya dan empat orang kawannya sekaliannya itu orang gunung baharu datang dari pertapaannya. Maka kehendaknya orang itu ada yang hendak menjadi raja dan seorang hendak menjadi menteri dan seorang hendak menjadi hulubalang dan seorang hendak menjadi bentara, demikian sembahnya kepada seri paduka baginda itu. Demi yang dipertuan mendengar sembahnya aria itu, maka yang dipertuan itu pun terkejut serta heran mendengar khabarnya aria itu. Maka inilah sebabnya patik dititahkan oleh seri paduka baginda datang memeriksai dusun itu.

Apabila Maharaja Bujangga Indera mendengar sembahnya hulubalang itu, maka baginda itu pun tersenyum sambil berpikir: Benarlah juga aria itu penakut dan dahsyat hatinya melihatkan aku dengan kawan-kawanku ini.

ADAPUN aria itu apabila ia itu melihat yang hulubalang masuk ke dalam rumahnya telah lama belum juga keluar, maka ia pun masuk. Setelah dilihat yang hulubalang itu hampir baginda dan baginda itu pun telah bersalin rupa seperti rupa baginda tatkala dahulu belum pergi bertapa itu dan telah bersalin pakaian kerajaan dan bermakota, maka ia pun pergi mendapatkan, lalu sujud pada kaki baginda seraya sembahnya aria itu: Ya, syah alam, patik yang tua dan hina serta dengan bebal patik pohonkan beribu-ribu ampun duli yang dipertuan sebabnya tua patik, maka tiada patik mengenali duli yang dipertuan.

Setelah itu, maka titah baginda: Hai, aria, apakah sesungguhnya kami tiada kenali aku ini? Maka sembah aria itu: Ya, tuanku, tatkala yang dipertuan baharu datang sebenar-benarnya patik tiada mengenali rupa yang dipertuan sekali-kali, tambahan tuanku bertitah yang tuanku orang gunung baharu turun dari pertapaan, maka pada sangka patik yang tua serta bebal patik yang bagai titah tuanku benarlah itu. Maka daripada takut dan dahsyat hati patik, maka itulah sebabnya maka patik pergi mengadap kepada seri paduka kakanda baginda ke dalam kota.

(49a) Sebab itulah, maka seri paduka kakanda titahkan tuan hulubalang serta tenteranya itu datang pada dusun memeriksai perihal hambamu ini. Setelah itu, maka titah Maharaja Bujangga Indera: Benarlah, kamu orang tua.

Setelah itu, maka aria itu pun keluarlah dari rumahnya tinggal baginda dengan hulubalang baginda itu. Maka seketika itu hulubalang menyembah baginda sembahnya: Ya, syah alam, bagaimana kehendak tuanku sekarang kepada patik, patik persembahkan kepada seri baginda yang duli tuanku telah kembali atau tuanku hendak berangkat sekarang melainkan bagaimana sukanya yang dipertuan patik junjunglah di atas batu kepala patik. Maka titah baginda: Hai, hulubalang, pada ketika 'asarlah kita berangkat supaya kakanda baginda jangan bersusah-susah dan suruh orang datang mengalu-alukan aku ini.

Adapun di dalam baginda dengan hulubalang itu berbicara di dalam rumah aria itu, maka aria itu ia mengambil kudanya seraya digendainya, lalu dipacunya lantas berjalan ke kota, lalu ke istana baginda. Setelah sampai di hadapan istana, maka ia pun bertemu kepada perdana menteri seraya persembahkan yang baginda Maharaja Bujangga Indera itu telah kembali dan sampai ke negeri ini dan baginda itu telah sampai pada dusun patik. Apabila perdana menteri mendengar warta aria itu, maka ia pun persembahkan kepada seri baginda.

Demi seri baginda mendengar sembahnya perdana menteri, maka pada ketika itu juga seri baginda menitahkan dua orang menteri yang

muda-muda dan empat hulubalang yang pantas dan muda dengan seratus balatenteranya serta dengan bunyi-bunyian sekali, maka jugan alamat kerajaan dan tunggul panji-panji besar dan payung ubur-ubur dan lain-lain alat kerajaan itu sekaliannya dititahkan oleh seri baginda berangkat pergi mengalu-alukan Maharaja Bujangga Indera. Maka di dalam tiga saat juga lengkaplah sudah, maka berangkatlah sekaliannya itu, lalu berjalan menuju dusunnya aria seraya diiringkan oleh aria itu. Maka terlalu gempar sekali bunyi-bunyian segala balatentera dan terlalu ramai dan orang-orang menonton itu pun terlalu riuh suara orang-orang yang menonton pada pihak segenap kampung dan pada jalan raya itu.

Adapun seri paduka Maharaja Marakarma setelah segala alat kerajaan dan barisan balatentera yang berkuda telah

(49b) berangkat yang menjadi penghulu daripada barisan balatentera ia itu dua raja-raja penghulu hulubalang, seorang bernama Dewa Lela Syah dan seorang bernama Baharum Dewa. Maka seri baginda menyuruh hiasi segala kota dan kampung dan di dalam istana dan pada pihak penjuru kota seri baginda titah taruhkan tunggul panji-panji empat warna panji-panji itu dan di hadapan istana panji-panji besar berki-baranlah sampai ke tanah dan segala meriam dan lela yang di atas kota itu pun hadir dengan isinya dan rentaka yang di hadapan istana dan di belakang istana itu pun telah hadir dengan isinya. Adapun hulubalang-hulubalang dengan balatenteranya yang bersenjata bedil dan pedang itu pun hadirilah berbanjar pada sisi jalan raya dari pintu kota sampai di hadapan istana sekaliannya itu telah hadir menantikan Maharaja Bujangga Indera datang itu. Apabila sudah hadir sekaliannya itu, maka perdana menteri dan raja-raja penghulu hulubalang itu pun masuk persembahkan kepada seri baginda yang sekaliannya itu sudah hadir bagai titah duli yang dipertuan.

SYAHADAN apabila Maharaja Bujangga Indera telah berbicara dengan hulubalang baginda di dalam rumahnya aria, maka baginda berjalan keluar dengan hulubalang itu. Setelah sampai di luar pintu rumah itu, maka baginda itu melihat kuda gendaraan baginda seraya baginda berbicara kepada jin yang memegang kuda baginda sambil baginda menoleh ke kanan dan ke kiri. Apabila baginda itu melihat ke hadapan jalan raya, maka dilihat oleh baginda segala kelengkapan dan alat kerajaan serta jugan alamat itu pun kelihatan tetapi samar-samar karena jauh itu. Maka di dalam pikir baginda: Baiklah aku nanti dahulu masanya ia itu datang mengalu-alukan aku. Jika tiada, malulah aku kepada orang-orang itu, entah raja manakah ia berangkat hendak kemana-mana, baik juga aku nanti.

Apabila hampir segala kelengkapan kerajaan pada rumahnya aria itu, maka raja penghulu hulubalang yang dua itu menitahkan berhenti segala balatenteranya yang berkuda itu. Setelah berhenti sekaliannya itu, maka sekaliannya itu pun turunlah berdiri di bumi. Maka raja-raja yang dua dan empat

(50a) orang menteri diiringkan oleh aria datang mendapatkan Maharaja Bujangga Indera. Apabila ia hampir kepada baginda, maka ia pun menyembah kepada baginda dan persembahkan salam daripada paduka kakanda seri Maharaja Marakarma: Adapun syah alam dipersilakan oleh kakanda seri baginda.

Demi baginda mendengar yang demikian, maka titah baginda kepada raja penghulu hulubalang itu: Baiklah, sekarang itu juga kita berangkat. Maka seketika itu juga baginda mendapatkan gendaraannya, lalu naik ke atas kuda baginda. Setelah sudah baginda naik kudanya, maka raja-raja penghulu hulubalang seorang di kanan dan seorang di kiri baginda dan dua menteri di kanan dan dua menteri di kiri baginda, maka dua hulubalang bersenjata pedang terhunus di hadapan balatenteranya di hadapan baginda dan dua hulubalang di belakang balatenteranya yang berjalan di belakang baginda. Maka segala alat kerajaan di belakang balatentera. Adapun baginda itu sama tengah diliputi oleh raja penghulu hulubalang dan empat menteri, maka di hadapan dan di belakang baginda ia itu empat hulubalang dengan balatenteranya. Setelah hadirilah sekaliannya, maka berjalanlah baginda dengan segala kelengkapannya dengan bunyi-bunyian itu pun ramai suaranya seolah-olah orang mengarak baginda seraya menuju jalan ke negeri Anta-Beranta itu.

HATTA maka tiada beberapa lamanya Maharaja Bujangga Indera berjalan, maka sampailah di hadapan kota. Apabila baginda telah masuk kota, maka lela dan meriam yang di atas kota itu pun berbunyi dua belas kali dan bunyi-bunyian itu dipermainkan orang-orang dengan berbagai-bagai ragam dan lagu itu. Setelah baginda lalu dari pintu kota, maka bedilnya balatentera yang berbaris pada kanan dan kiri jalan raya itu pun dipasang tiga kali. Apabila baginda sampai di hadapan istana, lalu berhenti. Maka raja-raja penghulu hulubalang keduanya itu pun turun dari atas kudanya seraya datang seorang pada sisi kanan dan seorang pada sisi kiri kuda baginda akan menyambut tangan baginda ketika baginda

(50b) turun dari atas kudanya itu. Setelah baginda itu sudah turun, lalu baginda berdiri sesaat pada sisi kudanya. Maka perdana menteri serta menteri-menterinya itu pun datanglah menyembah kaki baginda. Setelah sudah, maka baginda itu berjalan diiringkan raja penghulu

hulubalang keduanya dan segala menteri-nya baginda, lalu masuk di pengadapan.

Apabila baginda datang di pengadapan, maka bedil dan lela bala-tentera itu pun berbunyi pula tiga kali berganti-ganti. Setelah itu, maka datang segala raja-raja itu berjabat tangan dan mendakap kepada baginda itu. Setelah sudah, maka baginda itu berjalan masuk ke istana diiringkan oleh segala raja-raja dan menteri-menteri, lalu baginda itu datang ke hadapan singgasananya. Apabila seri Maharaja Marakarma melihat yang paduka adinda Maharaja Bujangga Indera telah datang ke hadapan singgasana, maka seri baginda itu datang mendapatkan adinda baginda. Apabila Maharaja Bujangga Indera telah datang ke hadapan singgasana, maka seri baginda itu datang mendapatkan adinda baginda.

Apabila Maharaja Bujangga Indera ia melihat yang kakanda seri baginda itu datang kepadanya, maka ia pun segeralah menyembah kaki kakanda seri baginda, lalu berpeluk dan bercium dan bertangis-tangisan keduanya baginda itu. Setelah itu, maka seri baginda dan Maharaja Bujangga Indera itu berangkat masuk ke dalam peterana tempatnya segala para puteri berdukk. Apabila terpandang oleh baginda permaisuri Cahaya Hairani, maka adinda baginda itu segeralah menyembah kaki kakanda permaisuri. Maka permaisuri itu segeralah memeluk dan mencium serta bertangis-tangisan. Setelah sudah baginda dua bersaudara itu bertangis-tangisan, maka isteri baginda tuanputeri Nila Cahaya itu pun datang, lalu sujud serta menyembah kaki baginda suaminya. Maka baginda itu pun memeluk leher serta menyapu-nyapu kepala isterinya itu bertangis-tangisan antara baginda laki isteri itu. Setelah sudah baginda laki isteri itu bertangis-tangisan itu, maka datang pula segala para puteri dan isteri-isterinya segala menteri dan hulubalang dan sida bentara itu pun datang menyembah kaki baginda.

(51a) Setelah demikian, maka seri Maharaja Marakarma dan Maharaja Bujangga Indera berangkat keluar ke pengadapan. Apabila baginda datang pada istana, maka Maharaja Bujangga Indera itu memegang tangan kakanda seri baginda dengan sembahnya: Wah, kakanda, baiklah berdukk, seraya didudukkan seri baginda pada singgasananya yang besar dan keemasan dan bertatahkan permata pancawarna yang berumbai-umbaikan mutiara serta dengan kelambunya dewangga bertepikan mas. Adapun singgasana itu tempat duduknya Maharaja Indera Dewa tatkala baginda itu lalu hidup. Apabila Maharaja Bujangga Indera menjadi raja pada negeri Anta-Beranta itu ia itulah tempat duduknya baginda itu sediakala hari tatkala belum pergi bertapa.

Maka baginda itu pun berkata kepada segala raja-raja penghulu hulubalang dan bentara: Hai, tuan-tuan sekalian, baiklah tuan-tuan ber-duduk. Maka raja-raja sekalian itu pun menyembah. Maka baginda itu pun berduduk pada suatu singgasana yang kecil. Setelah sudah baginda itu berduduk, maka raja-raja sekaliannya itu pun berduduklah masing-masing pada kursinya. Apabila segala raja-raja itu telah berduduk, maka meriam dan bedil itu pun berbunyi pula berganti-ganti dengan meriam. Setelah sudah, maka titah baginda: Hai, tuan-tuan sekalian, santap sirih. Setelah sudah santap sirih sekaliannya itu, maka ia pun menyembah pula kepada baginda keduanya itu.

Setelah itu, maka seri Maharaja Marakarma dan Maharaja Bujangga Indera dan raja penghulu hulubalang dan dua raja-raja dan perdana menteri dan dua orang menteri dan dua orang bentara itu duduk berbicara daripada perihal negeri dan kota dan segala sungai-sungai yang mana rusak dan buruk-buruk itu dititahkan oleh baginda keduanya itu perbaiki pula dan perihalnya segala rakyat yang ada di dalam negeri Anta-Beranta yang mana salah-salah itu yang diserahkan kepada hakim. Maka diputuskan oleh baginda bicaranya dan perihalnya memelihara segala perempuan-perempuan bujang-bujang isterinya daripada segala raja-raja dan menteri-menteri dan isteri-isterinya segala hulubalang tatkala Maharaja Indera Dewa berperang dengan seri Maharaja Marakarma, maka suaminya itu mati di dalam peperangan dan peri memelihara

(51b) segala piatu dan yatim, anak-anak daripada segala raja-raja dan menteri dan anak-anak hulubalang yang ibu bapanya tinggalkan mati dan perihalnya hasil negeri yang maujud kepada perbendaharaan negeri Anta-Beranta supaya akan boleh bertambah-tambah.

Apabila ketika zuhur, maka baginda keduanya itu pun berhentilah daripada bicara dengan segala raja-raja dan perdana menteri dan bentara ketiganya itu. Maka seketika itu persantapan baginda itu pun dibawa orang-orang di hadapan majlis segala raja-raja. Maka baginda keduanya itu pun menjamu segala raja-raja dan raja penghulu hulubalang dan perdana menteri dan menteri-menterinya dan bentara ia itu dengan makan minum dan bersuka-sukaan dengan segala bunyi-bunyian ramailah dipermainkan orang-orang itu. Adapun tuanputeri Nila Cahaya dan permaisuri Cahaya Hairani itu pun menjamu segala para puteri dan isteri-isterinya segala menteri dan hulubalang dan isteri-isterinya bentara demikian juga dengan makan minum serta bersuka-sukaan.

Setelah ketika 'asar itu, maka baginda keduanya itu pun berhentilah daripada menjamu, maka baginda keduanya dan tuanputeri keduanya mendapatkan biliknya seraya meriba-riba. Maka segala anak-anak raja

dan anak-anaknya menteri hulubalang itu pun ramailah bermain-main di paseban agung masing-masing dengan kesukaan. Ada yang bermain pasang, ada yang bermain catur, ada yang berjudi, ada yang bermain kartu Olanda dan kartu Cina. Adapun segala para puteri itu pun ramailah bermain-main kepada paseban yang di dalam taman masing-masing dengan kesukaannya. Ada yang bermain cuki, ada yang bermain kartu Cina dan kartu Olanda, ada yang mengarang bunga-bunga. Adapun orang-orang isi negeri Anta-Beranta pada tiap-tiap kampung itu pun bersuka-sukaan alamat Maharaja Bujangga Indera telah kembali. Maka pada ketika itu bertukarlah duka dengan suka hinggangnya tiga hari tiga malam.

ADAPUN setelah hari itu sore, maka baginda keduanya itu pun bangunlah daripada meriba-ribaan, lalu memakai dengan selengkapnya serta dengan makotanya. Setelah sudah, lalu baginda keduanya itu berangkat ke paseban mendapatkan segala anak raja-raja dan anak-anak menteri hulubalang yang adalah

(52a) bermain di paseban dan tuanputeri Nila Cahaya dan permaisuri itu pun pergi di taman bunga-bunga mendapatkan segala para puteri dan isteri-isterinya segala menteri hulubalang dan isterinya segala bentara yang ada di paseban itu. Apabila hari itu malam, maka orang-orang itu pun memasang segala pelita dan kandil dan tanglung sekaliannya itu. Maka terangnya itu seperti hari siang. Maka yang terlebih pula indah-indahnya segala pasang-pasang ia itu di hadapan istana. Adapun pasang-pasang itu diperbuatkan itu seperti gunung-gunungan dan seperti taman. Maka dipatutkan pula dengan warna rupa pohon bunga-bunga dengan bunga-bunganya sekali dan daun-daun kelapa, dan pering, dan andung, dan terlalu indah-indahnya dilihat orang-orang itu perbuatan pasang. Maka beberapa ribu pelita yang terkena kepada pasang itu dan minyak itu pun beberapa takar yang dipakai kepada pelita itu, lagipun kepada tiap-tiap kampung dan lorong, dan segala kedai-kedai itu pun perbuatkan segala pasang-pasang itu dan pada tiap-tiap penjuru istana itu dengan orang-orang bermain segala bunyi-bunyian dan pada pihak penjuru kampung itu bunyi-bunyian dipermainkan orang-orang ramai sekali, gegap-gempita tiada sangka bunyinya ia itu pun dengan titah perintahnya seri Maharaja Marakarma.

Apabila sudah tiga hari tiga malam baginda menjamu segala orang-orang isi negeri itu, maka berhentilah baginda daripada makan minum dan bersuka-sukaan itu. Maka tinggallah seri baginda laki isteri dan anakanda seri baginda dengan Maharaja Bujangga Indera pada negeri Anta-Beranta itu.

ARKIAN maka adalah kira-kira tiga hari lamanya yang Maharaja Bujangga Indera dan kakanda baginda seri Maharaja Marakarma telah berbuat perjamuan kepada orang-orang isi negeri itu. Maka Maharaja Bujangga Indera itu berdatang sembah kepada seri kakanda baginda sembahnya: Ya, kakanda, sayanda pohonkan, jika boleh kakanda titahkan kepada perdana menteri supaya boleh ia titahkan himpункan segala pandai-pandai yang boleh perbuatkan suatu maligai yang tujuh pangkat yang bagaimana maksud kakanda yang indah-indah kepada

(52b) penglihatan kakanda yang berbetulan pada sama tengah taman Dendam Berahi diperdirikan maligai itu.

Demi seri baginda mendengar sembahnya adinda baginda itu, maka seri baginda itu menitahkan perdana menteri: Pada esok hari kamu himpункan segala pandai-pandai daripada kayu batu dan pandai mas, perak, tembaga, suasa dan pandai menatah segala permata yang beberapa banyak yang ada di dalam negeri ini.

Setelah keesokan harinya, maka perdana menteri itu bertitah kepada seorang menterinya: Hai, kamu, pergilah kamu himpункan segala pandai-pandai daripada mas dan tembaga, suasa dan besi, dan kayu batu dan yang pandai menatah. Maka tiada beberapa saat berhimpunlah sekalian pandai-pandai yang adalah di dalam negeri Anta-Beranta. Setelah sudah berhimpun sekaliannya itu, maka perdana menteri itu pun masuk persembahkan kepada seri baginda.

Maka titah seri baginda kepada perdana menteri: Kamu katakan kepada segala pandai-pandai yang aku titahkan padanya, esok hari ia itu memulai perbuatkan aku suatu maligai tujuh pangkat. Adapun lebarnya dan panjangnya itu sama, dan tingginya itu seratus kaki. Maka dindingnya itu daripada tembaga suasa dan kisi-kisinya itu daripada perak, dan tiang-tiangnya daripada mas bertatahkan permata pancawarna, dan atapnya itu daripada kaca yang warna rupa dan pada kemuncaknya taruhlah sebuah kemala besarnya itu seperti sebuah kelapa. Dan di dalam maligai itu pun gantunglah suatu kemala pada tiap-tiap pangkat.

Setelah sudah, maka perdana menteri itu menyembah seri baginda, lalu ia keluar bertitahkan sebagai titah seri baginda kepada segala pandai-pandai. Setelah sudah perdana menteri bertitah kepada pandai-pandai itu, maka ia pun masuk persembahkan seri baginda. Setelah itu, maka seri baginda itu pun bertitah kepada bendahari: Kamu keluarkan mas dan perak dan tembaga suasa dan permata sebeberapa banyak yang hendak dipakai itu. Setelah demikian, maka bendahari itu menyembah seri baginda, lalu ia pergi mengeluarkan daripada perbendaharaan be-

berapa banyak mas, perak, tembaga, suasa dan kemala, dan permata pancawarna, lalu diberikan kepada pandai-pandai itu masing-masing.

(53a) Apabila sudah, maka segala pandai-pandai itu berbuatlah bagai titah seri baginda itu.

HATTA maka adalah kira-kira tiga bulan setengah lamanya diperbuat oleh segala pandai akan maligai itu, maka habislah diperbuatnya maligai itu lengkap dengan sekaliannya serta dengan beberapa banyak biliknya. Maka terlalu indah-indah perbuatannya maligai itu. Setelah sudah, maka sekalian pandai-pandai itu persembahkan kepada perdana menteri dan ia pun masuk persembahkan kepada seri baginda yang maligai itu telah habis diperbuat oleh segala pandai-pandai itu.

Setelah demikian, maka titah seri baginda: Hai, bendahari, keluarkan olehmu kadar selaksa derham daripada tembaga dan berikan kepada segala pandai-pandai itu masing-masing pada hitungannya. Apabila sudah, maka seri baginda dan permaisuri dan Maharaja Bujangga Indera laki isteri diiringkan oleh segala para puteri dan dayang-dayang itu pun berangkat ke taman Dendam Berahi pergi melihat maligai itu, lalu baginda keduanya dan sekaliannya itu naik ke atas maligai itu, lalu ke tujuh pangkatnya.

Maka baginda keduanya dan sekalian orang-orang itu pun memuji-muji yang maligai itu terlalu sekali-kali indah-indah perbuatannya segala pandai-pandai itu. Apabila baginda keduanya dan orang-orang sekaliannya telah melihat maligai itu, maka baginda keduanya dan segala para puteri dan orang-orang sekaliannya itu turun pula. Maka permaisuri Cahaya Hairani itu pun menitahkan kepada inang pengasuhnya dan dayang-dayang membawa segala perhiasan ia itu bagai kursi, dan kenapi, dan geta peraduan, dan dian kendil, dan tanglung, dan kendil yang dilekat pada dinding maligai. Maka sekaliannya itu dihaturkan dan digantung segala perhiasan yang patut dihatur dan yang patut digantung, demikianlah perbuatannya itu. Adapun maligai itu pada tiap-tiap pangkat empat biliknya dan pada tiap-tiap bilik itu ditaruhnya geta peraduan lengkap dengan kasur, tilam dan tirai kelambu dan lelangsé itu dan kursinya. Maka di bawah maligai itu pun ditaruhnya enam bilik lengkap dengan perhiasannya dengan kursinya dan suatu tempat diperbuat akan orang yang berkawal.

Setelah baginda keduanya dan permaisuri melihat telah lengkap sekaliannya, maka titah seri baginda kepada penghulu

(53b) hulubalang: Tuan hadirkan dua lapan hulubalang serta seratus lima puluh balatenteranya sekalian dengan alat senjatanya akan berkawal pada maligai itu. Maka dengan seketika itu juga datanglah yang

sebagai titahkan seri Maharaja Marakarma hulubalang-hulubalang dengan balatenteranya itu.

Setelah seri baginda keduanya telah melihat yang ia itu datang, maka tiada beberapa saat, maka seri baginda keduanya dan permaisuri dengan segala para puteri itu pun berangkatlah daripada taman itu, lalu ke istana diiringkan dengan raja-raja penghulu hulubalang dan bentara keduanya dan menteri-menteri. Apabila seri baginda keduanya dan permaisuri sekaliannya sampai di istana, maka persantapan diangkat orang. Maka seri baginda keduanya itu pun menjamu segala raja-raja dan sekalian orang yang ada mengadap seri baginda dengan makan minum serta bersuka-sukaan, istimewa permaisuri itu pun demikian juga di dalam peterana.

Setelah jauh malam, maka seri baginda keduanya berhentilah daripada makan dan minum, demikian lagi permaisuri dengan segala para puteri. Maka segala raja-raja dan para puteri sekalian itu pun masing-masing pulang ke rumahnya. Maka tinggallah seri baginda dan Maharaja Bujangga Indera lagi berduduk bicara. Adapun pada ketika itu telah sunyilah. Maka seri Maharaja Marakarma itu pun bertanya kepada adinda baginda Maharaja Bujangga Indera: Wah, adinda raja, jangan kiranya adinda berdukacita dan bermuram durja adinda. Maka sembah Maharaja Bujangga: Mengapa maka kakanda tuanku bertitah yang demikian? Maka titah seri baginda: Apakah mulanya maka adinda tuan meninggalkan kerajaan adinda dan isteri baginda?

Maka sembah Maharaja Bujangga Indera: Ya, kakanda tuanku, adapun maka sayanda meninggalkan sekaliannya itu bukan sesuatu sebabnya karena sayanda hendaklah bertapa dan hendak melihat kekayaan Allah Tuhan seru alam sekalian. Maka seri baginda itu berkata pula: Apalah yang adinda peroleh di dalam pertapaan adinda? Maka sembah Maharaja Bujangga seraya berbangkit, lalu pergi mengambil yang diperolehnya daripada pertapaannya, maka dibawa ke hadapan seri kakanda baginda, lalu dikeluarkannya beberapa cembul hikmat dan kemala kesaktian yang di

(54a) perolehnya daripada raksasa dan daripada Nagagini dan daripada begawan Indera Cita. Maka sekaliannya cembul hikmat dan kemala kesaktian itu baginda menunjukkan kepada kakanda seri baginda. Setelah itu, maka baginda bertanya pula: Wah, adinda tuan, apa kehendak adinda perbuatkan maligai pada taman, siapakah yang adinda tuan hendak tempatkan pada maligai itu? Demi adinda baginda mendengar yang kakanda seri baginda bertanya itu, maka adinda baginda itu menyembah seraya mengeluarkan suatu cembul kemala terlalu indah-indah dan bercahaya-cahaya.

Apabila seri baginda melihat cembul, maka seri baginda terlalu heran sekali melihat cembul kemala itu seraya menerangkan sekalian istana seolah-olah sinar bulan purnama, demikianlah terangnya. Maka seri kakanda baginda itu bertanya: Pemberinya siapa cembul ini? Maka sembah adinda baginda itu: Ya, kakanda tuan, adapun cembul ini ia itulah penunjuknya seri Batara Bisnu dan pemberinya seri Batara Gangga. Maka seri baginda bertanya: Apa isinya cembul ini? sambil dipegang oleh seri baginda cembul itu, karena kakanda melihat terlebih sekali indah-indahnya cembul yang sebiji ini. Maka sembah adinda baginda: Baiklah kakanda tuan bukakan cembul itu. Maka titah seri baginda: Baiklah adinda membuka, seraya diletakkan cembul itu. Maka adinda baginda itu menyembah seraya diambarnya cembul kemala itu hendak dibuka. Maka titah seri baginda: Buat apalah adinda membuka, esok hari saja karena sekarang ini telah jauh malam. Setelah itu, maka seri baginda dan Maharaja Bujangga Indera itu berangkat masuk ke dalam masing-masing mendapatkan biliknya, lalu beradu.

HATTA apabila esok hari, maka seri Maharaja Marakarma dan permaisuri dan Maharaja Bujangga Indera laki isteri itu pun bangunlah daripada beradu, lalu basuh muka. Setelah sudah, maka seri baginda laki isteri itu keempatnya duduk santap segala makanan dan minuman yang telah beradat baginda bersantap pagi-pagi hari. Setelah sudah bersantap baginda keduanya, maka Maharaja Bujangga Indera itu pun

(54b) mengambil cembul kemala dibawa kepada seri kakanda maharaja Marakarma laki isteri seraya menyembah sembahnya: Wah, kakanda tuan keduanya, inilah cembul kemala yang semalam sayanda persembahkan kepada kakanda tuan. Maka kata seri baginda: Baiklah, adinda. Setelah itu, maka adinda baginda cembul itu dipersembahkan kepada permaisuri sembahnya: Wah, kakanda tuan, bukalah. Maka permaisuri mengambil cembul kemala itu seraya diamat-amatinya seraya berkata: Wah, adinda, indah-indah sekali cembul ini, dimana tuan peroleh? Maka sembah adinda Maharaja Bujangga Indera: Patik beroleh daripada begawan Indera Cita. Maka kata permaisuri: Apa isinya? Maka sembah adinda baginda: Baiklah kakanda buka. Maka titah permaisuri: Baiklah adinda Nila Cahaya buka itu karena suaminya yang punya. Maka sembah tuanputeri Nila Cahaya: Patik takut buka, kalau-kalau ada apa-apa di dalamnya, siapakah tahu?

Apabila permaisuri mendengar sembahnya adinda puteri itu, maka titah permaisuri: Bukalah, adinda tuan. Maka Maharaja Bujangga Indera itu pun menyembah kakanda permaisuri seraya disambutnya cembul itu, lalu dibukanya. Setelah cembul itu terbuka, maka kuntum bunga mas itu

pun melompatlah. Apabila kuntum bunga itu melompat, maka permaisuri dan tuanputeri Nila Cahaya terkejut seraya disangkanya: Katak melompat. Maka permaisuri keduanya hendak lari. Maka dipegangkan tangan permaisuri keduanya oleh seri baginda seraya bertitah: Wah, adinda tuan, jangan lari karena permainannya orang-orang keinderaan. Maka permaisuri kedua puteri itu pun duduk pula seraya melihat kuntum bunga mas yang terletak, terlalu amat indah-indah seperti mas sembilan mutu dan baunya harum sekali-kali seperti kelembak bercampur kesturi dan amber, demikian harumnya dan serbaknya baunya ke dalam peterana dan di dalam istana.

Adapun tatkala cembul itu telah terbuka, maka segala inang pengasuh tuanputeri kedua dan segala dayang-dayang itu pun gemparlah ia mengatakan: Wah, inangda, bau apa ini yang amat harum sekali-kali, kalau-kalau ada bidadari sekerba ini turun ke rumah tuan kita, apakah alamatnya? Adapun pada tatkala cembul itu terbuka, maka inang-inang pengasuhnya tuanputeri kedua dan dayang-dayang adalah di luar peterana, tiada ia melihat apa rupanya

(55a) yang harum baunya itu.

Apabila bunga itu telah melompat daripada tempatnya, maka titah seri Maharaja Marakarma: Hai, adinda tuan, mulia sekali bunga ini, seraya dicium oleh seri baginda kuntum itu. Setelah sudah baginda mencium, maka dikasih oleh seri baginda kuntum itu kepada permaisuri. Maka permaisuri itu pun mencium kuntum itu. Maka tuanputeri Nila Cahaya itu pun mencium kuntum itu. Setelah demikian, maka titah seri baginda: Wah, adinda, apa akan gunanya dan kejadiannya kuntum itu pada akhirnya? Maka titah Maharaja Bujangga Indera pada isterinya: Hai, adinda, titahkan pada dayang-dayang ambikan sayanda suatu jambangan dan perisikan dengan air mawar.

Maka seketika itu juga, maka dayang-dayang itu membawa jambangan dengan air mawar di hadapan seri baginda kedua dan permaisuri keduanya. Maka Maharaja Bujangga Indera mengambil bunga mas sekuntum ditaruh oleh baginda pada jambangan air mawar. Maka bunga itu pun terenang-renang di atas air itu. Maka seketika itu bunga itu berubah menjadi besar dan rupanya itu seperti bunga tunjung, maka lembaran bunga tunjung itu tujuh lembarnya dan tujuh rupanya dan empat daunnya, dua yang hijau dan dua lembar yang kuning daunnya itu.

Maka sesaat itu Maharaja Bujangga Indera itu menyebutkan seri Batara Gangga. Maka seketika lagi keluar daripada kelupak bunga yang sama tengah itu suatu kanak-kanak seperti suatu anak-anakan mas ia berduduk pada sama tengah sari bunga itu. Maka ia pun bergerak-gerak

seperti orang menapas rupanya itu. Maka dalam sesaat lagi kanak-kanak itu menjadi besar bagai anak yang umurnya tiga bulan. Adapun daunnya yang empat lembar itu menjadi empat orang perempuan, maka besarnya yang empat perempuan demikian juga. Maka datang sesaat lagi, maka perempuan yang empat itu besarnya seperti itu kanak-kanak juga.

Setelah hari malam, maka perempuan yang empat itu menjadi besarlah sebagai kanak-kanak yang setahun umurnya itu. Apabila hampir tengah malam, maka empat perempuan itu menjadu besar seperti anak-anak yang setahun setengah umurnya itu seraya memangku kanak-kanak yang ada kepada sama tengah bunga itu. Adapun perempuan yang empat itu itulah bidadari sekerba

(55b) ia itu menjadi inang pengasuhnya kanak-kanak yang dari dalam bunga tanjung itu. Adapun lembaran bunga yang tujuh helai itu ia itulah menjadi pakaian puteri tujuh rupanya pakaiannya itu lengkaplah seperti pakaiannya anak-anak raja yang besar-besar itu.

Apabila keesokan harinya, maka kanak-kanak itu menjadi besar seperti anak-anak yang tiga tahun umurnya dan inang pengasuhnya yang empat orang itu pun menjadi besarlah seperti orang yang empat tahun umurnya. Adapun puteri dan inang pengasuhnya itu semakin hari, semakin besarnya itu. Setelah dilihat oleh Maharaja Marakarma dan permaisuri dan tuanputeri Nila Cahaya hal yang demikian itu, maka baginda dan permaisuri itu amat heran yang adinda Maharaja Bujangga Indera peroleh kanak-kanak ciptaan.

Setelah dinihari, maka Maharaja Bujangga Indera itu pun menyambut seraya baginda mandikan dalam jambangan itu. Setelah sudah baginda mandikan, maka inang pengasuhnya itu pakaikan kanak-kanak itu. Setelah sudah, maka disambut oleh baginda, lalu didukungnya. Maka baginda menamakan dia itu Puteri Ratna Sari Tanju Maya. Apabila baginda sudah menamakan ia itu, maka baginda itu pun serahkan kepada seri kakanda baginda permaisuri. Maka permaisuri itu pun mendukung serta mencium puteri Dewi Ratna Sari Tanju Maya, lalu dibawa masuk. Maka permaisuri itu pun terlalu heran seraya bertanya kepada adinda Maharaja Bujangga Indera: Dimana adinda peroleh kanak-kanak ini dengan elok parasnya seolah-olah anak-anakan mas itu? Maka sembah Maharaja Bujangga Indera: Adapun sebabnya maka sayanda pergi bertapa karena sayanda telah tiga tahun kakanda kawinkan sayanda yang tiada sekali-kali diperolehnya jangakan anak rasanya itu pun tiada. Setelah itu, maka titah permaisuri kepada adinda Maharaja Bujangga Indera: Pemberinya siapa kanak-kanak ini? Maka sembah adinda baginda: Wah, kakanda tuan, ia itulah penunjuknya seri Batara

Bisnu dan pemberinya seri Batara Gangga. Maka titah permaisuri: Wah, adinda tuan, benar-benarlah tuan diperuntungkan Tuhan seru alam sekalian pada adinda yang beroleh kanak-kanak serta dengan inang pengasuhnya.

Setelah itu, maka permaisuri memanggil adinda tuanputeri Nila

(56a) Cahaya seraya katanya: Hai, adinda puteri, ambillah tuan kanak-kanak ini karena adinda tiada empunya anak. Maka sembah tuanputeri Nila Cahaya: Baiklah kakanda ambil karena patik belum tahu memeliharakan anak. Adapun tuanputeri Nila Cahaya sungguh ia berkata yang demikian, tetapi di dalam hatinya itu ingin juga sebabnya melihat kanak-kanak itu sangat elok dan kilau-kilauan, hendak ia segera menyambut kanak-kanak itu. Maka hatinya itu takut pada seri kakanda Maharaja Marakarma laki isteri.

Setelah itu, maka sembah tuanputeri Nila Cahaya, sembahnya: Ya, kakanda, dimana diperolehnya oleh kakanda baginda kanak-kanak itu? Maka titah permaisuri: Ya, adinda, inilah yang dicari oleh suami adinda, sebab inilah maka ia meninggalkan kerajaannya dan adinda dan negerinya yang ditinggalkannya itu. Setelah itu, maka tuanputeri Nila Cahaya itu pun menyembah kaki seri kakanda laki isteri lalu disambutnya kanak-kanak itu daripada dukungannya kakanda permaisuri seraya dipeluknya dan diciumnya kanak-kanak itu seraya katanya: Ya, kakanda, sebelumnya kakanda Bujangga Indera kembali, maka pada suatu malam adinda beradu, maka adinda terkejut daripada tidur, lalu adinda jaga. Maka seketika itu seri Batara Bisnu datang kepada adinda, maka baginda itu berkata: Hai, cucuku, sebabnya sayangku kepadamu dan kasihan kepada suamimu itu, maka aku beri padanya suatu permainan, ia itu permainannya bidadari sekerba dan terbitnya daripada taman Banjaran Sari, ia itu surgaloka adanya. Jika cucuku hendak ketahui, ia itulah bunganya surgaloka itu aku berikan permainan cucuku padanya. Maka sekarang ini jangan sekali-kali cucuku masygul dan berdukacita, terlebih baik cucuku bersuka-sukaan di dalam peterana.

ADAPUN setelah sudah tuanputeri Nila Cahaya berbicara dengan kakanda permaisuri, maka seri kakanda baginda itu pun berkata: Wah, adinda tuan, sebenarnya itu yang adinda puteri persembahkan pada adinda tuan, karena lagi tujuh hari yang adinda Bujangga Indera hendak kembali. Maka pada suatu malam sayanda pun bermimpi yang adinda Bujangga Indera itu ia kembali daripada perburuan, maka adinda ada membawa seekor anak burung bayan amat indah-indah sekali anak burung itu dan bulunya itu pun tujuh warna rupanya. Setelah

(56b) itu, maka anak burung itu adinda berikan kepada kakanda. Maka kakanda titahkan berbuat sangkaran. Setelah demikian, maka burung itu sayanda berikan kepada adinda puteri Nila Cahaya. Setelah sudah sayanda berikan kepada adinda puteri anak burung itu, maka sayanda itu pun terkejut daripada beradu dan hari pun telah siang.

Setelah seri Maharaja Marakarma telah berbicara, maka tuanputeri Nila Cahaya itu pun menyembah seri kakanda baginda laki isteri. Setelah sudah, maka tuanputeri Nila Cahaya itu pun berbangkit seraya mendukung kanak-kanak itu, lalu dibawa seraya dimandikannya. Setelah sudah, maka dibedakinya dan disalinkan pakaiannya dengan pakaian yang keemasan dan indah-indah bagaimana adatnya segala anak-anak raja yang besar-besar memakai, demikianlah diperbuat oleh tuanputeri Nila Cahaya. Maka semakin baik rupanya dan bertambah-tambah eloknya dan kilau-kilauan. Adapun puteri Dewi Ratna Sari Tanju Maya itu semakin lama, semakin besar dan semakin elok parasnya. Maka Maharaja Bujangga Indera laki isteri semakin hari bertambah-tambah kasih sayangnya. Maka seketika pun tiada boleh bercerai dengan anakanda baginda tuanputeri Dewi Ratna Sari Tanju Maya, demikian rasa hatinya baginda laki isteri.

SEBERMULA tuanputeri Nila Cahaya itu adalah kira-kira tiga hari lamanya yang tuanputeri peroleh anak. Maka pada suatu hari ia pun berdatang sembah kepada suaminya: Ya, kakanda, baiklah tuan pohonkan kepada seri kakanda baginda yang boleh kakanda keduanya berbuat suatu perjamuan makan minum kepada segala raja-raja dan menteri hulubalang dan rakyat kita yang hadir memegang titah perintah kakanda pada siang dan malam, istimewa segala pakir dan miskin dan berahmana, alamat kita mendapat daripada Tuhan semesta alam sekalian diberinya suatu permainan dari keinderaan supaya selamat sempurna sekaliannya itu.

Demi didengar oleh Maharaja Bujangga Indera sembah isterinya itu, maka ia pun pergi mendapatkan seri kakanda baginda keduanya: Hendaklah mupakat daripada patik telah mendapat bagai kehendak hati patik,

(57a) maka sekarang ini jika boleh seri kakanda baginda keduanya memberi titah kepada perdana menteri, biarlah ia suruh hadirkan barang-barang dan lain-lain sebagainya akan makanan segala orang-orang itu karena ada kaul patik: jika patik kembali daripada pertapaan dengan selamat dan patik peroleh bagai kehendak patik, maka patik menjamu segala rakyat patik dan memberi persalin kepada segala pakir dan miskin, demikian niat patik.

Setelah demikian, maka seri baginda itu pun memberi titah kepada perdana menteri: Kamu suruh hadirkan bagai segala barang akan makan-makanan dan kamu suruh hadirkan segala orang-orang negeri akan berbuat khemah¹ di luar kota, biarlah di dalam tiga hari lamanya aku hendak diperbuatnya itu. Setelah itu, maka perdana menteri itu pun menyembah seri baginda, lalu ia keluar mendapatkan segala menteri-menteri seraya bertitah kepadanya. Ada yang disuruh mencari orang-orang perbuat khemah, ada yang disuruh mencari segala barang-barang akan makanan seri baginda keduanya hendak menjamu segala orang-orang isi negeri itu. Setelah sudah ia memberi titah kepada segala menteri, maka perdana menteri itu pun masuk pula mengadap. Maka pada hari itu juga segala orang-orang itu pun berbuat bagai titah seri baginda.

Setelah tiga hari itu, maka khemah itu pun habis diperbuat oleh orang-orang itu dan segala barang-barang itu pun telah berhimpunlah. Maka keempat harinya itu perdana menteri menyuruh memotong segala binatang. Maka beberapa puluh kerbau dan sapi, dan lembu, dan banteng, dan kijang menjangan, dan kancil, dan beberapa puluh ayam, dan itik, dan angsa. Setelah sudah, maka perdana menteri masuk persembahkan kepada baginda keduanya.

Setelah itu, maka seri baginda menitahkan perdana menteri himpulkan segala raja-raja dan raja-raja penghulu hulubalang dan segala menteri dan sida-sida bentara dan orang-orang isi negeri Anta-Beranta daripada pakir dan miskin dan segala berahmana yang adalah di dalam negeri itu. Setelah berhimpun sekaliannya itu pada keesokan harinya, apabila ketika zuhur ia itulah berhimpunlah sekaliannya, maka seri baginda keduanya itu pun menjamu segala raja-raja dan menteri hulubalang dan balatentera

(57b) sekaliannya itu diperjamu oleh seri baginda keduanya dengan makan dan minum dan bersuka-sukaan dengan segala bunyi-bunyian.

Adapun segala raja-raja dan menteri dan penghulu hulubalang dan sida-sida bentara diperjamu oleh seri baginda keduanya di dalam istana dan perdana menteri dititahkan oleh seri baginda menjamu di dalam pintu kota kepada segala hulubalang dan balatentera dan segala rakyat sekaliannya dititahkan oleh seri baginda menjamu pada khemah yang di luar kota itu pun diperjamunya dengan makan minum dan bersuka-sukaan dengan segala bunyi-bunyian dipermainkan oleh orang-orang itu terlalu ramai. Adapun segala bunyi-bunyian itu dititahkan oleh seri

¹ حیمه (ср. персидское написание حیمه).

baginda kepada tiap-tiap penjuru kampung yang adalah di dalam negeri Anta-Beranta.

Apabila hari malam itu, maka dipasang oleh orang-orang segala dian dan kendil dan tanglung beratus-ratus yang di dalam istana baginda. Maka terangnya itu seperti hari siang. Maka pelita yang berlaksa-laksa yang terkena kepada pasang-pasang yang diperbuatkan oleh orang-orang itu tatkala Maharaja Bujangga Indera baharu kembali dari pertapaan yang di luar istana sampai di luar kota itu pun dipasang orang-orang. Maka terlebih pula ramainya dan terangnya antara tiga malam lamanya, demikian lagi seri baginda keduanya menjamu segala orang-orang besar dan segala rakyat seisi negeri Anta-Beranta antara tiga hari tiga malam diperjamunya oleh seri baginda keduanya dengan makan minum serta bersuka-sukaan, istimewa permaisuri dan tuanputeri Nila Cahaya itu pun menjamu segala orang-orang besar itu hingga tiga hari tiga malam lamanya baharulah halai.

Setelah sudah seri baginda keduanya menjamu segala rakyat di dalam negeri itu, maka datang keempat harinya, maka Maharaja Bujangga Indera menitahkan perdana menteri dan kepada bendahari suruh mengeluarkan beberapa keti derham dan dinar perak dan tembaga akan didermakan kepada segala raja-raja dan menteri dan hulubalang balatentera dan rakyat sekalian dan kepada segala pakir dan

(58a) dan miskin dan segala yang piatu dan yatim, istimewa segala maharesi dan brahmana itu karena niatnya Maharaja Bujangga Indera: Jika aku kembali daripada pertapaanku dengan selamat sempurna dan aku peroleh bagai kehendak hatiku, maka aku berbuat suatu perjamuan kepada rakyatku dan aku dermakan padanya bagaimana adatnya segala raja-raja itu.

Setelah sudah diperbuatkan oleh baginda niatnya itu, maka terlalu sukacitanya rasa hatinya baginda laki isteri itu bermain-main dengan anakanda baginda tuanputeri Dewi Ratna Sari Tanju Maya, demikian lagi seri Maharaja Marakarma laki isteri itu sentiasa hari bersuka-sukaan dengan anakanda baginda tuanputeri Ratna Lela Mengerna Sari itu.

ADAPUN tuanputeri Dewi Ratna Sari Tanju Maya pada ketika itu adalah kira-kira umurnya tiga bulan. Maka besarnya itu adalah seperti anak yang tiga tahun umurnya itu. Maka seketika itu Maharaja Bujangga Indera laki isteri dan seri Maharaja Marakarma laki isteri diiringkan dayang-dayang dan biti-biti perwara itu membawa anakanda puteri Ratna Sari Tanju Maya kepada maligai yang baharu diperbuat, lalu ditaruhnya serta dengan inang pengasuhnya empat orang bidadari dan

dayang-dayang manusia tujuh orang dan biti-biti itu pun tujuh orang menjadi kawan anakanda baginda bermain-main di atas maligai dan beberapa banyak daripada segala permainan yang warna-warna rupanya sekaliannya itu ditatahkan permata pancawarna.

Setelah seri baginda laki isteri keduanya sudah membawa anakanda baginda di atas maligai itu, maka baginda keduanya dan permaisuri keduanya itu pun turun daripada maligai itu, maka seri baginda keduanya itu menitahkan raja penghulu hulubalang yang bernama raja Gerdan Syah Dewa dan tujuh orang hulubalangnya dan seratus lima puluh orang balatenteranya dengan alat senjatanya dan beberapa banyak warna bedil dan peluru dan enam buah meriam itu ditaruh kepada maligai akan berkawal maligai itu. Apabila seri baginda keduanya sudah titahkan sekaliannya itu, maka seri baginda keduanya dan permaisuri keduanya itu pun berangkat pula

(58b) ke istana.

Setelah seri Maharaja Marakarma laki isteri dan Maharaja Bujangga Indera laki isteri telah kembali ke istana, maka seri baginda itu pun bermohon kepada adinda Maharaja Bujangga Indera hendak kembali ke negeri Kemala Hikmat. Maka beberapa ditahan oleh adinda baginda laki isteri akan seri kakanda baginda laki isteri, tiada juga boleh. Maka titah seri baginda: Wah, adinda tuan, biarlah kakanda keduanya kembali karena lama juga kakanda tinggalkan negeri kakanda, lagipun kehendak kakanda hendak berangkat ke negeri Puspa Sari, entah bagaimana akan halnya ayahanda bunda baginda karena telah lima bulan kakanda tiada pergi melihat.

Demi Maharaja Bujangga Indera mendengar titah seri kakanda baginda, maka baginda laki isteri itu tiada berdaya lagi seraya sembahnya: Wah, kakanda, melainkan mana suka kakanda tuan, jika demikian, manakala kakanda tuan hendak berangkat? Maka titah seri kakanda baginda itu: Pada esok hari pada ketika dinihari. Setelah itu, maka Maharaja Bujangga Indera itu pun menitahkan kepada perdana menteri: Biarlah hadirkan rata kenaikan seri kakanda baginda dan pedati akan memuat barang-barang dan inang pengasuhnya dan dayang-dayang pada esok hari, dan kamu titahkan kepada hulubalang dan balatentera seri kakanda baginda, biarlah esok hari ia itu berhadir.

Setelah sudah Maharaja Bujangga Indera memberi titah kepada perdana menterinya sekalian itu, maka ia pun masuk mengadap paduka seri kakanda baginda dua laki isteri. Maka seketika itu persantapan baginda itu pun dibawa orang-orang ke hadapan baginda keduanya itu. Maka seri baginda keduanya itu pun menjamu segala raja-raja dan menteri hu-

lubalang sida bentara dengan makan minum serta bersuka-sukaan dan bunyi-bunyian itu pun dipertainkan oleh orang-orang. Adapun permaisuri dan tuanputeri Nila Cahaya itu pun makan dan minum serta bersuka-sukaan dengan segala para puteri dan isterinya segala menteri dan isterinya raja penghulu hulubalang dan orang-orang yang ada hadir dengan permaisuri. Setelah tengah malam, maka seri baginda keduanya berhenti daripada menjamu, maka segala raja-raja dan orang-orang

(59a) itu pun masing-masing pulang kerumahnya. Maka seri Maharaja Marakarma laki isteri dan Maharaja Bujangga Indera laki isteri masing-masing masuk beradu kepada biliknya.

Apabila hari siang itu, maka baginda keduanya dan puteri keduanya itu pun bangunlah seraya berbasuh muka. Setelah sudah, maka seri baginda laki isteri itu pun memakai dengan selengkapnyanya. Setelah sudah memakai, maka seri baginda laki isteri dan Maharaja Bujangga Indera laki isteri itu pun duduk, lalu santap segala makanan yang telah beradat santapan pagi hari. Setelah sudah, maka seri baginda laki isteri itu pun bermohon pula kepada adinda baginda laki isteri. Setelah itu, maka Maharaja Bujangga Indera itu pun menyembah kaki seri kakanda baginda. Setelah sudah, maka ia menyembah kaki kakanda permaisuri. Maka dipeluk dan dicium oleh permaisuri akan tuanputeri Nila Cahaya seraya bertangis-tangisan dan tuanputeri Nila Cahaya itu pun berpeluk dan bercium kepada anakanda tuanputeri Ratna Lela Mengerna Sari dan permaisuri itu pun berpeluk dan bercium kepada anakanda puteri Ratna Sari Tanju Maya. Setelah sudah, maka segala raja-raja dan menteri dan hulubalang sekaliannya itu datang menyembah kaki seri baginda dan segala para puteri itu pun menyembah kaki permaisuri. Adapun segala perkakas dan barang-barang dititahkan oleh perdana menteri itu memuat ke pedati.

Setelah sudah muat segala barang-barang, maka rata kenaikan seri Maharaja Marakarma dan ratanya raja Syah Peri dan ratanya Maharaja Bujangga Indera itu pun datang di hadapan istana. Maka seri baginda laki isteri itu pun naik serta dengan anakanda baginda suatu rata dan raja Syah Peri dan raja Lela Syah naik pada ratanya dan Maharaja Bujangga Indera itu pun naiklah pada ratanya. Setelah sudah seri baginda dan raja Syah Peri dan raja Bujangga Indera telah naik pada ratanya itu, maka empat hulubalang yang bergendaraan kuda memegang pedang terhunus itu pada kanan dan kiri ketiganya rata dan dua puluh empat balatentera berkuda memegang pedang

(59b) terhunus di hadapan rata seri baginda dan dua puluh empat balatentera berkuda memegang pedang di belakang ratanya raja Syah

Peri, dan empat menteri muda-muda itu pada kanan dan kiri rata ketiganya itu mengiringkan seri baginda. Setelah sudah, maka berjalanlah sekaliannya itu menuju jalan ke negeri Anta-Beranta antara negeri Kemala Hikmat.

Apabila rata seri baginda itu sampai kepada persimpangan jalan antara negeri Anta-Beranta dan negeri Puspa Sari, maka ketiganya rata berhenti. Maka seri Maharaja Marakarma itu pun bertitah kepada Maharaja Bujangga Indera: Wah, adinda, baiklah adinda kembali pula. Maka adinda baginda itu pun menyembah seri kakanda baginda, lalu baginda itu berbalik serta dengan dua menteri dan hulubalang dan dua puluh balatenteranya sekaliannya itu berkuda mengiringkan rata baginda kanan dan kiri seraya berjalan menuju jalan ke negeri Anta-Beranta.

Adapun seri Maharaja Marakarma apabila adinda baginda telah menyembah seri kakanda baginda laki isteri, maka rata seri baginda itu pun berjalan lantas menuju jalan ke negeri Kemala Hikmat. Maka tiada beberapa lama antaranya seri baginda itu berjalan, maka seri baginda itu pun sampailah ke negeri Kemala Hikmat, lalu masuk kota kedua rata itu lantas ke hadapan pintu istana itu. Apabila rata seri baginda telah sampai di hadapan istana, maka kedua rata itu pun berhenti dan segala balatentera yang mengiringkan seri baginda itu pun berbanjarlah pada sisi jalan kanan dan kiri. Setelah sudah, maka raja-raja penghulu hulubalang keduanya ia itu raja Syah Peri dan raja Lela Syah itu pun segera turun, lalu berdiri pada sisi rata seri baginda kanan kiri. Setelah itu, maka raja penghulu hulubalang raja Rum Syah dan mangkubumi itu pun datang menyambut seri baginda laki isteri dan anakanda baginda turun daripada ratanya.

Setelah sudah baginda laki isteri telah turun, maka keduanya itu pun menyembah seri baginda laki isteri. Setelah sudah, maka segala raja-raja dan menteri-menteri

(60a) hulubalang dan bentara itu pun datang menyembah seri Maharaja Marakarma laki isteri dan berjabat tangan kepada raja Syah Peri dan raja Lela Syah. Setelah sudah sekaliannya itu menyembah, maka seri baginda laki isteri itu berjalan masuk ke istana di pengadapan dengan segala raja-raja. Maka permaisuri dan anakanda baginda lalu masuk lantas ke peterana.

Setelah permaisuri sampai di hadapan peterana, maka segala para puteri dan isterinya segala menteri hulubalang datang menyembah kaki permaisuri. Setelah sudah menyembah permaisuri, maka ia pun menyambut anakanda baginda tuanputeri Dewi Ratna Sari Tanju Maya seraya didukungnya serta diciumnya ia itu berganti-ganti segala para

puteri, istimewa segala dayang-dayang seraya dipeluknya dan diciumnya akan anakanda baginda itu. Setelah sudah segala para puteri itu menyembah permaisuri itu, lalu permaisuri naik ber duduk ke balai peterana, demikian lagi seri baginda. Setelah sudah segala raja dan menteri hulubalang sekaliannya itu menyembah, maka seri baginda lalu naik ke atas singgasana ber duduk, maka segala raja-raja itu masing-masing ber duduk kepada kursinya itu.

HATTA beberapa lamanya Maharaja Bujangga Indera berjalan kembali daripada mengiringkan seri kakanda baginda serta dengan dua raja-raja hulubalang dan balatenteranya, apabila hari petang, maka rata baginda itu pun sampailah ke negeri Anta-Beranta, lalu masuk kota lantas ke istana itu. Setelah rata baginda itu sampai, maka keduanya raja-raja penghulu hulubalang itu pun segera turun daripada ratanya datang kepada sisi rata baginda kanan dan kiri dan hulubalang serta nya itu pun berdiri berbanjar pada sisi jalan di hadapan pintu istana. Setelah itu, maka raja penghulu hulubalang Bekerma Dewa dan perdana menteri itu pun datang mengalu-alukan baginda. Maka baginda itu turun daripada ratanya, maka baginda itu masuklah ke istana. Setelah itu, maka baginda masuk ke peterana mendapatkan isteri baginda tuanputeri Nila Cahaya. Setelah itu, maka baginda pun keluar pula kepada segala raja-raja dan menteri hulubalang, lalu baginda ber duduk kepada sebuah kursi yang keemasan diadap oleh segala raja-raja dan menteri hulubalang bentara duduklah

(60b) berbicara.

Maka tiada beberapa lamanya baginda ber duduk, maka persantapan baginda itu pun dibawa orang. Maka baginda itu santaplah dengan segala raja-raja dan menteri hulubalang dengan makan minum serta bersuka-sukaan dengan segala bunyi-bunyian. Maka tuanputeri Nila Cahaya itu pun menjamu dengan segala para puteri dan isterinya segala menteri hulubalang. Setelah sudah baginda laki isterinya menjamu segala raja-raja dan segala para puteri sekaliannya, maka segala raja-raja dan menteri hulubalang sekaliannya itu bermohon masing-masing pulang ke rumahnya dan baginda laki isteri itu pun masuklah kepada bilik peraduan, lalu beradu itu.

Apabila hari siang itu, maka bangunlah baginda laki isteri, lalu pergi mandi ke taman diiringkan segala dayang-dayang dan biti-biti. Setelah baginda laki isteri sampai di taman itu, lalu baginda laki isteri naik ke maligai mendapatkan anakanda baginda tuanputeri Ratna Sari Tanju Maya seraya disambutnya dan didukungnya, lalu dibawa turun pergi mandi di kolam bersama-sama dengan bunda baginda. Setelah baginda

ketiganya telah mandi itu, lalu naik daripada mandi dan bersalin baginda ketiganya dan memakai baginda ketiganya.

Setelah sudah, maka baginda ketiganya itu pun bermain-main seraya memetik segala bunga-bunga dan buah-buahan, maka diberikan kepada anakanda baginda. Apabila baginda ketiganya telah bermain-main di dalam taman, maka baginda itu kembalilah membawa anakanda naik pada maligai seraya diserahkan kepada inang pengasuhnya bidadari keempatnya.

ADAPUN tuanputeri Dewi Ratna Sari Tanjumaya itu semakin besar dan semakin hari itu bertambah-tambah elok parasnya. Maka baginda laki isteri itu semakin lama, semakin bertambah-tambah cinta kasih serta sayangnya itu seperti menenteng minyak yang penuh, demikian rasanya baginda laki isteri itu.

Setelah baginda laki isteri telah serahkan anakanda kepada inang pengasuhnya itu, maka baginda laki isteri itu pun berangkat turun pula dari maligai, lalu pulang ke istana diiringkan oleh dayang-dayang. Adapun selama baginda beroleh anakanda puteri Ratna Sari Tanjumaya daripada pertapaan dan sebab tuahnya anakanda baginda daripada

(61a) sebab pemberinya seri Batara Bisnu dan seri Batara Gangga, maka negeri Anta-Beranta itu menjadi baiknya sekali-kali daripada rakyat baginda laki-laki dan perempuan dan orang beranak itu pun banyaklah dan orang-orang isi negeri jarang sakit pening dan mati. Maka segala orang-orang yang berhuma itu pun jadilah, maka padi dan gandum itu pun banyaklah. Maka negeri Anta-Beranta itu menjadi makmur, segala makan-makanan dan orang-orang yang berniaga itu pun tiada berhenti pergi datang dan beroleh laba, dan orang-orang yang berdagang pada tiap-tiap kedai dan pekan itu beroleh keuntungan dan segala saudagar itu pun pergi datang membawa segala dagangan yang indah-indah dan yang ajaib-ajaib.

Maka segala orang-orang isi negeri daripada laki-laki dan perempuan sediakala hari dan malam bermain-main dan bersuka-sukaan dengan makan minum. Maka segala permainan itu pun ramai pada tiap-tiap hari dan malam serta dengan segala bunyi-bunyian itu tiada halai, melainkan pada ketikanya pergi tidur, baharulah berhenti, demikian lagi baginda laki isteri di dalam istana itu sentiasa hari baginda menjamu segala raja-raja dan menteri hulubalang dan sida-sida bentara dan balatentera baginda yang beribu-ribu, semakin hari bertambah-tambah derma dan kurnia baginda terlalu limpah sekali. Adapun gendung perbendaharaan itu pun bertambah-tambah pada tiap-tiap hari dan bulan, masuklah di dalam perbendaharaan daripada permata dan mas dan perak daripada hasil negeri, dan Maharaja Bujangga Indera itu sentiasa hari utus-mengutus

antara negeri Anta-Beranta ke negeri Kemala Hikmat kepada seri Maharaja Marakarma dan ke negeri Puspa Sari kepada Maharaja Indera Angkasa dan ke negeri Pelinggam Cahaya kepada Maharaja Mengindera Sari seraya berkirim surat dan kirim-mengirim segala makan-makanan dan segala benda yang indah-indah, demikianlah riwayatnya yang diceriterakan oleh sahibu'lhikayat. Wallahua'lam bissawab.

ALKESAH. Maka tersebutlah riwayat isterinya Maharaja Mengindera Sari bernama tuanputeri Nila Kesuma Mayang Mengurai di negeri Pelinggam Cahaya. Kepada suatu malam tuanputeri itu

(61b) beradu itu tiga berputera dengan baginda itu, maka pada ketika tengah malam tuanputeri itu pun terkejut daripada tidurnya sebabnya anakanda raja Mengindera Danta Rupa itu menangis dengan sedih suaranya itu. Maka beberapa dibujuknya oleh tuanputeri akan anakanda, tiada juga ia hendak diam. Maka tuanputeri pada ketika itu juga sadarkan kakanda baginda seri Maharaja Marakarma dan permaisuri Cahaya Hairani yang telah tiga bulan kakanda baginda berputera, maka belum juga kakanda pergi mendapatkan kakanda baginda di negeri Kemala Hikmat melihat anakanda baginda puteri Ratna Lela Mengerna Sari. Maka di dalam pikir hatinya tuanputeri Mayang Mengurai: Sangatlah aku ini digusari oleh kakanda baginda laki isteri. Maka seketika itu juga tuanputeri itu menangis.

Adapun seketika tuanputeri menangis terkenangkan saudaranya kakanda baginda Maharaja Marakarma, maka suaminya Maharaja Mengindera Sari itu pun terkejut, lalu baginda itu pun bangun seraya makan sirih. Setelah sudah baginda makan sirih, maka baginda bertanya kepada isterinya: Wah, adinda tuan, apa mulanya adinda menangis? Maka sembah tuanputeri: Wah, kakanda tuan, adapun sayanda ini menangis karena di dalam tidur sayanda mendengar yang anakanda Mengindera Danta Rupa menangis amat sedih suaranya itu. Maka itulah sebabnya sayanda terkejut, lalu jaga. Maka seketika itu juga sayanda terkenangkan kakanda baginda laki isteri yang telah tiga bulan kakanda baginda berkirim surat memberi khabar yang kakanda permaisuri telah berputera. Maka belum juga kakanda membawa sayanda ke istana. Maka pada sangka sayanda tentulah kakanda baginda laki isteri gusarlah.

Demi baginda mendengar sembah isterinya itu, maka titah baginda: Wah, adinda tuan, sabarlah, nantilah, pada esok hari kakanda berkirim surat kepada kakanda baginda itu. Apabila hari siang, setelah baginda telah berbasuh muka, maka baginda itu bertitah: Hai, perdana menteri, perbuatkan aku suatu surat kepada seri kakanda baginda Maharaja Marakarma yang aku tiga berputera tiga hari lagi yang aku hendak datang

mendapatkan seri kakanda baginda keduanya. Setelah itu, maka perdana menteri itu pun menyembah, lalu

(62a) ia mendapatkan bentara disuruh perbuat surat seperti titah baginda.

Maka tiada beberapa lamanya, maka surat itu telah diperbuatnya. Maka perdana menteri itu pun membawa surat itu seraya dipersembahkan kepada baginda. Maka baginda itu pun membaca surat itu. Setelah sudah dibaca surat itu, maka dimeterai surat itu. Setelah sudah, maka ditutup oleh perdana menteri. Setelah sudah ditutup, maka titah baginda: Suruhlah bawa surat ini. Maka perdana menteri itu pun menyuruh kepada seorang hulubalang seraya titah baginda kepadamu membawa surat ini kepada seri kakanda baginda maharaja Marakarma. Setelah itu, maka hulubalang itu pun menyembah perdana menteri, lalu ia berjalan mendapatkan gendaraannya. Setelah itu, maka berjalanlah hulubalang itu menuju jalan ke negeri Kemala Hikmat, siang dan malam tiada berhenti lagi.

HATTA maka tiada beberapa lamanya hulubalang itu berjalan membawa surat, maka adalah kira-kira sehari semalam, maka ia pun sampailah ke hadapan pintu kota negeri Kemala Hikmat. Maka ia pun lantas masuk kota, lalu ke hadapan istana. Apabila hulubalang itu sampai di hadapan istana, maka penunggu pintu itu pun datang bertanya khabar seraya katanya: Hai, hulubalang dari mana dan pesuruh raja manakah itu? Maka kata hulubalang: Aku ini pesuruhnya raja Mengindera Sari yang menjadi raja di negeri Pelinggam Cahaya.

Setelah itu, maka penunggu pintu itu pun menyambut surat itu, lalu dibawa masuk diberikan kepada perdana menteri. Maka perdana menteri itu pun membawa surat seraya diberikan kepada bentara. Maka bentara itu pun persembahkan surat itu kepada seri Maharaja Marakarma. Maka seri baginda itu pun bertanya: Hai, perdana menteri, surat dari mana datangnya itu? Maka sembah perdana menteri: Ya, tuanku, surat daripada Maharaja Mengindera Sari. Maka titah seri baginda: Hai, bentara, baca olehmu surat ini. Maka bentara itu pun menyembah, lalu dibacanya surat itu demikian bunyinya:

Bahwa sembah serta khidmat takzim ma attakrim

(62b) daripada adinda raja Mengindera Sari laki isteri yang adalah di dalam negeri Pelinggam Cahaya. Maka datanglah surat ini ke bawah hadirat paduka seri kakanda baginda Maharaja Marakarma yang menjabat takhta kerajaan empat buah negeri. Maka adalah peri menyatakan surat ini yang beberapa banyak maaf seri paduka kakanda baginda laki isteri yang adinda laki isteri pohonkan supaya jangan kiranya seri

paduka kakanda keduanya berdukacita kepada adinda isteri sebabnya lama seri paduka kakanda beri tahu yang paduka kakanda permaisuri berputera, maka belum juga adinda keduanya datang mendapatkan paduka seri kakanda baginda keduanya. Adapun sebabnya maka adinda keduanya tiada segera datang, karena saudara seri paduka kakanda tuanputeri Mayang Mengurai sesudahnya ia berputera, maka sentiasa juga dengan sakitnya, maka baharulah di dalam setengah bulan ini adalah ia sehat tubuhnya daripada itu. Jika seri paduka baginda terima, hendaklah adinda tiga berputera ini datang mendapatkan seri kakanda tiga berputera. Dalam itu pun adinda keduanya pohonkan maaf seri paduka kakanda baginda keduanya itu adanya. Tamat alalam.

Apabila sudah dibaca oleh bentara surat itu, maka seri Maharaja Marakarma itu bertitah kepada hulubalang yang membawa surat itu: Hai, hulubalang, kamu persembahkan salamku kepada raja kamu manakala raja kamu akan datang, maka aku adalah menanti. Setelah sudah seri baginda bertitah kepada hulubalang, maka seri baginda berikan padanya lima derham. Setelah itu, maka seri baginda itu bertitah: Hai, perdana menteri, suruhlah berikan makan dan minum pada hulubalang itu bagaimana patutnya.

Setelah sudah hulubalang itu makan dan minum, maka ia pun datang mengadap seri baginda seraya bermohon dan menyembah seri baginda. Maka titah seri baginda itu: Kamu kembali dengan segera. Maka hulubalang itu pun berjalan keluar mendapatkan gendaraannya, lalu ia berjalan keluar kota menuju jalan ke negeri Pelinggam Cahaya. Maka ia pun berjalan siang dan malam tiada

(63a) berhenti lagi.

ADAPUN Maharaja Mengindera Sari sepeninggal hulubalang pergi membawa surat kepada seri Maharaja Marakarma itu, maka baginda itu pun bertitah kepada isterinya tuanputeri Mayang Mengurai: Hai, adinda tuan, baiklah adinda berlengkap dan tuan hadirkan segala barang-barang yang akan dibawa kepada seri kakanda. Maka tuanputeri menyuruh segala dayang-dayang itu hadirkan segala pakaian dan makan-makanan dan segala permainan kanak-kanak yang indah-indah hendak dikasih kepada anakanda kakanda baginda tuanputeri Dewi Ratna Lela Mengerna Sari. Apabila segala inang pengasuh dan dayang-dayang sudah hadirkan bagai titah tuanputeri sekaliannya itu, maka ia pun persembahkan kepada tuanputeri. Maka tuanputeri itu pun persembahkan kepada baginda yang telah hadir sekaliannya itu.

Demi baginda mendengar sembah isterinya, maka baginda menitahkan perdana menteri: Biarlah suruh hadirkan rata kenaikanku dan

pedati memuatkan barang-barang dan dayang-dayang dan baginda menitahkan penghulu hulubalang raja Bekerma Mengindera dengan dua hulubalang serta dua puluh empat balatenteranya mengiringkan baginda itu dengan alat kelengkapannya. Setelah sudah baginda bertitah sekaliannya itu, maka baginda itu pun masuk pula ke istana, lalu duduk diadap oleh segala raja-raja dan menteri hulubalang dan bentara sekaliannya itu. Maka adalah kira-kira sehari semalam hulubalang yang membawa surat itu pergi, maka ia pun datang, lalu ia masuk persembahkan dan menyampaikan selamatnya seri Maharaja Marakarma kepada baginda. Setelah sudah, maka baginda laki isteri dan anakanda baginda ketiganya itu pun berangkat masuk mengadap paduka ayahanda bunda baginda Maharaja Puspa Indera.

Setelah sampai ke dalam, maka baginda laki isteri itu pun menyembah kaki ayahanda bunda baginda. Maka titah paduka bunda: Wah, anakku tuan keduanya, marilah kemari, seraya disambut cucunda raja Mengindera Danta Rupa seraya dipeluk dan diciumnya pada tuanputeri Mayang Mengurai dan kepada cucunda. Setelah sudah, maka raja Mengindera Sari laki isteri itu pun ber duduk seorang sebuah kursi hampir ayahanda bunda baginda. Setelah sudah

(63b) ber duduk, maka sembah Maharaja Mengindera Sari: Wah, ayahanda bunda tuan, adapun patik keduanya datang hendaklah patik ketiganya ini bermohon pada tuanku akan pergi melihati paduka kakanda Maharaja Marakarma laki isteri, karena dua bulan sudah kakanda memberi khabar yang kakanda laki isteri telah berputera, entah bagaimana akan halnya kakanda keduanya itu, sampai sekarang ini belum patik keduanya pergi mendapatkan, kalau-kalau kakanda keduanya itu berdukacita kepada patik keduanya ini.

Demi ayahanda bunda baginda mendengar sembahnya anakanda itu, maka titah ayahanda baginda: Manakala anakku hendak berangkat? Maka sembah Maharaja Mengindera Sari: Pada esok hari daripada pagi-pagi patik akan berangkat. Demi ayahanda baginda mendengar sembahnya anakanda yang demikian itu, maka titah ayahanda baginda: Wah, anakku tuan ketiganya! Jika anakku pergi, janganlah lama disana, niscaya rindulah ayahanda bunda akan cucuku. Setelah itu, maka sembah Maharaja Mengindera Sari: Wah, ayahanda bunda tuan, tiada lama patik pergi hingga sebulan lamanya juga.

Maka seketika itu hidangan persantapan itu pun diangkat ke hadapan majlis baginda keduanya dan segala raja-raja menteri hulubalang sekaliannya itu. Setelah sudah, maka baginda keduanya itu pun menjamu dengan segala raja-raja dan menteri hulubalang sekaliannya itu

dengan makan minum. Apabila baginda keduanya dan segala raja-raja itu sudah santap, maka baginda keduanya itu pun bangunlah berjalan-jalan. Adapun tuanputeri keduanya itu pun menjamu segala para puteri dan isterinya segala menteri hulubalang itu pun dengan makan minum serta bersuka-sukaan dengan segala bunyi-bunyian hingga jauh malam baharulah berhenti. Maka tiada beberapa lamanya itu masing-masing bermohon pulang dan Maharaja Mengindera Sari ketiga berputera lalu naik pada ratanya itu pun kembali ke taman Mendam Berahi.

Setelah sudah orang sekaliannya itu kembali, maka baginda laki isteri itu pun masuk kepada biliknya itu, lalu beradu. Adapun Maharaja Mengindera Sari setelah sampai ke taman, maka baginda laki isteri turun daripada ratanya lalu naik ke maligai seraya beradu.

(64a) Setelah dinihari, maka bintang pun belum padam cahaya dan margasatwa belum pada mencari mangsanya, maka gong pengerah itu pun berbunyiilah. Maka Maharaja Mengindera Sari tiga berputera itu pun bangunlah, lalu berbasuh muka baginda tiga berputera. Setelah sudah, maka baginda laki isteri itu pun memakai dengan selengkapnya. Setelah sudah, maka baginda laki isteri tiga berputera dan inang pengasuhnya empat orang itu pun telah hadirilah menanti tuanputeri.

Setelah sudah, maka baginda laki isteri serta anakanda baginda itu pun naiklah rata dan inang pengasuhnya tuanputeri keempat itu pun naik sebuah rata. Setelah sudah, maka rata keduanya itu pun berjalan, lalu masuk ke dalam kota. Setelah sampai di hadapan istana, maka rata keduanya itu pun berhentilah. Maka Maharaja Mengindera Sari tiga berputera itu pun turunlah, lalu masuk menghadap paduka ayahanda bunda baginda. Apabila sampai ke dalam istana, maka baginda laki isteri itu pun menyembah paduka ayahanda bunda baginda. Maka titah ayahanda baginda: Duduklah, anakku.

Setelah itu, maka anakanda baginda laki isteri itu pun duduklah seorang sebuah kursi menghadap paduka ayahanda bunda baginda. Maka paduka ayahanda bunda baginda itu pun duduklah makan minum dengan anakanda laki isteri. Setelah sudah, maka Maharaja Mengindera Sari laki isteri itu pun bermohon kepada paduka ayahanda bunda baginda hendak berjalan. Maka titah baginda: Mana sukanya anakku tuan. Setelah itu, maka Maharaja Mengindera Sari laki isteri itu pun menyembah kaki ayahanda bunda baginda seraya dipeluk dan dicium oleh paduka bunda baginda kepada tuanputeri Mayang Mengurai dan kepada cucunda raja Mengindera Danta Rupa. Apabila sudah, maka Maharaja Mengindera Sari itu pun berjabat tangan kepada segala raja-raja dan segala menteri dan hulubalang yang tinggal menunggu ayahanda

baginda dan tuanputeri Mayang Mengurai itu pun menyembah kepada segala para puteri dan isterinya segala menteri dan hulubalang perempuan sekaliannya itu. Maka sekalian perempuan itu pun memeluk dan mencium pada tuanputeri Mayang Mengurai dan pada anakanda raja Mengindera Danta Rupa.

Setelah sudah, maka Maharaja Mengindera Sari laki isteri itu pun berjalan keluar dari istana di

(64b) iringkan oleh ayahanda bunda baginda dan sekalian raja-raja dan menteri hulubalang dan segala para puteri itu. Adapun perdana menteri setelah Maharaja Mengindera Sari laki isteri berjalan keluar istana, maka ia pun mengerahkan orang-orang membawa segala barang-barang dan segala makan-makanan seraya dimuatkan ke pedati. Setelah sudah dimuatkan segala barang-barang itu, maka perdana menteri itu persembahkan kepada baginda. Setelah itu, maka Maharaja Mengindera Sari tiga berputera dan seorang raja penghulu hulubalang naiklah suatu rata dan inang pengasuh empat orang pada suatu rata.

Setelah sudah baginda laki isteri dan inang pengasuh keempatnya naik ke rata itu, maka dua menteri yang muda-muda itu berkuda memegang pedang terhunus dan dua puluh empat balatentera berkuda memegang pedang terhunus pada sisi rata keduanya kanan dan kiri dan dua hulubalang yang muda memegang pedang dan panah serta berkuda di hadapan rata baginda dengan lima puluh hulubalang sekalian berkuda dan memegang pedang terhunus. Setelah hadir sekaliannya itu, maka rata keduanya dan pedati keduanya itu pun berjalanlah keluar kota seraya menuju jalan ke negeri Kemala Hikmat.

Adapun baginda laki isteri berjalan itu, dimana baginda bertemu tempat yang permai, maka disanalah baginda sudah berhentikan rata baginda, lalu baginda laki isteri dan orang-orang sekaliannya itu turun bermain-main dan mandi. Setelah sudah mandi, maka baginda laki isteri dan raja penghulu hulubalang itu pun santaplah. Setelah sudah, maka orang-orang sekaliannya itu pun makan dan minum. Setelah sudah baginda laki isteri bersantap, lalu bermain-main dan bersuka-sukaan. Maka tiada beberapa lamanya baginda laki isteri bermain-main itu, maka baginda bertitah kepada raja penghulu hulubalang: Hai, tuan, titahkan balatentera tuan berhimpun pada gendaraannya. Maka seketika itu juga berhimpunlah masing-masing naik ke atas gendaraannya dan baginda laki isteri dan raja penghulu hulubalang dan anakanda baginda naiklah kepada rata baginda dan inangda keempatnya itu pun naiklah pada ratanya dan segala barang-barang itu pun dimuatkan pula ke pedati itu. Setelah sudah, maka rata keduanya dan pedati itu pun

(65a) itu pun berjalan bagaimana perihal permulaan, demikian baginda berjalan itu bagai yang tersebut di hadapan ini.

SEBERMULA Maharaja Mengindera Sari berjalan setelah sehari semalam di jalan itu, maka baginda itu pun sampai pada dusun negeri Puspa Sari itu. Maka hulubalang yang seorang itu pun segeralah memacu kudanya, lalu masuk ke dalam negeri Kemala Hikmat lantas ke hadapan istana seri Maharaja Marakarma seraya persembahkan yang Maharaja Mengindera Sari itu hampir lagi datang. Demi seri baginda mendengar yang demikian itu, maka seri baginda itu pun memandang kepada raja penghulu hulubalang Syah Peri dan raja Lela Syah. Apabila dua raja-raja itu melihat yang seri baginda itu memandang kepadanya, maka kedua raja-raja itu pun segeralah berbangkit daripada kursinya seraya berdatang sembah kedua raja-raja itu kepada seri baginda. Maka titah seri baginda: Mana suka tuan keduanya.

Setelah itu, maka raja Lela Syah itu pun segeralah titahkan balatenteranya dua puluh empat orang dengan dua hulubalang sekaliannya itu bergendaraan dan memegang pedang terhunus pergi mengalu-alukan Maharaja Mengindera Sari. Apabila raja Lela Syah dengan balatenteranya itu datang keluar kota Kemala Hikmat kepada suatu padang antara sejam lamanya sampai ke pintu kota Kemala Hikmat. Maka disanalah raja Lela Syah dengan balatenteranya itu menantikan maharaja Mengindera Sari datang.

Apabila baginda melihat dari jauh yang raja penghulu hulubalang serta balatenteranya itu lagi menanti, maka baginda itu bertitah: Segeralah dapatkan orang-orang itu. Setelah rata baginda itu sampai kepada tempat raja Lela Syah itu, maka raja itu pun persembahkan kepada baginda sembahnya: Ya, tuanku dipersilakan oleh seri paduka baginda, maka inilah patik dititahkan oleh seri paduka baginda mengalu-alukan yang dipertuan. Setelah sudah, maka raja Lela Syah itu pun berjalan dengan balatenteranya dua belas orang di hadapan rata baginda dan dua hulubalang itu berjalan pada sisi rata kanan dan kiri dan dua belas balatenteranya itu di belakang rata baginda seraya mengiringkan, lalu masuk kota negeri Kemala Hikmat.

HATTA apabila raja Lela Syah telah pergi diiringkan balatenteranya dua puluh empat orang pergi mengalu-alukan maharaja Mengindera Sari itu, maka seri

(65b) maharaja menitahkan kepada menteri menghiasi istana dan singgasana akan tempat duduk maharaja Mengindera Sari, istimewa permaisuri Cahaya Hairani menitahkan segala dayang-dayang menghiasi

peterana tempat duduknya adinda puteri Mayang Mengurai dan segala para puteri dan bilik peraduan ditaruhkan tirai dan kelambu lelangsé.

Setelah sudah hadir sekaliannya itu, maka seri maharaja Marakarma pun hadir menanti dengan segala raja-raja di pengadapan dan segala menteri yang muda-muda hadir menanti di luar pintu istana, dan segala hulubalang-hulubalang itu masing-masing dengan balatenteranya ia itu berbanjar pada sisi jalan raya kanan dan kiri dari hadapan pintu istana sampai pada pihak pintu kota Kemala Hikmat.

Adapun barisannya segala balatentera itu lengkap dengan bedil dengan beberapa puluh tunggul panji-panji yang warna-warna. Maka jukan alamat kerajaan tiga buah itu pun terdiri di hadapan pintu istana dua dan di atas pintu kota suatu terdiri yang panji-panjinya itu sampai ke tanah. Adapun segala bedil dan meriam itu sekaliannya dibubuh obat. Telah hadir sekaliannya sehingga dipasang juga. Setelah musta'ed sekaliannya itu adalah kira-kira jam pukul sembilan pagi.

Maka ratanya Maharaja Mengindera Sari itu pun masuk kota. Setelah sudah rata baginda itu lalu daripada pintu kota, maka dipasang orang meriam yang di atas kota enam kali. Apabila rata baginda itu sampai pada pintu istana, maka datanglah seorang raja penghulu hulubalang Syah Peri namanya pada sisi kanan rata dan seorang raja pada sisi kiri rata baginda seraya membuka pintu kaca rata itu. Setelah sudah terbuka pintu rata, maka Maharaja Mengindera Sari itu pun turun disambut oleh raja Syah Peri tangan baginda itu, lalu turun.

Setelah sudah baginda itu turun, maka raja penghulu hulubalang baginda itu turun. Setelah sudah ia turun, maka raja itu menyambut tangan tuanputeri dan anakanda baginda raja Mengindera Danta Rupa seraya didukungnya. Apabila baginda laki isteri sudah turun daripada ratanya, maka datanglah sekalian menteri-menteri itu

(66a) mengiringkan baginda laki isteri tiga berputera masuk ke istana. Manakala baginda laki isteri telah masuk ke istana, maka berbunyi bedil tiga kali berturut-turut. Apabila baginda datang ke pengadapan, maka seri Maharaja Marakarma itu pun berdirilah di tengah pengadapan. Maka raja Mengindera Sari itu pun segeralah datang menyembah kaku seri kakanda baginda. Maka seri baginda itu pun segera menyambut tangan adinda baginda, lalu didakapnya oleh seri baginda. Setelah sudah, maka isteri baginda tuanputeri Mayang Mengurai itu pun menyembah kaki seri kakanda baginda. Maka segeralah disambut tangan adinda. Maka tuanputeri Mayang Mengurai itu pun memeluk leher kakanda seri baginda, lalu diciumnya muka kakanda serta dengan tangisnya. Maka segala raja dan menteri-menteri yang ada sekaliannya itu belas mendengar tangisnya tuanputeri ia itulah alamatnya orang bertemu dengan saudara.

Setelah sudah Maharaja Mengindera Sari berjabat tangan kepada segala raja, maka datanglah segala menteri menyembah kaki Maharaja Mengindera Sari. Setelah sudah, maka baginda keduanya itu pun mengiringkan adinda tuanputeri Mayang Mengurai masuk ke peterana. Apabila tuanputeri Mayang Mengurai datang ke peterana, maka kakanda permaisuri Cahaya Hairani lagi menanti dengan segala para puteri. Setelah terpandang oleh tuanputeri Mayang Mengurai pada kakanda permaisuri, maka tuanputeri itu pun segeralah menyembah kaki kakanda permaisuri. Maka kakanda permaisuri itu pun segeralah memeluk leher adinda puteri seraya diciumnya dan bertangis-tangisan keduanya itu.

Setelah sudah bertangis-tangisan, maka permaisuri itu pun menyambut anakanda raja Mengindera Danta Rupa seraya dipeluknya dan diciumnya anakanda baginda itu. Adapun adinda tuanputeri Mayang Mengurai itu pun segeralah menyambut anaknya kakanda permaisuri Dewi Ratna Lela Mengerna Sari seraya didukung dan dipersalinnya anakanda raja Mengindera Danta Rupa dengan pakaian kanak-kanak raja yang indah-indah.

ADAPUN seri baginda setelah tuanputeri Mayang Mengurai telah bertemu dan berpeluk cium dan bertangis-tangisan dengan permaisuri, maka seri baginda itu pun membawa adinda baginda keluar kepada singgasana tempatnya seri

(66b) baginda diadap segala raja-raja.

Setelah sampai pada tempat itu, maka titah seri kakanda: Wah, adinda, baiklah adinda berduduk. Maka adinda baginda itu pun menyembah seraya sembanya: Baiklah kakanda tuan berduduk. Maka titah seri baginda: Tuan-tuan sekalian baiklah berduduk. Maka segala raja-raja itu pun berduduk masing-masing pada kursinya mengadap singgasana baginda keduanya itu. Setelah baginda keduanya dan segala raja-raja telah berduduk, maka bedil itu pun dipasang, maka segala hulubalang itu pun membawa balatenteranya kembali ke tempatnya masing-masing. Setelah sudah, maka segala hulubalang-hulubalang itu pun masuk mengadap seri baginda. Maka apabila segala hulubalang itu datang ke pengadapan, maka titah seri baginda: Hai, tuan-tuan hulubalang, aku menerima kasihnya tuan-tuan sekaliannya itu. Maka sekalian hulubalang-hulubalang itu pun menyembah baginda keduanya sembahnya: Daulat, seri paduka yang dipertuan, sedianya patik sekaliannya ini menjunjung titah yang dipertuan seumurnya patik sekalian ini.

Setelah sudah, maka titah seri baginda: Duduklah tuan-tuan hulubalang sekalian. Maka sekaliannya itu pun menyembah seri baginda, lalu berduduk. Maka tiada beberapa lamanya segala hulubalang-hulubalang itu berduduk, maka minuman itu pun dibawa orang kepada

segala hulubalang-hulubalang itu. Maka seketika itu baginda bertitah: Hai, tuan-tuan, santap sirih. Maka sekaliannya itu pun menyembah baginda keduanya, lalu santap sirih. Adapun seri baginda dan adinda baginda itu kepada puan mas bertatahkan permata, intan, dan mirah, dan zemrut, dan segala raja-raja itu puannya mas, dan segala menteri hulubalang itu kepada puan perak, beberapa puluh beraturan di hadapannya mereka itu.

Apabila adinda Maharaja Mengindera Sari telah santap sirih, maka adinda baginda itu bertanya daripada perihalnya adinda raja Bujangga Indera itu telah kembali daripada pertapaannya. Maka seri kakanda itu pun menceritakan¹ segala perihalnya adinda baginda dari permulaannya datang ke sudah-sudahannya, yang adinda baginda itu beroleh suatu anak perempuan terlalu elok parasnya, pemberinya seri Batara Bisnu dan seri Batara Gangga serta dengan empat orang inang pengasuhnya, baharulah kakanda kedua itu kembali dari sana. Setelah demikian, maka

(67a) persantapan seri baginda itu pun dibawa orang ke hadapan majlis seri baginda dan baginda kedua dan segala raja-raja dan menteri hulubalang sekaliannya itu. Maka seri baginda menjamu segala raja dan menteri hulubalang bentara sekaliannya dengan makan minum serta bersuka-sukaan dengan segala bunyi-bunyian. Adapun permaisuri itu pun menjamu segala para puteri dan adinda puteri Mayang Mengurai dengan demikian juga.

Setelah sudah makan dan minum itu, maka seri baginda itu memberi tempat kepada adinda baginda laki isteri pada suatu bilik pada sisi istana seri baginda lengkap dengan geta peraduan dengan tirai kelambunya. Setelah itu, maka masing-masing mendapatkan biliknya dan segala raja dan menteri hulubalang sekaliannya itu pun masing-masing bermohon kembali masing-masing ke rumahnya itu.

HATTA maka adalah kira-kira sebulan lamanya maharaja Mengindera Sari tiga berputera di negeri Kemala Hikmat, maka baginda itu pun bermohon kepada seri kakanda Maharaja Marakarma hendak kembali ke negeri Pelinggam Cahaya, maka kata kakanda baginda: Mana kehendak hati adinda keduanya. Setelah demikian, maka seri kakanda itu memberi persalin akan adinda baginda laki isteri dan anakanda baginda dengan segala pakaian yang keemasan dan indah-indah dan segala permainan daripada mas, perak dan suasa kepada anakanda Mengindera Danta Rupa dan kepada segala orang-orang yang

¹مہر تراکی

mengiringkan adinda baginda nugerahkan dinar perak dan tembaga masing-masing dengan kadarnya.

Setelah tiga hari lamanya, maka adinda baginda itu bermohon pula kepada seri kakanda baginda keduanya, maka seri kakanda baginda itu pun bertanya: Manakala adinda hendak berangkat? Maka sembah adinda baginda: Pada esok hari. Setelah demikian, maka titah seri baginda kepada mangkubumi: Hai, kamu katakan, biarlah hadirkan gendaraan adinda baginda dan pedati yang memuat segala barang-barang.

Setelah keesokan harinya, maka seri baginda laki isteri dan adinda baginda tiga berputera dan raja-raja dan menteri hulubalang duduklah santap segala

(67b) makanan yang beradat persantapan pagi-pagi hari itu. Apabila seri baginda dan adinda baginda dan segala raja-raja menteri hulubalang yang mengiringkan adinda baginda berangkat kembali, maka titah seri baginda: Sudah hadir sekaliannya itu? Maka sembah mangkubumi: Ketika dinihari patik sudah hadirkan. Setelah itu, maka mangkubumi bertitah: Biarlah muatkan segala barang-barang ke pedati. Setelah sudah, maka mangkubumi masuk persembahkan yang sekaliannya itu telah hadir dan rata kenaikan baginda adalah di hadapan pintu istana itu.

Demi didengar oleh maharaja Mengindera Sari yang telah hadir sekaliannya, maka baginda laki isteri itu pun menyembah pada seri kakanda baginda laki isteri serta berpeluk dan berciumlah adinda puteri dengan permaisuri kakanda baginda serta bertangis-tangisan keduanya itu. Setelah sudah, maka Maharaja Mengindera Sari laki isteri dan anakanda baginda dan seri kakanda baginda dan permaisuri itu pun berjalan keluar istana seraya mendapatkan ratanya. Maka Maharaja Mengindera Sari tiga berputera dan raja penghulu hulubalang naiklah suatu rata dan inangda empat orang naik suatu rata, maka menteri hulubalang dan balatentera yang berkuda itu pun masing-masing bagaimana seketika baginda datang, demikian pula tatkala baginda kembali itu. Setelah sudah, maka berjalanlah rata dan pedati menuju jalan ke negeri Pelinggam Cahaya.

Maka adalah antaranya sehari semalam baginda berjalan kembali, maka rata baginda itu pun masuk kota negeri Pelinggam Cahaya lantas ke istana baginda itu. Setelah baginda itu sampai pada pintu istana, maka rata baginda itu pun berhentilah. Maka segala menteri dan hulubalang itu pun masing-masing turun daripada gendaraannya seraya datang menyambut baginda tiga berputera. Setelah baginda tiga berputera telah turun, maka baginda tiga berputera berjalan masuk ke istana, lalu mendapatkan paduka ayahanda bunda baginda seraya menyembah.

Maka bunda baginda itu segera menyambut cucunda, lalu didukungnya dan dipeluk dan diciumnya.

Setelah demikian, maka anakanda baginda itu pun menyampaikan salam takzimnya paduka seri kakanda laki isteri. Setelah sudah, maka Maharaja Mengindera Sari laki isteri bermohon seraya menyembah sembahnya: Hendak kembali ke taman Mendam Berahi. Maka titah ayahanda

(68a) bunda baginda: Mana suka anakku. Setelah sudah, maka baginda laki isteri itu pun berjalan keluar mendapatkan rata baginda, lalu berjalan ke taman Mendam Berahi tempat baginda bersenang. Adapun adat baginda laki isteri apabila pagi hari, maka baginda laki isteri itu pun masuk kota, lalu ke istana masuk mengadap paduka ayahanda bunda baginda sampai malam hari, sesudahnya baginda habis bersantap dengan paduka ayahanda baginda dengan segala raja-raja dan menteri hulubalang. Manakala orang-orang sekalannya telah berangkat kembali, maka baginda laki isteri itu pun bermohon dan berangkat kembali ke taman Mendam Berahi.

SYAHADAN maka tersebutlah ceriteranya anakanda baginda raja Mengindera Danta Rupa dipeliharakan oleh ayahanda bunda baginda adalah kira-kira umurnya empat tahun setengah, maka semakin besar, semakin baik parasnya dan budi pekertinya itu amat sempurna kepada segala raja-raja dan anak-anak raja dan anak-anak hulubalang yang menjadi kawannya bermain-main pada siang dan malam. Adapun pada suatu hari Maharaja Mengindera Sari berduduk dua laki isteri seraya memandang kepada anakanda lagi ia bermain-main sama dengan kanak-kanaknya. Maka baginda berpikir dalam hati baginda: Anakku itu semakin hari, semakin besar. Baiklah aku suruh ajarkan sesuatu pengetahuan yang beradat kepada anak raja-raja.

Setelah sudah baginda berpikir yang demikian, maka baginda itu pun bertitah kepada tuanputeri Mayang Mengurai yang sebagai pikir hati baginda. Maka sembah isteri baginda: Melainkan mana baiknya pada kakanda, sayanda turutlah. Setelah itu, maka baginda itu pun bertitah: Hai, perdana menteri, carikan kamu suatu berahmana yang pandai daripada segala ilmu zahir batin dan nujum seteruian dan pirasat dan ilmu hikmat dan bermain segala senjata dan mengadu kesaktian supaya aku suruh mengajari anakku ini.

Setelah sudah baginda bertitah kepada perdana menteri yang demikian itu, maka perdana menteri menyembah baginda seraya bermohon kepada baginda, lalu ia keluar. Setelah sampai di luar itu, maka ia pun memanggil menteri-menteri yang di bawah perintahnya empat orang dan

bertitah kepada empat orang hulubalang seraya katanya: Hai, menteri keempat dan hulubalang keempatnya! Adapun titah yang dipertuan kepadamu pergi mencari suatu begawan yang pandai daripada segala ilmu dan hikmat

(68b) tipu perang dan pandai bermain segala senjata atau di bumi atau di atas kuda daripada itu. Maka baiklah anakku dan seorang hulubalang berjalan pada pihak masyrik dan seorang berjalan pada pihak maghrib dan seorang kepada pihak paksina dan demikian juga pada pihak daksina dan kamu hulubalang seorang masing-masing membawa orang kadarnya lima puluh orang, tetapi pada esok pagi ketika dinihari biarlah anakku berangkat masing-masing pergi mencari yang sebagai titah perintah yang dipertuan.

Setelah sudah perdana menteri memberi perintah yang demikian, maka ia pun masuk persembahkan kepada baginda. Maka titah baginda: Titahkan pada bendahari, biarlah ia mengeluarkan empat ratus derham tembaga daripada perbendaharaan dan kamu bahagikan kepada menteri dan hulubalang serta balatenteranya. Maka seketika itu juga bendahari membawa harta itu. Maka perdana menteri itu pun bahagikan masing-masing dengan kadarnya. Setelah keesokan harinya, maka menteri dan hulubalang keempatnya itu pun berjalan diiringkan balatenteranya yang sebagai titah perintah baginda itu masing-masing membawa orangnya seraya berjalan masing-masing dengan jalannya itu.

HATTA maka adalah kira-kira setengah bulan lamanya yang empat menteri dan empat hulubalang berjalan mencari yang seperti titah perintah baginda itu. Maka menteri yang berjalan pada pihak paksina itu bertemulah suatu bukit terlalu amat besar dengan tingginya. Jikalau orang bermain-main kuda kadar enam kuda, maka mudah juga daripada besarnya itu. Maka bukit itu adalah tiga pangkat. Maka pangkat yang di bawah itu ia itulah yang amat lebar dan yang tengah itu sederhana dan pangkat yang di atas itu kecil. Adapun bukit itu tempatnya orang-orang bertapa dan di atas bukit itu adalah suatu begawan itu terlalu alim sekali daripada segala ilmu nujum dan seteruan. Maka sentiasa hari begawan itu menaklik kitabnya daripada ilmu falakiah dan ilmu firasat.

Maka pada hari tatkala menteri itu sampai kepada bukit itu, maka begawan itu adalah seorang anak laki-laki, umurnya adalah kira-kira tujuh tahun bernama Mahmud Mengindera. Maka begawan itu pun berkata kepada muridnya seorang dan pada anaknya itu: Hai, Mahmud, pergilah engkau keduanya turun sambut akan suruhan daripada raja Pelingam Cahaya dan engkau ajaklah naik ke tempatku ini dan orang-orangnya itu biarlah naik kepada pangkat yang pertama dan suruhan yang

(69a) dua orang biarlah naik kemari. Adapun begawan itu bertempat pada kedua pangkat bukit itu. Manalah begawan itu hendak bertapa, maka ia naik kemuncak bukit itu.

Apabila Mahmud dan anak murid ia mendengar titah begawan, maka ia pun terlalu heran kepada begawan itu tiada berubah daripada tempat duduknya, bagaimana ia boleh tahu yang ada orang-orang mencari dia itu. Maka heranlah murid dan anaknya begawan itu seraya tercengang-cengang. Setelah begawan itu melihat yang anaknya dan muridnya itu tercengang-cengang, maka begawan itu pun bertitah pula kepada anaknya dan muridnya. Maka Mahmud dan saudara muridnya itu pun berbangkit daripada tempat duduknya seraya menyembah keduanya, lalu ia berjalan turun ke bawah bukit itu.

Setelah ia sampai pada kaki bukit itu, maka dilihat oleh Mahmud dan saudara muridnya benarlah adalah orang banyak-banyak itu datang. Apabila menteri dan hulubalang itu melihat ada dua orang berdiri pada kaki bukit itu, maka ia pun segera datang mendapatkan dua orang itu. Setelah menteri dan hulubalang bertemu dua orang itu, maka ia pun berjabat tangan kepada Mahmud Mengindera dan saudara muridnya. Setelah sudah ia berjabat tangan, maka Mahmud Mengindera itu bertanya: Tuan-tuan dari mana dan hendak kemana tuan-tuan sekalian itu? Maka sahut menteri itu: Adapun aku sekalian itu datang dari negeri Pelinggam Cahaya karena aku dititahkan oleh rajaku mencari suatu begawan yang alim. Jika ada kiranya pada tempat ini yang demikian, maka hendaklah aku ajak mengadakan baginda itu.

Demi didengar oleh Mahmud Mengindera itu, maka Mahmud Mengindera dan saudara muridnya itu pun berdiam dirinya. Apabila menteri dan hulubalang melihat yang keduanya itu berdiam dirinya, maka menteri itu pun bertanya pula: Hai, orang-orang muda, bukit ini apa namanya dan tempat apa di atas bukit ini dan siapa yang diam pada bukit ini? Maka sahut Mahmud itu: Adapun bukit ini bernama Indera Logam tempatnya Batara Indera turun bermain-main. Maka yang jaga bukit ini ayah sayanda. Maka menteri itu bertanya pula: Apa namanya orang muda? Maka Mahmud itu berkata: Namanya ayahanda begawan Berma Indera dan pekerjaan ayah sayanda itu mengajari orang-orang dari segala ilmu. Apa juga yang dikehendaki oleh orang-orang itu?

Demi didengar

(69b) oleh menteri, maka iapun berkata kepada Mahmud Mengindera: Hai, orang muda, jika ada kiranya belas dan kasihan orang muda, bolehkan kiranya orang muda hantarkan sayanda ini naik ke atas bukit ini karena sayanda hendak bertemu kepada begawan itu.

Setelah demikian, maka menteri dan hulubalang dengan balatenteranya dan Mahmud Mengindera dan saudara muridnya itu pun berjalan, lalu naik ke bukit itu. Apabila Mahmud Mengindera dan menteri serta orang-orang yang mengiringkan itu sampai di atas bukit yang sepangkat, maka Mahmud Mengindera itu berkata: Biarlah kawan tuanku diam disini, melainkan tuanku kedua dan sayanda keduanya ini sayanda bawa bersama-sama pada ayah sayanda.

Setelah itu, maka menteri dan hulubalang diiringkan dengan Mahmud Mengindera dan saudara muridnya, lalu berjalan naik pada pangkat bukit yang kedua itu. Setelah menteri dan hulubalang itu sampai kedua pangkat bukit, maka Mahmud Mengindera itu pun segeralah masuk persembahkan, sembahnya: Wah, ayahanda, adalah seorang menteri dan seorang hulubalang hendak bertemu pada ayahanda. Maka kata begawan: Hai, anakku, suruhlah ia masuk karena ia itu suruhannya raja yang di negeri Pelinggam Cahaya.

Setelah itu, maka Mahmud Mengindera itu pun keluar mendapatkan menteri dan hulubalang seraya katanya: Hai, tuan-tuan dipersilakan oleh ayah sayanda itu ke dalam. Maka menteri dan hulubalang itu pun berjalan masuk diiringkan oleh Mahmud Mengindera. Apabila menteri dan hulubalang itu datang ke hadapan begawan, maka begawan itu pun memberi hormat kepada menteri keduanya, lalu ia bangun daripada tempat duduknya, seraya berdiri. Setelah menteri keduanya hampir kepada begawan, maka ia pun menyembah kaki begawan. Maka begawan segera menyambut tangan menteri dan hulubalang seraya dipermu-lianya oleh begawan akan menteri keduanya. Maka kata begawan: Ya, tuanku, baiklah tuan-tuan berduduk di atas balai ini. Maka menteri keduanya itu menyembah, lalu berduduk di atas balai bersama-sama dengan begawan. Setelah itu, maka begawan itu pun menunjukkan puannya seraya katanya: Baiklah tuan-tuan santap sirih. Maka menteri dan hulubalang itu pun menyembah, lalu santap sirih.

Setelah sudah ia santap sirih, maka begawan itu pun bertanya: Ya, tuan-tuan, apa hajatnya

(70a) tuan-tuan datang mendapatkan aku ini dan apakah yang dititahkan oleh syah alam? Maka sembah menteri: Adapun sayanda ini datang mendapatkan tuanku melainkan tuanku juga yang boleh ketahui akan datangnya sayanda keduanya ini. Maka yang dipertuan itu persilakanlah tuanku ke negeri Pelinggam Cahaya karena yang dipertuan itu hendaklah bertemu kepada *tuanku ini*. Maka kata begawan: “Ya, tuan-tuan, aku pohonkan barang dua hari lagi kita berjalan.

Setelah itu, maka menteri itu menolak kekanan dan ke kiri, maka dilihatnya terlalu banyak anak muridnya begawan itu masing-masing dengan pengajiannya. Maka seketika menteri dan hulubalang menghadap begawan itu, maka persantapan begawan dibawa dengan muridnya itu ia itulah daripada ubi, pisang, talas dan kimpul, ada yang direbus, ada yang dibakar itu dan beberapa bakul yang demikian juga dibawa oleh murid begawan kepada balatenteranya hulubalang yang ada kepada selapis bukit itu. Setelah hadirilah persantapan begawan itu, maka begawan itu pun berkata: Santaplah, tuan-tuan, barang sedapatnya karena tiada dengan seperti.

Setelah itu, maka menteri dan hulubalang itu pun berbasuh tangan, lalu santap bersama-sama dengan begawan itu. Maka menteri dan hulubalang itu tiada beberapa makan, maka ia pun sudahlah. Setelah itu, maka begawan itu beri suatu tempat kepada menteri keduanya itu. Apabila dua hari sudah yang menteri dan hulubalang diam di atas bukit itu, maka pada ketiga harinya begawan itu pun berkata: Ya, tuan-tuan, baiklah kita berangkat. Maka menteri dan kawan itu pun berlengkaplah serta dengan gendaraannya. Maka begawan itu pun berlengkaplah dengan anaknya Mahmud Mengindera. Setelah sudah, maka murid begawan itu pun hadirkan kuda begawan dan kuda anaknya begawan.

Setelah sudah lengkap sekaliannya, maka begawan dan anaknya serta menteri dan hulubalang itu diiringkan oleh empat anak muridnya begawan dan balatentera lima puluh orang, lalu berjalan turun dari atas bukit seraya menuju jalan ke negeri Pelinggam Cahaya. Maka ia pun berjalan pada siang dan malam tiada berhenti lagi. Maka beberapa ia melalui padang dan hutan rimba belantara, demikianlah perihalnya orang-orang itu **(70b)** berjalan itu adanya.

ARKIAN maka tersebut ceritera menteri yang tiga orang berjalan kepada pihak masyrik dan maghrib daksina, maka masing-masing menteri dan hulubalang itu membawa balatenteranya lima puluh orang masing-masing ia kembali dengan orang-orangnya, lalu masuk ke dalam kota lantas ke pengadapan seraya menghadap kepada perdana menteri ia persembahkan yang tiada bertemu dengan seorang begawan dan khabarnya pun tiada patik ketiganya ini mendengar. Maka perdana menteri itu memeriksai: Hai, kamu ketiganya, dimana-mana engkau berjalan? Maka sembah menteri seorang: Hamba berjalan kepada pihak maghrib, dan sembah ketiga menteri: Hamba berjalan ke pihak daksina. Maka perdana menteri bertanya pula: Dimana lagi menteri yang seorang itu, karena lama juga kamu keempatnya itu pergi, maka ia belum juga kembali? Setelah itu, maka perdana menteri itu pun persembahkan kepada Maha-

raja Mengindera Sari yang bagaimana sembahnya menteri ketiganya itu. Maka baginda itu pun heran mendengar sembahnya menteri ketiganya itu. Maka baginda bertanya pula: Mana menteri yang seorang lagi? Maka sembah perdana menteri: Belum ia kembali, tuanku. Maka baginda itu pun tanduk berdiam dirinya itu.

HATTA maka tiada beberapa lamanya menteri dan hulubalang yang berjalan dengan begawan Berma Indera bersama-sama dengan anaknya Mahmud Mengindera adalah kira-kira tiga hari dan tiga malam di jalan, maka ia pun sampai di negeri Pelinggam Cahaya, lalu masuk kota, lantas ke istana baginda. Apabila ia itu datang kehadapan istana, maka menteri dan hulubalang itu pun mendapatkan perdana menteri, lalu dipersembhkannya yang bagai titah baginda telah diperolehnya. Maka perdana menteri itu pun masuk persembahkan kepada baginda.

Demi baginda mendengar yang menteri itu beroleh bagai kehendak hatinya, maka baginda itu terlalu suka cita, lalu baginda itu pun bertanya: Hai, menteriku yang budiman, apa khabarmu? Adalah kamu peroleh seperti kehendak hatiku? Maka menteri itu pun menyembah seraya sembahnya:

(71a) Dengan daulat syah alam seboleh-boleh patik keduanya mencari sampai patik bertemu seperti titah yang dipertuan. Demi baginda mendengar sembahnya menteri itu, maka terlalu suikacita baginda seraya baginda memanggil perdana menteri, maka titah baginda: Titahkan pada bendahari beri apalah menteri dan hulubalang seorang seratus derham dan pada balatenteranya itu seorang dua puluh derham tembaga dan persalin dan perjamukan padanya.

Setelah itu, maka perdana menteri itu pun titahkan pada bendahari bagai titah baginda. Maka bendahari itu pun segera mengeluarkan daripada perbendaharaan beberapa banyak derham perak dan tembaga dan beberapa banyak persalin daripada pakaian menteri dan hulubalang serta pakaian balatenteranya itu. Setelah sudah baginda bertitah kepada perdana menteri memberi kurnia kepada menteri dan hulubalang itu, maka baginda itu berjalan keluar ke paseban, lalu mendapatkan begawan itu.

Apabila begawan itu melihat yang baginda datang mendapatkan dia itu, maka ia pun segeralah datang menyembah baginda. Maka baginda itu pun segeralah menyambut tangan begawan serta didakapnya oleh baginda pada begawan itu. Setelah demikian, maka diajak oleh baginda berjalan, lalu ke istana seraya dipimpinnya tangan begawan. Seraya sampai ke penghadapan, maka diberi oleh baginda suatu kursi yang keemasan. Maka titah baginda: Berduduklah, tuan. Maka begawan itu pun menyembah, lalu duduk bersama-sama dengan baginda. Maka titah

baginda: Santap sirih, tuan. Maka begawan itu pun menyembah, lalu santap sirih.

Apabila begawan itu telah makan sirih, maka baginda itu bertanya: Hai, tuanku, siapa nama tuan disebut oleh orang dan dimana tempat tuan diam? Maka sembah begawan itu: Adapun nama hamba begawan Berma Indera dan tempat hamba diam pada bukit Indera Logam. Maka baginda itu bertanya pula: Orang muda ini siapa yang bersama-sama dengan tuan? Maka sembah begawan: Ya, tuanku, anak hamba, tuanku. Maka titah baginda: Anakanda ini serupa sekali dengan anak hamba, tiada sekali-kali berlainan itu seperti orang yang bersaudara, demikian rupanya itu. Setelah demikian, maka baginda

(71b) memanggil anakanda baginda raja Mengindera Danta Rupa. Maka seketika itu juga anakanda baginda itu pun datang mengadap ayahanda baginda seraya menyembah ayahanda baginda dan kepada begawan serta berjabat tangan pada anaknya begawan itu. Apabila begawan itu melihat rupanya raja Mengindera Danta Rupa, maka begawan itu pun heran melihat rupanya raja Mengindera Danta Rupa yang bersama-sama sekali bagai rupanya anaknya Mahmud Mengindera itu.

ADAPUN Maharaja Mengindera Sari apabila baginda melihat rupanya anak begawan itu, maka baginda itu pun heran tercengang-cengang yang bersama-samaan sekali bagai pinang dibelah dua itu. Demikian pula begawan Berma Indera amat heran melihat rupanya kanak-kanak dua itu serupa sekali. Setelah demikian, maka baginda itu pun bertitah: Adapun maka sayanda memanggil tuan karena anak sayanda ini sampaikan hari ia sampaikan besar, maka hendaklah sayanda suruh belajar pada tuanku daripada segala ilmu dan hikmat mengadu kesaktian dan tipu perang dan bermain-mainkan senjata di atas kuda.

Setelah itu, maka kata begawan: Daulat, tuanku, jika kiranya tuanku tulus dan ikhlas bagai cita tuanku, maka dapatlah hamba mengajar anakanda yang dipertuan, tetapi hamba pohonkan ke bawah duli yang dipertuan yang sempurna, maka hamba pohonkan hendaklah hamba membawa paduka anakanda yang dipertuan ke tempat hamba pada bukit Indera Logam.

Demi baginda mendengar sembahnya begawan itu, maka titah baginda itu: Mana kiranya baik pada tuanku, melainkan sayanda menurut juga. Maka sembah begawan pula: Adapun maka sebabnya sayanda pohonkan paduka anakanda tuanku hendaklah hamba bawa ke tempat hamba, karena pada tempat hamba itu banyaklah anak-anak murid hamba itu akan paduka anakanda boleh menjadi kawan belajar dan menjadi kawan bermain-main ia itu pun daripada anak-anak menteri dan

anak-anak hulubalang daripada tiap-tiap pihak negeri. Maka titah baginda pula: Ya, tuanku, ada beberapa banyaknya murid-murid tuan? Maka sembah begawan itu: Kurang dua orang dengan anak hamba itu empat puluh orang. Setelah itu, maka titah baginda: Manakala tuan akan berangkat? Maka sembah begawan itu: Ya, tuanku, pada cita-cita hamba lagi tiga hari hamba akan berangkat.

(72a) Maka titah baginda: Mana baiknya tuan.

Setelah demikian, maka persantapan itu pun diangkat orang-orang ke hadapan majlis baginda dan begawan dan segala raja-raja menteri hulubalang. Setelah itu, maka baginda pun menjamu pada begawan dan sekaliannya dengan makanan yang lezat cita rasanya dan minuman-minuman serta bersuka-sukaan dan bunyi-bunyian itu pun ramai dipalu orang-orang. Apabila baginda sudah menjamu sekaliannya itu, maka baginda dan begawan itu pun makan sirih. Setelah sudah, maka baginda beri tempat kepada begawan dan anaknya di taman Mendam Berahi. Setelah sudah, maka baginda berangkat ke peterana seraya mendapatkan isterinya tuanputeri Mayang Mengurai.

Apabila baginda sampai ke dalam peterana seraya berduduk hampir tuanputeri Mayang Mengurai, maka baginda itu pun bertitah kepada isterinya: Ya, tuanku, hadirkan pakaiannya dan perbekalannya anakanda Mengindera Danta Rupa, karena paduka kakanda telah serahkan kepada begawan, biarlah ajarkan segala ilmu dan hikmat, tipu perang dan perinya mengadu kesaktian sekaliannya kakanda suruh ajarkan.

Setelah sudah, maka tuanputeri Mayang Mengurai himpulkan dayang-dayang. Ada yang berbuat segala juadah, ada yang berbuat makan-makanan dan inang pengasuhnya anakanda baginda itu hadirkan segala pakaiannya raja Mengindera Danta Rupa. Setelah sudah hadir sekaliannya itu, maka baginda bertitah kepada perdana menteri: Suruh orang-orang muatkan segala perbekalan dan makan-makanan itu ke pedati.

Apabila sampai ketikanya tiga hari itu, maka begawan itu pun bermohon kepada baginda seraya memegang tangan anakanda baginda raja Mengindera Danta Rupa. Maka baginda menitahkan perdana menteri: Suruh hadirkan dua buah rata, sebuah rata tiga pasang kuda pengela rata dan dua orang menteri dan empat hulubalang serta balatenteranya lima puluh orang akan mengiringkan baginda dua berputera. Setelah sudah lengkap sekaliannya itu, maka perdana menteri masuk persembahkan kepada baginda yang sekaliannya sudah hadir.

Demi baginda mendengar sembahnya perdana menteri, maka baginda itu pun membawa paduka anakanda kepada bundanya dan pada paduka bininda keduanya seraya dipeluknya

(72b) dan diciumnya akan paduka cucunda seraya bertangis-tangisan sekaliannya itu, istimewa paduka bunda tuanputeri Mayang Mengurai bagi mati rasanya. Setelah demikian itu, maka paduka bunda segeralah menyabut¹ cincin daripada jarinya seraya diberikan kepada paduka anakanda raja Mengindera Danta Rupa, maka dipeluknya dan diciumnya pula dan bertangis-tangisan permaisuri paduka anakanda. Maka baginda itu pun memimpin tangan pada anakanda baginda seraya berjalan keluar.

Setelah diluar itu, maka baginda dengan paduka anakanda naik suatu rata dan begawan dengan paduka anakanda Mahmud Mengindera naik suatu rata dan dua raja-raja yang mengiringkan baginda itu pun naik suatu rata. Adapun pengasuhnya raja Mengindera Danta Rupa empat orang ia itu dua anak-anak menteri dan dua orang anak-anaknya hulubalang bergendaraan kuda seraya mengiringkan rata baginda kanan dan kiri serta dengan hulubalang dan balatenteranya setengah itu bergendaraan kuda dan setengahnya berjalan di bumi mengiringkan pedati kanan dan kiri. Maka sekaliannya itu dengan alat senjatanya dengan payung kerajaan itu pun terkembang dan berumbai-umbaikan mutiara gemerlakkah rupanya.

Setelah hadir sekaliannya itu masing-masing dengan gendaraannya, maka bunyi-bunyian itu pun dipermainkan oleh orang-orang. Maka rata ketiganya itu pun berjalanlah keluar kota seraya menuju jalan ke bukit Indera Logam. Apabila raja ketiganya itu jauh dan tiada kelihatan, maka bunda dan bininda raja Mengindera Danta Rupa dan inang pengasuh dan dayang-dayang itu pun merataplah gemuruh suaranya orang-orang sekaliannya itu di dalam peterana itu, istimewa paduka bunda tuanputeri Mayang Mengurai berbagai-bagai ratapnya katanya: Wah, anakku tuan, sebiji hatiku dan tangkai kalbu bunda dan kedua biji mata bunda, sampainya hati tuan tinggalkan bunda, ketika yang mana kelak gerangan bunda bertemu tuan pula? Wah, anakku tuan, ajaklah bunda bersamasama barang kemana, dari kecil mula tiada pernah-² pernah² tuan bercerai dengan bunda barang seketika, sekarang ini mengapa tuan tinggalkan bunda? Maka beberapa pula lagi

(72a) tangis tuanputeri itu.

HATTA maka adalah kira-kira sehari semalam baginda dan anakanda dengan begawan serta anaknya diiringkan dua raja-raja dengan menteri serta balatenteranya berjalan beberapa melalui padang yang luas-luas dan hutan belantara dan gunung yang kecil-kecil itu. Apabila

¹ ميا بوء (следует mencabut).

² pernah.

baginda bertemu tempat yang indah, maka ada airnya itu jernih, maka baginda itu pun berhentilah bermain-main dan mandi dan makan minum dengan anakanda dan begawan serta anaknya. Setelah sudah, maka genderang pengerah tua tambur itu pun dipalu orang, maka orang sekaliannya itu pun berhadirlah dan masing-masing mendapatkan gendaraannya, lalu berjalan pula.

Maka ada kira-kira sehari semalam baginda berjalan itu, maka sampailah pada bukit Indera Logam. Setelah baginda dan sekaliannya itu sampai, maka baginda dan anakanda dan begawan serta anaknya dan orang-orang sekaliannya itu pun turun daripada gendaraannya. Setelah itu, maka sembah begawan sembahnya: Ya, tuanku, syah alam, baik yang dipertuan silakanlah naik pada bukit ini, maka inilah tempat hamba diam.

Maka baginda dan anakanda dan begawan serta anaknya dan raja-raja yang dua dan dua hulubalang dan dua orang menteri serta empat orang pengasuhnya anakanda baginda itu berjalan, lalu naik ke atas bukit itu. Maka orang-orang yang lain itu dan rata ketiganya itu tinggal pada bukit itu pada pasanggerahan menantikan baginda kepada tempat itu.

Apabila baginda dan begawan dan anakanda baginda serta orang-orang mengiringkan baginda itu sampai di atas bukit itu, maka baginda itu pun menoleh ke kanan dan ke kiri. Maka pikir baginda: Sesungguhnya bukit ini terlalu permai sekali serta dengan beberapa banyak daripada segala pohon-pohonan bunga-bunga dan buah-buahan itu.

Maka pada tengah bukit itu ada suatu taman dan pada sama tengah taman ada sebuah kolam. Adapun pasirnya taman itu berbagai-bagai batu permata daripada akek dan batu s.lim.n¹ dan warna batu-batu yang lain-lain itu dan airnya kolam itu terlalu jernih turun daripada kemuncak bukit dan pada tepi kolam itu ditanam oleh begawan warna bagai pohon bunga-bunga

(73b) dan kepada kolam itu beberapa banyak ikan daripada tambara mas dan ikan mil.m² dan udang dan pada tepi bukit sebelah kanan itu ada seponon nagasari besar pohonnya. Maka bunga-bunganya itu lebat dan harumnya semerbak baunya itu pada keliling bukit. Maka di bawah pohon itu ia itulah khemahnya tempat begawan tiga berputera terlalu besar khemah itu. Maka biliknya diperbuat oleh begawan enam buah itu, lengkap dengan geta peraduan manakala datang sahabat begawan, maka

¹ سليمان .

² ميلم .

itulah tempatnya kepada bilik-bilik itu. Dan di hadapan khemah pada sisi kanan dan kiri itu ditaruhnya balai besar tempatnya begawan mengajar segala murid-muridnya yang belajar padanya.

Apabila Maharaja Mengindera Sari dua berputera sudah berkeliling bukit itu, maka begawan itu pun menyembah seraya sembahnya: Ya, tuanku, baiklah tuanku persilakan naik pada kemuncak bukit ini. Setelah itu, maka baginda itu pun naik bersama-sama dengan begawan dua berputera pada kemuncak bukit itu. Apabila baginda dua berputera dengan begawan dua berputera sampai di atas bukit pada kemuncak itu, maka dilihat oleh baginda terlalu permai lagipun ada suatu khemah sederhana besarnya itu lengkap dengan segala perkakas rumah terlalu indah-indah sekalian itu dan di hadapan khemah itu adalah dua pohon cempaka bunganya warna. Maka keempat pohon itu bunganya terlalu lebat bunganya dan amat harum baunya dan amat indah-indah warnanya bunga itu. Maka daunnya itu pun rimbun, jika sekiranya hujan yang lebat, maka tiadalah basah orang yang bernaung¹ di bawah pohon-pohon itu dan kepada tiap-tiap pohon itu adalah suatu batu terhampar seperti tikar. Adapun batu yang keempatnya itu putih seperti kain yang putih.

Maka baginda itu pun bertanya: Khemah ini siapa yang punya? Maka sembah begawan: Tempat sayanda juga, jika sayanda bertapa, inilah tempat sayanda, tuanku, dan batu yang empat di bawah pohon itu tempatnya murid-murid sayanda bertapa. Maka siapa murid sayanda sampai ilmunya, maka bertapalah ia itu supaya menjadi kesaktiannya itu.

Apabila baginda sudah melihat perhiasan khemah dan tempatnya orang-orang bertapa, maka begawan itu pun di

(74a) ajaknya Maharaja Mengindera Sari melihat taman dan perhiasannya itu daripada segala pohon bunga-bunga yang indah-indah dan pada sama tengah taman itu ada suatu kolam ia itulah tempat mandinya murid-murid begawan yang hendak bertapa dan yang telah sampai tapanya itu. Apabila baginda dua berputera telah melihat segala perhiasan yang di atas kemuncak bukit itu, maka baginda itu pun bertitah kepada begawan: Hai, tuanku, marilah kita kembali pada tempat tuan yang sediakala. Maka sembah begawan: Baiklan, tuanku.

Setelah demikian, maka baginda dua berputera dan begawan diiringkan oleh murid begawan lalu berjalan turun pula pada tempat begawan pada sama tengah bukit itu. Setelah demikian, maka begawan melihat pula kesana-sini. Maka baginda itu terlalu heran melihat besarnya bukit itu. Jika sekiranya orang bermain kuda barang sepuluh orang berbanjar

¹ برناو اغ .

itu mudah sekali, maka demikian luasnya bukit itu serta dengan indah-indah perbuatannya bukit itu, terlebih pula daripada bukit Berjentera itu. ADAPUN bukit itu tatkala zaman dahulu tempatnya bermain segala jin peri dan dewa dan mambang, demikian perinya itu.

Apabila baginda dan begawan sampai pada khemahnya yang tempatnya begawan sediakala pada sama tengah bukit itu, maka sembah begawan: Ya, tuanku, baiklah yang dipertuan berduduk. Maka tiada beberapa lama baginda dan begawan berduduk, maka persantapan baginda itu pun dibawa oleh murid-muridnya begawan itu ke hadapan majlis begawan dan baginda dan menteri hulubalang baginda. Maka sembah begawan: Ya, tuanku, baiklah tuanku santap barang sedapatnya karena tiada dengan sepertinya, demikianlah rumahnya yang ada kepada hamba.

Setelah demikian, maka baginda dan begawan dan orang-orang yang mengiringkan baginda itu pun berbasuh tangan, lalu santap daripada pisang dan ubi dan talas yang dibakar dan yang direbus dengan daging kambing dan ikan yang ada di dalam kolam begawan itu. Setelah sudah baginda dua berputera dan begawan dan segala orang-orang baginda yang bersama-sama itu makan dan minum, maka segala hidangan itu pun diangkat oleh murid-muridnya begawan, lalu dibawa kepada balai besar. Maka segala murid-muridnya begawan itu pun makan dan minum.

Apabila baginda

(74b) dua berputera itu telah makan dan minum, maka begawan itu pun persembahkan baginda dua berputera suatu bilik akan tempat baginda dua berputera berasingkan diri. Adapun bilik itu di dalam khemahnya begawan itu, maka bilik itu lengkap dengan perhiasannya peraduan. Setelah hari itu malam, maka begawan laki isteri dan anaknya dan baginda dua berputera itu masing-masing mendapatkan bilik, lalu beradu dan segala kawan-kawan baginda itu pun beradu pada balai besar dengan murid-muridnya begawan itu. Apabila hari siang, maka baginda dua berputera berbangkit daripada beradu. Maka baginda dua berputera itu pun berangkat ke taman, lalu mandi kepada kolam. Setelah sudah, maka baginda keduanya kembali. Maka anakanda baginda itu pun duduk belajar kepada begawan itu.

SEBERMULA baginda dua berputera itu setelah tujuh hari lamanya dengan begawan Berma Indera di atas bukit Indera Logam, maka pada suatu malam baginda bermohon pada begawan hendak kembali ke negeri Pelinggam Cahaya. Maka sembah begawan: Ya, tuanku, manakala yang dipertuan hendak berangkat? Maka titah baginda: Esok hari pada ketikanya dinihari. Apabila begawan itu mendengar titah baginda

yang esok hari hendak kembali pula, maka ia pun berpikir: Apa pembalasku akan pengasuhnya baginda laki isteri yang aku ini didermakan beberapa derham dan dipersalinkan aku dan isteriku dan anakku itu diberikan beberapa pakaian yang indah-indah dan serupa pakaian dengan pakaiannya anakanda raja Mengindera Danta Rupa? ADAPUN sebabnya maka isteri baginda tuanputeri Mayang Mengurai berikan pakaian serupa dengan pakaiannya anakanda baginda itu karena rupanya anakanda baginda itu serupa dengan anaknya begawan tiada bersalahan sekali-kali.

Apabila begawan itu telah berpikir sekaliannya itu, maka ia pun menitahkan murid-muridnya: Hai, anakku, pergilah kamu himpulkan segala buah-buahan dan sayur-sayuran yang ada kepada bukit ini karena esok baginda hendak berangkat kembali. Maka seketika itu juga sekaliannya itu pun pergi. Ada yang mengambil buah-buahan, ada yang mengambil sayur-sayuran. Maka tiada beberapa lamanya murid-murid itu pun kembali seraya membawa segala buah-buahan dan sayur-sayuran seraya dimuatkan kepada pedati baginda. Setelah sudah, maka dipersembahkan kepada gurunya itu dan apabila baginda itu bermohon kepada begawan, maka baginda bertitah kepada raja penghulu hulubalang:

(75a) Suruh hadirkan segala orang-orang yang mengiringkan baginda tatkala datang ke bukit itu. Setelah sudah baginda bertitah kepada raja penghulu hulubalang, maka baginda dua berputera itu pun berangkat masuk beradu.

Setelah hari siang, maka baginda dua berputera itu pun terbangkit, lalu pergi mandi. Setelah sudah mandi, lalu baginda memakai pakaian baginda, lalu kembalilah baginda ke rumahnya begawan itu. Maka pada ketika itu baginda berpeluk dan bercium pada anakanda raja Mengindera Danta Rupa seraya baginda bertitah: Hai, anakku tuan, baik-baiklah tuan berhambakan diri tuan kepada guru tuan, janganlah tuan sama-samakan bagai tuan ada dengan ayahanda bunda tuan di negeri tuan sendiri itu. Maka berbagai-bagai bunyi tangis baginda dengan anakanda itu.

Setelah sudah, maka baginda itu pun berdakap kepada begawan seraya baginda bertitah: Ya, tuanku, penaruh sayanda kepada anak tuan karena budak jangan kiranya anak-anak murid tuan bengkeni dia itu. Demi begawan itu mendengar baginda bertitah yang demikian, maka iapun menyembah serta dengan tangisnya, karena tiada tertahan hatinya begawan itu melihat baginda itu menangis. Maka sekalian murid-murid begawan itu pun turut menangis. Maka sembah begawan: Ya, tuanku, jangan kiranya syah alam bermuram durja dan masygul hatinya yang dipertuan, sebabnya anakanda itu ada pada tempat sayanda. Maka tiada-

lah sayanda perbeda-bedakan dengan anak sayanda, sama juga sayanda perbuat bagai anak sayanda sendiri.

Setelah demikian, maka baginda itu mengeluarkan seratus derham perak baginda hadiahkan kepada begawan itu. Setelah demikian, maka titah baginda kepada seorang menteri: Suruh hadirkan segala gendaraanku dan gendaraannya segala raja-raja dan hulubalang dan balatenteranya baginda yang mengiringkan tatkala baginda datang ke bukit itu. Adapun yang ditinggalkan oleh baginda dua orang anak menteri dan dua orang anak hulubalang menjadi kawan anakanda baginda. Adapun anakanda baginda raja Mengindera Danta Rupa tatkala diserahkan kepada begawan itu adalah kira-kira umurnya itu sepuluh tahun. Setelah sudah, maka baginda itu memberi salam kepada begawan, lalu baginda beri alamat dengan mata kepada begawan, maka begawan itu segeralah memimpin tangan

(75b) anakanda seraya dibawa anakanda baginda pergi ke taman memetik segala bunga-bunga dan mengambil segala buah-buahan. Setelah itu, maka baginda itu pun berangkat turun dari bukit itu diiringkan anak-anak murid-murid begawan dan raja-raja dua orang.

Setelah sampai di bawah, lalu baginda naik ke atas rata baginda, maka menteri dan hulubalang serta balatenteranya itu masing-masing naik ke atas kudanya, lalu baginda berjalan menuju jalan ke negeri Pelinggam Cahaya. Maka tiada beberapanya baginda itu berjalan, maka sampailah di negeri Pelinggam Cahaya, lalu masuk ke istana seraya masuk ke peterana mendapatkan isteri baginda tuanputeri Mayang Mengurai, lalu baginda berduduk di atas balai gading bersama-sama dengan tuanputeri seraya baginda menceritakan¹ perihal indah-indah bukit Indera Logam serta dengan tanam-tanamannya yang berbagai-bagai rupa daripada pohon bunga-bunga dan peri baginda ceriterakan murid-murid begawan itu terlalu banyak sekaliannya itu daripada anak-anak menteri dan anak-anak hulubalang. Demi tuanputeri Mayang Mengurai mendengar perihalnya baginda, maka tuanputeri itu pun sukacita.

Adapun selama baginda telah kembali daripada bukit itu, maka tiap-tiap tiga hari sekali baginda laki isteri menitahkan orang berkuda membawa makanan yang sedap-sedap dan persalin pada anakanda dan kepada kawan-kawan anakanda baginda dan kepada anaknya begawan itu.

Apabila baginda telah kembali daripada bukit itu, maka begawan itu memulai mandikan raja Mengindera Danta Rupa serta kawan-kawannya

¹ مهر تراکن

yang empat orang itu pada kolam menjati. Setelah sudah dimandikannya, maka begawan itu memula mengajarkan kanak-kanak yang lima orang itu. Maka demikianlah pekerjaan begawan itu pada tiap-tiap hari. Manakala berhenti mengajarkan pada raja Mengindera Danta Rupa, maka dibawa oleh begawan pergi bermain-main di taman dan dibawa pergi berjalan-jalan di atas itu jua adanya.

HATTA maka tersebut ceriteranya tuanputeri Mayang Mengurai sepeninggalnya anakanda raja Mengindera Danta Rupa dibawa oleh begawan, maka tuanputeri itu sediakala hari itu bercintakan anakanda baginda dan sentiasa

(76a) dengan masygul hatinya melainkan menangis juga pada siang dan malam dan tiap-tiap tuanputeri makan dan tidur terkenangkan paduka anakanda yang sebiji-biji itu. Apabila tuanputeri teringat anakanda baginda, lalu tuanputeri meratap: Wah, anakku tuan, kedua biji mata bunda dan tangkai kalbu bunda, kemana juga gerakan pergi anakku tuan dan kemana juga dibuangkan oleh ayah tuan, ajaklah bunda tuan bersama-sama, tiada kuasa bunda menahan duka nestapa seumur hidup bunda tuan, tiada kuasa bunda tuan tinggalkan, jika ke laut api sekalipun, biarlah bunda bersama-sama, sampainya sekali hati anakku tuan melepaskan bunda tuan sendiri. Maka berbagai-bagailah ratapnya tuanputeri dan gemparlah bahananya tangis tuanputeri itu. Maka segala yang mendengar itu pun turut menangis dan meratap dan manakala baginda habis diadap orang-orang, maka baginda masuk membujuk isterinya tuanputeri seraya kata baginda itu: Diamlah, tuan, masakah anak kita ini kemana, karena kakanda lihat paduka anakanda itu semakin hari semakin besar. Jika kakanda tiada suruh ia belajar segala ilmu hikmat kesaktian itu, bagaimana kelak halnya karena ia anak laki-laki sebiji juga dan jika ia besar kelak, bagaimana halnya boleh menggantikan kerajaan kakanda itu karena tiap-tiap orang menjadi raja itu tiada mudah memerintahkan orang seisi negeri itu. Jikalau tiada berilmu dan pikir dan timbangan itu niscaya binasalah negerinya diserang oleh musuh itu, demikian pula orang berlaki isteri di dalam sesuatu rumah itu sama juga seperti suatu raja di dalam suatu negeri, jika tiada arif bijaksana dan budiman dan dermawan, maka sia-sialah kerajaannya itu, istimewa se-seorang laki-laki, jikalau kurang-kurang pandai ia memelihara hati isterinya dengan bujuk dan senda-guraunya, maka orang laki-laki itu tiada ia murah, maka ia kikir dengan isterinya, maka binasalah isi rumahnya, niscaya isterinya itu berbuat pekerjaan yang khinanat¹ dan

¹ (خیانت (следует) حیانة).

zinah, maka orang isi rumahnya itu menjadi sunyi-senyaplah. Maka daripada itu sebabnya kakanda berpikir

(76b) yang demikian, maka kakanda tukul hati kakanda melepaskan paduka anakanda itu.

Demi tuanputeri mendengar nasehat baginda, maka baharulah ia sadarkan rasa hatinya, lalu tuanputeri diam.

SYAHADAN maka adalah kira-kira lima bulan lamanya yang Maharaja Mengindera Sari kembali dari bukit Indera Logam membawa anakanda raja Mengindera Danta Rupa, maka pada suatu malam isteri baginda tuanputeri Mayang Mengurai berdatang sembah kepada baginda sebab terkenangkan hatinya paduka anakanda seraya sembahnya: Wah, kakanda tuan, marilah pergi melihat anakanda. Maka kata baginda: Baiklah, adinda tuan, hadirkan apa-apa yang dibawa kepada begawan dan kepada anakanda itu.

Maka pada ketika itu juga tuanputeri menitahkan inang pengasuhnya dan dayang-dayang perbuatkan segala makan-makanan dan barang pakaiannya paduka anakanda itu. Adapun tuanputeri Mayang Mengurai apabila tuanputeri itu berbuat sesuatu pakaian anakanda, maka diperbuat serupa pakaian kepada anak begawan itu. Maka apa pakaiannya raja Mengindera Danta Rupa memakai, maka Mahmud Mengindera memakai pakaian yang demikian rupanya itu, maka jika orang-orang melihat raja Mengindera Danta Rupa memakai serupa pakaian dengan Mahmud Mengindera itu, seolah-olah orang bersaudara itu karena rupanya kanak-kanak kedua itu serupa bagai pinang dibelah dua dan pakaiannya itu pun serupa, tiada perbedaannya sekali itu.

Setelah sudah tuanputeri suruh hadirkan sekaliannya itu, maka tuanputeri itu persembahkan kepada baginda, maka titah baginda: Baiklah pada tiga hari lagi kita akan berangkat itu. Maka seketika itu juga baginda menitahkan perdana menteri berbuat sepucuk surat kepada begawan yang tiga hari lagi baginda laki isteri akan datang bermain di atas bukit ini. Setelah surat itu habis ditulis, maka perdana menteri membawa surat itu kepada baginda. Setelah habis surat itu dibaca oleh baginda, maka titah baginda: Berikan surat ini kepada seorang hulubalang, suruhlah ia bawa kepada begawan ke bukit Indera Logam.

Maka perdana menteri itu membawa surat itu, lalu diserahkan kepada seorang hulubalang seraya katanya: Hai, hulubalang,

(77a) kamu dititahkan oleh baginda membawa surat ini ke bukit Indera Logam kepada begawan Berma Indera. Maka hulubalang itu segeralah mengambil surat ini, lalu ia mengambil kudanya seraya digen-

darainya, lalu dipacu kudanya, lalu ia berjalan menuju jalan ke bukit Indera Logam.

HATTA maka adalah kira-kira hulubalang berjalan dari pagi sampai ketika 'asar, maka ia mendapat bukit itu. Setelah ia sampai kepada bukit itu, lalu ia naik ke atas bukit yang sepangkat. Setelah ia sampai disitu, maka hulubalang itu bertemu seorang muridnya begawan. Maka hulubalang itu bertanya: Dimana adanya begawan itu? Maka kata murid itu: Adanya begawan kedua pangkat bukit ini, seraya dihantarkan hulubalang itu naik pada dua pangkat bukit itu.

Apabila hulubalang itu bertemu kepada begawan, maka ia pun menyembah begawan itu, maka begawan itu segeralah menyambut tangan hulubalang. Setelah sudah ia menyembah, maka surat itu diberikan kepada baginda. Maka baginda itu pun segeralah membuka surat itu, lalu dibacanya. Setelah sudah dibacanya surat itu, maka begawan mengucapkan seribu syukur yang dipertuan laki isteri hendak datang bercemarmarkam kaki baginda laki isteri ke bukit ini. Setelah demikian, maka kata begawan: Hai, hulubalang, pada esok harilah tuan kembali karena hari ini telah petang. Setelah itu, maka begawan itu bertitah kepada murid-muridnya: Hai, anak-anakku, pada esok hari kamu bersihkan jalan daripada kaki bukit sampai di atas bukit dan taman keduanya dan tepi kolam itu, karena Maharaja Mengindera Sari laki isteri hendak datang bermain-main pada bukit ini.

Setelah demikian, maka titah begawan: Hai, hulubalang, pada esok harilah tuan kembali karena hari ini telah petang. Setelah itu, maka begawan itu bertitah kepada murid-muridnya: Hai, anak-anakku, pada esok hari kamu bersihkan jalan daripada kaki bukit sampai di atas bukit dan taman keduanya dan tepi kolam itu karena Maharaja Mengindera Sari laki isteri hendak datang bermain-main pada bukit ini. Setelah sudah begawan itu memberi titah pada segala murid-muridnya yang demikian, maka begawan itu menyuruh beri makan dan minum pada hulubalang yang membawa surat.

Setelah keesokan harinya daripada pagi-pagi, maka bangunlah segala murid-murid begawan itu pergilah membersihkan segala jalan dan taman dan tepi-tepi kolam masing-masing dengan pekerjaannya itu. Maka tiada beberapa lamanya ia itu mengerjakan pekerjaan itu habislah. Setelah itu, maka begawan menyurat suatu surat kepada Maharaja Mengindera Sari. Setelah surat itu habis ditulis, maka diberikan kepada

(77b) tangan hulubalang. Maka ia pun segera mengambil kudanya seraya digendarai, lalu berjalan turun dari bukit itu seraya memacumacu kudanya, lalu berjalan menuju negeri Pelinggam Cahaya.

Adapun sepeninggalnya hulubalang telah kembali, maka begawan itu berkata kepada isterinya disuruh perbuatkan segala makan-makanan dan minum-minuman yang sedap-sedap dan lezat cita rasanya itu karena dua hari lagi baginda laki isteri akan datang bermain pada bukit ini. Setelah sudah begawan itu berkata, maka isterinya begawan itu perbuatkan segala juadah yang berbagai-bagai rupa dan makan-makanan dan minuman.

Setelah hadir sekaliannya itu, maka isteri begawan itu menghiasi khemahnya yang kepada sama tengah bukit itu. Maka itulah khemahnya begawan yang sediaan dan lengkap dengan beberapa bilik di dalam khemah itu, sekaliannya dengan geta peraduan dengan tirai kelambunya dan lagi suatu khemah pada kemuncak bukit adalah empat bilik dengan geta peraduan lengkap dengan tirai kelambunya ia itulah tempatnya segala raja-raja jika ia datang bermain ke bukit itu. Apabila isteri begawan sudah menghiasi sekaliannya itu, lalu ia persembahkan kepada begawan itu.

Adapun hulubalang yang berjalan itu apabila ketika maghrib, maka ia pun sampai di negeri Pelinggam Cahaya, lalu masuk kota lantas ke pengadapan. Setelah sampai di pengadapan istana, maka ia pun turun dari atas kudanya, lalu masuk mengadap baginda seraya persembahkan surat begawan. Maka dibuka surat itu oleh baginda, lalu dibaca oleh baginda. Maka baginda itu pun tersenyum. Setelah sudah, maka baginda menitahkan kepada perdana menteri: Suruh hadirkan rata, suatu rata gendaraanku dan sebuah rata kenaikan raja-raja dua orang dan dua pedati memuat segala barang-barang karena esok hari aku berangkat.

Setelah itu, maka perdana menteri menyembah baginda, lalu ia berjalan keluar memberi titah kepada orang-orang. Apabila keesokan harinya daripada ketika dinihari, maka bintang belum padam cahaya dan margasatwa belum mencari mangsanya¹, maka genderang pengerah pun berbunyi, maka hulubalang dan menteri serta balatentera yang akan mengiringkan baginda itu pun bangunlah seraya

(77a) memakai dengan selengkapnya dan alat senjatanya dan rata kedua serta dua buah pedati telah hadir pada sisi istana baginda, maka raja-raja dan menteri dua orang dan hulubalang empat orang serta balatentera lima puluh orang telah hadir di pengadapan sekaliannya itu dengan gendaraannya, maka perdana menteri pun masuk persembahkan baginda itu.

Setelah sudah, maka baginda laki isteri itu pun pergi memohonkan kepada paduka ayahanda bunda baginda seraya menyembah. Maka

¹ مَسَان

ditegur oleh ayahanda bunda baginda: Wah, anakku tuan keduanya, apa khabar anakku keduanya, maka pagi-pagi anakku kedua kemari? Setelah itu, maka sembah Maharaja Mengindera Sari: Adapun patik keduanya datang mengadap paduka ayahanda bunda keduanya, karena patik hendak bermohon pergi melihat paduka cucunda tuanku. Maka titah ayahanda baginda itu: Bilamana gerangan anakku berangkat? Maka sembah Maharaja Mengindera Sari: Pada hari ini juga, tuanku.

Demi didengar oleh paduka bunda, maka lalu dipeluk dan dicium kepada mantunya ia itu tuanputeri Mayang Mengurai titahnya ayahanda bunda baginda: Pergilah tuan keduanya baik-baik dan peluk cium cucuku dan lihat cucuku baik-baik, jangan ia berusak hati, entah bagaimana ia disana. Apabila Maharaja Mengindera Sari laki isteri telah bermohon, lalu menyembah kepada paduka ayahanda bunda baginda, maka baginda laki isteri itu pun kembali pulang ke taman Mendam Berahi.

Setelah baginda laki isteri itu pun sampai di istana, maka baginda menitahkan suruh bermuatkan segala barang-barang dan makan-makanan. Setelah sudah, maka baginda laki isteri dan inang pengasuh tuanputeri naiklah suatu rata dan raja-raja yang dua orang naiklah sebuah rata. Maka menteri dua orang dan hulubalang empat orang serta dengan balatenteranya lima puluh orang itu pun masing-masing mengendarai kudanya. Setelah sudah hadir sekaliannya itu, maka rata baginda itu berjalanlah seraya menuju jalan ke bukit Indera Logam itu.

Apabila rata baginda laki isteri berjalan dari pagi-pagi sampai hampir tengah hari, maka baginda mendapatkan suatu pasanggerahan atau tempat perhentian orang-orang berjalan itu. Adapun tempat itu terlalu permai rupanya. Maka rata baginda dan rata keduanya itu berhentilah. Maka baginda laki isteri

(78b) itu pun turun daripada gendaraannya dan orang-orang yang serta seri baginda itu pun masing-masing turun daripada gendaraannya.

Adapun pada tempat itu ada suatu paseban di bawah pohon beraksa. Maka pohon itu banyak cabangnya dan rimbun daunnya dan pada sisi paseban kanan dan kiri ada suatu pohon angsoka. Maka bunganya itu pun sedang lebat dan harum sekali, baunya semerbaklah ke sana-sini. Maka kumbang itu pun banyaklah datang menyeri bunga dan burung-burungan itu pun banyak beterbangan sana kemari kelakuannya itu seperti orang bersuka-sukaan. Maka seketika itu datanglah seekor burung merak terlalu indah-indah bulunya itu seperti zemrut yang hijau dan ekornya itu pun panjang, lalu ia hinggap pada pohon angsoka seraya dikibar-kibarkan ekornya sambil berpantun demikian pantunnya:

Gajah dan kuda jalan berkawan
Adalah sibur dengan talinya
Tuanku raja muda bangsawan
Menghiburkan ia hati isterinya¹.

Maka disahutinya oleh burung tiung demikian pantunnya:

Adalah sibur dengan talinya
Hendak menjirat akan garuda
Menghiburkan ia hati isterinya
Hendak melihat paduka anakanda.

Demi baginda laki isteri mendengar yang burung-burung itu menyindir baginda laki isteri, maka baginda keduanya itu pun tertawa dan orang-orang sekaliannya itu pun heran mendengar yang segala burung-burung itu pandai berpantun menyindirkan baginda keduanya itu. Setelah demikian, maka kata tuanputeri Mayang Mengurai: Hai, burung, berpantun pula karena sedap sekali rasa hatiku dan gemar aku mendengar lagi. Setelah itu, maka datanglah seekor burung bayan hinggap kepada pohon beraksa seraya berpantun:

Hendaklah menjirat akan garuda
Akan talam dari keyangan
Hendak melihat paduka anakanda
Siang dan malam diangan-angan.

Setelah sudah, maka datanglah pula seekor burung nuri seraya hinggap kepada atap paseban, lalu berpantun:

Akan talam dari keyangan
Bakar dupa di matahari
Siang dan malam diangan-angan
Tiada lupa barang sehari.

Setelah baginda laki isteri telah mendengar burung-burung itu berpantun menyindirkan baginda keduanya, maka baginda keduanya

(79a) itu terlalu heran seraya berjalan sambil bermain-main di dalam hutan. Maka segala dayang-dayang itu pun ramailah mengambil segala bunga-bunga dan buah-buahan di dalam hutan itu.

Apabila sudah baginda laki isteri bermain-main, maka sembah tuanputeri: Wah, kakanda, marilah pergi mandi. Maka baginda laki isteri itu pergi mandi. Setelah sudah baginda laki isteri mandi, lalu naik dan ber-

¹ Все пантуны написаны красными чернилами, конец каждой строки отмечен кружком чуть выше уровня строки.

salin baginda laki isteri seraya memakai pakaian kerajaan. Setelah baginda laki isteri memakai, maka inang pengasuh itu pun mandi dan baginda keduanya itu pun berangkat ke paseban. Maka segala persantapan baginda telah hadirilah. Maka baginda laki isteri dan raja penghulu hulubalang dan menteri hulubalang itu pun duduklah makan minum dan bersuka-sukaan. Setelah sudah baginda laki isteri dan raja-raja menteri hulubalang makan dan minum, maka segala raja-raja yang mengiringkan baginda itu pun makan dan minum serta bersuka-sukaan.

Setelah sudah sekaliannya itu makan dan minum, maka genderang pengerah itu pun berbunyi sekali, maka segala perkakas itu pun dimuatkan orang-orang itu ke pedati. Apabila genderang itu berbunyi dua kali, maka segala hulubalang dan menteri balatentera itu pun masing-masing mendapatkan gendaraannya. Setelah genderang itu berbunyi tiga kali, maka baginda laki isteri dan raja-raja menteri hulubalang balatentera telah hadirilah masing-masing naiklah pada gendaraannya. Setelah sudah sekaliannya itu berhadir, maka rata baginda itu pun berjalanlah diiringkan oleh orang-orang sekaliannya menuju bukit Indera Logam. Apabila baginda berjalan itu dari zuhur sampai pada ketika 'asar, maka rata baginda itu sampailah di hadapan bukit itu.

ADAPUN begawan Berma Indera itu apabila kelihatan rata baginda itu hampir kepada bukit, maka begawan itu mengamalkan suatu ilmu hikmat dan mengulumkan di dalam mulutnya suatu guliga hikmat kesaktian yang diperoleh di dalam pertapaannya ia itu pemberinya Batara Indera. Maka seketika itu juga turunlah hujan air mawar terlalu lebat serta dengan anginnya itu pun membawa bunga rampai. Maka rata keduanya dan pedati serta orang-orang yang mengiringkan baginda itu sekaliannya basah

(79b) dengan air mawar dan penuhlah dengan bunga rampai sampai ke dalam rata-rata keduanya dan baunya itu terlalu harum sekali. Maka hujan itu dari pihak rata baginda sampai hingga tepi kaki bukit. Maka hujan itu pun hingganya rata baginda berhenti pada tepi kaki bukit itu, baharulah berhenti. Setelah rata baginda berhenti, maka baginda laki isteri itu pun turun daripada ratanya. Apabila begawan laki isteri lihat yang baginda laki isteri itu berangkat hendak turun, maka begawan laki isteri dan anaknya Mahmud Mengindera itu pun segeralah datang mengalu-alukan.

Setelah baginda laki isteri sudah turun daripada ratanya, maka baginda itu berjabat tangan begawan dan tuanputeri isteri baginda menyembah kepada isteri begawan dan Mahmud Mengindera itu pun

datang bersama-sama dengan anakanda baginda raja Mengindera Danta Rupa. Maka kedua kanak-kanak itu pun menyembah kaki baginda laki isteri. Setelah sudah menyembah, maka paduka bunda itu pun memeluk leher anakanda raja Mengindera Danta Rupa seraya diciumnya, katanya tuanputeri itu: Wah, jantung dan tangkai kalbu bunda dan cahaya mata bunda keduanya, bagaimana rasanya tuan disini, sedapkah atau tiada? Maka sembah paduka anakanda: Wah, ibuku tuan, sedap juga patik disini, pada tiap-tiap hari apabila sayanda habis belajar, maka sayanda bermain-main dengan kakanda yang banyak-banyak.

Setelah demikian, maka sembah begawan laki isteri: Ya, tuanku, baiklah yang dipertuan silakan naik ke atas bukit. Maka baginda laki isteri itu pun berangkat, lalu naik ke bukit diiringkan oleh orang banyak-banyak itu. Setelah baginda laki isteri dan sekalian orang itu sampai kepada sepangkat bukit itu, maka baginda laki isteri itu menoleh ke sana-sini. Maka tuanputeri itu pun terlalu heran melihat bukit itu terlalu permai dengan tamannya itu lengkap dengan segala pohon buah-buahan dan pohon bunga-bunga yang besar-besar.

Apabila sampai disitu, maka titah baginda kepada raja penghulu hulubalang: Hai, raja, titahkan balatentera kamu berhenti kepada khemah begawan yang disuruh oleh begawan perbuatkan tempat balatentera dan menteri hulubalang

(80a) yang mengiringkan baginda itu. Setelah itu, maka begawan laki isteri menyembah, sembahnya: Ya, tuanku, baiklah syah alam keduanya persilakan naik kedua pangkat. Maka disanalah tempat hamba diam.

Maka seketika itu juga baginda laki isteri berangkat diiringkan oleh begawan laki isteri dan anaknya begawan dan raja penghulu hulubalang serta dengan murid-muridnya begawan. Setelah baginda laki isteri dan sekaliannya itu sampai kepada dua pangkat bukit itu, maka isteri baginda itu pun menoleh ke kanan dan ke kiri. Maka dilihat terlalu luas, maka khemahnya begawan itu terlalu besar dan beberapa banyak bilik-nya di dalamnya itu dan tiap-tiap bilik itu lengkap dengan geta peraduan dengan tirai kelambunya, dan isteri baginda itu melihat segala tamannya lengkap dengan segala pohon bunga-bunga yang pohonnya kecil-kecil itu.

Setelah demikian, maka begawan laki isteri itu pun menyembah: Ya, tuanku, syah alam, baiklah yang dipertuan keduanya berduduk. Setelah baginda laki isteri telah berduduk, maka isteri begawan itu membawa puannya, sembahnya: Ya, tuanku keduanya, baiklah yang dipertuan keduanya santap sirih. Setelah baginda keduanya sudah santap sirih, maka puan itu diberikan pula kepada isterinya begawan. Maka puan

tembaga itu pun dibawa oleh anaknya begawan kepada menteri dan begawan yang mengiringi baginda seraya sembahnya: Baiklah tuan-tuan santap sirih. Maka menteri hulubalang itu pun menyembah kepada anaknya begawan, lalu santap sirih. Maka tiada beberapa lamanya baginda laki isteri berduduk dengan begawan laki isteri, maka persantapan begawan dan persantapan baginda yang dibawa oleh tuanputeri isteri baginda itu pun diangkat oleh murid-muridnya begawan ke hadapan majlis begawan dan baginda.

Apabila hadirilah sekalian persantapan itu, maka sembah begawan laki isteri: Ya, tuanku keduanya dan tuan-tuan sekalian, baiklah yang dipertuan keduanya santap. Maka baginda laki isteri dan orang-orang baginda dan begawan laki isteri berbasuh tangan, lalu santap. Setelah baginda laki isteri dan orang-orang baginda dan begawan laki isteri telah makan dan minum, lalu baginda laki isteri dan begawan laki isteri dan orang-orang baginda santap sirih. Setelah sudah

(80b) maka persantapan itu diangkat oleh anaknya begawan dan saudara-saudara muridnya itu, maka lalu makanlah anakanda baginda raja Mengindera Danta Rupa dan anak begawan Mahmud Mengindera dengan segala saudara-saudara muridnya itu.

Maka seketika itu begawan laki isteri dan baginda laki isteri dibawa oleh begawan naik ke atas kemuncak bukit berjalan-jalan melihat segala perhiasan taman yang indah-indah dan khemah serta dengan biliknya lengkap dengan perhiasannya dengan geta peraduan itu pun lengkap dengan tirai kelambunya. Apabila baginda melihat segala perhiasannya kemuncak bukit itu, maka baginda laki isteri itu pun amat heran sekali-kali. Setelah itu, maka titah baginda: Hai, tuan begawan, tempat siapa yang ada pada kemuncak bukit ini? Maka sembah begawan: Tiada siapa, tuanku, yang bertempat pada khemah ini, melainkan sayanda hadirkan manakala batara-batara itu datang bermain-main ke bukit ini, maka disinilah tempatnya ia berdiam dan taman dan kolam yang ada pada tengah-tengah taman ia itulah tempat mandinya orang-orang yang hendak bertapa, dan yang telah bertapa, maka ia mandi pada kolam itu.

Setelah baginda laki isteri telah melihat segala yang ajaib-ajaib di atas kemuncak bukit Indera Logam, maka titah baginda: Hai, tuan begawan, baiklah kita kembali. Setelah itu, maka begawan laki isteri dan baginda laki isteri serta dengan raja penghulu hulubalang berangkat pula seraya berjalan turun kedua pangkat tempatnya begawan sediakala hari. Setelah baginda sampai kepada tempatnya begawan, maka begawan laki isteri itu pun membawa baginda laki isteri ke dalam khemahnya seraya diberinya suatu bilik tempat baginda laki isteri dan anakanda baginda

bersenang itu. Maka bilik itu lengkap dengan perhiasannya dan geta peraduanya dan tirai kelambunya sutera yang keemasan warnanya hijau.

Apabila baginda laki isteri telah diberi tempat oleh begawan itu, maka baginda laki isteri itu pun bersalin pakaian, lalu baginda tiga berputera itu pun beradu dan raja penghulu hulubalang yang kawal baginda itu pun diberi suatu bilik oleh begawan itu pun lengkap dengan perhiasannya dan geta peraduanya. Maka segala menteri dan hulubalang yang mengiringkan baginda laki isteri diberi tempat oleh begawan kepada pangkat yang di bawah karena banyak bilik

(81a) kepada khemah itu sekaliannya itu lengkap dengan tirai kelambunya dan kasur tilamnya. Adapun segala balatentera baginda itu diberi tempat pada pangkat bukit yang di bawah diperbuat oleh begawan serta khemah terlalu besar juga kiranya seribu orang bertempat itu pun luaslah itu pun lengkap dengan balainya serta tikarnya. Maka pada tiap-tiap malam dititahkan oleh baginda itu berkawal suatu hulubalang dan sepuluh tenteranya ia itu berkawal dari tempat itu sampai ke atas dua pangkat bukit itu tempat baginda itu.

Apabila hari siang, maka baginda laki isteri dan anakanda baginda itu pun bangunlah ketiganya, lalu pergi mandi pada kolam. Setelah sudah baginda tiga berputera itu mandi, maka baginda tiga berputera itu pun berjalan-jalan sambil bermain-main pada tiap-tiap taman bunga-bunga dan taman buah-buahan. Setelah sudah, maka baginda pergi tiga berputera kepada tiap-tiap kolam. Apabila begawan melihat baginda tiga berputera berangkat kepada kolam, maka begawan laki isteri segera pergi mendapatkan baginda tiga berputera.

Apabila baginda ketiganya sampai pada tepi kolam melihatkan segala isi kolam yang berbagai-bagai dan indah-indah rupanya ikan-ikannya itu. Ada ikan mas, ada yang perak, ada yang seperti suasa, seraya bermain-main dan mengusir kawannya itu. Maka baginda ketiganya itu pun tersenyum melihat perihalnya ikan-ikan itu. Adapun begawan itu setelah ia melihat baginda tiga berputera itu terlalu sukacita melihat perihal ikan-ikan itu, maka begawan itu pun...¹ suatu ilmu hikmat seraya meny.p.t² sepasang ikan tambara. Maka yang ikan jantan itu seperti mas dan ikan yang betina itu seperti perak ia pun timbul dengan seketika itu juga seraya terangan-angan datanglah kepada tepi kolam

¹ Пропущенное слово неразборчиво, с зачеркиванием и поправками, надписано над строкой.

² میفت.

berbetulan tuanputeri dua berputera, lalu berpantun dan bersair bagi manusia seraya menyindirkan tuanputeri itu. Maka berpantunlah ikan yang jantan demikian bunyinya:

Sangku seroja dikarang awan
Padi dihamburkan dengan tangkainya
Tuanku raja muda bangsawan
Pandai hiburan hati isterinya¹.

Setelah sudah ia berpantun, maka ia pun menyelam pula. Demi tuanputeri mendengar ikan itu berpantun, maka tuanputeri pun tersenyum seraya memanggil baginda: Wah, kakanda tuan, marilah lihat ikannya begawan itu berpantun. Demi begawan laki isteri mendengar kata

(81b) tuanputeri, maka begawan keduanya itu pun tersenyum. Setelah demikian, maka timbullah ikan yang betina warnanya itu seperti perak, lalu ia berpantun:

Padi dihamburkan dengan tangkainya
Batang temulah dari Jawa
Pandai hiburan hati isterinya
Sebagai badan bertemu nyawa.

Setelah sudah ia berpantun, maka ia pun menyelam pula. Maka baginda keduanya dan inang pengasuhnya tuanputeri ramailah tertawa, melainkan begawan laki isteri juga ia tersenyum. Maka titah tuanputeri kepada begawan: Hai, tuan, datangkan apalah lagi permainan tuan yang ajaib-ajaib dan indah-indah. Maka begawan itu amalkan suatu ilmu hikmat, maka seketika itu juga timbul sepasang udang yang seperti burung laki isteri, warnanya udang itu sebagai mas dan kedua matanya itu seperti mirah seraya berpantun:

Batang temulah dari Jawa
Patah sulasi tangkainya merah
Sebagai badan bertemu nyawa
Cinta kasih sudahlah merah.

Maka disahuti oleh udang yang betina:

Patah sulasi tangkainya merah
Rebab dilintangkan di atas tenda
Cinta kasih sudahlah merah
Sebab dikenangkan paduka anakanda.

¹ Все пантуну написаны красными чернилами, конец каждой строки отмечен кружком чуть выше уровня строки.

Setelah udang keduanya telah berpantun, maka udang keduanya itu pun menyelam pula. Maka baginda keduanya terlalu heran. Setelah itu, maka baginda tiga berputera berjalan kepada taman buah-buahan, maka isteri begawan itu menitahkan anak-anak murid mengambil segala buah-buahan ia itu seperti buah ampelam, duku, kokosan, cempedak, durian dan manggisian¹ terlalu lebat, istimewa rambutan yang rupa-rupa warnanya itu seraya diberikan kepada tuanputeri dan anakanda baginda.

Setelah baginda tiga berputera berjalan-jalan di taman buah-buahan, maka dibawa oleh begawan laki isteri kepada taman bunga-bunga melihat segala bunga-bunga itu yang harum-harum baunya yang semerbak baunya di atas bukit itu. Maka isteri begawan itu mengambil segala bunga-bunga, lalu dibawa kepada tuanputeri seraya diberikan. Apabila baginda tiga berputera telah berjalan kepada segala taman, maka titah baginda kepada begawan Berma Indera: Hai, tuanku, lelahlah hamba berjalan di bukit itu, lagipun hampirkan tengah hari, baiklah kita kembali pada khemah tuan.

(82a) Maka sembah begawan: Melainkan mana sukanya yang diper-tuan.

Setelah demikian, maka berangkatlah baginda tiga berputera dan begawan laki isteri, lalu berjalan kembali ke khemahnya begawan. Setelah baginda sekaliannya sampai pada khemahnya begawan, maka segala murid-murid begawan itu pun membawa persantapan begawan daripada ubi, talas, jagung dan pisang sekaliannya direbus itu. Adapun persantapan baginda daripada segala makan-makanan itu pun diangkat oleh balatentera baginda. Setelah demikian, maka baginda laki isteri dan begawan laki isteri itu pun santaplah.

Setelah baginda laki isteri dan begawan laki isteri dan raja penghulu hulubalang telah santap, maka raja Mengindera Danta Rupa anakanda baginda dan anakanda begawan Mahmud Mengindera itu pun santaplah dengan menteri hulubalang dan saudara-saudara muridnya. Setelah sudah baginda laki isteri dan begawan laki isteri makan minum, maka baginda laki isteri itu pun berangkat ke bilik baginda, lalu beradu. Adapun begawan itu setelah baginda laki isteri telah berangkat pada biliknya, maka begawan itu pun duduklah mengajarkan segala murid-muridnya dan raja Mengindera Danta Rupa dan kepada anaknya yang bernama Mahmud Mengindera, demikianlah kelakuannya selama baginda laki isteri di atas bukit Indera Logam, demikianlah riwayatnya yang diceriterakan oleh sahibu'lhikayat.

¹ manggisian.

HATTA maka adalah antaranya tujuh hari lamanya Maharaja Mengindera Sari laki isteri bersuka-sukaan di atas bukit Indera Logam dengan paduka anakanda raja Mengindera Danta Rupa kepada tempatnya begawan Berma Indera, maka baginda bertitah kepada isterinya tuanputeri Nila Kesuma Mayang Mengurai: Wah, adinda tuan, marilah kita kembali karena begawan itu tiada sentosa mengajarkan paduka anakanda dan murid-murid yang lain itu. Maka sembah isteri baginda: Mana titah kakanda baginda, patik turut juga.

Setelah demikian, maka tuanputeri titahkan pada inang pengasuhnya menghadirkan segala perkakas dan barang-barang daripada tuanputeri dan baginda dan pakaiannya anakanda baginda yang cemar-cemar itu. Maka baginda laki isteri itu pun bermohon kepada begawan laki isteri, maka sembah begawan: Manakala yang dipertuan hendak berangkat? Maka titah baginda: Pada esok hari. Setelah itu, maka titah begawan kepada murid-muridnya: Pergilah kamu barang

(82b) sepuluh orang mengambil segala buah-buahan dan segala bunga-bunga hendak diberi kepada tuanputeri. Maka murid-muridnya begawan itu pun segera pergi mengambil bagai titah gurunya. Setelah sudah, lalu dibawanya kepada begawan. Maka dipersembahkan kepada tuanputeri segala buah-buahan dan segala bunga-bunga yang harum-harum baunya. Maka tuanputeri itu berikan kepada inang pengasuhnya seraya disimpannya.

Apabila keesokan harinya ketika dinihari itu, maka baginda tiga berputera bangunlah daripada beradu, lalu berangkat ke taman, lalu pada kolam. Maka baginda tiga berputera itu pun mandi pada kolam. Setelah baginda sudah mandi, lalu naik dan memakai pakaian kerajaan. Maka seketika lagi tuanputeri dua berputera itu pun telah mandi, lalu naik memakai pakaiannya para puteri. Setelah sudah, maka tuanputeri pakaian anakanda baginda. Setelah sudah, maka baginda tiga berputera itu pun berangkat pada khemah baginda.

Apabila baginda sampai ke hadapan khemah itu, maka baginda bertitah kepada raja penghulu hulubalang: Ya, pada hari ini sayanda hendak berangkat kembali ke negeri Pelinggam Cahaya, tuan titahkan pada menteri hulubalang dan balatentera tuan supaya ia itu berhadirlah sekaliannya. Setelah sudah raja itu menitahkan bagai titah baginda, maka ia pun masuk persembahkan kepada baginda. Setelah demikian, maka baginda laki isteri dan anakanda baginda dan begawan laki isteri serta raja penghulu hulubalang berduklah makan minum dan bersuka-sukaan. Setelah sudah baginda dan sekaliannya itu makan minum, lalu baginda santap

sirih sekaliannya itu. Maka seketika itu sangkala¹ pengerah ditiup orang. Maka segala yang mengiringkan baginda masing-masing berhadirlah gendaraannya dengan alat senjatanya. Maka segala perkakas dan bungkusan perbekalan buah-buahan yang dipersembahkan oleh isteri begawan itu pun dimuatkan orang-orang ke pedati.

Setelah sudah hadir sekaliannya itu, maka menteri datang persembahkan kepada baginda laki isteri itu bermohon kepada begawan laki isteri. Setelah tuanputeri telah bermohon kepada begawan laki isteri, maka tuanputeri itu pun mendapatkan paduka anakanda, lalu dipeluknya dan diciumnya seraya bertangis-tangisan pada isteri begawan sambil berkata: Wah, kakanda, petaruh sayanda akan anakanda raja Mengindera Danta Rupa kepada tuan keduanya, jangan kiranya kakanda keduanya perbeda-bedakan dianya ia itu, biarlah kakanda keduanya buat bagi anak kakanda keduanya

(83a) sendiri itu dan jangan kiranya kakanda sampai-sampai hati kakanda keduanya akan paduka anakanda karena ia belum sampai dengan akal budi bicaranya itu. Maka sembah isteri begawan: Wah, tuanku, jangan kiranya yang dipertuan bertitah yang demikian, maka pada rasa hati patik keduanya sekurang-kurang pesan tuanku, maka lebih juga kakanda laki isteri ketiganya anak patik menaruhkan diri patik tiga berputera itu kepada duli yang dipertuan.

Setelah demikian, maka tuanputeri itu memeluk leher paduka anakanda seraya diciumnya dan ditangisinya oleh paduka bunda baginda. Adapun tuanputeri itu tatkala bertangis-tangisan dengan anakanda seraya kenangkan tatkala ia lagi kecil dinyahkan oleh ayahnya Maharaja Indera Angkasa ia itu dua bersaudara dengan Maharaja Marakarma dan ditendangkan oleh ayahanda akan kakanda Marakarma, maka jatuh terguling-guling keduanya karena tatkala itu ia digendang oleh kakaknya Maharaja Marakarma.

Maka semakin sangat ia menangis sambil dipersalinkan pakaiannya paduka anakanda pakaiannya yang suci dan segala pakaian yang cemar itu dibungkuskan, lalu diberi pada tangan inang pengasuhnya tuanputeri seraya memeluk leher anakanda sambil berkata: Wah, anakku tuan, tangkai kalbu bunda dan kedua cahaya mata bunda, tinggal tuan baik-baik wastu moga-moga selamat sempurna. Jangan kiranya tuan bersakit pening dan tahu-tahulah anakku tuan berhambakan diri kepada guru tuan dan moga-moga segeralah tuan pandai belajarkan bagi segala ilmu

¹ sangkakala.

sakti, boleh tuan segera kembali kepada ayahanda bunda dan istana paduka ayahanda dan istana nenenda tuan keduanya.

Maka segala orang yang mengadap mendengar kata tuanputeri itu belas rasa hatinya mendengar tangisnya tuanputeri yang berbagai-bagai ratapnya tuanputeri itu. Apabila begawan itu melihat kelakuannya menangis seperti akan mati rasa-rasanya, maka hati begawan itu tiada tertahani lagi, maka ia pun segera naik ke atas panca bukit, lalu ia pergi pada taman tempatnya bertapa. Maka pada sisi balai tempatnya ia duduk adalah sepohon bunga bernama Wijaya Mala. Maka bunga itu terlalu harum baunya sekali-kali dengan indah-indah sekali warna rupanya itu. Adapun adatnya bunga itu tiada berbunga sebarang-barang hari, melainkan manakala begawan itu hendak berbuat suatu penawar atau hikmat, baharulah dicita-citanya,

(83b) maka baharulah pohon itu berbunga karena apa sungguh pohon itu ada kepada bukit. Maka bunganya itu ada di keinderaan, karena pohonnya itu sebenar-benarnya di keinderaan, bayang-bayangnyanya itu yang adalah di atas bukit, karena pohon itu tanaman di dalam taman Banjaran Sari, demikian halnya itu.

Adapun begawan itu dicita-citanya dua kuntum bunga itu. Apabila didapatinya bunga yang dua kuntum itu seraya dipujanya dan dima'rifatkan rupanya raja Mengindera Danta Rupa. Setelah sudah, maka kuntum bunga itu diberikan suatu kepada tuanputeri dan suatu lagi kepada Maharaja Mengindera Sari seraya katanya: Ya, tuanku, tiada apa cendera mata sayanda kepada yang dipertuan keduanya melainkan bunga sekuntum juga. Maka bunga ini selagi ada hayatnya yang dipertuan, maka bunga itu tiadalah layu. Adapun gunanya bunga yang dipertuan manakala tuanku merasai pening, maka tuanku ciumlah bunga itu dan manakala tuanku merasai letih lesu, maka tuanku rendam dengan air mawar, maka minum airnya itu, dan manakala tuanku pergi berperang, maka bawalah serta tuanku. Jika tuanku atau menteri hulubalang tuanku tewas di dalam peperangan, maka rendam bunga itu airnya disiramkan pada lukanya dan beri minum padanya itu, dan manakala tuanku rindukan paduka anakanda, maka tuanku bawalah beradu dan ciumlah tuanku bunga itu, niscaya kelihatanlah paduka anakanda beradu bersama-sama tuanku.

Setelah demikian, maka baginda keduanya menyembah kepada begawan laki isteri seraya disambutnya bunga itu oleh baginda, lalu ditaruh di atas makotanya. Setelah itu, maka baginda mengeluarkan seratus dinar mas dihadiahkan kepada begawan dan permata manikam segenggam itu diberikan kepada isteri begawan. Setelah sudah, maka baginda itu berjabat tangan seraya berdakap dan bercium kepada bega-

wan dan tuanputeri itu pun demikian juga dengan isteri begawan dan petaruhkan anak baginda. Maka baginda itu pun berjabat tangan kepada anaknya begawan yang bernama Mahmud Mengindera dan kepada murid-murid begawan. Setelah itu, maka baginda laki isteri lalu berjalan turun daripada bukit itu diiringkan oleh begawan laki isteri serta murid-muridnya itu.

Apabila sampai kepada kaki bukit, maka baginda menyiramkan dinar-dinar perak dan beberapa banyak duit tembaga kepada murid-murid begawan seraya merebut nugerah baginda itu. Setelah sudah, maka baginda laki

(84a) isteri mendapatkan ratanya, lalu baginda laki isteri dan raja penghulu hulubalang itu naik suatu rata dan inang pengasuh tuanputeri keduanya naik suatu rata. Setelah sudah, maka menteri dan hulubalang dan balatentera itu pun masing-masing mendapatkan gendaraannya. Setelah sudah masing-masing naik ke atas kudanya seraya datang pada sisi rata keduanya kanan dan kiri dan dua puluh empat orang di hadapan dan di belakang rata keduanya, lalu berjalan menuju negeri Pelinggam Cahaya itu. Maka tiadalah kami ceterakan perinya baginda laki isteri berjalan kembali itu, demikian adanya.

ADAPUN akan begawan laki isteri, apabila Maharaja Mengindera Sari laki isteri telah kembali, maka begawan laki isteri itu pun naik kembali ke atas bukit Indera Logam diiringkan oleh paduka anakanda Mahmud Mengindera serta murid-murid dan raja Mengindera Danta Rupa. Setelah begawan dan murid-murid yang lalu itu, sentiasa hari begawan mengajarkan itu berbagai-bagai ilmu dari pagi sampai zuhur dan ketika 'asar begawan itu mengajarkan murid-muridnya itu ilmu tipu berperang di atas kuda dan berjejak di bumi hingga waktu maghrib, maka berhentilah mereka itu.

ADAPUN baginda berjalan itu apabila hampirkan petang, maka rata baginda itu pun sampailah di negeri Pelinggam Cahaya, lalu masuk kota lantas ke pengadapan istana baginda. Setelah sampai, maka rata itu berhentilah, lalu baginda laki isteri dan raja penghulu hulubalang itu pun turunlah dahulu seraya menyambut tangan baginda laki isteri turun daripada rata dan segala menteri hulubalang yang bergendaraan apabila baginda hendak berangkat turun, maka sekaliannya itu pun turun dari atas kudanya dan balatentera yang berkuda itu berbanjar pada sisi jalan kanan dan kiri. Setelah sudah hadir sekaliannya orang-orang itu, maka baginda laki isteri itu pun turun daripada ratanya itu. Setelah baginda sudah turun, maka datanglah segala perdana menteri serta menteri-menterinya dan segala hulubalang yang menantikan

baginda itu pun datang menyembah baginda dan isteri-isterinya menteri hulubalang-hulubalang itu pun datang menyembah tuanputeri seraya sembahnya: Baiklah yang dipertuan silakan masuk ke istana duli syah alam karena paduka ayahanda bunda baginda sangatlah rindukan yang dipertuan.

Setelah demikian, maka baginda

(84b) keduanya pergi mengadap paduka ayahanda bunda baginda seraya menyembah baginda keduanya kepada ayahanda bunda baginda. Setelah sudah, maka titah ayahanda bunda baginda: Duduklah, tuan. Maka baginda keduanya itu pun menyembah, lalu baginda laki isteri itu pun berduduk seorang suatu kursi. Setelah baginda laki isteri sudah duduk, maka bunda baginda itu menanyakan perihal cucunda adalah dengan selamat sempurna. Maka sembah tuanputeri: Dengan selamat juga cucu paduka bunda baginda, dan segala perihal bukit itu serta dengan segala perhiasannya taman dan kolam dengan segala isi-isinya itu maha indah-indah sekali, istimewa segala khemah-khemahnya begawan serta dengan bilik sekaliannya dengan perhiasannya itu.

Demi paduka bunda baginda mendengar perinya tuanputeri, maka heran sekali hati paduka bunda baginda itu. Maka seketika baginda dua laki isteri berduduk mengadap paduka ayahanda bunda baginda, maka persantapan baginda itu pun dibawa orang-orang ke hadapan majlis baginda keduanya. Setelah itu, maka baginda keduanya itu menjamu segala raja-raja dengan makan minum serta bersuka-sukaan dengan segala bunyi-bunyian. Maka paduka bunda itu pun menjamu segala para puteri dan isterinya segala menteri-menteri hulubalang demikian dengan makan minum serta bersuka-sukaan. Adapun suatu majlis makan minum ia itulah segala menteri hulubalang karena malam itu ayahanda baginda Maharaja Puspa Indera menjamu akan segala maknya paduka anakanda Maharaja Mengindera Sari pulang dari bukit Indera Logam dua laki isteri telah kembali dengan selamat sempurna.

Setelah baginda keduanya telah menjamu segala raja-raja dan para puteri, maka Maharaja Mengindera Sari laki isteri bermohon kepada ayahanda bunda baginda, lalu kembali ke taman Mendam Berahi. Setelah baginda laki isteri telah kembali dari bukit Indera Logam, manakala baginda laki isteri kenangkan paduka anakanda, maka segeralah diambilnya kuntum Wijaya Mala seraya diciumnya, dan manakala baginda laki isteri beradu, maka bunga itu ditaruhnya pada sisi kepala baginda laki isteri. Maka sentiasa tuanputeri itu beradu, kelihatanlah paduka anakanda beradu bersama-sama, maka hilanglah rasa kenang-kenangnya

baginda dua laki isteri. Dan lagi selama baginda laki isteri telah kembali dari bukit Indera Logam, maka tiap-tiap hari itu seorang balatentera itu berkuda pergi ke bukit membawa pelbagai makan-makanan yang lezat-lezat cita rasanya dan pakaian yang suci persalinnya anakanda raja Mengindera Danta Rupa dan

(85a) dan tiap-tiap hari seorang balatentera membawa makan-makanan ke negeri Puspa Sari kepada ayahanda bunda baginda dan seorang balatentera memberi segala makan-makanan dan buah-buahan kepada paduka kakanda baginda ke negeri Kemala Hikmat ia itu seri Maharaja Marakarma. Maka jadi tiada putus balatentera tiga buah negeri itu berjalan mengutus antara tiga buah negeri kirim-mengirim, istimewa Maharaja Bujangga Indera di negeri Anta-Beranta demikianlah cinta kasihnya orang bersaudara.

Maka jadi masyhurlah nama raja-raja Kemala Hikmat dan Anta-Beranta dan negeri Pelinggam Cahaya menjadi mupakat ketiga raja-raja, pertama seri Maharaja Marakarma, kedua Maharaja Bujangga Indera dan ketiga raja Maharaja Mengindera Sari serta dengan budi pekertinya dan manis perkataannya kepada saudara dan ipar-iparnya, istimewa kepada segala raja-raja dan menteri-menteri dan hulu-balang-hulubalang, demikian lagi kepada rakyat raja-raja ketiga itu, jadi rakyat-rakyat ketiga raja-raja itu pun bercinta-kasih kepada raja-rajanya itu masing-masing. Maka masyhurlah namanya ketiga raja-raja kepada tiap-tiap negeri dan tiap-tiap raja-raja. Demikianlah riwayatnya yang diceriterakan oleh sahibu'lhikayat. Wallahua'lam bissawab.

ALKESAH. Maka tersebutlah riwayat ada seorang raja yang bernama Syah Gentar Alam¹ ia menjadi raja di negeri Langkadura. Maka terlalu besar kerajaannya baginda dengan arif bijaksana dan gagah-perkasa serta berani, lagipun sakti. Maka beberapa raja-raja yang takluk kepada baginda itu. Adapun umurnya baginda itu baharulah tiga puluh tahun, maka rupanya baginda itu elok tetapi hebat barang lakunya. Jika baginda itu marah, seolah-olah harimau hendak menerkam, demikian lakunya. Adapun baginda itu adalah menaruh dua orang perdana menteri, seorang bernama raja Johan Genta Sura² dan seorang lagi bernama raja Johan Berma Sina³ dan lagi empat orang menteri kecil dan lagi dua orang penghulu daripada segala hulubalang. Maka seorang ber-

¹ Имя собственное написано жирно красными чернилами.

² Имя собственное выделено надстрочной фигурной скобкой.

³ То же.

nama raja Johan Jumhari¹ dan yang seorang bernama raja Johan Berkerma². Maka seorang penghulu hulubalang itu memegang seratus hulubalang dengan balatenteranya lima ribu orang, demikian lagi yang seorang penghulu hulubalang demikian juga banyaknya balatenteranya itu.

Adapun baginda itu belum pernah ia tahu beristeri karena umurnya dua lapan belas tahun

(85b) dijadikan raja oleh paduka ayahanda baginda sebabnya ia telah tua, melainkan ia memelihara gundik segala anak menteri dan anak-anak hulubalang yang elok parasnya adalah kadar tujuh orang perempuan. Maka pada tiap-tiap hari baginda itu dihadap oleh segala raja-raja dan menteri raja-raja penghulu hulubalang dan sida-sida bentara. Maka adalah suatu ketika baginda telah dihadap orang, maka pulanglah segala menteri dan bentara dan hulubalang, maka yang tinggal dengan baginda hanya perdana menteri yang bernama raja Johan Genta Sura. Adapun tatkala itu tengah malam dan sunyi, maka pada ketika itulah baginda bertitah kepada perdana menteri: Hai, raja, adakah kamu mendengar warta orang-orang yang dimana-mana itu ada raja yang menaruh anak perempuan yang elok-elok parasnya itu? Karena aku berpikir, jika seorang raja tiada beristeri, maka adalah kurang tetap di atas takhta kerajaannya itu.

Maka sembah perdana menteri itu: Ya, syah alam, jika kiranya yang dipertuan hendak mengetahui yang benar, maka baiklah hambamu suruh mencari ahli nujum, kalau-kalau ia boleh perujuk jika ada kiranya pada tiap-tiap pihak negeri dimana-mana, maka boleh hamba bicarakan perihalnya itu di dalam itu pun dengan daulat dan idzin yang dipertuan juga. Maka titah baginda itu: Hai, raja, melainkan kamulah yang aku harap yang mana baik padamu, mana baiklah padaku itu.

Setelah demikian, maka perdana menteri itu menyembah baginda, lalu ia berjalan keluar seraya memanggil hulubalang yang keempat seraya katanya: Adapun aku memanggil kamu dengan titah dan idzinnya baginda itu disuruh kamu pergi mencari ahli nujum. Setelah itu, maka hulubalang menyembah, lalu mengambil kudanya seraya digendarainya. Maka ia pun berjalan pada tiap-tiap dusun dan kampung, maka ia bertemu dua orang ahli nujum yang awas nujumnya itu.

Apabila ia bertemu pada orang ahli nujum, lalu turun dari atas kudanya seraya menyembah pada ahli nujum yang dua orang itu. Maka ia pun bertanya kepada hulubalang: Apa khabar tuanku datang kepada kami ini? Maka kata hulubalang ini: Dititahkan oleh baginda kepada

¹ То же.

² То же.

tuanku keduanya, karena tuan-tuan dipersilakan oleh baginda karena baginda hendak menyuruh tuanku keduanya bernujum itu.

Demi ahli nujum mendengar sembahnya hulubalang itu, maka ia pun segera mengambil surat-surat nujum dan seteruanya seraya

(86a) dibungkus surat-suratnya itu, lalu ia berjalan keduanya mengikuti hulubalang itu.

HATTA maka tiada beberapa lamanya hulubalang dan ahli nujum yang dua orang itu berjalan, maka ia pun datanglah ke dalam kota, lalu ia sampai di hadapan istana, maka hulubalang itu masuk persembahkan kepada perdana menteri serta dibawa ahli nujum keduanya itu kepada perdana menteri. Maka perdana menteri itu pun membawa keduanya ahli nujum menghadap baginda, maka titah baginda: Hai, ahli nujum, duduklah kami keduanya. Maka ia pun menyembah, lalu duduk keduanya itu. Setelah demikian, maka titah baginda: Hai, ahli nujum, lihatlah olehmu di dalam surat nujum dan seteruanmu itu dimana-mana itu ada anak-anak raja besar yang baik parasnya dan yang patut akan menjadi isteriku supaya aku suruh meminang padanya.

Setelah itu, maka ahli nujum keduanya menyembah baginda, lalu ia membuka surat nujum dan seteruanya seraya membilangkan ramalnya itu. Maka adalah kira-kira sesaat lama itu, ia pun menggerakkan kepalanya. Apabila baginda melihat halnya ahli nujum keduanya itu, maka baginda bertanya: Hai, ahli nujum, bagaimana perimu itu? Maka sembah ahli nujum keduanya, sembahnya: Ampun, tuanku, beribu-ribu ampun ke bawah duli syah alam. Adapun penglihatan patik dan bilangan patik keduanya di dalam surat nujum dan seteruan patik keduanya ini ada juga seorang anak raja, tetapi bukan anaknya yang diperoleh daripada isterinya. Adapun anak itu diperoleh daripada pertapaannya ia beroleh daripada Batara Indera yang beri padanya, tetapi anak itu sebenar-benarnya elok parasnya seperti anak-anakan mas. Maka pada zaman ini tiada anak-anak yang boleh menyamai anak itu. Jika sekiranya tiada sukar perinya itu patut sekali menjadi isteri duli yang dipertuan, demikianlah perinya surat dan bilang-bilangan patik keduanya ini.

Demi Maharaja Syah Gentar Alam mendengar perihal ahli nujum keduanya itu, maka baginda itu bertanya: Hai, ahli nujum, anak raja manakah itu? Maka sembah ahli nujum: Anaknya Maharaja Bujangga Indera yang menjadi raja di negeri Anta-Beranta. Maka raja itu anaknya raja Malai Kisna raja jin di negeri Mercu Indera. Adapun Maharaja Bujangga Indera itu ia itulah iparnya seri Maharaja Marakarma. Maka pada zaman ini baginda itu besarlah kerajaannya serta gagah-perkasa dan berani serta dengan saktinya. Maka baginda itulah yang dapat mencipta sebuah

(86b) negeri yang bernama Kemala Hikmat tempatnya diam. Maka negeri itu dicipta lengkap dengan kota dan seisi istana, maka baginda itulah yang mengalahkan Maharaja Indera Dewa yang di negeri Anta-Beranta. Maka raja itu pun raja besar yang memegang rakyat dewa. Adapun Maharaja Indera Dewa itu sepeninggalnya baginda itu adalah meninggalkan seorang anak perempuan. Maka anak itu dikawinkan oleh seri Maharaja Marakarma kepada iparnya ia itulah Maharaja Bujangga Indera. Maka raja inilah tiada mendapat anak dengan isterinya, sebab itulah maka ia pergi bertapa. Maka di dalam pertapaannya ia mendapat anak itu. Adapun anaknya itu terlalu amat kasih sayangnya, terlebih pula daripada anak yang diperoleh daripada isterinya, demikianlah rasa hatinya baginda itu. Sebab itulah, maka di dalam nujum patik keduanya amat sukar.

Setelah itu, maka titah baginda Maharaja Syah Gentar Alam: Bagaimana sukarnya itu? Maka sembah ahli nujum: Ya, tuanku, syah alam, adapun sukarnya itu bukan seorang dua orang raja-raja yang berkehendak kepada puteri itu, karena ada dua tiga raja-raja yang meminang kepada puteri itu, maka pada akhirnya itu menjadi haru-haralah demikian.

Demi baginda mendengar perinya ahli nujum, maka baginda itu pun tersenyum tetapi wajah baginda itu berubah merah padam seperti bunga raya. Maka baginda itu pun tunduk berdiam diri dengan dukacitanya seraya bertitah: Sudahlah kamu kembali pula. Maka baginda menugerah akan seorang sepuluh derham kepada ahli nujum. Setelah itu, maka ia pun menyembah keduanya kepada baginda, lalu ia berangkat pulang masing-masing pada tempatnya itu. Apabila ahli nujum keduanya telah pulang, maka baginda itu lalu masuk ke peraduannya dan sentiasa hari dengan masygulnya juga dan tiada keluar dihadap oleh segala raja-raja dan menteri hulubalang dan bentara, melainkan dengan pilu rasa hatinya baginda di dalam peraduannya tiada makan dan tiada minum dengan segala raja-raja dan penghulu hulubalang baginda, demikian adanya.

ADAPUN akan perdana menteri itu, apabila ia itu telah tiga hari dan tiga malam melihat yang baginda tiada keluar dihadap orang, maka ia pun masuk ke dalam bilik mendapatkan baginda, lalu menyembah seraya sembahnya: Ya, tuanku, syah alam, apa mulanya yang dipertuan telah tiga hari tiada keluar dihadap oleh segala raja-raja dan menteri dan bentara yang

(87a) dipertuan, bagaimana kiranya maksud yang dipertuan, baiklah yang dipertuan katakan supaya boleh patik membicarakan dan patik suruh mencari dengan tipu daya patik. Di dalam itu pun dengan daulat syah alam dan idzin yang dipertuan juga jangan kiranya sakit, jika sepu-

luh kian boleh-boleh patik jalankan karena banyak juga menteri hulubalang dan balatentera yang dipertuan yang termaklum di bawah takhta duli yang dipertuan.

Setelah itu, maka titah baginda: Hai, menteriku yang budiman dan setiawan, melainkan yang baik padamu itu? Maka sembah perdana menteri itu: Ya, tuanku, pada pikir patik yang bebal baiklah juga yang dipertuan berkirim suatu surat meminang kepada Maharaja Bujangga Indera itu, jika raja itu menerima bagai permintaan tuanku, beberapa syukur, jika raja itu tiada menerima bagai bunyinya surat yang dipertuan itu, melainkan mana kehendak hati yang dipertuan. Jika tuanku hendak datangkan ke negerinya raja itu atau yang dipertuan hendak sudah saja, melainkan patik menurut yang dipertuan itu.

Setelah demikian, maka titah baginda: Hai, menteriku, titahkan kepada bentara buatlah suatu surat. Maka perdana menteri itu menyembah, lalu ia titahkan kepada bentara berbuat surat bagai titah baginda. Maka diperbuatlah bentara surat bagai titah baginda itu. Setelah sudah surat itu, maka perdana menteri itu pun persembahkan kepada baginda, maka baginda bacalah surat meminang itu. Setelah sudah baginda baca surat itu, lalu dimeterainya. Setelah sudah dimeterainya, maka perdana menteri itu pun tutuplah. Setelah itu, maka surat itu dipersembahkan kepada baginda.

Maka baginda itu titahkan kepada menteri kedua yang bernama raja Berma Sina: Hai, menteriku yang berbudi, kamu beserta dengan dua orang hulubalang membawa surat kawin kepada Maharaja Bujangga Indera yang menjadi raja di negeri Anta-Beranta dan kamu membawa balatentera kadar lima puluh orang yang mengiringkan surat kawin. Jika kamu sampai kepada raja itu hubaya-hubaya permuliakan raja itu karena raja itu pun raja besar jua, turun-temurunnya sama juga bagaiku dan manakala raja itu tiada menerima bagai permintaanku itu, maka segeralah perbuatkan suatu surat. Maka kirimkan padaku, melainkan akulah yang kira-kira raja itu.

Setelah sudah baginda bertitah kepada perdana menteri Johan Berma Sina, maka ia pun bermohon kepada

(87b) baginda seraya menyembah. Setelah sudah, maka menteri dan dua orang hulubalang itu himpulkan orang-orangnya dengan alat senjatanya dan masing-masing mengendarai kudanya, maka ia pun berjalanlah keluar kota seraya menuju jalan ke negeri Anta-Beranta, siang dan malam tiada berhenti lagi.

HATTA perdana menteri yang kedua sudah berjalan diiringkan oleh hulubalang dua orang dengan balatenteranya lima puluh orang adalah

kira-kira sejam lamanya, maka Maharaja Syah Gentar Alam titah kepada perdana menteri Johan Genta Sura: Hai, menteriku, kamu titahkan kepada penghulu hulubalang, biarlah ia hadirkan hulubalangnya kira-kira dua puluh empat orang dengan balatenteranya kadar seribu orang dengan alat senjatanya dengan gendaraannya dan empat orang menteri itu pun dengan alat senjatanya. Manakala raja Bujangga Indera tiada menerima bagai permintaanku itu, niscayalah aku berangkat ke negerinya dan mendapatkan pada raja itu.

Setelah sudah baginda bertitah, maka perdana menteri itu pun menyembah, lalu ia berkata kepada raja penghulu hulubalang yang sebagai titah baginda. Setelah sudah, maka baginda itu pun menjamu segala raja-raja dan menteri dan raja-raja penghulu hulubalang dan sida bentara dengan makan minum serts bersuka-sukaan dengan segala bunyi-bunyian. Setelah sudah baginda menjamu, maka duduklah baginda dengan orang-orang sekaliannya itu membicarakan peri meminang itu. Apabila tengah malam, maka masing-masing berangkat seraya bermohon kepada baginda, lalu kembalilah masing-masing ke tempatnya itu.

SEBERMULA maka tersebutlah ceriteranya, ada suatu raja bernama Maharaja Dewa Laksana¹ dan bangsanya daripada dewa dan nama negerinya Mahiran Langkapura. Maka baginda itu pada zaman ini terlalu besar kerajaannya dan arif bijaksana serta bangsawan dan dermawan. Maka banyaklah raja-raja yang takluk kepada baginda itu, maka tiap-tiap tahun segala raja-raja yang takluk kepada baginda itu datang membawa upeti.

Adapun baginda ini gagah-perkasa dan berani serta dengan saktinya dan pandai bermain segala senjata. Adapun baginda itu adalah kira-kira umurnya dua puluh tujuh tahun sedang mudanya serta dengan baik parasnya dan budi bahasanya itu manis kepada segala rakyat serta dengan kasih sayangnya kepada mereka itu bagai segala laki-laki dan perempuan kecil dan besar, istimewa kepada segala pakir

(88a) dan miskin serta sempurna bicaranya kepada segala rakyat di dalam negerinya itu. Adapun baginda itu gemar dan pandai sekali berburu. Maka baginda itu adalah menaruh dua perdana menteri, seorang bernama raja Bambang Indera Dewa² dan yang kedua bernama raja Bambang Mengindera Sali³ dan lagi enam menteri yang kecil dan dua hulubalang bangsa dewa. Maka yang seorang bernama raja Bambang

¹ Имя собственное написано жирно красными чернилами.

² Имя собственное выделено надстрочной фигурной скобкой.

³ То же.

Syah Lela¹ dan yang seorang lagi bernama raja Bangbang Syah Peri² dan lagi dua puluh delapan hulubalang yang ada kepada balatentera. Maka balatenteranya itu selaksa banyaknya yang berbagai-bagai bangsanya. Ada bangsanya dewa dan ada bangsanya peri dan ada yang bangsanya jin itu dan lagi seribu balatentera serta dengan hulubalangnya bangsanya daripada raksasa belaka.

Adapun pada suatu hari apabila baginda telah dihadap oleh segala raja-raja dan menteri hulubalang dan bentara, maka baginda itu pun menjamu segala raja-raja dan menteri hulubalang dengan makan minum serta bersuka-sukaan dengan segala bunyi-bunyian. Setelah baginda itu telah menjamu, maka titah baginda kepada perdana menteri: Biarlah hadirkan segala alat perburuan. Maka seketika itu juga hadir sekaliannya dengan anjing perburuan empat ekor.

Setelah itu, maka titah baginda kepada raja penghulu hulubalang yang kedua ia itu raja Bangbang Syah Peri: Hai, tuan, berhadirlah tuan dengan dua orang hulubalang serta dengan balatenteranya kadar seratus orang dan dua orang menteri kecil. Apabila hadirkan segala alat perburuan bagi pukat dan jaring dan jiratan dan bedil dan sumpitan, maka baginda dan dua raja-raja sekaliannya itu masing-masing dengan gendaraannya, maka lalu baginda berangkat dengan orang-orang sekaliannya seraya berjalan menuju hutan besar.

Apabila hari telah 'asar, maka baginda itu bertitah: Baiklah kita kembali, karena apa dari zuhur kita berburu tiada beroleh sesuatu apa. Maka seketika itu juga berhimpunlah segala rakyat. Setelah berhimpun sekaliannya itu, maka baginda dan orang-orang sekaliannya itu pun berangkat, lalu berjalan kembali. Setelah baginda dan orang-orang sekaliannya keluar dari dalam hutan, lalu pada jalan raya, maka baginda itu melihat orang-orang banyak. Maka titah baginda kepada seorang hulubalang: Pergilah kamu bertanya orang-orang mana dan hendak ke mana dan siapa penghulunya orang-orang itu. Maka hulubalang itu pun segera memacu

(88b) kudanya seraya pergi mendapatkan.

Setelah bertemu kepada orang-orang itu, maka hulubalang itu pun bertanyakan mereka itu: Hai, tuan-tuan sekaliannya ini, hendak kemana dan tuan-tuan darimana datang tuan-tuan ini dan siapa nama rajanya tuan-tuan ini dan siapa penghulunya tuan-tuan dan apa namanya negeri tuan-tuan dan apa pekerjaan tuan-tuan yang dititahkan oleh raja tuan-

¹ То же.

² То же.

tuan ini? Maka sembah menteri Johan Berma Sina sembahnya: Adapun nama raja hamba Maharaja Syah Gentar Alam dan negeri hamba bernama Langkadura dan nama hamba Johan Berma Sina. Maka pekerjaan hamba ini menjadi utusan dititahkan raja hamba membawa sepucuk surat kepada Maharaja Bujangga Indera yang menjadi raja di negeri Anta-Beranta.

Setelah itu, maka titah Maharaja Dewa Laksana: Hai, tuan-tuan, jalanlah olehmu. Maka sekaliannya itu pun menyembah baginda, lalu berjalanlah sekaliannya seraya menuju jalan ke negeri Anta-Beranta. Apabila orang-orang dan utusan itu sudah berjalan, maka baginda itu pun berbicaralah dengan menteri baginda: Hai, raja, tiada kamu ketahui atau mendengar perihalnya raja Syah Gentar Alam berkirim surat kepada raja Bujangga Indera? Maka sembah menteri baginda raja Bangbang Dewa Mengerna Sali: Pada pikiran patik kalau-kalau baginda ini berkirim surat akan meminang, karena raja Bujangga Indera itu adalah menaruh sekuntum bunga di dalam istana baginda itu terlalu indah-indah sekali dan semerbaklah baunya termasyurlah kepada segala alam itu.

Demi baginda mendengar sembahnya menteri itu, maka baginda bertitah: Hai, kamu sekalian, marilah kita kembali, karena hari hampirkan petang. Maka seketika itu juga berhimpunlah orang-orang sekaliannya. Setelah sudah, maka baginda itu pun berangkat, lalu berjalan seraya masuk ke dalam negeri Mahiran Langkapura, lalu baginda lantas ke istana. Setelah baginda sampai di pengadapan, lalu baginda berhenti seraya turun dari atas kudanya, lalu baginda berjalan masuk ke istana.

Setelah sampai baginda di istana, maka baginda berduduk pada suatu singgasana yang kecil. Maka baginda bertitah kepada perdana menteri raja Bangbang Indera Dewa: Baiklah tuan titahkan kepada bentara perbuatkan suatu surat akan meminang anaknya Maharaja Bujangga Indera, karena aku mendengar anaknya raja itu terlalu elok parasnya. Sebab

(89a) itulah aku berkehendak kalau-kalau ia menerima bagai permintaanku.

Setelah itu, maka perdana menteri menyembah, lalu ia pergi kepada bentara seraya dititahkan bagai titah baginda. Maka bentara itu pun segeralah berbuat surat yang sebagai titah baginda itu. Setelah sudah, maka surat itu dibawa kepada baginda seraya dipersembahkan kepada baginda surat itu. Apabila sudah dibaca oleh baginda surat itu, lalu dimeterainya. Setelah sudah, maka baginda berikan pula kepada perdana menteri surat itu: Hai, perdana menteri, tutuplah surat ini.

Setelah sudah ditutup, maka titah baginda kepada perdana menteri yang kedua yang bernama raja Bambang Mengindera Sali: Hai, raja,

bahwa aku jadikan utusan membawa surat aku ini kepada Maharaja Bu-jangga Indera di negeri Anta-Beranta. Maka tuan katakan sembah serta khidmatku kepada baginda yang aku persembahkan surat sepucuk yang datang kepada yang dipertuan dan jika tuan berangkat, maka tuan sertakan dua hulubalang dan lima puluh balatentera dengan alat senjatanya serta gendaraannya. Maka hubaya-hubaya tuan permuliakan baginda itu.

Setelah sudah baginda bertitah, maka perdana menteri itu pun menyembah, lalu ia berjalan keluar mendapatkan hulubalang dua orang serta balatenteranya lima puluh orang. Apabila hadir sekaliannya itu, maka lalu ia berjalan masing-masing dengan gendaraannya seraya menuju jalan ke negeri Anta-Beranta tiada berhenti lagi siang dan malam, sehingga ia itu berhenti makan dan minum, demikianlah riwayatnya itu. Wallahua'lam bissawab.

ALKESAH. Maka tersebutlah ceriteranya raja Mengindera Danta Rupa anaknya Maharaja Mengindera Sari yang ada di bukit Indera Logam kepada begawan Berma Indera. Setelah genaplah lima tahun lamanya ia belajar segala ilmu kepada begawan itu, maka sekalian ilmu telah diketahuinya daripada ilmu hikmat dan kesaktian dan ilmu peperangan dan ilmu nujum dan pirasat dan pandai bermain-main segala senjata di atas kuda dan berjejak di bumi, dan ia bertapa tiga tahun lamanya tiada ia makan segala makan-makanan dan tiada ia minum air, hanya yang dimakan itu segala umbut-umbut dan muncuk daun-daun itu.

Apabila genap tiga tahun ia bertapa, maka ia pun turun daripada pertapaannya, lalu ia pergi mandi. Setelah sudah mandi,

(89b) maka ia pergi mendapatkan gurunya begawan Berma Indera laki isteri seraya berdatang sembah: Ya, tuanku, telah sampai hingganya pertapaan sayanda itu. Maka kata begawan: Ya, tuanku, sampailah sudah ilmuku yang aku ajarkan diku tiada lebih dan tiada kurang daripada anakku Mahmud Mengindera melainkan sama juga, karena tuanku dan anakku itu sama serupa ini. Jika tuanku tiada percaya pada cita-cita anakku tuan, maka esok hari daripada pagi-pagi baiklah anakku keduanya berhadir dengan alat senjata serta gendaraanmu keduanya itu karena aku hendak melihatkan termasa anakku keduanya itu.

Apabila keesokan harinya itu daripada pagi-pagi, maka kata begawan kepada raja Mengindera Danta Rupa dan anakanda Mahmud Mengindera: Baiklah anakku keduanya berhadir dan memakai pakaian anakku keduanya. Maka keduanya anak-anak itu pun memakai dengan selengkapnya dengan alat senjatanya, seolah-olah orang hendak pergi berperang demikian lakunya. Setelah sudah, maka keduanya itu pun menyembah begawan laki isteri. Maka begawan terlalu sukacita melihat

anak-anak keduanya itu Maka titah begawan kepada seorang muridnya Pergilah kamu ambil dua ekor¹ serta dengan selengkapnya Maka murid itu menyembah kepada gurunya, lalu pergi mengambil kuda yang sebagai titah gurunya, lalu dibawa ke hadapan gurunya Maka titah begawan kepada raja Mengindera Danta Rupa dan anakanda Mahmud Mengindera Baiklah anakku keduanya turun daripada bukit kepada padang itu bermain-main karena aku hendak melihat termasukmu itu

Setelah sudah begawan bertitah itu, maka raja Mengindera Danta Rupa dan Mahmud Mengindera lalu menyembah kepada begawan dan bermohon seraya berjalan turun dari bukit itu Maka begawan dan murid-muridnya itu mengiringkan anak-anak keduanya itu Setelah sampai di bawah bukit itu, maka titah begawan Hai, anakku raja tuan, pergi ke masyrik dan anakku Mahmud itu pergi ke maghrib Setelah sampai disana, maka anakku keduanya itu berbalik pula Maka datanglah sama-sama sambil memanah Jika anakku tuan memanah, maka anakku tuan menangkiskan anak panahnya Jika anakku Mahmud memanah, maka anakku tuan menangkiskan anak panahnya kakanda

Setelah sudah begawan itu bertitah, maka keduanya anak-anak

(90a) itu menyembah kepada begawan dan berjabat kedua tangannya keduanya anak-anak itu dan berjabat tangan kepada saudara murid sekaliannya seraya berkata Selamat tinggal saudaraku sekaliannya Maka disahuti oleh saudara murid Bermain-mainlah tuan keduanya dengan selamat sempurna Adapun sebabnya maka ia itulah berkata selamat tinggal kepada segala saudara murid karena keduanya itu bermain-main bukan senjata saja-saja, karena senjata benar-benar yang dipermainkan oleh anak-anak keduanya itu

Setelah sudah, maka raja Mengindera Danta Rupa dan Mahmud Mengindera itu pun bergendaraanlah kudanya seraya berangkat masing-masing Seorang berangkat ke masyrik dan seorang ke maghrib seraya dipacu-pacunya kuda masing-masing Setelah demikian, maka keduanya itu pun sama-sama datang sambil memanah dari jauh Apabila hampir itu, maka keduanya itu pun bermainkan tombaknya dan apabila hampir, maka ia tikam-menikam keduanya Maka keduanya tiada alat senjatanya melainkan tangkis-menangkis dan jaga-menjaga juga keduanya itu

Setelah demikian, maka dua tiga kali itu berulang-ulang manakala raja Mengindera Danta Rupa itu ke maghrib, maka Mahmud Mengindera ke masyrik, maka ia pun bersama-sama datang seraya memalukan gadanya, maka suatu pun tiada kecewa Setelah sudah, maka keduanya

¹ Пропущено слово *kuda*.

kanak-kanak datang menyembah gurunya begawan itu Maka kata begawan Hai, anakku keduanya, mengadukan kesaktian supaya aku melihat Maka keduanya kanak-kanak itu pun menyembah kaki begawan Setelah itu, maka keduanya kanak-kanak itu pergi ke padang pula

Maka Mahmud Mengindera m ny p t kesaktiannya Maka seketika itu datanglah hujan api besar datang mengusir raja Mengindera Danta Rupa Apabila dilihat oleh raja Mengindera Danta Rupa peri api datang hendak menunukan dia itu, maka ia pun m ny p t akan kesaktiannya Maka seketika itu juga turunlah hujan terlalu keras, maka api itu pun padamlah Setelah itu, maka raja Mengindera Danta Rupa itu mengeluarkan naga beratus-ratus datang mengusir Mahmud Mengindera Maka ia pun segera mengeluarkan kesaktiannya Dengan ketika itu juga padang itu menjadi gulap-gulita

Apabila dilihat oleh raja Mengindera Danta Rupa hal yang demikian, maka ia pun mengeluarkan kesaktiannya Dengan seketika itu juga turunlah angin ribut topan Maka

(90b) gelap yang sekaliannya itu pun hilang dibawa oleh angin ribut topan itu Maka seketika itu juga teranglah bagai sediakala hari siang itu Setelah demikian, maka Mahmud Mengindera mengeluarkan kesaktiannya, maka ia menjadi garuda Apabila dilihat oleh raja Mengindera Danta Rupa hal yang demikian, naga itu datang mengusir dia, maka ia pun segera menjadikan dirinya burung rajawali, lalu ia terbang hinggap di atas kepala garuda seraya dipagut-pagutnya kepala garuda itu

HATTA apabila dilihat oleh begawan yang kanak-kanak kedua telah mengadukan kesaktiannya dari pagi hari sampai ketika 'asar, tiada suatu kecelaan keduanya itu, maka begawan itu pun memanggil kedua kanak-kanak itu Maka keduanya itu datang seraya menyembah kaki begawan Maka begawan itu bertitah Hai, anakku keduanya, telah sampailah pengetahuan anakku keduanya Maka keduanya itu pun menyembah kaki gurunya Setelah itu, maka begawan itu menadahkan kedua tangannya seraya membaca doa Setelah sudah membaca doa, maka begawan itu pun bertitah pula Hai, anakku keduanya, wastu moga-moga selamat sempurna anakku keduanya menjadi saudara dunia akhirat, jika salah suatu daripada anakku ini kesukaran, maka anakku menolongi dia dengan kurnia Allah Taala dan mupakatliah anakku keduanya

Setelah itu, maka begawan membawa pula naik ke atas bukit itu Setelah sampai di atas bukit itu, maka persantapan begawan itu pun dibawa orang-orang Maka begawan laki isteri itu pun santaplah Setelah sudah, maka raja Mengindera Danta Rupa dan Mahmud Mengindera santap sehidangan dan murid-murid yang lain santaplah masing-masing

pada hidangan itu. Setelah sudah makan sekaliannya itu, maka begawan itu mengajarkan pula pada murid-muridnya.

Apabila tengah malam, maka berhentilah begawan daripada mengajarkan murid-muridnya itu. Maka murid-murid itu masing-masing pulang ke tempatnya itu, lalu beradu sekaliannya itu. Sebermula begawan Berma Indera setelah murid-muridnya telah undur daripada belajar itu, maka begawan itu pergi beradu. Maka dua tiga saat ia tiada boleh lalai daripada beradu, maka ia pun terbangkit, lalu ia berduduk dan makan sirih. Setelah sudah, maka ia pun beramalkan segala isim dan ilmunya. Apabila hampirkan senja itu, maka datanglah suatu suara katanya: Hai, begawan Berma Indera, terlalu sekali engkau ini budiman.

(91a) Maka begawan itu pun terkejut mendengar suara itu menyebut namanya, maka lalu ia sujud seraya menyembah sembahnya: Ya, tuanku, siapa yang memanggil hambamu ini? Maka bersuara pula: Hai, begawan, akulah ini Batara Indera. Adapun maka aku datang kepadamu, karena pada malam ini aku mengidarkan dunia, aku melihat negeri Anta-Beranta, ada dua utusan daripada dua raja-raja besar kehendaknya itu meminang anaknya Maharaja Bujangga Indera. Manakala ia tiada terima permintaannya raja-raja itu, niscaya menjadi huru-haralah negeri Anta-Beranta. Maka apabila raja Bujangga Indera itu mendengar permintaannya raja-raja yang dua itu, maka hilanglah akalnya raja Bujangga Indera sebab anaknya satu dipinang oleh raja-raja dua.

Setelah sudah Batara Indera berkata yang demikian itu, maka Batara itu pun bermohon kepada begawan. Maka begawan itu pun sujudlah seraya menyembah kepada Batara Indera. Maka Batara itu gaiblah daripada mata begawan. Setelah itu, maka begawan itu pun terbangkit daripada tempatnya, lalu keluar daripada khemahnya. Maka dilihatnya hari pun sianglah dan murid-muridnya itu pun telah bangunlah daripada tidurnya, lalu ia pergi mandi bersama-sama raja Mengindera Danta Rupa dan Mahmud Mengindera. Maka begawan itu pun duduklah pada balai tempatnya mengajar murid-muridnya itu seraya menanti akan murid-muridnya itu. Setelah berhimpunlah sekaliannya itu, maka begawan itu berkata kepada raja Mengindera Danta Rupa: Hai, anakku, pada malam tadi adalah aku mendapat khabar yang negeri mamanda Maharaja Bujangga Indera adalah dua raja-raja yang besar menyuruh meminang anaknya mamanda itu. Jika mamanda itu menerima permintaannya raja yang satu, maka raja yang lain itu menjadi dukacita, demikianlah perihalnya itu.

HATTA apabila raja Mengindera Danta Rupa mendengar perigunya itu, maka ia pun menyembah seraya sembahnya: Ya, tuanku,

sekarang ini bagaimana perihalnya patik ini? Maka titah gurunya: Sabar juga anakku, nanti aku suruh beri tahu pada ayahanda baginda supaya baginda itu tahu dan bolehlah ayahanda baginda itu kira-kira.

Setelah itu, maka raja Mengindera Danta Rupa itu pun menyembah kepada gurunya seraya sembahnya: Ya, tuanku, jika ada kiranya idzin serta keredaan tuanku, maka patik

(91b) bermohon pada tuanku hendak pergi melihat termasuknya dua raja-raja itu. Manakala raja-raja salah satu ia berbuat bencana kepada paduka mamanda, maka patik bantu pada mamanda, karena mamanda itu sendiri, bagaimana akan halnya itu.

Setelah demikian, maka kata begawan itu: Hai, anakku, mana baiknya, tetapi jangan anakku pergi dengan kawanmu yang empat orang itu. Setelah itu, maka anakanda begawan Mahmud Mengindera berdatang sembah pada ayahanda, sembahnya: Wah, ayahanda tuan, anakanda bermohon hendak serta dengan adinda raja Mengindera Danta Rupa barang kemana ia pergi anakanda bermohon dengan idzin serta keredaan ayahanda bunda hendaklah bersama-sama, karena tiada hari patik melepaskan adinda itu, lagipun tiada dua tiga saudara patik, kalau-kalau ia mendapat suatu kesukaran, biarlah patik bantu seboleh-bolehnya dengan adinda itu sebabnya patik merasai terlalu berat menanggung kasihnya dan menanggungkan derma kurnia ayahnya dan bundanya baginda.

Setelah itu, maka datang pula tujuh orang saudara muridnya itu pun bermohon kepada begawan hendaklah pergi bersama-sama dengan Mahmud Mengindera dan raja Mengindera Danta Rupa. Apabila begawan melihat perihalnya anak-anak muridnya itu, maka begawan itu pun tiada berdaya lagi, melainkan ia berkata: Hendakku memberi khabar kepada ayahanda baginda itu kalau-kalau jadi pekerjaannya dua raja-raja itu manakala tiada menjadi pekerjaan itu seolah-olah aku berbuat bohong kepada baginda itu, tetapi tiada mengapa jika anakku keduanya hendak pergi, maka pergilah, tetapi manakala mamanda baginda Maharaja Bujangga Indera adalah kesukaran daripada raja-raja itu, maka segeralah anakku memberi khabar supaya aku memberi khabar akan paduka ayahanda baginda itu.

Setelah itu, maka begawan itu pun bertanya: Hai, anakku tuan, manakala anakku akan berangkat? Maka sembah raja Mengindera Danta Rupa: Melainkan dengan idzin tuanku. Setelah demikian, maka begawan itu pun menilik ilmu marifatnya. Seketika lagi, maka begawan itu berkata: Tiga hari lagi bolehlah anakku sekaliannya ini berangkat. Setelah itu, maka anak-anak keduanya itu pun menyembah kepada

(92a) begawan, maka ia pun undurlah daripada begawan itu. ADAPUN pada tatkala itu raja Mengindera Danta Rupa umurnya itu tujuh belas tahun dan Mahmud Mengindera itu umurnya dua lapan belas tahun setengah.

Apabila ketiga hari lamanya, maka begawan itu pun memberi suatu anak panah yang sakti pemberinya Batara Indera kepada raja Mengindera Danta Rupa dan suatu anak panah yang sakti pemberi daripada Batara Bisnu diberi kepada anakanda Mahmud Mengindera. Maka begawan itu pun berkata: Hai, anakku keduanya, baik-baiklah jangan kiranya anakku lupa dan lalai barang suatu hal karena anakku keduanya masih budak, belum biasa mengadap pekerjaan besar.

Setelah itu, maka raja Mengindera Danta Rupa itu menghimpunkan kawannya empat orang dan Mahmud Mengindera menghimpunkan kawannya yang tujuh orang. Apabila telah hadir sekaliannya itu, maka raja Mengindera Danta Rupa itu pun mengambil kuda gendaraannya kuda semberani hijau berpelanakan beledu jingga ditatahkan mas dipahat dan jembu-jembunya mutiara dan Mahmud Mengindera itu bergendaraan kuda kuning semberani berpelanakan sakhlata hijau bertepikan mas dan jembu-jembunya mutia-mutia dikarang dengan permata.

Setelah sudah, maka keduanya kanak-kanak itu pun memakai pakaian serupa serba keemasan. Setelah sudah keduanya itu memakai seolah-olah orang bersaudara rupanya itu. Setelah sudah keduanya itu hadir, maka ia pun pergi mendapatkan gurunya itu seraya berdatang sembah kepada begawan: Ya, tuanku, patik bermohon kepada tuanku, hendaklah patik keduanya akan berangkat. Maka begawan itu pun membaca doa dan mengangkat kedua tangannya ke langit. Setelah sudah, maka begawan itu berkata: Wastu moga-moga selamat sempurna anakku keduanya serta kawan-kawanmu dipelihara oleh Tuhan seru alam.

Apabila begawan telah membaca doa, maka raja Mengindera Danta Rupa menyembah kaki begawan laki isteri. Setelah sudah, lalu ia memakai senjatanya. Adapun pedangnya dipersandangnya sebelah kiri dan busur panahnya sebelah kanan dan bumbung anak panahnya pada belekat kanan dan suatu gada pada tangannya dan dua buah pistol pada sisi kudanya kanan dan kiri. Adapun

(92b) Mahmud Mengindera itu pun demikian juga senjatanya.

Setelah sudah keduanya itu memakai senjatanya, maka keduanya itu berjalanlah diiringkan kawan-kawannya, lalu turun ke bawah bukit Indera Logam. Setelah sampai di bawah bukit, setelah sampai di bawah¹, maka masing-masing mendapatkan gendaraannya, lalu naik ke

¹ Повтор в тексте.

atas kudanya masing-masing seraya berjalanlah menuju negeri Anta-Beranta tiada berhenti lagi sehingga berhenti makan minum dan mandi. Setelah sudah, maka masing-masing naik ke atas gendaraannya, lalu ia itu berjalan pula, demikianlah riwayatnya yang diceriterakan oleh sahibu'lhikayat. Wallahua'lam bissawab.

ALKESAH. Maka tersebutlah ceriteranya maharaja Bujangga Indera anaknya Maharaja Malai Kisna. Adapun Maharaja Bujangga Indera itu menjadi raja di negeri Anta-Beranta sedang diadap segala raja-raja dan raja-raja penghulu hulubalang dan menteri bentara sekalian. Pada ketika itu datanglah penunggu pintu seraya berdatang sembah kepada perdana menteri: Ya, tuanku, patik datang ini memberi tahu yang adalah dua orang utusan daripada raja-raja dua buah negeri.

Setelah itu, maka perdana menteri itu pun masuk persembahkan kepada baginda perinya penunggu pintu itu. Maka titah baginda: Hai, perdana menteri, ada dimana utusan itu? Maka sembah perdana menteri: Adapun sembahnya penunggu pintu yang utusan dua orang itu ada di luar kota dan utusan itu adalah ia membawa rakyat. Demi baginda mendengar sembahnya penunggu pintu yang demikian, maka baginda itu pun memandang kepada segala raja-raja. Maka seketika itu berdirilah seorang penghulu hulubalang bernama raja Gerdan Syah Peri seraya berdatang sembah: Ya, tuanku syah alam, bagaimana kehendak yang dipertuan kepada dua utusan itu? Maka titah baginda: Hai, raja, baiklah tuan menyuruh hulubalang tuan pergi menanyakan khabar padanya, apa kehendaknya ia datang ke negeri ini?

Setelah itu, maka penghulu hulubalang itu pun menyuruh seorang hulubalang yang gagah-perkasa dan hebat rupanya. Maka ia pun menyembah kepada raja Gerdan Syah Peri, lalu ia naik kudanya seraya berjalan keluar kota mendapatkan utusan dua orang itu. Apabila hulubalang itu bertemu pada dua orang utusan itu, maka hulubalang itu pun bertanya seraya menyembah sembahnya itu: Hai,

(93a) tuan-tuan, adapun hamba ini datang dengan titah Maharaja Bujangga Indera bertanyakan yang tuan-tuan keduanya dari mana datangnya tuan keduanya dan tuan-tuan hendak kemana dan apakah maksud tuan-tuan datang kemari dan siapa nama raja tuan keduanya dan apakah namanya negeri tuan-tuan keduanya?

Maka sembah raja utusan yang pertama: Adapun nama hamba Genta Sura dan raja hamba bernama Maharaja Syah Gentar Alam dan negerinya raja hamba bernama negeri Langkadura. Maka datangnya hamba dititahkan oleh raja hamba hendak mengadap kepada raja tuan menyampaikan sepucuk surat kepada raja tuan. Setelah itu, maka berkatalah raja

utusan itu: Adapun nama hamba Bangbang Indera Dewa dan raja hamba bernama Maharaja Dewa Laksana yang menjadi raja di negeri Mahiran Langkapura dan datangnya hamba ini dititahkan raja hamba membawa sepucuk surat akan menghadap yang dipertuan.

Apabila hulubalang telah mendengar katanya keduanya raja utusan yang demikian itu, maka hulubalang itu pun segeralah naik kudanya seraya memacu kudanya, lalu masuk kota lantas ke istana. Setelah sampai di hadapan istana, maka ia pun turun dari atas kudanya, lalu ia masuk persembahkan kepada raja penghulu hulubalang raja Gerdan Syah Peri. Maka raja itu pun masuk persembahkan kepada Maharaja Bujangga Indera perihalnya dua raja-raja utusan yang dikatakan kepada hulubalang penyuruh baginda itu sekaliannya dipersembahkan kepada baginda itu.

HATTA apabila baginda mendengar perinya raja Gerdan Syah Peri yang dipersembahkan oleh hulubalang itu, maka titah baginda: Hai, raja penghulu hulubalang keduanya, baiklah tuan keduanya pergi mengalukan keduanya utusan, berilah ia masuk, tetapi rakyatnya itu biarlah tinggal di luar kota, melainkan seorang utusan bolehlah ia membawa kawannya itu hanya enam orang mengiringkan dianya itu.

Setelah demikian, maka sembah raja-raja penghulu hulubalang, pertama raja Gerdan Syah Peri dan kedua Syah Johan Lela Indera, seraya berdatang sembah: Ya, tuanku, bagaimana kehendak yang dipertuan kepada utusan keduanya itu? Maka titah baginda: Hai, raja-raja keduanya, tuan-tuan persilakanlah utusan keduanya itu masuk. Setelah demikian, maka raja-raja penghulu hulubalang baginda yang keduanya itu pun menyembah baginda, lalu

(93b) ia berjalan keluar istana.

Setelah diluar, maka penghulu hulubalang keduanya itu pun memanggil dua orang hulubalangnya dan dua puluh orang balatenteranya mengiringkan padanya. Setelah berhimpunlah, maka keduanya penghulu hulubalang itu pun mendapatkan gendaraannya, lalu ia berjalan keluar kota mendapatkan kedua raja-raja utusan itu. Apabila bertemu kepada dua raja-raja utusan, maka penghulu hulubalang baginda raja Gerdan Syah Peri dan raja Johan Lela Indera keduanya itu berjabat tangan kepada dua raja-raja utusan seraya berkata: Bahwa hamba keduanya ini datang mendapatkan tuan-tuan utusan, titah baginda tuan-tuan ini dipersilakan oleh baginda masuk ke dalam kota, karena baginda menantikan tuan-tuan di pengadapan.

Demi keduanya raja-raja utusan mendengar sembahnya raja-raja penghulu hulubalang baginda keduanya itu, maka raja-raja utusan

keduanya menyembah kepada dua raja-raja penghulu hulubalang, lalu ia itu berjalan diiringkan oleh kawannya enam orang kepada suatu raja utusan itu. Maka balatenteranya raja-raja utusan yang banyak-banyak ia menanti di luar kota. Setelah masuk kota, lalu ia berjalan ke pengadapan.

Apabila dua raja-raja utusan itu sampai di pengadapan, maka mangkubumi itu pun datang mengalu-alukan raja-raja utusan, lalu dibawa masuk ke istana. Setelah dua raja utusan mengadap baginda, maka mangkubumi itu pun datang kepada sisi singgasana baginda sebelah kanan dan bentara pada sisi singgasana yang sebelah kiri. Setelah demikian, maka titah baginda: Hai, tuan-tuan raja utusan, baiklah tuan-tuan berduduk. Maka raja-raja utusan keduanya itu menyembah dan raja-raja dan menteri dan raja-raja penghulu hulubalang sekaliannya itu menyembah baginda, lalu berduduklah sekaliannya seorang sebuah kursi yang keemasan.

Setelah sudah berduduk sekaliannya itu, maka titah baginda pula: Hai, tuan-tuan utusan, santaplah sirih. Maka keduanya raja-raja utusan itu menyembah, lalu santap sirih. Setelah sudah ia santap sirih kedua raja-raja utusan, maka titah baginda: Hai, tuan-tuan raja utusan, apa khabar tuan-tuan keduanya dititahkan oleh raja tuan-tuan? Maka sembah kedua utusan itu: ADAPUN patik keduanya ini datang mengadap duli yang dipertuan, karena patik dititahkan oleh raja patik membawa sepucuk surat ke bawah duli yang dipertuan.

Maka titah baginda

(94a) kepada seorang utusan: Siapa raja tuan? Maka sembah: Raja hamba ini bernama Maharaja Syah Gentar Alam, ia menjadi raja di negeri Langkadura. Setelah sudah, maka sembah kedua utusan itu: Adapun nama raja patik Maharaja Dewa Laksana, ia menjadi raja di negeri Mahiran Langkapura. Bahwa datang patik ini membawa surat sepucuk ke bawah duli yang dipertuan.

Setelah demikian, maka titah baginda: Hai, mangkubumi, pergilah tuan kepada raja-raja utusan sambutlah suratnya itu. Maka bangunlah perdana menteri seraya menyembah baginda, lalu ia pergi kepada raja-raja utusan seraya disambut suratnya itu, lalu dibawa ke kadapan baginda seraya dipersembahkan kepada baginda. Maka baginda itu pun menyambut surat itu, lalu dibukanya surat itu seraya titah baginda: Hai, bentara, baca olehmu surat ini. Maka bentara itu pun menyembah baginda, lalu dibacanya surat yang daripada utusan yang pertama demikian bunyinya:

BAHWA surat ikhlas yang adalah menyatakan dalamnya salam serta takzim ma'at-takrim ia itu daripada anakanda Maharaja Syah Gentar Alam yang menjabat takhta kerajaan kepada negeri Langkadura ia itu

datang ke hadapan pihak paduka ayahanda baginda Maharaja Bujangga Indera yang adalah di atas takhta kerajaan dan kemuliaan serta bangsawan dan budiman lagi arif bijaksana dengan adil serta murahnyanya duduk kepada mertabat kerajaan dua buah negeri ia itu negeri Mercuri Indera dan negeri Anta-Beranta. Jika ada kiranya belas dan kasihan dan rahim paduka ayahanda yang tulus ikhlas dan keredaan yang sempurna, maka adalah anakanda pohonkan diperhamba oleh paduka ayahanda baginda diri anakanda serta memohonkan paduka anakanda tuanku yang bernama tuanputeri Dewi Ratna Sari Tanju Maya akan menjadi isteri dan cahaya istana anakanda yang halal. Jika kiranya paduka ayahanda baginda menerima bagai permintaan anakanda, maka mupakatliah paduka ayahanda baginda dengan anakanda dan negeri paduka ayahanda baginda dengan negeri Langkadura itu pun menjadi satu kedua negeri itu dan jika paduka

(94b) ayahanda tiada terima bagai permintaan anakanda, melainkan mana kehendak paduka ayahanda, anakanda turutlah, demikian adanya.

Apabila surat itu telah dibaca oleh bentara, maka bentara persembahkan pula surat itu kepada mangkubumi. Adapun baginda itu pun memberi pula suratnya Maharaja Dewa Laksana kepada mangkubumi. Maka ia pun beri pula kepada bentara surat itu. Maka ia pun menyembah baginda, lalu dibacanya surat itu. Maka demikian juga bunyinya surat keduanya itu. Setelah sudah baginda mendengar bunyinya surat keduanya perihal meminang anakanda baginda tuanputeri Dewi Ratna Sari Tanju Maya, maka baginda itu pun amat heran sambil berdiam diri seraya baginda berpikir: Apatah hal kawin anakku seorang dipinangkan oleh dua raja-raja? Yang mana aku menerima permintaannya dan yang mana aku salahkan? Jika aku terima permintaannya yang seorang niscaya menjadi huru-hara dan menjadi gemparlah negeriku, maka berperanglah antara keduanya itu dan sesudahnya itu aku pun diseterukannya itu.

HATTA setelah sudah baginda berpikir yang demikian, maka baginda mupakat kepada segala raja-raja dan menteri serta raja-raja penghulu hulubalang bagaimana perihalnya surat meminang daripada dua raja-raja itu. Maka sembah sekaliannya raja-raja dan menteri raja-raja penghulu hulubalang: Baiklah yang dipertuan memberi khabar kepada seri paduka kakanda Maharaja Marakarma, kalau-kalau seri paduka kakanda baginda ada akalnya boleh menyalahkan salah suatu daripada permintaannya dua raja-raja itu.

Demi baginda mendengar sembahnya raja-raja dan menteri dan raja-raja penghulu hulubalang baginda sekaliannya itu, maka titah baginda kepada raja-raja utusan itu: Hai, tuan-tuan, sabarlah juga barang sepuluh

hari lagi karena aku ini hendaklah berkirim surat tanda mupakat dengan saudaraku. Jikalau jahat atau baik tadapat tiada aku bicarakan dengan saudaraku karena ia saudara tua, sungguhpun anakku puteri itu melainkan aku mupakat dahulu supaya jangan aku jatuh kepada laut kejahatan dan kepada akhirnya jangan jadi sesalnya kepada aku. Setelah demikian, maka raja-raja utusan itu pun

(95a) menyembah kepada baginda seraya bermohon, lalu keduanya raja-raja utusan terbangkit, lalu ia berjalan keluar kota masing-masing mendapatkan khemahnya itu.

SEBERMULA Maharaja Bujangga Indera itu setelah dua raja-raja utusan telah berangkat masing-masing kembali pada khemahnya itu, maka baginda bertitah kepada perdana menteri berbuat suatu surat hendak dikirim kepada kakanda paduka seri Maharaja Marakarma daripada perihalnya dua raja-raja menyuruh meminang anakanda tuanputeri Dewi Ratna Sari Tanju Maya. Maka perdana menteri menyembah baginda, lalu ia pergi kepada bentara menyuruh berbuat surat itu yang dititahkan oleh baginda. Setelah surat itu sudah diperbuat oleh bentara, maka diserahkan kepada perdana menteri. Maka ia pun persembahkan surat itu kepada baginda, lalu dibaca oleh baginda.

Setelah baginda habis baca surat itu, lalu dimeterainya. Setelah sudah, maka baginda bertitah kepada perdana menteri: Tutuplah surat ini dan suruh kamu bawa surat ini kepada paduka kakanda baginda di negeri Kemala Hikmat. Maka perdana menteri itu pun menyembah seraya disambut surat itu, lalu ditutupnya. Setelah sudah, maka surat itu diberikan ke seorang hulubalang seraya berkata: Hai, hulubalang, bahwa titah baginda akan kamu membawa surat ini kepada seri paduka Maharaja Marakarma di negeri Kemala Hikmat. Maka hulubalang itu pun menyembah seraya disambutnya surat baginda, lalu ia mendapatkan kudanya, lalu ia naik seraya dipacunya dan berjalan menuju negeri Kemala Hikmat siang dan malam ia berjalan.

HATTA maka tiada beberapa lamanya hulubalang itu berjalan adalah kira-kira sehari semalam, maka ia pun sampailah di negeri Kemala Hikmat, lalu masuk kota lantas ke pengadapan istana. Maka ia pun turunlah dari atas kudanya seraya mendapatkan penunggu pintu istana. Maka ia pun bertanya: Hai, hulubalang, suruhan raja mana tuan ini? Maka kata hulubalang: Aku ini dititahkan oleh Maharaja Bujangga Indera yang di negeri Anta-Beranta menyuruh membawa surat kepada seri Maharaja Marakarma. Maka penunggu pintu itu pun masuk persembahkan kepada perdana menteri yang ada seorang hulubalang daripada Maharaja Bujangga Indera membawa surat kepada seri baginda.

Demi perdana menteri mendengar sembahnya

(95b) penunggu pintu, maka perdana menteri itu pun masuk persembahkan kepada seri baginda perinya penunggu pintu. Maka titah seri baginda: Biarlah hulubalang itu masuk. Maka perdana menteri berkata kepada penunggu pintu: Berilah hulubalang itu masuk. Maka penunggu pintu itu pun pergi mendapatkan hulubalang itu seraya berkata: Tuanku dititahkan oleh seri baginda masuk ke dalam. Maka hulubalang itu pun berjalan masuk mengadap seri baginda.

Apabila hulubalang itu mengadap seri baginda, maka perdana menteri itu datanglah menyambut surat daripada tangan hulubalang seraya dipersembahkan kepada seri baginda. Maka seri baginda itu pun serahkan surat itu kepada bentara, titah baginda: Hai, bentara, baca olehmu surat ini. Maka bentara itu pun menyembah seri baginda, lalu dibacanya:

BAHWA sembah serta khidmat takzim daripada paduka adinda raja Bujangga Indera yang adalah duduk dengan kurnia Allah dan dermanya seri paduka kakanda baginda keduanya kakanda permaisuri ia itulah Maharaja Marakarma yang bangsawan serta budiman dan dermawan, lagipun arif bijaksana serta setiawan yang menjabat takhta kerajaan dan kebesaran serta kemuliaan tiga buah negeri. Adapun sebabnya adinda berkirim surat kepada seri paduka kakanda baginda, karena baginda didatangi dua orang utusan daripada raja-raja dua buah negeri, pertama raja Langkadura bernama Maharaja Syah Gentar Alam dan kedua itu raja Mahiran Langkapura bernama Maharaja Dewa Laksana. Maka kedua raja-raja itu mengirim surat meminang anakanda kakanda tuanku puteri Dewi Ratna Sari Tanju Maya, demikian halnya itu. Maka daripada itu sekarang adinda sangatlah heran dan hilang akal dan budi bicara adinda yang anakanda kakanda seorang dipinangkan oleh dua raja-raja. Maka terlalu ajaib adinda pikirkan yang demikian, tiada habis. Maka sekarang ini melainkan adinda laki isteri haraplah sebanyak-banyak kepada seri paduka kakanda tuanku membicarakan yang boleh melepaskan salah suatu daripada perihal itu, lagipun adinda laki isteri haraplah yang seri paduka kakanda permaisuri menggantikan paduka ayahanda bunda baginda.

Setelah sudah dibaca oleh bentara surat itu, maka wajah seri baginda itu pun berubah

(96a) merah padam warnanya. Setelah itu, maka seri baginda bertitah: Hai, perdana menteri, katakan pada hulubalang itu, biarlah ia berhenti barang tiga hari dan kamu berikan belanjanya dan makannya dan kamu katakan kepada penghulu hulubalang raja Rum Syah, biarlah titahkan kepada hulubalangnya hadirkan balatenteranya tiga ratus lima

puluh orang. Maka seratus balatentera yang berkuda dan dua ratus bala-tenteranya yang berjalan sekaliannya itu dengan alat senjatanya dan jугan alamat kerajaan serta tunggu panji-panji, karena tiga hari lagi aku berangkat ke negeri Anta-Beranta.

Setelah baginda bertitah yang demikian, maka baginda berangkat ke peterana mendapatkan isterinya seri baginda permaisuri Cahaya Hairani seraya bertitah seri baginda: Hai, adinda tuan, sayanda ini hendak berangkat ke negeri Anta-Beranta karena adinda Bujangga Indera ia kedatangan dua utusan daripada dua raja-raja daripada dua buah negeri meminangkan anaknya adinda Bujangga Indera itu.

Demi permaisuri mendengar titah seri baginda yang demikian itu, maka sembah permaisuri: Manakala kakanda tuan berangkat? Maka titah seri baginda itu: Tiga hari lagi. Setelah itu, maka permaisuri menitahkan inangda dan dayang-dayang perbuatkan segala perbekalan daripada makan-makanan dan menghadirkan segala pakaian-pakaian persalin seri baginda itu. Apabila datang kedua harinya itu, maka perdana menteri suruh hadirkan empat orang menteri yang muda-muda dengan memakai pakaiannya serta alat senjatanya, istimewa penghulu hulubalang raja Rum Syah menitahkan kepada dua puluh lima hulubalang dengan tiga ratus balatenteranya dan dua puluh orang pahlawan, biarlah ia hadirkan dengan alat senjatanya serta gendaraannya karena esok hari seri baginda berangkat ke negeri Anta-Beranta.

Setelah sudah, maka segala menteri dan hulubalang pahlawan dan balatentera yang akan mengiringkan seri baginda sekaliannya itu telah berhadirlah hingga ia itu menantikan titah seri baginda itu. ADAPUN seri baginda setelah sampai janjinya seri baginda tiga hari daripada ketika dinihari, bintang itu pun belum padam cahayanya dan margasatwa itu pun belum mencari mangsanya, maka raja penghulu hulubalang itu pun bangunlah daripada beradu seraya menitahkan memalu genderang pengerah.

Setelah genderang itu berbunyi sekali, maka segala raja-raja dan perdana menteri serta menteri dan balatentera sekaliannya itu pun bangunlah, lalu ia memakai dengan

(96b) alat kelengkapan serta senjatanya dan hadirkan gendaraannya. Maka seketika lagi genderang itu pun dipalu kedua kali. Maka seri Maharaja Marakarma itu pun bangunlah dua laki isteri, lalu pergi mandi. Setelah sudah seri baginda laki isteri mandi, lalu memakai dengan selengkapnya pakaian kerajaan yang keemasan dan memakai makota yang bertatahkan permata pancawarna kepada kepala seri baginda. Setelah sudah seri baginda itu memakai, maka seri baginda laki isteri itu pun

santaplah dengan raja-raja penghulu hulubalang raja Rum Syah dan raja Syah Peri dan dua menteri yang muda-muda yang akan mengiringkan seri baginda.

Setelah sudah seri baginda itu makan minum, maka genderang pengerah itu pun berbunyi tiga kali. Maka seri baginda itu pun bermohon kepada permaisuri, lalu memeluk dan mencium kepada permaisuri dan anakanda baginda. Setelah sudah, maka seri baginda itu pun keluar dari pengadapan seraya memakai alat senjatanya. Maka seketika itu datanglah perdana menteri persembahkan yang sekaliannya itu telah hadirkan.

Apabila seri baginda mendengar yang telah hadir sekaliannya, maka titah seri baginda itu kepada perdana menteri: Petaruhku negeri ini serta isi-isinya dan isi istana, melainkan aku tahu akan baiknya juga hubaya-hubaya peliharakan wasiatku baik-baik, hai menteriku. Setelah demikian, maka seri baginda itu pun berangkat keluar diiringkan raja-raja hulubalang dan raja-raja yang lain sekaliannya.

Setelah diluar istana, maka gendaraan seri baginda dibawa orang, lalu seri baginda naik ke atas gendaraannya kuda semberani hijau dipegang oleh dua orang jin kafir. Adapun kuda itu berpelanakan beledu merah bertatahkan mas sembilan mutu dipahat dan bertatahkan permata pancawarna dan berumbai-umbaikan mutiara dikarang dan nilam dan zemrut serta berpayung pawat kuning bertepikan mas dipahat dan berumbai-umbaikan mutiara. Adapun raja penghulu hulubalang dua bersaudara, seorang bernama raja Mambang Sahran dan seorang bernama Mambang Lela Syah. Maka keduanya itu bergendaraan kuda semberani kuning berpelanakan sakhlut hijau beremas dan berumbai-umbaikan mutiara dikarang dengan batu pancawarna dan berpayung ubur-ubur merah berumbai-umbaikan mutiara dikarang.

Setelah sudah

(97a) seri baginda dan kedua raja-raja penghulu hulubalang telah naiklah ke atas gendaraannya dan empat menteri muda bergendaraan kuda merah berpelanakan sakhlut biru dan beremas dan delapan hulubalang dengan tiga rupa senjatanya ia itu dua pistol pada pelana kudanya dan suatu kerabin pada belekat kanan dan suatu pedang ia itu bergendaraan kuda hitam berpelanakan sakhlut merah bertepikan perak dan dua belas pahlawan dengan tiga rupa senjatanya ia itu dua pistol suatu pedang dan suatu perisai bergendaraan kuda warnanya gula gosong berpelanakan sakhlut jingga bertepikan perak.

Adapun seratus balatentera bersenjata tiga rupa ia itu panah dan pedang dan pistol bergendaraan kuda warnanya kelabu dan seratus balatentera bersenjatanya tombak perisai dan pedang berjalan di bumi dan

lagi seratus lima puluh orang berjalan. Maka yang seratus balatentera bersenjata bedil dan pedang dan pistol pada pinggangnya dan yang lima puluh orang ia itu membawa meriam enam buahan memakai suatu pedang. Maka meriamnya itu dihela dengan enam ekor kuda. Adapun seri Maharaja Marakarma itu memakai empat buah senjata ia itu dua pistol pada pelana kudanya suatu pedang kerajaan dipersandangnya sebelah kanan dan suatu panah dipersandangnya sebelah kiri dan suatu gada pada tangan seri baginda. Maka gada itu daripada besi horasani dan raja-raja penghulu hulubalang ia itu bersenjata bagai seri baginda juga serta hadir sekaliannya itu.

Maka barisan seri baginda diperbuat oleh raja Rum Syah “garuda menyambar”. Adapun raja penghulu hulubalang seorang menjadi kepala kanan, yang seorang menjadi kepala kiri dan empat hulubalang menjadi leher kanan dan empat hulubalang menjadi leher kiri. Maka meriam yang enam menjadi dada. Maka balatentera yang berkuda lima puluh mengikut hulubalang yang di kanan dan yang lima puluh mengikut hulubalang sebelah kiri dan pahlawan yang dua belas itu pun berbagai enam orang di sebelah kanan dan enam orang pada sebelah kiri dan seri baginda dengan empat menteri dan seratus balatentera yang berjalan kaki menjadi badan dan seratus balatentera yang berjalan

(97b) kaki menjadi kaki kanan lima puluh dan lima puluh menjadi kaki kiri dan balatentera yang berkuda lima puluh menjadi ekor dan lima puluh balatentera berkuda sebagai dua separunya di leher kanan dan separunya pada leher kiri serta dengan pahlawan yang menjadi sayap kanan dan sayap kiri.

Setelah selesailah raja Rum Syah mengatur orang-orang itu, lalu bermohon kepada seri baginda. Maka seri baginda itu bertitah: Hai, raja penghulu hulubalang, petaruhku kepada tuan segala hulubalang dengan balatentera yang tinggal, hubaya-hubaya tuan peliharakan hatinya dan jangan diberi lelah kepadanya dan manakala aku ada suatu kesukaran, niscaya aku berkirim surat dan tuan hadirkan juga seribu orang dan seratus lima puluh hulubalang dengan pahlawannya serta dengan tuan membawa orang-orang itu ke negeri Anta-Beranta.

Setelah sudah seri baginda bertitah kepada raja Rum Syah, maka seri baginda itu pun berangkat dengan alat kelengkapan dan jugan alamat kerajaan itu pun di hadapan seri baginda itu berjalan dengan tunggu panji-panji jingga keemasan dan berumbai-umbaikan mutiara. Maka berkibaranlah ditiup oleh angin, maka segala bunyi-bunyian itu pun berbunyi-lah terlalu merdu sekali suaranya berganti-ganti dengan genderang pengerah seraya berjalan menuju negeri Anta-Beranta. Maka seri

baginda itu berjalan dengan tempik soraknya segala balatentera, demikian adanya.

SYAHADAN beberapa lamanya seri baginda itu berjalan diiringkan raja-raja penghulu hulubalang dengan hulubalang-hulubalangnya dan menteri pahlawan serta balatenteranya tiga ratus lima puluh dengan alat senjata dan kelengkapan kerajaan, maka adalah kira-kira sehari semalam, maka sampailah pada dusun negeri Anta-Beranta. Apabila didengar oleh penunggu dusun suara bunyi-bunyian dan sorak orang-orang terlalu gempar, maka penunggu dusun itu pun segera pergi mendapatkan seraya bertanya: Hai, tuan-tuan sekalian ini, hendak kemana dan tuan-tuan sekalian ini dari mana datangnya dan siapa nama penghulu tuan-tuan sekalian ini?

Setelah itu, maka kata raja penghulu hulubalang seorang itu: Kami sekalian dari negeri Kemala Hikmat hendak datang ke negeri Anta-Beranta dan nama penghulu kami sekalian ini seri Maharaja Marakarma. Setelah didengar oleh penunggu dusun katanya raja penghulu hulubalang, maka ia pun segera mengambil kudanya

(98a) seraya digendarainya, lalu dipacu dan dilarikannya, lalu masuk kota lantas ke istana.

Apabila ia sampai di hadapan pintu istana, maka ia pun turun, lalu masuk ke pengadapan itu. Maka penunggu pintu istana itu pun datang bertanya: Hai, penghulu dusun, apa khabar engkau datang ini? Maka kata penghulu dusun: Adapun aku kemari ini karena duli seri Maharaja Marakarma itu lagi datang hampir. Setelah didengar oleh penunggu pintu sembahnya penghulu dusun, maka ia pun segeralah masuk mendapatkan perdana menteri seraya persembahkan bagai sembahnya penghulu dusun itu.

Demi didengar oleh perdana menteri sembahnya penunggu pintu itu, maka perdana menteri itu segeralah persembahkan kepada Maharaja Bujangga Indera. Demi didengar oleh baginda sembahnya perdana menteri, maka baginda itu bertitah: Hai, perdana menteri, kamu suruh hadirkan segala kelengkapan dan kuda gendaraanku dan kerahkan segala menteri dan raja-raja penghulu hulubalang supaya ia titahkan kepada segala hulubalang-hulubalangnya biar ia himpulkan balatenteranya.

Maka seketika itu gemparlah perdana menteri itu mengerahkan segala raja-raja dan menteri-menteri dan alat kerajaan dan jagan alamat kerajaan dan tunggul panji-panji yang besar dan panji-panji yang dipakai orang balatentera dan panji-panji yang ditanam kepada pihak penjuru-penjuru kota semuanya dikeluarkan oleh perdana menteri. Maka tiada beberapa lamanya itu, maka hadirilah sekaliannya. Setelah demi-

kian, maka baginda itu pun telah hadirilah memakai pakaian kerajaan dengan makotanya, lalu baginda itu pun keluarlah dari istana, lalu baginda naik ke atas kuda. Maka kuda itu warnanya dauk yang berpela-nakan beledu jingga bertepikan mas sembilan mutu dipahat dan berpayaung ubur-ubur kuning semuanya itu berumbai-umbaikan mutiara dikarang dengan permata puspa ragam diiringkan dengan dua raja-raja penghulu hulubalang dan dua raja-raja baginda dan empat orang menteri yang muda-muda dan sepuluh orang hulubalang dan lima puluh balatentera sekaliannya itu bergendaraan kuda warna-warna pergi mengalulukan seri paduka baginda. Maka jugsan alamat kerajaan dan panji-panji kerajaan diapitnya baginda kanan dan kiri dan hulubalang yang sepuluh lima orang dengan balatenteranya dua puluh lima memegang pedang terhunus jalan di hadapan dan lima hulubalang serta balatenteranya dua puluh lima

(98b) orang itu menutup barisan baginda itu di belakang. Setelah sudah berhimpun sekaliannya itu, maka baginda itu pun berjalanlah dengan orang-orang yang mengiringkan baginda itu seraya menuju jalan keluar kota itu.

HATTA sepeninggalnya baginda telah berangkat itu, maka perdana menteri titahkan kepada menteri-menteri yang muda-muda menghiasi istana dan pengadapan dan raja-raja penghulu hulubalang itu pun menitahkan segala hulubalang dengan balatenteranya yang bersenjata bedil dan panah dan tombak dan balatentera yang berkuda sekaliannya itu dibariskan dari pintu istana sampai di luar kota pada sisi jalan raya kanan dan kiri dengan bunyi-bunyian sekali itu semua telah hadirilah. Maka segala menteri itu berhimpun di luar pintu istana dan segala raja-raja itu menanti di pengadapan.

Adapun tuanputeri Nila Cahaya isteri baginda setelah sudah memakai pakaian para puteri dan telah menghiasi anakanda tuanputeri Dewi Ratna Sari Tanju Maya, maka tuanputeri menitahkan inang pengasuh dan dayang-dayang menghiasi bilik dan geta peraduan dengan tirai kelambu dewangga beremas dan hadirkan segala persantapan daripada juadah yang warna-warni dan manisan yang warna-warna rupanya. Adapun juru tanak baginda itu pun segera memotong segala binatang seperti kerbau, sapi, menjangan, kambing dan angsa, bebek dan ayam itu berpuluh-puluh diperbuat akan makanan. Adapun perdana menteri itu setelah dilihatnya telah hadir sekaliannya, maka ia bertitahkan kepada orang-orang membukakan sakhlal merah dan kain putih dari pintu istana sampai kepada pintu kota pada jalan raya. Maka di dalam istana sampai di pengadapan dibukakan permadani yang beremas itu. Setelah hadir

sekaliannya itu, maka orang-orang sekaliannya itu duduk menantikan baginda jua adanya.

ADAPUN Maharaja Bujangga Indera beberapa lamanya baginda itu berjalan diiringkan oleh dua raja-raja penghulu hulubalang serta balatenteranya dan alat kelengkapan kerajaan, maka adalah kira-kira seyujana mata memandang itu. Apabila dilihat oleh baginda yang seri paduka kakanda lagi datang itu, maka baginda itu pun berhentilah, lalu turun dari atas kuda baginda dan raja-raja penghulu hulubalang itu pun turun daripada kudanya, hanya

(99a) segala hulubalang-hulubalang dengan balatenteranya juga tiada turun dari atas kudanya.

Apabila dilihat oleh baginda yang paduka adinda Maharaja Bujangga Indera itu datang dengan alat kelengkapannya kerajaan, maka seri baginda itu pun turun dari atas kudanya dengan raja-raja penghulu hulubalang seri baginda. Apabila bertemu kedua raja-raja itu, maka Maharaja Bujangga Indera dengan segala orang-orang yang mengalu-alukan baginda itu pun mengikut baginda datang menyembah kaki seri baginda Maharaja Marakarma. Setelah sudah menyembah keduanya raja-raja dan orang-orang yang mengiringkan kedua raja-raja itu, maka sembah adinda baginda Maharaja Bujangga Indera: Wah, kakanda tuan, baiklah kakanda tuan persilakan pula kepada gendaraan kakanda.

Maka seketika itu seri Maharaja Marakarma menoleh sebelah kanan dan kiri kepada padang kepada sisi dusunnya negeri Anta-Beranta seri baginda melihat orang-orang terlalu banyak itu. Maka seri baginda itu bertanya kepada adinda Maharaja Bujangga Indera: Orang-orang manakah yang banyak-banyak pada khemah yang dua buah itu? Maka sembah adinda baginda: Ya, kakanda tuan, ia itulah orang-orangnya raja-raja yang dua buah negeri ia itulah utusannya yang diam kepada khemah yang dua itu. Maka inilah halnya yang sayanda persembahkan kepada kakanda baginda.

Setelah itu, maka seri baginda seketika itu bertitah kepada raja penghulu hulubalang: Kamu katakan kepada hulubalang kamu kadar enam orang dan balatenteranya kadar seratus orang menunggui pada khemah yang di luar kota, dan yang lain balatenteranya itu biarlah masuk ke dalam kota dan enam orang pahlawanku biarlah ia bersama-sama dengan balatentera di luar kota dan tiap-tiap hari sampai malam satu hulubalang dengan dua belas balatenteranya dan satu pahlawan berkawal, dan jangan sekali-kali lupa barang seketika, dan manakala ada suatu perihal baik dan jahat, biarlah segera datang persembahkan kepadaku keduanya. Maka penghulu hulubalang itu pun menyembah seraya sem-

bahnya: Yang mana titah duli yang dipertuan itu telah terjunjunglah di atas batu kepala hamba.

Demi Maharaja Bujangga Indera mendengar yang seri paduka kakanda memberi titah yang demikian, maka ia pun terlalu sukacita. Setelah sudah, maka sembah Maharaja Bujangga Indera: Wah, kakanda tuan, baiklah kakanda bergendaraan pula karena ketika ini tengah hari. Setelah itu, maka

(99b) seri Maharaja Marakarma naiklah ke atas kudanya pula dan Maharaja Bujangga Indera dan sekalian orang-orang itu pun masing-masing bergendaraan pula. Apabila telah hadir sekaliannya di atas gendaraannya itu, maka baginda keduanya dan orang-orang yang mengiringkan serta orang-orang yang mengalu-alukan itu pun berjalanlah, lalu masuk ke dalam kota. Apabila baginda keduanya masuk kota, maka segala balatentera dan hulubalangnya itu pun hadirilah serta dengan barisannya dan sekalian bunyi-bunyiannya itu pun berbunyiilah gegap-gempita dan sekalian tunggul panji-panji segala barisan itu pun berki-
baranlah.

Setelah baginda lewat daripada pintu kota, maka segala barisan balatentera itu pun memasangkan bedilnya tiga kali berganti-ganti dengan meriam yang di atas kota dan apabila baginda keduanya itu sampai di hadapan istana, maka baginda keduanya itu turun dari atas kudanya dan sekalian orang-orang yang mengiringkan dan yang mengalu-alukan itu pun turunlah daripada gendaraannya, lalu baginda keduanya berjalan masuk ke istana.

Apabila baginda sampai pada pintu istana, maka datang perdana menteri dengan menteri-menterinya semuanya menyambut baginda keduanya seraya dibawa masuk ke dalam istana. Setelah baginda masuk ke dalam, maka datanglah segala raja-raja negeri Anta-Beranta menyambut baginda keduanya seraya mengalu-alukan baginda keduanya sampai ke dalam istana sekali. Setelah baginda keduanya sampai ke dalam, lalu ke peterana mendapatkan tuanputeri Nila Cahaya dan paduka anakanda tuanputeri Dewi Ratna Sari Tanju Maya itu.

Apabila tuanputeri Nila Cahaya terpandang yang seri paduka kakanda itu datang mendapatkan dia itu, maka tuanputeri itu pun segeralah bangun datang mendapatkan seri paduka kakanda, lalu menyembah kaki paduka kakanda baginda. Maka seri baginda itu menyapu-nyapu kepala tuanputeri Nila Cahaya. Setelah sudah, maka datanglah anakanda tuanputeri Dewi Ratna Sari Tanju Maya seraya menyembah kaki uanda baginda. Maka seri baginda itu mencium kepala anakanda baginda seraya baginda itu bertitah kepada paduka adinda Maharaja Bujangga

Indera: Telah besarlah anakanda baginda itu. Maka adinda baginda laki isteri itu pun

(100a) menyembah seri kakanda baginda, lalu seri baginda bertitah: Patutlah datang segala raja-raja itu meminang anakanda tuan.

Maka tatkala seri baginda itu datang, maka umurnya tuanputeri Dewi Ratna Sari Tanju Maya adalah kira-kira dua belas tahun. Maka semakin besar, semakin elok parasnya gilang-gemilang laksana kemala di dalam kandil dan besarnya itu pun sederhana seraya diamat-amatinya oleh seri baginda. Maka terlalu sikap dan pantas barang lakunya serta jalannya tuanputeri itu. Maka di dalam pikir hati seri baginda: Anakku itu elok rupanya, maka tuanputeri ini terlebih pula elok parasnya.

Setelah demikian, maka sembah Maharaja Bujangga Indera: Wah, kakanda tuan, silakanlah naik kepada singgasana berduduk berhentikan lelah kakanda tuan. Setelah itu, maka seri baginda itu pun berangkat, lalu keluar istana naik ke atas singgasana yang bertatahkan ratna mutu manikam, lengkap dengan tirai kelambu dan berumbai-umbaikan mutiara yang diperhiaskan oleh tuanputeri Nila Cahaya. Adapun singgasana itu terlebih besar daripada singgasana Maharaja Bujangga Indera itu. Maka baginda itu bertitah pula: Hai, tuan-tuan sekalian, baiklah berduduk. Maka orang-orang sekaliannya itu pun menyembah baginda keduanya, lalu berduduklah sekaliannya.

Apabila seri baginda itu telah berduduk, maka bedil dan meriam itu pun berbunyilah berganti-ganti. Maka meriam juga berbunyi hingga dua belas kali itu. Setelah sudah meriam itu berhenti bunyinya, maka sembah Maharaja Bujangga Indera: Wah, kakanda tuan, baiklah santap sirih. Maka seri baginda itu santap sirih kepada puan mas yang bertatahkan permata pancawarna. Setelah sudah baginda telah santap sirih, maka segala raja-raja dan menteri hulubalang itu pun santap sirih. Apabila orang-orang sekaliannya itu telah santap sirih, maka sekaliannya itu pun berdiri menyembah baginda keduanya. Setelah demikian, maka titah Maharaja Bujangga Indera: Hai, perdana menteri, bawalah surat meminang daripada dua raja-raja utusan.

Setelah itu, maka perdana menteri itu pun menyembah, lalu pergi mengambil kedua surat itu seraya ditaruh pada sebuah tabak mas tertutup dengan kain dewangga keemasan, lalu dipersembahkan ke hadapan majlis seri baginda keduanya beserta segala raja-raja dan menteri. Apabila surat itu telah di

(100b) persembahkan oleh perdana menteri, maka seri baginda itu membuka tutupnya tabak, lalu diambilnya surat itu, lalu dibukanya oleh seri baginda surat seraya dibacanya surat meminang daripada dua raja-

raja itu. Setelah baginda habis baca surat itu, maka heranlah seri baginda melihat surat amat indah-indah dan lemah-lembut perkataannya. Setelah itu, maka seri baginda itu pun berdiam diri sambil berpikir. Setelah sesaat seri baginda sudah berpikir, maka titah seri baginda: Wah, adinda tuan, jangan kiranya adinda menjadi masygul hati adinda karena muda¹ juga, melainkan dengan perlahan tiada boleh dengan segera itu. Adapun pekerjaan itu sungguh mudah, tetapi sukar, dan sungguh sukar, tetapi mudah, jikalau tahu. Manakala tiada tahu, niscaya jatuh kepada laut kejahatan, tetapi pada pikir kakanda mudah juga dan jika kiranya dua raja-raja itu hendak berbuat haru-hara melainkan antara keduanya juga ia berperanglah, maka tiadalah ia berbuat haru hara dengan kita, maka rakyat kita dan negeri kita itu pun sentosalah.

Maka seketika lagi baginda keduanya diadap orang-orang, maka persantapan itu pun dibawa orang-orang. Maka Maharaja Bujangga Indera itu pun menjamu seri kakanda baginda dan segala raja-raja dan menteri hulubalang dengan makan minum serta bersuka-sukaan, maka segala bunyi-bunyian itu pun dipermainkan orang-orang itu terlalu amat merdu sekali suaranya. Apabila jauh malam, maka baginda keduanya itu pun berhentilah daripada menjamu segala raja-raja menteri hulubalang, maka sekaliannya orang-orang itu pun seketika lagi, maka masing-masing bermohon kepada baginda keduanya, lalu kembali ke tempatnya. Maka seri baginda itu pun diberi tempat kepada suatu bilik yang telah dihiasi oleh tuanputeri Nila Cahaya, lengkap dengan geta peraduan dan kasur, tilam serta tirai kelambu dan lelangsé dewangga. Maka disitulah tempat seri baginda masuk beradu.

Adapun segala raja-raja penghulu hulubalang pada tiap-tiap hari dan malam seri baginda memberi titah kepadanya seorang penghulu hulubalang dengan empat hulubalang dan enam orang pahlawan serta lima puluh balatenteranya itu berkawal di dalam dan di luar kota. Maka daripada lima puluh

(101a) orang balatentera itu setengah yang berkuda dan setengah yang berjalan dan sejam sekali balatentera yang berkuda itu berjalan mengidari di dalam kota dan di luar kota. Adapun raja-raja utusan yang dua itu pun pada tiap-tiap hari dan malam ia itu makan dan minum serta bersuka-sukaan dengan kawan-kawannya dengan tempik soraknya kepada khemahnya itu masing-masing raja-raja utusan ia itu bersuka-sukaan selama ia datang ke negeri Anta-Beranta, demikianlah diceriterakan oleh sahibu'lhikayat.

¹ mudah

ARKIAN maka tersebut pula ceriteranya raja-raja yang dua ia itulah maharaja Syah Gentar Alam yang di negeri Langkadura dan maharaja Dewa Laksana yang di negeri Mahiran Langkapura. Setelah tiga hari dan tiga malam, maka datang keempatnya hari baginda keduanya menanti raja-raja dua yang dititahkan oleh baginda kedua menjadi utusan membawa surat meminang kepada maharaja Bujangga Indera di negeri Anta-Beranta, belum juga ia datang. Maka pada pikir baginda keduanya itu: Kalau-kalau ada suatu muslihat akan raja-raja yang aku titahkan.

Setelah itu, maka baginda keduanya itu masing-masing memanggil perdana menteri seraya dititahkan: Hai, perdana menteri, kerahkan segala raja-raja dan menteri hulubalang dan balatenteraku, biarlah sekaliannya itu berengkap memakai pakaiannya dan alat senjatanya serta gendaraannya, karena dua hari lagi aku hendak pergi mendapatkan dia itu ke negeri Anta-Beranta, kalau-kalau ia itu ada suatu kesukaran.

Setelah demikian, maka perdana menteri itu pun menyembah Maharaja Syah Gentar Alam, lalu berjalan keluar mendapatkan raja penghulu hulubalang itu pun segera titahkan kepada hulubalang-hulubalangnya: Hai, kamu sekaliannya hulubalang-hulubalang masing-masing, kamu himpulkan balatenteramu sekaliannya. Setelah sudah, kamu beri tahu-kan aku karena hari ini juga baginda hendak mengetahui banyaknya segala hulubalang-hulubalang dan balatentera sekaliannya itu.

Maka seketika itu juga segala hulubalang-hulubalang itu pun meng-himpunkan balatenteranya. Apabila telah berhimpun sekaliannya, maka dibilang oleh segala hulubalang-hulubalang masing-masing balatenteranya. Setelah sudah, maka masing-masing hulubalang itu persembahkan kepada raja penghulu hulubalang, maka ia pun

(101b) persembahkan kepada perdana menteri. Maka perdana menteri itu pun masuk persembahkan kepada Maharaja Syah Gentar Alam bagai sembahnya raja-raja penghulu hulubalang itu seraya sembahnya perdana menteri:

Ya, tuanku, adapun banyaknya balatentera duli yang dipertuan itu, maka raja-raja penghulu hulubalang itu semuanya ada dua belas orang, maka yang pergi mengiringkan utusan yang dipertuan membawa surat meminang itu seorang, maka yang tinggal itu sebelas orang dan hulubalang-hulubalang yang dipertuan semuanya itu ada empat puluh orang, maka yang pergi membawa surat yang dipertuan dua orang dan yang tinggal itu tiga puluh dua lapan dan pahlawan yang dipertuan semuanya adalah lima puluh. Maka yang pergi mengiringkan surat itu enam orang dan yang tinggal itu empat puluh empat. Maka menteri-menteri yang dipertuan semuanya itu adalah enam belas orang dan yang

pergi mengiringkan surat itu dua orang, maka yang tinggal itu enam belas orang. Adapun balatentera duli yang dipertuan semuanya itu adalah selaksa lima ribu orang semuanya, maka yang pergi mengiringkan surat yang dipertuan seratus orang dan yang tinggal itu ada selaksa empat ribu sembilan ratus balatentera yang dipertuan.

Demi didengar oleh baginda sembahnya perdana menteri itu, maka titah baginda itu: Kamu bahagi dua bilangannya orang-orang itu, maka yang sebahagi itu mengiringkan aku dan yang sebahagi itu menunggui negeriku dan petaruhku pada kamu akan negeriku dan isi istanaku, hubaya-hubaya sepeninggalku dan peliharakan olehmu akan titahku. Jika ada kekurangannya dan kesukarannya, buka perbendaharaan dan kamu berikan padanya daripada makannya dan belanjanya supaya jangan sampai menjadi haru-hara segala rakyatku di dalam negeriku ini, jangan sekali-kali kamu lupa dan lalai daripada titahku, melainkan di atas batang leher kamu dan anak binimu segalanya. Setelah sudah bertitah yang demikian itu, maka baginda itu pun berangkat masuk. Maka segala raja-raja dan menteri-menteri, hulubalang-hulubalang dan bentara sekaliannya itu pun masing-masing pulang ke rumahnya itu.

HATTA beberapa lamanya adalah kira-kira tiga hari yang utusannya Maharaja Dewa Laksana telah pergi membawa surat meminang ke negeri Anta-Beranta kepada Maharaja Bujangga Indera itu, maka Maharaja

(102a) Dewa Laksana itu bertitah kepada perdana menteri: Apakah sebabnya pesuruhku telah tiga hari belum juga ia kembali, kalau-kalau ada juga suatu kesukarannya itu? Maka sembah perdana menteri: Bagaimana kiranya yang dipertuan sekarang ini, baiklah hamba suruh melihati, kalau-kalau ia itu ada suatu muslihat karena patik mendengar yang Maharaja Syah Gentar Alam itu pun mengirim surat meminangkan anaknya Maharaja Bujangga Indera di negeri Anta-Beranta. Siapakah boleh tahu, kalau-kalau pesuruhnya raja Syah Gentar Alam bertemu dengan pesuruhnya yang dipertuan ia menjadi haru-hara kedua pesuruh itu dan lagi patik mendengar yang baginda itu dua hari lagi ia hendak berangkat pergi mendapati pesuruhnya itu.

Setelah didengar oleh Maharaja Dewa Laksana sembah perdana menteri itu, maka titah baginda: Hai, perdana menteri, titahkan kepada raja pahlawan, biarlah himpungan segala hulubalang dan pahlawan serta balatenteramu semuanya beberapa banyaknya. Setelah sudah, maka kamu bahagi dua. Maka yang sebahagi mengiringkan aku dan yang sebahagi itu menunggukan negeri Langkapura.

Setelah sudah baginda bertitah yang demikian, maka raja penghulu hulubalang itu pun menyembah, lalu berjalan keluar pergi pada khe-

mahnya segala hulubalang dan pada khemah tempatnya berhimpun segala balatentera itu seraya dihimpunkannya semua. Setelah sudah, lalu dibahagi dua, maka yang sebahagi ini kamu ini mengiringkan baginda dan yang sebahagi kamu ini menunggui negeri ini. Setelah sudah, maka raja penghulu hulubalang itu pun masuk persembahkan kepada baginda.

Setelah sudah, maka baginda bertitah kepada perdana menteri: Hai, perdana menteri, petaruhku kepadamu, hubaya-hubaya sepeninggal aku kamu peliharakan baik-baik wasiatku. Jika ada kekurangannya dan kesukarannya rakyatku, kamu bicarakan dan berikan kekurangannya daripada makannya dan belanjanya supaya jangan sampai menjadi kelaparannya dan haru-hara segala rakyatku di dalam negeriku ini. Kamu peliharakan pesanku ini, manakala kamu lupa dan lalai daripada wasiatku ini, niscaya kamu jatuh ke dalam laut kejahatan. Setelah sudah baginda itu berpesan, maka baginda berangkat masuk dan sekalian raja-raja dan menteri hulubalang itu pun masing-masing pulang ke tempatnya.

Setelah keesokan harinya kepada

(102b) dinihari, maka gong pengerah dipalu orang. Maka maharaja Syah Gentar Alam dan segala raja-raja dan menteri hulubalang dan balatentera sekaliannya itu pun bangunlah. Maka berhimpunlah segala balatentera dengan alat kelengkapannya dan gendaraannya itu. Maka baginda itu pun memakai pakaian kerajaan yang keemasan dan memakai makota yang cahaya-cahaya serta dengan alat senjatanya.

Setelah sudah baginda memakai, lalu berjalan keluar seraya baginda melihat segala balatentera yang mengiringkan baginda itu. Setelah sudah dilihatnya itu, maka lalu mendapatkan ratanya. Apabila baginda telah naik pada ratanya, maka raja penghulu hulubalang itu naik bersamasama baginda suatu rata. Setelah sudah, maka dua hulubalang berkuda memegang pedang terhunus pada sisi rata baginda kanan dan kiri dan dua belas balatentera mengidari rata baginda berkuda memegang pedang terhunus. Maka lain-lain balatentera setengah berjalan di hadapan rata dan setengahnya balatentera itu berjalan di belakang ratanya dua raja-raja. Maka jungan alamat kerajaan itu pun berjalan di hadapan rata dengan panji-panji kerajaan itu pun berkibaranlah ditiup oleh angin dan rumbai-rumbai itu pun gemerenginglah bunyinya itu. Setelah sudah, maka rata baginda itu pun berjalanlah menuju negeri Anta-Beranta itu.

Adapun ceriteranya apabila Maharaja Syah Gentar Alam itu telah berjalan dengan segala balatenteranya itu telah lewat di hadapan negeri Mahiran Langkapura, maka orang-orang negeri itu pun gemparlah mengatakan yang Maharaja Syah Gentar Alam telah berjalan dengan alat kelengkapannya itu. Maka khabar itu pun terdengaranlah kepada per-

dana menteri, maka perdana menteri itu pun segeralah menghimpunkan balatentera dengan segala menteri hulubalang dan pahlawan karena baginda telah bertitah kepadanya: Manakala Maharaja Syah Gentar Alam telah berjalan, maka kamu segeralah persembahkan kepadaku.

Setelah perdana menteri sudah menyuruh menghimpunkan balatentera yang mengiringkan baginda itu, maka ia pun masuk persembahkan kepada Maharaja Dewa Laksana. Demi baginda itu mendengar sembahnya perdana menteri itu, maka baginda itu pun segeralah

(103a) berlengkap seraya memakai sederhana memakai pakaian kerajaan dan memakai makota dan sebilah pedang dipersandangnya sebelah, maka tempat anak panah pada belekat bahu kanan baginda. Setelah sudah lengkap baginda memakai, lalu berjalan keluar mendapatkan segala raja-raja dan menteri hulubalang yang menantikan baginda di luar istana itu. Setelah demikian, maka baginda itu pun naiklah ratanya, lalu berangkat diiringkan oleh raja-raja dua orang dan menteri dua orang dan hulubalang dua belas orang serta balatenteranya dan dua belas pahlawan, lalu baginda berjalan menuju negeri Anta-Beranta, karena baginda hendak mendapatkan utusan baginda yang dititahkan membawa surat meminang akan anaknya Maharaja Bujangga Indera, karena telah lima hari ia pergi, maka belum juga ia itu datang atau suatu khabar yang tentu itu pun tiada. Maka ia itulah sebabnya maka raja-raja yang dua itu masing-masinglah pergi mendapatkan utusannya hendak diketahuinya perihalnya meminang itu diterimakan atau tiadakah. Setelah itu, maka adalah antaranya tiga jam lamanya Maharaja Syah Gentar Alam telah berjalan, maka Maharaja Dewa Laksana itu pun mengikut dari belakang serta dengan balatenteranya itu.

HATTA maka adalah kira-kira tiga hari lamanya yang Maharaja Syah Gentar Alam berjalan, maka ia pun sampailah kepada tepi dusun negeri Anta-Beranta. Adapun daripada dua raja-raja berjalan itu, maka raja Syah Gentar Alam itu sampai dahulu. Maka ada antara tiga jam lamanya itu Maharaja Dewa Laksana itu pun sampailah. Maka daripada dua raja-raja itu masing-masing ia mencari khemah orangnya itu. Apabila baginda keduanya itu telah bertemu khemah orangnya, maka masing-masing raja itu pergi mendapatkan khemah orangnya.

Demi baginda itu telah dapat khemah orangnya, maka masing-masing baginda itu bertanya: Apa sebabnya maka engkau lambat kembali? Maka sembah utusan-utusan itu: Melainkan patik mohonkan ampun, beribu ampun, ampun ke bawah duli syah alam bahwa sebabnya patik lambat kembali, karena patik ini disuruh oleh Maharaja Bujangga Indera minta tunggu tujuh hari lamanya baharulah baginda itu memberi

khobar kepada yang dipertuan. Maka itulah sebabnya, duli yang dipertuan, maka patik lambat kembali ke bawah duli yang dipertuan, demikian lagi sembahnya

(103b) utusannya Maharaja Dewa Laksana. Setelah kedua raja itu telah memeriksai utusannya itu, maka kedua raja-raja itu pun masing-masing duduk menjamu raja-raja dan menteri hulubalang serta balatenteranya dengan makan minum serta bersuka-sukaan dengan bunyi-bunyian masing-masing pada khemahnya itu, tiada sunyi pada siang dan malam hingga menantikan perjanjiannya Maharaja Bujangga Indera demikian itu, wallahua'lam bissawab.

KALAKIAN maka tersebutlah riwayatnya yang sepeninggalnya raja Mengindera Danta Rupa dan angkat saudaranya ia itu anak gurunya yang bernama Mahmud Mengindera serta kawannya yang dua lapan orang ia itu saudara muridnya juga telah berangkat, maka begawan Berma Indera itu pun berkirim surat kepada Maharaja Mengindera Sari yang paduka anakanda raja Mengindera Danta Rupa telah sampailah dan sempurna pengetahuannya segala ilmu dunia dan ilmu akhirat serta pandai bermainkan senjata yang berbagai-bagai atau di atas kuda atau berjejak di bumi dan arif bijaksana mengadakan kesaktian kemala dengan anak hamba Mahmud Mengindera tiada celanya itu. Tetapi sekarang ini telah pergi bersama-sama dengan angkat saudaranya Mahmud Mengindera diiringkan oleh saudara muridnya dan kawannya paduka anakanda adalah kadar sepuluh orang. Adapun perginya itu hendaklah ia melihatkan termasuknya konon yang adalah dua raja-raja daripada dua buah negeri khabarnya ia itu memining paduka anaknya Maharaja Bujangga Indera. Jika kiranya baginda menerima bagai pinangnya daripada salah suatu raja itu, maka mupakatliah raja itu kepada baginda dan jika baginda itu tiada menerima daripada permintaannya salah suatu daripadanya itu, niscaya menjadi haru-haralah negeri Anta-Beranta itu. Maka itulah perinya paduka anakanda keduanya itu pergi sebabnya paduka anakanda yang dipertuan tersadarkan mamanda baginda Maharaja Bujangga Indera, kalau-kalau ada suatu hal yang kebajikan, maka beberapa syukur dan manakala baginda itu mendapat suatu kedukaan, maka segera juga anakanda keduanya itu kembali mendapatkan hamba dan duli yang dipertuan. Maka dalam itu pun tiada mengapa, karena anakanda keduanya itu pergi dengan idzin hamba juga, maka hambalah tanggungkan di atas batu kepala hamba. Maka sekarang ini melainkan hamba pohonkan ampun

(104a) dan kurnia serta keredaan yang dipertuan yang sempurna yang tulus ikhlas melepaskan bagai paduka anakanda. Jika ada suatu

kesukaran atau kedukaan paduka anakanda melainkan di atas hambamu juga dan jangan duli yang dipertuan menjadi syak dan masygul, karena patik hendak mendengar peri keramat ilmu hikmat kesaktian paduka anakanda keduanya itu.

Setelah sudah disuratnya sekalian perkataan itu, maka surat itu pun ditutup. Setelah itu, maka surat itu pun disuruh oleh begawan kepada seorang muridnya membawa kepada Maharaja Mengindera Sari di negeri Pelinggam Cahaya. Maka murid itu pun menyembah seraya bermohon kepada gurunya begawan itu, lalu segera mengambil kudanya seraya berjalan menuju negeri Pelinggam Cahaya itu kepada siang dan malam sehingga ia berhenti makan dan minum juga.

HATTA beberapa lamanya murid begawan itu berjalan adalah kira-kira tiga hari dan tiga malam di jalan itu, maka ia pun sampai, lalu ia masuk kota Pelinggam Cahaya. Apabila ia itu datang ke hadapan istana baginda Maharaja Puspa Indera, maka penunggu pintu istana datang bertanya: Hai, orang muda, dari mana tuan ini datang? Maka kata murid begawan itu: Bahwa datang hamba ini dari gunung Indera Logam disuruh oleh begawan membawa sepucuk surat kepada Maharaja Mengindera Sari.

Setelah itu, maka penunggu pintu itu pun masuk persembahkan. Maka titah baginda: Suruhlah ia masuk. Maka penunggu pintu itu pun keluar seraya katanya: Hai, pesuruh, kamu dititahkan masuk ke dalam. Maka murid begawan itu pun masuk di pengadapan. Apabila perdana menteri itu bertemu kepada murid begawan, maka ia pun menyembah seraya persembahkan surat itu kepada perdana menteri. Maka ia pun segera sambut surat itu, lalu dibawa masuk seraya dipersembahkan surat itu kepada Maharaja Mengindera Sari. Maka baginda itu membuka surat itu, lalu dibaca surat begawan itu.

Setelah sudah dibaca oleh baginda, maka heranlah baginda melihat bunyinya surat itu, maka terlalu sukacita baginda yang anakanda telah pandai sekaliannya itu, maka kata baginda: Hai, begawan, berikan tempat dan makannya murid begawan itu dan biarlah ia berhenti barang sehari dua hari. Setelah itu, maka baginda itu pun masuk mendapatkan

(104b) paduka ayahanda bunda dan isteri baginda tuanputeri Mayang Mengurai, lalu baginda membaca surat daripada begawan Berma Indera gurunya anakanda raja Mengindera Danta Rupa. Setelah habis baca surat itu, maka paduka ayahanda itu tersenyum seraya mengangkat kedua tangan ke langit seraya berkata: Wastu moga-moga diselamatkan Allah Taala Tuhan seru alam sekaliannya perjalanan dan pekerjaannya cucuku

serta dengan saudara murid-murid dan kawan-kawannya cucuku dengan selamat sempurna sekaliannya itu.

Adapun bunda dan isteri baginda setelah mendengar bunyinya surat itu, maka keduanya puteri itu pun bertangis-tangisan seraya katanya: Wah, tuan, kedua biji mata nenenda dan bunda dan jantung kalbu dan tangkai puad nenenda dan bunda tuan! Kemana juga pergi tuan dan gerangan apa tuan tiada kembali dahulu, matilah nenenda keduanya dan bunda tuan di dalam percintaan nenenda kedua dan bunda tuan. Maka berbagai-bagai bunyinya tangis tuan-tuanputeri keduanya gegap-gempita.

Maka kata Maharaja Mengindera Sari kepada paduka bunda dan isteri baginda itu: Diamlah, tuan, sabarlah, bunda dan adinda tuan. Masakah ia kemana juga, karena cucunda pergi tiada dengan seorang dirinya, karena ia pergi dengan saudara-saudara muridnya dan kawannya kadar dua belas orang, lagipun tiada ia pergi negeri yang lain, karena ia pergi negeri mamaknya itu, dan lagi niscaya paduka kakanda Marakarma ada disana, dan manakala uanda dan mamandanya diketahui akan dia itu, masakah baginda kedua sampaikan hatinya akan paduka anakanda. Jikalau jahat atau baik sekalipun tiadalah paduka kakanda dan adinda Bujangga Indera diamankan, lagipun gurunya tanggungan jahatnya dan baiknya cucunda bunda tuan dan lagi sudah adatnya anak laki-laki, demikian halnya itu.

Setelah itu, maka keduanya puteri itu pun diamlah daripada tangis-tangisannya itu. Setelah demikian, maka titah baginda itu: Hai, perdana menteri, katakan olehmu kepada raja penghulu hulubalang, biarlah hadirkan hulubalang dan pahlawan kadar dua puluh lima orang serta alat senjatanya dan balatenteranya itu tiga ratus lima puluh orang yang gagah-perkasa dan kamu hadirkan menteri yang muda kadar enam orang. Manakala anakku ada suatu perihal datang kepada begawan, maka begawan itu berkirim surat kepada aku ini, maka seketika itu juga berangkatlah mereka itu.

Setelah sudah baginda bertitah

(105a) kepada perdana menteri, maka ia pun menyembah baginda, lalu pergi mendapatkan raja penghulu hulubalang raja Gerdan Syah Indera seraya disampaikan bagai titah Maharaja Mengindera Sari yang demikian itu. Maka setelah sudah, maka ia pun masuk persembahkan pula kepada baginda itu.

ADAPUN murid begawan yang disuruh membawa surat kepada Maharaja Mengindera Sari, apabila telah sehari semalam ia diam itu, maka ia pun bermohon kepada perdana menteri hendak kembali ke bukit Indera Logam. Maka perdana menteri itu masuk persembahkan kepada bagin-

da. Maka titah baginda: Hai, perdana menteri, nugerahkan pada penyuruh begawan sepuluh derham padanya dan lagi seribu derham bawa olehmu akan daku. Setelah itu, maka perdana menteri itu pun segera mengambil derham seribu seraya dibawanya kepada baginda. Dan ambil olehmu suf sakhlata kain putih yang besar sehelai hendak kuberikan kepada begawan supaya diperbuat persalin. Maka perdana menteri itu segera mengambil bagai titah baginda seraya dibawanya ke hadapan baginda itu. Setelah sudah, maka titah baginda: Perbuatkan suatu surat. Apabila sudah, maka titah baginda: Kamu titahkan seorang hulubalang dengan sepuluh orang tenteranya dengan alat senjatanya akan bertanya penyuruh begawan itu.

Maka seketika itu juga hadirilah hulubalang serta tenteranya itu. Setelah itu, maka murid begawan itu pun masuk seraya menyembah dan bermohon kepada baginda hendak kembali. Maka titah baginda: Hai, murid begawan, hubaya-hubaya kamu sampaikan suratku dan selamatku serta kirimanku akan hadiahku persalin kepada begawan gurumu itu. Setelah demikian, maka murid begawan menyembah baginda, lalu berjalan keluar mendapatkan gendaraannya. Apabila sampai di luar itu, maka hulubalang dengan balatenteranya itu lagi menanti.

Setelah murid begawan itu telah naik kudanya itu, lalu ia berjalan diiringkan seorang hulubalang dengan dua belas balatenteranya, semuanya memegang pedang terhunus, lalu berjalan mereka itu menuju bukit Indera Logam. Maka tiada beberapa lamanya ia itu berjalan, maka sampai kepada bukit itu, lalu naik ke atas bukit. Setelah sampai, maka murid itu pun turun dari kudanya seraya mendapatkan gurunya begawan Berma Indera, lalu menyembah dan menyampaikan salamnya dan surat baginda serta bungkusan dan kurnia baginda itu.

Apabila dilihat oleh begawan

(105b) segala kurnianya Maharaja Mengindera Sari, maka begawan itu teramat sukacita seraya menadahkan kedua tangannya ke langit dan mintakan baginda laki isteri serta anakanda itu doa supaya selamat- sempurna dan kekal di atas takhta kerajaan dan kemuliaan samasamanya turun-temurun kepada anak cucu baginda. Setelah sudah begawan itu meminta doa, maka segala barang-barang itu diserahkan kepada isterinya itu. Adapun hulubalang dan tentera itu disuruh oleh begawan itu berduduk santap sirih.

Setelah sudah, maka persantapan itu pun dibawa oleh murid-murid begawan itu. Maka kata begawan: Hai, tuan-tuan sekalian, baiklah tuan-tuan santap tiada dengan sepertinya, demikianlah makanannya orang gunung. Maka hulubalang dan tenteranya itu pun menyembah begawan,

lalu makanlah sekaliannya itu. Setelah sudah makan dan minum itu, maka begawan itu berikan sepucuk surat kepada hulubalang peri menyantakan yang kurnia baginda itu telah sempurna dan menerima kasih derma baginda laki isteri. Setelah itu, maka hulubalang itu pun bermohon seraya menyembah begawan itu.

Setelah sudah, maka hulubalang dengan tenteranya itu masing-masing mendapatkan gendaraannya, maka ia itu berjalan kembali turun dari bukit itu, lalu menuju negeri Pelinggam Cahaya. Setelah sampai hulubalang dengan tentera itu di negeri Pelinggam Cahaya, lalu ke istana. Setelah sampai di hadapan istana, maka ia pun turun dari kudanya seraya masuk mendapatkan perdana menteri. Setelah bertemu perdana menteri, maka hulubalang itu persembahkan surat begawan dan salamnya kepada baginda. Maka perdana menteri itu pun menugeri kepada hulubalang serta tenteranya beberapa dinar perak dan persalin kepada hulubalang serta tenteranya itu, demikianlah riwayatnya itu. Wallahua'lam bissawab.

SEBERMULA maka tersebutlah ceriteranya seri Maharaja Marakarma. Apabila seri baginda telah sehari semalam di dalam negeri Anta-Beranta kepada paduka adinda Maharaja Bujangga Indera itu, maka kepada suatu malam seri baginda berduduk di atas geta peraduan seraya baginda itu berpikir: Bagaimana akan halnya daripada dua raja-raja yang datang meminang, karena seri baginda mendengar khabarnya yang dua raja-raja telah datang ke negeri ini? Maka bagaimana akan perinya supaya boleh menjadi kebajikannya paduka adinda Bujangga Indera dan negeri Anta-Beranta

(106a) dan jika kiranya menjadi haru-hara, biarlah dengan yang lain-lain itu.

Setelah sudah seri baginda berpikir yang demikian itu, maka seri baginda itu terbangkit, lalu pergi mendapatkan adinda Maharaja Bujangga Indera. Maka ditegur oleh paduka adinda: Wah, kakanda, silakan berduduk. Maka seri baginda itu pun berduduk. Setelah itu, maka titah seri baginda: Hai, adinda tuan, kepada esok hari baiklah adinda berkirim surat kepada raja-raja yang dua itu akan menyatakan dalamnya surat itu adinda minta bertunggu-tunggu tiga hari lagi, karena adinda hendaklah berbuat suatu permainan. Adapun permainan itu memanah cincin tuan-puteri Dewi Ratna Sari Tanju Maya. Biarlah dua raja-raja itu dan raja-raja yang lain itu bertarullah. Maka siapa yang menang ialah mendapat puteri itu, dan siapa yang kalah itu, melainkan keduanya itu mana sukanya, maka terlepaslah daripada kita segala haru-hara itu dan negeri kita serta rakyat kita itu pun sentosalah. Apabila adinda Maharaja

Bujangga Indera mendengar peri kakanda seri baginda yang demikian itu, maka berkenanlah pada hati adinda seraya menyembah sembahnya itu: Sebenarnyalah bagai titah kakanda tuan yang demikian itu.

HATTA apabila datang keempat hari daripada perjanjian Maharaja Bujangga Indera kepada dua raja-raja itu, maka titah baginda: Hai, perdana menteri, perbuatkan aku dua pucuk surat peri menyatakan yang tiga hari lagi hendakku perbuat suatu permainan-mainan memanah cincinnya tuanputeri Dewi Ratna Sari Tanju Maya. Maka tuan-tuan bertaruhlah dengan raja-raja yang lain. Maka siapa yang diuntungkan Allah Taala ialah yang mendapat tuanputeri itu dan siapa yang alah, melainkan mana bicara tuan-tuan kepada siapa yang menang demikian itu.

Setelah sudah, maka perdana menteri itu pun menyembah baginda, lalu pergi kepada bentara seraya keduanya perbuatlah surat-surat itu. Maka seketika itu habislah surat-surat itu diperbuatnya, lalu dipersembahkan kepada baginda. Maka baginda itu pun membawa surat-surat itu kepada seri paduka Maharaja Marakarma. Maka seri kakanda baginda itu pun membaca surat dua pucuk. Setelah sudah dibacanya, maka dimeterai oleh baginda dua surat itu, lalu ditutupnya. Setelah sudah, maka titah baginda: Hai, perdana menteri, panggilkan aku dua hulubalang. Maka perdana menteri menyembah baginda, lalu keluar memanggil dua orang hulubalang. Maka hulubalang itu pun masuk mengadap baginda. Maka titah baginda: Hai, hulubalang,

(106b) kamu seorang hulubalang serta tenteramu kadar enam orang hantarkan suratku ini kepada Maharaja Syah Gentar Alam dan seorang hulubalang serta tenteramu enam orang hantarkan suatu surat kepada Maharaja Dewa Laksana Peri.

Maka kedua hulubalang menyembah baginda, lalu keluar mendapatakan tenteranya dan gendaraannya, lalu ia keduanya itu berjalan keluar kota seraya menuju khemahnya raja-raja yang dua itu. Setelah hulubalang itu sampai di hadapan khemahnya Maharaja Syah Gentar Alam, maka hulubalang raja itu keluar seraya bertanya: Hai, tuan, dari mana datang tuan dan suruhan raja mana? Maka hulubalang yang datang itu pun turun dari atas kudanya, lalu berjabat tangan dan berkata: Kami suruhan daripada Maharaja Bujangga Indera datang membawa surat sepucuk kepada tuanku, seraya dikeluarkan surat itu, lalu diberikan kepada hulubalang yang bertanya itu. Adapun hulubalang yang seorang demikian lagi pergi mendapatkan khemahnya Maharaja Dewa Laksana seraya menyampaikan suratnya Maharaja Bujangga Indera itu kepada baginda itu.

Maka apabila hulubalang Maharaja Syah Gentar Alam membawa masuk surat itu, pada ketika itu Maharaja Syah Gentar Alam lagi berbi-

cara kepada raja penghulu hulubalang dan raja-raja baginda yang lain-lain perinya yang telah empat hari sudah dan tinggal tiga hari lagi sampai akan janjinya Maharaja Bujangga Indera itu. Maka sembah segala raja-raja itu: Sebenarnyalah bagai titah yang dipertuan itu tetapi baiklah yang dipertuan sabar juga manakala sampai janjinya baginda itu. Maka tiada suatu khabar daripadanya kelak mana bicara yang dipertuan itu.

Maka di dalam Maharaja Syah Gentar Alam berbicara dengan segala raja-rajanya baginda, maka hulubalang baginda itu pun masuk membawa suratnya Maharaja Bujangga Indera seraya menyembah baginda. Maka titah baginda itu: Apa khabar yang kamu datang ini? Maka sembah hulubalang itu: Ya, tuanku, syah alam, ada seorang hulubalang pesuruh daripada maharaja Bujangga Indera membawa surat, seraya menyembah baginda, lalu dipersembahkan surat itu kepada baginda. Maka lalu dibacanya oleh baginda itu. Setelah sudah dibaca oleh baginda surat itu, maka titah baginda: Hai, hulubalangku, kamu katakan kepada hulubalang yang membawa surat yang aku menerima janjinya Maharaja Bujangga Indera dan aku menantikan kadar tiga hari lagi.

Maka hulubalang pesuruh itu pun bergendaraanlah pula seraya berjalanlah dengan tenteranya itu masuk ke dalam kota negeri Anta-Beranta. Apabila hulubalang sampai di hadapan istana, lalu turun daripada kudanya seraya berjalan masuk mendapatkan

(107a) perdana menteri, maka dipersembahkan bagai titahnya Maharaja Syah Gentar Alam, maka perdana menteri itu pun masuk persembahkan kepada baginda bagai titahnya Maharaja Syah Gentar Alam itu.

Adapun Maharaja Dewa Laksana itu apabila baginda itu mendapat surat daripada Maharaja Bujangga Indera yang di dalam tiga hari lagi yang baginda itu hendak berbuat suatu permainan bertara kepada segala raja-raja da menteri-menteri dan hulubalang-hulubalang, maka Maharaja Dewa Laksana itu pun tanduk terpekur seraya berdiam dirinya sambil berpikir: Bagaimana perihai itu jika aku untung, mulialah aku. Jika aku alah, niscaya aku malulah di hadapan segala khalayak itu, tetapi aku nantikan juga, melainkan mana diuntungkan Allah Tuhan semesta alam sekalian, kalau-kalaulah aku ini diuntungkan Allah, beberapakah bahayanya itu.

Setelah sudah baginda itu berpikir yang demikian, maka titah baginda kepada hulubalang baginda: Biarlah hulubalang yang membawa surat itu kembali dan katakan padanya yang aku ini menurut juga bagai Maharaja Syah Gentar Alam itu. Setelah itu, maka hulubalang pesuruh itu pun kembalilah pula seraya berjalan masuk kota negeri Anta-Beranta lantas ke pengadapan. Maka ia persembahkan kepada perdana menteri

bagai titahnya Maharaja Dewa Laksana. Maka perdana menteri itu pun persembahkan pula kepada Maharaja Bujangga Indera bagi titahnya Maharaja Dewa Laksana itu.

Adapun sepeninggalnya hulubalang Maharaja Bujangga Indera yang dua orang pergi membawa surat kepada Maharaja Syah Gentar Alam dan Maharaja Dewa Laksana, maka titah Maharaja Bujangga Indera: Hai, perdana menteri, kamu titahkan memalu gong pengerah dan himpunkan segala rakyat yang menjadi tukang yang pandai perbuatkan rumah dan manakala telah berhimpun, maka kamu katakan padanya yang aku titahkan perbuat suatu bangun-bangunan, maka panjangnya dan lebarnya itu sama atau empat persegi. Maka pada hari ini juga biarlah ia memulai pekerjaan itu di luar kota kepada tengah padang itu.

Setelah sudah baginda bertitah, maka perdana menteri itu pun menyembah baginda, lalu keluar seraya bertitah kepada seorang menteri sebagai titah baginda. Setelah demikian, maka menteri itu pun menyuruh memalu gong pengerah. Maka adalah antara sejam lamanya, maka berhimpunlah sekalian pandai-pandai daripada pekerjaan kayu. Setelah sudah berhimpun sekaliannya itu, maka titah perdana menteri sebagai titah baginda itu semua di

(107b) katakan oleh perdana menteri kepada segala pandai-pandai itu bagi titah baginda, lagipun di dalam dua hari lagi biarlah habis pekerjaan itu. Setelah demikian, maka segala pandai-pandai kayu itu pun perbuatlah seperti titahnya menteri itu.

Setelah dua hari setengah lamanya, maka habislah sekalian pekerjaannya bangun-bangunan. Setelah itu, maka menteri itu pun masuk persembahkan kepada perdana menteri dan ia pun masuk persembahkan kepada baginda keduanya. Demi baginda keduanya mendengar sembahnya perdana menteri yang bangun-bangunan itu telah habis diperbuatnya, maka Maharaja Bujangga Indera dan seri Maharaja Marakarma itu pun berangkatlah keluar kota diiringkan segala raja-raja dan menteri hulubalang serta balatentera kadar seratus orang pergi melihat bangun-bangunan itu.

Apabila baginda keduanya sampai di padang tempat bangun-bangunan itu, maka dilihat oleh baginda keduanya indah-indah sekali perbuatannya, lengkap dengan pintunya dan tungkapnya. Maka sangatlah berkenan dan sukacita baginda keduanya melihat perbuatannya bangun-bangunan itu. Seraya baginda keduanya telah melihat, maka baginda keduanya itu pun berangkat kembali seraya berjalan pula ke istana baginda. Maka pada ketika baginda telah sampai di istana, maka

titah baginda: Hai, perdana menteri, keluarkanlah olehmu seribu derham dan berikan kepada segala pandai-pandai.

Setelah sudah dibahagi oleh perdana menteri kepada segala pandai-pandai sekaliannya itu, maka sekaliannya itu pun menyembah baginda keduanya, lalu masing-masing kembali pula ke rumahnya itu. Maka baginda keduanya itu pun menjamu segala raja-raja dan menteri hulubalang sekaliannya dengan makan minum serta bersuka-sukaan dengan segala bunyi-bunyian yang amat indah-indah dan merdu suaranya itu.

Setelah baginda keduanya selesailah daripada makan minum itu, maka baginda keduanya duduklah dihadap segala raja-raja menteri dan hulubalang. Maka Maharaja Bujangga Indera itu pun berbicaralah kepada segala raja-raja: Yang esok hari itu telah sampai janjiku kepada raja-raja Syah Gentar Alam dan raja Dewa Laksana itu. Maka sekaliannya itu pun menyembah baginda keduanya sembahnya: Ya itu sebenarnya tuan yang dipertuan keduanya itu. Setelah itu, maka titah baginda itu: Hai, perdana menteri, pada esok hari kamu himpulkan segala raja-raja Anta-Beranta dan raja-raja yang dari negeri Kemala Hikmat dengan pakaian selengkapnya dan kamu katakan padanya,

(108a) biarlah ia itu bergendaraan dengan alat senjatanya panah, karena permainan itu memanahkan cincin tuanputeri paduka anakanda baginda, maka siapa yang dapat memanahkan cincin itu, persembahkanlah kepadaku, maka ialah yang mendapat tuanputeri Dewi Ratna Sari Tanju Maya itu.

HATTA apabila keesokan hari daripada ketika dinihari, bintang pun belum padam cahayanya, maka genderang pengerah itu pun berbunyi. Maka segala raja-raja dan menteri-menteri hulubalang-hulubalang serta balatenteranya semuanya itu telah bangun. Maka perdana menteri itu pun menyuruh dua orang menteri muda-muda pergi mendapatkan segala raja-raja dan menyampaikan segala titah baginda kepada perdana menteri, demikianlah dikatakan kepada menteri yang dua itu. Setelah sudah, maka menteri keduanya itu pergilah mendapatkan segala raja dan menteri hulubalang sekaliannya. Setelah sudah, maka dua orang hulubalang dititahkan oleh baginda pergi kepada raja-raja yang dua: Bahwa hari inilah tuan-tuan keduanya persilakan bermain-main memanahkan cincinnya tuanputeri yang adalah tergantung kepada hadapan bangun-bangunan yang di padang di hadapan kota itu.

Setelah sudah itu, maka tiada beberapa lamanya berhimpunlah segala raja-raja seraya memakai pakaian yang keemasan dan indah-indah serta bergendaraan pada suatu tempat di sisi sebelah kanan bangun-bangunan ia itu segala raja-raja Anta-Beranta dan negeri Kemala Hikmat. Maka

segala hulubalang-hulubalang dan menteri-menteri itu pada sisi bangun-bangunan sebelah kiri. Adapun segala balatentera sekaliannya itu pun berbanjar pada mengidarkan bangun-bangunan. Setelah sudah, maka perdana menteri itu pun masuk persembahkan kepada baginda keduanya.

Maka seketika itu Maharaja Bujangga Indera berikan sebetuk cincinnya tuanputeri Dewi Ratna Sari Tanju Maya kepada perdana menteri seraya titah baginda: Suruhlah olehmu gantungkan cincin ini pada sama tengah tiang yang di padang itu. Setelah demikian, maka perdana menteri itu pun menyembah baginda seraya disambut cincin itu daripada tangan baginda, lalu dibawa ke tengah padang. Maka disuruh oleh perdana menteri gantungkan cincin itu. Setelah sudah, maka perdana menteri itu pun masuk persembahkan kepada baginda keduanya.

Setelah demikian, maka seri Maharaja Marakarma dan Maharaja Bujangga Indera diiringkan oleh segala raja-raja dan menteri hulubalang dan balatentera

(108b) kadar seratus orang sekaliannya bergendaraan dan memakai pakaian yang indah-indah memegang pedang terhunus segala balatentera itu. Adapun segala raja-raja dan menteri hulubalang semuanya itu lengkap memakai senjata panah dan memegang pedang terhunus. Maka jugsan alamat kerajaan dua itu pun berkibaranlah berjalan di hadapan baginda keduanya, lalu berjalan keluar kota dengan bunyi-bunyian.

Maka tiada beberapa lamanya baginda keduanya itu berjalan, maka sampailah kepada bangun-bangunan itu, lalu baginda naik ke atas bangun-bangunan dengan segala raja-raja yang tua dan perdana menteri dan segala hulubalang yang tua-tua, sekaliannya itu bersama-sama baginda keduanya naik ke atas bangun-bangunan itu. Apabila baginda keduanya dengan segala orang-orang itu telah naik, maka segala para puteri dan isterinya segala menteri hulubalang itu pun naiklah ke atas bangun-bangunan itu. Setelah sudah baginda keduanya dan segala raja-raja dan segala para puteri naik ke atas bangunan itu, maka bunyi-bunyian itu pun semakin ramai bunyinya. Maka berbunyulah bedil tiga kali dan berganti-ganti dengan bunyinya meriam dua belas kali.

Apabila Maharaja Syah Gentar Alam dan Maharaja Dewa Laksana mendengar bunyinya bedil dan bunyi meriam berganti-ganti itu, maka keduanya raja-raja itu ketahuilah yang bahwa Maharaja Marakarma dan Maharaja Bujangga Indera itu telah datang kepada bangun-bangunan itu. Maka keduanya raja-raja itu pun datanglah diiringkan dengan segala raja-raja dan menteri hulubalang serta balatenteranya dan jugan alamat kerajaan itu masing-masing kedua raja-raja itu seraya berdiri di padang berhadapan bangun-bangunan itu.

Setelah dilihat oleh baginda keduanya yang keduanya raja-raja itu telah sampai, maka titah baginda: Hai, hulubalang, pergilah kamu titahkan kepada Maharaja Syah Gentar Alam, biarlah baginda memulai memanah cincin itu. Maka hulubalang itu pun segeralah pergi mendapatkan baginda itu seraya persembahkan bagai titah Maharaja Bujangga Indera. Demi baginda itu mendengar sembahnya hulubalang pesuruh Maharaja Bujangga Indera yang demikian itu, maka baginda itu keluarlah daripada tempatnya berdiri seraya mementangkan panahnya, lalu berjalan seraya bermain-mainkan kudanya.

Apabila raja itu kepada hingganya tiang yang tergantung cincin itu ia hampir, maka di

(109a) balikkan kudanya hingga tiga kali, baharulah ia memanah cincin itu, maka tiada kena. Setelah sudah, maka datanglah seorang raja daripada seri Maharaja Marakarma yang dari negeri Kemala Hikmat seraya dipermain-mainkan kudanya hingga tiga kali, lalu ia memanah cincin itu pun tiada kena. Maka kedua raja-raja itu pun undurlah.

Maka bunyi-bunyian itu dipermainkan terlalu ramai. Maka seketika lagi datanglah Maharaja Dewa Laksana berdua dengan seorang raja Anta-Beranta seraya memainkan kudanya, tiga kali ia pergi datang, lalu memanah, maka tiada kena cincin itu. Adapun Maharaja Syah Gentar Alam dan Maharaja Dewa Laksana setelah sudah seorang tiga kali memanah, maka tiada boleh mengenai cincin itu. Maka keduanya raja-raja itu undur masing-masing kembali kepada banjaran tenteranya itu. Maka titah seri Maharaja Marakarma kepada seorang hulubalang: Pergi katakan kepada Maharaja Syah Gentar Alam, biarlah baginda itu titahkan segala raja-rajanya berpasang-pasang dengan segala raja-rajanya Maharaja Dewa Laksana keluar memanahkan cincin itu, lagipun tiada kena.

Setelah habis segala raja-raja, maka keluarlah segala hulubalang daripada Maharaja Syah Gentar Alam berpasang-pasang dengan segala hulubalang daripada Maharaja Dewa Laksana itu memanahkan cincin itu ia itu pun tiada kena juga. Maka adalah kira-kira dari pagi-pagi sampai ketika 'asar kedua raja-raja dengan segala raja-raja dan hulubalang-hulubalangnya memanahkan cincin itu tiada kena, ada yang anak panahnya itu lewat, ada yang anak panahnya tiada sampai, ada yang anak panahnya jalan di bawah cincin itu, ada yang anak panahnya berjalan di atas cincin itu.

Maka dengan demikian itu dan hari pun telah 'asar, maka masing-masing raja-raja keduanya itu menyuruh memalu genderang pengerah, lalu kembali pula pada khemahnya masing-masing itu dan seri baginda keduanya itu pun berangkat kembali pula ke dalam kota, lalu ke istana

baginda itu. Apabila hari malam, maka baginda itu menjamu segala raja-raja dan menteri hulubalang pahlawan sekaliannya dengan makan minum serta bersuka-sukaan dengan segala bunyi-bunyian. Adapun kedua raja-raja itu setelah sudah ia kembali daripada memanahkan cincin, maka masing-masing raja itu menjamu segala raja-rajanya dan menteri hulubalangnya dengan makan minum serta

(109b) bersuka-sukaan. Setelah jauh malam, maka berhentilah daripada makan minum, maka kedua raja-raja itu pun masing-masinglah beradu kepada khemahnya itu.

Adapun pada keesokan harinya itu seri Maharaja Marakarma dan Maharaja Bujangga Indera itu pun memulai pula memanahkan cincin kepada dua raja-raja dengan segala raja-rajanya ia itu dari pagi-pagi sampai ketika 'asar ia itu memanahkan cincin, maka tiada juga boleh mengenai cincin itu. Maka ia pun berhentilah sekaliannya, lalu masing-masing kembali ke tempatnya dan seri baginda itu pun kembali berangkat masuk kota diiringkan oleh paduka Maharaja Bujangga Indera dan segala raja-raja dan menteri hulubalang serta balatentera itu. Maka pada malamnya itu baginda menjamu segala raja-raja dan menteri hulubalang sekaliannya dengan makan minum serta bersuka-sukaan dengan segala bunyi-bunyian.

Adapun Maharaja Syah Gentar Alam dan Maharaja Dewa Laksana sungguhpun baginda keduanya itu menjamu segala raja-raja dan menteri-menteri hulubalang-hulubalangnya dengan makan minum, tetapi baginda keduanya itu tiada makan dan minum sehingga baginda keduanya itu menyukakan hati orang-orangnya juga sebabnya telah dua hari baginda keduanya itu memanahkan cincin tuanputeri, tiada boleh mengenai. Maka beberapa malam baginda keduanya itu beradu, tiada boleh lalai daripada beradu melainkan dukacita juga adanya.

SYAHADAN maka tersebut pula ceritera raja Mengindera Danta Rupa dan angkat saudaranya ia itu anak gurunya yang bernama Mahmud Mengindera diiringkan saudara muridnya tujuh orang dan kawannya raja Mengindera Danta Rupa dua orang seraya berjalan hendak pergi melihat orang-orang memanahkan cincin tuanputeri anaknya Maharaja Bujangga Indera di negeri Anta-Beranta. Maka baginda itu berjalan sambil bermain-main di dalam hutan. Maka dimana ia itu bertemu dengan sungai, maka baginda itu mandilah ramai-ramai dan dimana ia itu bertemu pohon buah-buahan, maka ia pun mengambil segala buah-buahan seraya dimakannya ramai-ramai. Setelah sudah, maka ia pun berjalan pula masuk hutan belantara dan terbit hutan. Maka beberapa padang yang dijalaninya dan beberapa bukit yang dinaiki oleh mereka itu. Apabila hari petang jika ia itu

(110a) bertemu dengan dusun orang, maka bermalamlah mereka itu pada rumahnya orang dusun itu dan jika tiada bertemu dusun, maka mereka itu bermalamlah pada segenap hutan rimba belantara dan jika hari siang, maka berjalanlah mereka itu pula menuju negeri Anta-Beranta.

Adapun raja Mengindera Danta Rupa dan Mahmud Mengindera serta kawan-kawannya itu berjalan adalah kira-kira telah tiga hari dan tiga malam dijalaninya itu, maka mereka itu pun sampailah kepada dusun negeri Anta-Beranta. Maka lalu baginda itu dengan kawan-kawannya itu pun berhentilah seraya dilihatnya oleh baginda kesana-sini. Maka kelihatanlah yang kepada padang di hadapan kota negeri itu orang-orang banyak lagi bermain-main kuda. Maka baginda itu berilah isyarat dengan mata kepada angkat saudaranya yang bernama Mahmud Mengindera, maka ia pun pergilah mendapatkan seorang dusun seraya bertanya: Hai, saudaraku, orang-orang apakah bermain-main kepada padang itu?

Maka sembah orang dusun itu: Tuan-tuan dari mana datang tuan sekalian? Maka kata Mahmud Mengindera: Adapun kami sekaliannya ini orang gunung hendaklah bermain-main pada segenap negeri orang. Maka sembah orang dusun: Adapun orang-orang yang banyak itu ia itulah raja-raja dua buah negeri ia datang meminang anaknya raja kami. Maka raja kami suruhlah panahkan cincin anaknya raja kami. Maka pada hari ini jadilah tiga hari maka barang siapa boleh mendapat memanah cincin itu serta dibawanya kepada raja kami, maka ialah mendapat puteri itu.

Demi didengar oleh Mahmud Mengindera sembahnya orang dusun itu, maka ia pun pergilah segera mendapatkan raja Mengindera Danta Rupa. Demi didengar oleh baginda sembahnya kakanda Mahmud Mengindera, maka seketika itu juga baginda berkata: Wah, kakanda, marilah kita pergi melihat orang-orang bermain kepada padang itu. Setelah demikian, maka baginda itu pun berjalanlah dengan kawan-kawannya, maka ia pun berhentilah kepada tepi padang di bawah suatu pohon beringin seraya melihat segala raja-raja itu bermain-main kudanya seraya memanahkan cincin yang tergantung kepada suatu tiang di hadapan bangun-bangunan itu.

Maka adalah kira-kira orang-orang yang memanahkan cincin itu dari pagi-pagi sampai ketika zuhur, maka habislah sudah sekalian orang-orang itu. Maka tiada sesuatu yang boleh mengenai cincin itu. Apabila dilihat oleh seri Maharaja hal yang demikian itu, maka seri baginda keduanya

(110b) terlalu heran. Maka seri Maharaja Marakarma bertitah kepada perdana menteri: Lihat olehmu rata-rata siapa lagi yang belum keluar

memanah cincin itu, karena tiga hari ini yang keduanya raja-raja serta dengan kawannya memanah cincin itu, maka tiada seorang yang boleh mengenai. Maka perdana menteri itu pun menyembah seri baginda keduanya, lalu berjalan turun daripada bangun-bangunan seraya berjalan ke padang.

Maka dilihat pada sisi padang di bawah pohon nagasari adalah dua orang muda-muda elok sekali rupanya putih-kuning sederhana orangnya dan serupa warna tubuhnya dan mukanya, lagipun ia memakai serupa dengan indah-indah pakaianya itu bergendaraan di atas kuda dengan kawan-kawannya itu adalah kadar tujuh orang itu pun, sekaliannya bergendaraan di atas kudanya. Setelah sudah dilihat oleh perdana menteri akan orang-orang itu, maka perdana menteri itu pun segeralah persembahkan kepada seri baginda keduanya.

Maka titah seri baginda: Suruhlah olehmu seorang hulubalang pergi bertanya orang-orang itu, apa maksudnya ia itu datang dan dari mana datangnya dan ia itu hendak kemana dan anak siapa? Setelah itu, maka perdana menteri itu pun menyembah, lalu ia pergi menitahkan seorang hulubalang, maka hulubalang itu pun segeralah bergendaraan seraya memacu kudanya pergi mendapatkan raja Mengindera Danta Rupa dan Mahmud Mengindera.

Setelah hulubalang itu sampai kepada tempat perhentianya raja Mengindera Danta Rupa, maka ia pun turun dari gendaraannya seraya mendapatkan Mahmud Mengindera, lalu menyembah seraya dipersembahkan titah seri baginda sambil ia tercengang-cengang melihat rupanya Mahmud Mengindera dan raja Mengindera Danta Rupa serta dengan beberapa heran seraya berpikir: Belum aku melihat orang yang demikian serupa dan warna mukanya itu serupa dan besarnya itu pun sama dan sikap tubuhnya itu pun bersamaan, sungguhpun hulubalang itu bertanya, tetapi di dalam pikirannya itu amat heran sekali-kali.

Apabila raja Mengindera Danta Rupa melihat lakunya hulubalang itu tercengang-cengang, maka baginda itu pun bertitah: Hai, hulubalang, kamu persembahkan kepada baginda, adapun datang kami sekalian ini dari bukit Indera Logam dan kami keduanya ini anak begawan Berma Indera. Maka di

(111a) dititahkan oleh paduka ayahanda melihat termasuk segala raja-raja datang kemari bermain-main, karena termasyhurlah khabarnya yang negeri ini didatangan segala raja-raja bermain-main. Sebab itulah, maka kami sekaliannya datang kemari.

Setelah sudah, maka hulubalang itu pun menyembah kepada raja Mengindera Danta Rupa dan Mahmud Mengindera. Setelah itu, maka

hulubalang itu pun segeralah bergendaraan pula dan dipacu kudanya pergi mendapatkan seri baginda keduanya kepada bangun-bangunan itu. Apabila ia sampai, lalu ia turun daripada kudanya, lalu ia pergi mendapatkan perdana menteri seraya menyampaikan bagai katanya Maharaja Mengindera Danta Rupa sekaliannya. Maka perdana menteri itu pun segera persembahkan bagai sembahnya hulubalang itu. Maka seri baginda bertitah: Hai, perdana menteri, biarlah hulubalang itu pergi pula dan katakan padanya jika ada kehendaknya bermain-main, baiklah ia persilakan ke tengah padang, karena ketika ini hampirlah 'asar dan lagipun inilah penghabisannya hari memanahkan cincin itu.

Setelah demikian, maka perdana menteri itu pun menyembah seri baginda, lalu ia pergi kepada hulubalang seraya menyampaikan titah seri baginda. Apabila didengar oleh hulubalang akan titahnya perdana menteri, maka ia pun segeralah melarikan kudanya seraya mendapatkan raja Mengindera Danta Rupa dan Mahmud Mengindera itu.

HATTA beberapa lamanya Maharaja Syah Gentar Alam dan Maharaja Dewa Laksana memanahkan cincin tuanputeri Dewi Ratna Sari Tanju Maya anaknya Maharaja Bujangga Indera yang diperoleh di dalam pertapaannya. Adalah tiga hari lamanya yang baginda keduanya memanahkan cincin itu, jangankan terkena pada cincin itu, hampir pun tiada anak panahnya baginda keduanya kepada cincin itu. Maka ketiga harinya pada ketika zuhur setelah ia berhenti daripada memanah, maka kedua raja-raja itu pun duduk berbicarakan perihal memanah itu.

Maka titah Maharaja Syah Gentar Alam kepada Maharaja Dewa Laksana: Bagaimana kehendak tuan daripada perihal ini? Maka kata Maharaja Dewa Laksana: Melainkan mana kehendaknya Tuhan semesta alam sekalian ialah mendapat, karena tiga hari ini kita lakukan, maka belum diperuntungkan Allah kepada kita itu dengan siapa yang hendak kita salahi. Setelah itu, maka kata Syah Gentar Alam: Kepada bicara hamba hendaklah hamba undur, niscaya kita dikatai oleh orang

(111b) baiklah kita nantikan juga supaya tertentu siapa yang diperuntungkan Allah. Setelah itu, maka Maharaja Syah Gentar Alam dan Maharaja Dewa Laksana itu masing-masing menjamu orang-orangnya dengan makan minum, melainkan baginda keduanya juga yang tiada makan minum pada hari itu, melainkan masygul juga dalam hatinya juga.

Adapun seri Maharaja Marakarma sepeninggalnya hulubalang yang dititahkan oleh seri baginda pergi memanggil anak-anaknya begawan Berma Indera, maka baginda keduanya itu pun musyawarat kepada segala raja-raja dan menteri-menteri dan segala penghulu hulubalang di atas bangun-bangunan: Adapun daripada perihal memanah cincin itu,

melainkan pada hari ini juga biarlah selesai pekerjaan ini supaya tertentulah kepada raja-raja keduanya dan segala isi alam itu melihat jangan kiranya aku keduanya dikatakan tiada menerima pinangnya itu, karena tiada adatnya orang satu dipinangkan oleh dua raja-raja. Jika diterima pinangnya seorang, maka yang lain itu menjadi seteru kepada kita, melainkan sekarang ini jika tertentu pekerjaan ini, biarlah ia melawan kepada yang diuntungkan Allah kepadanya itu. Maka kita pun senanglah, melainkan kita menjaga juga manakala ia hendak berperang dengan kita, maka kita lawan padanya.

SEBERMULA maka tersebutlah ceriteranya hulubalang yang ditihtakan oleh seri baginda pergi memanggil anak begawan keduanya itu. Apabila hulubalang itu sampai pada tempatnya berhenti, maka ia pun turun dari atas kudanya seraya berdatang sembah kepada raja Mengindera Danta Rupa dan Mahmud Mengindera sembahnya: Tuan-tuan keduanya dipersilakan oleh seri baginda keduanya akan memanah cincinnya tuanputeri yang tergantung kepada tiang itu.

Demi didengar oleh Maharaja Mengindera Danta Rupa sembahnya hulubalang itu, maka baginda itu pun berkata kepada Mahmud Mengindera: Wah, kakanda, baiklah kakanda silakan dahulu dan sayanda datang pada akhirnya. Maka kata Mahmud Mengindera: Wah, adinda, baiklah adinda tuan silakan dahulu, karena bukan layak kakanda mendapat tuanputeri sebabnya kakanda anak begawan dan lagi sungguhpun kakanda diperuntungkan Allah mendapat pada akhirnya tuan juga kakanda berikan, sehingga kakanda membantukan tuan juga, karena idzin ayahanda manakala adinda tuan ada suatu kesukaran, hendaklah kakanda membantukan tuan juga.

Setelah itu, maka raja Mengindera Danta Rupa dan Mahmud

(112a) Mengindera itu pun bersikap seraya bermain-mainkan kudanya di tengah padang. Maka keduanya itu pun bertandak-tandak menurut bunyi segala bunyi-bunyian seraya berjalan keduanya bersama-sama diiringkan dengan kawannya tujuh orang serta dengan hulubalang pesuruh seri baginda. Apabila dilihat oleh segala raja-raja dan menteri hulubalang yang daripada kedua raja-raja yang meminang yang adalah kepada padang itu, maka sekaliannya itu pun heran melihat lakunya kedua kanak-kanak itu dengan pantas sikapnya. Maka sekaliannya yang melihat itu pun berbicara dengan kawan-kawannya katanya: Anak siapa gerakan ini sepasang dengan rupanya dan besarnya serta dengan sikap pantas barang lakunya beserta pula dengan kuda-kudanya? Maka sembah kawan-kawannya raja-raja yang dua itu: Entah, tuanku, patik sekaliannya tiada mengenali dia.

Adapun seri Maharaja Marakarma dan Maharaja Bujangga Indera diperamat-amatinya kedua kanak-kanak itu datang semakin lama, semakin hampirlah kepada bangun-bangunan itu. Maka hati seri baginda keduanya itu berdebarlah. Sungguhpun demikian, maka seri baginda itu tiada sangka sekali-kali yang anakanda baginda raja Mengindera Danta Rupa, karena telah beberapa tahun seri baginda keduanya itu tiada melihat, melainkan tatkala kecilnya ketika umur anakanda tiga tahun itu juga yang seri baginda melihat dia itu.

HATTA raja Mengindera Danta Rupa dan Mahmud Mengindera berjalan itu adalah kira-kira tiga saat lamanya, maka keduanya itu pun datang ke hadapan bangun-bangunan. Maka keduanya itu pun melihat ke atas bangun-bangunan, maka dilihatnya seri baginda keduanya dengan segala raja-raja itu berdiri. Maka keduanya itu pun menyembah seri baginda keduanya serta segala raja-raja sekaliannya itu, maka seri baginda itu pun beri alamat dengan ekor matanya, artinya: Panahlah cincin sekaliannya itu, karena hari ini telah 'asar.

Setelah sudah raja Mengindera Danta Rupa dan Mahmud Mengindera menyembah dari bawah bangun-bangunan kepada seri baginda keduanya dan orang sekaliannya yang ada di atas bangun-bangunan itu, maka raja Mengindera Danta Rupa dan Mahmud Mengindera setelah sudah menyembah sekaliannya yang di atas bangun-bangunan itu, maka ia pun berjalan keduanya bersama-sama seraya mengidari bangun-bangunan dan dipermainkan kudanya. Maka segala bunyi-bunyian itu pun terlalu ramai bunyinya. Setelah genaplah tiga kali ia mengidarkan bangun-bangunan itu, maka ia keduanya itu pun melihat ke atas, lalu keduanya itu menyembah seri baginda

(112b) keduanya.

Setelah sudah keduanya menyembah, maka kata raja Mengindera Danta Rupa kepada Mahmud Mengindera: Wah, kakanda, baiklah kakanda ke masyrik dan sayanda ke maghrib, setelah jauhlah, maka kita kembali pula sama-sama datang kita dan melepaskan anak panah kita keduanya. Maka kata Mahmud Mengindera: Mana sukanya adinda tuan, melainkan kakanda menurut juga.

Setelah sudah keduanya itu bersetia, maka Mahmud Mengindera berjalan ke masyrik dan raja Mengindera Danta Rupa berjalan ke maghrib. Setelah seyujana mata memandang jauhnya, maka ia mengeluarkan panahnya masing-masing seraya dibentangkan busurnya serta mengenakan anak panahnya. Setelah sudah dibentangkan panahnya, maka ia pun menadahkan kedua tangannya ke langit seraya meminta doa kepada

Allah Subhanahu wa Taala seraya menghadirkan paduka baginda begawan Berma Indera.

Setelah sudah, maka kedua kanak-kanak itu pun berbalik pula seraya menerbangkan kudanya kedua itu antara langit dan bumi sambil melepaskan anak panah keduanya. Adapun anak panah itu sakti pemberinya ayahanda baginda begawan Berma Indera. Setelah itu, maka anak panahnya raja Mengindera Danta Rupa itu masuk pada liang cincin itu dan anak panahnya Mahmud Mengindera itu memotong rantainya cincin itu. Setelah sudah, maka keduanya anak panah itu membawa cincin kepada tingkap bangun-bangunan di hadapan seri baginda keduanya dan raja-raja sekaliannya itu.

Apabila keduanya anak panah itu membawa cincin dengan rantainya, maka sorak orang-orang negeri Anta-Beranta dan orang-orang negeri Kemala Hikmat itu pun gemuruh menjadi suatu dengan bahana bunyi-bunyian seperti akan sampai ke langit demikian itu. Maka seketika itu anak panah terletak kepada ujung anak panah kedua itu.

ADAPUN akan raja Mengindera Danta Rupa dan Mahmud Mengindera, setelah sudah ia melepaskan anak panahnya itu, maka keduanya itu pun berjalan lantasi ke tempatnya berhenti di bawah pohon nagasari. Maka di dalam pikirnya kedua kanak-kanak: Entah kenakah atau tiadakah, melainkan ia berhenti pada tempatnya menantikan anak panahnya kembali juga manakala anak panahnya sudah kembali, hendaklah ia berangkat kembali ke bukit Indera Logam, demikianlah pada pikir hatinya itu: Tiada akan tinggal lama-lama kepada tempatnya itu supaya jangan menjadi malu kepada raja-raja kedua yang datang meminang dengan segala raja-raja dan menteri hulubalangnya itu.

(112a) Apabila seri Maharaja Marakarma melihat saktinya anak panah kedua itu terletak dengan cincin serta rantainya di ujung anak panah kepada tangkap, maka seri baginda keduanya dengan segala raja-raja itu pun amat heran seolah-olah orang datang persembahkan cincin itu kepada isteri baginda keduanya. Maka seketika itu juga baginda bertitah kepada raja-raja seri baginda yang adalah hadir mengadap seri baginda keduanya itu: Hai, tuan-tuan, apa bicara kita kepada anak-anak begawan keduanya, bagaiman hal kita sekarang ini? Maka sembah sekalian raja-raja seraya sembahnya: Melainkan duli syah alam keduanya menghukumkan perihal ini.

Setelah itu, maka titah seri baginda: Hai, saudaraku tuan, kepada pikiran sayanda hendaklah kusuruh mengalu-alukan anak-anak begawan keduanya itu supaya ia mengenali anak panahnya dan kita mendengar perkataannya, maka bolehlah kita patutkan perihal ini. Setelah itu, maka

berbangkitlah raja Syah Peri dan seorang menteri yang muda seraya menyembah seri baginda keduanya, lalu berjalan turun dari atas bangun-bangunan seraya mendapatkan seorang hulubalang dengan enam balatenteranya, lalu pergi mendapatkan keduanya anak begawan yang adalah berhenti di bawah pohon nagasari menantikan anak panahnya keduanya itu.

Apabila kedua kanak-kanak itu melihat ada orang-orang datang mendapatkan dia keduanya itu, maka ia pun turunlah dari atas kudanya seraya berdiri keduanya di bumi menantikan orang-orang yang datang. Apabila raja penghulu hulubalang Syah Peri dan menteri diiringkan oleh hulubalang dan balatentera enam orang itu setelah hampir, maka keduanya kanak-kanak itu pun segera pergi mengalu-alukan raja Syah Peri, maka raja Syah Peri segera turun dari atas gendaraannya, maka kedua kanak-kanak itu pun menyembah. Maka raja Syah Peri itu pun segeralah menyambut tangan kedua kanak-kanak.

Setelah sudah berjabat tangan, maka Mahmud Mengindera itu bertanya kepada raja Syah Peri sembahnya: Ya, tuanku, apa khabar tuanku datang mendapatkan sayanda keduanya? Maka sembah raja Syah Peri itu: Adapun sayanda ini datang kepada tuan keduanya, karena tuan keduanya ini dipersilakan oleh seri paduka Maharaja Marakarma dan Maharaja Bujangga Indera. Setelah demikian, maka keduanya kanak-kanak itu pun menyembah. Setelah itu, maka keduanya kanak-kanak itu pun segeralah bergendaraan pula seraya berjalan diiringkan oleh kawannya tujuh orang itu.

Apabila keduanya kanak-kanak ia sampai di hadapan

(113b) bangun-bangunan, maka perdana menteri itu pun datang mengalu-alukan, maka kanak-kanak keduanya itu pun turun dari atas kudanya serta dengan kawan-kawannya tujuh orang, lalu datang mendapatkan perdana menteri seraya menyembah sekaliannya itu kepada perdana menteri. Setelah sudah, maka kata perdana menteri: Tuan-tuan keduanya dipersilakan seri baginda keduanya. Maka kanak-kanak keduanya menyembah pula.

Setelah sudah, maka perdana menteri memimpin tangannya kedua kanak-kanak, lalu dibawa naik ke atas bangun-bangunan. Apabila sampai di atas, lalu datang ke hadapan seri baginda keduanya. Maka keduanya kanak-kanak itu pun sujud di hadapan seri baginda seraya menyembah seri baginda keduanya. Maka seri baginda itu pun segeralah menyambut tangannya kedua kanak-kanak. Setelah sudah, maka keduanya kanak-kanak itu pun berjabat tangan kepada segala raja-raja dan menteri sekaliannya. Setelah sudah, maka seri baginda itu pun di-

bawanya berduduk. Maka titah seri baginda: Duduklah, anakku tuan keduanya. Maka keduanya kanak-kanak itu pun menyembah baginda keduanya, lalu berduduklah keduanya kanak-kanak.

Setelah sudah berduduk, maka seri baginda itu bertanya: Hai, anakku tuan, berkata benar-benar, anak siapa tuan keduanya? Maka sembah raja Mengindera Danta Rupa: Ya, tuanku, syah alam, adapun patik keduanya ini anak daripada begawan Berma Indera yang diam di atas bukit Indera Logam. Maka titah seri baginda: Apa mulanya maka anakku keduanya datang kemari? Maka sembah Mahmud Mengindera: Ya, tuanku, syah alam, adapun kepada suatu hari patik keduanya ini pergi bermain-main kepada kaki bukit itu bersama-sama saudara murid patik. Maka adalah orang-orang berjalan. Maka ia itu berbicara yang kepada negeri yang dipertuan adalah dua raja-raja datang bermain-main memanahkan cincin paduka anakanda yang dipertuan. Setelah patik mendengar yang demikian, maka patik persembahkan kepada ayahanda patik, lalu patik keduanya pohonkan hendak melihat termasuknya orang-orang itu bermain-main. Maka ayahanda patik itu pun berilah idzin kepada patik keduanya itu pergi, maka seketika itu juga patik keduanya berhadir dengan kawan-kawan patik serta patik membawa alat perburuan. Pada kehendak patik keduanya hendaklah bermain-main di hutan sambil berjalan. Setelah sudah patik bermain-main di hutan, maka baharulah patik keduanya datang ke negeri yang dipertuan melihat halnya kedua raja-raja itu bermain-main

(114a) dan lagi kehendak patik apabila sudah patik melihat akan selesainya orang-orang bermain-main, maka hendak patik keduanya kembali ke bukit Indera Logam, kemudian datang hulubalang membawa titah yang dipertuan keduanya menyuruh memanah. Maka beranilah patik keduanya ini memanahkan cincin itu.

Setelah demikian, maka titah seri baginda: Hai, anakku, apa namanya anakanda dan nama saudara tuan itu? Maka sembah Mahmud itu: Adapun nama patik Mahmud Mengindera dan nama saudara patik Hamid Mengindera. Setelah itu, maka titah seri baginda: Hai, anakku, bagaimana halnya anakku keduanya ini, siapa yang punya anak panah yang di dalam liang cincin dan anak panah siapa yang memotong rantainya cincin itu? Maka sembah Mahmud Mengindera: Ya, tuanku, syah alam, adapun anak panah yang masuk kepada liang cincin ia itulah anak panah saudara patik dan anak panah yang memotong rantainya cincin itu ia itulah anak panah patik.

Demi seri baginda keduanya mendengar, maka seri baginda keduanya heran sekali seraya berpikir: Bukan anak keduanya ini barang-

barang orang dan anak panahnya itu pun sakti istimewa anak-anak keduanya ini. Setelah itu, maka titah seri baginda: Hai, anakku keduanya, sekarang ini bagaimana kehendaknya anakku keduanya, karena permula-mulaannya tatkala raja-raja yang dua itu menyuruh meminang akan anakku seorang dipinang oleh dua orang, jika aku menerima seorang niscaya menjadi seteru yang seorang itu. Maka itulah sebabnya aku perbuat permainan itu serta dengan perjanjian: barang siapa yang diuntungkan Allah Tuhan semesta alam, maka ialah yang menjadi suaminya. Maka sekarang ini telah tiga hari ia memanahkan cincin itu, jangankan kena, hampir pun tiada anak panahnya raja-raja yang dua itu. Maka daripada itu sekarang bagaimana akan kehendaknya anakku keduanya ini?

Maka Mahmud Mengindera dan Hamid Mengindera itu pun sujud kepada hadirat seri baginda keduanya sembahnya: Ya, duli syah alam, kepada patik keduanya ini tiada suatu kehendaknya patik keduanya, melainkan mana titah duli yang dipertuan itulah patik junjunglah keduanya. Maka titah seri baginda: Hai, anakku keduanya, bangunlah daripada sujudmu itu. Maka keduanya itu pun berbangkitlah daripada sujudnya, lalu berduduk keduanya.

Maka titah seri baginda: Adapun daripada perjanjianku keduanya tiada boleh mungkir, melainkan anakku

(114b) keduanya salah suatu tadapat tiada aku menyampaikan janjiku. Maka sembah Mahmud Mengindera: Ya, tuanku syah alam, jika ada kiranya kurnia dan derma duli yang dipertuan yang amat limpah ia itulah kepada saudara patik, adapun patik ini hingga mengiringkan saudara patik manakala ada suatu muslihat saudara patik, biarlah patik bersama-sama, karena ia masih kanak-kanak dan lagipun patik kedua ini telah berjanji kepada ayahanda patik yang segera juga patik kembali mengadap.

Maka titah seri baginda: Hai, anakku keduanya ini, hubaya-hubayalah tuan keduanya karena sekarang inilah kedua raja-raja itu berdukacita padaku keduanya dan kepada anakku keduanya ini. Setelah itu, maka sembah Mahmud Mengindera: Ya, tuanku duli syah alam, jika ada kiranya kehendaknya kedua raja-raja kepada patik keduanya ini, melainkan seboleh-bolehnya patik keduanya menyampaikan barang kehendaknya itu, melainkan yang dipertuan keduanya itu lihatlah patik keduanya ini.

Setelah demikian, maka titah seri baginda: Manakala anakku tuan akan berangkat? Maka sembah Mahmud Mengindera: Kepada esok hari ketika dinihari. Maka titah seri baginda: Baiklah anakku keduanya nantikan dahulu kadar tujuh hari, karena aku hendak menyampaikan janjiku

kadar tiga hari lagi. Maka sembah Mahmud Mengindera: Ya, tuanku syah alam, patik keduanya ini bermohon juga kepada yang dipertuan. Adapun yang derma kurnia duli yang dipertuan telah terjunjunglah di atas kepala patik keduanya ini.

Setelah itu, maka seri baginda keduanya itu berangkatlah dengan segala raja-raja dan menteri hulubalang, karena seri baginda itu hendak berangkat kembali. Maka seri baginda keduanya itu pun berjalan turun dari atas bangun-bangunan diiringkan oleh segala raja-raja dan menteri hulubalang dan Mahmud dan Hamid Mengindera. Apabila seri baginda sampai di bawah bangun-bangunan, maka titah seri baginda kepada raja penghulu hulubalang seri baginda yang bernama Syah Peri: Hai, raja, adapun hulubalang dan balatentera aku yang mengiringkan aku, biarlah ia itu tinggal kepada bangun-bangunan ini berkawal, karena anakku keduanya ini aku beri tempat kepada bangun-bangunan. Manakala ada suatu perihal daripada raja yang dua itu, maka segeralah kamu persembahkan kepada aku keduanya.

Setelah sudah seri baginda bertitah, maka seri baginda keduanya itu pun naik rata

(115a) pada ratanya dan raja penghulu hulubalang Syah Peri dan Mahmud dan Hamid Mengindera itu naik suatu rata ketiganya dan segala hulubalang dan menteri-menteri yang muda masing-masing bergendaraan kepada kudanya dengan balatenteranya Anta-Beranta mengiringkan kedua rata pada sisi rata kanan dan kiri dan di hadapan dan di belakang rata keduanya, lalu berjalan masuk kota lantas ke istana itu. Setelah seri baginda sampai di istana, lalu turun seri baginda keduanya seraya berjalan masuk, lalu ke peterana mendapatkan tuanputeri Nila Cahaya isterinya adinda Maharaja Bujangga Indera itu.

Apabila tuanputeri Nila Cahaya dan tuanputeri Dewi Ratna Sari Tanju Maya melihat seri baginda keduanya itu datang ke dalam peterana, maka keduanya para puteri itu pun datang menyembah kaki seri baginda keduanya, maka sembah tuanputeri Nila Cahaya: Wah, kakanda tuan keduanya, persilakanlah berduduk. Maka seri baginda keduanya itu pun berduduklah. Maka seri Maharaja Marakarma itu pun menceritakan perihalnya orang-orang itu memanahkan cincin itu, telah tertentulah ia itulah ankandanya begawan Berma Indera menjadi menantu adinda itu. Maka tuanputeri Nila Cahaya itu pun menyembah kepada seri baginda sembahnya: Yang mana baiknya kepada seri paduka kakanda baginda keduanya, melainkan patik menurut juga.

Setelah sudah seri baginda berkata-kata kepada tuanputeri Nila Cahaya itu, maka seri baginda itu pun berbangkit seraya berangkat keluar

ke istana, lalu berduduk kepada singgasana diadap oleh segala raja-raja menteri hulubalang sida bentara dan Mahmud dan Hamid Mengindera itu. Adapun seketika baginda keduanya itu berduduk, maka santapan seri baginda keduanya itu pun diangkat oleh orang-orang itu. Setelah sudah hadir sekaliannya, maka air pembasuh tangan itu pun dibawa orang-orang kepada majlis seri baginda keduanya.

Setelah sudah seri baginda keduanya berbasuh tangan, maka segala raja-raja dan menteri hulubalang dan Mahmud dan Hamid Mengindera itu pun berbasuh tangan. Apabila sudah sekaliannya itu berbasuh tangan, maka seri baginda keduanya menjamu sekaliannya itu dengan makan minum serta bersuka-sukaan dengan segala bunyi-bunyian itu pun ramailah dipermainkan oleh orang-orang itu. Setelah bunga selasi mabuknya sekalian raja-raja melakukan kesukaannya itu

(115b) setelah tiga jam lamanya seri baginda keduanya menjamu segala raja-raja dan menteri hulubalang dan Mahmud dan Hamid Mengindera, lalu seri baginda keduanya itu berbangkitlah dengan segala raja-raja sekaliannya, lalu berduduk santap sirih sekaliannya itu. Setelah sudah santap, maka masing-masing itu bermohon, lalu kembali ke tempatnya dan raja penghulu hulubalang seri baginda raja Syah Peri itu pun bermohonlah dengan Mahmud dan Hamid Mengindera, lalu kembali kepada bangun-bangunan itu.

Apabila raja-raja dan Mahmud dan Hamid Mengindera dan orang-orang sekaliannya telah kembali itu, maka seri baginda bertitah kepada perdana menteri: Kamu titahkan seisi negeri Anta-Beranta akan menghi-asi negeri ini, yang mana rusak-rusak dan buruk-buruk, biarlah diperbaikinya, karena aku hendak memulai pekerjaan berjaga-jaga. Setelah sudah seri baginda menitahkan kepada perdana menteri itu, maka seri baginda keduanya itu pun berangkat masuk ke dalam peterana itu.

SYAHADAN maka tersebutlah ceriteranya Maharaja Dewa Laksana dan Maharaja Syah Gentar Alam. Setelah kedua raja-raja itu telah kembali daripada padang tempat memanahkan cincin masing-masing mendapatkan khemahnya, maka Maharaja Dewa Laksana itu pun berduduk seketika seraya berpikir: Jika demikian, telah tertentulah anak-anak begawan itu diperbuat menantu salah seorang daripada kedua raja-raja itu. Apatah sudahnya aku disini? Baiklah aku kembali ke negeriku, karena kanak-kanak itu telah diperuntungkan Allah Tuhan semesta alam sekalian.

Setelah ia berpikir yang demikian itu, maka baginda itu bertitah kepada penghulu hulubalang baginda titahnya: Hai, raja, kamu hadirkanlah hulubalang dan balatentera kita supaya kita kembali pula ke

negeri kita. Apa gunanya kita menunggukan negeri orang sebabnya puteri orang itu menjadi haru-hara, masakah tiada puteri yang lain lagi supaya diri kita jangan menjadi sia-sia lagipun sebab sukacitaku, maka rakyat kita binasalah. Setelah itu, maka kata segala raja-raja hulubalang: Ya, tuanku, sebenar-benar bagai titah duli yang dipertuan.

Setelah demikian, maka hari pun malam. Maka baginda itu pun menjamu segala raja-raja hulubalang dan menteri hulubalang baginda di dalam khemahnya baginda dan segala balatentera itu pun diperjamu oleh baginda di dalam khemahnya balatentera dengan makan minum dan bersuka-sukaan

(116a) dengan segala bunyi-bunyian terlalu ramai. Setelah jauh malam, maka Maharaja Dewa Laksana berhentilah daripada menjamu, maka segala raja-raja penghulu hulubalang dan menteri-menteri itu pun masing-masing mendapatkan tempat peraduannya di dalam khemah baginda itu. Maka baginda itu pun beradulah dengan sekalian orang-orang, melainkan hulubalang yang berkawal itu juga yang jaga dengan balatenteranya dua belas orang yang mengawal khemah baginda itu.

HATTA setelah esok hari ketika dinihari, bintang pun belum padam cahayanya, maka gong pengerah itu pun dipalu orang. Maka segala penghulu hulubalang dan hulubalang serta balatenteranya berbangkit daripada beradu seraya memakai selengkap pakaiannya dan alat senjatanya. Apabila gong pengerah berbunyi dua kali, maka Maharaja Dewa Laksana itu pun bangunlah, lalu basuh muka. Setelah sudah, maka baginda memakai pakaian kerajaan. Setelah baginda telah memakai pakaiannya, lalu baginda duduk menjamu segala raja penghulu hulubalang dan hulubalang-hulubalangnya serta menteri ia itu dengan makan minum. Setelah sudah, maka baginda itu pun memakai senjata dan raja-raja penghulu hulubalang dan hulubalang serta balatenteranya berhadirlah sekaliannya, maka berbunyiilah segala bunyi-bunyian.

Apabila baginda mendengar bunyi-bunyian, maka baginda itu pun keluar daripada khemahnya seraya mendapatkan kuda gendaraan baginda, lalu naik kudanya. Setelah itu baharulah raja penghulu hulubalang dan menteri balatenteranya yang berkuda itu pun naik pada kudanya. Setelah sudah hadir sekaliannya, maka jungan alamat kerajaan dan tunggul panji-panji itu pun telah terbuka, maka segala balatentera itu pun bersoraklah tiga kali serta dengan segala bunyi-bunyian itu. Maka pada ketika itu juga baginda berjalan dengan sekalian orang-orangnya seraya menuju negerinya itu. Wallahua'lam bissawab.

Adapun akan Mahmud Mengindera dan Hamid Mengindera apabila ia itu sudah kembali dari dalam kota Anta-Beranta datang kepada ba-

ngun-bangunan yang diberi oleh seri Maharaja Marakarma akan tempatnya itu, maka ia keduanya itu beradulah dengan kawan-kawannya pada malam itu. Setelah siang hari, maka keduanya itu pun bangun, lalu berbasuh

(116b) muka. Setelah sudah, maka Hamid Mengindera itu pun berdukulah dengan Mahmud Mengindera seraya berbicarakan perihalnya Maharaja Dewa Laksana yang telah berangkat kembali dengan balatenteranya sekalian, maka seketika ia berbicara keduanya itu, maka datang kawannya seorang memberi tahu yang seorang suluhnya Maharaja Syah Gentar Alam itu datang membawa surat.

Demi didengar oleh Mahmud Mengindera sembahnya kawannya itu, maka lalu ia keluar seraya sambut surat itu, lalu dibawa masuk seraya diunjukkannya kepada Hamid Mengindera. Apabila Hamid Mengindera mendapat surat itu, lalu dibukanya seraya dibaca surat itu demikian bunyiunya:

BAHWA surat itu daripada Maharaja Syah Gentar Alam yang menjadi raja kepada negeri Langkadura datang kepada Mahmud Mengindera dan Hamid Mengindera. Jika ada kiranya suka yang tulus-ikhlas, hendaklah pada esok hari itu kita bermain-main di padang ini. Jika kiranya engkau itu untung daripada aku, maka tertentulah engkau menjadi menantunya raja Bujangga Indera dan akulah yang merampas daripadamu akan puteri itu dan jika engkau alah, tertentulah aku yang punya puteri itu, karena tiada layak engkau peristerikan anaknya raja Bujangga Indera itu, karena engkau anaknya orang gunung dan aku ini raja besar dan negeriku pun besar lagipun rakyatku pun banyak. Maka sekarang ini sebaik-baiknya engkau keduanya itu nyahlah daripada tempat ini, karena engkau keduanya ini anaknya orang kecil dan bangsamu kurang dan rakyatmu itu pun tiada, hanya dua lapan orang, dan negerimu itu pun tiada dan sungguh pun engkau mendapat cincin itu, maka puteri anaknya raja Bujangga Indera akulah yang punya dia itu, lagipun tiap-tiap puteri itu adatnya bersuami raja, demikian adatnya. Maka tiada patut sekali-kali puteri itu bersuamikan orang gunung, demikian adanya.

Apabila surat itu telah dibaca oleh Hamid Mengindera, maka surat itu diberikan kepada kakanda Mahmud Mengindera. Setelah sudah keduanya membaca surat itu, maka keduanya itu pun tersenyum seraya merah padam warna mukanya sebab menahankan marahnya itu. Maka seketika itu juga

(117a) maka Mahmud Mengindera itu pun berbuat suatu surat membalas kepada raja Syah Gentar Alam demikian bunyinya:

BAHWA surat daripada Mahmud Mengindera dua bersaudara, anaknya orang gunung yang disusui oleh kijang dan menjangan dan merak, yang selimuti dan berumah segenap liang batu datang kepada raja Syah Gentar Alam yang menjadi raja besar pada empat penjuru alam yang amat masyhur pada segenap negeri segala raja-raja. Adapun daripada kehendak raja itu insya'Allah Taala tiadalah ku keduanya memutuskan maksud raja itu, janganakan esok hari, jika sekarang ini itu pun terlebih baik, karena tuan ini raja besar dan hamba kedua ini orang kecil, lagipun hina papa dan bangsanya kurang, dan sungguhpun tuan banyak rakyat dan hamba kedua tiada empunya rakyat, bukannya rakyat itu empunya kehendak beristerikan puteri anaknya Maharaja Bujangga Indera, betapa tuan membesarkan sebab banyak rakyat tuan? Maka tiap-tiap orang hendak merasakan nikmat, maka tadapat tiada ia juga yang merasakan sakitnya itu. Jika kiranya tuan hendak harapkan rakyat yang banyak-banyak itu terlalu besar sekali, salah tuan.

ADAPUN kepada pikir hamba keduanya, hamba hendak merasakan sesuatu nikmat. Maka tadapat tiada hamba juga merasakan sakitnya itu. Apakah yang hambamu dahsyatkan? Sungguhpun rakyat tuan banyak, tetapi tuan seorang juga yang hambamu dapatkan di tengah medan. Apa gunanya hambamu binasakan rakyat tuan, karena rakyat itu tiada berdosa kepada hambamu kedua, dan lagi sesungguhnya ada kawan hambamu yang dua lapan orang itu, maka tiadalah ia itu bercampur kepada perihal ini, melainkan hamba keduanya juga, dan sesungguhnya tuan raja besar, maka belumlah diperuntungkan Allah Taala beristerikan puteri anaknya Maharaja Bujangga Indera. Maka hamba kedua itu sesungguhnya anaknya orang gunung yang hina papa telah diperuntungkan Allah Taala menjadi menantunya Maharaja Bujangga Indera. Bagaimana pula tuan hendak merampas puteri itu? Dan jika kiranya tuan hendak

(117b) rebutkan puteri itu, apakah sebabnya tuan tiada rebut tatkala panah hamba membawa cincin itu kepada baginda di atas bangun-bangunan itu dan lagipun bagaimana hamba boleh nyah daripada tempat ini? Sungguhpun hamba orang gunung, maka sebenar-benarnya tempat ini hamba yang punya dia, maka sepatut-patutnya tadapat tiada tuan yang lalu dari sini, karena tuan ada empunya negeri dan bagi hamba itu tiada punya negeri sendiri. Maka baharulah sekarang negeri ini hamba yang punya dia dan kepada pikir hamba mengambil negeri tiada beberapa behinanya, jikalau mengambil puteri seorang, niscaya negeri Anta-Beranta bergoncanglah dan negeri tuan pun kiamat dengan isisinya, demikianlah jadinya itu.

Setelah sudah suratnya raja Syah Gentar Alam disuratkan sekalian perkataan itu, maka surat itu pun ditutupkan, lalu diberikan kepada seorang kawannya disuruh bawa kepada raja Syah Gentar Alam. Maka kawannya itu pun menyembah kepada Mahmud Mengindera dan Hamid Mengindera, lalu bermohon seraya berjalan mendapatkan khemahnya raja Syah Gentar Alam.

HATTA sepeninggalnya kawannya itu pergi membawa surat kepada raja Syah Gentar Alam, maka Mahmud Mengindera seketika itu juga berbuat suatu surat kepada paduka ayahanda begawan Berma Indera daripada perihal raja Syah Gentar Alam itu sangat berdukacita sebabnya raja Mengindera Danta Rupa menang daripada memanahkan cincin tuanputeri anaknya Maharaja Bujangga Indera, karena cincin baginda itu barangsiapa dapat memanahkan cincin tuanputeri itu, niscaya ia itu diperisterikan puteri itu dan perihalnya raja Syah Gentar Alam sebabnya ia meminang dengan puteri itu, maka tiada diterima dan sebabnya tiada diterima pinangnya raja itu karena ada lagi seorang raja bernama Dewa Laksana datang meminang dengan puteri itu juga. Maka itulah sebabnya Maharaja Bujangga Indera perbuatkan suatu permainan memanahkan cincin tuanputeri hingga telah tiga hari lamanya kedua raja-raja itu memanahkan cincin itu, maka seorang pun tiada boleh mengenai. Maka patik keduanya tatkala itu lagi melihat termasuknya kedua raja-raja itu memanahkan cincin itu. Apabila datang keesokan harinya,

(118a) maka Maharaja Bujangga Indera menitahkan segala raja-raja dan hulubalang seri Maharaja Marakarma memanahkan cincin itu. Maka tiada juga diperuntungkan Allah Taala. Setelah sudah, maka baginda titahkan raja-raja dan hulubalang sendiri. Maka dari pagi-pagi sampai ketika zuhur orang-orang memanahkan, jangkakan kena, hampir kepada cincin itu pun tiada.

Setelah sudah sekaliannya orang-orang itu memanahkan cincin itu, maka baharulah baginda bertitah kepada seorang hulubalang datang memanggil sayanda keduanya karena sayanda keduanya itu melihat dari jauh saja. Maka seketika itu juga sayanda keduanya datang ke hadapan bangun-bangunan, apabila sayanda telah menyembah baginda dan segala raja-raja, maka seri Maharaja Marakarma bertitah: Hai, kanak-kanak keduanya, pergilah kamu panahkan cincin, karena hari ini kesudahannya bermain-main itu supaya tertentulah siapa diperuntungkan Allah Taala, maka ialah yang mendapat puteri itu.

Setelah sudah baginda bertitah, maka sayanda keduanya itu menyembah baginda dan orang-orang sekaliannya, lalu sayanda keduanya berangkat memanahkan cincin itu. Maka adalah kira-kira tiga saat lama-

nya sayanda keduanya melepaskan anak panah sayanda keduanya itu sama sekali, maka diperuntungkan Allah Taala kenalah cincin itu. Maka daripada itu sebabnya, maka raja itu berdukacita. Maka hendaklah ia berperang pada sayanda keduanya itu. Maka daripada itu sekarang melainkan mana bicara ayahanda, manakala sayanda tiada turut barang kehendaknya raja itu dan sayanda tinggalkan niscaya gaib nama sayanda keduanya dan bilamana sayanda mengeluarkan berkat pengajar ayahanda dalam itu pun, melainkan sayanda harap banyak-banyak kepada Allah sukhana¹ wa Taala dengan doa ayahanda supaya selamat sempurna pekerjaan sayanda keduanya dengan raja Syah Gentar Alam itu.

Maka apabila sudah surat itu diperbuatnya, lalu diberikan kepada seorang kawannya seraya katanya: Hai, saudaraku, hantarkan suratku ini kepada ayahanda baginda. Maka seketika itu juga ia menyembah, lalu berjalan menuju gunung Indera Logam.

ARKIAN maka tersebutlah perkataan suluhnya raja Syah Gentar Alam. Setelah ia sudah kembali daripada membawa surat kepada Mahmud dan Hamid Mengindera, maka ia hendak masuk mengadap kepada rajanya. Maka ia pun bertemu kawannya Mahmud Mengindera membawa surat kepada raja Syah Gentar Alam. Maka suluh

(118b) itu ditahui kawannya Mahmud Mengindera, maka ia pun bertanya: Apa khabar saudaraku datang kemari? Maka kata kawannya Mahmud Mengindera: Aku dititahkan oleh Mahmud Mengindera membawa surat kepada raja kamu. Setelah itu, maka suluh itu pun masuk mengadap baginda seraya persembahkan: Titah yang dipertuan membawa surat telah sempurnalah, maka sekarang ini ada kawannya Mahmud Mengindera membawa surat kepada yang dipertuan. Maka titah baginda: Pergilah kamu ambil surat itu bawa kemari.

Maka suluh itu pun menyembah, lalu berjalan keluar seraya mengambil surat itu, lalu dibawa masuk dan dipersembahkan kepada baginda, lalu dibacanya surat itu. Setelah sudah dibaca, maka ia pun marah. Maka merahlah padam warna mukanya seraya berkata: Belum ia merasakan bekas tanganku orang gunung itu, nantilah esok hari ia rasakan, jangankan ia itu dengan kawan-kawannya, jika sepuluh kali sebagai itu tiada aku andahkan selang beberapa kali aku berperang yang besar-besar, tiadalah aku dahsyat apa lagi ia itu dengan kawan-kawannya di dalam sesaat juga aku habiskan sekaliannya itu.

Setelah baginda telah berkata-kata itu, lalu baginda berangkat masuk kepada biliknya. Maka segala raja-raja dan menteri dan penghulu hulu-

¹ سحانه (следует)

balang baginda itu pun masing-masing kembali kepada khemahnya dan kawannya Mahmud Mengindera itu pun berangkat kembali kepada Mahmud Mengindera. Setelah ia sampai kepada khemahnya Mahmud Mengindera, maka kawannya itu pun persembahkan segala perkaataannya raja Syah Gentar Alam dan peri kelakuan marahnya itu.

Demi Mahmud Mengindera mendengar perkataannya raja Syah Gentar Alam, lalu segeralah ia mendapatkan Hamid Mengindera seraya dikatakan bagai sembah kawannya daripada perkataannya raja itu. Demi didengar oleh Hamid Mengindera, maka ia pun tersenyumlah. Setelah demikian, maka tiada beberapa lamanya Mahmud berduduk dengan Hamid Mengindera, lalu ia berkata: Wah, kakanda, marilah kita masuk mengadap seri baginda keduanya. Maka seketika lagi kawan-kawannya Mahmud Mengindera dan Hamid Mengindera membawa kuda gendaraannya Mahmud Mengindera dan Hamid Mengindera. Apabila kuda gendaraannya Mahmud Mengindera dan Hamid Mengindera telah hadir, maka keduanya itu pun naiklah ke atas kudanya seraya berjalan diiringkan oleh kawannya dua lapan orang, lalu ia masuk kota lantas ke istana Maharaja Bujangga Indera.

HATTA beberapa lamanya yang Mahmud Mengindera dan Hamid Mengindera telah kembali dari dalam kota, maka adalah kira-kira

(119a) tiga hari ketikanya, maka seri Maharaja Marakarma duduk berbicara dengan Maharaja Bujangga Indera di hadapan majlis segala raja-raja dan menteri hulubalang sida-sida dan bentara. Maka titah seri baginda: Hai, tuan-tuan sekalian, bagaimana kiranya tuan-tuan, karena aku hendak menyuruh menyambut anak-anaknya begawan baikkah atau tiada karena aku hendak menyampaikan perjanjianku dengan anak begawan yang seorang itu. Maka sembah segala raja-raja itu: Yang bagai titah duli syah alam itu amat baik sekali dan sepatutnya, karena anak-anak begawan itu rupanya bukan barang-barang orang, lagipun ayahnya itu bukan barang-barang, begawan itu asalnya Batara Indera, lagipun banyak ilmunya dan kesaktiannya dan dikasihi oleh segala betara. Maka terlalu baik sekali yang dipertuan berbesankan¹ pada begawan itu dan manakala yang dipertuan berbuat yang kebajikan kepada anak-anaknya itu, niscaya yang dipertuan keduanya menjadi masyhurlah kerajaan yang dipertuan kepada segala alam dan sentiasa ia memujamuja yang dipertuan keduanya di dalam pertapaannya, karena begawan itu sangat keras tapanya itu. Maka yang dipertuan keduanya itu pun diperoleh kebesaran dan kemuliaan dengan selamat sempurna serta

¹ berpesankan

kekal di atas takhta kerajaan duli yang dipertuan keduanya turun-temurun.

Setelah itu, maka titah seri baginda: Jika demikian, baiklah perdana menteri titahkan dua orang menteri yang muda-muda pergi menyambut anak-anak begawan itu. Maka perdana menteri itu pun menyembah seri baginda, lalu berbangkit seraya berjalan keluar mendapatkan menteri dua orang yang muda-muda seraya bertitah bagai titah baginda itu. Setelah sudah, maka menteri keduanya itu pun berjalan keluar dari pengadapan hendak mendapatkan anak-anak begawan itu, lalu datang diiringkan oleh kawan-kawannya, maka menteri yang dua orang itu pun segera pergi mendapatkan anak-anak begawan. Setelah hampir itu, maka menteri keduanya itu pun berjabat tangan kepada anak-anak begawan. Maka ia pun berkata: Adapun sayanda keduanya mendapatkan tuan keduanya sayanda menyampaikan titah seri maharaja Marakarma dan maharaja Bujangga Indera ia mempersilakan

(119b) tuan keduanya.

Setelah sudah, maka Mahmud Mengindera dan Hamid Mengindera itu pun naik pula pada kudanya dan menteri yang dua orang itu pun naik kudanya, lalu berjalan seraya masuk kota negeri Anta-Beranta lantas ke istana. Apabila sampai di hadapan istana, maka perdana menteri dengan balatenteranya itu pun telah hadir menantikan di luar pintu istana. Maka anak begawan itu pun segera turun dari atas kudanya seraya datang mendapatkan perdana menteri seraya berjabat tangan kepada perdana menteri dan menteri sekaliannya. Setelah sudah, maka perdana menteri itu pun dibawa masuk anak begawan keduanya.

Setelah ia datang ke pengadapan istana, maka seri baginda keduanya itu pun berduduk pada singgasananya, maka Mahmud Mengindera dan Hamid Mengindera itu pun menyembah seri baginda keduanya. Maka seri baginda bertitah: Marilah anakku keduanya disini. Maka kanak-kanak keduanya itu pun datang seraya menyembah pula kepada seri baginda keduanya dan berjabat tangan kepada segala raja-raja dan menteri dan kepada segala penghulu hulubalang dan segala hulubalang sekaliannya yang ada mengadap singgasana seri baginda keduanya.

Setelah sudah, maka Mahmud Mengindera dan Hamid Mengindera itu pun berduduk seorang sebuah kursi yang keemasan. Setelah sudah, maka titah seri baginda: Hai, anakku keduanya, sekarang ini bagaimana kehendak hatinya anakku kedua, karena janjiku ini sampailah sudah, maka tiga hari lagi aku hendak memulai pekerjaan berjaga-jaga.

Maka Mahmud Mengindera dan Hamid Mengindera itu segeralah berbangkit daripada kursinya seraya berdatang sembah, lalu sujud di

hadapan singgasana baginda, maka sembahnya: Daulat, syah alam, adapun kasihnya duli yang dipertuan keduanya telah terjunjunglah di atas batu kepala patik keduanya, tetapi patik mohonlah dahulu karena daripada surat raja Syah Gentar Alam. Sebab inilah, maka patik datang mengadap yang dipertuan keduanya, seraya dipersembahkan suratnya raja Syah Gentar Alam kepada perdana menteri. Maka perdana menteri itu pun persembahkan surat itu kepada seri baginda. Maka seri Maharaja Marakarma itu pun menyambut surat itu daripada tangan perdana menteri. Setelah sudah, maka dibaca oleh seri baginda surat itu.

Apabila

(120a) surat itu sudah dibaca oleh seri Maharaja Marakarma, lalu seri baginda berikan surat itu kepada adinda Maharaja Bujangga Indera. Apabila sudah dibacanya surat itu, maka baginda keduanya berdukacita serta murka dengan merah padam warna muka baginda keduanya seperti api bernyala-nyala sambil seri baginda bertitah: Sementara orang tiada empunya rakyat, maka ia berkata-kata sesuka hatinya binatang itu ia hendak menunjukkan kelakuan gagah-beraninya. Setelah itu, maka baginda bertanya: Hai, anakku keduanya, bagaimana kira-kiranya anakku keduanya hendaklah melawan kepada raja itu atau tiada, karena raja itu banyak balatenteranya, lagipun ia biasa berperang dan pandai ia mengadukan kesaktiannya di dalam medan peperangan dan anakku keduanya belum tahu dan biasa berperang. Bagaimana akan hal anakku keduanya dan daripada raja Dewa Laksana itu bagaimana perihalnya kepada anakku keduanya? Maka sembah Mahmud Mengindera:

ADAPUN daripada raja Dewa Laksana itu setelah patik keduanya telah selesai daripada memanah cincin itu, maka pada esok harinya ia berangkat dengan balatenteranya sekalian. Setelah itu, maka titah seri baginda: Bagaimana halnya anakku keduanya sekarang ini, hendaklah melawan juga kepada raja itu, karena anakku ini keduanya masih muda, lagipun tiada empunya balatentera, hanya dua lapan juga kawanmu itu. Maka sembah Mahmud Mengindera: Daulat, syah alam, dahulu Allah Tuhan semesta alam sekalian, melainkan dengan berkat duli yang dipertuan keduanya seboleholehnya patik keduanya melawan padanya. Jika kiranya patik keduanya diuntungkan Allah beberapa behinanya raja itu, melainkan dengan daulat syah alam dan berkatnya dan idzin paduka ayahanda patik, maka yang keras itu boleh lemah dan yang lemah boleh menjadi keras, melainkan patik keduanya harap doa syah alam keduanya seboleholeh serta dengan daya dan upaya patik keduanya. Jika patik keduanya ini alah berperang dengan raja itu, patut sekali, karena patik dengan kawan-kawan patik keduanya hanya sepuluh orang.

Setelah itu, maka titah seri baginda: Hai, anakku keduanya, jangan kiranya anakku keduanya masygul hati. Masakah aku keduanya boleh diam di dalam istanaku dan banyak juga rakyat negeri Anta-Beranta dan balatenteraku

(120b) yang mengiringkan aku adalah kadar seratus orang dengan seorang raja penghulu hulubalang dan yang aku tinggalkan menunggu negeri Kemala Hikmat adalah kadar sepuluh laksa yang membantukan anakku keduanya. Setelah itu, maka Mahmud Mengindera dan Hamid Mengindera itu pun menyembah baginda keduanya sembahnya itu: Adapun kurnia duli yang dipertuan sepenuh-penuhnya itu telah terjun-jung di atas batu kepala patik keduanya, melainkan duli yang dipertuan keduanya melihat saja kelakuan patik keduanya, barangsiapa yang benar itu niscaya mendapat kebenarannya dan barangsiapa yang salah, maka mendapat juga kesalahannya itu, lagipun patik telah berkirim surat kepada ayahanda baginda patik, masakah tiada kasih sayangnya akan patik kedua ini, karena banyak juga saudara murid patik yang ada kepada ayahanda baginda itu.

Setelah demikian, maka titah seri Maharaja Marakarma: Hai, anakku tuan, apakah anakku keduanya kembali keluar kota, baiklah anakku keduanya diam disini. Maka sembah Mahmud: Ya, tuanku, syah alam, jika kiranya patik keduanya ini tiada kembali pada tempat patik sediakala, niscaya raja itu mengatakan patik keduanya lari sebab takut patik keduanya atau raja itu mengatakan patik minta dibantu oleh yang dipertuan daripada itu, melainkan jika ada kurnia duli yang dipertuan, patik keduanya ini bermohon hendak kembali pada tempat patik sediakala dan manakala pekerjaan patik keduanya telah selesailah, melainkan mana titah yang dipertuan patik keduanya junjunglah di atas batu kepala patik keduanya.

Demi baginda keduanya mendengar sembahnya Mahmud dan Hamid, maka baginda keduanya tiada berdaya lagi. Setelah itu, maka seketika itu persantapan baginda keduanya itu pun dibawa oleh orang-orang di hadapan majlis segala raja-raja. Setelah itu, maka seri baginda keduanya menjamu anakanda Mahmud Mengindera dua bersaudara dan segala raja-raja menteri dan raja-raja penghulu hulubalang dengan makan minum serta bersuka-sukaan dengan segala bunyi-bunyian cara dewa dan cara peri mambang dan cara indera dari ketika zuhur sampai 'asar baharulah berhenti.

Apabila malam hari kembali pula baginda keduanya menjamu bagi yang demikian juga sampai kepada

(121a) ketika tengah malam. Maka berhentilah baginda keduanya daripada menjamu. Maka segala raja-raja dan Mahmud Mengindera dua bersaudara, maka segala raja-raja dan Mahmud Mengindera¹ dan menteri sekaliannya itu pun bermohon kepada baginda keduanya, lalu kembali pula masing-masing kepada rumahnya dan Mahmud Mengindera dua bersaudara itu pun kembali kepada bangun-bangunan diiringkan kawannya dua lapan orang seraya berjalan keluar kota. Setelah orang-orang sekalian itu telah kembali, maka seri baginda keduanya itu pun mendapatkan bilik tempat baginda beradu masing-masing kepada biliknya itu. Wallahua'lam bissawab.

SEBERMULA maka tersebutlah ceritera kawannya Mahmud Mengindera berjalan membawa surat kepada paduka ayahanda baginda begawan Berma Indera yang adalah di atas bukit Indera Logam. Maka adalah kira-kira tiga hari lamanya ia berjalan itu, maka ia pun sampai kepada gunung itu, lalu ia naik mendapatkan gurunya begawan Berma Indera itu.

Apabila dilihat oleh begawan itu yang kawannya anakanda Mahmud Mengindera, maka ditegur oleh begawan itu seraya katanya: Marilah, anakku, apa khabarnya anakku datang mendapatkan aku? Maka muridnya itu pun datang seraya menyembah gurunya. Setelah sudah, maka begawan itu pun bertanya: Mana saudara-saudaramu sekalian itu? Maka ia pun segeralah mengeluarkan surat daripada paduka anakanda Mahmud Mengindera, lalu dipersembahkan surat itu kepada gurunya.

Apabila begawan melihat surat itu, maka begawan itu pun segeralah disambut surat itu, lalu dibacanya. Setelah sudah dibaca surat itu, maka begawan itu pun tersenyum seraya menadahkan kedua tangannya ke hadirat Allah Taala seraya memohonkan doa akan paduka anakanda keduanya serta kawan-kawannya supaya selamat sempurna pekerjaan anakanda keduanya serta dengan kawan-kawannya. Setelah selesailah daripada minta doa itu, maka kata begawan itu kepada muridnya itu: Hai, anakku, bagaimana gerangan anakku kembali mendapatkan saudaramu keduanya? Maka sembah muridnya itu: Barang dua hari lagi, tu-an ku.

Setelah itu, maka begawan itu segera mendapatkan isterinya seraya menceriterakan perihal raja Mengindera Danta Rupa dan anakanda Mahmud Mengindera ia keduanya memanahkan cincin tuanputeri anaknya Maharaja Bujangga Indera. Maka raja Mengindera Danta Rupa itu telah tertentu menjadi menantu Maharaja

¹ Повтор.

(121b) Bujangga Indera. Maka isteri begawan apabila mendengar bunyinya surat anakanda itu, maka tersenyumlah isteri begawan itu, tetapi begawan laki isteri itu masygul juga hatinya sedikit sebab hendak diperangkan oleh raja Syah Gentar Alam pada kedua kanak-kanak itu.

HATTA setelah dua hari itu, maka murid begawan itu pun bermohon hendak kembali mendapatkan Mahmud Mengindera. Maka titah begawan: Nanti anakku dahulu. Setelah itu, maka begawan bertitah kepada menteri: Himpunkanlah balatentera akan pergi mendapatkan paduka anakanda baginda. Setelah itu, maka menteri itu pun himpulkan balatenteranya itu. Adapun balatentera itu adalah tiga raja-raja satu raja penghulu hulubalang dua orang menteri muda-muda dan enam orang hulubalang dan enam orang pahlawan dan tiga ratus lima puluh balatentera.

Setelah berhimpun sekaliannya itu, maka raja-raja dan menteri hulubalang itu pun bermohon kepada begawan. Setelah sudah, maka murid begawan itu menyembah kepada gurunya itu, maka titah begawan itu: Hai, tuan-tuan sekalian, persilakanlah tuan-tuan mendapatkan paduka anakanda baginda itu karena sedianya anakanda baginda itu tiada kawannya, hanya dua lapan orang saudara muridnya yang menjadi kawannya, lagipun sekarang ini ia itu di dalam kesukaran, karena paduka anakanda baginda diserang oleh raja Syah Gentar Alam. Setelah sudah, begawan berkata-kata yang demikian itu, maka segala raja dan menteri hulubalang itu pun berjabat tangan dengan begawan itu, lalu ia berjalan¹ alat kelengkapan serta dengan bunyi-bunyian seraya menuju negeri Anta-Beranta, siang malam ia itu berjalan tiada berhenti lagi hingga makan dan minum juga adanya.

ADAPUN sepeninggal murid begawan itu telah berangkat diiringkan dengan balatentera itu, maka begawan itu berbuat suatu surat kepada Maharaja Mengindera Sari daripada perihalnya anakanda baginda raja Mengindera Danta Rupa sekarang ini ada di negeri Anta-Beranta bersama-sama saudara muridnya Mahmud Mengindera serta lagi enam orang saudara muridnya juga dengan kawan anakanda baginda dua orang. Maka semuanya itu jadi sepuluh orang bersama-sama anakanda yang

(122a) yang dipertuan dan perinya anakanda itu keduanya diserang oleh raja Syah Gentar Alam.

Adapun perinya itu adalah dua raja-raja, seorang bernama raja Syah Gentar Alam dan seorang lagi bernama itu raja Dewa Laksana. Maka

¹ Пропуск нескольких слов.

kedua raja-raja itu meminang anaknya Maharaja Bujangga Indera yang diperoleh oleh baginda di dalam pertapaannya, maka anak baginda itu seorang dipinang oleh dua raja-raja itu. Jika diterima oleh baginda seorang, maka yang lain itu menjadi seteru.

Setelah demikian, maka baginda itu memanggil kakanda seri paduka Maharaja Marakarma. Apabila seri baginda itu datang, maka diperbuatkan suatu permainan siapa yang dapat memanahkan cincin tuanputeri, maka tentulah ialah empunya tuanputeri itu. Maka di dalam tiga hari kedua raja-raja itu memanahkan cincin itu jangankan kena, hampir anak panahnya itu pun tiada. Maka dengan demikian itu, maka termasyhurlah khabarnya itu. Maka khabar itu terdengaranlah kepada paduka anakanda keduanya. Maka keduanya kanak-kanak itu pohonkan kepada sayanda hendak pergi melihat kedua raja-raja itu bermain-main. Maka pergilah keduanya kanak-kanak itu.

Apabila ia itu sampai disana, maka ia mendapati kedua raja-raja itu lagi panah-panahkan cincin itu dari pagi-pagi sampai ketika zuhur, maka tiada juga boleh kena, maka cincin seri baginda itu tiga hari, maka sekonyong-konyong pada ketika itu hampir 'asar, belum ada yang mengenai cincin itu. Maka seri baginda titahkan memanah cincin itu kepada anakanda baginda keduanya itu. Maka seketika itu juga kedua anak panah itu mengenai cincin tuanputeri. Adapun panahnya anakanda baginda itu masuk ke dalam liang cincin dan anak panahnya anakanda Mahmud memotong rantai cincin, lalu kedua anak panah itu membawa cincin itu kepada seri kakanda baginda keduanya. Maka itulah jalannya raja Syah Gentar Alam berdukacita pada anakanda keduanya. Dan daripada raja Dewa Laksana itu apabila tentulah yang mengenai cincin itu, maka kepada esok harinya juga raja itu kembali pula ke negerinya, melainkan raja Syah Gentar Alam juga yang akan menyerang kepada anakanda keduanya itu. Adapun daripada balatentera yang dipertuan itu telah

(122b) berangkat mendapatkan paduka anakanda di dalam itu, janganlah kiranya duli yang dipertuan keduanya masygul dan berdukacita tiada akan mengapa dipeliharakan oleh Tuhan semesta alam sekalian, karena telah sempurna ilmu kesaktiannya dan pirasatnya tiada yang sayanda tinggalkan lagi.

Apabila surat itu telah ditulis oleh begawan, maka diberikan surat itu kepada seorang muridnya, katanya begawan: Pergilah kamu bawa surat ini ke negeri Pelinggam Cahaya kepada Maharaja Mengindera Sari. Setelah itu, maka anak muridnya itu pun menyembah kepada gurunya, lalu ia berjalan turun dari gunung Indera Logam seraya menuju jalan ke negeri Pelinggam Cahaya itu, demikianlah ceriteranya.

SYAHADAN maka tersebutlah perkataan perihalnya Maharaja Syah Gentar Alam, setelah tiga hari lamanya daripada ia mendapat suratnya Mahmud Mengindera, maka pada ketika itu juga daripada ketika dini-hari, maka bintang itu belum padam cahayanya dan margasatwa itu pun belum mencari mangsanya, maka baginda itu bangun daripada beradu. Maka baginda itu pergi mendapatkan perdana menteri seraya titah baginda: Hai, perdana menteri, bangunlah kamu.

Demi perdana menteri mendengar suara baginda membangunkan dia, maka ia pun segeralah bangun seraya menyembah baginda. Maka titah baginda: Himpunkan balatentera, biarlah ia itu berlungkap dengan alat kelengkapannya dengan senjatanya. Setelah sudah baginda bertitah yang demikian, maka perdana menteri pergi mendapatkan raja penghulu hulubalang seraya persembahkan bagai titah baginda itu. Maka raja penghulu hulubalang segeralah menyuruh memalu genderang perang.

Apabila genderang itu berbunyi sekali, maka segala hulubalang dan pahlawan serta balatentera sekaliannya itu pun bangun daripada beradu. Setelah genderang itu berbunyi dua kali, maka balatentera sekaliannya itu telah memakai serta alat kelengkapannya, lalu berbanjaranlah kepada sapnya. Apabila genderang itu berbunyi tiga kali, maka sekalian menteri hulubalang pahlawan dan balatentera sekaliannya telah hadirilah. Setelah itu, maka raja penghulu hulubalang dan menteri dua orang itu pergi mendapatkan baginda pada khemahnya.

Maka baginda itu pun telah memakai dengan selengkapnya pakaian kerajaan yang keemasan dan

(123a) suatu makota di atas kepalanya yang indah-indah seraya berjalan keluar daripada khemahnya diiringkan raja penghulu hulubalang bernama Johan Jamhari dan Johan Bekerma seraya baginda mendapatkan gendaraannya, lalu naik gajah dan empat bagai senjata pada bahu kiri busur panah dan sebilah pedang pada bahu kanan dan bumbung anak panah pada belekat kanan dan samsir pada tangan baginda yang kanan dan suatu gada pada tangan kiri.

Dan raja Johan Jamhari dan menteri keduanya itu bergendaraan¹ hitam dan kuda gula gosong berpelanakan beledu merah dan kuda menteri kedua itu berpelanakan sakhlut merah dan raja Johan Jamhari berbaju zira mas dan menteri keduanya berbaju zira suasa dan raja Johan Jamhari itu memakai ketopong daripada suasa dan bersenjata tiga bahagi, ia itulah pedang lembing dan perisai dan panah pada bahu kanan dan bumbung anak panahnya pada belekat kiri.

¹ Пропущено слово kuda.

Adapun menteri keduanya itu memakai senjata empat bahagi: panah dan pedang dan lembing dan perisai. Maka segala pahlawan yang sepuluh orang itu bergendaraan kuda merahan bersenjata tiga bahagi dan segala balatentera itu setengah berkuda dan setengah berjalan itu di bumi. Adapun hulubalang yang dua puluh empat orang itu bergendaraan kuda hitam berpelanakan sakhlat merah dan berbaju zira yang seni-seni halkahnya dan bersenjata pedang dan lembing dan perisai dan jugsan alamat kerajaan itu pun hadir sekaliannya dan tunggul panji-panji yang warna-warna itu pun berkibaranlah ditiup oleh angin.

Apabila telah hadir sekaliannya itu, maka baginda itu pun berangkatlah diiringkan oleh segala balatenteranya seraya berjalan menuju padang Anta-Beranta. Maka padang itu antara negeri Puspa Sari dan negeri Anta-Beranta, maka disanalah baginda dengan segala balatenteranya itu menantikan Mahmud Mengindera dan Hamid Mengindera dengan kawan-kawannya itu, karena padang itu amat luas dan tempat peperangannya Maharaja Indera Dewa tatkala berperang dengan seri Maharaja Marakarma itu.

(123b) HATTA apabila raja Syah Gentar Alam dengan segala balatenteranya itu telah berangkat ke padang antara negeri Anta-Beranta dengan negeri Puspa Sari, maka Hamid Mengindera dan Mahmud Mengindera itu pun memakailah dengan selengkapnya pakaian anak raja-raja yang keemasan dan suatu destar yang indah-indah di kepalanya seraya bersenjata empat warna, pertama dipersantangnya¹ pada bahu kanan dan busur panah yang indah-indah pada bahu yang kiri dan kuk.r² anak panah pada belekat kanan dan suatu lembing dipegangnya. Maka kedua kanak-kanak itu serupa pakaiannya dan senjatanya dan Hamid Mengindera bergendaraan kuda dauk bang³ berpelanakan beledu hujau bertepikan mas sembilan mutu, bertatahkan permata pancawarna, dan Mahmud Mengindera itu bergendaraan kuda kuning berpelanakan beledu merah, bertepikan perak dipahat, dilapiskan mas dipahat, dan dua kawannya, seorang bernama Syah Mardan dan seorang bernama Merdan Syah, maka keduanya itu dijadikan dan memakai pakaian penghulu hulubalang dan berbaju zira serta berketopong daripada tembaga suasa dan keduanya berkuda gula gosong dan bersenjata tiga bagai. Maka kawannya yang empat orang itu memakai pakaian sederhana pakaian hulubalang dan berkuda merah dan bersenjata tiga warna. Adapun kawannya yang enam orang bersenjata pedang lembing dan perisai.

¹ dipersandangnya.

² کوکر .

³ دالوق ناغ .

Setelah sudah hadir kedua lapan orang, maka Mahmud dan Hamid Mengindera itu pun berangkat dari maligai bangun-bangunan itu, lalu masuk kota lantas ke istana. Apabila datang di hadapan istana, maka keduanya itu pun turun dari atas gendaraannya, lalu masuk menhadap seri baginda keduanya seraya menyembah serta bermohon hendak berangkat ke padang. Maka titah seri baginda: Wah, anakku keduanya hendak kemana? Maka sembah Mahmud Mengindera: Jika ada dengan daulat yang dipertuan kepada anakanda keduanya, maka patik keduanya hendak mengeluarkan raja Syah Gentar Alam, karena lama ia menantikan patik keduanya di padang Anta-Beranta dari

(124a) ketika dinihari telah ia berangkat dengan segala balatenteranya itu dengan tempik soraknya. Maka titah seri baginda: Wah, anakku tuan, silakanlah dengan selamat sempurna, lalu didakapnya oleh seri baginda keduanya kepada keduanya kanak-kanak itu.

Setelah sudah, lalu ia sujud di kaki seri baginda keduanya. Setelah sudah itu, maka keduanya kanak-kanak itu pun berjalan keluar istana dengan merah padam warna mukanya kedua kanak-kanak sebab menahani gembira hatinya hendak bertemu dengan raja Syah Gentar Alam, demikian adanya. Setelah sampai di luar, maka ia pun segera mencari gendaraannya, lalu ia berjalan dengan kawan-kawannya yang enam orang seraya dilarikan kudanya kedua lapan orang itu. Adapun Mahmud Mengindera tatkala itu umurnya dua lapan belas tahun dan Hamid Mengindera itu adalah kira-kira umurnya enam belas tahun.

Apabila Hamid dan Mahmud Mengindera dengan kawan-kawannya itu sampai ke padang peperangan, maka raja Syah Gentar Alam menyuruh memalu genderang pengerah, maka pahlawan raja Syah Gentar Alam itu pun keluar seraya berlompat-lompatan minta dilawannya. Setelah itu, maka sesudahnya ia berkata-kata itu, maka Mahmud Mengindera itu pun berkata: Hai, raja Syah Gentar Alam, tiada guna pahlawanmu itu keluar menjadi lambat pekerjaan ini, maka terutama sekali raja yang keluar itu supaya sangat pekerjaan dan kami keduanya pun boleh segera kembali ke bukit tempat kami. Dan lagi jika kami melawan dengan pahlawan menjadi sia-sia, adapun pahlawan raja itu banyak, jika mati satu, maka sepuluh akan gantinya. Jika raja hendak kepung kami dua lapan orang dengan balatentera yang banyak, itu bukan layak raja-raja yang besar memakai akal yang demikian itu, seolah-olah orang merampuk dan lagi aku tiada empunya balatentera, hanya dua lapan orang dengan kami kedua ini. Jikalau raja sangat hendak mengeluarkan kami, baiklah raja sendiri keluar ke medan itu supaya pekerjaan ini segera selesai

(124b) selesai, karena raja yang punya kehendak, maka menjadi sekali ini bukan kehendaknya pahlawan atau balatentera, apakah yang raja hendak menantikan lagi? Adapun raja ada punya balatentera dan pahlawan yang diharapkan seperti aku ini siapa yang aku harapkan? Sungguhpun ada kawanku enam orang itu biarlah ia diam sehingga ia melihat aku ini salah suatu yang mana raja kehendaki bermain di tengah padang ini dan apa yang raja dahsyatkan kami kedua ini, karena tuan raja besar, biasa berperang dan mengadu kesaktian dan telah masyhur nama tuan di dalam segenap medan peperangan. Maka seperti aku keduanya ini kanak-kanak, tiada pandai dan tiada biasa berperang dan tiada empunya ilmu kesaktian, tambahan orang gunung dimana ia tahu berperang, melainkan ia tahu makan segala daun-daun dan umbut-umbut segala pohon. Dimanalah ada gagah-perkasanya itu seperti raja?

Demi raja Syah Gentar Alam mendengar kata-katanya Mahmud Mengindera, maka raja itu pun menjadi marah merah padam warna mukanya seperti api bernyala-nyala, tetapi sungguh raja itu marah, maka hatinya itu berpikir: Sayang sekali rasa hatiku kanak-kanak kedua ini rupanya elok sekali serta dengan sikapnya bersamaan sekali selangnya aku melihat dianya demikian rasa hatiku, istimewa ayah bundanya. Bagaimana kelak rasa hatinya itu, jika aku lawan padanya, jika ia alah atau ia menang dengan aku, apa kelak dikata oleh segala raja-raja yang ada kepada aku dan balatenteraku, maka kedua perkara itu malulah aku juga niscaya dikata oleh segala alam beberapa behinanya melawankan kanak-kanak kedua itu. Dan apakah aku dikata oleh ayah bundanya? Hendakku undur, maluku lebih kepada segala alam dan kepada Maharaja Marakarma dan raja Bujangga Indera, karena keduanya itu raja bangsawan, tetapi baik juga aku jadikan juga pekerjaan ini, apatah dayaku sekarang, karena aku dengan balatenteraku ini telah datang ke tempat ini.

Setelah raja Syah Gentar Alam telah berpikir yang demikian itu, maka kata raja itu: Hai, kanak-kanak, engkau sembah aku keduanya supaya engkau kuk.p.skan¹ dan bolehlah engkau selamat sempurna kembali ke tempat ayah bundamu. Setelah sudah dia berkata-kata itu, maka kata Mahmud Mengindera: Hai, raja, apakah yang raja sayang-sayang kepada kami?

(125a) ARKIAN maka tersebutlah ceriteranya seri Maharaja Marakarma. Setelah Mahmud dan Hamid Mengindera itu telah berangkat, maka seketika itu seri baginda menitahkan kepada penghulu hulubalang:

¹ kupaskan? lepaskan?

Hai, kamu raja, suruh himpunkan balatenteraku dan balatentera adinda yang di dalam negeri Anta-Beranta. Setelah sudah, maka penghulu hulubalang itu himpunkanlah balatentera Anta-Beranta dan balatentera yang iring seri baginda itu.

Setelah sudah berhimpun sekaliannya, maka raja penghulu hulubalang itu pun masuk persembahkan kepada seri baginda yang balatentera dan hulubalang sekaliannya telah berhimpunlah. Maka titah seri baginda: Hai, raja penghulu hulubalang, beberapa ada bilangannya balatentera semuanya itu? Maka sembah raja penghulu hulubalang: Adapun balatentera seri baginda itu ada tiga ratus dua puluh empat orang dengan hulubalang serta menteri dan balatentera adinda baginda yang ada di dalam negeri ini selaksa lima ribu semuanya dengan hulubalang serta pahlawan.

Maka titah seri baginda itu: Biarlah balatenteraku saja berhadir itu, karena aku hendak berangkat pergi melihat termasuknya orang berperang itu. Maka raja penghulu hulubalang itu pun menyembah seraya berjalan keluar menghadirkan bagai titah seri baginda itu. Setelah sudah, maka ia pun masuk persembahkan kepada seri baginda. Setelah demikian, maka seri baginda dengan Maharaja Bujangga Indera itu pun keluar seraya mendapatkan rata gendaraan seri baginda, lalu seri baginda berangkat berjalan keluar kota menuju bangun-bangunan diiringkan oleh balatentera seri baginda.

Setelah sampai kepada bangun-bangunan, maka titah seri baginda kepada raja penghulu hulubalang: Hai, raja, biarlah balatentera tuan diam di bawah bangun-bangunan, karena aku hendak menitahkan khabarnya Mahmud dan Hamid. Manakala ia keduanya itu tewas tiada bertahan, maka baharulah kita membantukan dia itu, karena keduanya kanak-kanak itu bukan barang-barang anak itu selang cincin yang kecil dapat ia memanah, istimewa raja Syah Gentar Alam yang besar itu beberapa behinanya kepada kanak-kanak itu dan lagi tambahan ada senjatanya yang sakti. Setelah habis seri baginda berbicara, lalu seri baginda

(125b) dengan Maharaja Bujangga Indera dan raja penghulu hulubalang itu berangkat naik ke atas bangun-bangunan hendak melihatkan perihalnya kanak-kanak kedua berperang itu.

HATTA maka tersebut pula ceriteranya raja Syah Gentar Alam berkata-kata dengan Mahmud Mengindera itu, maka ia berkata pula: Hai, Mahmud kedua saudaramu, marilah engkau keduanya menyembah kakiku atau engkau undur dari hadapan, maka dengan suatu anak panahku juga engkau keduanya itu binasa. Maka kata Mahmud: Hai, raja,

apa lagi banyak-banyak katamu, jika hendak melepaskan senjata, lepas-kanlah sudah karena lama sekali aku keduanya ini menanti.

Demi raja Syah Gentar Alam mendengar katanya Mahmud itu, maka raja itu pun menyabut¹ suatu anak panahnya yang sakti seraya dipasang-kan kepada busurnya, lalu dipanahkan kepada Mahmud. Apabila anak panah itu datang kepadanya, maka segeralah ditangkapnya dengan tangan kiri anak panah itu, lalu ditaruh pada busurnya dan dipanahkan pula seraya katanya: Hai, raja, terimalah pengasih raja kembali.

Apabila raja Syah Gentar Alam lihat anak panahnya datang pula, maka tiada mengenai, maka raja itu pun heran, lalu dipatahkan anak panahnya itu seraya dicampakkannya ke bumi raja itu berkata kepada raja penghulu hulubalang: Pandai sungguh kanak-kanak itu ia boleh menangkap anak panahku. Maka seketika Mahmud anak panahnya raja itu ditangkapnya, maka sorak kawan-kawannya itu seperti tagar di langit. Maka Hamid Mengindera itu pun berkata: Hai, raja, datangkan senjatamu lagi.

Maka seketika itu Hamid Mengindera berkata-kata, maka Mahmud itu pun pergi mendapatkan menterinya raja bernama Johan Berma Sina seraya berperang tatangkan pedangnya potong-memotong, pusuk-memusuk, lembing-melembing sama tiada mau undur dan kawannya Hamid Mengindera bernama menteri Syah Mardan berhadapan dengan hulubalangnya raja bernama Jamhari dan kawannya Mahmud bernama Lela Sahrian berlawan dengan hulubalangnya raja bernama Johan Bekerma. Maka peranglah kedua pahlawan potong-memotong, tikam-menikam, tangkis-menangkis, sama tiada mau undur.

Adapun kawan-kawannya Hamid dan Mahmud Mengindera yang empat orang itu pun masuk mengamok di dalam balatenteranya raja Syah Gentar Alam seolah-olah harimau yang galak demikian rupanya seraya bertetakkan senjatanya tangkis-menangkis

(126a) usir-mengusir, suatu tiada mau beralah-alahan. Maka seketika itu duli berbangkit ke udara, terang cuaca menjadi kelam-kabut. Maka darah itu pun banyak tumpah di bumi mengalir seperti air hujan dan sorak orang daripada kedua pihak musuh itu pun bertagaranlah, maka bahananya suara orang seperti sampai ke langit, karena kawannya Mahmud dan Hamid Mengindera sangat ia membunuh tenteranya raja Syah Gentar Alam. Maka yang enam orang tiada kurang suatu apa.

ADAPUN perihalnya kanak-kanak berperang, apabila Mahmud mengamok, maka Hamid Mengindera itu mengadap kepada raja Syah Gentar

¹ mencabut

Alam panah-memanah, maka ditangkap anak panahnya raja sambil menyamping seraya dipanahkan pula kepada raja seraya katanya: Hai, raja, ambil anak panahmu pula, karena ia takut kepadaku orang yang tiada berdosa kepadamu. Setelah datang anak panahnya, lalu dipatahkannya, lalu dibuangkan ke bumi seraya katanya: Senjata tiada berguna, maka yang sudah-sudah aku berperang engkau bisa mematikan beberapa ratus manusia, apa kurang sekarang ini engkau tiada berguna sekali, demikian kata raja kepada anak panahnya itu.

Setelah Hamid Mengindera telah kembalikan anak panahnya raja, maka ia berkata: Hai, raja, lepaslah senjata raja yang terlebih sakti daripada yang sudah-sudah itu. Apabila Mahmud mendengar suara Hamid Mengindera bersuara-suara kepada raja itu, maka ia pun datang berhadapan kepada raja. Maka Hamid dan kawan-kawannya enam orang itu masuk mengamok kepada tentera raja yang banyak itu.

Demi raja mendengar katanya Hamid itu, maka ia pun segera mengambil anak panahnya yang terlebih sakti dipanahkan kepada Mahmud. Setelah datang anak panah itu, maka ditangkap dengan tangan kiri, lalu ditaruh kepada busurnya seraya dipanahnya kepada raja itu. Maka anak panah itu datang kaki gajah yang kanan di hadapan. Maka gajah itu pun tempiklah. Maka sorak kawan-kawannya Mahmud itu pun gemparlah.

Apabila raja itu melihat yang anak panah kena pada kaki gajahnya, maka raja itu segera disuruh cabut anak panah itu seraya dilihat anak panahnya sendiri. Maka diambil anak panah, lalu dipatah-patahkan pula dan dilemparkannya ke bumi. Maka raja Syah Gentar Alam itu bertitah kepada penghulu hulubalangnya: Beberapa kali aku berperang dengan segala raja-raja yang besar, tiada

(126b) bagai sekali ini. Maka kata penghulu hulubalang: Ya, tuanku, kepada pikir patik sesungguhnya ia keduanya itu kecil, patik kira-kira bukan kanak-kanak sebarang itu. Jika kiranya sebarang kanak-kanak, masakah ayahnya itu melepaskan anaknya kedua itu? Jika tiada diandalkannya anaknya, tiada ayahnya lepaskan sampai kemari karena pekerjaan ini tuanku bukannya mudah.

Setelah demikian, maka kata Hamid Mengindera: Hai, raja, lepaskan senjata raja yang terlebih saktinya daripada yang sudah-sudah itu. Setelah itu, maka raja Syah Gentar Alam lagi ia melepaskan anak panah yang sakti. Maka ditangkis pula seraya dipanahkan pula, maka terkena kaki gajah yang kiri di hadapan. Maka kedua kaki gajah itu pun patahlah dan gajah itu pun jatuh tersangkur dan raja itu pun jatuh tersemaput ke hadapan, karena gajahnya raja itu tiada dapat berdiri lagi dan soraknya kawan-kawannya Mahmud yang enam orang itu pun bertagaranlah.

Maka raja itu pun sangat sekali marahnya seperti api bernyala-nyala, bertambah-tambah dengan malunya sebab ia tewas dengan senjatanya sendiri seraya mengambil anak panahnya pemberi daripada Batara Berahma tatkala raja itu bertapa sambil raja itu berkata: Hai, kamu kedua lapan orang ingat-ingat engkau semuanya pada sekali ini, seraya ditaruh pada busurnya, lalu dipanahkannya, maka anak panah itu menjadi seperti api segunung besar.

Demi dilihat oleh Mahmud Mengindera yang api sebesar gunung datang hendak menunuhkan dia dengan kawan-kawannya, maka ia pun segera memanah ke udara. Maka turun hujan besar serta dengan angin tupan, maka api itu pun padamlah. Apabila dilihat oleh raja kesaktiannya itu tewas, maka Mahmud dan Hamid Mengindera tiada ia mau lepaskan senjatanya sendiri juga, sebab itu, maka ia terlalu sangat marahnya. Setelah demikian, maka raja itu lepaskan lagi senjatanya yang sakti. Maka disambut anak panahnya raja seraya dikembalikannya pula lagi. Maka anak panah itu terkena kepada gajahnya dari lambung kanan terus ke lambung kiri. Maka gajah itu pun mati dan raja itu pun merca seraya tersemaput mukanya ke tanah.

Apabila dilihat oleh penghulu hulubalang rajanya itu jatuh, maka ia pun segera datang menyambut rajanya seraya disapu-sapukan mukanya dan

(127a) pakaian rajanya. Setelah raja itu ingatlah daripada murcanya, maka menteri raja yang kedua itu pun membawa kudanya seraya datanglah memerangkan Mahmud dan Hamid Mengindera seraya melepaskan anak panahnya itu seperti hujan yang lebat. Maka ditangkiskannya oleh Mahmud dan Hamid itu dengan busur panahnya. Maka suatu apa tiada behinanya, melainkan senjata itu patah-patah kena tertangkis dengan busur panahnya kanak-kanak keduanya itu.

HATTA apabila dilihat oleh hulubalang Johan Berma Sina, maka ia pun segera datang menempu Mahmud Mengindera dan hulubalang raja bernama Johan Bekerma menempu kepada kawannya bernama Hebat Peri dan menteri raja bernama Johan Jamhari menempu kepada kawannya Hamid Mengindera bernama Syah Mardan. Maka berperanglah kedua pihak masing-masing dengan lawannya seraya tikam-menikam, tetak-menetak, lembing-melembing, tangkis-menangkis, suatu tiada mau undur. Maka gemerenginglah bunyi senjatanya segala pahlawan, maka seketika berperang duli berbangkit ke udara, terang cuaca menjadi kelam-kabut, maka tiada apa yang kedengaran lagi, hanya bunyi suara senjata pedangnya segala hulubalang dan pahlawan.

Adapun kawannya Mahmud dan Hamid yang empat orang lagi ia itu menyerbu kendirinya ke dalam tenteranya raja Syah Gentar Alam yang lima ratus lima puluh orang seraya mengamok bersungguh-sungguh hati. Maka adalah limanya orang berperang dari pagi-pagi sampai ketika 'asar diamok oleh kawannya Mahmud dan Hamid Mengindera itu. Maka banyak matinya balatenteranya raja Syah Gentar Alam, istimewa yang luka itu pun amat banyak dan darah itu mengalir di bumi seperti air sungai. Maka segala bangkai kuda dan bangkai orang itu pun berhanyut-hanyutan dan lembing tembaga itu seperti rangka kayu dan segala perisainya hulubalang itu pun seperti perahu ditiup oleh angin itu.

Setelah demikian, maka pecahlah perang raja Syah Gentar Alam sebab tiada bertahan amoknya, karena Mahmud dan Hamid Mengindera, maka tenteranya raja itu lari kesana-sini.

(127b) Setelah dilihat oleh penghulu hulubalang raja bernama Johan Jamhari yang balatenteranya itu pecah perangnya dan lari kesana-sini, maka ia pun segera memacu kudanya seraya mengerahkan balatenteranya masuk perang itu dan kawannya Mahmud dan Hamid Mengindera tiada mau beralah-alahan. Maka raja Syah Gentar Alam itu pun heran sekali melihat orang dua lapan itu mengamok seperti Pandawa lakunya itu.

Setelah hari itu maghrib, maka gendeng perang itu pun dipalu orang. Maka balatentera itu pun berhimpunlah masing-masing mendapatkan hulubalangnya. Setelah demikian, maka raja Syah Gentar Alam itu pun bertanya kepada penghulu hulubalang: Hai, raja, ada beberapa tinggal sekaliannya balatentera kita? Maka penghulu hulubalang itu pun membilang segala balatentera. Setelah sudah, maka ia persembahkan kepada rajanya seraya sembahnya: Adapun balatentera tuanku yang ada tiga ratus, seratus lima puluh yang mati dan seratus orang yang luka.

Setelah demikian, maka raja Syah Gentar Alam itu pun berangkat kepada khemahnya seraya menjamu segala hulubalangnya dan balatenteranya dengan makan minum dan bersuka-sukaan dengan bunyi-bunyian. Dan Mahmud dan Hamid Mengindera setelah berhenti daripada berperang, maka dilihat kawannya yang enam orang itu dengan selamat sempurna. Setelah sudah, maka kedua lapan orang itu pun berangkat kembali kepada khemahnya yang dibawah pohon beringin besar itu.

ADAPUN akan seri Maharaja Marakarma dan Maharaja Bujangga Indera, apabila baginda keduanya itu melihat yang raja Syah Gentar Alam dan Mahmud Mengindera dan Hamid Mengindera masing-masing kedua pihak musuh telah mendapatkan khemahnya, maka titah seri baginda kepada perdana menteri: Panggilkan aku akan anakku keduanya

dan kawan-kawannya itu. Setelah demikian, maka perdana menteri itu pun menyuruh kepada seorang hulubalang, maka hulubalang itu pun segera pergi mendapatkan Mahmud Mengindera dan Hamid Mengindera.

Apabila dilihat oleh Mahmud Mengindera yang hulubalang seri baginda itu datang mendapatkan, maka ia pun segera keluar bertemu. Setelah hulubalang melihat Mahmud Mengindera keluar pada pintu khemahnya, maka ia pun segera turun daripada kudanya seraya menyembah kepada Mahmud Mengindera. Maka ia pun bertanya: Hai, hulubalang, apa yang dititahkan oleh seri baginda? Maka sembah hulubalang itu: Tuanku keduanya ini dipersilakan

(128a) oleh yang dipertuan kepada bangun-bangunan itu.

Demi Mahmud Mengindera mendengar sembah hulubalang itu, maka ia pun segera masuk pada khemah itu mendapatkan Hamid Mengindera. Setelah Hamid mendengar katanya Mahmud itu, maka ia pun segera bersalin pakaian keduanya, maka ia pun memakailah sederhana pakaian. Setelah sudah, maka keduanya itu pun keluar daripada khemahnya, lalu mendapatkan kuda gendaraannya. Setelah itu, maka keduanya kanak-kanak itu pun berjalan diiringkan kawan-kawannya yang enam orang seraya menuju bangun-bangunan.

Apabila Mahmud dan Hamid Mengindera sampai kepada bangun-bangunan, maka perdana menteri itu pun segera turun daripada bangun-bangunan seraya mendapatkan Mahmud dan Hamid Mengindera. Setelah bertemu, maka ia pun berjabat tangan kepada perdana menteri. Setelah sudah, maka perdana menteri itu pun membawa Mahmud dan Hamid Mengindera itu naik ke atas. Apabila Mahmud dan Hamid Mengindera mengadap baginda keduanya, lalu menyembah kaki baginda. Setelah sudah, maka berjabat tangan kepada segala raja-raja menteri dan bentara sida-sida sekaliannya itu.

Setelah sudah, maka titah seri Maharaja Marakarma: Duduklah anakku keduanya. Maka Mahmud dan Hamid Mengindera itu pun menyembah, lalu berduduk seorang sebuah kursi yang keemasan. Setelah sudah berduduk itu, maka seri baginda itu pun bertanya: Hai, anakku keduanya, bagaimana perinya pekerjaan anakku keduanya, selesaikah atau belum? Maka sembah Mahmud Mengindera: Ya, tuanku, entah bagaimanakah pada akhirnya itu, tetapi yang pekerjaan patik keduanya tatkala hari siang melainkan dengan doa duli yang dipertuan keduanya juga dengan doa ayahanda bunda baginda ditolongi Allah Taala selamat sempurna juga, entah kepada esok hari, melainkan mana kehendaknya Tuhan seru alam sekalian, jikalau patik salah, maka matilah patik salah

suatu dan jika patik benar, maka dengan daulat yang dipertuan dapatlah kebenaran patik keduanya.

Setelah demikian, maka titah seri baginda: Wah, anakku, maka aku keduanya datang kepada tempat ini sebabnya aku keduanya hendak melihat gagah-perkasanya raja itu dengan balatenteranya. Jika sekiranya kawan anakku sebiji itu tewas, niscaya sepuluh orang akan gantinya itu, apa pula jikalau semuanya kawan anakku itu tiada menderita, maka itulah ketikanya aku titahkan balatenteraku yang tiga ratus dua puluh empat

(128b) orang yang ada hadir di bawah bangun-bangunan itu datang mendapatkan anakku keduanya, melainkan aku menantikan juga dan manakala anakku salah suatu mendapat kecelakaan, niscaya aku kerahkan balatentera Anta-Beranta dengan balatentera aku kadar lima ratus lima puluh orang masuk berperang dengan balatentera raja Syah Gentar Alam dan sekiranya raja itu datang bantuannya daripada segenap negeri yang takluk kepadanya, maka aku pun mengirim surat kepada ayahku yang di negeri Puspa Sari dan di negeri Pelinggam Cahaya dan di negeri Mercu Indera kepada mertuaku Maharaja Malai Kisna dan balatenteraku yang aku tinggalkan menunggui negeri Kemala Hikmat sampai banyak ada rakyatku. Maka beberapa banyak juga balatenteranya raja itu, masakah aku hendak kecewa.

Adapun di dalam seri baginda berkata-kata itu merah padam warna muka seri baginda dengan mata seri baginda itu pun mendelik-delik demikian rupanya. Maka titah seri baginda: Wah, anakku, sekarang ini aku berpesan pada anakku keduanya manakala seorang daripada kawanmu itu tewas, maka segeralah anakku beri tahu kepadaku keduanya. Maka seketika itu juga aku kerahkan balatentera itu pergi mendapatkan anakku keduanya di medan peperangan.

Setelah sudah seri baginda berkata-kata, maka hari pun malam lah seraya seri¹ berangkat dengan segala raja-raja menteri hulubalang sida bentara diiringkan oleh Mahmud Mengindera dan Hamid Mengindera, lalu baginda keduanya berjalan turun daripada bangun-bangunan. Setelah sampai ke bawah, lalu seri baginda bergendaraan suatu rata dengan adinda baginda Maharaja Bujangga Indera dengan raja penghulu hulubalang. Maka Mahmud dan Hamid Mengindera itu pun berkuda pada sisi rata baginda kanan dan kiri, lalu berjalan masuk kota negeri Anta-Beranta.

¹ Пропуск слова baginda

Apabila sampai ke hadapan istana, maka seri baginda keduanya itu pun turun daripada ratanya diiringkan orang-orang dan Mahmud dan Hamid Mengindera, lalu masuk ke istana. Maka titah baginda: Duduklah, tuan-tuan sekalian. Maka sekaliannya itu pun menyembah, lalu berduduk seorang sebuah kursi keemasan. Maka tiada beberapa lamanya seri baginda keduanya berduduk, maka

(129a) persantapan baginda keduanya dibawa orang-oranglah ke hadapan majlis segala menteri dan hulubalang sida bentara dan orang-orang kaya. Setelah itu, maka baginda keduanya itu pun menjamu sekaliannya itu dengan makan minum dan bersuka-sukaan. Maka segala bunyi-bunyian itu pun dimainkan orang kepada sisi istana kanan dan kiri terlalu ramai sekali. Apabila tengah malam itu, maka baginda keduanya itu pun berhenti daripada makan minum dan bersuka-sukaan. Maka segala raja-raja dan menteri hulubalang orang sekaliannya itu pun masing-masing kembali ke rumahnya dan Mahmud dan Hamid Mengindera itu pun bermohon kepada baginda keduanya, lalu kembali mendapatkan bangun-bangunannya diiringkan kawannya yang enam orang itu, demikian ceriteranya. Wallahua'lam bissawab.

SEBERMULA maka tersebutlah ceriteranya apabila keesokan harinya daripada pagi-pagi hari, maka raja Syah Gentar Alam itu pun terbangkit daripada beradu, maka baginda bertitah kepada perdana menteri: Suruh olehmu palu genderang pengerah. Maka menteri itu pun menyembah baginda, lalu keluar menyuruh memalu genderang pengerah.

Setelah genderang itu berbunyi sekali, maka menteri hulubalang dan balatenteranya itu pun bangun, lalu memakai dengan selengkapnya pakaian peperangan dengan alat senjatanya sekalian itu. Apabila genderang itu berbunyi dua kali, maka ia pun keluar daripada khemahnya seraya berbanjarlah sekaliannya dengan tunggul panji-panji dan jupan alamat ketrajaan dan payung ubur-ubur serta kuda semberani gendaraannya raja Syah Gentar Alam telah hadirilah sekaliannya. Setelah itu, maka genderang itu berbunyi tiga kali. Maka raja Syah Gentar Alam dan segala raja-raja menteri hulubalang serta penghulunya itu telah memakai dengan selengkapnya serta dengan alat senjatanya. Apabila sudah memakai sekaliannya itu, maka baginda itu pun keluar dari khemahnya diiringkan oleh raja-raja menteri hulubalang sekaliannya.

Setelah baginda itu telah keluar, maka segala bunyi-bunyian itu pun berbunyiilah, lalu baginda mendapatkan gendaraannya seraya naik kepada kudanya. Maka raja penghulu hulubalang serta hulubalang dan menteri itu pun masing-masing naik kudanya. Setelah hadir sekaliannya

itu, lalu baginda itu berjalan diiringkan dengan balatenteranya menuju tempat peperangan.

Apabila Mahmud dan Hamid Mengindera mendengar bunyinya gendang

(129b) pengerah daripada raja Syah Gentar Alam itu berbunyi, maka Mahmud dan Hamid Mengindera itu pun bangun, lalu memakai dengan selengkapnya serta alat senjatanya. Setelah sudah memakai seraya mendapatkan gendaraannya, lalu naik kudanya serta dengan kawan-kawannya enam orang. Setelah sudah sekaliannya itu bergendaraan, lalu berjalan ke padang tempatnya berperang itu.

Setelah sampainya kesana, lalu mengadap tenteranya raja Syah Gentar Alam itu. Apabila telah mengadap kedua pihak itu, maka keluarlah pahlawannya raja Syah Gentar Alam seraya berbanjar-banjar minta dilawannya serta menyabut-nyabut namanya Mahmud dan Hamid Mengindera seraya katanya: Hai, Mahmud dan Hamid, jika engkau keduanya hendak mati dengan kawan-kawanmu itu, pada hari inilah engkau keluar sekaliannya ke medan supaya dipenggal batang leher kamu keduanya dan jika engkau dahsyat, marilah engkau menyembah kaki rajaku atau serahkan tuanputeri anaknya raja Bujangga Indera supaya sentosalah hidupanmu itu, tiap-tiap orang hendak menjadi menantu raja, maka tapadati tiada ia itu berani.

Setelah didengar oleh Mahmud Mengindera katanya pahlawan itu, maka Mahmud itu pun tertawa seraya katanya: Hai, pahlawan yang bebal, yang kelemarin berperang itu siapa dan tentera raja kamu yang banyak-banyak kemana perginya dan yang terletah-letah dan yang luka itu sekian-kian itu siapa yang binasakan, jika bukan aku dengan kawanku itu? Hai, pahlawan yang biadab, jika engkau hendak membela nyawa raja kamu itu sia-sialah seperti mati binatang, sebab rajamu hendak merasakan nikmat dunia yang setapak tanganku. Maka balatentera yang beratus itu binasa dan bercerai dengan anak isterinya dan beberapa ia merasakan sakit segala anggotanya sekaliannya, sebab kena senjataku dan senjatanya kawan-kawanku itu. Maka sekaliannya itu sekarang beberapa ia menyesalkan dirinya dan yang beberapa ratus yang mati itu, maka sekaliannya itu matinya sia-sia seperti mati binatang. Jika rajamu itu menerima peruntungannya dan nasibnya tiadalah menjadi salahku ini dan engkau pula hendak mencari kematianmu sebab rajamu itu. Maka aku berpikir sesungguhnya rajamu dan engkau ini sebenar-benarnya bebal. Hai, pahlawan, engkau lihat raja yang bangsawan dan yang budiman serta arif bijaksana dan adil serta mengasihani dan sayang rakyatnya supaya jangan binasa

(130a) segala hamba Allah. Maka ia itulah Maharaja Dewa Laksana. Setelah selesaih daripada memanah cincin anaknya Maharaja Bujangga Indera dan telah tertentu yang memanah cincin itu, maka raja itu pun lalu daripada padang ini bukan sebab takutnya, sebabnya daripada adilnya dan setiawannya itu. Engkau pikir sendiri, apa yang raja itu dahsyatkan kepada aku karena balatenteranya itu pun banyak lengkap dengan alat senjatanya sama juga bagi rajamu. Sebabnya raja itu berpikir dan menerima dirinya yang belum diperuntungkan Allah akan menjadi menantu Maharaja Bujangga Indera, maka daripada itu sebab raja Dewa Laksana kembali pula. Hai, pahlawan, sia-sia engkau membela raja yang bebal dan sebenar-benarnya ia hendak anyai kepada kamu sekalian. Maka kamu sekalian tiada sadarkan diri kamu itu, tetapi baik juga kamu sekalian ini hendak mati sebabnya rajamu itu insya'Allah Taala tiap-tiap orang hendak binasa dengan anak isterinya dan bercerai dengan sanak-saudaranya, maka mudah juga diperolehnya dan tiada bersalahan bagi niat hatinya itu.

HATTA apabila Mahmud Mengindera habis berkata-kata kepada pahlawan itu, maka ia pun tanduk kemalu-maluan seraya terpekur sesaat di atas kudanya seraya berpikir dalam hatinya: Sebenar-benar sekali bagi katanya Mahmud Mengindera itu. Maka warna cahaya mukanya itu pun berubahlah. Maka suatu pun tiada apa katanya lagi sambil ia undur perlahan-lahan seraya mendapatkan balatenteranya, lalu ia berkata kepada pahlawan yang lain seraya katanya: Pergilah kamu keluar ke medan ini, karena aku ini amat merasai lelah dari kelemarin itu. Setelah sudah ia berkata-kata dengan temannya pahlawan, maka keluarlah ia seraya berbanjar dan melompat minta dilawannya.

Demi Hamid Mengindera mendengar kata-katanya pahlawan itu, maka Hamid Mengindera itu pun berkata-kata dan nista bagi kata Mahmud Mengindera. Setelah pahlawan itu mendengar nistanya Hamid Mengindera, lagipun ia kemalu-maluan seraya disamarkannya dengan makan sirih sambil ia undur perlahan-lahan, lalu pada balatenteranya seraya menyuruh kepada lain pahlawan pula. Maka yang lain itu pun keluar seraya mendapatkan Mahmud Mengindera minta dilawannya.

Demi Mahmud mendengar katanya pahlawan itu, maka Mahmud Mengindera itu pun menyahut: Hai, pahlawan, pergilah kamu kepada temanmu pahlawan itu berguru, karena aku sudah mengajar suatu ilmu. Jika kamu sudah dapat,

(130b) baharulah engkau datang berperang dengan aku ini, tetapi aku menanti saja. Setelah didengar oleh pahlawan itu, maka ia merasai malu

seraya disamarkannya melarikan kudanya seolah-olah tiada boleh bertahan kudanya itu

ADAPUN Mahmud dan Hamid Mengindera mengata-ngatakan pahlawan adalah kira-kiranya empat orang. Maka keempatnya pahlawan yang sudah mendengar nistanya dan celanya Mahmud dan Hamid Mengindera kepada rajanya, maka keempatnya pahlawan itu sudah kemaluman datang pula di hadapannya raja penghulu hulubalang, perinya pahlawan empat yang telah keluar minta dilawannya dari pagi hampir tengah hari. Maka ia pun marah merah padam warna mukanya seraya memacu kudanya datang ke hadapan Mahmud dan Hamid Mengindera seraya berkata-kata: Jika engkau dahsyat dengan raja kami, baiklah engkau keduanya datang menyembah raja kami.

Demi didengar oleh Mahmud Mengindera kata-katanya raja penghulu hulubalang itu, maka ia pun menyahut: Engkau dengan rajamu keduanya itu selesaikan pekerjaan ini dengan sehari ini juga. Apabila ia mendengar katanya Mahmud Mengindera yang demikian itu, maka ia pun balikkan kudanya seraya pergi mendapatkan Syah Gentar Alam itu, karena rajanya itu ada di belakang balatenteranya itu.

SYAHADAN apabila raja penghulu hulubalang itu pergi mengadap raja Syah Gentar Alam, apabila ia melihat ke kanan, maka dilihat adalah balatentera banyak itu datang. Maka ia pun tercengang-cengang, karena belum tentu sebabnya jauh itu. Adapun balatentera yang datang itu, maka ia itulah balatenteranya yang dikirim oleh Maharaja Mengindera Sari dari negeri Pelinggam Cahaya ke gunung Indera Logam. Setelah lima hari lamanya begawan Berma Indera itu menantikan paduka anaknya dan anak muridnya yang bernama Mahmud dan Hamid Mengindera belum ia keduanya serta kawan-kawannya enam orang datang, maka seri begawan itu pun menyuruh kepada hulubalang serta balatenteranya yang tiga ratus tujuh puluh orang pergi mendapatkan anakanda baginda keduanya di negeri Anta-Beranta.

Apabila balatentera itu sampai di negeri Anta-Beranta, maka balatentera itu pun berhenti di bawah pohon beringin, berbetulan kepada khemahnya Mahmud dan Hamid Mengindera seraya menantikan orang datang bertanya mereka itu. Sungguhpun mereka itu melihat orang-orang banyak-banyak itu berdiri di

(131a) di padang peperangan, maka tiada dapat dikenalnya, sebab itu maka mereka itu menanti kepada khemah itu berhentikan lelahnya berjalan itu.

Adapun pada seketika balatentera itu sampai kepada khemahnya Mahmud Mengindera, maka pada tatkala itu baharulah habis Mahmud

Mengindera itu menista raja penghulu hulubalang raja Syah Gentar Alam. Setelah sudah dinistanya itu, maka itulah ketika juga raja penghulu hulubalang undur dari tengah medan. Maka ia pun menoleh kepada pihak khemahnya Mahmud Mengindera di bawah pohon beringin tempatnya berhenti tatkala ia baharu datang. Apabila penghulu hulubalang telah melihat, maka ia segera persembahkan kepada raja Syah Gentar Alam yang ada balatentera banyak itu datang.

Demi raja Syah Gentar Alam mendengar sembahnya penghulu hulubalang itu, maka ia titahkan raja itu kepada penghulu hulubalang raja Bekerma¹ Sina: Hai, raja, pergilah tuan bertanya kepada penghulu balatentera itu: balatentera siapa, dari mana datangnya dan hendak kemana. Setelah sudah, maka hulubalang Johan Berma Sina itu pergi bertanya. Setelah bertemu kepada suluh itu, lalu ia bertanya bagai titah rajanya. Maka sahut suluh itu: Adapun balatentera daripada seri begawan Berma Indera yang adalah pada gunung Indera Logam dititahkan datang mendapatkan anaknya yang bernama Mahmud Mengindera dan Hamid Mengindera dan itulah nama penghulu kami sebabnya kami datang ini karena lama seri begawan menunggukan anak-anaknya kembali, maka belum juga anak-anaknya itu datang dengan kawan-kawannya. Maka itulah sebabnya maka balatentera ini datang mendapatkan anak-anaknya demikian halnya, pergilah tuan beri tahu kepada raja tuan itu.

Maka raja Johan Berma Sina itu pun segeralah pergi persembahkan raja Syah Gentar Alam. Demi raja itu mendengar sembah suluhnya itu, maka berobahlah cahaya mukanya, lalu baginda itu bertitah: Hai, balatenteraku sekalian, pada hari inilah kamu berperang bersungguhsungguh hati, karena aku hendak segera selesaikan pekerjaanku ini dan barang siapa daripada kamu tiada keluar berperang pada hari ini, niscaya aku penggal batang lehernya itu.

HATTA setelah sampai balatentera itu di bawah pohon beringin besar, maka kawannya Mahmud Mengindera itu pun disuruh oleh Mahmud Mengindera datang bertanya: Hai, suluh, balatentera dari mana ini dan hendak kemana, maka

(131b) sekonyong datang di tempat raja kami? Maka suluh yang datang itu ia kenal yang saudara muridnya itu datang bertanya itu seraya disahutnya: Apakah kelak engkau datang bertanya lagi, maka kami sekaliannya datang ini, karena guru itu menanti-nanti lama, sungguh lima hari belum juga datang. Sebab itu, maka kami disuruh datang dan balatentera ini dititahkan oleh Maharaja Mengindera Sari, karena bagin-

¹ Ошибка, следует Berma Sina.

da itu mendengar yang paduka anakanda itu pergi bermain di negeri Anta-Beranta tiada yang mengiringkan paduka anakanda melainkan kawannya dan saudara murid paduka anakanda baginda. Sebabnya pikir baginda itu: jika ada suatu hal kesukaran, niscaya saudaraku keduanya kelak mendapat kecelakaan di hadapan majlis segala raja-raja itu.

Setelah sudah suluh itu berkata-kata, maka pahlawannya raja Syah Gentar Alam itu keluar ke medan seraya memanggil-manggil Mahmud dan Hamid Mengindera serta kawan-kawannya itu. Maka kata Mahmud Mengindera: Hai, pahlawan, pada esok hari kita bermain di padang ini karena pada hari ini balatenteraku itu baharu sampai dengan sangat lelahnya bekas berjalan datang mendapatkan aku keduanya.

Setelah pahlawan itu mendengar katanya Mahmud Mengindera yang demikian, maka hulubalang itu pun persembahkan kepada rajanya bagai kata Mahmud Mengindera itu. Demi raja itu mendengar sembah hulubalangnya, maka raja itu pun menyuruh memalu gendrang pengerah seraya himpulkan balatenteranya, lalu ia kembali kepada khemahnya. Adapun Mahmud Mengindera setelah ia melihat yang raja itu telah kembali, maka ia pun menyuruh memalu gendrang. Maka balatentera itu pun berhimpun, lalu kembali pula ke bawah bangun-bangunan itu.

ADAPUN tatkala balatenteranya Hamid Mengindera datang mendapatkan Mahmud Mengindera di padang negeri Anta-Beranta, maka pada tatkala itu seri Maharaja Marakarma dan Maharaja Bujangga Indera datang kepada bangunan diiringkan segala raja-raja menteri hulubalang sida bentara dan balatentera seri baginda keduanya. Apabila baginda keduanya itu melihat balatentera banyak datang mendapatkan pihak tempatnya Mahmud dan Hamid Mengindera itu, maka baginda keduanya itu pun terkejut, lalu baginda keduanya itu berbicara kepada segala raja-raja dan raja penghulu hulubalang: Hai, segala tuan-tuan, terlalu belas rasa hatiku melihat kedua kanak-kanak, sebabnya belum tentu pekerjaannya kepada raja Syah Gentar Alam itu. Maka segala raja-raja ini sekonyong-konyong datang,

(132a) datang pula balatentera, dari mana lagi datang menyerang padanya?

Setelah itu, maka raja penghulu hulubalang seri baginda bernama raja Syah Peri itu pun berdatang sembah seraya sembahnya: Ya, tuanku, syah alam, adapun patik ini tertualah di bawah titah duli yang dipertuan. Maka patik berani persembahkan ke bawah duli yang dipertuan, kepada pikir patik itu melainkan mana peruntungannya Mahmud dan Hamid itu, jika kiranya balatentera yang datang itu bantuannya raja Syah Gentar Alam, masakah ia diam keduanya, niscaya ada juga sembahnya itu

datang ke bawah duli yang dipertuan keduanya. Tetapi pada pikir hati patik ini, kalau-kalau saudara muridnya itu datang membantu kepadanya, karena apa patik ini adalah mendengar riwayatnya orang tua-tua patik yang ayahnya Mahmud itu berahmana besar daripada berahmana yang lain-lain dan banyak sekali ilmunya zahir batin dan ilmu kiasat dan pirasat dan nujum dan seteruan dan beberapa daripada ilmu hikmat kesaktian, lagipun warna rupa boleh ia menjadikan dirinya. Maka berahmana itu dikasihi oleh segala batara dan amat banyak muridnya daripada anak-anak raja dan menteri dan anak-anak hulubalang dan lagi gurunya paduka anakanda yang dipertuan raja Mengindera Danta Rupa. Jikalau berahmana itu tiada arif bijaksana dan sakti, masakah anaknya dua orang dengan kawannya enam orang itu boleh dapat melawan dengan raja Syah Gentar Alam dengan beberapa ratus balatenteranya. Maka yang telah mati itu beberapa banyak, istimewa yang luka pada sekali perang. Maka yang patik telah mendapatkan beberapa raja-raja yang besar-besar tiada berani melawan balatentera yang beratus, melainkan sekurang-kurang tiga ratus balatenteranya, maka bolehlah ia berperang. Di dalam itu pun beberapa heran ia melawan akan musuhnya, karena apa pekerjaan perang itu amat sukar sekali. Adapun jika balatentera kadar tiga ratus orang sebahagian juga ada yang berani dan dua bahagian itu penakut, maka yang berani itu pun terpaksa, sebab takut dengan rajanya itu, tetapi yang kebanyakan itu sayang nyawanya. Dan kedua lagi yang dipertuan boleh pikir, jika anak begawan keduanya tiada ditunggukannya, masakah ayahnya itu lepaskan

(132b) anaknya kedua serta kawannya enam orang itu dari gunung Indera Logam ia datang ke negeri ini alangkah jauhnya. Adapun gunung itu beberapa hebatnya, istimewa berahmana itu, dan patik ini mendengar yang berahmana itu telah tujuh puluh tahun ia bertapa pada gunung itu.

Demi seri baginda keduanya mendengar riwayatnya raja Syah Peri itu, maka seri baginda keduanya itu berdiam dirinya, maka di dalam pikiran seri baginda itu: Kalau-kalau ada saudaraku bersama-sama disitu. Maka berbalik pula pikiran seri baginda: Jikalau ada kiranya anak saudaraku, masakah ia tiada khabarkan aku itu. Setelah sudah seri baginda berpikir yang demikian, maka seri baginda itu tanduk terpekur seraya berdiam diri.

ARKIAN seketika Maharaja Marakarma berbicara dengan raja Syah Peri dan kepada segala khalayak, maka pada ketika itu tiada jadi Mahmud dan Hamid Mengindera berperang, sebabnya balatenteranya itu baharu datang dan berhentikan lelahnya itu. Apabila Mahmud dan Hamid pada ketika itu tiada berperang, maka ia pun kembali dari padang

dengan kawan-kawannya enam orang seraya datang mendapatkan bangun-bangunan.

Setelah ia sampai kepada bangun-bangunan itu, maka ia melihat seri baginda keduanya dengan segala khalayak itu ada di atas bangun-bangunan. Apabila dilihat oleh seri baginda yang Mahmud dan Hamid lagi datang, maka segera seri baginda menitahkan seorang hulubalang turun mengalu-alukan Mahmud dan Hamid itu. Maka hulubalang itu pun menyembah seri baginda keduanya, lalu berjalan turun. Apabila Mahmud dan Hamid bertemu dengan hulubalang itu, maka keduanya itu berjabat tangan kepada hulubalang. Maka sembah hulubalang: Tuan keduanya dipersilakan oleh seri baginda keduanya itu naik di atas bangun-bangunan. Maka Mahmud dan Hamid itu pun berjalan naik bersama-sama hulubalang itu.

Apabila sampai di atas dan terpandang kepada seri baginda keduanya kepada Mahmud dan Hamid itu datang, maka titah seri baginda: Marilah tuanku keduanya berduduk. Maka Mahmud dan Hamid itu pun menyembah seri baginda keduanya dan kepada segala raja-raja menteri hulubalang sida bentara yang ada hadir. Setelah sudah ia menyembah, lalu ia berduduk seorang sebuah kursi yang keemasan. Setelah sudah berduduk, maka seri

(133a) seri baginda itu bertanya: Hai, anakku, balatentera dari mana datangnya itu?

Maka sembah Mahmud: Adapun balatentera itu datangnya dari gunung Indera Logam dititahkan oleh paduka ayahanda baginda mendapatkan patik keduanya, sebabnya paduka ayahanda baginda mendapat khabar yang patik keduanya diserang oleh seorang raja besar dan ayah patik berpikir yang patik keduanya tiada punya kawan, hanya enam orang. Maka beberapalah patik keduanya dan kawan patik enam orang boleh menahani pekerjaan raja itu. Sebab itulah, maka ayah patik mengirim balatentera itu. Adapun balatentera itu bukan orang-orang lain semuanya itu saudara sepeguruan juga datang membantu patik keduanya ini.

Maka titah seri baginda: Hai, anakku, mengapa maka ayah anakku itu kurang mengharap, pada pikir aku sesungguhnya anakku keduanya tiada punya balatentera, tetapi balatentera aku keduanya itu padahal, lagipun terdahulu sudahku keduanya berkata yang aku keduanya hendak membantu. Jikalau anakku ada suatu kesukaran atau kecelaan, tiadalah ku keduanya nanti biarkan, tetapi anakku tiada menerima kasihku keduanya. Di dalam itu aku keduanya hadirkan juga balatenteraku kadar lima ratus tiga puluh orang, maka tatkala anakku keduanya itu berangkat

ke padang, maka aku keduanya serta balatenteraku itu berangkat datang kepada tempat ini, sebabnya aku keduanya hendak melihat termasanya raja itu dengan anakku keduanya itu. Jika anakku keduanya diperuntungkan Allah, beberapa syukur, dan jika raja itu menang, masakah aku keduanya, karena pekerjaan memanahkan cincin aku keduanya yang punya kehendak, maka menjadi perang ini. Tetapi anakku keduanya boleh lihat yang balatenteraku di bawah bangun-bangunan, sebab apa melainkan hadirilah ia membantukan anakku keduanya itu.

HATTA apabila seri baginda itu telah berkata-kata, maka sembah Mahmud dan Hamid seraya sembahnya: Adapun kasih dan kurnia duli yang dipertuan yang beribu-ribu telah terjunjunglah ke atas batu kepala patik keduanya ini, bukan patik keduanya kurang pengharap. Adapun balatentera yang datang itu ayahanda baginda patik yang titahkan kepadanya,

(133b) sebabnya ayah patik berpikir yang patik keduanya belum sampai dengan budi bicara tatkala patik keduanya undur daripada ayah patik sembahnya patik hendak pergi bermain-main dan patik keduanya mendengar khabarnya orang-orang berjalan mengatakan yang di negeri yang dipertuan itu ramai orang-orang memanahkan cincin.

Setelah patik mendengar khabar orang-orang berjalan itu, maka patik memohonkan kepada ayah patik hendak pergi melihat termasanya segala raja-raja bermain-main. Adapun senjatanya patik keduanya ini sedianya patik bawa, karena patik keduanya berpikir sambil berjalan hendak berburu di dalam hutan. Maka itu sebab patik tiada membawa kawan banyak, hanya patik membawa kawan dua orang dan saudara patik Hamid itu membawa kawan empat orang. Maka di dalam patik itu bermain-main, maka sampai pada tempat ini, lagipun berbetulan kedua mendapatkan segala raja-raja lagi berpanah-panahkan cincin. Setelah hari sore, patik kedua hendak berangkat kembali ke gunung. Maka datang hulubalang yang dipertuan membawa titah yang dipertuan suruh memanah cincin itu. Maka beranilah patik mengerjakan titah duli yang dipertuan.

Maka dengan takdir Allah Subhanahu wa Taala, maka boleh patik dapat memanahkan cincin itu. Di dalam itu jika patik keduanya alah atau mati oleh raja Syah Gentar Alam, maka redalah patik keduanya nyawa patik keduanya itu hilang, jika hidup dengan nama yang keji terlebih baik mati dengan kebajikan itu. Dan lagi sesungguhnya ada kawan patik atau balatentera itu tiadalah patik hendak menanggungkan nyawanya dan perceraikan dengan anak isterinya, maka sebenar-benarnya itu tiada patut, maka adalah seolah-olah patik keduanya menghaniakan¹ sekaliannya itu.

¹ mengenyahkan.

Apabila hari itu 'asar, maka seri baginda keduanya itu pun berangkat hendak kembali ke dalam kota. Setelah itu, maka seri baginda keduanya itu berjalan turun dari bangun-bangunan diiringkan Mahmud dan Hamid Mengindera dan segala khalayak¹. Setelah sampai di hadapan istana, maka berhentilah

(134a) sekaliannya, lalu turun. Maka seri baginda keduanya pun berjalan masuk istana diiringkan segala raja dan orang-orang sekaliannya dari bangun-bangunan. Setelah seri baginda sampai ke dalam, lalu ber-duduk pada singgasananya baginda keduanya itu dan segala raja-raja dan Mahmud dan Hamid duduklah seorang sebuah kursi yang keemasan.

Maka tiada beberapa lamanya baginda keduanya berdu-duduk, maka hidangan persantapan baginda itu pun diangkat orang ke hadapan majlis segala khalayak. Maka baginda keduanya itu pun menjamu segala orang sekaliannya dengan makan minum serta bersuka-sukaan. Maka segala bunyi-bunyian itu pun dipermainkan oranglah terlalu ramai bunyinya itu.

Setelah sudah baginda menjamu itu, maka titah Maharaja Bujangga Indera: Hai, mangkubumi, berilah makan dan minuman segala balatentera yang baharu datang itu. Apabila jauh malam, maka segala raja-raja menteri hulubalang sida bentara itu pun masing-masing bermohon kepada baginda keduanya itu, lalu pulang masing-masing ke rumahnya itu dan Mahmud dan Hamid Mengindera itu pun kembali ke bangun-bangunan itu dan baginda keduanya itu pun masuk masing-masing mendapatkan biliknya itu.

Adapun Maharaja Syah Gentar Alam itu apabila ia kembali daripada padang peperangan itu, lalu ia masuk kepada khemahnya seraya berbicara dengan segala raja-raja dan menteri hulubalang: Adapun Mahmud sekarang ini telah datang bantuannya, maka bagaimana hal kita sekarang? Maka sembah segala raja-raja: Ya, tuanku, syah alam, mana titah yang dipertuan patik sekaliannya ini junjunglah di atas batu kepala patik sekaliannya. Adapun balatentera yang dipertuan itu pun banyak juga yang ada, jika dipertuan berhenti daripada berperang itu, apalah kelak dipertuan dikata oleh segala alam itu, melainkan seboleh-bolehnya balatentera yang dipertuan kerjakan.

Setelah demikian, maka raja Syah Gentar Alam sangatlah berdu-kacita dan masygul sebabnya balatenteranya itu banyak tewas, sambil berpikir: Selang dua lapan orang musuh, maka beberapa banyak yang binasa, istimewa sekarang ini yang telah datang bantuannya. Bagaimana pula balatenteraku yang tinggal dua ratus lima puluh orang,

¹ خلایق (ср.перс. خلایق «люди, мир»).

beberapa lagi akan binasanya itu? Setelah demikian, maka sembah segala raja-raja: Ya, tuanku, syah alam, pada bicara patik ini, jika

(134b) ditolongi Allah Tuhan seru alam sekalian beberapa behina selang ia dua lapan orang, maka dapatlah ia membunuh orang yang banyak-banyak, apa pula yang dipertuan yang balatentera tuanku banyak yang masih ada itu.

Setelah demikian, maka persantapan baginda itu pun dibawa orang ke hadapan majlis segala raja-raja. Maka titah baginda kepada menteri itu: Jamulah kamu segala raja-raja dan menteri hulubalang dengan makan minum serta bersuka-sukaan kamu sekalian ini. Setelah sudah baginda bertitah kepada menteri, maka baginda itu pun masuk ke peraduannya seraya merebakan dirinya itu. Adapun segala raja-raja yang makan itu apabila bunga selasi mabuknya itu, maka ia pun bercakaplah masing-masing dengan cakupnya: Jika esok hari kita berperang, tiada aku undur sekali-kali.

Maka raja Syah Gentar Alam itu semalaman tiada boleh lalai daripada beradu, melainkan kelasah juga sambil ia berpikir: Hendakku suruh datang balatenteraku lagi, jikalau untung, jikalau alah itu siapa yang menunggui negeriku itu? Hendakku perhentikan pekerjaan ini, alangkah maluku pada sama raja-raja itu. Jika kuminta bantu kepada segala raja-raja yang takluk padaku, niscaya raja Marakarma dan raja Bujangga Indera itu pun bantukan kepada Mahmud dan Hamid itu, karena ia keduanya itu pun raja sebesar juga aku ini. Manakala dua raja-raja itu berangkat, niscaya pekerjaan ini menjadi besar dan tiada berkesudahan.

Setelah sudah ia berpikir yang demikian, maka hari pun hampirkan siang, maka baharulah tengah lali, maka hari pun sianglah itu. Maka baginda itu pun berbangkitlah seraya berbasuh muka. Setelah itu, maka baginda menitahkan palu genderang pengerah. Apabila berbunyi genderang, maka sekalian raja-raja dan menteri hulubalang sekaliannya berengkap seraya memakai pakaiannya serta alat senjatanya. Setelah sudah sekaliannya itu memakai dengan selengkapnya, lalu keluar berbanjar dengan balatenteranya masing-masing hulubalang itu. Setelah sudah sekaliannya hadir, maka raja Syah Gentar Alam itu pun memakai pakaiannya dengan selengkapnya, lalu ia keluar daripada khemahnya. Setelah sudah, maka baginda itu pun naik kudanya.

(135a) Setelah sudah baginda itu pada gendaraannya, lalu berangkat dengan balatenteranya seraya berjalan menuju padang peperangan.

SEBERMULA setelah raja Syah Gentar Alam telah berangkatlah dengan balatentera serta alat kelengkapannya itu, maka Mahmud dan

Hamid Mengindera itu pun menyuruh memalu genderang pengerah. Setelah hadir sekaliannya dengan alat kelengkapannya balatenteranya itu, maka ia keduanya itu pun berangkat dengan segala balatenteranya seraya berjalan menuju tempat peperangan itu. Apabila bertemu kedua pihak tentera itu, maka berkata Mahmud Mengindera: Hai, tuan-tuan sekalian, janganlah seseorang bergerak dahulu, manakala balatentera raja itu datang kerubungi aku keduanya, maka baharulah tuan-tuan datang membantu aku keduanya. Jika balatentera raja itu diam, maka tuan-tuan itu pun diam juga sehingga melihat juga.

Setelah itu, maka pahlawan raja Syah Gentar Alam itu pun keluar berlompat-lompatan di tengah padang minta dilawannya. Demi Mahmud Mengindera melihat kelakuan pahlawan itu, maka ia pun memacu kudanya, lalu ia datang menempu pahlawannya raja itu seraya bertetakkan pedangnya tetak-menetak dan lembing-melembing dan tangkis-menangkis dengan perisainya. Adapun seketika Mahmud berperang dengan pahlawan raja Syah Gentar Alam, maka pahlawan itu hendak berbalik. Maka daripada sangat deras datang pedangnya Mahmud itu, maka terparang pinggang kudanya pahlawan, lalu putus dua kudanya itu dan pahlawan itu pun terhembalangkan ke bumi, lalu kemati-matian. Setelah sudah, maka Mahmud Mengindera itu pun memacu kudanya pergi mencari pahlawan yang lain lagi.

Apabila Mahmud itu telah pergi itu, maka pahlawan yang kemati-matian itu pun sadarkan dirinya, seraya angkat kepalanya serta ia menoleh ke kanan dan ke kiri. Maka dilihatnya Mahmud itu tiada, maka lalu ia bangun seraya lari lantasan kembali ke negerinya. Dan apabila Hamid Mengindera melihat Mahmud menempu pahlawan raja itu, maka Hamid Mengindera itu pun segera memacu kudanya pergi mendapatkan raja Syah Gentar Alam seraya katanya: Hai, raja Syah Gentar Alam, apa bicaramu sekarang ini, baiklah raja sampaikan lagi kehendak hati raja itu, karena kita sama seorang,

(135b) maka datangkanlah senjata raja, karena sangat panas hatimu melihat aku menjadi menantu raja Bujangga Indera. Maka pada sangkamu itu raja sendiri dan aku ini anaknya orang gunung dan sangkamu laki-laki sendiri, tetapi pada cita-cita hatiku tiada yang demikian, maka sekarang ini kita berperanglah sama seorang supaya segera selesailah sudah pekerjaan kita berdua dan jika kiranya raja hendak mengadakan balatentera raja itu tiada akan untung, jika sekian datang bantuan raja, maka dua kian datang bantuanku. Jangan raja kira-kira raja besar sendiri, aku pun asal-usulku raja besar juga, tetapi buat apalah aku berkata, menjadi sia-sia kataku itu dan apa behinanya kita mengharapkan

balatentera yang banyak itu manakala yang menang, maka sukacitalah hatinya balatentera itu dan jika ia alah, maka kasihanlah anak isterinya, jika ia mati, maka piatulah anaknya itu. Maka pada pikir hatiku tiada aku harapkan balatenteraku sebab kasihan hatiku padanya. Biarlah ia itu melihat aku berdua berperang, jika ku alah, sudah adatnya orang berperang, jika tiada menang, maka alahlah.

Setelah itu, maka kata raja Syah Gentar Alam: Hai, Hamid, buat apa banyak-banyak bicaramu? Datanglan senjatamu dahulu supaya aku balas. Maka kata Hamid itu: Hai, raja, pantanganku mendahulukan orang, karena awal mula bukannya aku punya kehendak menjadi demikian, melainkan raja yang punya kehendak aku turuti juga. Maka sebaik-baiknya raja itu datangkan senjata raja dahulu kelak, akhirnya aku membalas.

Setelah itu, maka raja itu pun mencabut anak panahnya, lalu dipanahkan kepada Hamid. Maka Hamid itu pun segera menangkap anak panahnya raja itu, lalu dikenakan kepada busurnya. Maka dipanahkan pula, maka kenalah leher kudanya raja. Maka kuda itu pun berlumarlumarkan darah. Apabila dilihat oleh raja yang anak panahnya itu juga, maka segera disuruh oleh raja itu cabut anak panah itu. Setelah itu, maka raja itu segera memacu kudanya seraya datang hampir Hamid, maka bertetakkan pedangnya. Maka ditangkis oleh Hamid pedangnya raja dengan pedangnya.

(136a) Maka pedang raja itu pun penggal dua.

HATTA adapun pahlawan raja yang bernama Johan Berma Sina itu menempu kepada kawannya Hamid yang bernama Lela Sahran seraya menetakkan pedangnya tetak-menetak lembing-melembing. Maka ditangkis oleh Lela Sahran dengan pedangnya. Maka patah lembingnya Johan Berma Sina dan lagi pahlawan raja Johan Jamhari menempu kepada kawannya Mahmud yang bernama Hebat Syah Peri seraya bertetak-tetakkan pedangnya kedua pahlawan dan berlembing-lembingan sama tiada mau undur. Apabila datang pedangnya Johan Jamhari, maka ditangkis oleh Hebat Syah Peri dengan perisainya. Maka terpelanting pedangnya Johan Jamhari jauhnya sepuluh depa. Maka ia pun datang seraya melembing dengan Hebat Syah Peri. Maka ditangkap oleh Hebat Syah Peri lembingnya Johan Jamhari, maka didapatnya, lalu melembing pula kepada Johan Jamhari, maka kena dadanya Johan Jamhari, maka ia pun roboh ke belakang kudanya, lalu ia terlanting di bumi. Maka kudanya itu pun lari kesana-sini. Maka soraknya kawan-kawannya Mahmud itu pun gemuruh bunyinya.

Apabila dilihat oleh Johan Bekerma yang Johan Jamhari itu roboh ke bumi dan kudanya itu berlarianlah kesana-sini, maka Johan Bekerma

segera memacu kudanya seraya datang menempu Hebat Syah Peri. Demi dilihat oleh Johan Perkasa yang Johan Bekerma itu datang menempu Hebat Syah Peri, maka segeralah Johan Perkasa datang menempu Johan Bekerma seraya menetak Johan Perkasa dengan pedangnya. Maka Johan Perkasa itu pun segeralah melembing, lalu kena pinggangnya Johan Bekerma sebelah kanan. Maka Johan Bekerma itu pun menyung-sang sebelah kiri, tetapi tiada mati sehingga tiada boleh terbangkit dan kudanya itu pun lari. Maka soraknya kawannya Hamid itu seperti hali-lantar membelah bumi bahananya itu.

Adapun Hamid Mengindera apabila tiga kali raja Syah Gentar Alam memerangkan dia itu, maka ia pun membalas seraya memanah kepada raja itu. Maka ditangkiskannya anak panahnya Hamid itu dengan gadanya, maka anak panah itu pun terpelanting kepada raja Syah Gentar Alam punya balatentera, maka anak panah itu tatkala terpelanting, maka kenalah balatenteranya adalah kira-kira dua puluh orang lagi berban-jaran itu. Maka yang

(136b) tewas itu lima orang mati dan empat orang yang merca dan sebelas orang yang luka sebab daripada manjurnya anak panahnya Hamid Mengindera. Setelah demikian, maka lagi sekali Hamid Mengindera melepaskan anak panahnya sambil di hadapan kudanya raja itu. Maka daripada sangat Hamid itu membalas sementara dengan panah dan sementara dengan pedangnya itu ketak-menetak dan berhambat-hambatan, maka raja itu pun galaba, sebab kudanya itu telah luka dan berlumur-lumur dengan darah. Maka kuda itu pun tiada mau diam, maka ia memalingkan dirinya. Maka ujung pedangnya itu terkenalah kepada makota raja. Maka makota itu pun jatuhlah ke bumi. Maka soraknya balatentera Hamid itu pun bertagaranlah bahananya itu sampaikan ke langit.

Adapun seketika makota raja itu, maka Hamid itu berkata: Hai, raja, hubaya-hubaya sekarang ini makota raja itu telah jatuh dan seketika lagi kepala raja itu pun jatuh. Demi raja mendengar katanya Hamid itu, maka ia pun marah merah padam warna mukanya, maka raja itu pun memacu kudanya seraya mencari pahlawannya yang tinggal empat orang, lalu ia masuk ke dalam tenteranya Hamid. Maka kelimanya itu mengamok dan lakunya itu seperti harimau yang kalak. Maka tenteranya Hamid itu tiada menderita. Maka pecahlah perangnya Hamid dan tentera itu cerai-berai dengan kawannya tiada berketahuan. Maka tiada yang kelihatan lagi, hanya kilat senjata segala pahlawan yang dua pihak tentera itu dan suara kuda itu pun gemparlah bercampur dengan sorak daripada dua pihak tentera itu. Maka yang menetak ditetak pula, yang berlembing itu dilembing pula tiada mau beralah-alahan.

Apabila dilihat oleh Mahmud yang balatenteranya itu cerai-berai dengan kawan-kawannya, maka Mahmud itu pun terlalu marah, lalu ia pergi mendapatkan Hamid Mengindera serta kawannya yang enam orang seraya berkata: Hai, saudaraku, apatah lagi bicara kita ini, karena balatentera kita diamok oleh raja dengan pahlawannya yang tinggal empat orang. Demi didengar oleh Hamid Mengindera katanya Mahmud

(137a) Mengindera, maka Hamid itu pun mencari kawannya yang enam orang, maka lalu menyingsing tangan bajunya dan ditetapkan destarnya kepada kepalanya. Maka lalu ia mengamok ke dalam tenteranya, maka lakunya itu seperti Pandawa berperang dengan Kurawa itu seraya berhambat-hambatan dimana ditemponya oleh Mahmud dan Hamid serta kawan-kawannya, maka bangkai dan orang luka itu bertindih-tindih.

Maka seketika Mahmud dan Hamid serta kawan-kawannya itu mengamok, maka pecahlah perangnya raja Syah Gentar Alam itu cerai-berai dan berlari-larianlah kesana-sini, sebabnya ia tiada menderita amoknya Mahmud dengan kawan-kawannya. Maka seketika ia itu berperang dengan pedang dan seketika ia perang dengan lembing, maka tenteranya raja itu pun tiada sempat yang menangkiskan senjatanya Mahmud serta kawan-kawannya. Maka tenteranya itu pun berlarianlah jatuh bangun tunggang-langgang. Apabila tenteranya raja itu habis berlarianlah, maka tinggallah raja Syah Gentar Alam dengan pahlawannya tiga orang dan yang lain itu habis lari, ada yang lari pantas pulang ke negeri Langkadura, ada yang luka dan ada yang mati.

HATTA apabila balatenteranya Maharaja Syah Gentar Alam itu telah pecah perangnya dan lari cerai-berai, maka tinggal raja itu dengan tiga orang pahlawannya, maka yang tiga orang pahlawannya, maka yang tiga orang itu pun tiada gunanya, ada yang luka pada kakinya terkena lembing, ada yang patah tangannya, ada yang luka pada tangannya. Setelah itu, maka raja itu pun berpikir: Balatenteraku yang banyak-banyak telah larilah, melainkan yang tinggal itu yang luka dan yang patah tangannya dan patah kakinya, melainkan aku seorang juga yang tinggal. Apatah kelak halku sekarang ini dan makotaku pun telah jatuh, patah dayaku sekarang itu, melainkan tadapat tiada sekarang ini aku melawan juga seboleh-boleh, jika aku tinggalkan pekerjaan apatah namaku dikatai orang-orang?

Setelah sudah ia berpikir semuanya itu, maka raja itu pun berkata: Hai, Hamid, adapun sekarang ini tinggallah aku dengan pahlawanku tiga orang itu, bagaimana kehendakmu itu, melainkan aku menurut juga supaya selesailah pekerjaan

(137b) ini. Maka kata Mahmud: Hai, raja Syah Gentar Alam, dari permulaannya itu bukan kehendakku, melainkan kehendak raja yang

menjadi selaku ini, karena sangka raja itu: Aku ini raja besar dan banyak balatenteraku, lagipun raja melihat yang aku keduanya ini tiada em-punya orang hanya kawanku juga yang enam orang. Maka raja tiada perindahkannya, tambahan raja berpikir yang aku keduanya orang gunung dimana diperolehnya balatentera, jika raja kiranya hendak mengadukan balatentera, jika setahun raja hendak berperang dengan aku keduanya, maka tiadalah aku kekurangan balatentera itu.

Setelah raja Syah Gentar Alam mendengar katanya Mahmud dan Hamid Mengindera yang demikian, maka raja itu pun memacu kudanya yang luka seraya datang mendapatkan Mahmud seraya dipalu dengan gadanya kepada Mahmud. Maka segeralah ditangkiskannya dengan busur panahnya, maka gada itu pun terlepas dari tangannya raja itu, lalu gada itu terpelanting sekira-kira lima puluh depa jauhnya itu. Demi Hamid melihat yang gadanya itu terpelanting jauh, maka ia pun pergilah mengambil gada itu. Apabila dilihat oleh raja itu yang gadanya itu pada tangannya Hamid itu, maka raja itu meny.p.t hikmatnya itu. Maka seketika itu juga ia jadikan dirinya gunung api seraya datang mengusir Mahmud dan Hamid Mengindera.

Apabila dilihat oleh Hamid Mengindera hal yang demikian itu, maka ia pun segeralah memanah ke udara. Maka turunlah hujan ribut serta dengan angin ribut topan, maka gunung api itu pun lenyaplah. Setelah lenyap api itu, maka kelihatanlah raja Syah Gentar Alam terdiri di hadapannya itu, maka raja itu berkata: Hai, Mahmud dan Hamid, telah sempurnalah engkau ini laki-laki dan tiada sia-sia engkau diperanakan ibumu itu, tiada engkau malu, tetapi sekarang ini marilah kita bertangkap. Maka kata Hamid itu: Hai, raja, mana juga kehendaknya raja sahaja aku menurut juga.

Setelah demikian, maka raja itu pun turun daripada kudanya seraya datang kepada Hamid. Maka Hamid itu pun berkata: Hai, raja, tangkaplah aku. Maka raja itu pun berkata: Engkau tangkaplah aku dahulu. Maka kata Hamid itu: Hai, raja, baiklah raja tangkap aku dahulu. Maka raja itu pun datanglah menangkap pinggangnya Mahmud¹, lalu di

(138a) dilontarkannya ke udara. Maka Hamid itu pun terlayang-layang seperti burung pipit. Apabila ia terlayang-layang hendak jatuh ke bumi itu, maka segeralah dijaga oleh Mahmud akan Hamid itu. Setelah hampir ia ke bumi itu, maka ditangkap oleh Mahmud pinggang Hamid itu seraya didukungnya. Setelah Mahmud dapat Hamid itu, maka dilepaskan oleh Mahmud itu perlahan-lahan.

¹ Ошибка, надо Hamid.

Setelah sudah, maka Hamid itu pun datang menangkap pinggangnya raja Syah Gentar Alam itu, lalu dilontarkannya ke udara. Apabila raja itu terlayang-layang akan turun, maka lalu dipanah oleh Mahmud raja itu dengan anak panahnya yang dibuat panah cincin itu. Maka anak panah itu membawa raja terbang pula ke udara bahana anginnya anak panah itu, karena anak panah itu pemberi daripada paduka ayahanda begawan Berma Indera dan baginda itu pun mendapat di dalam pertapaannya.

Adapun raja itu melayang-layang adalah kira-kira tiga jam lamanya dibawa oleh anak panahnya itu. Maka raja itu pun jatuh ke dalam hutan negerinya yang bernama Langkadura. Adapun hutan itu adalah kira-kira lima hari perjalanannya sampai ke dalam kotanya itu. Setelah ia jatuh, maka raja itu pun kemati-matian tiada khabarkan dirinya itu. Maka adalah kira-kira tiga jam lamanya, maka raja itu sadarkan dirinya seraya bangun berduduk. Maka dilihatnya seorang dirinya seraya diamat-amatinya tempatnya jatuh itu hutan negerinya juga. Maka ia menoleh ke kanan dan ke kiri, seorang pun tiada sertanya, hanya seorang dirinya juga. Setelah itu, maka ia pun berdiri, lalu berjalan-jalan kesana-sini di dalam hutan. Maka kepada pikirnya itu hendak ia kembali ke negerinya, maka ia pun malu, karena seorang tiada sertanya. Maka hendak ia kembali ke negerinya, maka hari pun terang itu, maka baiklah aku menunggukan hari petang supaya aku kembali ke istanaku.

Apabila hari petang itu, maka raja Syah Gentar Alam itu pun berjalanlah perlahan-lahan kembali ke istananya itu. Adapun di dalam ia berjalan kembali ke istananya, maka ia berpikir beberapa banyak malunya dan sesalnya itu. Adapun yang terlebih malunya itu kepada segala raja-raja menteri hulubalang sida benteranya dan kepada isi istananya itu, demikianlah ceriteranya oleh sahibu'lhikayat.

(138b) SYAHADAN maka tersebutlah cara¹ apabila Maharaja Syah Gentar Alam itu melayang-layang dibawa oleh anak panahnya Mahmud Mengindera, maka ia menantikan dari ketika 'asar sampai maghrib, maka dilihat raja itu tiada juga kembali. Maka kata Hamid Mengindera kepada Mahmud Mengindera: Wah, kakanda, hubaya-hubayalah pada malam ini biarlah kakanda suruh berkawal kepada balatenteraku baik-baik dan janganlah ia lupa, karena raja itu pandai ilmu kesaktian dan ilmu halimunan kepadanya, manakala orang-orang itu tidur semuanya dan telah sunyi itu kalau-kalau raja itu datang pula. Apabila perihal yang demikian itu, apatah hal kakanda dan balatentera kita sekaliannya itu? Adapun sayanda ini hendak pergi mencari dia itu dan jangan kiranya

¹ چرا (следует ceritera)

kakanda khabarkan suatu apa daripada sayanda kepada seri baginda keduanya, melainkan kakanda diam juga. Manakala seri baginda bertanya sayanda itu, maka kakanda kata: Mahmud itu pergi mencari raja Syah Gentar Alam, maka patik disuruhnya tinggal menunggukan dan berkawal. Masakah seri baginda itu tahu, karena rupa kakanda dan sayanda itu pun tiada bersalahan. Jika seri baginda bertanya daripada pekerjaan perang, maka kakanda berkata belum tentu, karena raja Syah Gentar Alam itu lenyap dibawa oleh anak panahnya Mahmud itu. Sebab itulah, maka Mahmud pergi mencari ia itu, demikian kakanda berkata kepada seri baginda itu. Biarlah sayanda ini pergi mencari raja itu, entah bangat atau lambatlah, maka sayanda tiada boleh mengatakan. Manakala tiga hari lamanya sayanda tiada kembali, niscaya sayanda pergi ke bukit mengadap paduka ayahanda baginda hendak bertanyakan perihal raja itu kemana lenyapnya atau ia kembali ke negerinya atau ia pergi kepada pihak negeri yang takluk kepadanya.

Apabila sudah ia berpesan, maka ia pun bermohon kepada Mahmud Mengindera seraya dicabutnya cincin yang diperoleh daripada memanah daripada jarinya, lalu diberikan kepada Mahmud seraya berpesan itu kepada Mahmud: Jika seri baginda itu kurang percaya yang kakanda ini bernama Hamid itu, maka kakanda tunjukkan cincin itu. Apabila baginda melihat cincin itu, maka percayalah baginda itu akan kakanda itu Hamid dan jika seri

(139a) baginda hendak kawinkan, maka kakanda turuti juga bagai kehendak seri baginda keduanya, supaya jangan sayanda berketahuan yang anak saudaranya. Sebab itulah, maka sayanda suruh kakanda mengaku kepada seri baginda, karena perjalanan kita ini menyamarkan diri.

Setelah sudah Hamid Mengindera berpesan yang berbagai-bagai rahasia itu, maka Hamid Mengindera itu pun menanti hari malam. Apabila ketika itu telah sampai, maka Hamid Mengindera itu pun memanggil kawannya yang empat orang itu, lalu ia berjalan masuk hutan terbit hutan rimba belantara seraya mencari raja Syah Gentar Alam pada tiap-tiap hutan dan gunung. Setelah sehari semalam ia mencari raja itu, maka tiada bertemu raja itu. Apabila hari malam, maka ia pun berhenti. Jika bertemu dusun, maka ia pun bermalamlah kepada rumah orang dusun itu. Setelah hari siang, maka ia kelimanya itu pun berjalan pula dan jika tiada bertemu dusun orang, maka ia bermalamlah di dalam hutan.

HATTA apabila telah tiga hari tiga malam Hamid Mengindera itu berjalan dengan kawannya empat orang itu, maka ia pun sampai kepada

dusun orang. Maka Hamid itu pun bertanya kepada orang dusun itu, maka orang itu pun bertanya: Hai, orang muda, dari mana datangnya anakku itu? Maka sahut Hamid itu: Saya ini orang sesat, hendakku pergi ke negeri Puspa Sari. Maka orang itu pun bertanya: Hai, anakku, apa kehendak anakku pergi ke negeri itu? Maka Hamid itu berkata-kata. Hendak pergi bermain-main itu.

Maka kata Hamid itu: Hai, bapaku, dusun apakah namanya? Maka sahut orang dusun itu: Hai, anakku, dusun ini dusun negeri Langkadura. Demi Hamid mendengar kata orang dusun itu, maka ia pun bertanya: Apa khabarnya raja negeri ini, karena saya mendengar yang raja negeri ini pergi ke negeri Anta-Beranta? Maka segala orang ini bagaimana perihalnya berperang itu, adakah raja itu menang atau alah? Maka kata orang tua itu: Jika menang, balatenteranya itu kemana, mengapa baginda itu tiada bersama-sama dengan balatenteranya itu? Maka seketika baginda itu pergi, maka membawa balatentera. Tetapi pada pikir saya itu alahlah baginda itu rupanya, karena balatentera baginda itu hamba lihat berjalan bercerai-cerai dengan kawan-kawannya itu.

Maka kata Hamid itu: Apakah raja itu kembali atau belum?

(139b) Maka kata orang tua: Hamba mendengar yang baginda itu telah kembali pula. Setelah itu, maka kata Hamid itu: Manakah baginda itu sekarang ini? Maka kata orang itu: Hamba mendengar kata orang yang baginda itu tiada keluar diadap orang-orangnya seraya dengan masygul dan menyesal dirinya yang beberapa banyak balatenteranya itu telah binasalah sebab pekerjaan yang sia-sia itu.

Setelah Hamid mendengar khabarnya orang itu, maka terlalu ia sukacita itu. Apabila hari itu telah malamlah, maka orang tua itu menjamu Hamid dengan kawan-kawannya itu dengan makan gadung bercampur ketan. Setelah sudah dimakan itu, maka lalu ia tidur. Apabila ketika dinihari, maka Hamid itu pun bangun dengan kawan-kawannya, lalu pergi mandi. Setelah sudah mandi sekaliannya, lalu memakai pakaian yang sederhana itu. Setelah sudah memakai, maka ia pun bermohon kepada orang dusun itu, lalu ia berjalan kelimanya itu seraya menuju gunung Indera Logam seraya berjalan kelimanya itu siang dan malam tiada berhenti. demikianlah ceriteranya yang diceriterakan oleh sahibu'lhikayat.

ARKIAN maka tersebutlah ceriteranya murid begawan Berma Indera yang disuruh oleh gurunya membawa surat kepada Maharaja Mengindera Sari di negeri Pelinggam Cahaya. Adapun tiada beberapa lamanya murid itu berjalan, maka ia pun sampai kepada negeri itu, lalu ia masuk kota lantas ke istana. Adapun ketika murid itu sampai ke hadapan istana, maka baginda itu pun sedang diadap oleh sidang raja-raja dan

menteri sida bentara sekaliannya lagi berbicara daripada perihal paduka anakanda baginda raja Mengindera Danta Rupa ia telah beberapa lamanya pergi, maka belum juga ia kembali itu.

Maka pada ketika itu juga murid begawan itu pun datang mendapatkan penunggu pintu. Maka penunggu pintu itu pun bertanya: Penyuruh daripada siapa? Maka kepada mata murid begawan: Penyuruh daripada begawan membawa surat sepucuk kepada paduka baginda. Setelah penunggu pintu mendengar katanya murid begawan itu, maka ia pun segera masuk mendapatkan mangkubumi seraya persembahkan yang ada seorang

(140a) muridnya begawan membawa surat. Maka kata mangkubumi: Suruhlah ia masuk. Maka penunggu pintu itu pun menyembah, lalu berjalan keluar. Setelah bertemu dengan murid begawan, maka ia berkata: Kamu dipersilakan oleh mangkubumi itu masuk ke dalam. Maka murid begawan itu pun berjalan masuk mendapatkan mangkubumi seraya menyembah. Setelah sudah menyembah, maka surat begawan itu pun diserahkan kepada mangkubumi dan mangkubumi itu pun membawa surat kepada baginda. Maka pada ketika itu ayahanda baginda Maharaja Puspa Indera bersama-sama dengan anakanda.

Setelah bertemu dengan baginda seraya menyembah baginda, lalu diserahkan surat itu kepada baginda. Maka baginda itu pun bertanya: Surat dari mana? Maka sembah mangkubumi: Surat daripada begawan Berma Indera. Setelah itu, maka baginda itu pun membuka surat seraya dibaca oleh baginda. Setelah sudah baginda membaca surat itu, maka baginda itu pun tersenyum. Maka paduka ayahanda baginda setelah mendengar bunyi surat itu, maka paduka ayahanda baginda itu amat berdukacita seraya katanya: Wah, anakku tuan, bagaimana akan hal cucuku itu, jikalau anakku diaman, apatah akan jadinya cucuku itu, karena ia kanakkanak belum sampai budi bicaranya sekonyong-konyong diseterukan oleh raja Syah Gentar Alam. Maka raja itu telah masyhur kepada segala medan peperangan serta dengan saktinya, manakala anakku tiada bantu kepada cucuku apatah halnya?

Maka sembah Maharaja Mengindera Sari: Wah, ayahanda, telah patik titahkan balatentera tiga ratus lima puluh serta dengan hulubalang-hulubalangnya itu pergi mendapatkan paduka anakanda, lagipun patik berpesan manakala paduka cucu tuanku itu kesukaran, maka segera memberi tahu akan patik. Adapun cucu tuanku pergi tiada pada negeri yang lain, maka cucu tuanku itu pergi ke negeri mamanya Anta-Beranta, lagipun kakanda baginda Marakarma itu pun ada disana, demikianlah khabarnya di dalam surat begawan itu. Apabila kakanda baginda itu ketahu yang cucu tuanku ada di negeri itu, masakah kakanda baginda

(140b) itu sampaikan hati, jangan saja cucu tuanku itu menyamakan dirinya itu. Jikalau ia tiada menyamakan dirinya, maka tiadalah kakanda baginda itu sampaikan hatinya karena kakanda baginda itu budiman dan bangsawan lagi setiawan. Jangan pula anaknya sendiri, jika lain orang sekalipun kakanda baginda tiada diaman dan jika cucu tuanku menyamakan dirinya itu, dimanalah kakanda baginda boleh ketahui? Adapun pada pikir patik tiada akan mengapa. Demi paduka ayahanda baginda mendengar sembahnya anakanda baginda itu, maka baginda itu pun tanduk berdiam diri dengan masygulnya juga.

HATTA apabila Maharaja Mengindera Sari telah berbicara dengan paduka ayahanda baginda, maka baginda itu pun menyuruh mangkubumi berbuat sepucuk surat kepada seri kakanda baginda Maharaja Marakarma hendak baginda kirimkan peri menyatakan yang paduka anakanda raja Mengindera Danta Rupa ada di negeri Anta-Beranta. Setelah sudah baginda bertitah itu, maka mangkubumi itu pun menyembah baginda, lalu diperbuat surat itu. Setelah sudah surat itu diperbuatnya, maka mangkubumi itu dipersembahkan kepada baginda, maka lalu dibacanya oleh baginda surat itu.

Setelah sudah dibaca oleh baginda surat itu, lalu dimeterainya dan ditutup oleh baginda surat itu, lalu diberikan surat itu kepada tangan mangkubumi. Maka titah baginda: Suruhlah kepada seorang hulubalang membawa surat kepada kakanda b.l.r¹ seri Maharaja Marakarma. Jika baginda itu tiada di negeri Kemala Hikmat, biarlah ia pergi di negeri Anta-Beranta. Setelah sudah, maka mangkubumi itu pun menyembah baginda seraya disambutnya surat itu, lalu ia berjalan keluar mendapatkan hulubalang seraya diserahkan surat baginda dan titah baginda itu pun dititahkan kepada hulubalang. Maka ia pun mendapatkan kuda gendaraannya, lalu ia berjalan menuju negeri Kemala Hikmat seraya berjalan itu siang dan malam tiada berhenti lagi.

Maka adalah kira-kira tiga hari tiga malam hulubalang itu

(141a) berjalan, maka ia pun sampai di negeri Kemala Hikmat, maka ia pun masuk kota lantas ke istananya seri baginda itu. Apabila hulubalang itu sampai di hadapan istana, maka penunggu pintu itu pun datang mendapatkan hulubalang itu seraya bertanya: Hai, hulubalang, dari mana datangmu dan hendak kemana? Maka kata hulubalang itu: Kami datang dari negeri Pelinggam Cahaya dititahkan oleh Maharaja Mengindera Sari membawa surat kepada seri paduka baginda. Setelah demikian, maka kata penunggu pintu: Seri baginda tiada, telah berang-

¹ نلر — по смыслу должно быть baginda.

kat ke negeri Anta-Beranta kepada Maharaja Bujangga Indera. Setelah hulubalang itu mendengar katanya penunggu pintu, maka hulubalang itu pun berbalik kudanya, lalu ia berjalan menuju negeri Anta-Beranta, siang dan malam tiada berhenti lagi.

ADAPUN maka tersebut pula ceriteranya Mahmud Mengindera dan Hamid Mengindera itu berperang. Maka seketika hampir 'asar raja Syah Gentar Alam itu lenyap dibawa oleh anak panahnya Hamid Mengindera. Apabila raja itu telah lenyap, maka seketika itu juga orang berperang itu berhenti. Apabila dilihat oleh seri baginda yang orang berperang itu sekonyong-konyong berhenti, maka seri baginda itu berbicaralah dengan adinda Maharaja Bujangga Indera dan segala raja-raja, maka titah seri baginda: Hai, tuan-tuan sekalian, apakah sebabnya orang berperang belum sampai ketikanya, maka ia itu berhenti, karena adatnya orang berperang itu pada ketika dinihari ia memulai dan ketika tengah hari ia berhenti dan ketika habis zuhur kembali ia memulai dan hampir maghrib ia itu berhenti, dan segala balatentera daripada kedua pihak itu pun masing-masing berhimpun kepada segala hulubalangnyanya. Setelah berhimpun sekaliannya itu, maka pergilah ia mendapatkan rajanya itu masing-masing, demikianlah adatnya itu.

Maka sembah Maharaja Bujangga Indera itu: Wah, kakanda, baiklah kakanda titah memeriksai, kalau-kalau kanak-kanak itu salah suatu ia tewas. Apabila raja Syah Peri mendengar titah Maharaja Bujangga Indera yang demikian, maka raja Syah Peri itu pun berbangkit daripada kursinya seraya berdiri. Setelah seri

(141b) baginda melihat yang raja Syah Peri itu berdiri, maka titah seri baginda: Hai, raja, buat apakah tuan pergi melainkan tuan titahkan seorang hulubalang pergi melihat dan memeriksai kalau-kalau ada sebabnya. Jika kiranya tiada suatu sebab, mengapakah maka sekonyong-konyong ia itu diam?

Setelah demikian, maka raja Syah Peri itu pun menyembah seri baginda, lalu ia berjalan turun daripada bangun-bangunan itu seraya mendapatkan seorang hulubalang, lalu ia berkata: Hai, hulubalang, titahnya seri baginda kamu dititahkan pergi pada tempat orang berperang dan kamu tanyakan kepada anak Mahmud, apa mulanya orang berperang sekonyong-konyongt maka ia berhenti, sebab belum sampai ketikanya orang berperang itu berhenti. Setelah sudah hulubalang menerima perintah daripada rajanya, maka ia pun menyembah raja Syah Peri itu, lalu ia bergendaraan kudanya, maka ia pun berjalan.

Apabila hulubalang itu pada tempat orang berperang itu, maka Mahmud pun segera datang mengalu-alukan hulubalang baginda yang

datang mendapatkan dia itu. Setelah itu, maka Mahmud itu bertanya: Hai, hulubalang, apa yang dititahkan oleh seri baginda? Maka sembah hulubalang: Adapun kami datang ini dititahkan oleh seri baginda bertanya, apa mulanya maka tuan berperang itu sekonyong-konyong berhenti itu, kalau-kalau ada sebabnya atau tuan keduanya salah suatu ada suatu kesukaran.

Maka kata Mahmud itu: Hai, hulubalang, kamu persembahkan kepada seri baginda keduanya. Adapun daripada kamu keduanya ini, insya'Allah Taala, dengan daulat yang dipertuan keduanya tiada mengapa dan daripada balatentera kami keduanya itu sedikit juga yang tewas. Adapun sebabnya kami berhenti berperang, karena raja Syah Gentar Alam telah lenyaplah dibawa oleh anak panah dan balatenteranya raja itu pun habis cerai-berai dan berlari-larian meninggalkan rajanya sendiri itu di tengah medan, maka yang ada sekaliannya ini balatentera kami. Dan lagi maka kami belum kembali ke tempat kami itu, kalau-kalau raja itu kembali pula dan saudara kami itu pun telah pergi mencari raja itu.

Demi hulubalang itu

(142a) mendengar katanya Mahmud, maka hulubalang itu pun menyembah Mahmud, lalu mendapatkan gendaraannya seraya tunggang kudanya dan pergi mendapatkan seraya dipersembahkan bagai sembahnya Mahmud itu kepada seri baginda. Demi baginda mendengar sembahnya Mahmud, maka seri baginda keduanya itu tunduk seraya berpikir: Anak siapa juga gerakan? Apakah benar ia keduanya itu anak begawan atau bukan atau anak raja juga ia menyamakan dirinya itu? Jikalau ia bukan anak raja itu, mengapakah budi bahasa dan pekertinya dan tingkah lakunya itu sebagai anak raja juga? Maka pada penglihatanku raja Syah Gentar Alam itu gagah-perkasa serta beraninya, lagipun dengan saktinya, maka kedua kanak dapat dialahkannya itu.

Setelah sudah seri baginda itu berpikir yang demikian itu, maka seri baginda keduanya itu pun berangkatlah kembali ke istana diiringkan oleh raja-raja dan menteri hulubalang sida bentara sekaliannya, lalu turun daripada bangun-bangunan. Setelah seri baginda keduanya sampai di bawah, lalu seri baginda keduanya mendapatkan ratanya. Setelah sudah, lalu rata baginda itu pun berjalan menuju istana seri baginda itu. Setelah seri baginda keduanya sampai di istana, lalu berduduk seri baginda keduanya diadap oleh segala raja-raja dan menteri hulubalang sida bentara sekaliannya seraya seri baginda itu berbicara daripada perihal perang.

Maka seri baginda keduanya itu pun heranlah raja Syah Gentar Alam itu lenyap dibawa oleh anak panahnya Hamid Mengindera. Adapun se-

¹ Пропуск слова *baginda*

babnya maka seri baginda keduanya itu menjadi besar heran, karena raja itu raja bangsawan bukan sebarang raja itu dan ia biasa perang dan biasa mengadu kesaktian. Maka pada ketika ini raja itu alah dengan kanak serta kawan-kawannya itu enam orang. Setelah demikian, maka sembah Maharaja Bujangga Indera itu: Wah, kakanda tuan, benar juga bagi kata orang yang begawan itu bukan sebarang begawan, karena begawan itu cucunya Batara Indera dan kuat bertapa. Jangankan begawan itu selang anaknya itu tiada

(142b) terlawan, apa mula begawan itu dan lagi raja itu kemana pula lenyapnya itu? Adapun Mahmud itu kemana pula dicarinya raja itu, maka pada pikir kakanda jika raja itu lenyap, biarlah lenyap, buat apalah dicari? Tambahan ia tiada membawa balatenteranya, hanya kawan-kawannya yang empat orang juga.

HATTA setelah seri baginda keduanya telah berbicara, maka sembah raja Syah Peri: Ya, tuanku, adapun pada pikir patik dan pirasat hati patik Mahmud dan Hamid itu kalau-kalau anak raja juga, maka demikianlah gagahnya dan berani serta dengan kesaktiannya bersama-sama ia keduanya itu demikian pada penglihatan patik. Lagipun patik tahu yang adinda tuanku Maharaja Mengindera Sari yang baginda itu adalah mengasih anakanda raja Mengindera Danta Rupa diserahkan anakanda itu kepada begawan yang di bukit Indera Logam belajar bagi segala ilmu dan bermain-mainkan senjata dan ilmu kesaktian. Kalau-kalau ia salah suatu daripada kedua kanak-kanak itu, melainkan patik tiada boleh mengenali yang mana, karena ia keduanya itu bagi pinang dibelah dua sama serupanya, sama besarnya dan serupa pakaiannya, dan saja ia menyamar-kan dirinya, tetapi keras hati patik yang salah suatu paduka anakanda yang dipertuan itu, tetapi lambat launnya yang dipertuan mendapat khabarnya.

Setelah itu, maka persantapan baginda itu dibawa oleh orang ke hadapan majlis segala raja-raja dan menteri hulubalang sida-sida bentara, maka baginda keduanya itu pun menjamu segala raja-raja menteri hulubalang sekaliannya dengan makan minum dan bersuka-sukaan. Apabila tengah malam itu, maka baginda keduanya itu berhentilah daripada makan minum, maka segala raja-raja dan menteri hulubalang sekaliannya itu bermohon kepada baginda, lalu pulang masing-masing ke rumahnya dan baginda keduanya itu pun masing-masing mendapatkan biliknya, lalu beradu.

SEBERMULA maka tersebutlah Mahmud Mengindera itu, apabila hari itu malam, ia di padang peperangan, karena ia menantikan Hamid Mengindera datang seraya dilihat-lihatnya sampai jauh malam, maka belum juga ia datang dan raja Syah Gentar Alam itu pun lenyap sekali.

Maka Mahmud itu pun berbicaralah kepada segala hulubalang seraya katanya: Hai, saudaraku

(143a) sekalian, marilah kita kembali kepada khemah kita supaya saudaraku sekalian boleh bersenangkan diri saudaraku sekalian. Apa gunanya kita di padang menantikan raja itu dan saudaraku Hamid itu pun tiada kembali lagi.

Setelah itu, maka sekalian hulubalang itu pun himpunkan balatenteranya, lalu berangkatlah Mahmud diiringkan oleh segala hulubalang serta balatenteranya, lalu ia berangkat kembali kepada khemahnya itu. Setelah sampai kepada khemahnya di bawah bangun-bangunan itu, maka kata Mahmud kepada hulubalang sekaliannya itu: Hai, tuan-tuan, hendaklah pada malam ini tuan tambahkan orang berkawal, demikian pesannya saudaraku. Maka biarlah ia berkawal baik-baik, supaya jangan kita mendapat suatu bala dan kecelakaan, karena raja itu sakti dan pandai ilmu halimunan. Maka jangan sekali-kali orang yang berkawal itu alpa dan lalai.

Di dalam ia berbicara dengan segala hulubalang, maka ia kenangkan Hamid Mengindera pergi mencari raja Syah Gentar Alam: Jika masanya ia tiada bertemu dengan raja itu, jikalau ia bertemu dengan dia itu, bagaimana akan halnya saudaraku itu. Maka kehendak hatinya Mahmud itu ia hendak pergi mencari Hamid. Maka Hamid itu sudah berpesan tiada dikasi kesana-sini, melainkan aku disuruh menunggui khemah dan balatenteranya supaya jangan ia itu kesana-kemari, lagipun aku sudah dijadikan penghulu hulubalangnya, dan suatu lagi ia berpikir, jika seri baginda mencari ia itu, biarlah ada, dan keduanya ia sudah berwakil kepada aku daripada perihal kawin. Jikalau aku pergi juga, niscaya aku dikatai oleh seri baginda keduanya: Sampai-sampainya juga orang gunung, dimanalah ia tahu adat orang bangsawan, lagipun seri baginda keduanya ada perjanjiannya tatkala memanahkan cincin.

Apabila ia sudah berpikir sekaliannya seraya berangkat keluar mendapatkan hulubalang yang kawal pada malam ini seraya bertanya: Sudahkah tuan taruh orang kawal itu? Maka sembah hulubalang: Adapun pada malam ini orang berkawal lima puluh balatentera dan dua

(143b) hulubalang. Setelah Mahmud mendengar sembahnya hulubalang, maka sukacitalah ia itu. Setelah demikian, maka persantapan Mahmud itu pun dibawa orang. Maka Mahmud itu pun menjamu sekalian hulubalang-hulubalang dan balatenteranya sekaliannya dengan makan minum itu pada suatu khemah lagi. Maka sekaliannya itu makan minum dan bersuka-sukaan serta dengan tepuk-tariannya. Apabila tengah malam, maka berhentilah Mahmud daripada menjamu segala hulubalang dan balatentera itu. Maka segala hulubalang yang bukan kawalnya itu masing-masing pulang kepada tempatnya.

HATTA adapun seri baginda keduanya itu selamat dengan balatenteranya Hamid itu. Maka tiap-tiap tiga hari sekali seri baginda berkirin kepada khemahnya ia itu beras dan ikan dan daging sapi atau kerbau akan makanannya segala balatenteranya Hamid. Maka daripada rahim dan kurnia seri baginda keduanya itu jadi termasyhurlah nama seri baginda keduanya dipuji oleh segala hulubalang dan balatentera itu dan tiap-tiap setengah bulan seri baginda keduanya beri belanjanya segala hulubalang serta balatentera itu. Maka daripada perihai derma dan kurnia baginda keduanya itu jadi terpeliharalah negeri Anta-Beranta di luar dan di dalam kota itu dan nama seri baginda keduanya itu pun masyhurlah kepada segala alam itu.

ADAPUN ceriteranya Hamid Mengindera berjalan dengan empat kawannya. Setelah keluar daripada pondoknya orang dusun negeri Langkadura dan telah ia mendengar khabarnya yang raja Syah Gentar Alam itu telah kembali ke istananya itu, maka Hamid Mengindera itu pun terlalu sukacita seraya berpikir: Telah selesailah sudah pekerjaan perang itu, seraya berjalan dengan kawan-kawannya sambil senda-guraunya itu di dalam hutan rimba belantara seraya mencari ayam hutan sambil ia menuju jalan ke bukit Indera Logam. Apabila hari malam, maka ia pun bermalam di dalam hutan, dan manakala ia bertemu dengan dusun orang, maka ia bermalamlah pada pondoknya orang dusun itu.

Maka adalah kira-kira tiga hari dan tiga malam Hamid Mengindera berjalan serta kawan-kawannya, maka ia pun sampailah pada kaki bukit itu. Setelah ia sampai kepada kaki bukit itu, maka titah begawan kepada seorang muridnya: Hai, anakku, pergilah kamu mengalu-alukan anakku raja Mengindera Danta Rupa datang dengan empat kawannya.

(144a) Apabila murid itu pun mendengar kata gurunya yang demikian itu, maka murid itu pun heran sekali di dalam pikirnya itu: Bagaimana guruku itu ketahui yang raja Mengindera Danta Rupa datang dengan kawan-kawannya, lalu ia berjalan turun daripada bukit itu.

Setelah bertemu dengan raja Mengindera Danta Rupa, maka murid itu menyembah kepada raja Mengindera Danta Rupa dan berjabat tangan kepada kawan-kawannya itu. Setelah sudah, maka ia pun berkata: Tuan dipersilakan oleh guru hamba naik ke bukit. Setelah demikian, maka raja Mengindera Danta Rupa dengan kawan-kawannya itu pun naik ke bukit itu. Setelah sampai di atas bukit itu, lalu ia mendapatkan gurunya begawan Berma Indera seraya menyembah serta sujud di kaki gurunya. Maka begawan itu pun bertanya: Bagaimana perihai anakku? Maka sembah raja Mengindera Danta Rupa: Ya, tuanku, telah sempurna berkat pengajar tuanku.

Setelah itu, maka begawan itu pun mencium bumbunannya raja Mengindera Danta Rupa serta berkata: Wastu moga-moga selamat sempurna anakku menjadi raja besar turun-temurun datang kepada anak cucu dan cucunya anakku itu. Setelah segala diwastunya itu, maka sembah raja Mengindera Danta Rupa: Adapun hamba datang ini hendaklah hamba bertanya kepada tuanku bagaimana perihalnya raja Syah Gentar Alam, apakah lagi ada kehendaknya berperang dengan hamba keduanya atau tiada? Maka kata begawan: Hai, anakku, telah sentosalah anakku keduanya. Adapun raja itu sekarang ini banyak ia menyesalkan dirinya itu. Pada sangkanya raja itu kamu keduanya ini kanak-kanak, masakah ia berani dengan aku berperang, karena aku raja besar dan balatenteraku itu pun banyak dan kamu serta kawan-kawanmu itu hanya ada dua lapan orang. Adapun tatkala raja Dewa Laksana undur itu, maka raja itu pun hendak undur lagi, tetapi sebabnya ada perkataannya yang terlanjur, maka ia merasa malu. Bukan ia malu kepada anakku keduanya, maka yang raja itu terlalu malu kepada Maharaja Bujangga Indera dan seri Maharaja Marakarma dan lagi sesalnya itu yang balatenteranya itu banyak mati dan luka. Maka daripada sesalnya itu sekarang ini tiada ia mau diadap oleh segala raja-raja dan menteri hulubalangnyanya, hanya ia tinggal di dalam biliknya juga.

Setelah sudah gurunya itu berkata-kata, maka raja Mengindera Danta Rupa itu pun sadarkan ayah

(144b) bundanya hendak ia kembali. Maka ia mengenangkan kakanda Mahmud dan balatenteranya yang tinggal itu. Setelah demikian, maka kata begawan itu: Hai, anakku, mana saudaramu? Maka sembah Hamid atau raja Mengindera Danta Rupa: Ya, tuanku, patik suruh tinggal menunggu khemah dan balatentera itu, supaya jangan ia itu kesana-kemari dan janji hambamu kepada kakanda itu yang dua tiga hari lagi hamba kelak kembali mendapatkan kakanda itu.

Setelah demikian, maka kata begawan itu: Hai, anakku, aku telah berkirin surat kepada paduka ayahanda bunda baginda di negeri Pelinggam Cahaya yang anakku itu adalah di negeri Anta-Beranta memanahkan cincin tuanputeri anaknya Maharaja Bujangga Indera. Maka sebabnya anakku boleh memanahkan cincin itu, maka diseterukan oleh raja Syah Gentar Alam kepada anakku keduanya itu, maka itulah sebabnya maka ayahanda baginda mengirim balatentera serta dengan hulubalangnyanya pergi mendapatkan anakku itu. Setelah itu, maka kata begawan itu: Hai, anakku, jikalau anakku lambat, karena paduka uanda dan mamanda baginda lagi menantikan anakku, karena seri baginda keduanya hendak menyampaikan janjinya kepada anakku itu.

SYAHADAN maka tersebutlah ceriteranya raja Mengindera Danta Rupa yang bernama Hamid Mengindera. Apabila ia telah tiga hari dan tiga malam ada di atas gunung Indera Logam, maka ia bermohon kepada begawan dan berjabat tangan kepada sekalian saudara muridnya, lalu ia berjalan turun dari atas gunung itu seraya menuju jalan ke negeri Anta-Beranta, siang dan malam tiada berhenti, melainkan jika ia makan dan mandi, baharulah ia berhenti. Setelah sudah mandi, lalu ia bermain-main sedikit. Setelah sudah ia kelimanya itu bermain-main, lalu duduk makan. Setelah sudah makan, maka ia kelimanya itu berjalan pula. Maka apabila hari malam, maka kelimanya itu pun berhentilah, lalu beradu di dalam

(145a) hutan. Setelah hari siang, maka kelimanya itu pun berjalan pula.

Setelah dua hari dua malam ia itu kelimanya berjalan, maka ia pun bertemu dengan hulubalang yang dititahkan oleh paduka ayahanda baginda membawa surat kepada seri Maharaja Marakarma di negeri Anta-Beranta. Maka hulubalang itu hendaklah kembali pula ke negeri Pelinggam Cahaya. Maka Hamid itu pun bertanya: Hai, hulubalang, kamu dari mana ini dan suruhannya raja manakah dan apa dititahkan oleh raja kamu ini? Maka sembah hulubalang itu: Adapun hamba ini datang dari negeri Anta-Beranta dititahkan oleh Maharaja Mengindera Sari membawa surat kepada seri Maharaja Marakarma. Maka hamba ini hendak kembali pula ke negeri Pelinggam Cahaya.

Maka Hamid itu bertanya pula: Apakah khabar seri baginda di negeri Pelinggam Cahaya? Maka sembah hulubalang itu: Adapun sebabnya baginda itu berkirim surat kepada seri Maharaja Marakarma, karena ada baginda mendapat khabar yang paduka anakanda baginda itu ada di negeri Anta-Beranta bersama-sama dengan anaknya begawan itu lagi berperang dengan seorang raja besar. Sebabnya yang demikian itu, maka raja kami memberi tahu kepada seri baginda keduanya supaya seri baginda keduanya itu boleh tahu manakala anakanda baginda itu ada suatu kesukaran supaya seri baginda boleh membantukan kepada paduka anakanda baginda itu.

Setelah demikian, maka Hamid bertanya pula kepada hulubalang itu: Bagaimana perihalnya negeri Anta-Beranta? Maka sembah hulubalang itu: Tiada suatu perinya melainkan bersuka-sukaan juga orang-orang di dalam negeri hamba lihat dan hamba mendengar yang seri baginda hendak memulai pekerjaan berjaga-jaga, karena hamba dengar yang seri baginda hendak mengawinkan anak begawan itu. Maka di dalam itu hamba tiada tahu anak begawan atau anak raja kami, sebabnya anak raja kami ada dengan anak begawan.

Demi didengar oleh Hamid perinya begawan itu, maka ia pun terse-nyum. Maka pada pikir Hamid itu: Sebenar-benar hulubalang itu tiada ia kenalkan aku ini. Setelah demikian, maka hulubalang itu menyembah pada Hamid seraya bermohon dan kepada kawan-kawannya Hamid ia berjabat tangan. Setelah sudah, maka hulubalang itu pun naik kudanya,

(145b) lalu berjalanlah hulubalang itu seraya menuju jalan ke negeri Pelinggam Cahaya itu.

HATTA sepeninggalnya hulubalang telah berjalan itu, maka Hamid Mengindera itu pun berjalan lima berkawan masuk hutan terbit hutan rimba belantara. Apabila Hamid dengan kawan-kawannya itu mendapat suatu perhentianya orang-orang berjalan antara negeri Langkadura dan negeri Mahiran Langkapura pada hutannya negeri itu, maka sekonyong-konyong keluar daripada hutan itu adalah kadar lima belas orang ia itulah balatenteranya raja Syah Gentar Alam. Seketika rajanya berperang, maka ia itu lari daripada kawan-kawannya. Adapun orang-orang itu kenalkan Hamid Mengindera dengan kawan-kawannya. Apabila Hamid dengan kawannya itu sampai berbetulan tempat itu, maka orang-orang yang lima belas berkawan itu pun keluar daripada hutan tempatnya ia bersembunyi-kan dirinya datang mendapatkan Hamid Mengindera dengan kawannya.

Maka pada antara ia lima belas orang itu ada seorang menjadi penghulunya. Maka ia itu pun datang kepada Hamid serta kawan-kawannya dan yang lain kawan-kawannya itu datang mengepung pada Hamid serta kawan-kawannya seraya berkata kepada Hamid: Hai, orang gunung, yang terlalu sekali olok-olok hendak menjadi menantunya raja negeri Anta-Beranta dan engkau berani lawan raja kita berperang. Maka sekarang inilah aku dapat engkau kelimanya. Apa katamu sekarang ini, engkau hendak hidup atau hendak mati? Jika engkau kelimanya hendak hidup, maka sembah engkau kelimanya pada kakiku dan mari kasi barang-barangmu dan senjata mu sekalian supaya engkau kelimanya aku ampuni dan aku lepaskan diku, karena engkau kelimanya telah di dalam tanganku. Kemana pula engkau hendak melarikan nyawamu itu? Adapun tempat ini engkau tiada boleh banyak bicara, melainkan ada yang ada kepadamu sekalian berikan kepada aku dengan segera. Jika tiada engkau berikan dengan sekarang juga, maka matilah engkau kelimanya itu, aku bunuh dengan sekarang juga dan beberapa gagahmu dan perkasamu kelimanya, maka aku ini banyak temanku ini.

Demi Hamid Mengindera mendengar kata-katanya orang-orang itu,

(146a) maka Hamid Mengindera dengan kawan-kawannya itu pun gelak-gelak seraya katanya: Sekarang ini apa engkau mau? Jika engkau lapar, makanlah segala daun-daun dan umbut-umbut kayu seperti aku

kelimanya. Apabila aku kelimanya lapar itu, maka aku kelimanya makanlah segala daun-daun kayu dan umbut-umbut yang muda. Maka kata orang itu: Aku sekalian ini tiada biasa dan bisa makan yang begitu rupa, karena aku sekaliannya itu orang negeri, tiada seperti engkau kelimanya itu. Asal-usulmu itu orang gunung, pastilah bisa dan biasa makan yang demikian itu dan makan segala rumput-rumput. Jika engkau hendak makan yang terlebih baik daripada itu, dimana pula engkau kelimanya mendapat makanan di gunung? Adapun aku sekaliannya ini hidup aku di dalam negeri, maka aku biasa¹ dan biasa makan yang sedap-sedap itu. Maka engkau kelimanya adalah hidupmu itu seperti kerbau, sapi dan menjanggan. Maka makananmu itu segala daun-daun kayu dan rumput-rumput.

Demi Hamid mendengar katanya orang-orang itu, maka ia pun berkata: Jika engkau sekaliannya tiada biasa makan segala daun, maka pergilah engkau mencuri pada kebunnya orang-orang dusun itu, ada pisang, ada ubi keladi, ada talas. Jika engkau dapat, maka gegareslah engkau sampai engkau berberak-berak. Apakah engkau mau kepada aku kelimanya ini? Maka ia pun berkata: Aku mau barang-barangmu dan senjatamu. Maka kata Hamid: Barang-barang aku kelimanya engkau tiada boleh dapat makan. Jika aku berberak dengan kawan-kawanku ketika ia masih panas, itulah sebab sekali engkau sekaliannya makan, maka kenyanglah perutmu sekaliannya ini. Karena engkau sekalian ini penglari dari peperangan, maka engkau sekaliannya tiada boleh kembali ke rumahimu dan bertemu anak isterimu. Jika engkau kembali ke negerimu, niscaya rajamu penggal batang lehermu sekalian, melainkan engkau sekaliannya ini menjadi monyet hutan seumurmu dan hidupmu itu, karena adatnya raja-raja itu apabila balatenteranya itu lari daripada peperangan, maka hukumannya itu ditembak pada dahinya atau dicaracarak² dengan empat ekor

(146b) kuda.

Setelah ia mendengar katanya baginda itu, maka ia berkata: Jangan banyak bicaramu, segeralah kasih barang-barangmu itu dan jangan engkau bikin takut. Jika engkau tiada segera berikan barang-barangmu dan senjatamu kepada³, maka matilah engkau dengan kawan-kawanmu itu, seraya dihunus kerisnya sekaliannya itu. Apabila dilihat oleh Hamid dengan kawan-kawannya tingkah lakunya orang-orang itu, maka Hamid itu pun berkata: Hai, monyet hutan, jangan engkau sekaliannya itu olok-

¹ bisa

² چاراک — по смыслу следует сарик

³ Пропуск слова (aku?).

olok kepada aku, selang rajamu dengan beberapa banyak hulubalangnya serta balatenteranya itu beratus-ratus tiada akan menang, apa pula engkau dengan lima belas kawanmu? Tetapi aku ini tiada takbur kepadamu, jikalau benarlah engkau hendak matikan aku kelimanya, maka baiklah engkau pulang dahulu bertemu anak isterimu dan aku menantikan engkau disini. Jika engkau telah bertemu, maka baharulah boleh kita bermain-main pada tempat ini. Janganlah engkau waswas, tiadalah aku mungkirkan janji. Jika tiada bertemu dengan anak isterimu dahulu, niscaya engkau menyesal.

Maka kata orang itu: Manakala aku pergi, niscaya engkau kelimanya itu lari, dimana pula aku mencari engkau kelimanya? Maka kata Hamid: Jika benarlah engkau hendak barang-barangku dan senjata aku kelimanya ini, maka engkau undur dahulu barang tiga tapak, nantilah aku keluarkan pakaianku dan senjataku kelimanya ini. Setelah demikian, maka orang-orang itu pun undur kira-kira tiga tapak. Maka Hamid itu mengambil suatu anak panahnya, lalu dipasang pada busurnya seraya dipanahnya penghulu orang-orang itu. Maka kenal pada dadanya, lalu terus ke belakangnya, maka ia pun robohlah.

Apabila dilihat oleh kawan-kawannya yang empat belas orang, maka ia pun hendak mengamok. Setelah dilihat oleh Hamid yang orang-orang itu hendak mengamok, maka ia pun segeralah mengeluarkan suatu anak panahnya yang sakti, maka dipanahnya orang-orang itu. Maka seketika itu juga anak panah itu menjadi seekor naga terlalu besar dengan panjangnya dan ternganga mulutnya naga itu, lalu dililitnya orang-orang yang empat belas sekaliannya itu dari batang lehernya sampai pada kakinya orang-orang itu.

Setelah dilihat oleh Hamid

(147a) yang orang-orang itu telah terlilit oleh naga itu, maka kata Hamid kepada kawannya itu: Ikat orang-orang itu. Maka kawannya Hamid itu pun segeralah mengambil rotan hutan dan oyot-oyot di dalam hutan, lalu diikatnya orang-orang itu. Setelah sudah diikatnya, maka naga itu pun menjadi anak panah pula. Maka Hamid itu pun mengambil anak panahnya seraya ditaruh kepada tempatnya pula. Setelah demikian, maka Hamid itu pun berangkat dengan kawan-kawannya, lalu berjalan pula dengan kawan-kawannya serta orang yang empat belas yang telah terikat itu seraya menuju negeri Anta-Beranta. Demikianlah ceriteranya oleh sahibu'lhikayat. Wallahua'lam bissawab.

**ПОВЕСТЬ
О МАХАРАДЖЕ МАРАКАРМЕ**
Перевод

Вот история махараджи Маракармы¹. Уже три месяца прошло л 2а с тех пор, как государь женился на принцессе Чахайе Хайрани по возвращении из страны Мерчу Индра в свою страну, называемую Кемала Хикмат. И вот понесла государыня Чахайя Хайрани, и был срок ее беременности один месяц. Дошла эта весть до раджей¹, министров² и витязей³. Как узнали те, что государыня, супруга государя, беременна, приказали они своим женам навестить бывшую в тягости государыню. Тут все знатные дамы, жены министров, витязей, глашатаев⁴ и придворных⁵ собрали всевозможные лакомства, чтобы преподнести их государыне.

И в добрый час поутру все эти знатные дамы, жены министров, витязей, глашатаев и придворных понесли свои лакомства и гостинцы: кишмиш, виноград, [...] и манго, дуку и дурианы, а также всякие другие плоды и кушанья. Вот что принесли знатные дамы, жены министров, витязей, глашатаев и придворных своей государыне. Когда все они прибыли ко дворцу⁶ государя, то прислужницы⁷, нянюшки и кормилицы государыни отправились в тронный зал⁸ доложить ей об этом.

Узнав от нянюшек и кормилиц, что прибыли знатные дамы и жены министров и витязей, чтобы предстать перед ней, государыня тотчас же вышла в приемный зал⁹ и села на золотой трон, украшенный драгоценными камнями и увешанный жемчужинами. Усевшись, молвила государыня [...]: «Пусть две нянюшки и четыре прислужницы // пригласят знатных дам войти». Тут две нянюшки л 2б и четыре прислужницы, красивые собой и наряженные в золотые одежды, украшенные самоцветами, вышли из дворца. Встретив

¹ Перевод титульного листа не дан в связи с плохим состоянием рукописи. Возможный перевод читаемых слов см. в Предисловии.

^{II} Дефект рукописи.

знатных дам, жен министров, витязей, глашатаев и придворных, нянюшки и прислужницы поклонились¹⁰ со словами: «О достойные и высокородные дамы, государыня просит вас пожаловать во дворец». Тут дамы направились в тронный зал.

Увидев пришедших к ней дам, государыня тотчас же встала со своего трона и вышла им навстречу. Молвила государыня: «О госпожи мои, прошу вас, заходите», — и знатные дамы приблизились к ней с поклоном. Говорит им тогда государыня: «Садитесь, госпожи мои». Поклонились ей знатные дамы, государыня же поднялась к своему трону и села. Вслед за нею и знатные дамы, поклонившись, расселись по золотым стульям. Тут прислужницы принесли всевозможные сосуды для бетеля¹¹: золотой сосуд, украшенный разноцветными камнями и сосуд из медно-золотого сплава — и поставили их перед знатными дамами. Молвила государыня: «О госпожи мои, отведайте бетеля». При этом сама она взяла бетель из золотого сосуда, а знатные дамы взяли бетель из серебряного сосуда и сосуда, изготовленного из медно-золотого сплава.

Отведав бетеля, знатные дамы, жены министров, витязей и придворных поклонились государыне. Говорит тут государыня: «О госпожи мои, что же вам угодно?» Говорят они все с поклоном: «Мы пришли к тебе, госпожа, преподнести эти скромные подарки: кажется нам, что у тебя появился [...] // безоар¹², так что не угодно ли тебе будет отведать наших угощений?» Услышав это, государыня поклонилась знатым дамам и молвила: «Почему вы так говорите? Сердечно благодарю вас за ваши подарки».

Тут прислужницы поставили все подношения у ног государыни, и молвила она: «Отнесите эти дары в мои покои». Затем государыня, окруженная знатыми дамами, женами министров, витязей, глашатаев и придворных, завела с ними шутливую беседу; весело смеялись государыня и знатные дамы. И пока она сидела в окружении знатных дам, прислужницы подносили им угощения и прохладительные напитки. Затем молвила государыня: «Омойте руки, госпожи мои, и мы отведаем этих скромных кушаний». Поклонились государыне знатные дамы, жены министров и витязей и отдавали кушаний. Угостившись, они отдавали напитков.

А махараджа Маракарма тем временем принялся потчевать своих раджей, министров, витязей, глашатаев и придворных в приемном зале дворца, наслаждаясь игрой оркестра. Когда раджи, министры и витязи захмелели, государь закончил пиршество, государы-

ня же завершила свою трапезу в кругу знатных дам. Затем государыня, знатные дамы, жены министров, витязей и богатых людей¹³ отведали бетеля, а немного погодя дамы испросили разрешения удалиться по домам, да и раджи, министры, витязи, глашатаи и придворные недолго еще находились у государя. [Попрощавшись] с ним, все они отправились по домам.

После их ухода государь пошел в покои к супруге. Он // сел рядом с государыней и завел с ней приятную беседу. Тут государыня рассказала супругу, что жены раджей, министров и витязей принесли ей всевозможные подношения: плоды и всяческие лакомства, а затем прислужницы поставили все это перед государем. Улыбнулся государь и молвил: «Унесите эти дары, ведь не мне принесли их знатные дамы». Унесли прислужницы угощения во внутренние покои. Затем государь с супругой удалились в спальню и легли почитать. Вставши утром, раджа отправился в приемный зал к своим раджам, витязям, министрам, придворным и двум телохранителям, ожидавшим его, как это бывало обычно. л 36

Еще некоторое время длилась беременность государыни, и вот пришел урочный месяц и день и час, когда ярким светом сияла на небе полная луна. Подул с севера влажный ветер, и все цветы, распустившиеся в саду раджи, стали благоухать, наполнив своим ароматом дворец государя и все вокруг, как будто принесли благовония. Птицы перепархивали с места на место, подобно веселящимся людям, а жужжание шмелей над цветами своим нежным звуком было сравнимо с песнями, слагаемыми в честь государыни.

И произвела тут государыня на свет дочку сияющей красоты — тело ее было кремово-белым¹⁴, лицом девочка походила на отца, а ее пышные волосы напоминали распустившуюся шапку цветов¹⁵. Новорожденную дочь раджи приняли в свои руки четыре нянюшки: две из них были дочерьми министров, а две — дочерьми витязей. Кормить же грудью дочь раджи стала жена одного из вассалов государя. Муж этой женщины был убит в сражении между махараджей Маракармой и махараджей Индрой Девой¹⁶. В ту пору жена его была на пятом месяце беременности. Спустя еще четыре месяца, // уже потерявши мужа, она произвела на свет сына. Ее-то л 4а и взяли кормилицей для дочери государя.

Когда нянюшки уже омыли дочь государя, отец взял ее себе на руки. Сказал он тут супруге, а также всем знатным дамам, женам министров и витязей: «О госпожи мои, нарекаю я дочь — принцесса Ратна Лела Менгерна Сари¹⁷». Дав дочери имя, государь

сказал: «Вам четверем, о нянюшки, доверяю я свое дитя, берегите же ее».

Сказав это, государь направился в приемный зал к своим раджам, витязям, министрам и двум телохранителям. Затем повелел он казначею¹⁸ взять из казны дирхемов, и серебра, и медных дуитов. Когда все принесли, как велел раджа, приказал он первому министру: «О министр, распредели-ка все это: золото раздай раджам, придворным и министрам, а медь — беднякам, нищим, святым отшельникам-бегаванам и брахманам». Все же нянюшки, заботящиеся о дочери государя, получили от него в дар золотые одежды, украшенные самоцветами, а также серебряные и золотые монеты, ибо думал он: «Если я не буду щедр с нянюшками моей дочери, они плохо будут присматривать за ней». И думал еще раджа: «В прежние времена моим отцу с матерью дважды случалось царствовать и справедливо и милосердно править своим народом. И все же по воле Всевышнего Аллаха приходилось им терять и власть, и богатство: вначале отец лишился престола из-за проклятия Батары Индры¹⁹, во второй же раз — из-за происков махараджи Индры Девы. Так что мне теперь не следует скупиться с себе подобными [...] — ведь хозяин всего моего достояния не я, а Аллах, и [мир?] // сей — сокровищница Аллаха, я же подобен казначею, собравшему богатства этого мира. Когда случается [...], я буду щедр со своими подданными, ибо на то есть соизволение Всевышнего».

л 46

Подумав так, государь одарил всех своих подданных до единого — великих и малых, бедных и неимущих. Щедрыми были дары государя, и прославился он среди раджей в дальних странах, народ же денно и нощно прославлял его. Одарив народ, государь воссел на свой трон, украшенный драгоценными камнями и увешанный жемчужинами, в окружении раджей, витязей, министров и двух телохранителей. Вскоре принесли слуги государю и его свите яства. Принялся государь угощать раджей, министров, витязей и обоих телохранителей яствами и напитками, музыканты же услаждали их слух нежной и звучной игрой на всевозможных инструментах. А государыня угощала знатных дам, жен министров и богатых людей яствами и напитками, предаваясь веселью у себя в тронном зале.

Целый день и целую ночь государь с супругой потчевали гостей и не стихали звуки музыки. Когда же истекли сутки, прекратилось

пиршество, и все раджи, министры и знатные дамы разошлись по своим домам.

Государь и супруга его растили свою дочь, принцессу Ратну Леду Менгерну Сари, как полагается по обычаям великих раджей. По прошествии суток со дня рождения дочери сказал государь первому министру: «О первый министр, вели одному из придворных составить для меня четыре письма, ибо я хочу сообщить свою новость моим родителям в стране Пуспа Сари, тестю и теще в стране Мерчу Индра, зятю и сестре в стране Пелингам Чахайя, а также моему шурину в стране // Анта-Беранта²⁰».

л 5а

Поклонился первый министр государю и отправился сообщить приказ государя глашатаю. Тотчас же тот сочинил такие письма и вручил первому министру, а тот понес их государю. Представ перед раджей, он сказал с поклоном: «Будь славен, господин мой! Письма для тебя уже готовы». Молвил государь: «О глашатай, прочти мне вслух что там написано». Поклонился глашатай государю и прочел письмо, которое гласило: «Махараджа Маракарма, сын ваш, по милости Всевышнего Аллаха восседающий на славном и великом престоле страны Кемала Хикмат, а также его супруга Чахайя Хайрани шлют почтительный поклон своим высокочтимым родителям, по воле Всевышнего Аллаха восседающим на славном и великом престоле страны Пуспа Сари. Письмо это я почтительно шлю вам вместо того, чтобы приехать самому к своим царственным родителям, и сообщаю, что у нас с супругой в нынешнее полнолуние родилась дочь. И дочь ваша, Чахайя Хайрани, и внучка находятся в добром здравии. Такое же письмо я шлю моим тестю и теще в страну Мерчу Индра».

Когда глашатай завершил чтение, молвил государь: «Прикажи своим витязям отвезти эти письма моему отцу, махарадже Индре Ангкасе в страну Пуспа Сари и тестю, махарадже Малаю Кисне, в страну Мерчу Индра, а также зятю моему махарадже Менгиндре Сари в страну Пелингам Чахайя, а вот это письмо — шурина моему Буджангге Индре». Выслушав приказ государя, глашатай поклонился ему, пошел // к двум витязям и сказал им: «О витязи, отвезите это письмо махарадже Индре Ангкасе, это — махарадже Менгиндре Сари, это — махарадже Буджангге Индре, а это — махарадже Малаю Кисне». Когда глашатай отдал эти письма, он пошел доложить об этом государю. Витязи же, получив письма, тотчас же отправились к своим коням; вскочивши в седла, прищепорили их, и каждый тронулся в путь в назначенном ему направлении.

т 5б

Государь же, отдав приказание глашатаю, направился к супруге своей и к дочери принцессе Ратне Леле Менгерне Сари, обнял и поцеловал дочку и стал играть с ней. И так каждый день, после аудиенции с придворными, государь отправлялся к своей супруге-государыне. С тех пор как раджа стал отцом, страна Кемала Хикмат стала процветать, и много купцов стали прибывать туда. Множество великолепных товаров привозили в страну купцы, в изобилии и дешево продавались там всяческие яства и благовония. Так рассказывается в этой повести. Один лишь Аллах знает истину²¹.

Вот история махараджи Пуспы Индры в стране Пелингтам Чахайя. Когда сын его раджа Менгиндра Сари с женой вернулись от махараджи Маракармы из страны Кемала Хикмат, махараджа Пуспа Индра возвел его на престол. При этом государственные жезл, знамя, меч и перстень с государственной печатью²² были возложены на золотой поднос, покрытый шелковым каином, и вручены первому министру, который в сопровождении раджи — предводителя витязей и двух витязей с пятнадцатью вооруженными воинами отправился из города в сад Мендам Берахи²³, где и передал все это сыну государя махарадже Менгиндре Сари. А махараджа Менгиндра Сари обычно проводил месяц в городе, а месяц в этом саду.

Л ба Миновало примерно три месяца с тех пор, как махараджа Менгиндра Сари стал раджей, сменив отца на троне, и вот супруга государя // принцесса Майанг Менгурей произвела на свет очень красивого мальчика. Когда было совершено его омовение, государь взял сына на руки и нарек его раджа Менгиндра Данта Рупа²⁴. Государь с женой заботились о сыне, как полагается по обычаям больших раджей. Двоих сыновей министров и двоих сыновей витязей государь взял в товарищи своему сыну.

Однажды махараджа Менгиндра Сари восседал на троне в присутствии раджей, мангкубуми, министров, витязей, глашатаев и придворных. И сказал тут государь: «Эй, первый министр, вспомнилось мне, что я оставил в небрежении своего старшего брата махараджу Маракарму, не известив ни его, ни отца с матерью о том, что у меня родился сын».

Поклонился тут первый министр: «Не беспокойся, государь, можешь сообщить эту весть сейчас, я готов тотчас же отдать распоряжение своему витязю». Не мешкая, первый министр приказал одному из глашатаев сочинить два письма, в которых махараджа

Менгиндра Сари почтительно сообщал отцу Индре Ангкасе и матери своей, а также старшему брату с супругой, живущим в стране Кемала Хикмат, о том, что в этом месяце жена его принцесса Майанг Менгурей произвела на свет мальчика. Как только первый министр отдал глашатаю приказ сочинить письмо, пред ним предстал страж дворцовых ворот и сообщил, что у ворот дожидается какой-то витязь, который говорит, что послан махараджей Маракармой и привез письмо от него. Услышав слова стража ворот, первый министр молвил: «О страж, зови его сюда». Поклонился страж ворот и вышел. Увидев витязя, он сказал ему: «Первый министр просит тебя войти, ибо государь сейчас находится в приемном зале». // Вошел витязь во дворец.

л 66

По прибытии его в приемный зал говорит ему первый министр: «О витязь, что за вести ты привез?» Поклонился витязь и передал ему письмо для махараджи Менгиндры Сари. Позвал государь глашатая и велел: «О глашатай, прочти это письмо». Поклонился государю глашатай, взял у него из рук письмо и прочел следующее: «В первых строках восславим Аллаха Всевышнего. Привет тебе, младший брат²⁵, поклон и уважение. Это письмо от махараджи Маракармы отцу — государю махарадже Пуспе Индре и младшему брату махарадже Менгиндре Сари, правящему в стране Пелингтам Чахайя. Сим извещаю отца и мать, а также младшего брата с супругой, что жена моя, принцесса Чахайя Хайрани в этом месяце родила девочку. Принцесса Чахайя Хайрани и дочка пребывают в добром здравии и благополучии. Дочь свою я назвал принцесса Ратна Лела Менгерна Сари».

Когда письмо это было прочитано, глашатай передал его государю. Приказал махараджа Менгиндра Сари одарить витязя сменой одежды²⁶ и велел первому министру: «Угостите этого витязя». Когда первый министр попотчевал витязя, тот с поклоном испросил у государя с государыней разрешения удалиться. Когда витязь махараджи Маракармы удалился, махараджа Менгиндра Сари отдал свое письмо первому министру и молвил: «Эй, первый министр, прикажи-ка одному из витязей отвезти мое письмо махарадже Маракарме». Поклонились тут оба витязя государю, сели на своих коней и тронулись в путь. День и ночь ехали они не останавливаясь, пока не достигли стран Кемала Хикмат и Пуспа Сари. Так рассказывает владелец этой истории²⁷.

А вот что приключилось с витязем, которого молодой государь послал отвезти письмо махарадже Буджангте Индре в страну Анта-
л 7а Беранта. Прибыв туда, он вошел в город и отправился прямо во дворец государя. // Когда подошел он ко дворцу, страж ворот обратился к нему со словами: «О господин, что за весть ты принес?» Говорит витязь: «Махараджа Маракарма приказал мне отвезти письмо махарадже Буджангте Индре». Пошел страж ворот к первому министру. Молвил первый министр: «О страж, зачем ты пришел ко мне?» Поклонился страж ворот: «Я пришел сообщить, что прибыл витязь от махараджи Маракармы и принес государю письмо». Молвил первый министр: «Пусть он войдет». Поклонился страж ворот, вышел и сказал: «О господин, тебя просит пожаловать первый министр».

Привязал витязь своего коня и вошел во дворец. Увидев первого министра, он поклонился и передал ему письмо государя, а первый министр отнес это письмо радже. Молвил государь: «О глашатай, прочти это письмо». Поклонился глашатай государю и прочел ему письмо. Помолчал тут государь, склонив голову в раздумье, ни слова не проронил. Затем молвил он: «О первый министр, вели этому витязю подождать хотя бы два-три дня». Передал первый министр витязю слова государя. Сказал затем раджа первому министру: «О первый министр, прикажи, чтобы этому витязю предоставили кров, накормили и напоили его». Сказав так, государь отправился к себе в спальные покои. На следующий день первый министр пребывал в ожидании выхода государя из его покоев вплоть до полудня, но когда тот появился, первый министр был очень удивлен. Он хотел было сам отправиться в покои к радже, да побоялся его гнева и проследовал в приемный зал со всеми раджами, министрами, витязями и глашатаями.

Когда государь накануне вечером собирался отправляться в свои покои, уже тихо было во дворце; остался с ним один только мангкубуми, и сказал ему государь: «О мангкубуми, поручаю твоим
л 76 заботам мою жену и придворных, и всю мою страну, ибо // я собираюсь покинуть их». Поклонился мангкубуми: «О господин, владыка вселенной, куда же ты собрался?» Молвил государь: «Я хочу уехать ненадолго, чтобы вести жизнь отшельника²⁸». Сказав это, государь направился в свои покои.

И на следующий день, когда первый министр сообщил, что государь не вышел к своим придворным, вспомнил мангкубуми вчерашний наказ раджи и тотчас же направился к государыне сооб-

щить, что государь уехал вести жизнь отшельника: «И поручил государь моим заботам вас, госпожа, и всех обитателей дворца и страны. И как же теперь быть нам с витязем махараджи Маракармы, которому государь велел обождать и сказать, что напишет ответное письмо для махараджи Маракармы?» Молвила тут принцесса — супруга раджи: «Это дело нетрудное, только где же письмо моего старшего брата?» Тут мангкубуми принес письмо государыне.

Как увидела принцесса Нила Чахайя письмо своего старшего брата, полились у нее слезы, ибо вспомнила она доброту брата и его супруги. Когда осталась она без отца — махараджи Индры Девы, — махараджа Маракарма с женой приняли ее как родную дочь, неустанно осыпая лаской и любовью. Вспомнилось ей и то, как махараджа Маракарма выдал ее замуж за своего младшего брата махараджу Буджанггу Индру и сколько усилий потратили они с женой на устройство свадьбы.

Говорит тут принцесса Нила Чахайя мангкубуми: «О мангкубуми, прочти мне письмо старшего брата, ибо я хочу узнать, как проживают они с супругой». Прочел тут мангкубуми письмо принцессе Ниле Чахайе. Узнав из письма, что государыня Чахайя Хайрани родила девочку, залилась слезами принцесса Нила Чахайя и молвила: «О дядюшка напиши от меня ответное письмо // старшему брату и скажи в нем, что супруг мой раджа Буджангга Индра уже три дня как отбыл вести жизнь отшельника на горе Берджентера²⁹, потому что еще до своей женитьбы он предавался там забавам³⁰ вместе с сыновьями раджей из семи стран [...]. И еще напиши, что я хотела бы приехать повидать свою старшую сестру — государыню и дочь ее принцессу Ратну Лелу Менгерну Сари».

л 8а

Тут приказал мангкубуми глашатаю сочинить такое письмо. Написав письмо, глашатай отдал его мангкубуми, тот же отнес его принцессе Ниле Чахайе. Молвила принцесса: «О дядюшка, прочти это письмо, а я послушаю». Прочел тут мангкубуми письмо, которое гласило: «Поклон и уважение свое шлет принцесса Нила, жена махараджи Буджангги Индры, правящего в стране Анта-Беранта по воле Всевышнего Аллаха, своему благородному, мудрому и щедрому старшему брату, махарадже Маракарме и его супруге. Из письма полученного от царственного старшего брата я узнала, что у государыни-сестрицы появился царственный безоар³¹. Тысячекратно благодарю Всевышнего за то, что все у вас благополучно и жизнь наполнена счастьем. Однако, к сожалению, государь, суп-

руг мой, три дня назад уехал, чтобы вести жизнь отшельника на горе Берджентера. Теперь же, если будет на то соизволение ваше, мне хотелось бы приехать и повидать свою старшую сестру — государыню. Хочу я приехать к вам, во-первых, потому, что стосковалась по вам обоим, а во-вторых, потому, что хочу увидеть дочь вашу, принцессу Ратну Лелу Менгерну Сари; в-третьих же, у самой меня нет отца с матерью и братьев и, в-четвертых, хочется мне утешиться в грусти моей, побыв с вами. Если вы дадите на это свое согласие, то через десять дней я // тронусь в путь из страны Анта-Беранта в гости к вам и вашей дочери принцессе Ратне Леле Менгерне Сари».

л. 86

Когда мангкубуми прочел письмо, молвила принцесса: «Эй, дядюшка, запечатай-ка это письмо». Когда мангкубуми запечатал письмо, молвила принцесса Нила Чахайя: «О дядюшка-мангкубуми, прикажи своему витязю отвезти это письмо, пусть он отправляется вместе с витязем моего старшего брата-раджи». Приказала затем государыня накормить и напоить как следует обоих витязей. Затем оба они отправились к своим коням; усевшись верхом, прищипорили их и направились в страну Кемала Хикмат.

Когда оба витязя тронулись в путь, принцесса велела нянюшкам и кормилицам: «Эй, нянюшки, приготовьте-ка мне смену одежды, а также одежды для племянницы моей принцессы Ратны Лелы Менгерны Сари». Все же одежды для юной принцессы были из чистого золота и украшены великолепными самоцветами, как положено наряжать детей великих раджей. Государыня приказала сшить такие одежды, которые понравились бы дочке ее старшего брата, а также сделать игрушки из золота, украшенные самоцветами, такие, чтобы они пришлись по душе девочке — принцессе Ратне Леле Менгерне Сари. Диковинны были эти великолепные игрушки, ибо принцесса Нила Чахайя была хорошо знакома со всеми играми и забавами джиннов, пери, духов и дэвов³², и все эти игрушки, куклы и украшения были сделаны из разноцветных тканей: хатифы, девангги, бархата, шелка, потому что мать принцессы, когда еще была жива, научила дочь всему этому.

л. 9а

Когда все наряды и игрушки // были готовы, их сложили в ларец. Затем принцесса велела позвать золотых дел мастеров. Прибыло их к ней двадцать человек. Приказала тогда принцесса Нила Чахайя выдать им несколько кати золота, медно-золотого сплава и серебра и несколько гантангов драгоценных камней: бриллиантов, опалов, рубинов, желтых и синих самоцветов, а также изумру-

дов, и повелела она сделать золотого павлина с изумрудными перьями, чтобы глаза его были из рубинов, крылья — из желтых самоцветов, клюв — из мрамора, зубы — из невороненной стали. И велела она еще изготовить дерево, чтобы ветки его были из медно-золотого сплава, цветы — из желтых самоцветов, листья — из изумрудов, плоды — из бриллиантов; велела сделать птиц для этого дерева: красного попугая нури, какаду, длиннохвостого попугая, лесного голубя, а также приказала принцесса смастерить дома и маленькие дворцы, и лошадей, и повозки — и все из золота, медно-золотого сплава, серебра и драгоценных камней. И повелела принцесса всем золотых и алмазных дел мастерам, чтобы в семь дней все это было готово, ибо через десять дней она собиралась отбыть к махарадже Маракарме. Поклонились тут ей золотых дел мастера и разошлись по домам.

Как ушли они, молвила принцесса: «О дядюшка мангкубуми, через десять дней собери мне свиту: раджу — предводителя витязей, двух витязей, двух министров, пятьдесят воинов, и мою карету, повозку для моих нянюшек и кормилиц и две повозки для моих вещей и съестных припасов». Дав такой наказ мангкубуми, принцесса вернулась в свой тронный зал.

По прошествии семи дней и семи ночей прибыли золотых дел мастера и принесли с собой все наряды и игрушки, заказанные им принцессой, // и все это [...] исполнено золотых дел мастерами. Увидев изготовленные ими красивые изделия, изумилась принцесса. Затем приказала она мангкубуми принести из казны несколько тысяч дирхемов, чтобы расплатиться с золотых дел мастерами. Поклонились затем мастера принцессе и испросили разрешения удалиться. Когда все они разошлись, принцесса сама спрятала все эти вещи.

л. 96

Прошло девять дней, и вот на рассвете, когда звезды еще не погасли и дикие звери еще не рыскали в поисках добычи³³, вдруг загремели большие барабаны, и все обитатели дворца, раджи, министры, витязи и воины проснулись и начали собираться, одеваться, надевать оружие, и вскоре все были готовы. Карета принцессы, повозка ее нянюшек и кормилиц и повозка с подарками тоже стояли наготове. Карета же принцессы была отделана слоновой костью и медно-золотым сплавом, дверцы ее были из стекла, и десять вороных коней в пополах красного бархата, расшитых чистым золотом и самоцветами, были запряжены в повозку принцессы Нилы Чахайи.

Когда все было готово, мангкубуми пришел доложить об этом принцессе. Услышав, что все готово, принцесса приказала нести все подарки и съестные припасы и лакомства и складывать их в сундуки. Когда все было собрано, говорит принцесса мангкубуми: «О дядюшка, я уезжаю и поручаю твоим заботам и страну Анта-Беранта, и дворец, и казну, и весь народ. Если трудно будет народу — помоги, а если сам не сможешь — пошли письмо моему старшему брату, ибо я отправляюсь в гости к нему с супругой и к их дочери принцессе Ратне Леле Менгерне Сари в страну Кемала Хикмат».

л. 10а Тут принцесса // поклонилась первому министру и женам [мангку]буми, [бу]пати, [...] министров, витязей, придворных и глашатаев. Затем принцесса пошла к своей карете и села в нее, а все прислужницы сели в свои повозки. Когда уселась принцесса, то один раджа, один министр и один витязь с обнаженными мечами встали справа от кареты принцессы; два витязя и шесть верховых воинов, вооруженных копьями, встали перед ее каретой, и еще двадцать четыре верховых воина с обнаженными мечами двинулись следом за служанками и теми, кто нес поклажу. Сорок желтых с бахромой зонтиков³⁴, расшитых нитями жемчуга, алмазами и рубинами, были раскрыты над процессией, а на головном уборе принцессы дрожали самоцветы. Великолепны были эти зонтики, и много людей собралось посмотреть на отъезд принцессы в страну Кемала Хикмат. Здесь обрывается рассказ о принцессе Ниле Чахайе и о том, как ехала она и день и ночь. Один лишь Аллах знает истину.

Расскажем о двух витязях, которым махараджа Маракарма велел отвезти письма. Одному из них приказал государь ехать в страну Мерчу Индра к махарадже Малаю Кисне, а другому в страну Пуспа Сари к отцу махарадже Индре Ангкасе и матери государя. Прибыв к месту своего назначения, первый из витязей вошел в город и проследовал ко дворцу. Когда очутился он перед воротами дворца, страж ворот отправился доложить об этом государю Малаю Кисне и сказал ему с поклоном: «О господин, некий витязь прибыл от твоего сына махараджи Маракармы и привез письмо».

л. 10б Выслушав стража ворот, молвил государь: «Пусть этот витязь войдет». Тут страж ворот передал витязю приказ войти. Войдя, витязь поклонился // государю Малаю Кисне и передал ему письмо. Государь же отдал письмо глашатаю и приказал: «Прочти его». Услышав, что в письме сына их, махараджи Маракармы, сообщает-

ся о том, что государыня Чахайя Хайрани произвела на свет дочь, которую назвали принцессой Ратной Лелой Менгерной Сари, государь с супругой возрадовались рождению внучки. Молвил тут государь первому министру: «Вели собирать витязей и войско, ибо оба мы собираемся поехать в страну Кемала Хикмат». Жена же государя тем временем повелела служанкам готовить съестные припасы и смену одежды для государя с супругой.

Когда все было собрано, служанки доложили об этом государыне. Первый же министр, приказав созывать людей и готовить карету для государя с государыней и повозки для поклажи, также доложил об этом государю. Говорит государь: «О министр, пусть того витязя, что прислал мой сын, накормят, напоят и дадут ему десять дирхемов серебра». Приказал так государь, и первый министр исполнил, как ему было велено. Затем государь вернулся во внутренние покои дворца, ибо уже наступил вечер, и все его вассалы, министры и витязи разошлись по домам.

На следующий день с утра загремели барабаны. Проснулись обитатели дворца, проснулись государь с супругой, проснулись и раджи, министры и витязи, и стали готовить свое снаряжение; воины же взяли оружие и надели доспехи. Карета государя и повозки наготове стояли у дворца. Раджи, министры и витязи, сопровождающие государя, собрались в приемном зале, а пятьдесят верховых воинов выстроились с обнаженными мечами перед дворцом, ожидая выхода государя с супругой.

// Когда все было готово, первый министр пошел доложить об этом государю. Спрашивает государь: «А сколько человек будут сопровождать меня?» Поклонился первый министр: «Тебя, государь, сопровождает раджа-предводитель витязей и два верных министра, и два витязя, и пятьдесят верховых воинов». Вышли государь с супругой из внутренних покоев дворца. Прибыв в приемный зал, государь вышел навстречу свите. Поклонились тут придворные государю с супругой. Затем отправились все из дворца. Говорит государь первому министру: «О министр, поручаю твоим заботам и придворных, и народ страны Мерчу Индра. Если в чем будет у них нехватка — дай им, если будет трудно — ищи выхода сам. Я же уезжаю от вас ненадолго».

л. 11а

Тут все вассалы, министры и витязи, остававшиеся дома, пришли поклониться в ноги государю. Наказал им государь: «Оставайтесь с миром, господа, не притесняйте мой народ и любите его, тогда и он будет любить вас». Сделав такое наставление, го-

сударь с супругой вышли из дворца и направились к своей карете, сделанной из дерева эмбун и медно-золотого сплава и запряженной десятком лошадей рыжей масти под седлами из красной шерстяной ткани сахлат, окаймленными золотым шитьем. Когда же государь с супругой уселись в свою карету, то и служанки сели в повозку, а еще на одну повозку погрузили все вещи и съестные припасы. Тут раджа-предводитель витязей верхом на коне с обнаженным мечом в руке встал справа от кареты государя, а еще один раджа и один министр встали с левой стороны; витязь и двадцать пять верховых воинов с обнаженными мечами встали позади кареты государя. Наконец карета государя и повозки выехали из города и тронулись в путь к стране Кемала Хикмат. На этом оканчивается рассказ // о путешествии государя.

Рассказывают теперь о махарадже Индре Ангкасе и его супруге в стране Пуспе Сари. Когда государь получил от витязя письмо сына, махараджи Маракармы, то приказал глашатаю прочесть его. Услышав, что у сына их родилась дочь, возрадовались государь с супругой. Молвил владыка первому министру: «Приготовь все необходимое, ибо завтра я собираюсь отправиться в страну Кемала Хикмат».

На следующий день с раннего утра вся поклажа была погружена на повозку. Вышли тут государь с супругой навстречу первому министру, и молвил государь: «О первый министр, поручаю тебе свой дворец, его обитателей и всю страну Пуспа Сари и ее народ; если будет в чем у них нехватка — дай им, если будет трудно — посоветуйся с теми раджами и министрами, которые останутся здесь, чтобы не случилось какой беды. О министр, да пребудет мир с тобой и всеми придворными, пока меня не будет! Решайте все вопросы сообща, сообразуясь со здравым смыслом, чтобы несчастье не постигло нашу страну, и берегите моих подданных, моя же отлучка не будет долгой».

Сказал это государь — и склонились перед ним его вассалы со словами: «Будь счастлив, господин наш: все, что ты ни повелишь — мы исполним». Вышли тогда государь с супругой из дворца. Подъехала тут к воротам карета, и государь с супругой уселись в эту карету, сделанную из дерева сермуни, отделанную слоновой костью и черным деревом, окантованную золотом. Запряжена была карета десятком лошадей цвета жженого сахара под оранжевыми бархатными седлами, расшитыми золотом. Когда государь с супругой уселись в карету, то раджа-предводитель витязей и один из ми-

нистров верхом на конях встали справа от кареты раджи, а еще один из раджей и один министр — слева от нее. Витязь с двадцатью пятью вооруженными воинами, держащими обнаженные мечи, // верхом на конях выстроились впереди кареты государя, и столько же их выстроилось сзади. Тут карета тронулась в путь из города в направлении страны Кемала Хикмат. Так рассказывает владелец этой истории. л. 12a

Вот что рассказывают о махарадже Буджангге Индре — радже страны Анта-Беранта и зяте махараджи Маракармы. Государь этот покинул свое княжество, жену и подданных, и была тому такая причина. Однажды вечером сидел государь в окружении раджей, министров, витязей, придворных и глашатаев, и когда все они разошлись, остался с государем мангкубуми, еще не успевший уйти. В раздумье сидел государь на золотом стуле и думал он: «Старший брат прислал мне письмо, где сообщает, что у него родился сын и что у махараджи Менгиндры Сари тоже родился ребенок. И только я один уже три года как женат, но нет у нас с супругой, принцессой Нилой Чахайей, детей».

При этой мысли принялся тут государь громко сетовать на судьбу. Услыхал это мангкубуми — подошел к нему и сказал с поклоном: «Будь счастлив, господин мой, хочу я спросить у твоего величества, что тревожит твое сердце. Если чего-то захотелось тебе, господин, или же что-то не нравится тебе — скажи лишь слово мне, рабу твоему, чего ты желаешь, и я прикажу достать это, откуда только возможно. Если кто-то не нравится тебе — я распоряжусь, чтобы его отправили в изгнание, ибо я всецело повинуюсь тебе, государь, и тебе принадлежу телом и душой. Да и не только я один, но и все твои вассалы, министры, витязи и войско повинуются тебе. // Чего же ради ты, господин, каждый месяц жалуешь тысячами дирхемов вассалов, министров, витязей и войско, если они не могут выполнить твой приказ? Тебе стоит лишь повелеть мне найти то, в чем тебе есть нужда, я же прикажу сделать все в согласии с твоим приказом, тебе на благо». л. 12b

Выслушав мангкубуми, молвил махараджа Буджангга Индра: «О мудрый мангкубуми, не могу я сказать никому, что меня тревожит и чего я желаю. Только об одном прошу я — позаботься о том витязе моего старшего брата, которому я велел ждать два-три дня. Когда я уеду, расскажи моей жене о письме брата. Теперь же я поручаю твоим заботам страну Анта-Беранта, чтобы вы со всеми вас-

салами, министрами и витязями прилежно заботились о моем народе, и если подданным моим чего-либо будет недоставать — обеспечьте им это. О мудрый мангкубуми, не будь суров с моим народом, не давай ему голодать. О мангкубуми, я хочу, чтобы вы с женой позаботились о принцессе Ниле Чахайе, чтобы не грустила и не печалилась она, пока меня нет. Если недоставать будет еды, одежды или денег — возьми из казны необходимое. А если народу моему в чем-либо будет нехватка — скажи казначею, пусть он возьмет необходимое из казны страны Анта-Беранта. Много у меня вассалов, и если кто из них будет скареден и скуп в отношении своего народа или придворных, это навлечет несчастье на него самого и на его народ, страну его разрушат враги, нападут на нее другие раджи: столь большую страну защитить непросто. Если даже для обороны одного-единственного дома нужно много людей, то что уж говорить о целой стране. Так что сейчас, о мангкубуми, береги моих подданных и не оставляй их без своего внимания во время моего недолгого отсутствия».

л. 13а

Сделав // распоряжения, государь приказал тотчас же составить письмо. Затем он скрепил его своей печатью и, свернув, положил на поднос для цветов и благовоний, который его супруга-принцесса поставила близ его трона, там, где государь днем принимал придворных. У принцессы Нилы Чахайи было обыкновение утром, до прихода в приемный зал государя его вассалов-раджей, министров, витязей и глашатаев, приносить цветы и благовония на поднос, стоящий около государева трона. Сюда-то и положил государь письмо, чтобы оно попало на глаза принцессе. Затем он призвал к себе одного преданного ему министра, одного витязя, одного глашатая и одного молодого слугу — всех одного с ним роста. Той же ночью раджа двинулся в путь вместе со своими четырьмя товарищами³⁵, вышел из города и направился в сторону озера Андар-Мандар³⁶, находящегося поблизости от горы Берджентера, ибо намерением его было совершить отшельничество. Шел государь со своими четырьмя товарищами без остановки, пока не достигли они реки с прозрачной водой, где и остановились искупаться. После купания государь полакомился лесными плодами, которые собрали четверо его спутников. Так рассказывают.

Поведал владетель этой истории, что махараджа Маракарма сидел однажды в приемном зале в окружении раджей, министров, витязей, глашатаев и слуг, и вспомнил тут государь, что три витязя,

посланные им отвезти письма в четыре страны, уже давно не возвращаются. Говорят ему его раджи: «О господин, владыка вселенной, наверно, есть причина тому, что они еще не вернулись».

Едва начал говорить государь, как тем временем прибежал в город староста одной из деревень³⁷ и, подойдя ко дворцу государя, спросил: «О страж ворот, могу ли я видеть государя?» Говорит страж ворот: «Подожди, господин, государь сейчас находится в приемном зале со своими вассалами, министрами, витязями и глашатаями. Дай-ка я сначала пойду и доложу ему о тебе».

Когда // первый министр увидел стража ворот, то спросил его: л. 136
«Эй, страж, зачем ты пришел?» Поклонился страж ворот: «О господин, я пришел потому, что некий деревенский староста явился, чтобы повидать его величество». Молвил первый министр: «О страж, вели ему войти». Поклонился страж, вышел наружу и говорит: «Эй, деревенский староста, первый министр велит тебе войти». Вошел во дворец деревенский староста и, подойдя к приемному залу, склонился перед первым министром. Спрашивает его первый министр: «Чего тебе надобно?» Поклонился деревенский староста: «О господин, явился я сюда потому, что люди из моей деревни со страху хотят спастись отсюда бегством». Молвил первый министр: «Почему же и как так получилось?» Поклонился староста деревни: «Послышался нам вдали шум человеческих голосов, и подумали мы тогда: а вдруг это враг приближается к нам? Это и повергло в ужас жителей деревни».

Выслушав деревенского старосту, молвил первый министр: «Эй, староста, подожди-ка, пока я доложу государю». Тут первый министр явился к государю и доложил, что рассказал ему деревенский староста. Выслушав рассказ, государь обратил свой взор к радже Руму Шаху, радже Шаху Пери и радже Гердану Шаху Деве, ибо все трое они были предводителями витязей, отважными и сильными богатырями³⁸, привыкшими и к большим сражениям, и к состязаниям в волшебстве. Поэтому-то, как только речь заходила о войне, на них троих и возлагал надежды государь.

Когда государь обратил на них свой взор, раджи Рум Шах, Шах Пери и Гердан Шах Дева встали, приблизились к государю и с поклоном сказали: «О владыка вселенной, повелевай нами тремя. Если будут на то твое благоволение и приказ твой, мы можем отправиться и проверить слова деревенского старосты или же можем прежде приказать // какому-нибудь витязю поехать и все разу- л. 14а

знать». Молвил тут махараджа Маракарма: «О господа, вы всегда были моими верными помощниками. Теперь же не торопитесь ехать проверять слова старосты, а лучше пошлите какого-нибудь витязя разведать, не таится ли там враг».

Поклонился тут раджа Рум Шах государю, вышел и позвал одного из своих витязей, сказав ему: «А ну-ка, отправляйся вместе со старостой деревни, побудь там и посмотри, все ли ладно. Если что не так — все разведай, а если никого пока не видно поблизости — жди целый день и целую ночь и не возвращайся. Отправляясь же туда, возьми с собою хотя бы сотню воинов, пусть вместе с тобой они проверят, о чем таком рассказывал деревенский староста». Тут поклонился витязь своему предводителю, вышел, собрал сотню воинов и, сопровождаемый ими, двинулся из города вместе со старостой деревни.

Недолго витязь, староста деревни и сто воинов держали свой путь. По прошествии примерно трех часов прибыли они в деревню и стали ждать. Почти час прождали они у дома старосты, и появились тут витязь, посланный махараджей Маракармой с письмом в страну Анта-Беранта, и витязь махараджи Буджангги Индры. Увидев витязя раджи Рума Шаха, они обменялись с ним рукопожатиями и принялись расспрашивать³⁹: «Почему ты здесь, господин, со своими воинами?» Рассказал тут витязь раджи Рума Шаха всю историю с деревенским старостой. Говорят тогда прибывшие витязи: «Поедем-ка к государю, махарадже Маракарме, потому что не идут на вас ни враги, ни разбойники — это шумит и кричит // народ, потому что едет сюда издалека принцесса Нила Чахайя, супруга махараджи Буджангги Индры».

Завершив беседу, три витязя направились в город и прямо проследовали во дворец. Придя ко дворцу, первый витязь обратился ко стражу ворот со словами: «Эй, страж, пойди-ка к радже Руму Шаху и доложи ему, что я явился вместе с витязем, возившим письмо нашего государя, и с витязем из страны Пуспа Сари». Пошел тут страж ворот к радже Руму Шаху. При виде стража ворот тот спросил: «Какую весть ты несешь?» Поклонился тут страж ворот: «О господин, посланный тобой витязь вернулся вместе с витязем махараджи Буджангги Индры». Молвил раджа Рум Шах: «Эй, страж, прикажи им войти». И витязи вошли.

Увидя их, спрашивает раджа Рум Шах своего витязя: «Почему ты вернулся вместе с воинами?» Поклонился тот: «О господин, это не враги и не разбойники, а витязь от махараджи Буджангги Инд-

ры, посланный к нашему государю». Тут раджа Рум Шах отвел двух прибывших витязей к государю. Увидев их, государь спросил у своего витязя: «Почему же ты опоздал? Поклонился тот: «Будь славен, господин мой, владыка вселенной, я опоздал потому, что махараджа Буджангга Индра велел мне обождать два-три дня, вот я и ждал. По прошествии же двух дней я услышал, что государь уже покинул свою страну. Тут я испросил разрешения на отъезд у первого министра, а тот пошел доложить супруге государя, что я собираюсь уезжать. Попросила тут она меня обождать, чтобы передать вам письмо. А вот и витязь, посланный принцессой — супругой государя».

Подошел тут витязь махараджи Буджангги Индры, поклонился махарадже Маракарме, достал письмо принцессы и протянул его государю. Прочитав письмо, государь // спросил: «Эй, витязь, а где л 15а же сейчас находится принцесса — супруга твоего властелина?» Отвечает витязь с поклоном: «О господин, она сама скоро прибудет сюда. Когда принцесса приказала мне везти сюда письмо, то в тот же самый день к вечеру первый министр сообщил, что завтра на рассвете принцесса отправится в путь к твоему величеству. Думается мне, что она уже в пути, и еще сказала она: если ты захочешь ее принять, то она прибудет сюда, а если не захочешь — вернется обратно».

Выслушав такой рассказ витязя, государь улыбнулся и молвил: «Эй, первый министр, пусть этому витязю предоставят кров, накормят и напоят его и пусть каждого из трех этих витязей наградят пятью дирхемами». Затем государь отправился в приемный зал государыни Чахайи Хайрани. Встретившись с ней, государь прочел ей письмо от младшей сестры, принцессы Нилы Чахайи.

При вести, что царственный брат государя, махараджа Буджангга Индра, оставил жену и страну свою и ушел из княжества, потекли у государыни слезы, и сказала она: «О единственный брат мой, куда же это ты направился? О братец мой младший, через какие поля ты идешь, в какие дебри вступаешь, через какие чащобы пробираешься, на какие горы поднимаешься? О младший братец мой, потухли мои очи, потускнел дворец и приемный зал в нем, мрак спустился над всей страной Анта-Беранта. О братец мой младший, куда же ты отправился? Не знаю я, жив ты или мертв, — хоть бы дошла до меня какая-нибудь весть о тебе! Безжалостно покинул ты меня, одинокую: если было бы у меня два или три брата, было бы легче. Столько времени пробыли мы в разлуке, пока не встретились, а теперь ты снова покинул меня!»

л 156

Долго еще так причитала принцесса. Пока государыня предавалась своему горю, все благородные придворные дамы, окружавшие ее, со слезами слушали ее рыдания. Приласкал тут государь свою жену, говоря: «О женушка, // он поступил так, как и подобает мужчине. Разве ты забыла, каково пришлось нам с тобой когда-то? И разве кто-нибудь мог подумать тогда, что у нас все так благополучно закончится? Подумай об этом и не надрывай себе сердца, не печаль лица своего — ведь через день-два придет к тебе наша младшая сестра Нила Чахайя, так сказал посланный ею витязь».

Услышав такие слова государя, государыня перестала плакать, сменила печаль на веселье, взяла на руки дочь свою Ратну Лелу Менгерну Сари и стала кормить ее грудью. Покормив, она положила ее на колени к государю, а сама уселась около него на трон. Пока сидели они так, говорит государыня: «О муженек, когда придет Нила Чахайя — поезжай ее встречать: ведь она одинокая женщина, отправилась в гости к нам без сопровождения мужа, жалко мне ее и грустно слышать о том, что он оставил ее».

Сказала она это, и государь передал дочку нянюшкам и кормилицам, а сам отправился в приемный зал и приказал первому министру: «Эй, первый министр, прикажи, чтобы к завтрашнему дню была готова для меня карета и повозка для всяких припасов, и вели готовиться в путь двум министрам». Затем государь повелел предводителю витязей, радже Шаху Пери: «Завтра с двумя витязями и пятьюдесятью верховыми воинами готовься сопровождать нас, ибо мы хотим отправиться встречать супругу махараджи Буджангги Индры». Отдал свой приказ первому министру и радже Шаху Пери государь, поклонились они ему и отправились каждый отдать распоряжения своим подчиненным.

л 16а

На следующий день с утра карета государя и повозка, раджа Шах Пери, два министра и два витязя с пятьюдесятью верховыми воинами уже стояли наготове перед дворцом. Затем первый министр и раджа Шах Пери пошли доложить об этом государю. Собрался тут и государь. Приказал первый министр погрузить на повозку все государевы припасы, // еду и напитки. Повелел тогда государь первому министру украсить приемный зал, дворец и павильоны. Отдав такой приказ, он попрощался со своей женой, государыней Чахайей Хайрани, а затем вышел к своей карете и уселся туда вместе с раджей Шахом Пери. Один министр занял свое место справа, а второй — слева от кареты, держа обнаженные ме-

чи. Один из витязей и двенадцать воинов встали впереди кареты, второй же с двенадцатью воинами — позади нее. Еще по двенадцать воинов встали справа и слева от кареты государя. Все они были верхом на конях, одеты в новые одежды и держали в руках обнаженные мечи. Когда все было готово, процессия направилась прочь из города по дороге, соединяющей княжества Анта-Беранта и Пуспа Сари. Здесь мы прервем наш рассказ о государе.

А государыня Чахайя Хайрани, как только уехал муж, повелела нянюшкам и кормилицам украсить покои в павильоне, расположенном в саду, поставить там ложе, повесить полог и балдахин, положить тюфяки и подушки, украсить тронный зал, поставить сосуды для бетеля, готовить яства и напитки. Когда все было готово, государыня нарядилась в красивые одежды, приличествующие же не большого раджи. Затем она заняла свое место на троне, окруженная придворными дамами и женами министров, витязей, глашатаев и знатных людей, ожидая приезда принцессы Нилы Чахайи, супруги махараджи Буджанги Индры. Так рассказывают.

Рассказывает Мудрейший из мудрых⁴⁰: долго ли, коротко ли ехал махараджа Маракарма, но только по прошествии трех часов пути из страны Кемала Хикмат достиг он места, именуемого «Привал Отдохновения»⁴¹, где путники обычно отдыхают в дороге. С северной стороны Привал Отдохновения граничил с озером Андар-Семандар, где еще в стародавние времена был построен // красивейший павильон. Находился он прямо посреди пруда. Велик был этот пруд, а на берегах его попеременно были посажены всевозможные фруктовые и цветущие деревья. Фруктовые деревья плодоносили, были на них и спелые, и незрелые плоды. Цветущие же деревья распространяли повсюду свой благоуханный аромат.

Увидев, как живописно это место, государь повелел остановить карету, сошел с нее, сопровождаемый свитой, направился к павильону и расположился там вместе с раджей Шахом Пери, двумя министрами и двумя витязями, ожидая приезда принцессы Нилы Чахайи. Пока государь пребывал там, воины набрали фруктов: манго, гранатов, дуку, кепундунгов, кокосанов, чемпедаков, а затем предложили эти плоды государю. Взял себе государь половину, а вторую отдал воинам. И воины с раджей Шахом Пери, министрами и витязями отведали этих плодов.

Примерно два с половиной часа ожидал государь в этом павильоне, как вдруг слышали они все шум и крики воинов, сопрово-

л 166

ждавших принцессу Нилу Чахайю. Вскоре невдалеке показалась и карета принцессы. Как увидели министры и витязи принцессы карету государя — узнали ее и остановились близ Привала Отдохновения. Говорят они с поклоном принцессе: «О госпожа, кажется нам, что карета государя стоит близ того павильона. Думается, что он сейчас поджидает вас там».

л 17а Как услышала принцесса эти слова витязей, молвила она: «Когда мы подъедем поближе, остановитесь и спешивайтесь, и я тоже спущусь из кареты». Немного погодя, по прибытии принцессы на место, остановилась ее карета, а следом за ней и вся ее свита остановилась, // спешилась и выстроилась справа и слева от дороги, по которой они ехали. Тут раджа-предводитель витязей и два министра встали по бокам кареты принцессы, поддерживая ее. Спустилась из кареты принцесса в сопровождении жены раджи-предводителя витязей, за ней же следовали служанки, вассалы, министры, витязи и воины — и все двинулись навстречу махарадже Маракарме к месту его отдыха в павильоне посреди пруда.

Увидел один из витязей государя, что приближается к ним принцесса Нила Чахайя — тотчас же доложил об этом государю. Услышав это, государь вышел ей навстречу. Когда он приблизился к принцессе, она склонилась перед ним до земли, а раджа взял ее за руки. Следом за принцессой подошла к государю с поклоном жена раджи-предводителя витязей, а за нею и он сам, и все министры, и витязи. Затем государь и принцесса в сопровождении всей свиты проследовали в павильон.

л 17б Придя туда, государь, принцесса Нила Чахайя и сопровождающая ее дама втроем сели отдохнуть. Служанки же их стали предаваться забавам на все лады близ пруда. Одни срывали плоды, другие собирали цветы и приносили их принцессе Ниле Чахайе. Через некоторое время служанки принцессы принесли угощение. Отведали тут этих яств государь, две дамы, два министра, раджа-предводитель витязей и два его витязя. Затем откушали и служанки. Тут пошли обе дамы в сопровождении служанок прогуляться по берегу пруда, наблюдая за рыбами и креветками, резвящимися в пруду. Затем принцесса отправилась полюбоваться на растения. Удивлялись л 17в государь и принцесса, // глядя на павильон и на мостики, воздвигнутые еще в стародавние времена со всем тщанием, особенно же хороши были растения. Очень понравилось это место принцессе Ниле Чахайе. Развеселилось немного ее сердце, удрученное мыслями о муже.

Пока сидели государь с принцессой в павильоне, подул влажный северный ветер, наполнив истомой сердце принцессы Нилы Чахайи. Прокукарекал петух, и звук его голоса был благозвучен, словно голос мужчины, ласкающего свою возлюбленную. Умилились все сидевшие в павильоне. Прилетел тут скворец и пропел такой пантун⁴²:

Небесный ларец на краю острова.
В чашу с шербетом положили тему.
О принцесса, не предавайся печали:
В конце концов скоро вы встретитесь⁴³.

Отвечает тут скворцу золотистая иволга:

В чашу с шербетом положили тему.
Благородная Секанда отправилась в Биму⁴⁴.
В конце концов вы встретитесь,
Ведь государь уехал ненадолго.

Услышали это принцесса и ее спутница — улыгнулись и говорят: «Как ловко эта птица поддразнивает нас!» Прилетел затем красный попугай нури, уселся на ветку гранатового дерева и запел такой пантун:

Благородная Секанда отправилась в Биму.
Ларец завернули в каин.
Государь уехал ненадолго.
Развеселись же, госпожа, позабавься игрой.

Отвечает ему тут длиннохвостый попугай, сидевший на дереве пелет, следующим пантуном:

Ларец завернули в каин.
Папайю подали на ...⁴⁵.
Развеселись же, госпожа, позабавься игрой,
Чтобы рассеялась твоя печаль.

Говорит принцесса: «О прислужницы мои, а ведь и в самом деле птицы эти поддразнивают меня». Молвил тут государь: «Ну-ка, собирайтесь — ведь уже вечер наступает».

Когда все было готово, государь и принцесса с ее спутницей вместе с раджей Шахом Пери уселись в государеву карету. Все нянюшки, кормилицы и служанки принцессы сели в карету Нилы Чахайи. Когда государь и все его спутники расселись по каретам, то раджи, министры и витязи, сопровождавшие принцессу Нилю Чахайю и государя, сели на своих коней и выстроились справа и слева от кареты государя, держа обнаженные мечи. Воины же

л 18а

государя и супруги махараджи Буджангги Индры выстроились позади и спереди кареты государя и принцессы Нилы Чахайи, и карета тронулась в путь // к стране Кемала Хикмат, сопровождаемая министрами, витязями и верховыми воинами, держащими обнаженные мечи.

Недолог был путь государя, и наконец карета, везущая его и принцессу, супругу махараджи Буджангги Индры, прибыла в страну Кемала Хикмат, въехала в город и остановилась перед дворцом государя. Министры, витязи и верховые воины спустились тут со своих коней и выстроились с правой и левой стороны дороги, ведущей во дворец. Тут первый министр подошел к карете, чтобы предложить государю свою руку. Выйдя из кареты, государь подал руку принцессе и ее спутнице, а затем направился в приемный зал к своему трону. Все повозки с поклажей также остановились; слуги выгрузили из них вещи и понесли их во дворец.

Войдя во дворец, государь и обе дамы проследовали к государыне Чахайе Хайрани. Увидела принцесса Нила Чахайя, что государыня стоит и поджидает ее — поклонилась ей в ноги. Обвила государыню руками шею принцессы Нилы Чахайи, поцеловала ее в обе щеки, и заплакали они обе. Молвила тут государыня: «О сестрица, кто это с тобой приехал?» Отвечает с поклоном принцесса Нила Чахайя: «О сестрица, это моя спутница — супруга раджи-предводителя витязей». Молвила государыня: «Сядь же». Поклонились дамы государыне и уселись на свои стулья.

Государь же между тем вышел в приемный зал к своим раджам, министрам, витязям, придворным и глашатаям и молвил: «Садитесь вы все». С поклоном расселись они по золотым стульям. Молвил тут государь: «О господа мои, отведайте-ка бетеля». Поклонились государю его придворные и отведали бетеля: одни брали его из серебряных сосудов, другие — из сосудов из медно-золотого сплава. Когда же государь попробовал бетеля, все остальные последовали его примеру.

л. 18б

// После того как государыня со своими дамами полакомилась бетелем, приказала принцесса Нила Чахайя своим служанкам принести сундуки с ее вещами и свертки с одеждой — подарки, приготовленные ею для дочери государя, принцессы Ратны Лелы Менгерны Сари, и отдала эти свертки государыне со словами: «О госпожа, нет у меня подарка для дочери вашей, разве только эти жалкие и негодные вещи». С этими словами принцесса Нила Чахайя открыла сундук.

Как увидела государыня красивые одежды и игрушки из золота и медно-золотого сплава, украшенные драгоценными камнями, — поражены были и она сама, и ее придворные дамы. Молвила тут государыня: «О младшая сестрица, я высоко ценю и любовь твою, и доброту — чем же мне отблагодарить тебя?» Вошел тут к ним в зал государь и увидел диковинные подарки принцессы. Удивился он, глядя на все эти игрушки, и улыбнулся. Рассмотрев игрушки и наряды, государь вновь удалился в приемный зал к своим вассалам, министрам, витязям, придворным и глашатаям. Вскоре слуги принесли царское угощение государю и всем присутствующим вассалам.

Когда все было готово для трапезы, государь принялся угощать своих раджей, министров, витязей, придворных и глашатаев яствами и напитками, предаваясь веселью под громкие звуки музыки. Государыня же потчевала придворных дам, жен министров, витязей, придворных и глашатаев яствами и напитками, предаваясь увеселениям. Когда завершилась трапеза государя и его супруги, наступил вечер, и все разошлись по домам.

Принцессу Нилу Чахайю государыня поместила в павильоне, находящемся в саду около государева дворца. Сад этот звался Танджу Майя⁴⁶ и был разбит очень красиво. Справа и слева от павильона были цветники с цветами // всех видов, посреди сада нахо- л. 19а
дился пруд, через который переброшены были мостки, и в пруду этом плавали всевозможные рыбы — из золота, медно-золотого сплава и серебра⁴⁷. По берегам пруда ветвились цветущие деревья. Песок в саду был из жемчуга, красных кораллов и бирюзы. Все великолепно было в этом саду. Проводить же принцессу в сад Танджу Майя государь приказал радже-предводителю витязей, бывшему из рода дэвов, с двенадцатью витязями и сотней вооруженных воинов.

И с тех пор как у махараджи Маракармы и его супруги родилась дочь, они ежедневно около трех часов пополудни отправлялись в сад собирать цветы, затем же государь и его супруга вместе с принцессой Нилой Чахайей возвращались во дворец. Ежедневно и ежедневно государь пировал с раджами, министрами, витязями и глашатаями, угощая их яствами и напитками, услаждая их слух музыкой. Так рассказывают.

Прошло три дня и три ночи с тех пор, как принцесса Нила Чахайя прибыла в гости к махарадже Маракарме в страну Кемала Хикмат. Пришла тут весть, что тесть государя, раджа страны

Мерчу Индра махараджа Малай Кисна с супругой вскоре прибывают в страну Кемала Хикмат к своему зятю махарадже Маракарме с супругой. Услышав такую весть, государь совершил необходимые приготовления и принялся ожидать своих царственных родителей в приемном зале. Некоторое время спустя прибыл махараджа Малай Кисна с женой. Когда карета махараджи остановилась у дворца, все раджи, министры и витязи из свиты государя и его супруги сошли со своих коней и выстроились впереди воинов.

л 196 Тут зять государя, махараджа Маракарма, вышел из приемного зала в сопровождении раджи Рума Шаха и раджи Шаха Пери навстречу государю-тестю, махарадже Малаю Кисне и его супруге. Встали государь и оба его вассала справа и слева от кареты тестя. Как увидел тот своего зятя и с ним двух раджей-предводителей витязей — // поднялся со своего места. Открыл раджа Рум Шах дверцу кареты государя, и вышел тот, поддерживаемый под руку этим раджей, а махараджа Маракарма подал руку супруге его. Когда вышли они оба из кареты, поклонился махараджа Маракарма в ноги царственным родителям. Затем он провел их в приемный зал. При входе махараджу Малаю Кисну поклоном встретили раджи, министры, витязи и глашатаи. Затем махараджа Маракарма повел отца и мать в тронный зал супруги.

Как увидела государыня, что входят ее родители — склонилась перед ними. Тут не смогла сдержаться мать — обвила руками шею своей дочери-государыни, и заплакали обе. Молвила затем мать: «О дочь моя, сердце мое и очи мои, душа моя, как долго была я в разлуке с тобой, и вот наконец-то встретились!» Лишилась тут чувств мать. Увидела принцесса Нила Чахайя, что государыня-мать лежит без чувств — тотчас же принесла розовой воды и обтерла ей лицо. Пришла государыня в себя, и принцесса Нила Чахайя склонилась перед ней в земном поклоне. Обняла мать и поцеловала со слезами дочь свою принцессу Нилу Чахайю и спрашивает: «О дитя мое, где же твой муж, почему его нет с тобой?» Поклонилась принцесса Нила Чахайя: «О матушка, сын твой уехал и сказал мангкубуми, что путь его лежит на гору Берджентера, где он собирается совершить отшельничество».

Услышав это, мать спросила снова: «А почему же он уехал?» Отвечает принцесса с поклоном: «Не знаю, матушка, твой сын ничего мне не сказал. Взял он себе в сопровождение только четырех человек, и вот уже месяц прошел с тех пор, как он покинул меня».

Поклонилась затем она и говорит: «О матушка, // садись же». Усе- л 20а
лась та в большом балее, где обычно днем сидела государыня.

Когда же государыня страны Мерчу Индра уселась, то знатные дамы, жены министров, витязей, придворных и глашатаев также расселись на золотые стулья. Молвила тут государыня Чахайя Хайрани: «О матушка, отведай-ка бетеля». Когда та угостилась бетелем, государыня молвила: «О любезные дамы, отведайте бетеля и вы». Поклонились дамы обеим государыням и отдавали бетеля, кто из медно-золотого, а кто из серебряного сосуда.

Отведя матушку в тронный зал к супруге своей, махараджа Маракарма вышел, повел с собою отца и усадил его на трон, стоявший справа от его собственного трона, а вокруг расположились их вассалы, министры, витязи, придворные и глашатаи. Недолго сидели там оба государя, и вот слуги принесли царское угощение и поставили его перед двумя государями и всеми их придворными. Принялся тут махараджа Маракарма угощать отца, раджей, министров, витязей, придворных и глашатаев яствами и питьем, предаваясь веселью под нежные и прекрасные звуки музыки, а государыня Чахайя Хайрани в своем тронном зале потчевала матушку-государыню и всех знатных дам, жен министров, витязей, придворных и глашатаев яствами и напитками, предаваясь веселью.

Когда же завершилась трапеза махараджи Маракармы и его отца, а также прочих гостей, стали они лакомиться бетелем из различных сосудов. И государыня Чахайя Хайрани, угостив матушку-государыню и всех знатных дам, стала вместе с ними жевать бетель. Затем оба государя и принцесса Нила Чахайя со всеми знатными дамами отправились отдохнуть в сад Танджу Майя и уселись в павильоне, расположенном на самой середине пруда, наблюдая, как резвятся и гоняются друг за другом в воде всякие красивые рыбки. Когда же государыня и ее дамы нагляделись на рыбок, они направились в цветник и стали собирать цветы, а также спелые плоды. Весело беседовали молодые дамы, обмениваясь шутками // с подругами.

л 20б

Когда же день подошел к вечеру, государыня со знатными дамами отправилась из цветника в свой дворец и сразу проследовала в тронный зал. Затем государыня Чахайя Хайрани отвела отцу с матерью покои, где были и ложа, и пологи, и занавеси. Когда оба государя и их супруги разошлись по своим покоям, принцесса Нила Чахайя вернулась в свой павильон в саду Танджу Майя, сопровож-

даемая нянюшками, кормилицами и служанками, а все знатные дамы разошлись по своим домам.

На следующий день махараджа Маракарма находился в окружении своих раджей, министров, витязей и глашатаев, когда прибыл витязь, посланный отцом государя, махараджей Индрой Ангкасой. Страж ворот провел витязя к приемному залу. Увидев это, раджа Рум Шах подошел к нему и спросил: «Эй, страж ворот, откуда этот витязь и кем послан?» Отвечает с поклоном витязь: «Я прибыл сюда по приказу моего раджи, махараджи Индры Ангкасы с вестью о его скором приезде к вашему государю. Он послал меня к вам с этой вестью, остановившись на привале у перекрестка дорог между страной Пуспа Сари и страной Анта-Беранта».

Тут раджа Рум Шах тотчас же доложил государю, что его отец и мать вскоре должны приехать. Услышав это, государь бросил взор на раджу Шаха Пери и раджу Гердана Шаха Деву. Встали они оба со своих мест и подошли к государю. Молвил тут государь радже Шаху Пери: «Прошу тебя, взявши с собою двух витязей и пятьдесят верховых воинов, отправиться навстречу моему царственному родителю, который находится уже недалеко от нашей страны».

Тут раджа Шах Пери поклонился государю и вышел к своим воинам. Сделав все, как приказал ему государь, направился он // прочь из города в сопровождении двух витязей и пятидесяти верховых воинов, державших в руках обнаженные мечи. Когда Шах Пери прибыл к одной из деревень страны Пуспа Сари, туда же прибыла и карета государя, держащего путь в страну Кемала Хикмат, в сопровождении двух министров, двух витязей и пятидесяти верховых воинов, держащих обнаженные мечи.

Когда карета эта подъехала ближе, раджа Шах Пери быстро подошел к ней. Один витязь с двенадцатью воинами встал перед каретой, а другой — позади нее. Когда все они прибыли в страну Кемала Хикмат и вступили в город, то сразу проследовали ко дворцу, где карета государя и остановилась. Затем махараджа Маракарма в сопровождении раджи Рума Шаха и раджи Гердана Шаха Девы подошел к карете. Открыл дверцу раджа Гердан Шах Дева, и государь вышел из кареты, поддерживаемый раджей Румом Шахом, а махараджа Маракарма подал руку матушке и помог ей сойти.

Тут поклонился махараджа Маракарма в ноги отцу с матерью, а вслед за ним — и раджа Рум Шах с раджею Шахом Пери. Взял государь матушку за руку и повел ее во дворец. По прибытии ма-

хараджи Индры Ангкасы в приемный зал все раджи явились поклониться государю, а вслед за ними — и первый министр, и прочие министры, витязи и глашатаи. Затем государь провел отца с матерью в тронный зал супруги.

Увидела государыня, что прибыли царственные родители мужа — подошла к матери и поклонилась им с отцом в ноги. Обняла и поцеловала мать государыню, обливаясь слезами. Подошли тут знатные дамы и жены министров и витязей по очереди поклониться в ноги высокочтимым родителям государя.

Спрашивает тут матушка: // «О дочь моя, а где же наша внучка?» И тотчас же проследовала она в покои своей внучки, принцессы Ратны Лелы Менгерны Сари, подняла ее из колыбельки, целуя, и принесла внуку показать деду. Достал тут он сто золотых дирхемов ей в подарок, сказав при этом: «Береги мою внучку, сынок», а каждой из нянюшек и кормилиц даровал по десять серебряных дирхемов. Затем привел махараджа Маракарма отца и мать в приемный зал и усадил их на золотой трон слева от своего трона. Когда царственные родители государя уселись, то раджи, министры, витязи и глашатаи также расселись на свои места перед государями и государыней. л. 216

После того, как государь с отцом удалились в приемный зал, государыня страны Мерчу Индра подошла к государыне страны Пуспа Сари и сказала ей с поклоном: «Сядем-ка, госпожа». Тут государыня усадила принцессу Пуспа Сари на трон рядом со своей матушкой, прибывшей из страны Мерчу Индра. Затем все знатные дамы расселись по своим стульям, а за ними и жены министров, витязей и глашатаев расположились близ тронов трех государынь. Молвила тут государыня Чахайя Хайрани: «О матушки мои, отдайте-ка бетеля». Тут государыни стран Мерчу Индра и Пуспа Сари полакомились бетелем, и говорит тогда государыня Чахайя Хайрани: «О сестрицы мои, знатные дамы, угощайтесь бетелем». Поклонившись, знатные дамы отведали бетеля — одни брали его из медно-золотых сосудов, другие — из серебряных.

А махараджа Маракарма обратился с речью к двум старшим государям, сказав: «О отец и тесть мой, и все вы, господа, отдайте-ка бетеля». Тут оба старших государя попробовали бетеля, а вслед за ними и раджи, министры и витязи с глашатаями. Одни угощались из медно-золотых сосудов, другие — из серебряных. Спрашивает тут махараджа Индра Ангкаса у сына, махараджи // Маракармы: «О сын мой, а разве твой брат махараджа Менгиндра Сари не л. 22а

знает, что у тебя родилась дочь?» Поклонился махараджа Маракарма: «Я уже послал письмо моему царственному брату и его супруге, и он ответил мне, что сестра моя Нила Кесума недавно произвела на свет мальчика». Услышав слова сына, раджа-отец улыбнулся с радостью.

Государыня же Чахайя Хайрани после того, как ее мать и свекровь и все знатные дамы полакомились бетелем, подошла к государыне Пуспа Сари и сказала ей с поклоном: «О матушка, получила ли ты известие, что сестрица Нила Кесума произвела на свет сына?» Отвечает мать: «Откуда ты это знаешь, дочь моя?» Поклонилась государыня: «О матушка, мы получили письмо от нашего брата — раджи Менгиндры Сари». Услышав эти слова невестки, улыбнулась свекровь, и возрадовалось ее сердце.

А тем временем, пока махараджа Маракарма восседал в обществе своих отца и тестя, принесли слуги царское угощение трем государям, а также всем раджам, министрам, витязям, глашатаям и купцам. Стал угощать государь отца и тестя, раджей, министров и витязей яствами и напитками, предаваясь увеселениям под громкие и сладкие звуки музыки и крики пирующих гостей. Государыня же Чахайя Хайрани угощала своих матушку и свекровь яствами и напитками, предаваясь веселью в своем тронном зале.

Когда государь с государыней попотчевали своих родителей и придворных, государыня предоставила покои матери и свекрови, где были и кресла, и ложа, и пологи, и занавеси, и тюфяки. Попировав и повеселившись вволю, раджи и придворные дамы полакомились бетелем — кто из медно-золотого, а кто из серебряного сосуда. Затем отец и тесть государя разошлись по своим покоям, а раджи, министры, витязи и прочие придворные // удалились по домам.

И все время, пока родители государя с государыней из стран Мерчу Индра и Пуспа Сари и принцесса Нила Чахайя пребывали в стране Кемала Хикмат у махараджи Маракармы, шумно было в стране — как в городе, так и за его пределами. Особенно же весело было во дворце раджи, где государь неустанно потчевал своих вассалов, царственных родителей, министров, витязей, придворных и глашатаев, а государыня угощала знатных дам и жен министров, витязей и богатых людей яствами и напитками; и каждая веселилась, как умеет, как веселились и сами раджи, министры и витязи под громкие и радующие слух звуки музыки. Государь угощал

раджей в своем приемном зале, а государыня угощала благородных дам — в своем.

Дочь же государя, принцесса Ратна Лела Менгерна Сари росла, и чем старше становилась, тем совершеннее становилась и ее красота; кожа же ее была кремово-белой, подобно чистому золоту. Махараджа Маракарма и государыня все больше и больше любили дочь. Ни на минуту не могла государыня разлучиться с нею и берегла ее, словно сосуд, наполненный до краев маслом. Особенно же любил ее государь, потому что помнил он, какая судьба постигла его в детстве, когда их с сестрой изгнали родители, и какиеключения довелось им затем перенести. При воспоминании о пережитых горестях слезы наворачивались на глаза государя и супруги его. Овладев собой, говорил тогда государь: «Значит, была на это воля Аллаха Всевышнего».

С тех пор как у махараджи Маракармы и принцессы Чахайи Хайрани родилась дочь, жизнь в стране Кемала Хикмат забила ключом, и государь с супругой осыпали своими милостями нищих, бедняков и сирот. Щедр и благороден был государь, и повелел он потому воздвигнуть большой дом с десятками комнат в нем. Там и предоставил он кров нищим, беднякам и всем обездоленным, и каждую пятницу государь с супругой одаряли милостыней всех жителей страны, а также всех бедных, проживавших в этом большом доме. За все это Аллах Всевышний увеличивал богатство государя. Купцы из разных стран все время // приезжали торговать в страну Кемала Хикмат, так что одни сменяли других. И днем и ночью народ в стране предавался веселью, как это бывает в праздник. Все товары, яства и напитки от своего изобилия стали дешевы. Каждую пятницу в страну привозили изысканные кушанья и приносили их в дар мечетям этой страны. А махараджа Маракарма и государыня Чахайя Хайрани по мудрости и справедливости своей, щедрости, добросердечию и благожелательности волей Аллаха Всевышнего приумножали свое достояние — золото, серебро, самоцветы и бесценные безоары. Ни один из богатых купцов не миновал этой страны на своем пути. Прежде всего каждый из них совершал подношения государю с супругой, привозя им в дар всевозможные красивейшие ткани, шелк и бархат. Велел тогда государь построить несколько особых помещений, чтобы хранить эти дары. Все щедрее становились государь с супругой к своему народу. Прославилось имя государя по свету, среди всех великих раджей, возросла и его волшебная сила. Вот что рассказывает о маха-

л 23а

радже Маракарме Мудрейший из мудрых. Один лишь Аллах знает истину.

А вот что произошло с махараджей Менгиндрой Сари после того, как витязь, посланный его старшим братом, махараджей Маракармой, вернулся в страну Кемала Хикмат. Вспомнили махараджа Менгиндра Сари с женой отца и мать, живущих в стране Пуспа Сари, и повелел тогда государь первому министру составить письмо к отцу и матери, извещающее о том, что жена государя принцесса Майанг Менгурей произвела на свет мальчика, которого назвали Менгиндра Данта Рупа. Составил тут глашатай письмо, как повелел государь. Когда письмо было написано, он передал его государю.

л. 236 // Молвил тогда тот: «Эй, первый министр, прочти-ка мне это письмо». Прочел тогда первый министр Махарадже Менгиндре Сари с супругой письмо следующего содержания: «Поклон и уважение шлет в этом письме сын ваш, махараджа Менгиндра Сари с супругой, из страны Пелинггам Чахайя, отцу и матери, волею Аллаха Всевышнего восседающих на великом престоле страны Пуспа Сари, а именно махарадже Индре Ангкасе и его супруге. С почтением шлем мы это письмо родным нашим отцу и матери, чтобы сообщить, что дочь ваша, принцесса Нила Кесума произвела на свет мальчика и нарекли его раджа Менгиндра Данта Рупа. Потому-то и не поехали мы навестить старшего брата нашего махараджу Маракарму с супругой, что дочь ваша недавно родила, но когда подойдет срок — мы не преминем навестить нашего старшего брата».

Когда первый министр прочел это письмо, говорит махараджа Менгиндра Сари: «Запечатйте это письмо, и пусть один из витязей отвезет его в страну Пуспа Сари отцу, махарадже Индре Ангкасе». Отдал государь такой приказ первому министру, поклонился тот, вышел, нашел одного из витязей и сказал ему: «Отвези-ка это письмо в страну Пуспа Сари и вручи его махарадже Индре Ангкасе».

Поклонился витязь, взял письмо из рук первого министра, вышел, сел на коня и двинулся в страну Пуспа Сари. Недолго ехал он и прибыл к цели своего путешествия, вступил в город и направился прямо ко дворцу государя. Перед самым дворцом остановил витязь коня и приблизился к стражу ворот со словами: «Эй, страж, могу ли я видеть государя?» Отвечает страж: «О витязь, государя с супругой нет сейчас». Спрашивает тут витязь: «А где же государь?» Говорит ему страж ворот: // «Государь с супругой направились в страну Кемала Хикмат к махарадже Маракарме». Услышав это, витязь

л. 24а

сел на коня, пришпорил его и поскакал без остановки в страну Кемала Хикмат.

Ехал он так один день и одну ночь, и наконец прибыл в страну Кемала Хикмат, вошел в город и направился прямо ко дворцу. Как подошел он к воротам, спрашивает его страж ворот: «Скажи мне, кто ты и какой раджа тебя послал, чтобы я доложил махарадже Маракарме». Отвечает ему витязь: «Меня послал махараджа Менгиндра Сари с письмом к махарадже Индре Ангкасе в страну Пуспа Сари. Когда я прибыл в эту страну, страж дворцовых ворот сообщил мне, что государь с супругой отправились к вам, потому-то и прибыл я сюда в поисках государя».

Тут страж ворот проследовал в приемный зал и доложил махарадже Маракарме, что прибыл некий витязь по поручению махараджи Менгиндры Сари и привез письмо для его величества махараджи Индры Ангкасы. Выслушав стража ворот, молвил государь: «Пусть войдет этот витязь». Поклонился страж ворот государю и вышел к витязю. Подойдя к нему, он сказал: «Государь зовет тебя». Вошел тут витязь во дворец.

Увидя его, государь сам шагнул ему навстречу. Поклонился витязь государю и подал ему письмо, государь же понес письмо своему отцу, махарадже Индре Ангкасе. Говорит ему отец: «О сын мой, прочти это письмо». Поклонился государь отцу и громким голосом прочел письмо ему, матери и тестю с тещей. Как услышали они, что у сына их — махараджи Менгиндры Сари — родился мальчик, улыбнулись радостно, и молвил отец государя: «О сын мой, напиши ответное письмо своему брату».

Тогда // поклонился махараджа Маракарма отцу и приказал л. 246
глашатаю составить письмо, как повелел отец его, махараджа Индра Ангкаса. Поклонился тут глашатай государю и сочинил это письмо, как повелел ему махараджа Маракарма. Затем глашатай преподнес письмо государю, а тот отдал письмо своему отцу. Молвил отец: «О сын мой, прочти это письмо». Прочел тут махараджа Маракарма письмо, которое гласило:

«Это письмо шлют отец и мать, махараджа Индра Ангкаса с супругой, сыну своему махарадже Менгиндре Сари и жене его, восседающим на троне страны Пелингам Чахайя, и свидетельствуют также свое почтение и уважение своему старшему брату, государю Пуспе Индре с супругой. Ты прислал мне письмо, где сообщаешь, что у тебя теперь родился сын. Пусть же пребывает он во благоденствии и вступит на трон величия и славы — трон

твоей страны, пусть будет милосерден он ко всем нищим и беднякам, жалеет сирот, будет мудрым и вершит добрые дела, а также будет терпим ко всем своим подданным — великим и малым. Да станет мой внук гордостью родителей и деда с бабкой и да наградит его Господь богатством. Мы же с вашей матушкой через день-два хотим отправиться повидать вас обоих и нашего внука».

Прочитав письмо, махараджа Маракарма запечатал его, и говорит ему махараджа Индра Ангкаса: «О сын мой, отдай это письмо витязю твоего брата, и пусть он отправляется в обратный путь». Говорит тут государь витязю: «Возьми это письмо, о витязь, и сегодня же отправляйся в обратную дорогу». Жаловал тут государь витязю пять дирхемов. Поклонился тот государю, вышел из приемного зала, подошел к своему коню, сел в седло и направился в страну Пелингам Чахайя.

л 25а

Около трех дней ехал // витязь и наконец прибыл в страну Пелингам Чахайя. Вступив в город, он проследовал ко дворцу. Там он спешился, прошел в приемный зал к махарадже Менгиндре Сари и склонился перед ним в поклоне. Молвил государь: «Почему ты опоздал?» Отвечает ему витязь, поклонившись: «Я опоздал потому, что ездил в страну Пуспа Сари, но государь с супругой были в отъезде, в стране Кемала Хикмат у махараджи Маракармы». Достал тут витязь письмо государя и почтительно передал его махарадже Менгиндре Сари. Увидя письмо родителей, государь тотчас же взял его и прочел в присутствии старшего государя с супругой и принцессы Майанг Менгурей.

Когда государь прочел это письмо, он радостно улыбнулся. А матушка государя и принцесса Майанг Менгурей, узнав из письма, что скоро прибудет к ним старшая государыня, очень обрадовались. Приказал тут махараджа Менгиндра Сари первому министру: «Завтра прикажи собрать народ и украсить нашу страну. Если где-то разрушилась городская стена — пусть починят ее, если не в порядке ров — пусть наполнят его водой. Пусть вымоют, почистят и приведут в надлежащий вид и улицы, и дороги, и базары, пусть украсят все павильоны: через два-три дня царственные родители — махараджа Индра Ангкаса с супругой прибудут сюда».

Сказал так государь, и первый министр тотчас же поклонился и вышел. Приказал он затем четырем подчиненным ему министрам: «Слушайте вы все! Собирайте тотчас же всех жителей нашей страны». Когда все собрались, молвил первый министр: «О люди,

приказал мне махараджа Менгиндра Сари, чтобы украшали все дороги, улицы и базары, чинили городскую стену там, где есть неполадки, чтобы наполняли водой пустые рвы и прибирали в больших павильонах». Отдав такие распоряжения, первый министр вернулся // к государю и почтительно доложил ему: «О государь, я уже отдал приказ твоим подданным». А четыре младших министра и весь народ, выслушав наказ первого министра, отправились выполнять его распоряжения, каждый сообразно со своими знаниями и умениями. л 25б

Прошло три дня, и все приготовления были закончены. Тут четыре министра дали знать об этом первому министру, и тот пошел доложить государю, что все готово согласно его повелению. Услышав это, приказал государь первому министру: «Возьмите несколько сотен медных дирхемов и раздайте всем этим людям».

А вот что произошло с тех пор, как витязь махараджи Менгиндры Сари вернулся в страну Пелингам Чахайя. Говорит махараджа Индра Ангкаса своему сыну, махарадже Маракарме: «О сынок, уже месяц прошел с тех пор, как я живу у тебя. Через два или три дня мы с матушкой хотим отправиться к твоей сестрице Ниле Кесуме: ведь мы даже не знаем, как она живет, да к тому же она сообщила нам с матушкой, что у нее родился ребенок». Поклонился махараджа Маракарма: «Что ж, батюшка, как будет вам с матушкой угодно».

Сообщив сыну о своем желании отправиться в страну Пелингам Чахайя, государь пошел к своей супруге, принцессе Ратне Деви. Говорит ей государь: «О женушка, готовь все наши вещи, всю поклажу — через два дня мы отправляемся в страну Пелингам Чахайя». Выслушав слова супруга, государыня сообщила невестке, принцессе Чахайе Хайрани: «Доченька, через два дня батюшка хочет отправиться в дорогу, в гости к твоей сестре Ниле Кесуме».

Услышав это, государыня созвала нянюшек и кормилиц и велела им готовить съестные припасы, ибо государь страны Пуспа Сари через два дня должен был тронуться в путь. Выслушав приказ государыни, служанки и кормилицы сделали все так, как она повелела: приготовили угощения, лакомства. По истечении назначенного срока государь // с государыней приказали уложить все вещи и съестные припасы, ибо отъезд отца с матерью должен был состояться на следующий день. Когда сборы завершились, махараджа Маракарма принялся потчевать отца — государя страны Пуспа л 26а

Сари и тестя — государя страны Мерчу Индра, а также раджей, министров, витязей, придворных и глашатаев яствами и напитками, предаваясь веселью под звуки музыки. Государыня же Чахайя Хайрани угощала своих матушку и свекровь, а также принцессу Нилу Чахайю и знатных дам — жен министров, витязей, придворных и глашатаев яствами и напитками, предаваясь веселью. Когда государь с государыней попотчевали всех, то раджи и министры испросили у государя разрешения удалиться и разошлись по своим домам, а родители государя и государыни удалились в свои покои. Государь же с супругой также направились к себе и улеглись спать.

На следующий день рано утром отец государя махараджа Индра Ангкаса с супругой и тесть государя махараджа Малай Кисна с супругой, махараджа Маракарма и все обитатели дворца оделись и собрались. Нянюшки и кормилицы государыни и все служанки собрали поклажу и съестные припасы для старшего государя с супругой. Как увидел государь, что отец с матерью готовы к отъезду, отдал приказ первому министру: «Собери раджей, министров, витязей и воинов из страны Пуспа Сари».

Когда все собрались, первый министр велел слугам грузить всю поклажу и припасы на повозку, снаряжать карету государя, а двум витязям и пятидесяти воинам приказал быть наготове. Когда все собрались перед дворцом, первый министр пошел доложить махарадже Маракарме, что все готово и что ожидают лишь его величество.

л 266 Выслушали государь и махараджа Индра Ангкаса с женой доклад первого министра, а затем старший государь и его супруга попрощались с махараджей Малаем Кисной и его женой, с дочерью своей — государыней Чахайей Хайрани, принцессой Нилой Чахайей и всеми знатными дамами. Государь попрощался с раджами, министрами, витязями, а принцесса — // со знатными дамами, обняла и со слезами перецеловала их всех, а также и сына своего махараджу Маракарму, внуку Ратну Лелу Менгерну Сари и придворных дам, жен министров, витязей и глашатаев. Тут махараджа Индра Ангкаса попрощался с махараджей Малаем Кисной, крепко обнял и поцеловал его, а также обнялся со всеми раджами. А махараджа Маракарма поклонился в ноги отцу, обнял и поцеловал его, а затем поклонился в ноги матери, принцессе Ратне Деви. Обняла и, плача, поцеловала она сына со словами: «О сыночек, свет очей моих, сердце мое, оставайся же в благополучии вместе с женой

и дочерью, береги нашу внучку». При этих словах достала принцесса двадцать серебряных дирхемов и дала их нянюшкам и кормилицам, говоря: «О нянюшки и кормилицы, хорошенько берегите мою внучку».

Затем махараджа Индра Ангкаса с женой вышли из дворца, а махараджа Маракарма с женой, махараджа Малай Кисна и его супруга и принцесса Нила Чахайя проводили их до дворцовых ворот. Там махараджа Индра Ангкаса с женой сели в свою карету, а махараджа Маракарма вместе с раджей Румом сели еще в одну карету. Тут раджи, витязи и воины из страны Пуспа Сари выстроились справа и слева от кареты махараджи Индры Ангкасы, а также впереди и позади кареты. Витязи же и воины из страны Кемала Хикмат сопровождали карету своего государя, выстроившись справа и слева от нее. Наконец весь кортеж тронулся в путь, повозка же со съестными припасами следовала позади кареты государя. Так и двинулись они в направлении страны Пелинггам Чахайя.

Ехали так оба государя с утра и до захода солнца и наконец прибыли к месту, где обычно отдыхают путешественники, на перекрестке дорог между страной Пелинггам Чахайя и горой Берджентера. Остановились тут кареты махараджи Индры Ангкасы и махараджи Маракармы. Молвил тогда отец государя, махараджа Индра Ангкаса: «Возвращайся, сынок: дело идет к вечеру, и // мы уже приблизились к стране Пелинггам Чахайя». Услышав такие речи отца, махараджа Маракарма вместе со своими раджами и витязями поклонился ему. Затем карета государя тронулась в обратный путь по дороге в страну Кемала Хикмат.

л 27a

Около восьми часов вечера карета государя прибыла в страну Кемала Хикмат и вступила в город. Еще через несколько минут государь прибыл ко дворцу. Тут он вместе с раджей Румом Шахом спустился из своей кареты и проследовал прямо в тронный зал государыни Чахайи Хайрани и дочери Ратны Лелы Менгерны Сари. Повидав жену, государь вышел к себе в приемный зал к раджам, министрам, витязям и придворным.

Рассказывают теперь о махарадже Индре Ангкасе с супругой, которые ехали в сопровождении витязей и пятидесяти воинов. Когда карета государя прибыла к воротам города в стране Пелинггам Чахайя, витязь, посланный махараджей Менгиндрой Сари встречать отца и мать, махараджу Индру Ангкасу, тотчас же прищипорил своего коня и помчался доложить об этом махарадже Менгиндре Сари, сказав ему с поклоном: «О господин, докладываю

тебе, что твои царственные родители уже подъезжают ко дворцу твоего величества».

Услышав это, государь немедленно вышел из ворот дворца в сопровождении двух раджей-предводителей витязей, раджи Бекермы Сины и раджи Бекермы Девы. Когда государь и раджи вышли за ворота, тотчас же прибыла туда и карета. Тут махараджа Менгиндра Сари и двое его раджей подошли к карете встречать отца и мать, махараджу Индру Ангкасу с супругой. Подал махараджа Менгиндра Сари руку тестю, и тот вышел из кареты. Затем махараджа Менгиндра Сари подал руку теще, и та тоже сошла.

л 276 // Поклонился тут махараджа Менгиндра Сари в ноги отцу с матерью и повел их во дворец. Как увидела принцесса Майанг Менгурей, что родители ее входят в тронный зал, — подошла и склонилась перед ними до земли. Обняла и поцеловала ее мать со слезами, и заплакали обе. Когда вволю наплакались они, принцесса Майанг Менгурей, взявши мать за руку, повела ее к своей свекрови, принцессе Манду Ратне.

Подойдя к ней, поклонилась Ратна Деви принцессе Манду Ратне, обнялись они обе и расцеловались. Затем и знатные дамы, нянюшки и кормилицы принцессы Майанг Менгурей пришли поклониться в ноги государыне страны Пуспа Сари. Говорит тут с поклоном принцесса Манду Ратна: «О старшая сестрица, садись-ка здесь». Уселась тогда принцесса Ратна Деви в окружении знатных дам. Затем принцесса Майанг Менгурей принесла всевозможные сосуды и подносы с принадлежностями для приготовления бетеля, сделанные из золота, украшенные самоцветами, и сказала с поклоном: «О матушка, отведай-ка бетеля». Тут мать-государыня приняла сосуд из рук дочери и полакомилась бетелем.

А махараджа Менгиндра Сари, после того как государыня Пуспа Сари удалилась в тронный зал, с почестями препроводил своего тестя — махараджу Индру Ангкасу, отца — махараджу Пуспу Индру и всех раджей, министров, витязей и их предводителей во дворец. Уселись там три государя на золотые троны, украшенные драгоценными камнями и увешанные жемчугом. Когда отец и тесть государя заняли свои места, все раджи и министры также расселись по золотым стульям. Говорит затем раджа Менгиндра Сари: «О ваши величества, отведайте-ка бетеля». Тут оба государя пожевали бетель, а вслед за ними — раджи, министры и витязи, почти-точно поклонившись трем государям.

Недолго три государя // восседали в окружении своих вассалов, министров и витязей, и наконец слуги принесли царское угощение. Стал махараджа Менгиндра Сари потчевать отца и тестя, и все трое принялись есть, пить, предаваясь веселью в кругу раджей, министров и витязей под громкие звуки музыки.

А принцесса Майанг Менгурей угощала мать и свекровь, а также своих знатных дам изысканными кушаньями и вкусными напитками, предаваясь веселью, как и полагается быть, когда принцесса принимает свою царственную матушку. В тронном зале, где принцесса Майанг Менгурей пиновала в окружении знатных дам, царило оживление. Когда спустился вечер, государь и принцесса Майанг Менгурей завершили пир.

После того как три государя попотчевали своих раджей, министров и витязей, раджа Менгиндра Сари с принцессой Майанг Менгурей принесли своего сына, чтобы показать его отцу, махарадже Индре Ангкасе. Видя, что принцесса Майанг Менгурей несет ребенка, говорят ей родители: «Иди сюда, дочка, сердце наше, неси сюда внука».

Тут принцесса Майанг Менгурей принесла им ребенка. Взял его отец принцессы на руки, поцеловал в темя и говорит: «О внучек мой, живи счастливо и расти поскорее, чтобы заменить отца и деда на престоле княжества». Сказав это, он передал ребенка дочери, принцессе Майанг Менгурей, и та отнесла его в свой тронный зал.

А раджа Менгиндра Сари повел тестя прогуляться в саду Мендам Берахи вместе со своим отцом, махараджей Пуспой Индрой и прочими раджами. Повела принцесса Майанг Менгурей следом за ними матушку и свекровь в сопровождении знатных дам и прислужниц. Придя в сад, оба государя и их государыни // стали про- л 28б гуливать там, любуясь яркими цветами и плодами. Служанки и знатные дамы с веселым шумом принялись рвать красивые цветы и собирать спелые плоды, резвясь и шутя.

В эту минуту длиннохвостый попугай, сидевший на виноградной лозе, поддразнивая принцессу Майанг Менгурей, запел такой пантиун:

Белый гранат из небесного царства.
Цветы собираю в поле, поросшем тему.
Сколь долго мы предавались мечтам
И только теперь встретились.

Отвечает тут скворец на пантун попугая следующим пантуном:

Цветы собираю в поле, поросшем тему,
Укус везут на повозке.
Только теперь мы встретились,
И возрадовались наши сердца.

Отвечает тут красный попугай нури скворцу таким пантуном:

Укус везут на повозке,
Сосуд, полный бетелем, поставили на навес.
Возрадовались наши сердца,
Потому что у нас появилось дитя.

Услышала принцесса Майанг Менгурей, как птицы поддразнивают ее пантунами, — засмеялась и говорит своим придворным дамам: «Видно, эти птицы поддразнивают нас». Рассмеялись дамы и служанки и удивились тому, как подшучивают птицы над принцессой Майанг Менгурей. Птицы же, пропев свои пантуны, разлетелись кто куда. Тем временем наступил вечер, и три государя с супругами вернулись во дворец. Там принцесса Майанг Менгурей отвела отцу и матери покои на своей половине, недалеко от ее собственных покоев, с ложем, пологам и балдахинем.

Когда три государя и их супруги вернулись из сада, раджа Менгиндра Сари принялся потчевать отца и тестя, а также раджей, министров и витязей вкусными кушаньями. Затем были принесены всевозможные напитки: виноградное вино, пиво и берам, приятнейшие на вкус. Шумно // пировали три государя, угощая раджей, министров и витязей под звуки всевозможных музыкальных инструментов.

К полуночи три государя завершили свой пир и увеселения. Посидев еще немного, раджи, министры и витязи распрощались с тремя государями и разошлись по своим домам. То же сделали и знатные дамы. Затем и сами три государя удалились в свои покои и улеглись спать. И все то время, пока царственные родители — махараджа Индра Ангкаса с женой — находились в стране Пелинггам Чахайя у махараджи Менгиндры Сари, ежедневно матушка-государыня играла со своим внуком, раджей Индрой Дантой Рупой⁴⁸.

Прошло семь дней, как гостил у зятя махараджа Индра Ангкаса с женой, и вот наконец распрощались они с махараджей Пуспой Индрой и его супругой, с зятем махараджей Менгиндрой Сари и дочерью своей, собираясь в обратный путь в страну Пуспа Сари.

Приказал тут государь Менгиндра Сари готовиться свите царственных родителей, прибывшей вместе с ними из страны Пуспа Сари, а также велел готовить кареты и повозки для служанок.

Когда все было готово, государь попрощался с раджами, а государыня — с принцессой Манду Ратной и дочерью своей, принцессой Майанг Менгурей. Поклонилась та отцу и матери, обняла и поцеловала их, плача. Потом расцеловали они своего внука. Вышли тут государь-отец с супругой из дворца и подошли к своей карете. Подал махараджа Менгиндра Сари руку матушке и помог ей подняться в карету. Затем он подал руку отцу, чтобы также помочь ему.

Когда родители уселись, махараджа Менгиндра Сари и один из раджей-предводителей витязей сели в карету, стоящую следом за каретой государя. Когда // они уселись, то все раджи, министры и витязи сели на своих коней и последовали за каретой государя, окружив ее спереди и сзади, справа и слева. Затем кареты государя-отца и махараджи Менгиндры Сари двинулись в направлении страны Пуспа Сари. л 296

Достигнув перекрестка дорог между странами Пуспа Сари и Пелингам Чахайя, обе кареты остановилась. Молвил государь: «Возвращайся обратно, сынок, ибо уже близка моя страна». Тут махараджа Менгиндра Сари поклонился в ноги своим царственным родителям и пожал руки всем раджам. Затем махараджа Менгиндра Сари тронулся в обратный путь в страну Пелингам Чахайя, а карета его царственных родителей устремилась в направлении страны Пуспа Сари.

Примерно через три часа пути карета прибыла в Пуспа Сари, вступила в город и проследовала ко дворцу. Подъехав к нему, карета остановилась. Вышли государь с супругой из кареты и прошли во дворец. Тут раджи, министры и витязи, на попечение которых государь оставил страну, вышли поклониться ему, а знатные дамы и жены министров почтительно приветствовали принцессу Ратну Деви.

Недолго ехал махараджа Менгиндра Сари, и наконец прибыл в страну Пелингам Чахайя и проследовал ко дворцу, где его карета и остановилась. Тут государь, раджа-предводитель витязей и глашатай вошли во дворец, и государь отправился прямо на половину своей супруги принцессы Майанг Менгурей и сына раджи Индры Данты Рупы. А надо сказать, что с тех пор, как у махараджи Менгиндры Сари родился сын, внук махараджи Пуспы Индры,

л 30а

в стране Пелингам Чахайя наступило оживление. Верховые витязи без устали разъезжали между тремя княжествами: то витязь из страны Пуспа Сари отправлялся в страну Пелингам Чахайя, а от туда витязь ехал в страну Пуспа Сари, то из страны Пуспа Сари // витязь направлялся в страну Кемала Хикмат. Днем там непрерывно толпился народ, купцы и торговые люди занимались куплей-продажей, обмениваясь товарами. Все три страны словно слились воедино, днем и ночью их жители предавались шумному веселью. Государи трех этих стран стали еще справедливее и щедрее, еще милостивее и благосклоннее к своим подданным, особенно же к воинам: каждые шесть месяцев раджи этих стран даровали смену одежды каждому из своих воинов и витязей. Все мудрее и щедрее становились трое этих раджей. Так рассказывает владелец этой истории.

л 30б

А вот что рассказывают о махарадже Буджангте Индре, ехавшем в сопровождении четырех друзей к месту своего отшельничества. Уже примерно полмесяца ехал он, и вот однажды почудилось его товарищам вдалеке, как бы в тумане, зарево, словно горел целый лес. Говорят тут с поклоном государю его товарищи: «О господин, что это за огромное зарево?» Молвил махараджа Буджангта Индра: «Знайте, что это — вершина горы Берджентера, где предаются забавам сыновья раджей джинов, пери, духов и небожителей и где они купаются, потому что на вершине горы — большой пруд. Находится эта гора на расстоянии трех дней и трех ночей пути отсюда. Итак, будьте осторожны вы четверо, ибо страж озера Андар-Семандар — трехголовый змей, гору же эту сторожит великан — огромный и страшный. Когда ребенком я играл на этой горе, змей уже тридцать лет совершал там отшельничество, ныне же срок его отшельничества достиг семидесяти лет. А великан этот родом из дэвов, но некогда он был проклят Батарой Индрой и изгнан из небесного царства, потому и влачит он такое существование. Теперь // не отходите далеко от меня, ибо примерно через день мы окажемся вблизи этого озера и змея. Как только земля загудит от поступи человека, змей вылезает из своей пещеры, которая находится прямо у подножия горы Берджентера. Когда змей выходит, чтобы изгнать пришельцев, из пасти его вырывается пламя. Следом за ним тотчас же появляется и великан, испускающая громоподобный крик. Дыхание его — словно буря и смерч, а глаза сверкают нестерпимым блеском. Вот что ждет нас у озера и этой горы».

Когда им оставался еще один день пути, государь достал шка-тулку с двумя безоарами, полученными им от отца, махараджа Ма-лая Кисны, раджи джиннов из страны Мерчу Индра. Отец же полу-чил их во время своего отшельничества: один — от Батары Индры, а другой — от Батары Гангги⁴⁹. Безоар Батары Гангги обладал волшебной силой и властью над всеми морскими и земными жи-вотными. Безоар же Батары Индры давал волшебную власть над людьми, великанами, джиннами, пери, духами и шайтанами. От одного взгляда на этот безоар их охватывала дрожь, руки и ноги слабели, словно кости их были переломаны. Вот как чувствовал себя всякий, кто видел этот безоар.

Достав оба безоара, государь приказал своим товарищам: «Сле-дуйте за мной и не отставайте». Затем все пятеро тронулись в путь. Прошло еще минуты три, и почуял змей, что дрожит земля. Под-нялся он, вытянулся в длину и в ширину и вышел из пещеры, чтобы прогнать пришельцев, принялся изрыгать пламя и ринулся на маха-раджу Буджанггу Индру // с широко распахнутой пастью.

л. 31а

Увидев змея, махараджа Буджангга Индра тотчас же вытянул вперед правую руку, в которой был безоар. Заговорил тут змей на языке джиннов, склонивши голову: «Кто ты, господин, чей ты сын и зачем прибыл сюда?» Отвечает ему государь на том же языке: «Эй, змей, меня зовут махараджа Буджангга Индра, я сын маха-раджи Малая Кисны, раджи джиннов из страны Мерчу Индра. Эти четверо людей — мои товарищи, и прибыл я сюда для того, чтобы совершить отшельничество на этой горе». Говорит ему тут змей: «О господин, если хочешь подружиться со мною, то я буду добр с тобой». Отвечает государь на эти слова: «Благодарю тебя, пусть будет так, как ты желаешь». Тут змей изрыгнул из своей пасти безоар и говорит: «О господин, высокородный и мудрый раджа, это — мой подарок тебе». Спрашивает государь: «А для чего мне этот безоар?» Говорит змей: «У каждого раджи должен быть при себе безоар. Этот же безоар способен выполнять все твои желания. Когда вы придете на другой берег этого озера, будьте осторож-ны, потому что у подножия горы стоит на страже огромный и страшный великан, так что помните об этом!»

Отвечает государь: «О змей, ты можешь положиться на мой ум и смекалку». Поговорили они так, а затем змей приподнялся, вытя-нулся в длину и в ширину через все озеро, так что хвост его достал до противоположного берега, прямо у подножия горы Берджентера. Вытянувшись так, он сказал: «О господин, не угодно ли тебе, что-

л 316

бы я послужил мостом тебе и твоим товарищам?» Услышав слова змея, государь попросил у него прощения, а затем они с товарищами вступили на змею спину. Взойдя на нее, государь // изумился тому, сколь велик и длинен стал змей. День и ночь шли государь и его товарищи по спине змея, и наконец прибыли на другой берег озера.

Вскоре приблизились они к подножию горы. Почуял великан, что дрожит земля, и вышел из своей пещеры. Увидев государя и четырех его спутников, он схватил бревно толщиной с буйвола и бросил им в государя. Подпрыгнул государь и отразил удар. Увидел великан, что не причинил он вреда государю и его товарищам, разозлился, издал вопль, оглушительный, словно раскаты грома; дыхание же его напоминало завывание бури и урагана. Стремглав бросился он к большому камню, чтобы бросить им в государя. Тут государь вытянул вперед левую руку с безоаром — и ослабили все члены у великана, безжизненно повиснув. Упал великан бессильно на колени.

Чувствуя, что не может подняться, спросил тогда великан с почетом: «О господин, кто ты и чей ты сын, откуда и куда держишь свой путь и зачем прибыл сюда?» Отвечает ему государь на языке джиннов: «Эй, великан, меня зовут махараджа Буджангга Индра, отец мой — махараджа Малай Кисна, раджа джиннов из страны Мерчу Индра. Я же прибыл сюда из страны Анта-Беранта для того, чтобы вместе с четырьмя моими товарищами совершить отшельничество на этой горе. Разве ты не знаешь, что мой отец — раджа джиннов, а я — раджа дэвов в стране Анта-Беранта?»

л 32а

Говорит тут великан с поклоном: «О господин, убей меня, ибо я дурно повел себя с тобой. Если за это я должен // горько поплатиться — лучше мне сразу умереть». Услышал государь, что великан просит лишить его жизни, и говорит ему: «Эй, великан, прежде поделись-ка со мной своим волшебством, чтобы скорее могли исполниться мои желания». Тут великан обучил государя разным волшебным наукам.

Когда государь обучился у великана волшебным наукам, тот молвил: «О господин, если ты и вправду желаешь мне блага — убей меня, чтобы я поскорее вернулся к себе в небесное царство». Услышав слова великана, государь выхватил из ножен свой царский меч и зарубил великана. С одного удара был великан рассечен надвое до самой поясницы и тут же испустил дух. Заговорила тут его душа: «Надеюсь, что теперь я могу вернуться в небесное царство. О господин, высокородный и мудрый раджа, пусть оставят не-

счастья и неудачи тебя и твоих товарищей, а также тех, кто слушает или переписывает эту историю⁵⁰».

Когда великан испустил дух, государь с товарищами тронулся в путь и стал подниматься на гору. Дойдя до середины горы, государь бросил взор наверх. Увидел он, что очень высока эта гора и вершина ее еле видна за облаками. А на главной вершине ее обитал отшельник-бегаван Индра Чита Нара Вангса, уже семьдесят лет совершавший свое подвижничество. Много учеников было у него, среди них и сыновья министров, и сыновья витязей. Бегаван же этот был весьма искушен и в земных науках, и в магии, физиогномике⁵¹, астрологии, военной науке и воинских заклинаниях; он владел оружием и был очень отважен и удачлив в бою, а когда приходил в гнев, то его отвага возрастала еще более.

Когда государь достиг середины // горы, бегаван сидел за книгами по астрологии и физиогномике. Говорит он вдруг своим ученикам: «О дети мои, пусть двое из вас отправятся навстречу тем, кто, как мне кажется, сейчас поднимается к нам. Думается мне, что их пять человек. Когда повстречаете этих людей, приветствуйте их с почестями: один из них — сын раджи, а четверо — его товарищи. Обращайтесь к нему с почтением, ибо он сын великого государя, да и друзья его тоже не простые люди, но знатны, как и вы. Он прибыл сюда, чтобы учиться у меня». Удивились ученики и думают про себя: «Как же это наш наставник, даже не встав со своего места, узнал, что к нему едут эти люди?»

л 326

Поклонились они учителю и отправились вниз встречать махараджу Буджанггу Индру. Прибыв к месту, где остановились государь и его спутники, они подошли к ним, поклонились в ноги государю и пожали руки его спутникам. Говорят затем двое учеников: «О господин, мы пришли передать тебе привет и засвидетельствовать уважение от имени нашего учителя. Он просит тебя и твоих товарищей пожаловать к нему». Услышав эти слова, удивился государь: «Как же узнал бегаван, что я еду к нему?» Немедля же государь и его товарищи отправились дальше и наконец прибыли к месту пребывания бегавана.

Когда они приблизились, встал бегаван со своего места. Пожал государь руку бегавану, а его товарищи // поклонились ему в ноги. Молвил затем бегаван: «Что привело тебя сюда, господин? Ты ведь сын раджи Мерчу Индры, твой отец — великий раджа, и сам ты тоже раджа, почему же ты покинул свою страну и жену свою?» Удивился государь этим словам бегавана: «Как же это он, столь

т 33а

долго живущий вдали от мира, знает все обо мне?», и подумалось ему: «Сколь же велики святость и прозорливость этого бегавана!»

Говорит бегаван: «Садись-ка здесь, господин мой». С поклоном уселся государь. Протянул ему бегаван сосуд с бетелем и говорит «Угощайся же». Полакомился государь бетелем, поклонился бегавану. Говорит тут бегаван его товарищам: «О дети мои, отведайте-ка бетеля». Поклонились они бегавану и тоже пожевали бетеля.

Спрашивает бегаван государя: «Скажи, господин, что же стало причиной твоего неожиданного прибытия сюда?» Отвечает ему с поклоном государь: «О господин мой, зачем же мне рассказывать тебе, ты ведь и так знаешь, к чему стремится мое сердце». Тут ученики бегавана принесли угощение и поставили его перед своим учителем — это были печеные бананы, клубни келади и таласа. Говорит бегаван: «О господин, отведай недостойную пищу, которую едим мы, живя на горе». Поклонился раджа Буджангга Индра, омыл руки, а затем государь с бегаваном откушали. Говорит бегаван своим ученикам: «О дети мои, пригласите четверых товарищей государя откусать». Завершив трапезу, бегаван и государь полакомились бетелем.

л 336 Говорит затем государю бегаван: «О // внучек, пойди-ка искупайся в пруду». Отправился махараджа Буджангга Индра с четырьмя товарищами купаться. Выкупавшись, вернулись они пред очи бегавана. Стал бегаван тут учить их всем наукам и волшебствам, физиогномике и военным хитростям, а также науке состязаться в волшебстве.

Семь дней и семь ночей бегаван учил государя и его товарищей, и овладели они всеми этими науками. Говорит тут бегаван «О внучек, поднимайся-ка теперь на вершину этой горы. Там есть одно красивое место, где ты сможешь предаться молитве и поупражняться в тех науках, которым я тебя учил. Не покидай этого места, пока не истечет сорок дней и сорок ночей, и даже если ты не получишь там того, к чему стремится твое сердце, не уходи оттуда».

Сказал так бегаван — и государь с товарищами поклонились ему до земли и отправились на вершину горы. Прибыв туда, стал государь оглядываться по сторонам. Увидал он на вершине горы весьма живописное место. Там росло высокое дерево нагасари с раскидистой кроной, подобной зонту. Цветки были пышные, и аромат их разливался повсюду. Шмели во множестве вились над

цветами, много птиц порхало тут и там, а на дереве нагасари сидел скворец, который запел такой пантун:

Чаша находится в облаках,
Плоды чемпедака лежат на шкафу.
Ты, господин, высокородный раджа,
Зачем ты прибыл сюда?

Отвечает скворцу павлин так:

Сосуд с плодами чемпедака на шкафу,
Купеческий сын несет кувшин
Зачем ты прибыл сюда?
Ты прибыл сотворить здесь молитву.

Откликается тут длиннохвостый попугай:

Чашу // спрятали в кувшин,
Цветок папайи завернули в платок.
Ты хочешь сотворить здесь молитву,
Чтобы сбылось твое желание.

л 34а

Выслушал государь пантуны птиц, улыбнулся: приятно было ему то, как они весело шутят, а также то, что дует такой приятный и чуть влажный ветерок. Закудахтали курочки негромко и благозвучно — и умилился душой государь, вспомнил он жену и сестру и принялся горестно вздыхать. Подумалось ему потом: «Следует вести себя подобно мужчине». Приободрился государь. Видит он — лежат под деревом четыре черных камня и один белый, величиной с циновку. Уселся на него государь, а его товарищи сели на четыре черных камня. Стали затем государь и его товарищи творить молитвы и упражняться в науках, которым научил их бегаван, денно и ночью, не предаваясь приятному сну, и лишь когда глаза их смыкались, они забывались сном на мгновение, но вскоре пробуждались снова. Когда государь чувствовал голод, он срывал цветок с дерева нагасари и ел его, так же поступали и четверо его товарищей.

Около месяца провел там государь, предаваясь уединенному созерцанию, и вот однажды поздней ночью при ярком свете месяца явился государю старик, с белыми, как хлопок, волосами, облаченный в белые одежды. Встав перед государем, он заговорил: «О внучек мой Буджангга Индра, зачем ты прибыл сюда, оставив свое княжество, и сестру, и жену, и отца с матерью?»

л 346

Услышав этот голос, вздрогнул государь и с поклоном сказал: «Кто ты, господин?» Отвечает старик: «О внучек, разве ты не знаешь меня? Я обитаю на этой горе и зовусь Батара Бисну⁵². Мне известно, зачем ты прибыл сюда, и твое желание легко может исполниться, только пробудь здесь еще десять дней, чтобы исполнился срок // твоего подвижничества. По истечении же десятидневного срока выкупайся в этом пруду. Если на середине пруда увидишь ты некий предмет — возьми его и хорошенько береги: исполнится тогда твое желание, и все случится, как твое сердце пожелает. У тебя родится дочь несказанной красоты, но назови ее не иначе как принцесса Деви Ратна Сари Танджу Майя и береги ее, ибо она прежде была забавой небесных фей⁵³ в обители богов».

Выслушав Батару, государь поклонился ему в ноги, и молвил тот: «Пребывай в благополучии, а я собираюсь обратно на небеса, ты же совершай свое подвижничество, как я тебе повелел». Поклонился государь до земли Батаре Бисну, а за ним и его товарищи. Затем Батара скрылся в небе, а государь снова уселся упражняться в науках, совершая подвижничество вместе с товарищами.

Когда миновал указанный срок, однажды в полночь посреди пруда вдруг засиял ослепительный свет, подобный сиянию полной луны. Замерли государь и его товарищи, увидя его. Вспомнил тут государь наказ Батары Бисну, поднялись они и пошли в направлении, откуда исходило сияние.

л 35а

Придя на берег пруда, принялись они пристально вглядываться и видят: из самой середины этого сияния растет стебель лотоса с четырьмя листьями, цветком с семью лепестками, а на стебле — два плода. Лепестки же эти были семи цветов: белого, желтого, красного, зеленого, оранжевого, лилового и розового. Красив был этот цветок. Увидев его, уселся государь на камне на берегу пруда и подумал: «Если я войду в пруд, то потону, ибо // пруд этот глубокий. А коли так — что мне тогда делать?» И государь погрузился в печальные раздумья.

Когда уже близился рассвет, послышался ему чуть слышный голос: «О внучек, что это ты пригорюнился?» Поклонился государь и говорит: «Кто ты, дедушка?» Отвечает тот: «О внучек, меня зовут Батара Гангга, этот пруд мой, как и все, что здесь растет. Если не будет на то моего позволения, то хоть и видишь ты этот цветок, а сорвать не сможешь. Много добра может он принести, много всяких дел можно сотворить с его помощью».

Поклонился тут государь, стоя на берегу пруда, и говорит: «О дедушка-дух, если будет на то твоя воля и благорасположение ко мне, то прошу дать мне этот цветок, ибо он мне очень нужен и несказанно радует мой взор». Говорит тут Батара: «О внучек мой Буджангга Индра, сын махараджи Малая Кисны, я очень рад встретить тебя. К тому же отец твой был весьма мудр и благоволил ко всем бегаванам, всем нищим и беднякам, особенно же к своему народу — джиннам, пери, духам и дэвам. Памятуя о доброте родителей твоих, дарю тебе этот цветок. Никому, кроме тебя, я бы его не отдал».

Услышав это, поклонился государь и говорит: «О дедушка, если ты так благоволишь ко мне, то посоветуй, как мне сорвать его?» Говорит Батара: «Сойди-ка в воду, внучек». Спустился государь в воду, и тут неожиданно появилась перед ним огромная красивая рыба — золотой карп — и говорит: «О господин, Батара Гангга повелел мне отнести тебя на середину пруда». Услышав слова рыбы, поклонился государь и молвил: «О рыба, прошу у тебя прощения, позволь, я сяду тебе на спину». Отвечает рыба: // «Я охотно отвезу тебя». Залез тут государь на спину рыбе, уселся там, и повезла его рыба на середину пруда. Когда приблизился он к лотосу, заколебался стебель, словно цветок сам стремился приблизиться к государю. Протянул государь правую руку к растению — и оно само переместилось к нему на ладонь.

л 356

Оказавшись в руке государя, стебель с растущими на нем цветком, листьями и двумя плодами превратился в один-единственный цветок. Получив лотос, поклонился государь Батаре Гангге, стоя на спине рыбы, и сказал: «Тысячу раз благодарю тебя, господин мой, и выражаю тебе мое величайшее почтение. Только вот не могу я достойно ответить на твою благосклонность ко мне».

Говорит тут Батара: «О внучек, не нужно мне от тебя воздаяния, только прошу я тебя остерегаться гордыни и высокомерия. Хотя ты и раджа, но не забывай своей милостью нищих, бедняков и сирот — вот тебе мой наказ. Блюда скромность, чтобы любил тебя народ и чтобы все твои подданные любили друг друга. Терпеливо решай все государственные вопросы, справедливо и внимательно разбирай всякое дело, сохраняя добросердечие на лице своем и ласковую речь на устах. Если будешь делать так, как я говорю, — царствование твое будет благополучным и счастливым, и ты заслужишь любовь и людей, и дэвов. Пребывай же в благоденствии вме-

сте с супругой и всей родней. Но сейчас настало время возвращаться, ибо жена твоя пребывает в большой тоске».

т 36а Тут повернула рыба назад и подплыла к берегу пруда. Поклонился ей государь и сошел на берег, а рыба нырнула в воду. Рыбу же эту сотворил из своего посоха Батара Гангга в знак своей приязни к государю. // Говорит затем Батара Гангга: «О внучек, теперь я отправляюсь обратно на небеса. Возвращайся домой и ты — ведь ты уже получил то, к чему стремился». Узнав, что Батара собирается в обратный путь, махараджа Буджангга Индра поклонился ему, и тот исчез из виду, а государь вернулся к своему прежнему месту под деревом нагасари. Лотос же государь поместил в шкатулку с волшебными талисманами.

Когда рассвело, государь отправился со своими товарищами купаться. Выкупавшись, они вернулись к бегавану Индре Чите Наре Вангсе. Увидал бегаван, что идет государь с четырьмя товарищами, встал и говорит: «Садитесь здесь, господа». Поклонились они все пятеро и уселись подле бегавана. Спрашивает затем бегаван у государя: «Исполнилось ли твое желание, внучек?» Отвечает ему с поклоном государь: «Да, господин, по милости твоей и соизволению твоему я получил то, к чему стремился».

Принесли тут ученики бегавана угощение: бананы, клубни тала-са и кимпула и кукурузу. Принялись бегаван и государь за еду, а товарищи государя сели есть вместе с учениками бегавана. Откушав, они полакомились бетелем. Затем государь стал прощаться с бегаваном, собираясь к отбытию. Говорит бегаван: «Как будет тебе угодно, внучек». Вынул тут государь из своего пояса сто золотых динаров и отдал их бегавану, а еще сто роздал ученикам. Затем поклонились они бегавану, пожали руки его ученикам и двинулись в обратный путь вниз с горы.

т 36б Спустившись к ее подножию, государь достал свой волшебный безоар. Тотчас же появился змей и // вытянулся так, что стал шириной с море. Увидев, что змей уже ожидает, махараджа Буджангга Индра и четверо его товарищей поклонились ему и, испросив прежде разрешения, влезли ему на спину. Пустились в путь государь и его товарищи, шли день и ночь и наконец прибыли на другой берег озера у поля Андар-Семандар. Поклонился государь змею и пошел по этому полю в направлении страны Анта-Беранта. Не будем более рассказывать об обратном пути государя и четырех его товарищей в страну Анта-Беранта. Так рассказывает-

ся в истории, сочиненной ее владельцем. Один лишь Аллах знает истину.

А вот что произошло после того, как махараджа Буджангга Индра уехал в сопровождении четырех сыновей министров и витязей совершать отшельничество. Нелегко было на душе жены государя принцессы Нилы Чахайи, и отправилась она в страну Кемала Хикмат к своему старшему брату махарадже Маракарме и супруге его Чахайе Хайрани, получив весть о том, что у государыни этой родилась дочь. Потому-то принцесса Нила Чахайя и направилась туда, оставив страну Анта-Беранта заботам первого министра. Прошло примерно три месяца с тех пор, как принцесса Нила Чахайя отправилась в страну Кемала Хикмат, и вот однажды вечером сидела она в приятном обществе супруги государя, принцессы Чахайи Хайрани, дочери ее принцессы Девы⁵⁴ Ратны Лелы Менгерны Сары и всех знатных дам, наслаждаясь яствами и напитками. Государь же в это время пировал среди своих вассалов, предводителей витязей и министров, наслаждаясь кушаньями и напитками под звуки музыки. В полночь, когда государь завершил свой пир с раджами, министрами и витязями, так же поступила и государыня. Тут раджи и знатные дамы // распрощались с государем и его супругой и разошлись по своим домам, а затем и государь с государыней, и принцесса Нила Чахайя разошлись по своим покоем. л 37а

Когда принцесса Нила Чахайя пришла к себе в спальню, глаза ее начали слипаться: легла она на свое ложе и заснула. И приснилось этой ночью принцессе Ниле Чахайе, что муж ее, махараджа Буджангга Индра, лежит рядом с ней и предаются они любовным играм. Обрадовалась принцесса, что снова обрела своего мужа. Внезапно очнулась она ото сна, взглянула направо и налево — никого нет подле нее в покоех, кроме четырех нянюшек и кормилиц. Увидев это, заплакала принцесса, вспомнив, как любил ее супруг — ведь уже три года была она замужем за махараджей Буджанггой Индрой и ни разу не разгневался он на нее. А до сего раза, с тех пор как муж ее уехал, она никогда не видела его во сне. Думая об этом, принялась принцесса Нила Чахайя горько вздыхать, причитать и плакать, и мыслилось ей: «Что же это приключилось с моим супругом?» Так думалось ей в эту полночь. В то же мгновение слышался тут голос, говорящий: «О принцесса Нила Чахайя, к чему горевать и предаваться воспоминаниям о муже? Недалек тот час,

когда он вернется к тебе, а пока веселись вместе с подругами у себя в тронном зале».

л 37б Услышав голос, вздрогнула принцесса, оглянулась по сторонам, отдернула занавеску, но не увидела никого, кроме спящих нянюшек, кормилиц и служанок. Говорит она: «О господин мой, чей это голос я слышу?» И слышит в ответ: «О внучка моя Нила Чахайя, разве ты не узнаешь меня?» Принцесса // с поклоном спросила: «Кто же ты, господин?» Говорит голос: «Я твой предок⁵⁵ Сукма Дева, и привела меня сюда любовь к тебе». Узнав, что ей явился ее предок, поклонилась принцесса Нила Чахайя и говорит: «Что ты ни повелишь мне, я исполню». Говорит ей голос: «О внученька, украшай свой дворец, тронный зал и спальные покои мужа, ибо скоро прибудет супруг твой, махараджа Буджангга Индра. Очень полюбили его обитатели небесного царства за благочестие и доброту. За это батары и дэвы подарили ему волшебную игрушку, которая станет украшением его царства. Игрушка же эта — от небесных фей из сада Банджаран Сари⁵⁶, что на небесах. Не печалься, внучка, а лучше-ка отправляйся назад к себе в страну и приготовь место, где будешь держать эту игрушку».

Выслушав слова своего предка, принцесса поклонилась со словами: «Благодарю тебя за твою безмерную милость ко мне, господин». Говорит тогда принцессе ее предок: «О внученька, пребывай же в благоденствии, и пусть преуспевание всегда сопутствует тебе и твоему мужу, я же должен двинуться в обратный путь». Исчез тут предок принцессы Нилы Чахайи. Вскоре рассвело, встала принцесса со своего ложа и умылась. Затем она пожевала бетеля, вышла из своих покоев и отправилась навестить дочь государя, принцессу Деви Ратну Лелу Менгерну Сари. Та только что поднялась ото сна, и нянюшки с кормилицами собирались нести девочку на прогулку. л 38а Увидев это, принцесса Нила Чахайя подошла, взяла ее на руки и понесла играть в цветник, собирать // цветы и плоды. Наигравшись с девочкой в саду, принцесса Нила Чахайя вернулась с ней в тронный зал государыни. К этому времени принцесса Чахайя Хайрани только что проснулась. Видя, что пришла принцесса Нила Чахайя с ее дочкой, Деви Ратной Лелой Менгерной Сари на руках, государыня сказала ей: «Садись, госпожа». Подошла принцесса и поклонилась старшей сестре-государыне. Взяла та у нее из рук девочку, а принцесса Нила Чахайя села близ государыни. Полакомилась тут государыня бетелем, и говорит ей затем принцесса Нила Чахайя: «Я пришла попрощаться с тобою, госпожа, ибо уже давно

покинула я дворец своего супруга, и если соблаговолишь ты дать свое согласие, я отправлюсь в обратный путь. Нынче ночью приснился мне мой супруг Буджангга Индра, и думается мне, что собирается он в обратный путь. Непокойно у меня на душе: как там муж мой Буджангга Индра и как обстоят дела в стране Анта-Беранта? Хорошо, если не претерпевает он невзгод на своем пути или на чужбине».

Услышала государыня Чахайя Хайрани слова младшей сестры — принцессы Нилы Чахайи, и заплакали они обе от полноты чувств. Говорит затем государыня: «О братец Буджангга Индра, единственный мой, куда же ты уехал? Сколь затянулась наша разлука! Только встретились мы — и вот опять покинул ты и меня, и свою супругу. О братец, верно, совсем не жалеешь ты меня! Когда же мы снова встретимся? Мы с супругом женили тебя и посадили царствовать в стране Анта-Беранта, чтобы ты спокойно и уверенно // правил страной, заботился о народе и о придворных. Как же приключилось, что ты неожиданно оставил меня, и свою супругу, и двор?» И на всевозможные лады еще причитала государыня, а за ней и принцесса Нила Чахайя, проливая слезы. Лишились тут обе они чувств и были словно между жизнью и смертью. Увидали нянюшки и кормилицы, что приключилось с их госпожами, — зашумели они вместе с прислужницами и сами принялись стенать в тронном зале, думая, что обе принцессы умерли.

л. 38б

Услышал государь в тронном зале супруги шум — восстал ото сна и умылся. Затем донеслись до него рыдания нянюшек, кормилиц и прислужниц, кричащих, что обе принцессы лишились чувств. Бросился государь к принцессам и, увидев, что произошло, взял розовой воды и стал обтирать ею лица государыни Чахайи Хайрани и принцессы Нилы Чахайи. Пришли в себя обе дамы, но государыня снова принялась причитать, обвинив руками шею младшей сестры, принцессы Нилы Чахайи, и говоря: «О сестрица моя младшая, покинул меня твой супруг, а теперь и ты хочешь уехать! Не жалеешь ты своей старшей сестры!» Слыша такие причитания жены, государь спросил ее нянюшек и кормилиц: «О нянюшки, почему ваша госпожа в таком состоянии?» Отвечают с поклоном нянюшки: «Нет этому никакой дурной причины, но слышали мы, что принцесса Нила Чахайя испрашивала у ее величества разрешения вернуться домой. Только это мы и слышали».

После того как государь опросил нянюшек, принцесса Нила Чахайя обратилась к нему с поклоном: «О старший брат мой, // го-

л. 39а

сударыню опечалило то, что я попрощалась с ней и собираюсь уезжать. Непокойно мое сердце, да и к тому же прошлой ночью мне приснился твой младший брат и мой супруг, раджа Буджангга Индра. И подумала я: может быть, он попал сейчас в беду, а может быть, собирается вернуться домой. Поэтому я и сказала об этом государыне, и этим огорчила ее». Выслушав младшую сестру, принцессу Нилу Чахайю, государь улыбнулся, подошел к супруге своей, принцессе Чахайе Хайрани и говорит: «Не плачь, госпожа, правду говорит младшая сестра, ведь мне тоже приснился младший братец мой Буджангга Индра». Спрашивает его почтительно государыня: «Что же тебе приснилось, господин мой?» Рассказал тут государь свой сон: «Пригрезилось мне этой ночью, словно младший братец мой Буджангга Индра только что прибыл с охоты и принес красивейшего птенца-попугая, обученного говорить человеческим языком. Поиграв с попугаем, братец мой Буджангга Индра изготовил золотую клетку и посадил туда птицу, а затем отдал моей сестрице Ниле Чахайе. Тут проснулся я и услышал плач нянюшек и служанок и весь этот шум. Тогда и поспешил я к вам».

Услышала государыня Чахайя Хайрани, какой сон увидел ее муж; улыбнулись они с принцессой Нилой Чахайей. Говорит тут принцесса Нила Чахайя: «О братец, хочу я отправиться в обратный путь». Спрашивает на это государь: «Когда же ты хочешь отправиться?» Поклонилась принцесса: «Если можно, братец, мне хотелось бы отбыть отсюда завтра на рассвете». Говорит государь. «О сестрица, обожди хотя бы дня три, а я тем временем пошлю // письмо в страну Анта-Беранта первому министру — пусть он велит украсить город, дворец и трон младшего брата моего Буджангги Индры и наготовить всяких кушаний. Думается мне, мой младший брат Буджангга Индра уже находится на пути домой. Уверен, что когда братец вернется, он непременно привезет с собой какую-нибудь чудесную забаву, ибо неспроста был мой сон. Не печалься и ты, женушка, что сестрица нас покидает. Остаемся мы с тобой вдвоем и вместе разделим тоску о нашем братце Буджангге Индре».

Приказал тут государь первому министру: «Сочини-ка письмо в страну Анта-Беранта первому министру, чтобы он распорядился готовить все государственные регалии, велел украсить страну Анта-Беранта, дворец и трон моего младшего брата, раджи Буджангги Индры, а также позаботился об угощении: ведь через три-четыре

дня братец Буджангга Индра вернется. Через два же дня я собираюсь отправить принцессу Нилу Чахайю в обратный путь». Тут первый министр сочинил это письмо, как повелел ему государь, а затем передал его государю. Приказал тот позвать одного из витязей, и тотчас же витязь явился к нему. Повелел ему государь: «О витязь, отвези это письмо в страну Анта-Беранта и передай его первому министру. Поезжай быстро, бери самую резвую лошадь, я даю тебе на это всего два дня. С точностью исполни мой приказ, и когда увидишь, что все уже готово, — немедленно возвращайся сюда».

Поклонился витязь в ноги государю, вышел и, сев на коня, двинулся по дороге в страну Анта-Беранта. Когда витязь уехал, государь приказал первому министру: «Эй, первый министр, скажи предводителю витязей — пусть // созывает он четырех витязей с сотней л 40а
вооруженных воинов, вели готовить мою карету с четверкой лошадей и карету принцессы Нилы Чахайи. Пусть собираются в дорогу два младших министра сопровождать меня и пусть готовят четыре повозки для поклажи и съестных припасов, ибо через два дня я выезжаю. Как только вернется посланный мною витязь — я тотчас же пускаюсь в дорогу».

Отправился тут государь в тронный зал супруги Чахайи Хайрани. Отдала государыня распоряжения своим служанкам: одним велела готовить съестные припасы, вторым — всякую утварь, а нянюшкам велела собирать и укладывать свои одежды и одежды дочери, принцессы Деви Ратны Лелы Менгерны Сари, а также одежды государя. Видя, что государыня уже отдала распоряжения служанкам и нянюшкам, государь вышел в приемный зал дворца и приказал казначею достать из казны несколько тысяч серебряных и медных динаров и дирхемов. Когда казначей достал эти деньги, он почтительно доложил об этом государю, и повелел ему государь: «О казначей, раздели-ка эти деньги на две части. Половину раздай народу — нищим, беднякам и сиротам, а половину я увезу с собой».

Сделал казначей так, как повелел ему государь. Принесли эти богатства и сложили перед дворцом. Затем государь приказал созвать витязей, министров, придворных и глашатаев, воинов, нищих и бедняков, сирот, одиноких старух. Собрав всех их перед дворцом, молвил государь: «О первый министр, прикажи четырем министрам поделить это богатство между моими подданными как подобает». А государыня велела нянюшкам поделить // серебро и медь л 40б
между самими нянюшками и прислужницами. Когда государь

с государыней одарили милостыней весь народ — мужчин и женщин, больших и малых, то раджа приказал: «Пусть заколют теперь много буйволов, ланей, оленей, кур, коз, уток и гусей и приготовят из них кушанья, потому что сегодня вечером я даю пир». Сказав так, государь вернулся в приемный зал дворца в окружении раджей, министров, раджей-предводителей витязей и двух глашатаев. Молвил тут государь: «О вы, остающиеся в стране Кемала Хикмат! Завтра мы отбываем в страну Анта-Беранта. Вы же, слуги мои, пекитесь о моем народе и не оставляйте его в его печалих. Если у моих подданных будет в чем-либо нужда — дайте это им, хорошенько разобравшись во всем, а если у вас не будет средств — возьмите из государственной казны, ибо я собираюсь два-три месяца пробыть в стране Анта-Беранта. Ты же, о первый министр, возьми на себя заботу о моем дворце и его обитателях, и пусть все здесь следуют моим приказаниям и распоряжениям, тогда и будет хорошо всем вам, а если вы не исполните моего приказа, то, конечно же, падете в пучину греха».

Сказал так государь — и все раджи, министры и витязи почтительно склонились перед ним со словами: «Все, что ты повелел, государь, мы исполним в точности». Вечером государь устроил пир для своих раджей, министров, витязей, придворных и глашатаев и потчевал их яствами и напитками, предаваясь веселью под громкие звуки музыки. Государыня же угощала знатных дам, // жену первого министра и жен всех министров и витязей яствами и напитками, предаваясь веселью. Когда настала ночь, государь с супругой закончили пир, все разошлись по своим домам, а государь с супругой и принцесса Нила Чахайя прошли в свои покои и улеглись спать.

На следующий день витязь, которому махараджа Маракарма велел отвезти письмо первому министру в страну Анта-Беранта, вернулся и с поклоном доложил: «О господин, все готово, как ты повелел, только тебя ожидают». Выслушав витязя, молвил государь: «О первый министр, все ли приготовил ты, как я приказал?» Отвечает первый министр: «Все готово».

Наутро, когда свет звезд еще не погас и хищные звери еще не вышли на поиски добычи, загремели большие барабаны. Встали тут раджи-предводители витязей — раджа Рум Шах, раджа Шах Пери, раджа Дева Лела Шах и раджа Лела Шах Пери, встали министры и витязи, надели свои одежды и снаряжение, и войско тоже полностью оделось и вооружилось. Привели затем витязи своих

воинов к воротам дворца и выстроили их в колонны с правой и левой стороны большой дороги, четверо же раджей-предводителей витязей проследовали во дворец к государю. Государь с супругой и их дочь уже были одеты, как подобает особам царского рода, с великолепными коронами на головах.

Когда государь с супругой, принцесса Нила Чахайя и дочь государя уже были одеты, государь вышел в приемный зал к своим раджам, министрам и витязям, уже ожидавшим его там. Тут слуги принесли в приемный зал угощение, и государь, его раджи, министры и витязи отведали яств и напитков, предаваясь веселью // под звуки музыки. А государыня угощала кушаньями и напитками своих знатных дам, сидя на троне и предаваясь веселью вместе с женами министров и витязей. Когда государь и государыня завершили трапезу, пошел государь в тронный зал к своей жене, дочери и принцессе Ниле Чахайе. Первый же министр в то время, когда государь пошел к супруге своей и принцессе Ниле Чахайе, приказал слугам собирать свиту, нести поклажу и съестные припасы и укладывать их на повозки. Когда все погрузили, первый министр явился доложить об этом супруге государя. Тут государь с супругой, их дочь и принцесса Нила Чахайя с нянюшками вышли из дворца к государевым каретам. л 416

Говорит тут махараджа Маракарма предводителю витязей радже Руму Шаху: «Оставайся здесь и охраняй страну Кемала Хикмат и наш дворец». Отвечает с поклоном раджа Рум Шах: «Повинуюсь твоему приказу и обязуюсь охранять страну вместе с моими витязями и сотней воинов». Поклонился раджа государю, а затем подал ему руку и помог подняться в карету. Когда государь занял свое место, раджа помог усесться и супруге его. Потом расположились в карете и дочь государя с ее нянюшками. Затем два витязя раджи Девы Лелы Шаха с двадцатью четырьмя верховыми воинами, держащими обнаженные мечи, встали впереди кареты государя, два министра верхом на конях встали справа и слева от кареты государя, а один витязь с двенадцатью верховыми воинами, держащими обнаженные мечи, встали позади кареты принцессы Нилы Чахайи и кареты раджи Девы Лелы Шаха. Раджа же этот был предводителем витязей, и отряд его состоял из верховых воинов. Тут принцесса Нила Чахайя и две ее придворные дамы с нянюшками сели в свою карету. // Когда все заняли свои места, карета махараджи Маракармы и другие кареты тронулись в путь по дороге, ведущей в страну Анта-Беранта. л 42а

С утра до полудня находились в пути махараджа Маракарма с женой, и наконец карета государя достигла перекрестка дорог между странами Пуспа Сари, Пелингам Чахайя и горой Берджентера, и дорога тут разветвлялась по трем направлениям. Прямо около дороги был разбит сад, где путники могли расположиться на отдых. Сад этот был очень красив; там был павильон, построенный прямо над прудом, а пруд был проточным: его питал водой впадавший в него ручеек. На берегу пруда росли прекрасные, покрытые цветами деревья, много было в саду и плодовых деревьев: и дуку, и лангсат, и кокосан, и джамбу, и гранат. Сад изобилдовал плодами, множество птиц прилетало клевать их, а шмели кружились над цветами. Вот в этом-то саду государь и повелел остановиться кареты и повозки, а затем и государь с супругой, и их дочь, и принцесса Нила Чахайя вышли из своих карет, и государь проводил жену и всех дам в павильон отдохнуть, ибо день уже близился к полудню.

Выкупались государь с государыней и их дочь в пруду, а следом за ними — и принцесса Нила Чахайя со своими нянюшками и служанками. После купания слуги принесли в павильон царское угощение. Тут государь и раджа-предводитель витязей, государыня, принцесса Нила Чахайя и две придворные дамы уселись за трапезу, предаваясь веселью. Когда государь с государыней и принцесса Нила Чахайя уже откушали, они отправились в сад прогуляться, нарвать цветов и плодов. Тут нянюшки набрали цветов, сплели из них нечто вроде одного большого цветка и преподнесли его государю с супругой. Государь же разделил // эти цветы между раджей-предводителем витязей, четырьмя витязями и двумя министрами, раздав каждому по цветку. Поклонились все они радже с женой, и каждый украсил этим цветком свой наряд.

Когда день клонился к вечеру, раджа-предводитель витязей приказал бить в большой барабан. Собрались тут к отъезду государь с супругой, и слуги тотчас же нагрузили всю поклажу на повозки и в кареты, а витязи и воины также приготовились к отъезду. Увидев, что все готовы, государь с супругой и принцесса Нила Чахайя отправились к своим каретам. Когда раджа с женой сели в кареты, министры и витязи сели на своих коней, а затем карета государя и его свита тронулись в путь к стране Анта-Беранта.

Ехал махараджа Маракарма с трех часов пополудни до заката, и наконец прибыли все они к городским воротам страны Анта-Беранта. Когда государь вступил в город, витязи и войско маха-

раджи Буджангги Индры, конные и пешие, выстроились по сторонам дороги на всем пути от городских ворот до ворот дворца. Все они с почестями встретили махараджу Маракарму. Раджи-предводители витязей и министры этой страны уже ожидали государя перед дворцом, выстроившись в две шеренги на всем его пути вплоть до приемного зала, где стоял трон махараджи Буджангги Индры, на котором владыка обычно восседал днем. Когда государь въехал в город, в сопровождении всех прочих карет и повозок, он направился прямо к дворцовым воротам. Тут раджа-предводитель витязей тотчас же спустился из своей кареты, подошел к карете государя, а два раджи-предводителя витязей из страны Анта-Беранта открыли дверцу // кареты. Два министра стояли неподалеку и ждали выхода государя, чтобы приветствовать его. л 43а

Спустились тут государь и его супруга с дочерью из кареты. Принцессу же Нилу Чахайю при ее появлении приветствовал первый министр ее супруга. Затем государь с государыней и принцесса Нила Чахайя проследовали во дворец. Вышли тут раджи-предводители витязей, министры, витязи, глашатаи махараджи Буджангги Индры поклониться махарадже Маракарме. А знатные дамы, жены министров, витязей и глашатаев почтительно склонились перед государыней Чахайей Хайрани и принцессой Нилой Чахайей. Когда все придворные засвидетельствовали свое почтение государю с супругой, первый министр и раджа-предводитель витязей сказали государю с поклоном: «О господин, владыка вселенной, просим тебя садиться». Усадили тут они его на трон, где махараджа Индра Дева сживал при жизни в окружении своих вассалов, министров и витязей. Молвил тут государь: «Садитесь и вы, господа мои». С поклоном уселись все придворные, каждый на свое место.

Говорит государь раджам, министрам и витязям: «О господа мои, отведайте-ка бетеля». Поклонились все они и полакомились бетелем. Молвил тут государь раджам: «Объясните мне, господа, отчего младший братец мой, раджа Буджангга Индра покинул свое княжество и дворец?» Отвечают с поклоном ему раджи: «Не ведаем, государь, по какой причине это произошло. Мы даже не были осведомлены об отъезде государя, и лишь двумя днями позднее узнали об этом от первого министра, который обычно днем являлся к государю». Обратился тут государь с тем же вопросом к первому министру, и отвечает тот с поклоном: // «Государь наш уехал в полночь, когда все спали, да и я лишь незадолго до этого ушел от него. Накануне днем государь устраивал пир для раджей, минист- л 43б

ров, витязей, я был среди них, и мы пили, ели, веселились до самой ночи. Думаю, что той же ночью и отправился государь в путь. Когда придворные наутро явились на аудиенцию, я пошел к государю. До полудня ожидал я его выхода, но тщетно. Подойдя к трону, я заметил письмо на золотом подносе, на который государыня каждый день кладет цветы. Увидел я, что это письмо запечатано, и отнес его супруге государя. Прочитав письмо, принялась государыня плакать и причитать, говоря, что государь покинул ее и всех остальных подданных. Тут я проверил, все ли министры и витязи налицо, и увидел, что нет лишь двух младших министров и двух младших витязей и что все войско раджи на месте».

Как услышал махараджа Маракарма слова первого министра — потупил голову в раздумье, качая головой. Тут слуги принесли раджам царское угощение, и государь принялся потчевать раджей, министров, витязей и глашатаев яствами и напитками, предаваясь веселью. А принцесса Нила Чахайя угощала свою старшую сестру-государыню, знатных дам, жен министров, витязей и богатых людей, и они также пили, ели и предавались веселью под нежные звуки музыки. В полночь государь и государыня завершили свой пир с раджами, министрами, витязями и знатными дамами, и вскоре все они испросили разрешения // удалиться по домам. Тут махараджа Маракарма с женой и принцесса Нила Чахайя разошлись по своим покоям и улеглись спать.

л. 44а

Когда настал день, государь с супругой и их дочь принцесса Деви Ратна Лала Менгерна Сари проснулись, вышли в сад и там купались. Затем вышли они из воды и облачились в скромные одежды. Тут государь с супругой проследовали во дворец. Вышел государь в приемный зал, воссел на трон в кругу раджей, министров, витязей и глашатаев, и принялись размышлять они: «Давно уже младший брат государя махараджа Буджангта Индра отправился в путь — отчего же до сих пор не возвратился он?» А надо сказать, что во все время пребывания государя в стране Анта-Беранта там шло непрерывное веселье и шум не стихал ни днем ни ночью. Народ в стране постоянно пребывал в радости, государь же каждую пятницу даровал милостыню нищим, беднякам, одиноким женщинам и вдовам, а также всем сиротам — такова была щедрость государя к жителям Анта-Беранта. И обитатели страны молились всемогущему Аллаху, чтобы государь с супругой вечно пребывали на троне и чтобы Аллах продлил годы государю, его супруге и дочери. Так рассказывают. Один лишь Аллах знает истину.

Рассказывают о махарадже Буджангге Индре, путешествующем вместе с четырьмя товарищами. Когда приступал к ним голод, государь и его друзья ели листья и молодые побеги. После еды государь пил воду из реки, так же поступали и его товарищи. С наступлением ночи располагались они на ночлег под каким-нибудь большим деревом. // Наутро махараджа Буджангга Индра снова пускался в путь со своими четырьмя товарищами. Когда в лесу встречалось им плодовое дерево, государь приказывал своим спутникам собрать плоды, и они ели. Когда на пути их встречалась речка, то все пятеро купались, а потом снова облачались в свои одежды. Одет же был государь как простой странник, таков же был наряд и у его спутников. После купания они снова трогались в путь.

л. 44б

Много пришлось им миновать и равнин, и дремучих лесов. Не долго находились они в пути — примерно три дня и три ночи — и на четвертый день дошли до одной из деревень страны Анта-Беранта. Придя в деревню, пошли пятеро друзей искать деревенского старосту. Встретивши его, говорит государь: «О арья, нельзя ли остановиться у тебя на два-три дня?»

Услышал тот слова государя, покачал головой и спрашивает: «Что это ты говоришь такое, скажи громче, а то я не расслышал». Повторил государь: «Могу ли я остановиться здесь?» Отвечает арья: «Нет, ни лошадей, ни коз я не держу». Улыбнулись на эти слова пятеро путников, и государь снова спрашивает: «О арья, неужели ты нас не узнаешь?»

Говорит тот: «Давно уже умерли мой отец и мать — когда мне было всего полтора года». И спрашивает сам: «Кто вы, судари мои, откуда путь держите и с чем пожаловали сюда?» Говорит государь: «О арья, мы только что спустились с горы, где совершали подвижничество». Спрашивает тот: «И что же привело вас сюда?» Говорит государь: «Скажи, о арья, что за раджа правит в вашей стране?» Отозвался тот: «Почему ты спрашиваешь, кто у нас раджа?» — и в раздражении добавил: «Не сам ли ты собрался им стать? Что вы там // выпрашиваете, горные жители, что выведываете?» Отвечает государь: «Да, отец мой, если нет у вас раджи, я собираюсь занять его место, а друзей своих поставлю одного министром, другого витезем, третьего глашатаем, а четвертого мангкубуми».

л. 45а

Как услышал тот слова государя, еще больше рассердился, покраснел лицом и говорит так: «По вашему виду, горные люди, ясно, что питаетесь вы клубнями келади и корнем имбиря, ростками

аланг-аланга и ротана — и вы собираетесь править в нашей стране? Вижу я, что вы, горные жители, — невежи и разбойники. Если вы не знаете, так я скажу вам: раджа наш — махараджа Буджангга Индра, сын раджи джиннов, зовущегося Малай Кисна, а зять его — махараджа Маракарма. Наш раджа красив собою, ты же похож на лесного шайтана: у тебя и усы, и бакенбарды, и борода. К тому же раджа наш наделен волшебной силой и могуч».

Говорит государь: «Мы тоже люди brave, ни сталь, ни железо нас не берет, а коли в вашей стране нет правителя, то почему бы нам не занять места раджи для своей забавы?» Говорит арья: «Ты смеешься надо мною, говоря, что хочешь стать раджей; ты же, вообще, неизвестно откуда явился, человек без роду без племени. Лучше убирайся отсюда немедленно. Если не уберешься, я пойду в город и доложу владыке». Спрашивает его тут государь: «А кто же сейчас правит у вас?» Говорит тот: «Зять нашего раджи по имени махараджа Маракарма». Отвечает государь: «Ну, иди доноси про нас: я не боюсь и не тронусь с этого места». Разгневался тут арья, поджал губы, глаза его налились кровью, и говорит он: «Хорошо, я пойду и доложу обо всем, пусть тебя арестуют и проучат за твои насмешки. Раджей он надумал стать! Да и кто захочет подчиниться вам?»

л. 456

Тут государь грозно двинулся на него, выхватил меч и сказал: «Ах ты, старая развалина, сейчас я отрублю тебе голову». Со страху арья // обмочился на глазах государя, так что его каин промок до нитки, и звучно испустил ветры. Прямоком побежал он в город, проливая слезы и причитая. Человек же этот с молодых лет был деревенским старостой и пробыл им до семидесяти пяти лет, когда его назначили сначала главным смотрителем, а затем главой округа. Когда же махараджа Маракарма одержал победу в битве с махараджей Индрой Девой, государь даровал ему звание «арья». А надо сказать, что когда махараджа Буджангга Индра отправился совершать отшельничество, был он красивый, изящного сложения, кожа его была кремово-белой, а бакенбарды были тщательно подбриты. Когда же государь вернулся из своего отшельнического уединения — он очень изменился: кожа его стала бурой, он оброс бородой и усами, да к тому же был плохо одет. Как же было тому человеку не забыть и узнать его?

Бежал и бежал арья, староста деревни, даже не сев на коня, и примерно через три с половиной часа прибыл в город и прямоком направился в приемный зал. Придя туда, арья плакал и весь дро-

жал, зубы его стучали. Спрашивает его страж ворот: «Эй, арья, что это с тобой стряслось и с какой вестью ты опрометью примчался сюда?» Отвечает арья: «Я хочу доложить государю, что прибыли сюда четыре злодея, недавно совершившие отшельничество, и грозятся отрубить мне голову».

Выслушав арию, страж ворот немедленно направился к государю. Услышав рассказ стража ворот, государь сказал: «Прикажи этому арье войти». Вышел страж ворот из приемного зала и говорит: «Эй, арья, государь зовет тебя». Тотчас же арья явился туда, поклонился. Говорит ему государь: «Эй, арья, что приключилось и почему ты плачешь?»

Встал арья с колен и рассказал, // что прибыли люди, совершавшие отшельничество, и угрожают ему. Удивился тут государь и улыбнулся, а затем бросил взор на раджу-предводителя витязей по имени Дева Лела Шах. Встал этот раджа со своего места и говорит с поклоном: «Будь славен, господин мой, не угодно ли тебе, чтобы я пошел проверить, что это за люди?» Молвил тут государь: «Ступай-ка, арья, подожди на дворе». Поклонился арья государю и вышел.

л. 46а

Позвал тут Маракарма раджу-предводителя витязей махараджи Буджангги Индры раджу Бахарума Деву и сказал ему и радже Деве Леле Шаху: «Что вы оба думаете об этом?» Поклонились оба витязя и говорят: «О владыка вселенной, думается нам, что эти люди не желают зла и, может быть, только подшучивают над арьей. Если бы они хотели содейть зло, разве стали бы они вести все эти разговоры? Кто хочет зла — тот творит его без промедления, совершает поджог или убивает».

Выслушав двух раджей, почувствовал государь, что забилося его сердце, и подумалось ему: «Кто же все-таки эти люди?» Подумав так, молвил он: «Зачем же ехать вам обоим — прикажите одному из витязей с семьей вооруженными всадниками отправиться туда вместе со старостой деревни. Когда они толком разберутся, что это за враги, пусть немедленно же один из воинов прискачет доложить об этом мне».

Сказал это государь предводителям витязей — и тотчас же те, поклонившись, вышли и приказали одному из витязей: «Отправляйся-ка с семьей воинами следом за старостой деревни». Так сказав предводители витязей, следуя повелению государя. Тотчас же витязь и семь воинов // сели на коней, вооружившись тремя видами оружия, и двинулись в путь следом за старостой в направлении той

л. 46б

деревни. А надо сказать, что витязь, которого сопровождали семь воинов, в прежние времена был самым прославленным среди витязей раджи Индры Девы, и когда тот погиб в битве, витязь перешел на службу к махарадже Маракарме: когда же последний посадил на трон страны Анта-Беранта махараджу Буджанггу Индру, витязь этот поступил под его начало. И в то время, пока махараджа Буджангга Индра еще не отправился совершать свое отшельничество, этот витязь каждый третий день нес стражу близ особы государя.

Рассказывает владелец этой истории: когда староста деревни — арья — удалился, покинув и дом, и жену, на месте остались махараджа Буджангга Индра и его товарищи, только что вернувшиеся из отшельничества. Говорит тут государь своим товарищам: «Я не верю, что этот арья не знал прежде меня в лицо. Однако ясно, что сейчас он не признал во мне своего государя. Вот и думаю я: что же так изменилось в моей внешности?»

Говорит тут товарищ раджи — сын министра — с поклоном: «Он на самом деле не признал тебя, государь, и тому есть несколько причин: во-первых, то, что он очень стар; во-вторых, то, что ты в бытность свою на троне княжества выглядел совсем иначе; в-третьих, он, наверное, подумал, что уже давно покинул их государь и никто не знает, куда он исчез; в-четвертых, этот арья, по видимому, решил так: как же это может быть наш государь, если ничто не выдает его царского достоинства? К тому же по всей повадке и одежде нашей видно, что мы прибыли после совершения отшельничества. Да еще ты, господин, сказал ему, что хочешь стать здесь раджей, и пригрозил ему. Потому-то он испугался и убежал. Я думаю, что он непременно пойдет к государю, а тот пошлет одного из витязей посмотреть // на тебя».

л. 47а

Вспомнил тут государь о наказе Батары Бисну и подумал: «Если я сейчас же не сменю обличье, а люди приедут смотреть на меня — стыдно мне станет, да и негоже владыке не показать своей волшебной силы». Подумав так, государь произнес заклинание, которому его научили бегаван и Батара Бисну — и через три мгновения джинн привел ему крылатого коня⁵⁷ зеленой масти, словно банановый лист, под седлом красного бархата, расшитым чистым золотом, украшенным чеканкой и алмазами, с золотыми уздечками и стременами. Еще принес ему джинн царские одежды, корону, усыпанную самоцветами. А одежды эти были одеждами раджей-небожителей, конь же этот был джинн из неверных⁵⁸, имевший вместо ног

лошадиные копыта, служивший отцу государя махарадже Малаю Кисне и принявший облик крылатого коня.

Когда джинн, приведший коня, оказался у ворот дома арьи, он передал одежду, корону и коня одному из товарищей государя. Тот принес одежду в дом арьи и с поклоном положил ее перед государем, государь же надел свои царские одежды. Облачившись, государь уселся на балее и подумал: «Если я покину этот дом, что тогда будет? Ведь хозяин с хозяйкой ушли, разве могу я оставить его пустым? Жалко мне этого арью: он старый и глухой, да к тому же еще и бедный. Если придут воры, он лишится всего своего достояния. Лучше уж мне подождать, пока он не вернется». Крылатого же коня, приведенного в полной сбруе, держал под уздцы джинн. Шириной этот джинн был в три локтя, высотой — в десять локтей, лицо его было багровое, как у голландца⁵⁹, глаза белые, и росли у него усы и бакенбарды. Очень страшен был на вид этот джинн. Своего коня он привязал к большому дереву, а коня государя держал под уздцы.

// Вскоре после того как махараджа Буджангга Индра облачился в свои одежды и расположился на балее дома деревенского старосты — арьи, хозяин вернулся в сопровождении витязя и семи вооруженных всадников. Подойдя к дому, арья увидел коня, привязанного к большому дереву, и еще одного, зеленой масти, которого держали под уздцы, и четверых товарищей раджи, стоящих у дверей дома. Удивился арья и подумал: «Что это еще за раджа ко мне пожаловал?» — и тотчас же направился в дом. Когда арья, витязь и семь воинов приблизились к дому, арья сказал: «Вот четыре его товарища, а куда делся их главарь — не знаю. Пока я ходил докладывать, их уже стало четверо, а раньше было пятеро. И откуда это они взяли крылатого коня в такой красивой сбруе? Любопытно, у какого раджи они украли все это? Верно, я прав, и эти пятеро — злодеи. Возможно ли, чтобы они правили в нашей стране?»

Говорит тут арья товарищам государя, стоящим у дверей дома: «Эй, вы четверо, а где еще один ваш товарищ, который хотел стать владыкой этой страны?» Промолчали друзья государя, ничего не сказали арье. Снова спрашивает он: «Отвечайте же мне. Если не скажете правды — я велю этому витязю и его воинам вас схватить. Почему вы молчите?»

Но четверо друзей продолжали хранить безмолвие. Джинн же, держащий коня под уздцы, тоже промолчал, потому что не знал

человеческого языка. Никто не ответил на вопрос арьи, и витязь со своими воинами молчал, ничего не спрашивая, но лишь смотрел и слушал, как спрашивает арья. А тот // все говорил и говорил, но покуда не входил в дом и стоял у дверей. Витязь же безмолвствовал, но на сердце у него было беспокойно.

Государь продолжал хранить молчание, оставаясь в доме арьи, и не хотел отзываться на его слова. Безмолвны были и четверо его товарищей. Подошел тут к четырем друзьям витязь и спрашивает: «О четверо путников, кто вы, откуда и куда путь держите? Зачем прибыли вы сюда и чей это конь стоит тут у дверей?» Отвечают четверо товарищей витязю с поклоном: «О господин, мы родом из этой страны. Только что завершили мы свое отшельничество и держим обратный путь. А оседланный конь, которого мы сторожим здесь, — это конь нашего раджи, махараджи Буджангги Индры, правителя этой страны, которому повинуются весь народ Анта-Беранта».

Выслушав четырех товарищей, витязь опять спросил: «А где же сейчас он, государь — владыка вселенной?» Отвечают с поклоном четверо товарищей: «О господин, его величество находится в этом доме». Говорит витязь в ответ: «Доложите государю, что я хочу предстать перед ним». Вошли товарищи государя в дом арьи доложить, что некий витязь хочет видеть его величество, и молвил государь: «Пусть он войдет». Поклонились товарищи государя: «О господин, его величество просит тебя войти». Снял витязь чалму со своей головы и вошел внутрь. Видя его, государь поднялся ему навстречу. Поклонился витязь в ноги государю и молвил: «Прости меня, владыка. Я со своими семью воинами прибыл сюда // по велению твоего старшего брата, махараджи Маракармы, посмотреть, кто же это заявился в дом к арье. Дело в том, что тот, испуганный и дрожащий, со слезами прибежал к нашему государю и сообщил, что в его дом заявился некий главарь с четырьмя приспешниками, горные жители, завершившие свое отшельничество, и имеют они такое намерение: первый из них хочет стать раджей, второй — министром, третий — витязем, а четвертый — глашатаем. Так и сообщил арья твоему старшему брату. Выслушав рассказ арьи, государь был удивлен и повелел мне осмотреть эту деревню».

Выслушав витязя, махараджа Буджангга Индра улыбнулся и подумал: «Воистину этот арья очень испугался меня и моих четверых товарищей». А арья, видя, что витязь зашел в его дом и долго не возвращается, отправился туда следом. Видит он, что витязь стоит

рядом с государем, а тот уже выглядит совсем по-другому, переодевшись в царские одежды и надевши корону, и опять стал таким, каким он был до отъезда в отшельничество. Поклонился в ноги государю арья со словами: «О владыка вселенной, я старый, презренный и глупый человек. Тысячу раз прошу прощения у твоего величества за то, что я, старый, не узнал тебя».

Молвил тут государь: «Эй, арья, неужели и вправду ты меня не признал?» Поклонился арья: «Да, господин, когда ты пришел, я с виду и не узнал тебя, да к тому же ты сказал, что ты горный житель и возвращаешься после совершения отшельничества. Так что я, старый дурень, поверил, что все именно так, как ты сказал. Меня обуяли такой страх и ужас, что я устремился в город к твоему старшему брату-государю, // а он повелел витязю и воинам поехать л 49a в деревню и проверить, верны ли мои слова». Говорит тут махараджа Буджангга Индра: «Ты правильно поступил, старик».

Вышел тогда арья из дома, оставив государя наедине с витязем. Спрашивает тут витязь с поклоном: «О владыка вселенной, как будет угодно тебе — чтобы я первый поспешил доложить государю о возвращении твоего величества или же ты хочешь явиться к нему сам?» Молвил государь: «О витязь, к трем часам пополудни мы с тобой отправимся вместе, чтобы не беспокоить моего старшего брата-государя хлопотами о торжественной встрече».

А тем временем, пока государь беседовал с витязем, арья сел на коня этого витязя и, прищпорив его, направился в город напрямик во дворец государя. Прибыв во дворец, он встретил там первого министра и доложил ему, что государь, махараджа Буджангга Индра, уже вернулся и находится в стране, в его деревне. Услышав эту весть, первый министр тотчас же доложил об этом государю.

Как услышал государь слова первого министра — приказал двум младшим министрам и четырем ловким и молодым витязям, взяв сотню воинов, с музыкой, знаменами и государственными регалиями, церемониальными зонтами и прочими знаками царской власти отправляться на торжественную встречу махараджи Буджангги Индры. В три мгновения все было готово, и все тронулись в путь в сопровождении арьи. Гремела военная музыка, и зеваки шумели и кричали во всех кампунгах вдоль большой дороги.

Когда торжественная процессия и воины, // построившись рядами, л 49b тронулись в путь, с витязями Девой Лелой Шахом и Бахарумом Девой во главе, махараджа Маракарма повелел украсить город, кампунги и дворец, а у городских крепостных ворот приказал во-

друзить знамена четырех цветов с четырех сторон света. Перед дворцом, достигая земли, развевались большие знамена; большие и малые пушки, заряженные, стояли наготове на крепостной стене, а также впереди и позади дворца. Витязи со своими воинами, вооруженными ружьями и мечами, выстроились вдоль большой дороги, от городских ворот вплоть до самого дворца, ожидая прибытия махараджи Буджангги Индры. Когда все было готово, первый министр и раджи-предводители витязей пошли доложить государю, что все приготовлено, как он повелел.

Побеседовав с витязем в доме арьи, махараджа Буджангга Индра вышел вместе с ним из дома. Увидел тут государь своего коня и завязал разговор с джинном, держащим его в поводу, поглядывая по сторонам. Глянул государь в сторону большой дороги и увидел там вдали церемониальные жезлы, стяги и государственные регалии, но неотчетливо, потому что были они от него на большом отдалении. Подумал тут государь: «Подожду-ка я, пока приблизятся встречающие, ведь если это не меня встречают — стыдно тогда мне будет: может быть, это просто какой-нибудь раджа отправился в путь».

л. 50а

Когда вся процессия подошла к дому арьи, два раджи-предводителя витязей приказали всадникам остановиться, затем все они спешили. Тут двое раджей и четыре // министра в сопровождении арьи подошли к махарадже Буджангге Индре. Приблизившись, они почтительно склонились перед ним и передали приветствие от его старшего брата махараджи Маракармы: «Тебя, владыка вселенной, просит пожаловать твой старший брат».

Услышав это, государь сказал радже-предводителю витязей: «Давайте немедленно отправляться в путь». Тотчас же государь подошел к своему коню и сел на него. Когда он уселся в седло, предводители витязей выстроились по его сторонам слева и справа, два министра встали справа, а два — слева от государя, два витязя с обнаженными мечами во главе группы воинов встали впереди государя, а два со своими воинами — позади государя. Все те, кто нес государственные регалии, расположились позади войска. Государь же находился как раз посреди раджей-предводителей витязей, четырех министров, а впереди и позади государя шли четыре витязя с воинами. Наконец все построились, и государь тронулся в путь в направлении страны Анта-Беранта со всем своим сопровождением, под звуки музыки, как это бывает во время праздничных процессий.

Недолго держал путь махараджа Буджангга Индра и наконец прибыл к городу. Как вступили они в город, тотчас же все пушки на крепостной стене загремели двенадцатью залпами, заиграла музыка. Когда государь миновал городские ворота, воины, выстроившиеся справа и слева от дороги, дали троекратный залп из ружей. Подойдя ко дворцу, государь остановился. Тут оба раджи-предводители витязей спешили, встали справа и слева от государя и предложили ему руку, чтобы помочь // сойти с коня. Спустившись с коня, государь немного постоял около него. Тут первый министр с остальными министрами подошли и поклонились ему в ноги. Затем государь в сопровождении обоих раджей-предводителей витязей и всех министров отправился в приемный зал.

л. 50б

Как вошел он туда — снова троекратно раздались залпы из пушек и ружей воинов. Пришли тут все раджи поздравить руку государю и обнять его. Затем государь проследовал во дворец в сопровождении раджей и министров и подошел к трону. Видя, что младший брат Буджангга Индра подошел к трону, махараджа Маракарма встал ему навстречу.

Поклонился махараджа Буджангга Индра в ноги своему старшему брату-государю, обнял и поцеловал его, и заплакали они оба. Затем государь с махараджей Буджанггой Индрой пошли в тронный зал, где в это время находились все дамы. Увидев там государыню Чахайю Хайрани, махараджа Буджангга Индра склонился к ее ногам. Обняла и поцеловала его государыня плача. Наплакались брат с сестрой, а тут подошла и младшая сестрица принцесса Нила Чахайя и поклонилась в ноги царственному супругу. Обвил государь руками ее шею, стал гладить жену по голове, и заплакали они оба. Когда наплакались они, подошли тут и знатные дамы, жены министров, витязей, придворных и глашатаев поклониться в ноги государю. // Тут махараджа Маракарма и махараджа Буджангга Индра вышли в приемный зал. Прибыв туда, махараджа Буджангга Индра взял за руку своего старшего брата и почтительно молвил: «О старший братец, садись» — и усадил его на большой золотой трон, украшенный драгоценными камнями и увешанный жемчугом, под балдахином из ткани девангга, обшитым золотом. На троне же этом прежде при жизни восседал махараджа Индра Дева, а затем и махараджа Буджангга Индра, взошедший на престол страны Анта-Беранта: он изо дня в день, вплоть до своего отъезда, восседал на нем.

л. 51а

Сказал тут государь раджам-предводителям витязей и глашатаям: «О господа, садитесь же». Поклонились они ему. Сел государь на небольшой трон. Когда он уселся, следом за ним раджи также заняли свои места. Загремели тут снова поочередно залпы пушек и ружей. Молвил государь: «О господа мои, отведайте бетеля». Поклонились ему раджи и полакомились бетелем, а затем снова поклонились обоим государям.

л. 51б Принялись тут махараджа Маракарма, махараджа Буджангга Индра, предводители витязей, два министра и два глашатая обсуждать дела страны, в каком порядке город и реки, и повелели оба государя все исправить, что разрушилось. Те же жители страны, кто был замечен в чем-либо дурном, немедленно предавались в руки закона. Обсудили тут все государи и решили взять на свое попечение всех вдов тех раджей, министров и витязей, которые пали в битве махараджи Маракармы с махараджей Индрой Девой, // всех сирот — детей раджей, министров и витязей, оставшихся без родителей. Говорили они и о том, что казна Анта-Беранта должна все время пополняться за счет того, что производят в стране.

К полудню оба государя завершили свою беседу с раджами, первым министром и четырьмя глашатаями. Тут слуги принесли собравшимся царское угощение. Стали оба государя потчевать раджей, предводителей витязей, первого министра и остальных министров и глашатаев яствами и напитками, предаваясь веселью под громкие звуки музыки. А принцесса Нила Чахайя и государыня Чахайя Хайрани угощали знатных дам, жен министров, витязей и глашатаев яствами и напитками, предаваясь веселью.

В три часа пополудни оба государя закончили свой пир, разошлись с женами по своим покоем и расположились на отдых. Стали тут сыновья раджей, министров и витязей шумно веселиться в большом павильоне, каждый сообразно со своим вкусом: играли в азартные игры, в шахматы, в китайские и голландские карты. А знатные дамы веселились в павильоне, расположенном в глубине сада, и каждая тоже развлекалась на свой лад: одни играли в шашки, другие — в голландские или китайские карты, третьи плели гирлянды цветов. И все жители страны Анта-Беранта по своим кампунгам веселились в честь возвращения махараджи Буджангги Индры. Радость пришла на смену печали, и длилось торжество три дня и три ночи.

К вечеру оба государя восстали ото сна, облачились в свои одежды и надели на себя короны. Затем они отправились в павильон,

где сыновья раджей, министров и витязей // предавались увеселениям, а принцесса Нила Чахайя с государыней проследовала в сад к женам министров, витязей и глашатаев, расположившимся в своем особом павильоне. Когда спустилась ночь, слуги принесли лампы, бумажные фонарики и всевозможные светильники, и стало светло как днем. Красивое зрелище являли собой подставки для светильников, расставленные перед дворцом. Были они сделаны и в виде горок, и в виде цветников, украшены цветущими деревцами, листьями кокосовой пальмы, бамбука и андунга и отличались необыкновенной красотой. Тысячи светильников были установлены на этих подставках, и много мер масла пошло на их возжжение. В каждом кампунге, на каждой улочке, в каждой лавочке имелись такие светильники. Во всех уголках дворца играла музыка, и звуки ее были слышны во всех кампунгах, как повелел махараджа Маракарма.

Когда истекли три дня и три ночи с тех пор, как государь сел пировать со своими подданными, завершил он пир и все увеселения. Стали государь с супругой и дочерью жить-поживать в стране Анта-Беранта у махараджи Буджангги Индры.

Около трех дней миновало после пира, который махараджа Буджангга Индра и его старший брат махараджа Маракарма устроили для подданных страны, как махараджа Буджангга Индра явился к государю и сказал ему с поклоном: «О старший брат мой, не велишь ли ты первому министру созвать мастеров, которые могли бы воздвигнуть семярусный терем по // твоему вкусу, и чтобы находился он посреди сада Дендам Берахи».

л. 52б

Выслушав младшего брата, приказал тут государь первому министру: «Завтра же собери всех плотников и каменотесов, чеканщиков по золоту, серебру и медно-золотому сплаву и мастеров, делающих инкрустации из самоцветов, — всех, сколько их ни есть в нашей стране».

На следующий день первый министр приказал одному из своих министров: «Иди-ка созывай всех умельцев: мастеров по золоту, серебру и медно-золотому сплаву, кузнецов, плотников, каменотесов и резчиков». Вскоре собрались там все мастера, каких только можно было найти в стране Анта-Беранта, и первый министр отправился доложить об этом государю.

Молвил государь первому министру: «Скажи мастерам, что с завтрашнего дня я велю им начинать строить для меня терем из семи ярусов. Ширина и длина его должны быть одинаковы,

а высотой пусть будет он в сто пядей. Стены его пусть будут из меди и медно-золотого сплава, оконные переплеты — из серебра, а опорные столбы — золотые, с инкрустацией из самоцветов. Крыша терема пусть будет из разноцветного стекла, на шпилье же укрепите безоар величиной с кокосовый орех и на каждом ярусе терема также укрепите по безоару». Поклонился государю первый министр и пошел отдавать распоряжения мастерам, как повелел ему владыка, а затем доложил ему об этом. Приказал тут государь казначею: «Достань сколько понадобится для постройки золота, серебра, меди, медно-золотого сплава и самоцветов». Поклонился казначей государю и отправился в сокровищницу за золотом, серебром, медью, медно-золотым сплавом и самоцветами и передал все это умельцам. // Принялись тут они за работу, как повелел государь.

л. 53а

Спустя три с половиной месяца мастера завершили постройку терема. Был он оснащен всем необходимым, много покоев было в нем, и отличался он изумительной красотой. Доложили тут мастера первому министру, что терем готов, а тот отправился сообщить эту весть государю.

Приказал тогда государь: «Эй, казначей, принеси-ка из казны десять тысяч медных дирхемов и раздай мастерам, каждому сколько полагается». Затем государь с государыней и махараджа Буджангга Индра с супругой в сопровождении знатных дам и прислужниц отправились в сад Дендам Берахи полюбоваться на терем. Поднялись государь с супругой и все остальные на верхний, седьмой ярус терема.

Принялись тут оба владыки и их спутники нахваливать терем, столь изящно построенный мастерами. Осмотрев терем, государи, знатные дамы и все прочие удалились оттуда. Приказала тут государыня Чахайя Хайрани нянюшкам, кормилицам и служанкам расставить там стулья, маленькие столики и лежа, снабдить свечами, фонарями и лампами, которые укрепили на стенах терема. И все было расставлено и развешено как полагается. На каждом ярусе терема было по четыре комнаты, в каждой из комнат было ложе с тюфяком, пологом и балдахином, висели занавеси и стояли стулья. На нижнем же ярусе терема было шесть красиво убранных и обставленных комнат, а также помещение для стражи.

Когда оба государя и государыня Чахайя Хайрани увидели, что все готово, приказал государь предводителю // витязей: «Назначь восемь витязей и сто пятьдесят вооруженных воинов для охраны

л. 53б

этого терема». И тотчас же, как приказал махараджа Маракарма, прибыли витязи с воинами.

Видя это, оба государя, государыня и знатные дамы покинули сад и направились во дворец, сопровождаемые раджей-предводителем витязей, двумя глашатаями и всеми министрами. Когда оба государя с государыней прибыли во дворец, слуги принесли угощение. Принялись тут оба государя потчевать раджей и остальных присутствующих яствами и напитками, предаваясь веселью, и государыня также устроила пир в своем тронном зале.

Когда спустилась ночь, оба государя кончили пировать, завершила пир и государыня со знатными дамами. Разошлись все раджи и знатные дамы по своим домам, а государь и махараджа Маракарма остались беседовать. Тихо стало все кругом. Спрашивает тут махараджа Маракарма махараджу Буджанггу Индру: «Ну как, братец, ты больше уже не грустишь и не печалишься?» Говорит с поклоном махараджа Бунджангга Индра: «Почему ты так говоришь?» Молвил государь: «Скажи, почему ты тогда покинул свое княжество и жену?»

Отвечает ему махараджа Буджангга Индра: «О старший братец, была у меня на то причина — ведь собирался я совершить отшельничество и полюбоваться чудесами творения Аллаха Всевышнего». Спрашивает тут снова государь: «Что же добыл ты за время своего отшельничества?» Поклонился Буджангга Индра махарадже Маракарме и принес старшему брату волшебные шкатулки и талисманы, // добытые им у великана, Нагагини-змеихи⁶⁰ и у бегавана Индры Читы. Показал все это государь старшему брату, и спрашивает тот снова: «О младший брат, зачем ты выстроил в саду терем и кого собираешься там поселить?» Поклонился государь на вопрос старшего брата и достал великолепную сияющую шкатулку с безоаром.

Изумлен был государь при виде шкатулки, осветившей весь дворец, словно полная луна. Спрашивает тут старший брат: «Кто же подарил тебе ее?» Отвечает младший: «О господин, эта шкатулка — путеводный талисман Батары Бисну и подарена мне Батарой Гангтой». Спрашивает государь, беря в руки шкатулку: «А что же в ней хранится, ибо несравненна ее красота?» Говорит с поклоном младший брат: «Не соизволишь ли открыть ее сам?» Молвил государь, поставив шкатулку на прежнее место: «Открывай-ка ее ты». Поклонился младший брат, взял шкатулку и хотел было ее открыть, но государь сказал: «Зачем же открывать ее сейчас, ведь уже поздняя ночь, уж лучше сделаем это завтра». Затем государь и ма-

л. 54а

хараджа Буджангга Индра разошлись по своим покоям и улеглись спать.

л 546 На следующий день махараджа Маракарма, государыня и махараджа Буджангга Индра с супругой встали и умылись, а затем государь с государыней и его младший брат с женой четвером уселись откусать тех яств и напитков, какие обычно подают радхам за утренней трапезой. Когда оба государя откушали, махараджа Буджангга Индра // взял шкатулку, принес махарадже Маракарме с супругой и сказал с поклоном: «Прошу вас, братец и сестрица, примите эту шкатулку». Говорит государь: «Открой-ка ее». Передал тут младший государь шкатулку государыне со словами: «О старшая сестрица, открой ее». Взяла государыня шкатулку, стала ее разглядывать и говорит: «Откуда у тебя, братец, такая красивая шкатулка?» Поклонился махараджа Буджангга Индра: «Я получил ее от отшельника Индры Читы». Спрашивает государыня: «А что же в ней?» Поклонился младший государь: «Так открой же ее». Молвила тут государыня: «Пусть лучше откроет ее Нила Чахайя, ведь это шкатулка ее мужа». Отвечает с поклоном принцесса Нила Чахайя: «Боюсь я ее открывать — кто знает, что там может быть?»

Молвила тогда государыня: «Открой ее сам, братец». Поклонился махараджа Буджангга Индра государыне, взял у нее из рук шкатулку и открыл ее. Лишь только открылась шкатулка, как оттуда выпрыгнул золотой цветок. Вздروгнули тут государыня и принцесса Нила Чахайя и подумали: «Это, наверно, лягушка выпрыгнула». Хотели они тут обе убежать, но удержал их за руку государь и говорит: «О сестрицы, постойте, ведь это всего лишь игрушка из небесного царства». Уселись две государыни и стали разглядывать золотой цветок, прекрасный, словно выкованный из чистого золота; аромат же, который он испускал, напоминал смесь запахов келембака, кестури и амбры, так что благоухание наполнило тронный зал и весь дворец.

л. 55a Когда шкатулку открыли, нянюшки, кормилицы и служанки двух принцесс зашумели и принялись спрашивать: «Что это за благоухание: неужели небесная фея спустилась в наш дом?» А надо сказать, что, когда открывали шкатулку, нянюшек и кормилиц принцесс со служанками не было в тронном зале и они не видели, откуда исходит // этот аромат.

Когда цветок выпрыгнул из шкатулки, молвил махараджа Маракарма: «Сколь замечателен этот цветок, братец!» — и понюхал его.

Затем он передал цветок государыне, и она, а за нею и принцесса Нила Чахайя вдохнули его аромат. Молвил тут государь: «О младший братец, но для чего тебе этот цветок?» Говорит тут махараджа Буджангга Индра жене: «Вели-ка служанкам принести вазу для цветов, наполненную розовой водой».

Тотчас же служанки принесли вазу с розовой водой и поставили ее перед раджами и их супругами. Взял тут махараджа Буджангга Индра золотой цветок и положил его в вазу с розовой водой. Стал цветок плавать на поверхности воды, внезапно увеличился в размерах и стал похож на цветок лотоса, с семью разными лепестками и четырьмя листиками: двумя зелеными и двумя желтыми.

В это мгновение махараджа Буджангга Индра призвал имя Батары Ганги, и из самой середины цветка показалось дитя, словно золотая куколка; оно шевелилось, словно бы дышало. Еще через мгновение ребенок вырос и стал величиной с трехмесячного младенца. Четыре же листика превратились в четырех крохотных женщин, а еще через мгновение они уже стали размером с младенца.

К вечеру четыре эти женщины уже выросли до размера годовалого ребенка, а к полуночи стали ростом с полуторагодовалого и взяли к себе на колени ребенка, находившегося посреди цветка. А надо сказать, что четыре эти женщины были небесными феями, // ставшими нянюшками и кормилицами младенца, появившегося из цветка лотоса. Семь различных лепестков на чашечке цветка стали семью нарядами девочки, в какие обычно облачают дочерей великих государей.

л 556

На следующий день ребенок уже вырос величиной с трехлетнего, а нянюшки и кормилицы стали ростом с четырехлетних детей. Так и росли день ото дня девочка и ее нянюшки. Видя все это, махараджа Маракарма, государыня и принцесса Нила Чахайя не переставали дивиться на волшебное дитя махараджи Буджангга Индры.

Когда наступил рассвет, махараджа Буджангга Индра выкупал дитя в сосуде с розовой водой, а затем нянюшки и кормилицы одели девочку. Взял государь ее себе на руки и нарек девочку принцессой Ратной Сари Танджу Майей. Дав ребенку имя, он передал ее своей старшей сестре-государыне. Взяла государыня девочку, поцеловала и понесла Деви Ратну Сари Танджу Майю к себе в покои. Там она обратилась к махарадже Буджангге Индре с вопросом: «Где же ты, братец, достал такую девочку, красивую, словно золотая кукла?» Поклонился махараджа Буджангга Индра:

«Я получил ее во время своего отшельничества, а отправился туда потому, что уже три года был женат, но все еще не имел ребенка». Спрашивает тут государыня махараджу Буджанггу Индру: «Кто же даровал тебе это дитя?» Отвечает младший государь: «О сестрица, оно было прежде путеводным талисманом Батары Бисну и подарено мне Батарой Ганггой». Молвила государыня: «Воистину благословил тебя Всевышний, братец, даровав тебе этого ребенка и его нянюшек».

л. 56а

Позвала тут государыня принцессу Нилу // Чахайю и говорит: «О младшая сестрица, бери себе этого ребенка, ведь у тебя нет детей». Отвечает с поклоном принцесса Нила Чахайя: «Лучше ты его возьми: я не умею ухаживать за детьми». Но, несмотря на такие речи, в глубине души ей очень хотелось взять себе красивую девочку, испускающую сияние, только робела она перед махараджей Маракармой и его супругой.

Спрашивает с поклоном принцесса Нила Чахайя: «Откуда у моего супруга взялось это дитя, сестрица?» Молвила государыня: «Его-то твой муж и искал. Для этого и пришлось ему уехать, покинув и тебя, и трон, и всю страну». Поклонилась тут принцесса Нила Чахайя в ноги старшему брату с сестрой, взяла девочку из рук государыни, обняла и поцеловала ее со словами: «О сестрица, в то время, когда муж мой Буджангга Индра еще не вернулся, однажды ночью я спала и внезапно пробудилась ото сна. Явился мне в ту минуту Батара Бисну и сказал: „О внучка, из любви и приязни моей к тебе и твоему мужу дарую я ему некую забаву небесных фей из сада Банджаран Сари, обители богов. Знай же, что эта забава — цветок из обители богов. Теперь же, о внучка, не грусти и не плачь, веселись у себя в тронном зале“».

л. 56б

Когда принцесса Нила Чахайя рассказала все это государыне, молвил тут государь: «О сестрица, истинно то, что ты рассказала моей супруге, ибо еще за семь дней до возвращения Буджангги Индры мне ночью приснился сон, будто братец мой Буджангга Индра вернулся с охоты, привез с собой очень красивого длиннохвостого попугая с семицветным оперением // и подарил его мне. Велел я изготовить для попугая клетку, а затем подарил его сестрице — принцессе Ниле Чахайе. Тут очнулся я ото сна и увидел, что уже утро».

Когда махараджа Маракарма завершил свой рассказ, принцесса Нила Чахайя поклонилась старшему брату с сестрой, а затем встала и понесла ребенка купать. Выкупав девочку, она припудрила ее

тело и передела ее в красивые золотые одежды, в какие положено наряжать детей великих владык. Еще красивее стало дитя, еще больше сияния исходило от него. И чем старше, тем прекраснее становилась принцесса Деви Ратна Сари Танджу Майя, и махараджа Буджангга Индра с женой все больше и больше любили ее и ни на минуту не могли с ней расстаться.

Три дня миновало с тех пор, как у принцессы Нилы Чахайи появилась дочь, и вот явилась она к мужу и сказала с поклоном: «О муженек, спроси-ка у старшего братца-государя согласия на то, чтобы устроить пир для всех вассалов, министров, витязей и прочих подданных, денно и нощно служащих тебе, особенно же для нищих, бедняков и брахманов в честь того, что Всевышний благословил нас небесным даром и усладой, и чтобы пребывали все они в благоденствии».

Выслушав жену, махараджа Буджангга Индра тотчас же отправился к старшему брату-государю и его супруге и сказал: «Хочу спросить у вас совета. Наконец получил я то, к чему так стремился. // Теперь же, если можно, прикажите вы оба первому министру, пусть распорядится, чтобы готовили дары и кушанья для всех моих подданных, ибо дал я обет, что если благополучно вернусь из отшельничества и получу то, что желаю, то устрою тогда пир для всего народа и одарю сменой одежды нищих и бедняков».

Отдал тут государь приказ первому министру: «Прикажи наготовить кушаний и собирать народ, чтобы соорудили они за городом шатер и чтобы был он готов за три дня». Поклонился первый министр государю, отправился к своим министрам и отдал им свои распоряжения: одним велел собирать строителей для шатра, другим велел доставить съестные припасы для пира, на котором оба государя собирались угощать жителей страны. Отдав приказания, первый министр вернулся пред очи государя. Подданные же все эти дни работали, выполняя его приказ.

Через три дня шатер был построен и припасы собраны. Приказал первый министр на четвертый день резать скот и всякую живность. Были заколоты десятки буйволов, быков, домашних и диких коров, киджангов, оленей, карликовых ланей, десятки кур, гусей, уток. Затем первый министр пошел доложить об этом государям.

Приказал тут владыка собирать раджей, предводителей витязей, министров, придворных, глашатаев и всех подданных страны Анта-Беранта, нищих, бедняков и брахманов. На следующий день, когда все они собрались, около полудня, оба государя принялись потче-

л. 57б вать своих раджей, министров, витязей и воинов // яствами и напитками, предаваясь веселью под звуки музыки.

Государи со своими вассалами, министрами, предводителями витязей, придворными и глашатаями пировали во дворце; первому министру повелели они угощать всех витязей и воинов в пределах города; народу же государь устроил пир в шатре за городом, где всех потчевали яствами и напитками и люди веселились под громкие звуки музыки. А музыкантам государь повелел играть во всех кампунгах по стране Анта-Беранта.

Когда спустился вечер, слуги расставили во дворце государя сотни свечей и ламп, развесили сотни бумажных фонариков, и стало светло как днем. Десятки тысяч светильников были установлены еще тогда, когда махараджа Буджангга Индра вернулся из своего отшельничества, и горели они на всем протяжении от дворца до городских ворот. Шумно и светло было три дня подряд; три дня и три ночи шел пир, и оба государя угощали знатных людей и всех прочих жителей страны Анта-Беранта яствами, напитками, и все веселились. Особенно же усердствовали в своем гостеприимстве сама государыня и принцесса Нила Чахайя, и длился этот пир три дня и три ночи.

л. 58а Когда пошел четвертый день пира, устроенного государями для жителей страны, приказал махараджа Буджангга Индра первому министру и казначею принести несколько сотен тысяч дирхемов и динаров серебром и медью. Хотелось государю одарить раджей, министров, витязей, воинов и весь народ, нищих, // бедняков, сирот, в особенности же мудрецов и брахманов, ибо некогда махараджа Буджангга Индра решил: «Если я благополучно вернусь из своего отшельничества и получу то, чего желаю, то, согласно обычаю всех раджей, устрою пир своему народу и одарю его милостыней».

И когда выполнил государь свое обещание, обрели они с женой полное счастье. Каждый день они с супругой играли с дочерью своей, принцессой Деви Ратной Сари Танджу Майей, а махараджа Маракарма и его супруга — со своей дочерью, принцессой Деви Ратной Лелой Менгерной Сари. В это время Деви Ратне Сари Танджу Майе было около трех месяцев от роду, но ростом она была с трехлетней. Наконец махараджа Буджангга Индра с женой и махараджа Маракарма с супругой в сопровождении прислужниц торжественно препроводили принцессу Деви Ратну Сари Тайджу Майю в недавно построенный терем вместе с че-

тырьмя феями-нянюшками и семью прислужницами, ставшими ей подругами по играм. Много в тереме было всяких игрушек из золота, серебра, медно-золотого сплава и меди, украшенных самоцветами.

Принеся девочку в терем, оба государя с женами вышли оттуда и приказали предводителю витязей Гердану Шаху Деве, семи его витязям и ста пятидесяти воинам, имевшим при себе заряженные ружья и шесть пушек, сторожить терем. Отдав распоряжения, оба государя и государыня воротились // во дворец.

л. 586

Когда махараджа Маракарма и махараджа Буджангга Индра с женами вернулись, стал государь спрашивать у своего младшего брата, махараджи Буджангги Индры, разрешения вернуться к себе в страну Кемала Хикмат. Очень удерживали их государь с государыней, да не смогли удержать. Молвил владыка: «О младший братец, позволь нам с женой отправляться: давно не был я в своей стране, к тому же хочется мне еще навестить отца с матерью в стране Пуспа Сари: ведь уже пять месяцев не был я у них».

Услышав слова старшего брата-государя, совсем огорчились младший брат с супругой и говорят с поклоном: «О старший братец, когда же ты собираешься отправляться в путь?» Молвил тот: «Завтра на рассвете». Приказал тут махараджа Буджангга Индра первому министру: «Готовь к завтрашнему дню карету для государя и повозки для поклажи, для нянюшек, кормилиц и служанок и скажи витязям и воинам старшего брата, чтобы они завтра были готовы».

Когда махараджа Буджангга Индра отдал приказ первому министру, он пошел к старшему государю с супругой. Принесли тут слуги угощение, и принялись оба государя угощать раджей, министров, витязей, придворных и глашатаев яствами и напитками, предаваясь веселью под звуки музыки. А государыня с принцессой Нилой Чахайей пили, ели и веселились со знатными дамами, женами министров, предводителей витязей и прочих лиц из своего окружения. В полночь оба государя закончили пир, и все раджи и придворные // разошлись по своим домам, а махараджа Маракарма и махараджа Буджангга Индра с женами почивать в свои спальные покои.

л. 59а

Наутро оба государя и их супруги проснулись и умылись. Затем государь с женой надели свои одежды и уселись за трапезу вместе с махараджей Буджанггой Индрой и его супругой откусать тех яств, которые обычно едят по утрам. Затем государь и его супруга

попрошались с младшим братом и сестрой. Поклонился махараджа Буджангга Индра в ноги государю с женой, а принцесса Нила Чахайя тоже поклонилась — сначала государю, а затем государыне. Со слезами обняла и поцеловала государыню принцессу Нилу Чахайю, та обняла и поцеловала дочь государыни Ратну Лелу Менгерну Сари, а государыня — принцессу Ратну Сари Танджу Майю. Тут раджи, министры и витязи поклонились в ноги государю, а знатные дамы поклонились государыне. Затем приказал первый министр грузить поклажу и съестные припасы на повозки.

Когда всё погрузили, кареты махараджи Маракармы, раджи Шаха Пери и махараджи Буджангги Индры подъехали ко дворцу. Тут государь с женой и дочерью сели в свою карету, раджа Шах Пери и раджа Лела Шах — в свою, а махараджа Буджангга Индра — в свою. Когда государь, раджа Шах Пери и махараджа Буджангга Индра заняли свои места, четыре верховых витязя с обнаженными мечами в руках встали справа и слева от этих трех карет. Двадцать четыре верховых воина с обнаженными мечами выстроились // л 596 впереди кареты государя, и столько же — позади кареты раджи Шаха Пери. Четыре младших министра встали справа и слева от третьей кареты. Так выглядел государев кортеж. Тут все кареты и повозки тронулись в путь по дороге, ведущей из страны Анта-Беранта в страну Кемала Хикмат.

Когда карета государя прибыла на перекресток дорог между странами Анта-Беранта и Пуспа Сари, то все три кареты остановились. Молвил тут махараджа Маракарма махарадже Буджангге Индре: «О младший братец, возвращайся-ка домой!» Поклонился младший государь старшему брату и поехал обратно в сопровождении двух министров и витязей с двадцатью воинами, выстроившимися на своих конях справа и слева от его кареты, в сторону княжества Анта-Беранта.

Карета же махараджи Маракармы, после того как они распрощались с младшим братом, направилась в страну Кемала Хикмат. Недолго ехал государь и, наконец, прибыл в страну, и обе его кареты проследовали к воротам дворца. Остановились тут кареты, а сопровождавшие их воины выстроились вдоль правой и левой стороны дороги. Тут оба раджи-предводителя витязей — раджа Шах Пери и раджа Лела Шах — спешили и встали справа и слева от кареты государя. Затем раджа-предводитель витязей Рум Шах и мангкубуми вышли навстречу государю с супругой и их дочери, выходящим из кареты.

Вышли государь с супругой, и поклонились им Рум Шах и мангкубуми. Подошли затем и раджи с министрами, // витязи и глашатаи поклониться махарадже Маракарме и его супруге и обменяться рукопожатиями с раджей Шахом Пери и раджей Лелой Шахом. По завершении приветствий государь с супругой в сопровождении своих вассалов проследовали в приемный зал дворца. Затем государыня с дочерью прошли в свой тронный зал. л 60а

Там с поклоном встретили ее знатные дамы, жены министров и витязей. Взяли они на руки дочь государя, принцессу Деви Ратну Лелу Менгерну Сари, стали поочередно обнимать и целовать ее. Особенно же ласкали девочку служанки. По завершении приветствий государыня воссела на свой трон. Так же и государь: когда раджи, министры и витязи засвидетельствовали ему свое почтение, он уселся на свой трон и вассалы расположились на своих местах.

Недолго держал обратный путь махараджа Буджангга Индра, ездивший провожать своего старшего брата-государя вместе с двумя раджами-предводителями витязей и воинами. Когда спустился вечер, его карета достигла страны Анта-Беранта и въехала во дворец. Тут оба раджи-предводителя витязей спешили, встали справа и слева от кареты государя, а витязи с воинами выстроились по двум сторонам дороги перед дворцовыми воротами. Затем раджа-предводитель витязей Бекерма Дева и первый министр вышли торжественно встречать государя. Спустился государь из кареты и прошел во дворец, прямо в тронный зал к своей супруге Ниле Чахайе. Вскоре государь снова вышел к своим раджам, министрам и витязям и уселся на золотой трон в окружении раджей, министров, витязей и глашатаев и завел с ними // беседу. л 60б

Спустя немного времени слуги внесли царское угощение. Отвечал государь и его раджи, министры и витязи яств и напитков и принялись веселиться под звуки музыки. А принцесса Нила Чахайя угощала знатных дам и жен министров и витязей. Когда государь и его супруга завершили пир со своими вассалами и придворными дамами, то раджи, министры и витязи распрощались с государем и разошлись по своим домам, а государь с супругой пошли в свои покои и улеглись спать.

Наутро встали они ото сна и отправились в сад совершить омовение, сопровождаемые прислужницами. В саду государь и его супруга сразу направились в терем к своей дочери Ратне Сари Танджу Майе, взяли ее на руки и понесли с собою купаться в пруду.

Когда все трое выкупались, то вышли из воды и сменили одежды. Принялись они играть, собирать цветы и плоды и давать их девочке. Наигравшись они в саду вволю, государь с супругой препоручили девочку заботам четырех фей-нянюшек в тереме. И чем старше, тем красивее становилась принцесса Деви Ратна Сари Танджу Майя, и все больше любили ее отец с матерью и берегли так, словно несли налитый до краев сосуд масла.

Препоручив ребенка нянюшкам, государь с супругой вышли из терема и, сопровождаемые служанками, направились во дворец. И с тех пор начала процветать страна Анта-Беранта, ибо добытая государем в отшельничестве дочь Ратна Сари Танджу Майя, // дарованная ему Батарой Бисну и Батарой Ганггой, принесла с собой удачу. Хорошо жилось подданным государя — мужчинам и женщинам, у них рождалось многочисленное потомство и сами они редко болели и умирали. Все владельцы полей прилежно обрабатывали их, рис с пшеницей родились во множестве, и наступили в стране Анта-Беранта благоденствие и изобилие. Торговые люди непрерывно приезжали туда, получая большие прибыли. С выгодой торговали и лавочники на ярмарках, купцы же везли в эту страну всякие великолепные и диковинные товары.

Жители страны — мужчины и женщины — денно и нощно предавались увеселениям и забавам, пили и ели, и музыка гремела днем и ночью. Лишь ненадолго прерывалось празднество, когда все располагались на ночной отдых. Так же проводили время и государь с супругой во дворце: днем государь обычно пировал с раджами, министрами, витязями, придворными и глашатаями, а также тысячами воинов. День ото дня росла щедрость государя. Казна его с каждым днем и месяцем становилась все богаче и трудами жителей страны пополнялась самоцветами, золотом и серебром. Махараджа Буджангга Индра непрерывно посылал послов из страны Анта-Беранта то в страну Кемала Хикмат к махарадже Маракарме, то в страну Пуспа Сари к махарадже Индре Ангкасе, то в страну Пелингам Чахайя к махарадже Менгиндре Сари с письмами, кушаньями и красивыми подарками. Так рассказывает владелец этой истории. Один лишь Аллаха знает истину.

Вот что рассказывают о супруге махараджи Менгиндры Сари, принцессе Ниле Кесуме Майанг Менгурей в стране Пелингам Чахайя. Однажды ночью принцесса // расположилась на покой вместе с сыном и мужем, и разбудил ее в полночь горький плач сына,

Менгиндры Данты Рупы. Как ни утешала принцесса сына — он не успокаивался. И вспомнила тут принцесса, что уже три месяца исполнилось с тех пор, как у старшего брата ее махараджи Маракармы и государыни Чахайи Хайрани родилась дочь, а они так и не съездили к брату в страну Кемала Хикмат посмотреть на его дочку Ратну Лелу Менгерну Сари. И думает тут принцесса Майанг Менгурей: «Наверное, в обиде на меня старший брат с женой». И заплакала она при мысли о брате.

Проснулся тут ее муж, махараджа Менгиндра Сари, встал и пожевал бетеля, а затем спрашивает жену: «О жenuшка, отчего ты плачешь?» Поклонилась принцесса: «О супруг мой, вот отчего я плачу: услышала я во сне, как горько плачет сын мой, Менгиндра Данта Рупа, проснулась и уже не спала. И вспомнила тут я старшего брата и его супругу — ведь уже три месяца прошло с тех пор, как он сообщил нам в письме, что у него родился ребенок, — а ты все еще не свозил меня к ним. Думаю, братец с женой обижены на меня».

Услышав слова жены, молвил государь: «О госпожа моя, потерпи, завтра я пошлю письмо старшему брату-государю». Утром, умывшись, приказал государь первому министру: «Составь-ка письмо от меня старшему брату махарадже Маракарме о том, что мы втроем через три дня отправимся к нему в гости». Поклонился первый министр и // пошел к глашатаю распорядиться о письме, как велел государь. л. 62а

Немного погодя письмо было готово, и первый министр с поклоном подал его государю. Прочел письмо государь и скрепил его печатью. Запечатал тут первый министр письмо, и говорит государь: «Вели отвезти это письмо». Приказал первый министр одному из витязей: «Государь распорядился отвезти это письмо его старшему брату махарадже Маракарме». Поклонился витязь первому министру, сел на коня и поскакал в страну Кемала Хикмат, не останавливаясь ни днем ни ночью.

Недолго ехал он и спустя всего лишь сутки прибыл к городским воротам страны Кемала Хикмат, вступил в город и проследовал ко дворцу. Подошел к нему страж дворцовых ворот и спрашивает: «Эй, витязь, откуда ты и кто тебя послал?» Отвечает витязь: «Меня послал раджа Менгиндра Сари, владыка страны Пелингам Чахайя».

Взял тут страж ворот письмо и отнес его первому министру; первый министр отдал его глашатаю, а тот передал письмо маха-

радже Маракарме. Спрашивает государь: «Эй, первый министр, откуда это письмо?» Поклонился первый министр: «Это письмо от махараджи Менгиндры Сари, господин». Молвил государь: «Ну-ка, глашатай, прочти мне это письмо». Поклонился глашатай и прочел письмо такого содержания:

л 62б «Поклон, уважение и заверение в своей верности // шлют младший брат раджа Менгиндра Сари и его супруга из страны Пелингам Чахайя старшему брату-государю, махарадже Маракарме, властителю четырех княжеств. Если вы сердитесь на нас, то тысячу раз просим вашего прощения: уже давно вы сообщили нам, что государыня разрешилась от бремени младенцем, — а мы все еще не удосужились приехать вас навестить. Получилось так потому, что сестра твоя, государь, принцесса Майанг Менгурей после рождения сына занемогла и всего лишь полмесяца как поправилась. Если ты, государь, готов нас принять, то мы вместе с сыном хотели бы навестить вас и вашу дочь. На этом заканчиваем письмо и еще раз просим прощения у вас обоих, государь».

Когда глашатай прочитал это письмо, обратился махараджа Маракарма к витязю, привезшему письмо: «Передай наш привет своему радже, о витязь, и передай: когда бы он ни задумал приехать — мы его ждем». С этими словами государь дал витязю пять дирхемов, а затем молвил: «Эй, первый министр, прикажи накормить и напоить этого витязя как подобает».

Завершив свою трапезу, витязь явился к государю, поклонился и испросил разрешения удалиться. Молвил тут государь: «Поскорее отправляйся в обратный путь». Вышел витязь, сел на своего коня, и поскакал прочь из города в направлении страны Пелингам Чахайя. Ехал он день и ночь // без остановки.

л 63а А махараджа Менгиндра Сари, когда витязь уехал с его письмом к махарадже Маракарме, сказал своей супруге, принцессе Майанг Менгурей: «О женушка, собирайся, готовь все необходимое, что мы возьмем с собой, когда отправимся к твоему старшему брату». Приказала тут принцесса служанкам готовить одежду, съестные припасы, красивые детские игрушки, чтобы порадовать дочь брата, принцессу Деви Ратну Лелу Менгерну Сари. Когда нянюшки, кормилицы и служанки все приготовили, как повелела принцесса, они доложили ей об этом, принцесса же сообщила государю, что все готово.

Выслушав слова жены, государь приказал первому министру: «Вели запрягать мою карету и повозки для служанок и для покла-

жи». Повелел он затем предводителю витязей, радже Бекерме Менгиндре и двум витязям с двадцатью четырьмя вооруженными воинами сопровождать его. Отдав все распоряжения, государь вернулся во дворец к своим раджам, министрам, витязям и глашатаям. День и ночь прошли с тех пор, как отбыл посланный государем витязь, и наконец вернулся он и передал государю привет махараджи Маракармы. Тут государь с супругой и сыном отправились к отцу — махарадже Пуспе Индре и к матери.

Придя туда, поклонились они в ноги родителям. Молвила мать: «О дети мои, подойдите сюда». Обняла и поцеловала она внука, раджу Менгиндру Данту Рупу, и мать его, принцессу Майанг Менгурей. Затем раджа Менгиндра Сари с женой уселись на свои места близ отца с матерью. // Усевшись, сказал с поклоном раджа Менгиндра Сари: «О батюшка и матушка, хотим мы попрощаться с вами и отправиться погостить к махарадже Маракарме с супругой: ведь уже два месяца прошло с тех пор, как мы получили весть о рождении у них младенца, но до сих пор не навестили их и не знаем, как у них идут дела. Может быть, они в обиде на нас?»

л 636

Выслушав слова сына, спрашивают отец с матерью: «А когда хотите вы отправляться?» Поклонился махараджа Менгиндра Сари: «Завтра с утра поедем». Услышав это, молвил отец государя: «О дети мои, не задерживайтесь там долго, а то вконец измучаемся мы от тоски по вам». Отвечает с поклоном махараджа Менгиндра Сари: «О отец и матушка, ненадолго уедем мы — всего лишь на месяц».

Принесли тут слуги всевозможные угощения для государя с сыном, раджей, министров и витязей. Принялись оба государя угощать раджей, министров и витязей яствами и напитками. Завершив трапезу, пошли прогуляться оба государя. Обе же супруги их потчевали знатных дам и жен министров и витязей кушаньями и напитками, предаваясь веселью, так что пир затянулся до глубокой ночи. Затем гости стали прощаться, а раджа Менгиндра Сари с женой и сыном сели в свою карету и вернулись в сад Мендам Берахи. Когда все разошлись, государь с супругой удалились в свои покои и легли спать. А махараджа Менгиндра Сари с женой, прибыв в свой сад, сошли с кареты, поднялись в терем и легли спать.

// Утром на рассвете, когда не погас еще свет звезд и дикие звери еще не вышли на поиски добычи, загремели большие гонги. Проснулись тут махараджа Менгиндра Сари с женой и сыном, умылись, оделись, а затем вместе с четырьмя нянюшками и корми-

л 64а

лицами принцессы разместились в двух каретах и поехали в город. Перед дворцом кареты остановились. Вышли махараджа Менгиндра Сари с женой и сыном и отправились к отцу с матерью. Говорит им отец: «Садитесь, дети мои».

Уселись тут сын с женой на свои места близ отца с матерью. Посидели они за трапезой с родителями, а затем махараджа Менгиндра Сари и его супруга попрощались с отцом и матерью и собрались к отъезду. Молвил государь: «Как будет угодно тебе, сын мой». Поклонились тут махараджа Менгиндра Сари с женой отцу и матери в ноги, обняла и поцеловала государыня принцессу Майанг Менгурей и внука своего, раджу Менгиндру Данту Рупу. Махараджа Менгиндра Сари пожал руки раджам, министрам и витязям, остающимся с его родителями, а принцесса Майанг Менгурей поклонилась знатым дамам, женам министров и витязей. Обняли и поцеловали женщины принцессу Майанг Менгурей и сына ее, Менгиндру Данту Рупу.

л. 64б

Вышли из дворца махараджа Менгиндра Сари с женой // в сопровождении отца с матерью, раджей, министров, витязей и знатных дам. Первый же министр, после того как махараджа Менгиндра Сари с супругой вышли из дворца, созвал слуг и велел им грузить всю поклажу на повозки. Когда все погрузили, первый министр доложил об этом государю. Тут махараджа Менгиндра Сари с женой и сыном и один из раджей—предводителей витязей сели в одну карету, а четыре нянюшки и кормилицы — в другую.

После того как государь с супругой, четыре нянюшки и кормилицы заняли свои места в каретах, два младших министра с обнаженными мечами и двадцать четыре верховых воина с обнаженными мечами встали справа и слева от двух этих карет. Два же младших витязя, вооруженные мечами и луками, верхом на конях, вместе с пятьюдесятью верховыми воинами, держащими обнаженные мечи, выстроились впереди кареты государя. Когда все было готово, обе кареты и две повозки тронулись в путь прочь из города в направлении страны Кемала Хикмат.

Если по пути встречались им живописные места, государь с супругой останавливали там кареты и выходили искупаться и отдохнуть. Искупавшись, государь с супругой и раджа-предводитель витязей садились за трапезу, а следом за ними и все прочие. После трапезы государь с супругой предавались забавам и всяческим увеселениям. Затем говорил государь радже—предводителю витязей:

«Прикажи своим воинам собраться у своих коней». Когда все собирались, то садились в седла, государь с женой и предводителем витязей садились в свою карету, а четыре нянюшки — в свою, поклажу грузили на повозки, а затем кареты и повозки // трогались в путь в том порядке, как было рассказано выше. Так и держал свой путь государь.

л. 65a

Один день и одну ночь находился в пути махараджа Менгиндра Сари и наконец прибыл в пределы страны Пуспа Сари. Тут один из витязей прищпорил коня, поскакал в страну Кемала Хикмат во дворец махараджи Маракармы и доложил, что махараджа Менгиндра Сари вскоре прибывает. Услышав это, государь бросил взор на предводителей витязей — раджу Шаха Пери и раджу Лелу Шаха. Заметив это, оба они встали со своих мест и с поклоном приблизились к радже. Молвил государь: «Делайте, что вам должно».

Тотчас же раджа Лела Шах отдал приказ двадцати четырем всадникам с обнаженными мечами и двум витязям отправляться навстречу махарадже Менгиндре Сари.

Когда государь издала увидел, что раджа-предводитель витязей с воинами ожидает его, он молвил: «Скорее едем им навстречу». Как только карета государя приблизилась к месту, где находился раджа Лела Шах, тот с поклоном обратился к нему: «О господин, меня послал тебе навстречу государь: он просит тебя пожаловать к себе». Тут раджа Лела Шах с двенадцатью воинами встали впереди кареты государя, двое витязей расположились справа и слева от нее, а еще двенадцать воинов встали позади кареты и, сопровождая так государя, вступили в город Кемала Хикмат.

Когда раджа Лела Шах в сопровождении двадцати четырех воинов отправился встречать махараджу Менгиндру Сари, // государь приказал министрам украсить дворец и трон, где будет восседать махараджа Менгиндра Сари. А государыня Чахайя Хайрани велела служанкам нарядно убрать тронный зал, где должна была восседать ее младшая сестра, принцесса Майанг Менгурей в окружении знатных дам, а также украсить спальные покои, повесив там балдахин, пологи и занавеси.

л. 65b

Когда все было готово, махараджа Маракарма с раджами сели ожидать гостей в приемном зале, младшие же министры ожидали за воротами дворца, а витязи с воинами выстроились справа и слева от большой дороги, от дворцовых вплоть до самых городских ворот.

Воины, стоявшие колоннами, были вооружены ружьями и держали десятки разноцветных флагов. Водружены были и три жезла — символа государственной власти: два перед воротами дворца, а третий над городскими воротами, и стяги на них развевались до самой земли. Все ружья и пушки были заряжены; все было готово. А было тогда около десяти часов утра.

Въехала тут карета махараджи Менгиндры Сари в город. Когда миновала она городские ворота, пушки встретили ее шестикратным залпом. Когда же карета государя достигла ворот дворца, один из раджей—предводителей витязей по имени Шах Пери встал справа от кареты, а другой — слева от кареты государя, открыв ее стеклянную дверцу. Вышел оттуда махараджа Менгиндра Сари, подерживаемый под руку раджей Шахом Пери.

Затем вышел из кареты и его предводитель витязей и тотчас же предложил руку принцессе, взяв на руки сына государя, раджу Менгиндру Данту Рупу. Когда государь с супругой вышли из кареты, л. 66а министры проводили // их с сыном во дворец. Раздался тут троекратный ружейный залп. Когда государь пришел в приемный зал, махараджа Маракарма стоял посреди него. Приблизился махараджа Менгиндра Сари и поклонился в ноги старшему брату-государю. Взял его за руки и обнял государь. Затем супруга младшего государя, принцесса Майанг Менгурей, обвила руками шею своего царственного брата и со слезами принялась целовать его. Сочувственно смотрели на это раджи и министры, слушая плач принцессы, растроганной встречей с братом.

Затем махараджа Менгиндра Сари обменялся рукопожатиями с раджами, а министры приветствовали его земным поклоном. Тут отправились оба государя вслед за принцессой Майанг Менгурей в тронный зал к государыне. Там уже ожидала их принцесса Чахайя Хайрани со своими знатными дамами. Увидав государыню, принцесса Майанг Менгурей склонилась к ее ногам. Обняла государыню за шею свою младшую сестру, поцеловала, и заплакали они обе.

Затем государыня подошла к племяннику, радже Менгиндре Данте Рупе, обняла и поцеловала его. А принцесса Майанг Менгурей тотчас же подошла к дочери государыни, принцессе Деви Ратне Леле Менгерне Сари, взяла ее на руки и подарила ей красивый детский наряд. Государыня же преподнесла роскошные царские одежды племяннику, радже Менгиндре Данте Рупе. После того как принцесса Майанг Менгурей и государыня обнялись, расцелова-

лись и наплакались вместе, государь повел младшего брата к своему трону, где он // обычно сидел со своими раджами.

л. 66б

Придя туда, молвил старший брат: «Садись, братец». Говорит тут младший брат с поклоном: «Садись прежде ты сам». Молвил тут государь: «Садитесь вы все, господа». Уселись тогда раджи по своим местам перед тронами двух государей. Еще раз троекратно прозвучали ружейные залпы, а затем витязи развели своих воинов обратно по местам и вернулись пред очи раджи. Молвил тут государь: «О господа, я благодарю вас». Поклонились ему витязи: «Будь славен, великий, все мы готовы повиноваться тебе до конца нашей жизни».

Говорит им государь: «Усаживайтесь». Поклонились те государю и расселись по местам. Вскоре слуги принесли витязям напитки. Говорит затем им государь: «О господа, отведайте-ка бетеля». Поклонились они обоим государям и полакомились бетелем: государь с младшим братом брали бетель из золотого сосуда, украшенного драгоценными камнями, алмазами, рубинами и изумрудами, раджи — из золотых сосудов, министры и витязи — из десятков серебряных сосудов, поставленных перед ними.

Когда младший брат государя полакомился бетелем, принялся он расспрашивать, как поживает раджа Буджангга Индра и вернулся ли он из своего отшельничества. Рассказал ему старший брат о всех приключениях того с начала и до конца: о том, как у Буджангги Индры появилась на свет прекрасная собою дочь — дар Батары Бисну и Батары Гангги, вместе с четырьмя нянюшками, и что сам Маракарма с супругой недавно вернулись от Буджангги Индры. Тут слуги принесли угощение // для двух государей и всех прочих: раджей, министров и витязей. Принялся государь потчевать раджей, министров, витязей и глашатаев яствами и напитками, предаваясь веселью под звуки музыки. Государыня же угощала знатных дам и младшую сестру — принцессу Майанг Менгурей.

л. 67а

Насладившись кушаньями и напитками, они пожевали бетеля. Затем государь предоставил младшему брату с супругой покои неподалеку от своих собственных, с ложем, пологом и балдахинном. Тут все разошлись по своим комнатам, а раджи, министры и витязи попрощались с государем и удалились к себе по домам.

Примерно месяц прошел с тех пор, как махараджа Менгиндра Сари с супругой и сыном прибыли гостить в страну Кемала Хикмат, и вот государь стал просить у старшего брата, махараджи Ма-

ракармы, разрешения отправляться в обратный путь в страну Пелингам Чахайя. Говорят им государь с супругой: «Как вам будет угодно». Одарил тут старший брат младшего, его супругу и сына великолепной золотой одеждой, преподнес игрушки из золота, серебра и медно-золотого сплава маленькому Менгиндре Данте Рупе, всех же сопровождавших их людей одарил государь серебряными и медными динарами, сколько кому полагалось.

Через три дня младший брат государя попрощался со старшим братом и его супругой, и спрашивает его тот: «Когда же ты отправишься?» Поклонился младший брат: «Завтра». Приказал тут государь мангкубуми: «Вели готовить кареты для младшего государя и повозки для поклажи».

л 676 На следующий день государь с супругой и его младший брат с женой и сыном, раджи, министры и витязи отведали // яств, которые обычно вкушают по утрам. Когда все они откушали, молвил государь: «Готово ли все?» Поклонился ему мангкубуми: «Уже на рассвете все было готово». Приказал тут мангкубуми: «Грузите поклажу на повозки». Затем пошел он доложить, что все уже готово и что карета государя ожидает его перед дворцом.

Услышал махараджа Менгиндра Сари, что все уже готово — поклонились они с женой государю с государыней, обнялись и поцеловались их супруги и заплакали. Затем махараджа Менгиндра Сари с женой и сыном и государь с государыней вышли из дворца к своим каретам. Там махараджа Менгиндра Сари, его супруга, сын и раджа—предводитель витязей сели в одну карету, четыре нянюшки сели в другую, а министры, витязи и всадники выстроились так, как полагается при проводах раджи. Тронулись тут кареты и повозки в путь по дороге, ведущей в страну Пелингам Чахайя.

День и ночь ехал государь со своей свитой, и наконец достиг столицы страны Пелингам Чахайя и подъехал ко дворцу. У ворот дворца кареты остановились. Министры и витязи спешили и помогли государю с женой и сыном выйти из кареты. Затем государь проследовал во дворец. Явился он тут к отцу и матери, поклонился им в ноги. Взяла мать государя на руки внука, обняла его и поцеловала.

л 68а Передал тут им сын привет от старшего брата с супругой. Затем махараджа Менгиндра Сари с женой поклонились и попросили разрешения удалиться, сказав: «Нам хотелось бы теперь отправиться к себе в сад Мендам Берахи». Говорят тут отец // и мать государя: «Как вам будет угодно, дети мои». Вышли госу-

дарь с супругой, сели в свою карету и поехали в сад Мендам Берахи — место их досуга. И было так заведено, что по утрам государь с супругой ехали в город, во дворец к отцу с матерью, и находились там вплоть до самого вечера. Когда же завершали они свою трапезу вместе с отцом, матерью, а также раджами, министрами, витязями и прочими придворными, все присутствующие расходились по домам, и государь с супругой также испрашивали позволения удалиться и возвращались к себе в сад Мендам Берахи.

Рассказывают, что рос сын государя раджа Менгиндра Данта Рула, под присмотром отца с матерью, и было ему уже около четырех с половиной лет. Чем старше, тем красивее и умнее становился он, выделяясь среди мальчиков — сыновей раджей и витязей, с которыми он проводил время в играх с утра и до вечера. Однажды сидели махараджа Менгиндра Сари с супругой, наблюдая, как сын играет с другими детьми, и подумал тут государь: «Сын мой взрослеет с каждым днем. Надо бы мне велеть обучать его наукам, которые положено знать сыновьям раджей».

Подумав так, государь поделился своими мыслями с принцессой Майанг Менгурей. Поклонилась супруга государя: «Как ты сочтешь по разумению твоему — с тем и я согласна». Молвил тут государь: «Эй, первый министр, найди-ка мне брахмана, сведущего во всех науках, явных и тайных⁶¹, в астрономии, воинской науке, физиогномике, магии, во владении всевозможным оружием, который мог бы обучить моего сына состязаться в колдовстве». Так повелел государь первому министру.

Тут первый министр с поклоном испросил у государя разрешения удалиться, созвал четырех министров и четырех витязей, бывших у него в подчинении, и сказал им: «О министры мои и витязи! Повелел государь, чтобы вы нашли ему бегавана, сведущего во всех науках и в колдовстве, // знающего все военные хитрости и приемы, владеющего всеми видами оружия, как для пешего, так и для конного боя. И пусть теперь один из витязей направит свои стопы на запад, другой — на восток, третий — на север, а четвертый — на юг, и каждый из них пусть берет с собою по пятьдесят воинов. Завтра же на рассвете отправляйтесь на поиски, как повелел нам государь».

л. 68б

Отдав такой приказ, первый министр пошел доложить об этом государю. Молвил тут государь: «Вели казначею, чтобы он достал из казны четыреста медных дирхемов, и раздай их министрам, ви-

тязям и воинам». Принес казначей деньги, и поделил их первый министр, дав каждому сколько подобает. На следующий день министры с четырьмя витязями отправились в путь в сопровождении воинов, как приказал государь, и каждый со своим отрядом отправился по своей дороге.

Прошло уже около полумесяца с тех пор, как четыре министра и четыре витязя отправились на поиски по приказу государя, и вот министр, отправившийся на север, дошел до высокой горы. Была она так велика, что если бы всадники задумали устроить на ней состязание, то могли бы скакать по шестеро в ряд, и всем бы хватило места. Гора же эта была трехъярусной. Нижний ярус был широкий, средний — поуже, а верхний — совсем маленький. На эту гору обычно прибывали те, кто собирался совершать там отшельничество, и там же жил некий бегаван, весьма сведущий в астрологии и воинских науках. Целый день бегаван проводил за чтением книг по астрологии и физиогномике.

В то время, когда министр государя прибыл к горе, был у бегавана сын семи лет по имени Махмуд Менгиндра, и сказал тут бегаван сыну и одному из своих учеников: «О Махмуд, отправляйтесь-ка вы оба к подножию горы встречать посланцев раджи страны Пелингам Чахайя и просите их подняться сюда. Пусть воины их остаются на первом ярусе горы, двое же посланцев // пусть поднимаются сюда». Бегаван же этот обитал на втором ярусе горы, а когда собирался предаваться уединению, то поднимался на ее вершину.

л 69а

Услышав приказ бегавана, Махмуд и ученик очень удивились, потому что бегаван даже не трогался со своего места — как же мог он узнать, что к нему идут? Изумлены и поражены были они. Бегаван же, видя это, повторил свои слова, и тогда Махмуд и ученик встали со своих мест, поклонились и направились вниз к подножию горы.

Прибыв туда, увидели Махмуд и ученик, что там действительно много людей. Министр же и витязь, заметив у подножия горы двух человек, подошли к ним и обменялись рукопожатиями с Махмудом и его собратом-учеником. Спрашивает тут Махмуд Менгиндра: «Откуда путь держите, господа, и куда направляетесь?» Отвечает министр: «Мы прибыли из страны Пелингам Чахайя, потому что наш государь повелел нам отыскать мудрого бегавана. Если есть тут такой, мы хотели бы просить его отправиться к нашему государю».

Промолчали Махмуд с учеником, и снова спрашивает их министр: «О молодые люди, как называется эта гора и кто обитает на

ней?» Отвечает Махмуд: «Эта гора называется Индра Логам⁶². Батара Индра спускается сюда, чтобы поразвлечься. Сторожит же гору мой отец». Снова спрашивает министр: «Кто же твой отец?» Говорит Махмуд: «Отца моего зовут бегаван Берма Индра, он учит людей всем наукам. А что нужно вам?»

Услышав это, // министр сказал в ответ Махмуду Менгиндре: т 696
«О отрок, соблаговоли же проводить нас на эту гору, ибо мы хотим видеть бегавана».

Тут министр и витязь с воинами, Махмуд Менгиндра и его собрат-ученик тронулись в путь на гору. Когда Махмуд Менгиндра, министр и все прочие дошли до первого яруса, говорит Махмуд Менгиндра: «Пусть ваши спутники останутся здесь, а вы двое последуете за нами к моему отцу».

Тут министр с витязем в сопровождении Махмуда Менгиндры и его собрата-ученика поднялись на второй ярус горы, и Махмуд Менгиндра тотчас же пошел почтительно доложить об этом отцу: «О батюшка, тебя хотят видеть некие министр и витязь». Говорит бегаван: «Проси их сюда, сынок, ибо они посланы раджей страны Пелингам Чахайя». Вышел тут Махмуд Менгиндра к министру с витязем и говорит: «О почтенные, отец мой просит вас войти». Вошли министр и витязь, сопровождаемые Махмудом Менгиндрой. Когда подошли они к бегавану, он в знак уважения встал им навстречу. Подойдя к бегавану, министр с витязем склонились к его ногам. Взял бегаван их обоих за руки и произнес слова приветствия. Говорит он: «О господа, располагайтесь здесь, на балее». Поклонились министр с витязем и уселись на балее рядом с бегаваном. Протянул тогда им бегаван поднос и предложил: «Отведайте-ка бетеля, почтенные». Поклонились министр с витязем и отведали бетеля.

Когда они угостились бетелем, спрашивает тут бегаван: «Скажите, почтенные, с каким намерением // прибыли вы ко мне и что повелел вам его величество?» Поклонился министр: «Мы хотели видеть тебя, господин, но ведь ты и сам знал о нашем прибытии заранее. Его величество просит тебя пожаловать в страну Пелингам Чахайя, чтобы встретиться с ним». Говорит бегаван: «Прошу вас, почтенные, подождать хотя бы два дня, а затем мы отправимся». л 70a

Тут посмотрел министр направо и налево и видит — кругом много отроков, учеников бегавана, каждый со своей книгой. Пока министр и витязь сидели подле бегавана, ученики его принесли угощение: бананы, клубни таласа и кимпула — и вареные, и пече-

ные, — несколько же корзин с такой едой ученики бегавана отнесли воинам, оставшимся на нижнем ярусе горы. Когда угощение принесли, сказал бегаван: «Отведайте, о почтенные, эти скромные кушанья».

Омыли руки министр с витязем и разделили трапезу с бегаваном. Немного перекусив, они вскоре закончили свою трапезу. Затем бегаван, министр и витязь полакомились бетелем, а затем бегаван отвел министру и витязю спальные покои.

Прошло два дня пребывания их на горе, и на третий день говорит бегаван: «Отправимся в путь, о почтенные». Министр с витязем собрались и приготовили своих лошадей, бегаван же собрался в путь вместе со своим сыном Махмудом Менгиндрой, и ученики также приготовили для них лошадей. Когда все было готово, бегаван с сыном и министр с витязем в сопровождении четырех учеников бегавана и пятидесяти воинов тронулись в путь с горы в направлении страны Пелингам Чахайя. Ехали они день и ночь без остановки, много миновали полей и дремучих лесов. Так и // протекал их путь.

л. 70б

А те три министра, что направили свой путь на запад, восток и юг, каждый вместе со своим витязем и пятьюдесятью воинами, вернулись обратно. Войдя в город, они направились прямо в приемный зал к первому министру и доложили, что не встретили на своем пути ни одного бегавана и даже не слыхивали о таком. Спрашивает первый министр: «Эй вы, трое, где же вы побывали?» Поклонился один из министров: «На востоке». Говорит второй: «На западе»; говорит третий: «На юге». Снова спрашивает первый министр: «А где еще один министр, который пока не вернулся?» И пошел он доложить махарадже Менгиндре Сари, что сказали ему три этих министра. Удивился этому государь и тоже спрашивает: «А где еще один министр?» Поклонился первый министр: «Он еще не вернулся, господин мой». Опустил голову государь в раздумье.

Прошло три дня и три ночи с тех пор, как тронулись в путь министр и витязь вместе с бегаваном Бермой Индрой и сыном его Махмудом Менгиндрой, и наконец прибыли они в страну Пелингам Чахайя, вошли в город и направились во дворец. Прибыв туда, они явились к первому министру и доложили, что доставили того, кого искал государь. Пошел первый министр доложить об этом радже.

Услышав, что министр привел ему того, кого ему нужно было отыскать, государь обрадовался и спросил: «О мудрый мой министр, как же нашел ты того, кого мне было надобно?» Поклонился министр: // «О владыка вселенной, мы оба долго искали, пока не л 71a
нашли того, кто тебе нужен». Молвил государь: «Где же этот бегаван?» — «Здесь, в зале». Услышав это, возрадовался государь и призвал первого министра. Молвил государь: «Прикажи казначею выдать этим министру и витязю по сто дирхемов, а каждому из их воинов — по двадцать медных дирхемов, одарить их сменой одежды и накормить досыта».

Тут первый министр отдал распоряжения казначею, как велел ему государь. Достал казначей из казны много серебряных и медных дирхемов и одежду для министра, витязя и их воинов. А государь приказал первому министру щедро одарить министра с витязем и затем вышел в приемный зал к бегавану.

Увидя его, бегаван подошел и поклонился государю. Взял тут его за руки государь и обнял, а затем предложил ему пройти во дворец об руку с ним. В тронном зале государь указал гостю на золотой стул и молвил: «Садись, почтенный». Поклонился бегаван, и они с государем сели. Говорит ему раджа: «Угостись-ка бетелем, господин мой». Поклонился бегаван и отведал бетеля.

Спрашивает тут его государь: «О почтенный, как зовут тебя и где ты проживаешь?» Отвечает бегаван с поклоном: «Зовут меня Берма Индра, а обитель моя — на горе Индра Логам». Снова спрашивает государь: «А что это за отрок с тобой?» Поклонился бегаван: «Это сын мой, господин». Молвил тут государь: «Твой сын очень похож на моего сына, они совсем на одно лицо, словно братья». Затем государь // позвал своего сына Менгиндру Данту Рупу, л 71b
и тотчас же отрок явился к отцу, поклонился ему и бегавану и обменялся рукопожатием с сыном бегавана. Увидев раджу Менгиндру Данту Рупу, изумился бегаван сходству с собственным его сыном Махмудом Менгиндрой.

А махараджа Менгиндра Сари, глядя на сына бегавана, также был поражен тем, что отроки были похожи, как две половинки одного плода. И бегаван Берма Индра весьма был удивлен тем, что дети их совсем на одно лицо. Молвил затем государь: «Я призвал тебя, почтенный, потому, что мой сын с каждым днем взрослеет, а мне бы хотелось, чтобы он научился у тебя всем наукам, волшебству, умению состязаться в колдовстве, военным хитростям и владению оружием в конном бою».

Отвечает тут ему бегаван с поклоном: «Будь славен, господин мой, если действительно ты этого хочешь, я смогу обучить твоего сына, но прошу лишь об одном: если ты не против, мне хотелось бы забрать его с собой на гору Индра Логам».

Выслушав бегавана, молвил государь: «Пусть будет так, как ты считаешь нужным, почтенный». Поклонился бегаван: «Я хочу отвезти твоего сына к себе на гору потому, что у меня там много отроков-учеников, они станут принцу товарищами по играм и учению. Все они — сыновья министров и витязей из разных стран». Молвил тут государь: «А сколько всего у тебя учеников?» Ответил бегаван: «Вместе с твоим сыном будет без двух человек сорок». Спрашивает государь: «Когда же ты отправишься назад?» Отвечает бегаван: «Через три дня мне хотелось бы пуститься в обратный путь». // Говорит раджа: «Как тебе будет угодно, почтенный».

л 72а

Принесли тут слуги угощение радже и бегавану, а также всем прочим раджам, министрам и витязям. Стал государь потчевать их изысканными яствами и напитками, предаваясь веселью под громкие звуки музыки. Попотчевав гостей, государь и бегаван полакомились бетелем. Затем государь отвел покои бегавану и его сыну в саду Мендам Берахи и направился в приемный зал своей супруги, принцессы Майанг Менгурей.

Придя туда, уселся раджа близ жены и сказал ей: «О госпожа, готовь одежду и припасы в дорогу для нашего сына Менгиндры Данты Рупы, ибо я уже поручил его заботам бегавана, и тот научит его всем наукам, колдовству, военным хитростям и умению состояться в волшебстве».

Созвала тут принцесса Майанг Менгурей всех своих прислужниц. И принялись одни готовить лакомства, другие — запастись провизию, нянюшки и кормилицы сына государя собирали одежду раджи Менгиндры Данты Рупы. Когда все было готово, государь приказал первому министру: «Вели слугам грузить поклажу и припасы на повозки».

Прошло три дня, и бегаван распрощался с государем, взял за руку принца Менгиндру Данту Рупу. Приказал тут государь первому министру: «Вели готовить две кареты и еще одну, запряженную тройкой, и пусть два министра, четыре витязя и отряд из пятидесяти воинов сопровождают меня и моего сына». Когда все было готово, первый министр доложил об этом государю.

Выслушав доклад первого министра, повел государь сына к матери — супруге своей. Обняли // и поцеловали они мальчика и за-

т 72б

плакали. Особенно горько плакала принцесса Майанг Менгурей, чувствуя, что словно жизнь ее покидает. Затем мать сняла кольцо со своего пальца и отдала его юному принцу, радже Менгиндре Данте Рупе, обняла его, поцеловала и стала плакать над сыном. Взял тут государь за руку сына и повел его из дворца.

Там уселись они в одну карету, бегаван со своим сыном Махмудом Менгиндрой — в другую, а два раджи⁶³, сопровождавшие государя, — в третью. Четыре же старших товарища раджи Менгиндры Данты Рупы — два сына министров и два сына витязей — верхом на конях сопровождали карету государя справа и слева от нее, а витязи и войско — половина пеших и половина конных — сопровождали с правой и с левой стороны повозки с поклажей. Все они были в полном вооружении, под раскрытыми царскими зонтами, увешанными сияющими жемчужинами. Когда все расселись по каретам и коням, заиграла музыка. И направились все три кареты прочь из города в сторону горы Индра Логам. Когда все кареты отъехали так далеко, что их уже не было видно, мать и бабушка раджи Менгиндры Данты Рупы, нянюшки, кормилицы и служанки в тронном зале принялись рыдать, особенно же горевала мать принца, Майанг Менгурей, причитая: «О сын мой единственный, радость матушкиного сердца и улада ее очей, не жалко тебе покидать мать свою? Когда еще мы свидимся? О сыночек, позвал бы ты меня — куда угодно отправилась бы за тобой. Ведь сызмальства не разлучался ты с матерью ни на минуту — как же теперь ты покидаешь меня?» И долго еще // причитала так принцесса.

л 73а

День и ночь миновали с тех пор, как государь и бегаван со своими сыновьями пустились в путь в сопровождении двух раджей, с министрами и воинами. Много широких полей, дремучих лесов и холмов миновали они. Проезжая места, где обитают небожители, находили они там источники с прозрачной водой. Здесь государь останавливался отдохнуть, выкупаться, утолить голод и жажду вместе с принцем, бегаваном и его сыном. Затем били в большой барабан, и все собирались, рассаживались по каретам или верхом на своих коней и снова трогались в путь. Спустя примерно сутки со дня отъезда, прибыли они к горе Индра Логам. Тут государь, принц, бегаван, его сын и все остальные вышли из карет, и говорит бегаван: «О господин, владыка вселенной, поднимемся на эту гору, здесь моя обитель».

И вот государь с принцем, бегаван с сыном, двое раджей, двое витязей и двое министров, а также четверо старших товарищей

принца стали подниматься в гору. Прочие же люди и три кареты остались на перекрестке дорог у подножия горы дожидаться возвращения государя. Когда государь, бегаван и свита взойшли на гору, стал раджа оглядываться направо и налево и подумал: «И верно, красива эта гора, много здесь всяких растений, цветов и плодов».

Посреди этого яруса горы был сад, а посреди сада — пруд. Песок там был из самоцветов: агата, ...⁶⁴ и других камней, вода же в этом пруду была очень прозрачная, источник ее находился на вершине горы, а на берегах пруда бегаван посадил цветущие деревья. // В самом же пруду обитало множество всякой рыбы: золотых карпов, ...⁶⁵ и креветок. На правой стороне горы росло высокое дерево нагасари. Цветки его были пышные, а аромат распространялся по всем окрестностям горы. Под этим деревом находился шатер, где жил бегаван с женою и сыном. Этот шатер был очень велик. В нем бегаван устроил шесть спальных покоев на случай, если к нему приедут друзья. А перед шатром справа и слева были воздвигнуты большие балеи, где бегаван занимался со своими учениками.

Когда махараджа Менгиндра Сари с сыном обошли гору, бегаван сказал ему с поклоном: «О господин, прошу тебя, поднимись на вершину этой горы⁶⁶». Тут государь с сыном и бегаван поднялись на вершину горы. Когда они достигли вершины, увидел государь, что все там очень красиво. Увидел он еще и небольшой шатер со всякой домашней утварью, изящно прибранный; перед шатром же росли два дерева нагасари и два дерева чемпака с яркими цветами. Цветки на этих четырех деревьях были крупные, яркие и испускали сильное благоухание, листва на деревьях была густая, и даже во время проливного дождя те, кто укрывались под деревьями, не могли промокнуть. Под каждым деревом лежал камень, словно подстилка. Четыре этих камня были белыми, словно белоснежные каины⁶⁷.

Спрашивает тут государь: «Чей же это шатер?» Поклонился бегаван: «Тоже мой. Если я хочу предаться уединенному созерцанию, то направляюсь сюда, а эти четыре камня под деревьями — место, где предаются созерцанию мои ученики. Когда ученик выучится всему, он должен затем предаться уединенному созерцанию, чтобы приобрести магическую силу».

Когда государь осмотрел убранство шатра и то место, где предаются уединенному созерцанию, бегаван // пригласил махараджу Менгиндру Сари полюбоваться садом и украшающими его пре-

л 73б

л 74а

красными цветущими деревьями. Посреди же этого сада находился пруд, в котором совершали омовение ученики бегавана, собирающиеся предаться уединенному созерцанию или же только что вернувшиеся оттуда. Когда государь с сыном уже осмотрели все, что украшало собой вершину горы, молвил он бегавану: «Пойдем-ка, почтенный, обратно, туда, где мы были». Поклонился бегаван: «Хорошо, господин».

Затем государь с принцем и бегаван в сопровождении ученика отправились вниз, назад к месту обитания бегавана на среднем ярусе горы. Огляделся государь вокруг себя и поразился этому простору: если бы, к примеру, всадники устроили здесь состязание, те могли бы скакать по десятеро в строю, и всем бы хватило места. Вот сколь обширна была эта гора, по красоте же она превосходила гору Берджентера. В давние времена на эту гору прилетали предаваться забавам джинны, пери, дэвы и духи.

Когда государь с бегаваном вернулись к шатру на среднем ярусе горы, говорит бегаван: «О господин, прошу тебя садиться». Уселись они, и вскоре ученики бегавана принесли угощение для раджи с бегаваном и министров с витязями. Говорит бегаван с поклоном: «О господин мой, отведай-ка скромного угощения, что есть в моем доме».

Тут бегаван, государь и его свита омыли руки, а затем отведали бананов, печеных и вареных клубней таласа, с козлятиной и рыбой из пруда бегавана. Когда раджа с сыном, бегаван и свита государя насытились, ученики отнесли угощения в большой балей. Там стали есть и пить ученики бегавана.

Когда государь // с сыном откушали, бегаван отвел их в покои, где бы они могли отдохнуть. Эти покои в шатре бегавана были устроены как спальные. Когда спустился вечер, бегаван с женой и сыном и государь с принцем разошлись по своим покоям и легли спать, а спутники государя легли в большом балее вместе с учениками бегавана. Наутро государь с сыном проснулись, вышли в сад и выкупались в пруду, а затем вернулись назад. Сел тут сын государя с бегаваном за занятия.

Прошло семь дней с тех пор как государь с сыном расположились на горе Индра Логам, в гостях у бегавана Бермы Индры, и вот в один прекрасный день государь стал прощаться с бегаваном, собираясь в обратный путь в страну Пелингам Чахайя. Спрашивает его бегаван: «Когда же ты намереваешься выехать в обратный путь, господин?» Молвил государь: «Завтра на рассвете» Услышав это,

подумал бегаван: «Чем же я отвечу на щедрость государя и его супруги: ведь получил я от них много дирхемов и одарил он нас с женой сменой одежды, а сыну нашему пожаловал прекрасный наряд, точь-в-точь такой же, как у принца Менгиндры Данты Рупы». А надо сказать, что супруга государя, принцесса Майанг Менгурей, даровала сыну бегавана такой же наряд потому, что отрок этот был совсем на одно лицо с ее сыном.

Подумав так, бегаван сказал своим ученикам: «О дети мои, пойдите и наберите плодов и овощей здесь на горе, потому что завтра государь отправляется в обратный путь». Тотчас же отроки пошли выполнять его повеление: одни набрали овощей, другие — фруктов. Вскоре ученики вернулись с плодами и овощами и погрузили все на повозку государя, а затем доложили о том бегавану. Попрощался государь с бегаваном и приказал радже-предводителю витязей: // «Вели собираться всем, кто сопровождал меня сюда, на гору». Затем они с сыном направились в свои покои почивать.

л. 75а

Наутро встали и умылись они, затем государь облачился в свои царские одежды и пошел в покои к бегавану. Обнял он и поцеловал своего сына, раджу Менгиндру Данту Рупу, со словами: «О сын мой, оставайся со своим учителем и помни, что ты уже не у отца с матерью в родной стране». Заплакали тут государь с сыном.

Крепко обнял тогда раджа бегавана и молвил: «Поручаю моего сына заботам твоего сына, чтобы твои ученики не обидели его». Услышав это, заплакал бегаван, не в силах сдержатъ чувств, глядя на плачущего раджу. Тут и все ученики бегавана заплакали вместе с ними. Поклонился бегаван: «О господин, владыка вселенной, не печалься и не грусти, что оставляешь здесь сына. Я не буду делать различия в обращении с ним и с моим собственным сыном, словно и он мой сын тоже».

Вынул тут государь сто серебряных дирхемов и одарил ими бегавана. Молвил он затем одному из своих министров: «Готовь мои кареты и повозки, лошадей и кареты для раджей, витязей и воинов, сопровождающих меня». Вместе с принцем у бегавана остались два сына министров и два сына витязей — его старшие товарищи. Сыну же государя, радже Менгиндре Данте Рупе, в то время, как поручили его заботам бегавана, было десять лет от роду. Затем государь попрощался с бегаваном, подал ему глазами знак — и бегаван взял за руку // принца и увел его в сад собирать цветы и фрукты. Тронулся тут в путь государь вниз с горы в сопровождении учеников бегавана и двух раджей.

л. 75б

Спустившись с горы, государь сел в карету; министры, витязи и воины уселись на своих коней и пустились в путь в страну Пелингам Чахайя. Долго ли, коротко ли ехал государь, и прибыл он в страну Пелингам Чахайя, вошел во дворец и направился прямо в тронный зал супруги своей, принцессы Майанг Менгурей. Уселся он на балее слоновой кости подле принцессы, рассказывая, сколь красива гора Индра Логам, какие там растут деревья, цветы и плоды. Рассказал государь, что много у бегавана учеников и все они — сыновья министров и витязей. Выслушав рассказ раджи, возрадовалась принцесса Майанг Менгурей.

Вернувшись из своего путешествия, государь, а также супруга его распорядились каждые три дня слать верхового нарочного со всякими яствами и одеждой для сына, его товарищей и сына бегавана.

Когда государь покинул гору, бегаван выкупал раджу Менгиндру Данту Рупу в пруду Менджати, а затем сел заниматься с пятью [вновь прибывшими] учениками. Таков был порядок, которого придерживался бегаван изо дня в день. Когда урок у раджи Менгиндры Данты Рупы заканчивался, бегаван вел детей в сад или на вершину горы гулять.

А принцесса Майанг Менгурей, после того как ее сына, раджу Менгиндру Данту Рупу, увез с собою бегаван, целыми днями тосковала по нему и, пребывая в неизменной // печали, днем и ночью проливали слезы. Спала ли она или ела — все время вспоминала своего единственного сына и при этом причитала: «О сын мой, улада очей и сердца моего, куда же уехал ты, куда изгнал тебя отец?» Лучше бы ты взял меня с собою, ведь нету сил у меня пережить свою смертельную тоску! Даже в океан огня пошла бы я за тобой! Не жалко тебе матери, коли оставил ты ее одну!» На все лады причитала она и громко рыдала. И все, кто ни слышал ее, стонали и рыдали вместе с ней. Когда же государь завершал аудиенцию со своими вассалами, он приходил утешать жену, говоря: «Успокойся, госпожа! Ведь наш сын день ото дня становится взрослее, и если бы я не повелел ему ехать учиться науке волшебства и магии — что бы стало с ним дальше? Ведь он у нас единственный — разве не должен он будет, когда вырастет, сменить меня на престоле? Нелегко государю вершить судьбы целого народа. Если не постичь наук, не стать мудрым и верным в суждениях — погибнет страна такого правителя от руки врага. Человек, вступивший в брак, в доме своем подобен правителю страны:

л. 76а

л 76б

если не будет правитель мудр, рассудителен и щедр — неудачным будет его правление. Равно же и мужчина — если не научится он властвовать над сердцем своей супруги и лаской, и добрым словом, не будет он щедр, но скареден со своей женой — рухнет его семейный очаг, и жена совершит вероломство, впадет в прелюбодеяние, семья разрушится и дом опустеет. Поэтому и приняв я // такое решение и, пересилив себя, отослал сына от нас». Внимая поучительным речам государя, принцесса успокоилась и умолкла.

Прошло примерно пять месяцев с тех пор, как махараджа Менгиндра Сари вернулся с горы Индра Логам, куда он отвез своего сына, Менгиндру Данту Рупу, и вот однажды вечером супруга его, принцесса Майанг Менгурей, вспомнила о сыне, пришла к государю и с поклоном сказала: «О супруг мой, поедем-ка навестить нашего сына». Говорит ей государь: «Хорошо, женушка, готовь гостинцы для бегавана и нашего сына».

Тотчас же принцесса приказала нянюшкам, кормилицам и служанкам готовить кушанья и одежды для сына. И так повелось, что когда шили наряд сыну принцессы, шили точно такой же и сыну бегавана, и какие одежды только ни надевал раджа Менгиндра Данта Рупа, — в такие же облачался и Махмуд Менгиндра. Глядя на одинаково одетых раджу Менгиндру Данту Рупу и Махмуда Менгиндру, казалось, что они братья: похожи они были, как две половинки одного плода, да и одежды у них были одинаковые.

Отдав все распоряжения, принцесса дала знать об этом государю. Молвил тогда государь: «Хорошо. Значит, через три дня мы отправимся в путь». И тотчас же государь приказал первому министру составить письмо к бегавану, где бы сообщалось о том, что через три дня государь с супругой прибудут отдохнуть к ним на гору. Когда письмо это было составлено, первый министр отнес его государю. Прочитав письмо, государь повелел: «Пошли одного из витязей с этим письмом к бегавану на гору Индра Логам».

л 77а

Тут первый министр отнес письмо одному из витязей и отдал ему со словами: «О витязь, // государь повелевает тебе отнести это письмо на гору Индра Логам бегавану Берме Индре». Взял витязь это письмо, сел на коня, пришпорил его и пустился по дороге к горе Индра Логам.

С утра до вечера скакал витязь и наконец прибыл к горе. Там он поднялся на первый ее ярус, и повстречался тут ему один из учени-

ков бегавана. Спрашивает его витязь: «А где же обитает сам бегаван?» Молвил ученик: «На втором ярусе этой горы». С этими словами отвел он витязя на второй ярус.

Увидев там бегавана, витязь поклонился ему, а бегаван протянул к нему руку. С поклоном передал витязь письмо бегавану, тот развернул и прочел его. Затем бегаван тысячекратно возблагодарил Аллаха за то, что его величество с супругой взяли на себя труд совершить путешествие к нему на гору.

Молвил затем бегаван: «О витязь, сейчас уже вечер и лучше тебе пуститься в обратный путь поутру». И, обратившись к своим ученикам, сказал: «О дети мои, завтра расчистьте-ка дорогу от подножия горы до вершины, потому что махараджа Менгиндра Сари с женой хотят прибыть сюда и отдохнуть у нас на горе». Распорядившись так перед учениками, бегаван приказал накормить и напоить витязя-гонца.

На следующий день с утра проснулись все ученики бегавана и отправились расчищать дорогу, сады, берега пруда — каждый делал то, что ему положено. Вскоре все приготовления были закончены. Написал тут бегаван письмо махарадже Менгиндре Сари, а затем передал его // в руки витязю. Тот тотчас же сел на своего коня и, прищпорив его, отправился вниз с горы в направлении страны Пелингам Чахайя.

л 776

По отъезде витязя бегаван велел жене заняться приготовлением яств и прохладительных напитков, ибо через два дня государь с супругой должны были прибыть к ним на гору для отдыха. Распорядился так бегаван — и жена его приготовила всевозможные лакомства, яства и напитки.

Когда все было готово, жена бегавана украсила шатер, находившийся на среднем ярусе. Этот шатер прежде был шатром бегавана, и много было в нем покоев с ложами, пологам и балдахинами. Еще был у бегавана шатер на вершине горы из четырех покоев с ложами, пологам и занавесями, где обыкновенно останавливались раджи, прибывавшие на гору отдохнуть. Когда супруга бегавана украсила шатер, она сообщила об этом мужу.

А находившийся в пути витязь к закату прибыл в страну Пелингам Чахайя, вступил в город и направился к приемному залу. Там он сошел с коня и явился пред очи государя, передав ему с поклоном письмо бегавана. Открыл государь письмо, прочел его, а затем улыбнулся и приказал первому министру: «Вели готовить

кареты, одну для меня, одну — для двух моих раджей, да две повозки для поклажи, ибо завтра я отправляюсь в путь».

л. 78а

Поклонился первый министр государю и вышел, чтобы отдать распоряжения своим подчиненным. На следующий день на рассвете, когда звезды еще не погасли и дикие звери еще не рыскали в поисках добычи, загремели большие барабаны, и витязи, министры и воины из свиты государя проснулись, // облачились в свои одежды и надели военное снаряжение. Обе кареты и обе повозки уже стояли у дворца. Раджи, два министра и четыре витязя с пятьюдесятью воинами собрались в приемном зале, и кони их уже стояли наготове. Пошел тут первый министр доложить об этом государю. Отправились государь с супругой прощаться с отцом и матерью, поклонились им в ноги. Говорят им родители: «О дети, что привело вас сюда поутру?» Поклонился махараджа Менгиндра Сари: «Мы пришли попрощаться, ибо собираемся съездить навестить вашего царственного внука». Молвил тут отец: «А когда же вы отправляетесь в путь?» Поклонился махараджа Менгиндра Сари: «Сегодня же, господин мой».

Услышав это, поцеловала мать свою невестку Майанг Менгурей и молвила: «Отправляйтесь с миром, поцелуйте внука, да смотрите, чтобы он не грустил, а то кто знает, как ему там живется». Попрощавшись с родителями и поклонившись им в ноги, государь с супругой вернулись в сад Мендам Берахи.

Когда они возвратилась во дворец, государь приказал грузить на повозки всю поклажу и съестные припасы. Затем они с супругой и нянюшки принцессы сели в одну карету, а двое раджей — в другую. Двое же министров и четыре витязя с пятьюдесятью воинами сели на своих коней. Когда все было готово, карета государя тронулась в путь в направлении горы Индра Логам.

л. 78б

Ехали они с утра до полудня и прибыли к месту, где обычно путники делают в дороге привал. Очень живописно было это место. Остановились здесь кареты, раджа с супругой // вышли, а следом и прочие их спутники.

Там под деревом беракса был воздвигнут павильон. Дерево было ветвисто, а листва его густа; справа и слева от павильона росло по дереву ангсока. Цветы на них были пышные, и благоухание разносилось повсюду. Над цветами жужжали шмели, птицы порхали с ветки на ветку, напоминая собой веселившихся людей. Прилетел тут длиннохвостый павлин с великолепным оперением изумрудно-зеленого цвета, уселся на дерево ангсока и запел такой пантун:

Слон с конем — товарищи в пути,
Ковш подвешен на веревке.
Ты — молодой благородный раджа,
Услада сердца своей супруги.

Откликается тут на этот пантун скворец так:

Ковш подвешен на веревке,
Гаруду в сети хотят поймать.
Ты — услада сердца своей супруги —
Хочешь повидать своего царственного сына.

Услышав, как птицы поддразнивают их, государь с супругой рассмеялись, а все присутствующие очень удивились тому, что птицы могут петь и подшучивать над государем и его женой. Говорит тут принцесса Майанг Менгурей: «Спойте-ка еще, о птицы, ибо приятно и утешительно моему сердцу слушать вас». Прилетел тут длиннохвостый попугай, уселся на дерево беракса и запел пантун:

Гаруду в сети хотят поймать,
Получишь поднос с небес.
Хочешь повидать своего царственного сына,
О котором мечтаешь день и ночь.

Прилетел тут попугай нури, сел на крышу павильона и запел такой пантун:

Получишь поднос с небес,
Воскуряешь благовония на солнце.
День и ночь мечтаешь о нем,
Ни на день его не забываешь.

Послушав песни этих птиц, поддразнивающих их, // государь с супругой были весьма удивлены. Затем направились они прогуляться и углубились в лес. Служанки же между тем принялись собирать там цветы и плоды. л. 79a

Прогулялись раджа с супругой по лесу, и говорит принцесса мужу: «Пойдем-ка искупаемся, муженек». Выкупались они и, выйдя из воды, сняли прежние одежды и облачились в царские наряды. Затем выкупались и нянюшки с кормилицами, и государь с женой возвратились в павильон. Здесь уже их ожидали всевозможные угощения. Уселись тут государь с женой, раджа—предводитель витязей, министры и витязи есть и пить, предаваясь веселью. Как откушали они, наступил черед есть, пить и веселиться для раджей из свиты государя.

По окончании трапезы загремели большие барабаны, и слуги стали складывать всю поклажу на повозки. Еще раз прогремели барабаны — и витязи, министры и воины сели на своих коней. В третий раз прогремели барабаны — и государь с супругой, раджи, министры, витязи и воины расселись кто в кареты, а кто на своих коней. Тронулась в путь карета государя, а следом за ней и все остальные, в направлении горы Индра Логам. Так ехал государь с полудня до трех часов пополудни, и наконец прибыла его карета к горе.

л 796 Когда бегаван Берма Индра увидел, что карета государя приближается к горе, то сотворил он волшебство, повернув у себя во рту магический камень, дарованный ему во время его отшельничества Батарой Индрой. Полился тут дождь из розовой воды, а ветер принес букеты цветов. Обе кареты, повозки и сопровождающая государя свита были обрызганы // розовой водой и усыпаны цветами, издающими благоухание; цветы попадали даже внутрь карет. Дождь же этот пролился на всем протяжении пути кареты государя вплоть до подножия горы.

Как только карета остановилась у подножия горы, государь с супругой вышли оттуда. Увидели это бегаван с женой и вместе с сыном Махмудом Менгиндрой поспешили с почестями встретить их.

Выйдя из кареты, государь пожал руку бегавану, а супруга государя поклонилась жене бегавана. Махмуд же Менгиндра подошел к ним вместе с сыном государя, раджей Менгиндрой Дантой Рупой. Поклонились оба отрока государю с государыней в ноги. Обвила тут мать руками шею сына, раджи Менгиндры Данты Рупы, поцеловала его со словами: «О возлюбленный сын мой, услада сердца и свет очей наших! Как живется тебе здесь, хорошо ли?» Поклонился ей сын: «О матушка, мне здесь очень хорошо. Каждый день, когда кончаются занятия, я иду играть со всеми моими братьями».

Говорят тут с поклоном бегаван с женой: «О господин, изволь подняться к нам на гору». Отправились государь с супругой наверх на гору в сопровождении многочисленной свиты. Поднявшись на первый ярус горы, стали государь с женой осматриваться по сторонам. Подивилась принцесса на прекрасные сады, на покрытые цветами и плодами деревья, растущие на горе.

По прибытии же их туда приказал государь радже-предводителю витязей: «Эй, раджа, пусть воины наши располагаются в шатре, который бегаван распорядился воздвигнуть для них, а также для

министров и витязей, // сопровождающих меня». Говорят затем государю бегаван и его супруга с поклоном: «Не угодно ли будет вашим величествам подняться на второй ярус? Там-то мы и живем». л 80а

Пустились дальше в путь государь с супругой, сопровождаемые бегаваном с женой и сыном, раджей—предводителем витязей и учениками бегавана. Когда государь с супругой и все прочие прибыли на второй ярус горы, стала государыня оглядываться вокруг. Увидела она, что место это весьма обширно, шатер же бегавана очень велик. Много было в шатре этом спальных покоев с ложами, пологам и занавесями. Увидела супруга государя также и сады с небольшими цветущими деревьями.

Поклонились тут бегаван и его жена: «О господин, владыка вселенной, не угодно ли будет вашим величествам сесть?» Когда государь с супругой уселись, жена бегавана протянула им сосуд для бетеля со словами: «О ваши величества, не желаете ли отведать бетеля?» Полакомившись бетелем, государь вернул сосуд супруге бегавана, она же отдала этот медный сосуд сыну, который отнес его министрам и витязям, сопровождавшим государя, и с поклоном предложил им: «Не угодно ли вам, господа, отведать бетеля?» Поклонились министры и витязи сыну бегавана и пожевали бетеля. Недолго восседали так государь с супругой и бегаван с его женой, и вот ученики бегавана принесли еду для трапезы бегавана, а также те кушанья, которые государыня привезла с собою.

Когда стол был накрыт, говорят бегаван с женой: «О ваши величества, а также все остальные! Не угодно ли будет вам откусать?» Тут государь с супругой, его приближенные и бегаван с женой омыли руки, а затем откушали. После того как государь с государыней, их приближенные и бегаван с женой наелись и напились, все они полакомились бетелем. Затем сын // бегавана и ученики л 80б убрали кушанья, и сын государя, раджа Менгиндра Данта Рупа, сын бегавана Махмуд Менгиндра и прочие ученики совершили свою трапезу.

Тут бегаван с женой повели государя с государыней на вершину горы прогуляться и полюбоваться великолепными садами и шатрами, в которых были спальные покои с ложами, пологам и занавесями. Изумлены были государь с государыней, видя все великолепие, представшее перед их взорами на вершине горы. Молвил тут государь: «О господин мой бегаван, а кто обитает обычно на вершине горы?» Отвечает почтительно бегаван: «Никто, государь мой, не живет здесь, но я всегда держу это место наготове на тот случай,

если дэвы явятся позабавиться на эту гору: есть тут место, где они могут отдыхать, есть сад, есть и пруд. В нем обычно совершают омовение люди, приходящие сюда, чтобы предаться уединенному созерцанию. По его завершении они снова купаются в этом пруду».

Полюбовавшись всеми диковинами на вершине горы Индра Логам, молвил государь: «О господин мой бегаван, не вернуться ли нам назад?» Тут бегаван с женой, государь с государыней и раджа-предводитель витязей пустились в обратный путь вниз на второй ярус горы, где обычно обитал бегаван. Когда государь вернулся к жилищу бегавана, то бегаван и его жена отвели их с супругой в шатер, в покои, где они могли бы с приятностью провести время в обществе своего сына. Покои эти были нарядно украшены, было там и ложе, и полог, и занавеси из зеленого с золотом шелка.

После того как государю с супругой были отведены покои, все трое, сменивши одежды, улеглись почивать. Предводителю витязей, телохранителю государя, бегаван также отвел нарядно украшенные покои, где было ложе. А министров и витязей из свиты царственных супругов бегаван разместил на нижнем ярусе горы в шатрах, где было много спальных покоев // с тюфяками, занавесями и пологами. Всех воинов государя расположили на нижнем ярусе горы в огромном шатре, где могла бы с удобствами разместиться и тысяча человек, и для каждого были циновки и помосты для сна. Повелел государь одному из витязей с десятью воинами по ночам ходить дозором от этого места до второго яруса горы, где находился он сам.

Наутро раджа с супругой и их сын проснулись и отправились купаться в пруду, а затем пошли прогуляться среди цветущих и плодовых деревьев. Затем все трое вернулись к пруду, а бегаван с женой, увидев это, присоединились к ним.

Подожли государь с женой и сыном к берегу пруда и увидели в глубине его всевозможных красивейших рыб. Были рыбы золотые, рыбы серебряные, рыбы из медно-золотого сплава, и все они резвились в воде, гоняясь друг за дружкой. С улыбкой наблюдали за рыбами государь с супругой и сыном. Увидя это, бегаван произнес заклинание и позвал пару карпов. Рыба-самец была словно золотая, а рыба-самка — как будто серебряная. Подплыли они к берегу пруда, напоминая саму принцессу с ее сыном, и принялись распевать пантуны и шаиры, шутивно поддразнивая принцессу. Рыба-самец запела так:

т 81а

Чаша с лотосами украшает облако,
Рис рассыпан в амбаре.
Ты — молодой благородный раджа —
Радуеть сердце своей супруги.

Пропев пантун, рыба исчезла. Улыбнулась на это принцесса и позвала государя: «О муженек, послушай-ка, как рыбы у бегавана умеют распевать пантуны». Услышав слова // принцессы, улыбнулись бегаван с женой. Выплыла тут рыба-самка серебряного цвета и запела пантун: л 816

Рис рассыпан в амбаре,
Тему растет на Яве.
Ты радуешь сердце своей супруги,
Вы с ней — как тело, встретившееся с душой.

Спев пантун, рыба исчезла. Громко рассмеялись государь с женой и нянюшки принцессы, улыбнулись и бегаван с его супругой. Говорит принцесса бегавану: «О господин, покажи же нам, какие у тебя еще есть диковины». Сотворил тут бегаван волшебство, и тотчас же появилась перед ними пара золотистых креветок с красными глазами, и одна из них пропела такой пантун:

Тему растет на Яве,
У базилика красные стебли.
Вы с ней — как тело, встретившееся с душой,
Преисполнены любовью.

Отвечает ей креветка-самка:

У базилика красные стебли,
Ребаб положили на крышу.
Вы преисполнены любовью,
Ибо вспомнили вы своего царственного сына.

Пропев пантуны, креветки снова скрылись под водой. Удивились всему этому государь с женой. Пошли затем они с сыном в плодový сад. Приказала тут жена бегавана ученикам собирать имевшиеся там в изобилии плоды манго, дуку, кукусана, чемпедака, дуриана и мангустана, а также рамбутана и угощать принцессу и ее сына.

Прогулялись государь с супругой и сыном в плодовом саду — и повел их бегаван с женой в цветник полюбоваться на изобилие благоухающих цветов, аромат которых разносился по всей горе. Принялась жена бегавана собирать цветы и преподнесла их принцессе.

л 82а

Когда государь с семьей прошли по садам, молвил он бегавану Берме Индре: «О господин, утомила меня прогулка, да и полдень уже близок. Не вернуться ли нам в твой шатер?» // Поклонился бегаван: «Как будет тебе угодно, господин мой». Пошли тут государь с семьей и бегаван с супругой обратно в шатер. По прибытии их туда ученики подали бегавану вареные клубни таласа, кукурузу и бананы. Угощение же для государя принесли его воины. Затем государь с женой и бегаван с супругой откушали.

Когда они, а также раджа-предводитель витязей завершили трапезу, уселись за стол сын государя, раджа Менгиндра Данта Рупа, и сын бегавана Махмуд Менгиндра, а также министры, витязи и ученики бегавана. Затем государь с супругой удалились в свои покои и легли почивать. Бегаван же уселся учить своих учеников, раджу Менгиндру Данту Рупу и сына своего Махмуда Менгиндру. Так и повелось, пока государь с супругой пребывали на горе Индра Логам. Так рассказывает владелец этой истории.

Прошло семь дней с тех пор, как махараджа Менгиндра Сари с женой прибыли провести свой досуг на горе Индра Логам вместе с сыном, раджей Менгиндрой Дантой Рупой, в обители бегавана Бермы Индры. Говорит раджа своей супруге, принцессе Ниле Кесуме Майанг Менгурей: «О женушка, едем-ка домой: мы — помеха бегавану в его занятиях с нашим сыном и другими учениками». Поклонилась жена государя: «Как будет тебе угодно, супруг мой».

л 82б

Приказала тут она своим нянюшкам и кормилицам собрать всю их с супругом поклажу, а также грязную одежду их сына. Затем владыка и его супруга сообщили бегавану и его жене о своем скором отъезде, и сказал с поклоном бегаван: «Когда ты хочешь тронуться в путь, господин?» Молвил государь: «Завтра». Повелел тут бегаван ученикам: «Пусть // десятеро из вас пойдут и соберут плодов и цветов для принцессы». Отправились ученики бегавана, сделали все, как было велено, и принесли ему. Преподнес бегаван принцессе плоды и благоухающие цветы, принцесса же передала их своим нянюшкам и кормилицам, а те бережно уложили их.

На следующий день на рассвете государь с женой и сыном восстали ото сна и пошли в сад к пруду, где раджа выкупался. Затем государь вышел на берег и облачился в царские одежды, а следом за ним выкупалась и принцесса с сыном. Потом она надела пола-

гающийся царице наряд, а затем одела сына, и все трое направились в шатер к бегавану.

Придя к шатру, государь молвил радже-предводителю витязей: «Сегодня мы отправляемся обратно в страну Пелингам Чахайя. Вели своим министрам, витязям и воинам — пусть собираются в путь». Отдав все распоряжения, раджа пришел доложить об этом государю. Тут государь с супругой, их сын, бегаван с женой и раджа-предводитель витязей уселись пировать и веселиться, а затем все они отведали бетеля. Тут стали слуги дуть в трубы из раковин, созывая всех. Спутники государя снарядили своих коней, надели оружие, погрузили на повозки всю поклажу, свертки и припасы, приготовленные женой бегавана.

Когда все было готово, министр пришел доложить государю с женой, что настало время прощаться с бегаваном и его супругой. Попрощавшись, принцесса подошла к сыну, обняла и поцеловала его, проливая слезы, и сказала жене бегавана: «О сестрица, поручаю вам моего сына, раджу Менгиндру Данту Рупу. Никак не выделяйте его, пусть он будет для вас как ваш собственный сын // и не слишком гневайтесь на него — ведь он еще дитя неразумное». Поклонилась жена бегавана: «Не говори так, госпожа: что бы вы ни повелели — вашему приказу будем следовать и мы сами, и наш сын».

л 83а

Тут принцесса обвила руками шею сына, поцеловала его и залилась слезами. Вспомнилось ей ее детство, когда ее вместе с братом, махараджей Маракармой, изгнал из дому отец, махараджа Индра Ангкаса, как он пнул ногой брата Маракарму и как упали они оба и покатались по земле, потому что в эту минуту принцесса сидела на спине у Маракармы.

Еще горше она заплакала, облачила сына в чистую одежду, а грязную сложила и отдала нянюшкам. Обхватила принцесса сына за шею и говорит: «О сыночек, возлюбленный мой, свет очей моих, пребывай в благополучии, не грусти, слушайся своего наставника. Скорее обучайся волшебным наукам и возвращайся во дворец к отцу с матерью и к деду с бабкой».

Все слышавшие слова принцессы были растроганы ее плачем и причитаниями. Видя принцессу, проливающую слезы, словно перед лицом смерти, не смог сдержать себя и бегаван и тотчас же отправился на вершину горы, в сад уединенного созерцания. Рядом с балеем, где он обычно восседал, росло цветущее дерево под названием Виджайя Мала. Цветы его благоухали и были очень краси-

л. 83б

вы. Так повелось, что эти цветы цвели не в любой день. Лишь тогда, когда бегаван собирался совершить какой-либо магический обряд и произносил свои заклинания, // тогда-то на этом дереве и распускались цветы. Хотя и росло оно на горе, цветы его находились в небесном царстве, а на горе был явлен лишь призрак этого дерева, растущего в саду Банджаран Сари.

Прочел бегаван заклинание, и с этого дерева ему были ниспосланы два цветка. Взяв цветы, бегаван вознес молитву и запечатлел на них облик раджи Менгиндры Данты Рупы. Затем один из цветков отдал он принцессе, а еще один — махарадже Менгиндре Сари и сказал: «Ничего не подарил я вам обоим, о господин, кроме этих цветков. И за все годы, что вам суждено прожить на свете, они никогда не увянут. Цветок этот пригоден вот для чего: если у тебя закружится голова — понюхай его, а если почувствуешь утомление — окуни его в розовую воду и выпей затем эту воду. Когда же ты отправишься на войну — возьми его с собой. Если ты сам, твой министр или витязь падете в бою, пусть окунут этот цветок в воду, сбрызнут этой водой раны и вольют ее в рот умершего. Если же тебя охватит тоска по сыну — отнеси этот цветок в свою опочивальню, вдохни его аромат — и тебе непременно покажется, что твое дитя спит рядом с тобой».

Поклонился тут государь бегавану и его жене, взял цветок и укрепил его на своей короне. Достал он сто золотых динаров и вручил их бегавану, а также дал его жене пригоршню драгоценных камней. Обменявшись рукопожатиями с бегаваном, государь обнялся и поцеловался с ним, а принцесса — с его женой, и препоручили они им своего сына. На прощание пожал государь руки и сыну бегавана, Махмуду Менгиндре, и его ученикам. Затем владыка с женой пустились в путь вниз с горы в сопровождении бегавана, его жены и учеников.

л. 84а

По прибытии к подножию горы государь раздал серебряные динары и медные дуиты ученикам бегавана, и те приняли дар государя. Затем государь // с супругой и раджа-предводитель витязей сели в одну из карет, а нянюшки принцессы — во вторую. Затем министры, витязи и воины сели на своих коней, выстроившись справа и слева от карет, причем двадцать четыре воина встали впереди и позади карет, и все тронулись в путь в страну Пелингам Чахайя. Больше мы не будем рассказывать об обратном пути домой государя с супругой.

А бегаван с женой, после того как махараджа Менгиндра Сари с супругой уехали, вернулись назад на гору Индра Логам в сопровождении сына, Махмуда Менгиндры, учеников и раджи Менгиндры Данты Рупы. По возвращении их на гору бегаван сел за занятия с раджей Менгиндрой Дантой Рупой и другими учениками. Ежедневно с утра до полудня бегаван учил отроков наукам, после полудня же он обучал их воинской науке и искусству конного и пешего боя; и так до самого вечера. Тут и кончались занятия.

Ехал тем временем государь и к вечеру прибыл в страну Пелингам Чахайя, вступил в город и проследовал ко дворцу. Там карета остановилась. Государь с супругой вышли из кареты с помощью раджи—предводителя витязей. Сошли со своих коней и министры с витязями. Когда государь только собирался выйти из кареты, все они, а также воины спешили и выстроились с правой и левой стороны дороги, а затем государь с супругой вышли из кареты. Тут первый министр, а также прочие ожидающие раджу министры и витязи поклонились государю, а жены министров и витязей — принцессе и сказали: «Пожалуйте во дворец, ваши батюшка и матушка уже соскучились по вас».

Тотчас же государь // с супругой отправились к своим царственным родителям и почтительно склонились перед ними. Молвили родители: «Садитесь же». Поклонившись, уселись государь с супругой, и стала тут матушка расспрашивать их о внуке, все ли с ним в порядке. Говорит принцесса: «Пребывает во благоденствии ваш царственный внук», и рассказала им про гору, ее диковины, сад и пруд, про все красоты тех мест, а особенно про шатры бегавана и расположенные в них роскошные покои.

л. 846

Выслушав рассказ принцессы, изумилась мать. Пока государь с супругой сидели, беседуя со своими царственными родителями, слуги принесли кушанья. Стали тут оба государя угощать своих вассалов яствами и питьем, весело пируя под звуки музыки. А государыня-мать также потчевала знатных дам, жен министров и витязей всевозможными яствами и напитками, предаваясь веселью. Пир же этот махараджа Пуспа Индра устроил для своих придворных — министров и витязей — в честь благополучного возвращения сына, махараджи Менгиндры Сари с горы Индра Логам.

Когда попотчевали они всех вассалов и знатных дам, махараджа Менгиндра Сари и его жена попрощались с отцом и матерью и отправились в сад Мендам Берахи. И с тех пор как вернулись государь с женой с горы Индра Логам, лишь только вспо-

л 85а минали они сына — тотчас же брали цветы Виджайя Мала и вдыхали их аромат, а когда ложились почитать, то клали эти цветы у своего изголовья. И потому всегда, когда принцесса спала, казалось ей, что сын ее рядом с нею. Перестали государь с супругой тосковать о сыне. И после возвращения их с горы Индра Логам ежедневно один верховой воин вез на гору всякие изысканные лакомства и смену чистой одежды для их сына, раджи Менгиндры Данты Рупы, // один вез угощения для отца и матери государя в страну Пуспа Сари, а еще один доставлял яства и плоды старшему брату государя, махарадже Маракарме, в страну Кемала Хикмат. Обмен нарочными между этими тремя странами не прекращался, особенно же усерден был махараджа Буджангга Индра из страны Анта-Беранта. Вот как сильно любили друг друга братья.

И прославились имена государей — правителей стран Кемала Хикмат, Анта-Беранта и Пелингам Чахайя, и во всем были они единодушны, первый — махараджа Маракарма, второй — махараджа Буджангга Индра и третий — махараджа Менгиндра Сари. Были все они мудры и почтительны в обращении с братьями и зятьями своими, особенно же — с вассалами, министрами, витязями и всем народом трех этих стран, так что подданные этих государей очень любили их. Прославились имена их по всем странам, среди всех владык. Так рассказывает владелец этой истории. Один лишь Аллах знает истину.

л. 85б Жил некий раджа по имени Шах Гентар Алам в стране Ланкадура. Велико было его княжество, был он мудр, отважен и ведал науку волшебства. Много вассалов было у него. От роду было ему тридцать лет, и был он хорош собой, но суров видом. В гневе он походил на тигра, готового напасть на жертву. Было у него два первых министра: одного звали Джохан Гента Сура, а другого — Джохан Берма Сина; были у него и четыре младших министра, а также два предводителя витязей — раджа Джохан Джумхари и раджа Джохан Бекерма. У каждого из предводителей витязей в подчинении было по сто витязей и по пять тысяч воинов. Государь этот еще не был женат. Ему было всего восемнадцать лет, // когда отец, состарившись, возвел его на свой престол.

Владыка имел семерых наложниц — дочерей министров и витязей, очень красивых собой. Каждый день он проводил в окружении раджей, министров, раджей-предводителей витязей, глашатаев и придворных. И вот однажды государь завершил аудиен-

цию, ушли все министры, глашатаи и витязи, и остался с государем один лишь первый министр, раджа Джохан Гента Сура. Была уже полночь, и тихо было кругом. Молвил тут государь первому министру: «О вассал мой, не слыхал ли ты, есть ли где раджа, у которого растет красавица дочь. Думается мне: если правитель холост — непрочное его положение на престоле княжества».

Поклонился первый министр: «О владыка вселенной, если хочешь об этом узнать, прикажи мне позвать звездочета, чтобы он посмотрел в своих гадательных книгах, что там творится в разных краях и странах. Если будет на то изволение и благорасположение твоего величества, я могу все это устроить». Молвил государь: «Хорошо, пусть будет так, как ты говоришь».

Поклонился тут первый министр государю, вышел, позвал четверых витязей и сказал им: «Я созвал вас по приказу и соизволению государя, дабы вы отправились на поиски звездочета». Поклонились витязи, сели на коней и тронулись в путь. Поехали они по деревням и селениям и наконец нашли двух весьма искушенных в своей науке звездочетов.

Спешившись, витязи поклонились звездочетам. Спрашивают те: «Зачем прибыли вы к нам?» Говорят витязи: «С повеления государя просим вас пожаловать к нему, чтобы предсказать его судьбу». Услышав это, звездочеты собрали свои гадательные книги, // уложили их и последовали за витязями. л. 86а

Недолго ехали витязи и звездочеты, прибыли в город и проследовали ко дворцу государя. Пошли тут витязи с докладом к первому министру и привели с собою звездочетов. Повел первый министр их к государю.

Поклонились звездочеты радже, и молвил он: «О звездочеты, садитесь». Поклонились они и сели. Молвил тут государь: «Посмотрите-ка в своих гадательных книгах, есть ли где на свете дочка могущественного раджи, прекрасная собой, которая могла бы стать моей женой. Тогда я бы поехал свататься к ней». Поклонились звездочеты радже, раскрыли свои гадательные книги и погрузились в свои расчеты. Немного погодя стали они качать головами. Видя это, спросил их государь: «Ну, звездочеты, как у вас обстоят дела?» Поклонились звездочеты: «О господин, тысячу раз прости нас! Гадательные книги говорят нам, что есть на свете такая царская дочка, но рождена она не от его супруги. Совершая отшельничество, получил он эту дочь от Батары Индры, и хороша

она собой, словно золотая кукла. Нет ей на свете равных. Если ничто не будет тому препятствовать, она будет тебе подходящей женой. Так говорят все наши книги предсказаний».

Выслушав звездочетов, спрашивает махараджа Шах Гентар Алам: «О звездочеты, а какого же это раджи дочь?» Поклонились звездочеты: «Это дочь махараджи Буджангги Индры из страны Анта-Беранта. Этот правитель — сын раджи Малая Кисны, повелителя джиннов из страны Мерчу Индра. Сам махараджа Буджангга Индра — шурин махараджи Маракармы, могущественного и страшного владыки, искушенного в науке волшебства. Им была сотворена целая // страна под названием Кемала Хикмат, со столицей, дворцом и всеми его обитателями. Там и проживает он теперь. Этот раджа некогда одержал победу над махараджей Индрой Девой из страны Анта-Беранта. Это великий государь, имеющий власть над дэвами. А надо сказать, что у махараджи Индры Девы после его смерти осталась дочь, и ее махараджа Маракарма выдал замуж за своего шурина, махараджу Буджанггу Индру. У этого раджи с женой не было детей, и потому отправился он совершать отшельничество. Там и добыл он свою дочку. И любит ее государь даже больше, чем если бы она была рождена его супругой. Нелегким будет твое сватовство к ней — так сказано в наших гадательных книгах».

л. 86б

Молвил тут махараджа Шах Гентар Алам: «А в чем же тут трудность?» Поклонились звездочеты: «О владыка вселенной, вся трудность в том, что просить ее руки будет не один раджа, а двое. Ну, а если свататься к ней станут два, а то и три человека, это приведет к большим беспорядкам».

Выслушав звездочетов, улыбнулся государь, но лицо его покраснело, словно цветок бунга райя. Потупился государь, помолчал в грустном раздумье и молвил: «Можете расходиться по домам». Каждому из звездочетов дал государь по десять дирхемов. Поклонились звездочеты государю, и каждый направился к себе домой. После их ухода государь удалился в свои покои и в грусти оставался там, не выходя более к своим вассалам, министрам, витязям и глашатаям, не садясь за трапезу вместе с раджами и предводителями витязей.

Как увидел первый министр, что государь уже три дня и три ночи не выходит к своим придворным — сам пошел в покои государя и с поклоном сказал ему: «О господин, владыка вселенной, почему уже три дня твое величество не выходит к своим вассалам, минист-

рам и придворным? // Что ты замыслил? Только скажи, государь, и я приложу все усилия, чтобы достать тебе это с твоего благоговения и изволения. Не печалься: ведь даже если захочешь ты чего-нибудь в десять раз большего, чем то, чего желаешь сейчас, то и это я добуду тебе, ибо велико число повинующихся тебе министров, витязей и воинов». л 87а

Молвил тут государь: «О мудрый и преданный мой министр, как, считаешь ты, мне следует поступить?» Поклонился первый министр: «О господин, я, неразумный, полагаю, что тебе следует послать письмо махарадже Буджангге Индре и посвататься. Если примет этот раджа твое предложение — хорошо, если же он не пойдет навстречу твоей просьбе — поступай по своему усмотрению. Решишь ли ты самолично отправиться к нему в страну или же откажешься от этого предприятия — я всецело повинуюсь тебе».

Молвил тут государь: «О министр, прикажи глашатаю составить такое письмо». Поклонился первый министр и отдал приказ глашатаю делать так, как было сказано. Когда послание, в котором государь сватался к принцессе, было готово, первый министр принес его государю, и тот прочел его. Прочитав письмо, государь скрепил его своей печатью, затем первый министр запечатал его.

Повелел тут государь второму министру, звавшемуся раджа Джохан Берма Сина: «О мудрый мой министр, отправляйся-ка в путь вместе с двумя витязями, вези это письмо махарадже Буджангге Индре — государю страны Анта-Беранта, да возьми еще себе в сопровождение пятьдесят воинов. Прибыв же в эту страну, окажи владыке всяческие почести, ибо он — великий государь, столь же славного рода, как и я. Если же этот раджа не примет моего предложения — сразу сообщи мне об этом письмом, и тогда я буду решать, как мне поступить».

Молвил так государь первому министру Джохану Берме Сине — и тот с поклоном испросил // у государя разрешения удалиться. Затем министр и двое витязей собрали своих воинов, все уехали на коней и отправились в путь по дороге, ведущей в страну Анта-Беранта, и так ехали не останавливаясь день и ночь. л 87б

Спустя примерно час после отбытия двух министров, сопровождаемых двумя витязями и пятьюдесятью воинами, повелел махараджа Шах Гентар Алам первому министру Джохану Генте Суре: «О министр, прикажи предводителю витязей созвать двадцать че-

тыре витязя и тысячу вооруженных всадников, а также четырех вооруженных министров. Если раджа Буджангга Индра не примет моего предложения, я сам отправлюсь к нему в страну».

Сказал так государь — и первый министр поклонился и пошел передать его приказ радже-предводителю витязей. Тут стал государь со своими раджами, министрами, предводителями витязей, глашатаями и придворными пировать, предаваясь веселью под звуки музыки. Попировав, принялся государь обсуждать с ними свое сватовство. В полночь придворные попрощались с раджей и разошлись по своим домам.

Рассказывают, что жил некий раджа по имени махараджа Дева Лаксана, родом из дэвов, страна же его называлась Махиран Ланкапура. Велики были владения раджи, и очень мудр был он, благороден и щедр. Много вассалов подчинялось ему, и каждый год они слали ему дань.

л 88а Был этот государь силен и отважен, знал волшебство и владел любым оружием. Было ему в это время от роду около двадцати семи лет, и был он молод, хорош собою, добросердечен и милостив к народу — мужчинам и женщинам, большим и малым, в особенности же к нищим // и беднякам, учтив в разговоре со всеми своими подданными. Этот раджа очень любил охоту и преуспел в этом занятии. Было у него два первых министра: одного звали раджа Бангбанг Индра Дева, второго — раджа Бангбанг Менгиндра Сали. Было у него также шесть младших министров и двадцать витязей родом из дэвов. Одного звали Бангбанг Шах Лела, второго — раджа Бангбанг Шах Пери, и еще двадцать восемь витязей было у него при войске. А войско его было числом десять тысяч человек разного роду-племени: были там и дэвы, и пери, и джинны, а целую тысячу с витязем во главе составляли великаны.

Однажды государь устроил пир для своих раджей, министров, витязей и глашатаев, потчевал их яствами и напитками, и все они предавались веселью под звуки музыки. Окончив пир, приказал государь первому министру: «Давайте-ка собираться на охоту». Вскоре все было готово, в том числе и четыре охотничьи собаки.

Молвил тут государь второму радже-предводителю витязей, радже Бангбангу Шаху Пери: «О господин мой, собирайся-ка вместе с двумя витязями, сотней воинов и двумя младшими министрами». Когда все снаряжение для охоты было готово: и сети, и силки,

и ружья — тут государь и двое его вассалов сели на коней и тронулись в путь в направлении большого леса.

Часам к трем пополудни говорит государь: «Лучше, видно, вернуться нам — ведь уже с полудня мы охотимся — и все без толку». Собралась свита государя, и тронулись все в обратный путь. Как только вышли они из леса на большую дорогу — увидел государь много людей. Говорит он одному из витязей: «Пойди и спроси их, кто они такие, куда держат путь и кто ими повелевает». Пришпорил витязь // своего коня и поскакал.

л 886

Подъехав ближе, он обратился с вопросом: «О господа, откуда и куда вы направляетесь, как зовут вашего государя, кто из вас главный, как называется ваша страна и что за дело поручил вам ваш государь?» Поклонился министр Джохан Берма Сина: «Государя нашего зовут махараджа Шах Гентар Алам из страны Ланкадура, меня же зовут Джохан Берма Сина. Я послан моим раджей с письмом к махарадже Буджангте Индре из страны Анта-Беранта». Молвил тут махараджа Дева Лаксана: «О господа, продолжайте свой путь». Поклонились те государю и пустились в путь в страну Анта-Беранта.

Когда воины и послы удалились, молвил государь своему министру: «О раджа, не знаешь ли ты и не слыхал ли, о чем пишет раджа Шах Гентар Алам радже Буджангте Индре?» Отвечает с поклоном министр раджа Бангбанг Менгиндра Сали: «Думается мне, что государь этот шлет письмо, чтобы посвататься, ибо у раджи Буджангги Индры расцвел во дворце прекрасный и благоуханный цветок, слава о котором разнеслась по всему свету».

Выслушав министра, молвил государь: «Эй, свита, вернемся-ка домой, ибо день уже клонится к вечеру». Собралась свита, и все тронулись в обратный путь в столицу княжества Махиран Ланкапура. Там государь прямо проследовал во дворец и, спешившись, прошел в приемный зал.

Усевшись на небольшой трон, говорит государь первому министру, радже Бангбангу Индре Деве: «Вели глашатаю составить письмо, где я прошу руки дочери махараджи Буджангги Индры. Дошло до меня, что она очень хороша собой — вот // и собрался я свататься».

л 89а

Поклонился тут первый министр, пошел к глашатаю и передал ему приказ государя. Написал глашатай письмо, как ему повелел государь. Затем письмо отнесли государю; тот прочел его, скрепил

своею печатью и отдал первому министру со словами: «О первый министр, запечатай это письмо».

Затем обратился он к другому первому министру, радже Бангбангу Менгиндре Сали, со словами: «О раджа, тебя посылаю я с письмом к махарадже Буджангге Индре в страну Анта-Беранта. Передай поклон и засвидетельствуй мое почтение государю и вручи его величеству это письмо. Отправляясь в путь, возьми с собой двух витязей и пятьдесят вооруженных всадников. Итак, прошу тебя, передай государю мою просьбу».

Сказал так раджа, поклонился ему первый министр и пошел созывать витязей и воинов. Собравшись и сев верхом на коней, тронулись они в путь в страну Анта-Беранта, и так ехали день и ночь, останавливаясь лишь для трапезы. Так рассказывают. Один лишь Аллах знает истину.

Рассказывают о радже Менгиндре Данте Рупе, сыне махараджи Менгиндры Сари, пребывающем на горе Индра Логам у бегавана Бермы Индры. Пять лет прошло с тех пор, как начал он обучение у бегавана, и наконец изучил он все науки: познал колдовство и магию, овладел воинской наукой, астрологией, физиогномикой, обучился владению оружием в конном и пешем бою. Три года совершал он подвиг отшельничества: не принимал пищи, не пил воды, а питался лишь побегами растений и их почками.

По прошествии же трех лет он покинул место своего уединения и совершил омовение. Искупавшись, // направился он к своему учителю, бегавану Берме Индре и его жене и склонился перед ними в земном поклоне. Говорит тут бегаван: «О господин, всем наукам научил я тебя, и знаешь ты не больше и не меньше того, что знает мой сын Махмуд Менгиндра, но ровно столько же, сколько и он, ибо вы оба весьма схожи друг с другом. Если не веришь, прошу завтра вас обоих с оружием и верхом на конях быть в полной готовности, ибо я хочу посмотреть, как вы будете состязаться».

На следующий день с утра говорит бегаван радже Менгиндре Данте Рупе и сыну своему Махмуду Менгиндре: «Готовьтесь и снаряжайтесь». Снарядились оба юноши полностью, надели свое оружие. Когда оба были вооружены, подобно воинам перед битвой, склонились они перед бегаваном и его супругой. Приятно было бегавану смотреть на отроков. Приказал он одному из учеников: «Пойди и приведи двух взнузданных и оседланных коней». Поклонился ученик, отправился и привел учителю коней, как ему было

велено. Молвил бегаван радже Менгиндре Данте Рупе и сыну своему Махмуду Менгиндре: «Спускайтесь с этой горы на поле, я хочу посмотреть на ваше состязание».

После этих слов раджа Менгиндра Данта Рупа и Махмуд Менгиндра поклонились бегавану и направились вниз с горы, бегаван же и его ученики последовали за отроками. Когда все спустились с горы, молвил бегаван: «О юный раджа, поезжай на восток, а сын мой Махмуд пусть едет на запад. Разойдясь по сторонам, начинайте сходитья и, сходясь, стреляйте из лука. Когда ты, гòсподин, выстрелишь, пусть Махмуд отразит твою стрелу, а если Махмуд выстрелит, то ты отрази его стрелу».

Сказал так бегаван, и оба отрока // поклонились ему, пожали друг другу руки, обменялись рукопожатиями и со своими собратьями-учениками и попрощались: «Счастливо оставаться, братья». Отвечают им ученики: «Оставайтесь с миром, братцы». Отроки же сказали своим братьям-ученикам «Оставайтесь с миром» потому, что сражаться они должны были настоящим оружием. д. 90а

Сели тут раджа Менгиндра Данта Рупа и Махмуд Менгиндра на коней и разъехались: один на восток, а другой на запад, пришпоривая своих коней. Затем начали они съезжаться, издали стреляя из луков. Оказавшись ближе, они нацелили свои копыя и, сойдясь, стали наносить друг другу удары. Но ничье оружие не взяло верха — оба обменивались ударами, но обоим удавалось уклоняться от них.

И так два или три раза раджа Менгиндра Данта Рупа и Махмуд Менгиндра разъезжались на восток и запад, а затем сходились, пришпоривая коней, и ни один не был побежден. Тут остановились оба юноши, слезли со своих коней и с поклоном приблизились к своему учителю-бегавану. Говорит бегаван: «О дети мои, посостязайтесь-ка теперь в волшебстве, а я погляжу». Поклонились оба юноши в ноги бегавану и снова вышли на поле.

Стал Махмуд Менгиндра пробовать свои силы в волшебстве. Обрушился дождь огня на раджу Менгиндру Данту Рупу. Увидел тот, что его вот-вот опалит надвигающееся пламя — и сам призвал на помощь волшебство. Пролился на землю обильный дождь и погасил этот огонь. Затем раджа Менгиндра Данта Рупа вызвал сотни змеев, напавших на Махмуда Менгиндру. Тот же вызвал сотни великанов, сожравших змеев всех до единого. Показал тут и Махмуд Менгиндра свою колдовскую силу — и все поле погрузилось во мрак.

т 906 Увидев это, раджа Менгиндра Данта Рупа силой своего колдовства низвергнул на землю бурю и ураган, // и весь мрак и темнота были развеяны этой бурей, и снова стало светло, как было раньше. Тут Махмуд Менгиндра призвал на помощь свою волшебную силу и превратился в гаруду. Видя это, раджа Менгиндра Данта Рупа превратился в ястреба, сел на гаруду и начал его клевать.

Увидел бегаван, что оба юноши состязаются в волшебстве с утра до трех часов пополудни и ни один не сдается, — подозвал их к себе. Подошли они и поклонились в ноги бегавану. Молвил тут бегаван: «О дети, кончилось ваше ученье». Поклонились отроки до земли. Взял их бегаван обоих за руки и стал молиться, а затем сказал: «О дети мои, хочу, чтобы до окончания века остались вы друг другу братьями. Если одному из вас будет трудно в жизни — пусть другой поможет ему по милости Аллаха Всевышнего. И всегда советуйтесь друг с другом».

Повел их бегаван обратно на гору. По прибытии их туда, слуги бегавана принесли угощение, и бегаван с женой откушали. Следом за ними совершили свою трапезу и раджа Менгиндра Данта Рупа с Махмудом Менгиндрой, а потом и все остальные ученики. После еды сел бегаван заниматься с учениками.

К полуночи окончил он занятия, и ученики разошлись спать по своим комнатам. Распустив учеников, и сам бегаван отправился почивать. Лишь на две-три минуты забылся он сном, а затем поднялся, сел и отведал бетеля. Стал бегаван читать заклинания, перечисляя все имена Аллаха. Когда приближался рассвет, послышался ему голос: «Сколь мудр ты, бегаван Берма Индра!»

л 91а // Вздрогнул бегаван, слыша голос, назвавший его имя, поклонился и сказал: «Кто это говорит со мной?» И вновь раздался голос: «О бегаван, я — Батара Индра. Явился же я тебе вот почему сегодня ночью, обходя землю, увидел я, что в страну Анта-Беранта прибыли послы от двух великих государей свататься к дочери махараджи Буджангги Индры. Если он не примет их предложения — лишится покоя его страна. Сватовство этих раджей к его единственной дочери поставило его в весьма затруднительное положение».

Сказав это, Батара Индра попрощался с бегаваном; поклонился бегаван ему в ноги, и Батара Индра исчез. Встал бегаван со своего места, вышел из шатра и увидел, что наступает день и что ученики его уже проснулись. Отправился он совершить омовение вме-

сте с раджей Менгиндрой Дантой Рупой и Махмудом Менгиндрой, а затем уселся в павильоне, где обычно проходили занятия, и стал их поджидать. Когда все собрались, говорит бегаван радже Менгиндре Данте Рупе: «О сынок, прошедшей ночью я получил известие о том, что в страну твоего дяди, махараджи Буджангги Индры, два великих государя послали сватов и просят руки его дочери. Если дядюшка твой примет предложение одного из них, тем самым он причинит огорчение второму. Вот как обстоит дело».

Выслушав учителя, раджа Менгиндра Данта Рупа поклонился и спрашивает: «Как же мне поступить, господин?» Молвил учитель: «Подожди немного, дитя мое, я прикажу дать знать об этом твоему отцу, пусть он поразмыслит, как быть».

Поклонился тут раджа Менгиндра Данта Рупа учителю и сказал: «О господин, если будет на то твоя воля, прошу — // разреши мне л 916 поехать и посмотреть, что там будут делать оба эти раджи. Если один из них сотворит недоброе моему дядюшке — я окажу дяде помощь, ибо как же он один справится?»

Говорит тут бегаван: «Поступай, как хочешь, сынок, только не езди туда один со своими четырьмя товарищами». Подошел тут с поклоном сын бегавана, Махмуд Менгиндра, и сказал: «О батюшка, я хотел бы последовать за братом моим, раджей Менгиндрой Дантой Рупой. Куда бы ни лежал его путь — я с соизволения батюшки и матушки хотел бы идти с ним. Не хочется мне отпускать его одного, да и у него самого нету братьев, двух или трех, и если придется ему в жизни туго, я по мере сил помогу ему, ибо знаю, как сильно любит он меня и сколь милостивы ко мне его отец-государь и матушка».

Подошли тут еще семеро их собратьев-учеников и стали просить бегавана отпустить их вместе с раджей Менгиндрой Дантой Рупой и Махмудом Менгиндрой. Видя это, бегаван не мог более молчать и молвил: «Надобно мне оповестить об этом твоего царственного отца: неизвестно, как повернется дело с теми двумя раджами, и надо, чтобы не получилось, будто я солгал ему. Я не против, чтобы вы отправились вместе. Но если дядюшке твоему будет грозить беда от этих двух раджей — тотчас же дай мне знать, чтобы я сообщил твоему отцу».

Спрашивает затем бегаван: «О сынок, когда же ты отправишься в путь?» Поклонился раджа Менгиндра Данта Рупа: «Когда будет

т 92а

на это твое соизволение, господин». Справился тут бегаван с книгой предсказаний и отвечает: «Через три дня вы можете отправляться». Поклонились оба отрока // бегавану и удалились. А было в это время радже Менгиндре Данте Рупе семнадцать лет, а Махмуду Менгиндре — восемнадцать с половиной.

На третий день бегаван дал радже Менгиндре Данте Рупе волшебную стрелу, дарованную ему Батарой Индрой, а сыну своему Махмуду Менгиндре — волшебную стрелу, доставшуюся ему от Батары Бисну. Говорит бегаван: «О дети мои, не будьте беспечны, вы ведь еще отроки, не выдавшие настоящих дел».

Поклонились они в ноги бегавану. Тут раджа Менгиндра Данта Рупа собрал четверых своих товарищей, а Махмуд Менгиндра — семерых друзей. Когда все собрались, раджа Менгиндра Данта Рупа взял под уздцы своего зеленого крылатого коня под седлом из оранжевого бархата, расшитым золотом, с жемчужной бахромой, а Махмуд Менгиндра повел под уздцы крылатого коня рыжей масти под седлом из зеленой шерстяной ткани, с золотой каймой и бахромой из нанизанных самоцветов и жемчуга.

Оба юноши облачились в одинаковые расшитые золотом одежды, так что казались родными братьями. Собравшись, они с поклоном явились к бегавану: «О господин, мы пришли попрощаться перед отъездом». Прочел молитву бегаван и воздел руки к небу, а затем сказал: «Да пребудете вы в благополучии вместе с вашими друзьями по воле Аллаха Всевышнего».

т 92б

Когда бегаван прочел молитву, раджа Менгиндра Данта Рупа поклонился в ноги ему и его жене и надел оружие. Меч повесил он слева, колчан со стрелами — у правой лопатки, палицу взял в руки, а два пистолета повесил с правого и левого бока своего коня. И // Махмуд Менгиндра вооружился таким же образом.

Надев оружие, они в сопровождении товарищей начали спускаться с горы Индра Логам. Внизу все они сели в седла и тронулись в путь в направлении страны Анта-Беранта. Останавливались они лишь для трапезы и омовения, а затем сразу же садились на коней и продолжали свой путь. Так рассказывает владелец этой истории. Один лишь Аллах знает истину.

А вот что рассказывают о махарадже Буджангге Индре, сыне махараджи Малая Кисны. Правитель страны Анта-Беранта, махараджа Буджангга Индра сидел тогда в окружении раджей-предводителей витязей, министров и придворных. Явился тут страж ворот

и с поклоном доложил первому министру: «О господин, я пришел сказать, что явились к нам послы от раджей двух стран».

Отправился тогда первый министр доложить о том государю. Молвил государь: «О первый министр, а где же эти послы?» Поклонился первый министр: «Как сказал мне страж ворот, оба посла находятся за городскими воротами и каждого из них сопровождает отряд воинов». Услышав это, государь обратил свой взор на своих вассалов. Встал тут предводитель витязей по имени Гердан Шах Пери и сказал с поклоном: «О господин, что угодно будет тебе повелеть в отношении этих послов?» Молвил государь: «О раджа, пошли своих витязей узнать, зачем они пожаловали в нашу страну».

Повелел тут предводитель витязей выполнить этот приказ одному могучему и отважному витязю. Поклонился тот радже Гердану Шаху Пери, сел на коня и тронулся в путь из города навстречу этим послам. Подъехав к ним, витязь, поклонившись, обратился к ним с вопросом: «О // господа, я послан к вам махараджей Буджанггой Индрой, чтобы спросить, откуда и куда держите вы путь, с чем пожаловали сюда, как зовут ваших государей и как называются страны, из которых вы прибыли».

л 93а

Поклонился первый раджа-посол: «Меня зовут Гента Сура, нашего правителя зовут махараджа Шах Гентар Алам, а страна наша называется Ланкадура. Меня послал мой государь с письмом к вашему государю». Говорит тут второй раджа-посол: «А меня зовут Бангбанг Индра Дева, государя моего зовут махараджа Дева Лаксана, он правит в стране Махиран Ланкапура, и прибыл я сюда с письмом от него к вашему государю».

Выслушав послов, витязь сел на коня и, прищипорив его, поскакал обратно в город, во дворец. Там он спешился и отправился доложить обо всем своему предводителю — радже Гердану Шаху Пери, тот же направился к махарадже Буджангге Индре и с поклоном сообщил ему о приезде двух раджей-послов и о том, что передал ему витязь.

Выслушав рассказ витязя со слов Гердана Шаха Пери, молвил государь: «О раджи-предводители, отправляйтесь-ка вы оба встречать с почестями этих послов и просите их пожаловать, только чтобы воины их остались за пределами города и чтобы каждого из послов сопровождало не более шести человек». Поклонились раджи-предводители витязей, и говорят государю раджа Гердан Шах Пери и раджа Джохан Лела Индра: «О господин, а что нам

т 936

сказать этим двум послам?» Молвил государь: «Пригласите их сюда». Поклонились предводители витязей государю и // вышли из дворца.

Позвали затем они двух витязей и двадцать четыре воина себе в сопровождение. Собравшись, сели они на коней и поскакали из города навстречу двум послам. Подъехав к ним, раджа Гердан Шах Пери и раджа Джохан Лела Индра пожали руки двум послам и сказали: «Мы прибыли вам навстречу по приказу нашего государя. Он просит вас пожаловать в город и ожидает вас в приемном зале».

Выслушав это, раджи-послы поклонились предводителям витязей и отправились в путь в сопровождении шести человек каждый, а их многочисленные воины остались за стенами города. Войдя в город, послы проследовали во дворец.

Там мангкубуми торжественно встретил их и провел в приемный зал. Когда послы предстали перед раджей, мангкубуми встал справа от трона государя, а один из глашатаев — слева. Молвил тут государь: «О послы, прошу вас, садитесь». Поклонились послы, а вместе с ними и вассалы, министры, предводители витязей; расселись все они по золотым стульям. Молвил тут государь: «Отведайте-ка бетеля, господа послы». Когда послы полакомились бетелем, спрашивает государь: «Итак, с чем же пожаловали вы к нам?» Поклонились послы: «Мы пришли к тебе по повелению наших государей и привезли тебе письма от них».

л 94а

Говорит государь // одному из послов: «Кто же твой властелин?» Отвечает тот с поклоном: «Моего господина зовут Шах Гентар Алам, он правит в стране Ланкадура». Говорит тут второй посол: «А моего господина зовут махараджа Дева Лаксана, он правит в стране Махиран Ланкапура. Прибыл же я сюда с письмом к твоему величеству».

Молвил тут государь: «О мангкубуми, возьми у послов их письма». Поднялся тут первый министр, поклонился государю, взял у послов письма и с поклоном передал ему. Взял письма государь, распечатал их и молвил: «Эй, глашатай, прочти эти письма». Поклонился глашатай и прочел письмо, привезенное первым послом, которое гласило:

«Это чистосердечное послание с приветом и почтением шлет махараджа Шах Гентар Алам, правитель страны Ланкадура, почтенному батюшке, царственному махарадже Буджангге Индре, славному, благородному, мудрому и ученому, справедливому и щедрому правителю двух княжеств: Мерчу Индра и Анта-Беранта.

Если ты и вправду столь милостив и участлив и если есть на то твоя добрая воля, то прошу тебя считать меня своим слугой и ни-жайше молю отдать мне руку твоей дочери, принцессы Деви Ратны Сари Танджу Майи, чтобы стала она мне женой и законным светочем моего дворца. Если ты, о батюшка, примешь мое предложение, то будем мы с тобой пребывать в совете и согласии и оба наши го-сударства смогут стать одним целым. Если же // ты не примешь л 94б моего предложения, пусть все будет по твоей воле, а я подчинюсь ей».

Когда глашатай прочел это письмо, государь улыбнулся, глаша-тай же передал письмо мангкубуми. Дал тогда государь мангку-буми письмо махараджи Девы Лаксаны, а тот передал его глаша-таю. Поклонился глашатай государю и прочитал это письмо. Оно было такого же содержания, что и первое. Выслушав оба письма, в каждом из которых делалось предложение его дочери, принцессе Деви Ратне Сари Танджу Майе, удивился государь, помолчал и подумал: «Как же это получается — к моей дочери сватаются два раджи: чье же предложение мне принять, а чье отвергнуть? Если я приму предложение одного из них — лишится моя страна покоя, между двумя раджами начнется война и на меня же обратится их гнев».

Подумав так, государь обратился за советом к своим вассалам, министрам и предводителям витязей: как же ему быть с этими дву-мя предложениями? Отвечают тут с поклоном вассалы, министры и предводители витязей: «Дай-ка ты знать об этом своему старше-му брату, махарадже Маракарме, может быть, он что-нибудь при-думает, чтобы одному из двух раджей можно было отказать».

Выслушав их, молвил государь послам: «Подождите хотя бы де-сятка дней, о господа, ибо я хочу послать письмо брату и посовето-ваться с ним. В радости ли, в горе ли — я не могу не спросить его совета, ибо он старший. И хотя сватаются сейчас к моей собствен-ной дочери, мне следует прежде всего спросить его совета, дабы не погрузиться в пучину греха и не заставить себя пожалеть о содеян-ном». Тут послы // поклонились государю, попрощались с ним л 95a и, поднявшись со своих мест, отправились прочь из города, каждый к своему шатру.

А махараджа Буджангга Индра после отъезда послов в их ла-герь приказал первому министру составить письмо к старшему брату, махарадже Маракарме о том, что два раджи прислали сватов просить руки его дочери, принцессы Деви Ратны Сари Танджу

Майи. Поклонился государю первый министр, отправился к глашатаю и велел ему сочинить письмо, как приказал государь. Написав письмо, глашатай передал его первому министру, тот же отнес письмо государю, а государь прочел его.

Скрепив его своей печатью, повелел он первому министру: «Запечатай письмо и вели отвезти его к моему старшему брату в страну Кемала Хикмат». Поклонился первый министр, принял из рук государя письмо, запечатал его, а затем отдал одному из витязей со словами: «О витязь, государь повелел отвезти это письмо его старшему брату, махарадже Маракарме в страну Кемала Хикмат». Поклонился витязь, взял письмо государя, сел на коня, прищпорил его и тронулся в путь в направлении страны Кемала Хикмат, не останавливаясь ни днем ни ночью.

Недолго пробыл в пути витязь, и по истечении суток достиг страны Кемала Хикмат, въехал в город и проследовал ко дворцу. Слез он тут с коня и подошел к стражу дворцовых ворот. Спрашивает тот: «Эй, витязь, какой раджа послал тебя сюда?» Говорит витязь: «Меня послал махараджа Буджангга Индра из страны Анта-Беранта с письмом к махарадже Маракарме». Пошел тут страж ворот доложить первому министру, что прибыл витязь от махараджи Буджангги Индры с письмом к государю.

л 956 Выслушал первый министр доклад // стража ворот и отправился доложить об этом государю. Молвил тогда государь: «Просите этого витязя пожаловать сюда». Пошел страж ворот к витязю и сказал: «Государь просит тебя пожаловать к нему». И витязь явился к государю.

Как только он очутился пред лицом государя, первый министр тотчас же взял из его рук письмо и с поклоном отдал владыке. Государь же передал его глашатаю, сказав: «Прочти-ка это письмо». Поклонился глашатай государю и прочел:

«Поклон и уважение шлет тебе, а также твоей царственной супруге младший брат раджа Буджангга Индра, восседающий на троне по воле Аллаха и милостью старшего брата махараджи Маракармы, благородного, мудрого и щедрого, умного и верного, достославного и уважаемого правителя трех государств. Пишет тебе младший брат потому, что к нему прибыли послы от двух раджей: во-первых, от раджи Ланкадуры, зовущегося махараджа Шах Гентар Алам и, во-вторых, от раджи страны Махиран Ланкапура, зовущегося махараджа Дева Лаксана. Оба эти раджи при-

слали мне письма, в которых они сватаются к моей дочери, принцессе Деви Ратне Сари Танджу Майе. Я в замешательстве и растерянности — как же быть, если к моей дочери посватались сразу два раджи? Сколько ни думал я над этим, но так ни до чего и не додумался, и теперь у нас с женой вся надежда на тебя, старший наш брат и господин. Рассуди, как нам выйти из этого положения? Мы ведь с женой считаем, что вы с супругой заменили нам отца с матерью».

Когда прочел глашатай это письмо, // кровь бросилась в лицо л 96а
государю, а затем молвил он: «Эй, первый министр, пусть дадут этому витязю еды и денег на расходы и пусть он обождет здесь денька три. А предводитель витязей, раджа Рум Шах пусть прикажет витязям собирать войско в триста пятьдесят человек: сто воинов верховых и двести пеших⁶⁸, в полном вооружении, с церемониальными жезлами и знаменами, ибо через три дня я отправлюсь в страну Анта-Беранта».

Молвив так, государь отправился в приемный зал своей жены, государыни Чахайи Хайрани, и сказал ей: «Намереваюсь я, жenuшка, поехать в страну Анта-Беранта, ибо к нашему младшему брату Буджангге Индре прибыли послы от раджей двух стран, чтобы посвататься к его дочери».

Выслушав государя, молвила супруга его с поклоном: «Когда же ты, государь мой, тронешься в путь?» Молвил государь: «Через три дня». Велела тут государыня своим прислужницам и кормилицам готовить съестные припасы и одежды для государя. На второй день первый министр велел собраться четверем младшим министрам, полностью снаряженным и вооруженным, а предводитель витязей раджа Рум Шах приказал двадцати пяти витязям с тремястами воинами и двадцатью богатырями собираться вместе с конями и вооружением, ибо на следующий день государь должен был отправляться в страну Анта-Беранта.

Наконец министры, витязи, богатыри и воины из сопровождения государя были готовы, и ему оставалось лишь отдать приказ. Государь же поступил, как и обещал, и вот на третий день на рассвете, когда звезды еще не погасли и дикие звери еще не рыскали в поисках добычи, раджа-предводитель витязей восстал ото сна и велел бить в большой барабан.

Прогремел он в первый раз, и раджи, первый министр, министры и воины встали, облачились // в полное снаряжение, вооружились и снарядили своих коней. Тут ударили в большой барабан во т 96б

второй раз. Пробудились тут махараджа Маракарма с женой и отправились совершать омовение. Затем государь с супругой облачились в царские золотые одежды, и надел государь себе на голову корону, украшенную самоцветами. Облачившись, государь с женой сели за трапезу с предводителями витязей — раджей Румом Шахом и раджей Шахом Пери и двумя младшими министрами из свиты государя.

Откушал государь, и прогремел тут в третий раз большой барабан. Попрощался тогда государь с государыней, обнял и поцеловал ее и дочь. Затем вышел он из приемного зала супруги и надел свое оружие. Подошел тут первый министр и доложил, что все уже готовы. Услышав это, молвил государь первому министру: «Поручаю тебе страну, всех моих подданных и обитателей дворца, заботься о них как подобает, о министр, и будь мне хорошей заменой!» И государь пошел прочь из дворца, сопровождаемый предводителями витязей и прочими раджами.

Подвели тут государю коня — это был крылатый зеленый конь, которого под уздцы держали два джинна, — и государь сел на него. Конь же этот был под красным бархатным седлом, расшитым чистым золотом, украшенным драгоценными камнями, увешанным нитями жемчужин, сапфирами и изумрудами. Над ним несли желтый зонтик, окаймленный золотым шитьем, увешанный жемчугом. А два брата — предводители витязей, одного из которых звали раджа Мамбанг Сахран, а второго — Мамбанг Лела Шах, восседали на желтых крылатых конях под седлами из зеленой шерстяной ткани, расшитыми золотом и увешанными жемчужными нитями, украшенными драгоценными камнями, под красными зонтиками, увешанными жемчужными нитями.

л 97а

Когда // государь и двое предводителей витязей сели на своих коней, четыре младших министра сели на красных коней под седлами из синей шерстяной ткани, расшитыми золотом, а восемь витязей вооружились тремя видами оружия каждый, а именно двумя пистолетами, висевшими у седла их коней, карабином⁶⁹, висевшим у правой лопатки каждого, и мечом; у каждого был вороной конь под седлом из красной шерстяной ткани, расшитым по краям серебром. Далее следовали двенадцать богатырей с тремя видами оружия: двумя пистолетами, мечом и щитом, верхом на конях цвета жженого сахара под седлами из оранжевой шерстяной ткани, расшитыми по краям серебром.

Сто воинов, каждый с тремя видами оружия: луком, мечом и пистолетом, следовали верхом на серых конях, и еще сто воинов, вооруженных копьями, щитами и мечами, шли пешим строем. Еще шли с ними сто пятьдесят пеших воинов — у ста из них были ружья, мечи и пистолеты у пояса, а остальные пятьдесят сопровождали шесть пушек, и у каждого из них было по мечу. Пушки же тащили шесть лошадей. Махараджа Маракарма вооружился четырьмя видами оружия: два пистолета висели у седла его коня, царский меч висел у него через правое, а лук — через левое плечо, в руке же государь держал палицу, сделанную из хорасанской стали. Предводители витязей были вооружены так же, как и государь.

Государевых воинов раджа Рум Шах выстроил в боевой порядок, называемый «нападающий гаруда». Один из предводителей витязей стал правой, а другой — левой головой гаруды, четыре витязя стали правой шеей, а еще четверо — левой шеей гаруды. Шесть пушек стали грудью гаруды. Пятьдесят верховых воинов следовали за витязями, стоящими справа, а еще пятьдесят — за стоящими слева. Двенадцать богатырей разделились: шестеро встали слева, а шестеро справа, государь же с четырьмя министрами и сотней пеших воинов составили тело гаруды, а из ста пеших // воинов пятьдесят стали правой ногой гаруды, а пятьдесят — левой; пятьдесят верховых воинов стали хвостом, а еще пятьдесят верховых разделились на две группы, и половина их примкнула к правой шее гаруды, а другая — к левой. Богатыри стали правым и левым крылом.

л 976

Выстроив всех воинов, раджа Рум Шах начал прощаться с государем. Молвил тут ему государь: «Эй, предводитель витязей, поручаю тебе всех остающихся здесь витязей и воинов, чтобы ты заботился о них и давал им отдых. Если же мне придется трудно — я пришлю тебе письмо, и ты собери тогда тысячу воинов и сто пятьдесят витязей с богатырями и приведи их всех в страну Анта-Беранта».

Сказав это радже Руму Шаху, полностью снаряженный государь тронулся в путь. Впереди него несли государственные регалии, а оранжево-золотые знамена, увешанные жемчужинами, развевались под порывами ветра. Нежные звуки музыки, мешались со звуками большого барабана, и вся процессия следовала в направлении страны Анта-Беранта. Так и шествовал государь под клики своего воинства.

Некоторое время прошло с тех пор, как пустился в путь государь в сопровождении витязей и их предводителей, богатырей и трехсот пятидесяти воинов со всем вооружением и государственными регалиями, и вот спустя день и ночь пришли они в одну из деревень страны Анта-Беранта. Как услышал деревенский сторож звуки музыки и голоса людей — направился навстречу прибывшим и спросил: «О господа, куда вы направляетесь, откуда вы и кто глава над всеми вами?» Говорит тут один из предводителей витязей: «Мы все — из страны Кемала Хикмат, направляемся в страну Анта-Беранта, а предводитель наш — махараджа Маракарма». Едва староста деревни услышал слова предводителя витязей, он тотчас же вывел своего коня, // оседлал его, прищпорил и поскакал в город, держа путь прямо во дворец.

л 98а

У дверей дворца он спешил, чтобы идти в приемный зал. Подошел к нему страж дворцовых ворот и спрашивает: «Эй, староста, с чем пожаловал?» Отвечает тут староста деревни: «Я явился сообщить, что махараджа Маракарма уже близко отсюда». Выслушав это, страж ворот направился к первому министру и доложил ему о том, что сказал ему староста.

Немедля же первый министр дал знать о том махарадже Буджангте Индре. Выслушав его, молвил государь: «О первый министр, вели готовить коня и все мое снаряжение и передай министрам и предводителям витязей — пусть они велят своим витязям собирать войско».

Стал тут первый министр собирать раджей и министров. Воины взяли в руки государственные регалии, церемониальные жезлы и знамена. Велел еще первый министр достать знамена, которые устанавливаются со всех сторон городской стены. Немного спустя приготовления были закончены. Стал тут собираться государь, облачился в царские одежды, надел корону и, выйдя из дворца, сел на коня. Конь же его был серой масти под седлом из оранжевого бархата с золотой каймой. Над ним несли желтый зонтик с бахромой из нанизанных жемчужин и самоцветов. Сопровождали же государя два предводителя витязей и два раджи, четыре младших министра с десятью витязями и пятьюдесятью воинами на конях всех мастей. Наконец все они тронулись в путь, чтобы с почестями встретить государя. Государственные регалии и знамена несли справа и слева от царственного гостя пятнадцать витязей с двадцатью пятью // воинами, держащими

л 98б

обнаженные мечи, ехали впереди, а пять витязей с двадцатью пятью воинами замыкали шествие государя сзади. Когда все построились, государь со своей свитой тронулся в путь прочь из города.

Когда отбыл государь, повелел первый министр младшим министрам украшать дворец и приемный зал. Предводители же витязей приказали своим витязям и воинам с ружьями, пушками, луками и копьями, а также верховым воинам выстроиться в ряд от ворот дворца вплоть до самых городских ворот с правой и левой стороны главной дороги, вместе с музыкантами. Когда все было готово, министры собрались у ворот дворца, а раджи стали ждать в приемном зале.

Тем временем принцесса Нила Чахайя, супруга государя, надела царские одежды, нарядила свою дочь Деви Ратну Сари Танджу Майю и велела служанкам и кормилицам украсить спальные покои и ложе пологам из ткани девангта золотого цвета и готовить всевозможные угощения и сладости. Повар государя зарезал множество всякого скота и живности — десятки буйволов, коров, оленей, коз, гусей, уток и кур, чтобы приготовить из них кушанья. Когда первый министр увидел, что все готово, он приказал слугам расстелить полотнища красной шерстяной ткани и белого каина от ворот дворца вплоть до городских ворот по главной дороге. Внутри же самого дворца до самого приемного зала были расстелены расшитые золотом ковры. И когда все было готово, все стали ожидать государя.

Долго ли, коротко ли ехал махараджа Буджангта Индра в сопровождении двух раджей—предводителей витязей, воинов, с государственными регалиями, и наконец увидали они, что приближаются гости. Увидев старшего брата, государь остановил коня и спешился, а за ним сошли с коней и предводители витязей. Одни лишь // л 99a витязи и воины остались в седлах.

Увидел государь, что его младший брат Буджангта Индра идет навстречу со всеми царскими регалиями — тотчас же слез с коня, а за ним и его предводители витязей. Когда оба раджи приблизились друг к другу, махараджа Буджангта Индра и все прибывшие на торжественную встречу подошли и поклонились в ноги махарадже Маракарме. Поклонились друг другу оба государя и обе их свиты, и говорит тут махараджа Буджангта Индра: «О старший брат, прошу тебя вновь подняться в седло».

Оглянулся тут махараджа Маракарма направо и налево, бросил взор на поле рядом с деревней и увидел там множество людей. Спрашивает владыка у махараджи Буджангги Индры: «А что это за множество людей у тех двух шатров?» Отвечает с поклоном младший брат: «О государь, люди у шатров — это подданные тех двух раджей, их послы. Как раз об этом я и писал тебе».

Молвил тут владыка, обращаясь к предводителю витязей: «Прикажи шести твоим витязям и ста воинам ждать около шатров за городом, остальные же воины пусть направляются в город. А шесть богатырей пусть вместе с воинами остаются за городом и каждый день до вечера пусть один витязь с двенадцатью воинами и один богатырь несут здесь стражу, ни на минуту не оставляя своего поста. Если случится что-либо: хорошее или плохое — пусть придут они и доложат нам обоим». Поклонился предводитель витязей и говорит: «Все, что сказал ты, господин, мы исполним».

Как услышал махараджа Буджангга Индра, что старший брат-государь отдал такой приказ, — возрадовался он. Говорит махараджа Буджангга Индра с поклоном: «О старший брат, поедем, ибо уже полдень».

л 996

// Сел тут на коня махараджа Маракарма, а вслед за ним — махараджа Буджангга Индра и все остальные. Усевшись на коней, оба государя, а также люди, сопровождающие махараджу Маракарму, и те, кто прибыл его встречать, двинулись к городу.

Когда оба государя вступили в город, все воины и витязи стояли построившись в шеренги, громко играла музыка, и знамена развевались над войсками. Когда оба раджи миновали ворота города, все воины, построенные в шеренги, дали троекратные ружейные залпы, чередующиеся с залпами пушек, установленных на городской стене. Приблизившись ко дворцу, оба государя и свита, сопровождавшая их при торжественной встрече гостей, сошли со своих коней и вступили во дворец.

У ворот дворца навстречу им вышел первый министр со своими министрами, приветствовал их и провел внутрь. Затем государи проследовали в тронный зал государыни к принцессе Ниле Чахайе и дочери ее, принцессе Деви Ратне Сари Танджу Майе.

Как увидела принцесса Нила Чахайя, что к ней направляется старший брат, — встала ему навстречу и склонилась в земном поклоне. Стал государь гладить по голове принцессу Нилу Чахайю. Подошла тут и дочка ее, принцесса Деви Ратна Сари Танджу Майя и поклонилась государю в ноги. Поцеловал ее государь в голову

и говорит махарадже Буджангге Индре: «Как выросла твоя дочь!» Государь с супругой // поклонились старшему брату, и молвил тот: л 100а
«Понятно, почему все эти раджи к ней сватаются».

А надо сказать, что к приезду государя принцессе Деви Ратне Сари Танджу Майе было двенадцать лет. Чем больше она выросла, тем лучезарнее становилась ее красота, подобно волшебному камню, помещенному в светильник; роста же она была небольшого. Загляделся на нее государь. Весь ее облик и поведение были исполнены изящества и благородства. Подумал тут государь: «Красива моя дочь, но эта — еще лучше».

Говорит тут с поклоном махараджа Буджангга Индра: «О старший брат, прошу тебя, присядь и отдохни немного». Вышли тут оба государя из покоев государыни, и махараджа Маракарма воссел на украшенном принцессой Нилой Чахайей троне, инкрустированном драгоценными камнями и увешанном жемчужинами, под балдахин. Трон же его был больше, чем трон махараджи Буджангги Индры. Молвил тут государь: «Садитесь же и вы все». Поклонились присутствующие двум государям и уселись.

Когда оба государя уселись на свои места, прогремели один за другим залпы из всех ружей и пушек. Всего же пушки совершили двенадцать залпов. Когда залпы утихли, говорит с поклоном махараджа Буджангга Индра: «О старший брат, отведай-ка бетеля». Полакомился государь бетелем из золотого сосуда, украшенного самоцветами, а следом за ним и вассалы, министры и витязи отведали бетеля. Затем все они встали и поклонились обоим государям. Молвил тут махараджа Буджангга Индра: «Эй, первый министр, принеси-ка письма с предложением руки, что привезли те два посла».

Поклонился первый министр, пошел за письмами и, положив их на золотой поднос и покрыв золотой тканью девангга, принес пред очи двух государей, сидящих в окружении своих министров и вассалов. Когда письма // были принесены первым министром, л 100б
государь снял покрывало с подноса, взял их, открыл и прочел предложения двух раджей. Прочитав их, государь был весьма удивлен их вежливым и изящным слогом и некоторое время помолчал в раздумье.

Спустя минуту молвил государь: «О младший братец, не грусти, ибо дело это нетрудное, но долгое, и главное, за него следует браться не торопясь. Дело это хоть и легкое — но трудное, хоть и трудное — но легкое. Оно легкое, если взяться за него умеючи, а если возьмешься неумеючи, то оно может увлечь нас в пучину

зла. Думается мне все же, что дело это не такое трудное, и если два этих раджи ищут ссоры, то воевать им придется между собою, а не с нами, так что покоя нашего народа и страны ничто не нарушит».

Спустя минуту слуги принесли двум государям и их свите угощение. Тут махараджа Буджангга Индра принялся потчевать старшего брата-государя, а также раджей, министров и витязей яствами и напитками, и принялись они веселиться под нежные звуки музыки. Поздно ночью государь закончил свой пир с вассалами, министрами и витязями, и вскоре все они попрощались с обоими государями и разошлись по своим домам. Государь же расположился в покоех, приготовленных для него принцессой Нилой Чахайей, на ложе со всевозможными тюфяками, с бархатным пологом и занавесями из девангги. Там и расположился государь почивать.

л 101а

А раджи—предводители витязей, следуя приказу государя, ежедневно и еженощно поочередно один за другим в сопровождении четырех витязей, четырех богатырей и пятидесяти воинов несли стражу в самом городе и за его стенами. Из пятидесяти // воинов половина была верховых, а половина пеших, и каждый час верховые воины объезжали город вдоль городской стены — внутри и снаружи ее. Два же посла каждый день и ночь пили-ели и веселились в своих шатрах в сопровождении своих товарищей с громкими криками и шумом. Так развлекались послы двух раджей во все время своего пребывания в стране Анта-Беранта. Так рассказывает владелец этой истории.

Рассказывают также и о тех двух раджах, а именно махарадже Шахе Гентаре Аламе в стране Ланкадура и махарадже Деве Лаксане в стране Махиран Ланкапура. Прошло три дня и три ночи, и настал четвертый день с тех пор, как оба раджи отправили своих послов с письмами и сватовством к махарадже Буджангге Индре в страну Анта-Беранта, но послы все еще не возвращались. Подумали тут оба раджи: «Может быть, с нашими послами произошло что-нибудь недоброе?»

Тут каждый из государей позвал своего первого министра и приказал: «О первый министр, созывай моих вассалов, министров, витязей и воинов, пусть все они собираются, снаряжаются и вооружаются, и вели готовить мою карету, ибо через два дня я отправляюсь в страну Анта-Беранта посмотреть, не приключилось ли там чего худого с моим послом».

Первый министр махараджи Шаха Гентара Алама поклонился владыке и отправился за раджами—предводителями витязей, чтобы

передать им приказ государя. Тут раджи—предводители витязей отдали приказ своим витязям: «Эй, витязи, собирайте-ка все свое воинство и сразу доложите нам, ибо государь сегодня же желает знать, какова численность его войска и сколько у него витязей». Тотчас же витязи собрали свое войско и доложили об этом своим предводителям, а те // сообщили первому министру. И сказал первый министр махарадже Шаху Гентару Аламу, как доложили ему предводители витязей: л 1016

«О господин, численность твоего войска такая: предводителей витязей — двенадцать человек, один из них сопровождает твоего посла, отправленного с письмом свататься, так что здесь осталось одиннадцать человек. Витязей же у тебя сорок человек, двое из них отправлены были с письмом, так что осталось тридцать восемь человек; богатырей у тебя пятьдесят, шестеро из них поехали в свите посла с письмом, так что осталось сорок четыре человека. Министров у тебя шестнадцать человек, с письмом из них поехали двое, так что осталось четырнадцать человек. Войска же у тебя пятнадцать тысяч, с письмом отправлено сто человек, так что осталось здесь четырнадцать тысяч девятьсот воинов».

Выслушав первого министра, молвил государь: «Раздели их всех на две половины: одна пусть сопровождает меня, а другая остается в стране. Поручаю твоим заботам и страну мою, и дворец, блюди здесь порядок, пока меня не будет, и выполняй мой наказ. Если будет трудно и обнаружится недостаток в чем-либо — открой мою казну и обеспечь народ и пропитанием и деньгами, чтобы не охватила страну смута. Не забывай народа и не пренебрегай им, ибо отвечаешь ты за это своей собственной головой и жизнью детей и жены твоей». Сказав так, государь направился в свои покои, а все его вассалы, министры, витязи и глашатаи разошлись по своим домам.

Прошло примерно три дня с тех пор, как посланцы махараджи Девы Лаксаны отправились в страну Анта-Беранта сватами к махарадже Буджангге Индре, и вот говорит махараджа // Дева Лаксана л 102а
первому министру: «Почему уже третий день не возвращаются мои послы? Уж не приключилось ли с ними какой-нибудь беды?» Поклонился первый министр: «Не распорядиться ли мне, государь, чтобы послали проведать, не сотворили ли против них какого-нибудь зла? Ибо слышал я, что махараджа Шах Гентар Алам послал письмо, где он сватается к дочери махараджи Буджангги Индры из страны Анта-Беранта. Кто знает, может быть, пересеклись

пути твоего посла и посла раджи Шаха Гентара Алама и произошло между ними столкновение? Слышал я к тому же, что через пару дней этот раджа собирается вслед за своим послом».

Выслушав первого министра, махараджа Дева Лаксана молвил: «Эй, первый министр, вели предводителю богатырей; пусть он собирает всех богатырей и витязей, а также войско. Потом подели их всех на две половины. Одна половина отправится со мной, а вторая останется на страже нашей страны Ланкапуры».

Приказал так государь, поклонился ему предводитель витязей и отправился в шатры к витязям и воинам, собрал их всех вместе. Затем он разделил их всех на две половины и сказал: «Вот эта половина войска отправится сопровождать государя, а другая — останется на страже нашей страны». Затем раджа-предводитель витязей отправился доложить об этом владыке.

Молвил тут государь первому министру: «Эй, первый министр, на время моего отсутствия передаю бразды правления в твои руки. Если будет трудно и чего-то станет недоставать — рассуди сам и раздай народу, кому чего недостает из пищи или денег, чтобы не постигли народ нашей страны голод или смута. Соблюдай мой наказ, а если ты забудешь его или пренебрежешь им, то будешь ввергнут в пучину греха». Дав такой наказ, государь вернулся к себе в покой, а все вассалы, министры и витязи разошлись по своим домам.

л. 102б

На следующий день // на рассвете загремели гонги, созывая людей. Проснулись тут махараджа Шах Гентар Алам и все его вассалы, министры, витязи и воины. Собралось все войско, верхом и в полном вооружении. Облачился государь в золотые царские одежды, надел блистающую корону и все свое оружие.

Затем вышел он и осмотрел войско, которое должно было сопровождать его, а затем направился к своей карете. Когда государь занял место в карете, туда же сел и раджа-предводитель витязей. Тут два витязя-всадника с обнаженными мечами в руках встали справа и слева от кареты государя, а двенадцать верховых воинов выстроились вокруг нее с обнаженными мечами в руках. Половина же прочих воинов шла впереди кареты, а половина — позади кареты, где ехали два раджи. Впереди кареты несли государственные регалии, развевались знамена, а бахрома позванивала на ветру. Затем карета государя тронулась в путь в направлении страны Антаберанта.

Когда махараджа Шах Гентар Алам вместе со своим войском проезжал мимо страны Махиран Ланкапура, пронеслась весть среди жителей страны о том, что едет махараджа Шах Гентар Алам в полном снаряжении. Дошла эта весть до первого министра, и стал он собирать воинов, министров, витязей и богатырей, ибо государь уже отдал им приказ: «Когда махараджа Шах Гентар Алам будет проезжать мимо, тотчас же дайте мне знать». Отдав приказ собираться войску, сопровождающему государя, он отправился доложить об этом махарадже Деве Лаксане. Выслушав первого министра, государь тотчас же // собрался, облачился в свои царские одежды, надел корону, повесил меч с левого бока, а лук — с правого, стрелы же — на левое плечо. Одевшись так, он вышел к своим раджам, министрам и витязям, ожидавшим его при выходе из дворца. л. 103а

Сел тут государь в свою карету и в сопровождении двух раджей, двух министров и двенадцати витязей с войском, а также двенадцати богатырей тронулся в путь в направлении страны Анта-Беранта. Государь хотел видеть своего посла, направленного с письмом свататься к дочери махараджи Буджангги Индры, ибо уже пять дней прошло с тех пор, как уехал посол, — и все не возвращался он и не давал о себе знать. По этой-то причине оба государя и отправились вслед за своими послами, чтобы узнать, принято или нет их предложение. Примерно три часа прошло с тех пор, как махараджа Шах Гентар Алам отправился в путь, и махараджа Дева Лаксана последовал тем же путем со своим войском.

Примерно три дня находился в пути махараджа Дева Лаксана и наконец прибыл он к одной из деревень в стране Анта-Беранта. Из двух раджей, находившихся в пути, первым прибыл на место раджа Шах Гентар Алам. Через три часа подъехал туда и махараджа Дева Лаксана. Стали оба эти раджи искать шатры своих послов и, обнаружив их, вошли туда. Там каждый из них задал вопрос: «Почему вы запоздали с возвращением?» Поклонились послы: «Прости нас, господин, тысячу раз прости, владыка вселенной. Мы запоздали с возвращением потому, что махараджа Буджангга Индра попросил нас подождать хотя бы семь дней, а потом он даст тебе знать о своем решении». То же сказали // и послы махараджи Девы Лаксаны своему государю. Опросив своих послов, оба раджи уселись пировать с вассалами, министрами, витязями и воинами, л. 103б

стали есть и пить, предаваясь веселью под звуки музыки, каждый в своем шатре; и так пировали день и ночь, ожидая, когда истечет срок, назначенный махараджей Буджанггой Индрой. Один лишь Аллах знает истину.

Вернемся теперь к радже Менгиндре Данте Рупе и его названному брату, сыну его учителя, Махмуду Менгиндре, а также их восьми товарищам, ученикам бегавана. После того как они отбыли в путь, бегаван Берма Индра послал письмо махарадже Менгиндре Сари, где сообщил, что сын его, раджа Менгиндра Данта Рупа, уже достиг совершенства в знании наук о земном и загробном мире, а также во владении всевозможным оружием в пешем и конном бою, достиг мудрости и умения состязаться в волшебстве, как и сын бегавана Махмуд Менгиндра, — всем овладели они в совершенстве. «Сейчас же ваш сын вместе со своим названным братом Махмудом Менгиндрой и братьями-учениками — всего числом их десять человек — отправились в путешествие, ибо узнали они, что раджи из двух стран сватаются к дочери махараджи Буджангги Индры, и если он примет предложение одного из них, этот раджа будет с ним заодно, однако от того, чье предложение не будет принято, страну Анта-Беранта могут ждать неприятности. И потому ваш царственный сын отправился в путь, что решил: если у его дядюшки, махараджи Буджангги Индры, все будет хорошо — то и ладно, а если дело примет дурной оборот, то они с братом тотчас же поспешат сюда или же к твоему величеству. Никакой беды в этом нет, ибо наши сыновья поехали с моего разрешения, так что я за них отвечаю. Сейчас же я прошу твоего сердечного прощения // и участия, а также согласия твоего совершенного величества на то, чтобы твой царственный сын поступал так, как поступает. Если же встретятся на его пути трудности или постигнут невзгоды, не тревожься и не мучайся сомнениями — я сам в ответе за все: очень хочется мне узнать, как на деле проявят два наших сына свою волшебную силу».

Написав все это, бегаван запечатал письмо, а затем поручил одному из своих учеников отвезти его в страну Пелингам Чахайя махарадже Менгиндре Сари. Поклонился ученик, попрощался со своим учителем-бегаваном, сел на коня и отправился в страну Пелингам Чахайя, не останавливаясь в пути ни днем ни ночью, но только лишь для того, чтобы утолить голод и жажду.

Около трех дней и трех ночей провел в пути ученик бегавана и наконец достиг города Пелингтам Чахайя и вступил в него. Когда он подошел к дворцу махараджи Пуспы Индры, страж ворот дворца обратился к нему со словами: «Эй, молодой человек, откуда ты прибыл?» Говорит ученик бегавана: «Я прибыл с горы Индра Логам по приказу бегавана и привез письмо махарадже Менгиндре Сари».

Пошел страж ворот доложить об этом. Молвил тогда государь: «Прикажите ему войти». Вышел страж ворот и сказал: «Эй, посланец, тебя просят войти». Явился ученик бегавана в приемный зал. Подойдя к первому министру, он поклонился и вручил ему письмо. Взяв письмо, первый министр отнес его государю и с поклоном вручил его махарадже Менгиндре Сари. Открыл письмо государь и прочел его.

Удивило и обрадовало его письмо, ибо узнал он, что сын его уже превзошел все науки. Говорит тут владыка: «Эй, первый министр, отведи ученику бегавана покои, и пусть накормят его, да пусть он обождет здесь денек или два». Затем направился государь // к своим родителям и жене, принцессе Майанг Менгурей, и прочел им письмо бегавана Бермы Индры, учителя их сына, раджи Менгиндры Данты Рупы. Когда письмо было прочитано, отец улыбнулся, воздел руки к небу и сказал: «Да будут счастливы и благословенны Аллахом Всевышним пути и деяния нашего внука, и пусть все у него с его собратьями-учениками будет хорошо».

Вслушав письмо, мать и супруга государя стали плакать, говоря: «О господин наш, свет очей матери и бабки, сердце и душа наша, куда же ты отправился и почему не возвращаешься? Умрут от тоски твои мать и бабка!» И еще по-всякому причитали обе принцессы и громко плакали.

Говорит им махараджа Менгиндра Сари: «Не плачьте, государыни мои, потерпите: ведь он же не один поехал, а со своими братьями-учениками, а всего их с друзьями двенадцать человек⁷⁰. И не куда-нибудь он поехал, а в страну к своему дяде, да к тому же там наверняка находится сейчас махараджа Маракарма. И если дядюшка и тетюшка узнают его, как же они порадуются нашему царственному сыну! Хорошо или плохо обернется дело — твой старший брат и махараджа Буджангга Индра не умолчат об этом, а к тому же его учитель сказал, что отвечает за все, что бы ни произошло с ними — и хорошее, и плохое. Да и сын наш уже взрослый».

Перестали плакать обе принцессы. Молвил тут государь: «Эй, первый министр, вели предводителю витязей, пусть собирает вооруженных витязей и богатырей двести пятьдесят человек и триста пятьдесят самых отважных воинов, и пусть готовятся в путь шесть младших министров. Если до бегавана дойдет весть, что с моим сыном что-нибудь приключилось, бегаван известит меня письмом, и все мое воинство тронется в путь».

л 105а Сказал так государь // первому министру, тот поклонился ему, направился к предводителю витязей, радже Гердану Шаху Индре, и передал ему приказ махараджи Менгиндры Сари. Затем он доложил об этом государю.

А ученик бегавана, посланный с письмом к махарадже Менгиндре Сари, по истечении одного дня и одной ночи пребывания у него стал спрашивать у первого министра разрешения удалиться назад на гору Индра Логам. Первый же министр отправился доложить об этом государю. Молвил тут государь: «Эй, первый министр, пожалуй-ка посланцу бегавана десять дирхемов, а мне принеси-ка тысячу дирхемов». Пошел первый министр и принес государю тысячу дирхемов. «Теперь пойд и принеси кусок белой шерстяной ткани, я хочу подарить его бегану, чтобы он сшил себе из него одежду». Пошел первый министр и принес государю ткань, как ему было велено. Молвил тут государь: «Вели-ка ты сочинить письмо бегану». Когда письмо было написано, повелел государь «Прикажи какому-нибудь из витязей с десятью вооруженными воинами сопровождать посланца бегавана».

В минуту витязь и его воины были готовы. Вошел тут к государю ученик бегавана, поклонился и попросил у государя разрешения отправиться в обратный путь. Молвил тут государь: «О ученик бегавана, передай своему учителю мое письмо, мой привет и в подарок ткань на одежду». Поклонился тут государю ученик бегавана и пошел к своему коню. На дворе же его уже ожидали витязь с воинами.

Сел на своего коня ученик бегавана и в сопровождении витязя и двенадцати воинов, держащих обнаженные мечи, тронулся в путь в направлении горы Индра Логам. Недолго ехали они и наконец достигли горы и поднялись на нее. Там ученик спешил и явился к бегану. Поклонившись, он передал ему привет и письмо от государя, а также его подарок.

л 105б Увидел бегаван // дары махараджи Менгиндры Сари — возрадовался, воздел руки к небу и вознес молитву, чтобы государь с суп-

ругой и их сын жили счастливо, правление их было незыблемым и чтобы слава их продолжалась в их детях и внуках. Помолился так бегаван и передал подарки жене. Витязя же и воинов он пригласил сесть и угостил бетелем.

Затем ученики бегавана принесли кушанья. Говорит бегаван: «О господа, отведайте моих недостойных яств, тех, что едим мы, горные жители». Поклонились витязь с воинами бегавану и откушали. Когда поели и попили они, бегаван передал витязю письмо, в котором благодарил за подарки и выказывал свое восхищение ими государю и его супруге. Поклонился витязь бегавану и распрощался с ним.

Вернувшись к своим коням, витязь и воины тронулись в обратный путь с горы в направлении страны Пелингам Чахайя. Прибыв туда, они проследовали ко дворцу, спешили и явились к первому министру. Увидя его, витязь с поклоном отдал ему письмо бегавана и передал его привет государю. Первый министр тотчас же отправился к государю и вручил ему письмо, передав привет бегавана. Государь же наградил витязя и воинов несколькими серебряными динарами и сменой одежды. Так рассказывают. Один лишь Аллах знает истину.

Рассказывают теперь о махарадже Маракарме. Когда миновали день и ночь пребывания государя в стране Анта-Беранта у его младшего брата Буджангги Индры, однажды вечером сидел государь у себя в опочивальне и думал: «Что же там делают сейчас те два раджи, приехавшие свататься?» — ибо он знал о том, что те уже прибыли в страну. «Как же поступить, чтобы все это благополучно кончилось для моего младшего брата Буджангги Индры и страны Анта-Беранта? // И если уж суждено случиться беспорядкам, то пусть это затронет лишь тех, других».

Подумав так, государь встал и пошел к своему младшему брату, махарадже Буджангге Индре. Говорит ему тот: «О старший брат мой, садись». Уселся государь, а затем говорит: «О младший братец, завтра тебе следует послать письма этим двум раджам. В них ты напишешь, чтобы они подождали еще три дня, ибо ты собираешься устроить состязания. Это будут состязания в стрельбе из лука по кольцу принцессы Деви Ратны Сари Танджу Майи. Пусть в состязаниях участвуют и эти двое, и другие раджи. Победителю достанется рука принцессы, а уж кто проиграет — да не будет в обиде, будь то даже оба эти раджи. Так сможем мы избежать бед

л 106а

и беспорядков, и страна, и народ наши будут пребывать во благоденствии». Выслушав старшего брата, махараджа Буджангга Индра выразил свое согласие с ним и с поклоном сказал: «Верно говоришь ты, господин мой».

Наступил четвертый день срока, назначенного махараджей Буджанггой Индрой двум раджам, и молвил он: «Эй, первый министр, составь-ка для меня два письма, где бы говорилось, что через три дня я собираюсь устроить состязание по стрельбе из лука по кольцу принцессы Деви Ратны Сари Танджу Майи, и в состязании этом вместе с ними будут участвовать и другие раджи. Тот, кому Аллах пошлет удачу, получит руку принцессы, а проигравший в чем сможет упрекнуть победителя?»

Тут первый министр поклонился государю, отправился к глашатаю, и оба они сочинили такие письма. Затем они отнесли письма государю, государь же понес их к махарадже Маракарме. Старший брат государя прочел письма, а затем махараджа Буджангга Индра скрепил их своей печатью. Говорит государь: «О первый министр, позови-ка мне двух витязей». Поклонился первый министр государю и вышел позвать витязей. Явились два витязя перед государем. Молвил государь: «Эй, витязь, // поезжай с шестью воинами и отвези это письмо махарадже Шаху Гентару Аламу, а второй витязь с шестью воинами пусть отвезет это письмо махарадже Деве Лаксане Пери».

л 1066

Поклонились оба витязя государю и отправились к своим воинам и коням, а затем двинулись прочь из города, держа путь к шатрам двух раджей. Когда первый из витязей прибыл к шатру махараджи Шаха Гентара Алама, оттуда вышел его витязь и спросил: «О господин, откуда ты прибыл и какой раджа прислал тебя?» Спешился тут первый витязь, обменялся с ним рукопожатием и говорит: «Я послан махараджей Буджанггой Индрой с письмом к вашему государю», — и, достав письмо, протянул его витязю. Таким же образом и второй посланный витязь прибыл к шатру махараджи Девы Лаксаны и передал ему письмо махараджи Буджангги Индры.

Когда витязь махараджи Шаха Гентара Алама вошел с письмом, сам махараджа беседовал с раджей-предводителем витязей и другими своими вассалами о том, что уже четвертый день ожидают они и еще через три дня наступит срок, назначенный махараджей Буджанггой Индрой. Говорят ему с поклоном вассалы: «Истинны

слова твоего величества, однако лучше тебе подождать, пока не истечет назначенный срок. До сей поры он не дал о себе знать, что тут еще скажешь, государь?»

Пока махараджа Шах Гентар Алам беседовал так со своими васалами, вошел его витязь, неся письмо от махараджи Буджангги Индры, и поклонился государю. Спрашивает тот: «С чем ты пришел сюда?» Отвечает с поклоном витязь: «О господин мой Шах Алам, прибыл витязь с письмом от махараджи Буджангги Индры», — и с поклоном вручил это письмо государю. Прочитав его, молвил государь: «О витязь мой, скажи тому, кто привез письмо, что я согласен с условиями махараджи Буджангги Индры и готов ждать еще три дня».

Сел тут витязь на коня и вместе со своими воинами отправился назад в столицу Анта-Беранта. Прибыв ко дворцу, он сошел со своего коня и направился // к первому министру. Доложил он ему, что л 107а сказал махараджа Шах Гентар Алам, а первый министр пошел сообщить государю слова махараджи.

А махараджа Дева Лаксана, когда получил письмо от махараджи Буджангги Индры о том, что через три дня государь собирается устроить состязания между раджами, министрами и витязями, потупил голову в раздумье, помолчал и сказал сам себе: «Как же мне быть: если я одержу победу, то обрету славу, а если буду побежден — стыдно будет мне перед всеми. Однако все же подожду: вдруг пошлет мне удачу Аллах Всевышний».

Подумав так, махараджа сказал витязю: «Пусть витязь, что привез это письмо, возвращается обратно, и передай ему, что я, как и махараджа Шах Гентар Алам, согласен на эти условия». И первый министр передал махарадже Буджангге Индре слова махараджи Девы Лаксаны.

Когда два витязя махараджи Буджангги Индры отбыли с письмами к махарадже Шаху Гентару Аламу и махарадже Деве Лаксане, приказал махараджа Буджангга Индра: «Эй, первый министр, прикажи бить в большой гонг и собирать всех мастеров-строителей. Когда же все соберутся, скажи, что я приказываю построить павильон, длина которого будет равна ширине, то есть квадратный в основании. И пусть сегодня же принимаются за эту работу за городом, посреди поля».

Сказал так государь, и первый министр с поклоном вышел и передал повеление государя одному из министров. Приказал министр бить в большие гонги, и через час плотники собрались. Тут первый

т 1076 министр возвестил им приказ государя, // передав все, как тот велел, дабы работа была исполнена в двухдневный срок. Начали тут плотники постройку, как повелел им министр.

Через два с половиной дня строительные работы были завершены. Пошел тут министр доложить об этом первому министру, а тот — двум государям. Услышав, что строительство закончено, махараджа Буджангга Индра и махараджа Маракарма выехали из города в сопровождении своих раджей, министров, витязей и воинов числом сто человек, чтобы полюбоваться на постройку.

Прибыв на место, увидели они прекраснейший павильон с воротами и сторожевой башней. Удивлены и восхищены были оба государя при виде этой постройки. Осмотрев павильон, они отправились в обратный путь и прибыли в государев дворец. Когда достигли они дворца, молвил государь: «О первый министр, принеси-ка тысячу дирхемов и раздай их мастерам-строителям».

Раздал первый министр деньги мастерам, поклонились они обоим государям и разошлись по своим домам. Принялись тут оба государя угощать раджей, министров и витязей, предаваясь веселью под звуки прекрасной и нежной музыки.

Когда оба государя закончили свой пир, то собрали вокруг себя вассалов, министров и витязей, и молвил махараджа Буджангга Индра: «Завтра истекает срок, который я назначил радже Шаху Гентару Аламу и радже Деве Лаксане». Поклонились раджи двум государям и говорят: «Истинно так». Молвил тут государь: «Эй, первый министр, завтра созывай всех раджей из страны Анта-Беранта и из страны Кемала Хикмат в полном снаряжении и скажи им, // пусть выезжают верхом на конях, вооруженные луками, ибо состоится состязание по стрельбе из лука по кольцу принцессы, моей дочери. Если кто-то попадет стрелой в это кольцо — тотчас же доложите мне, и я отдам ему в жены принцессу Деви Ратну Сари Танджу Майю».

На следующий день на рассвете, когда свет звезд еще не погас, загремели большие барабаны. Раджи, министры, витязи и воины восстали ото сна. Приказал тут первый министр двум младшим министрам собирать всех, как повелел государь; и отправились они созывать раджей, министров и воинов. Когда все были созваны, государь послал двух витязей к приехавшим раджам и велел передать им: «Сегодня вы приглашаетесь на состязание по стрельбе из лука по кольцу принцессы. Кольцо это будет подвешено на столбе

недалеко от входа в павильон, воздвигнутый посреди поля за городом».

Некоторое время спустя собрались раджи из стран Анта-Беранта и Кемала Хикмат, облаченные в великолепные, расшитые золотом одежды, верхом на конях, и выстроились справа от павильона; витязи же и министры встали слева от него, а воины встали вокруг павильона. Затем первый министр отправился доложить об этом двум государям.

Тут махараджа Буджангга Индра передал ему кольцо принцессы Деви Ратны Сари Танджу Майи и молвил: «Вели повесить его на столбе посреди поля». Поклонился первый министр государю, взял у него кольцо и поехал на поле. Там приказал он повесить кольцо и вернулся доложить об этом обоим государям.

Тут махараджа Маракарма и махараджа Буджангга Индра отправились в путь, сопровождаемые своими вассалами, министрами, витязями и // сотней верховых воинов с обнаженными мечами в руках, одетыми в великолепные одежды. Раджи, министры и витязи были вооружены луками и также держали обнаженные мечи. Два государственных стяга развевались перед процессией двух государей, которая под звуки музыки выступила из города. л 108б

После непродолжительного пути оба государя прибыли к новому павильону и поднялись на него вместе со своими вассалами, первыми министрами и главнейшими из витязей. За государями и их свитой последовали и знатные дамы, жены министров и витязей. Еще громче заиграла музыка. Прогремел тут трехкратный ружейный залп, а следом за ним — двенадцатикратный залп пушек.

Как услышали махараджа Шах Гентар Алам и махараджа Дева Лаксана ружейные и пушечные залпы — поняли они, что махараджа Маракарма и махараджа Буджангга Индра прибыли в павильон. Подъехали тогда и оба эти раджи в сопровождении своих вассалов, министров, витязей и воинов, под своими государственными стягами, и выстроились перед павильоном.

Увидев, что оба раджи прибыли, махараджа Буджангга Индра молвил: «Эй, витязь, скажи махарадже Шаху Гентару Аламу, чтобы он первый стрелял по кольцу». Поехал витязь к махарадже и передал ему слова махараджи Буджангги Индры. Выслушав его, махараджа вышел из своего строя, натянул тетиву лука и, гарцуя, посккал.

Приблизившись к столбу, на котором было повешено кольцо, // он повернул коня и отъехал. Трижды стрелял раджа по кольцу л 109а

и не попал. Затем подъехал один из раджей — вассалов махараджи Маракармы из страны Кемала Хикмат, гарцуя на своем коне. Трижды стрелял он по этому кольцу, но не попал в цель. Отступились тут оба эти раджи.

Громко грянула музыка. Подъехал тогда махараджа Дева Лаксана и один из раджей — вассалов страны Анта-Беранта. Трижды подъезжали они на своих конях к столбу, а затем удалялись от него и стреляли из лука, но не попали по кольцу. И так по три раза стреляли махараджа Шах Гентар Алам и махараджа Дева Лаксана, но не удалось им поразить цель. Вернулись тогда они оба в ряды своих воинов. Повелел тут махараджа Маракарма одному из витязей: «Пойди и скажи махарадже Шаху Гентару Аламу, пусть все его вассалы поочередно с вассалами махараджи Девы Лаксаны стреляют по кольцу». Но и они не попали в цель.

После раджей вышли витязи махараджи Шаха Гентара Алама поочередно с витязями махараджи Девы Лаксаны и тоже стреляли из лука по кольцу, но неудачно. С утра и до трех часов пополудни состязались махараджи, их раджи-вассалы и витязи, но никто из них не сумел попасть в кольцо. У одних стрела пролетала мимо цели, у других не долетала, у одних попадала выше, а у других ниже кольца.

Между тем было уже три часа пополудни. Тут оба раджи повелели бить в большие барабаны и удалились в свои походные шатры. Оба же государя вернулись в город и проследовали во дворец. Вечером они устроили пиршество для своих раджей, министров, витязей, наслаждаясь яствами и напитками и предаваясь веселью под звуки музыки. А двое раджей, вернувшись с состязания по стрельбе из лука по кольцу, тоже стали угощать яствами и напитками раджей-вассалов, министров и витязей, // предаваясь веселью. Поздней ночью закончилось пиршество, и раджи улеглись на покой в своих шатрах.

На следующий день махараджа Маракарма и махараджа Буджангга Индра возобновили состязание, и оба приехавших раджи со своими вассалами с утра и до вечера стреляли из лука по кольцу, но никто так и не смог попасть в цель. Когда кончилось состязание, все разошлись по своим домам, и государь вернулся в город вместе с махараджей Буджанггой Индрой, раджами, министрами, витязями и войском. Вечером государь снова устроил пир и угощал своих раджей, министров и витязей, предаваясь веселью под звуки музыки.

И махараджа Шах Гентар Алам с махараджей Девой Лаксаной тоже угощали своих вассалов, министров и витязей, но только сами ничего не ели и не пили, а лишь потчевали своих подданных. Тяжело было у них на душе: уже два дня состязались они в стрельбе по кольцу принцессы, но никак не могли попасть в цель. Когда же ночью оба улеглись спать, грустные мысли долго не давали уснуть им обоим.

Продолжим рассказ о том, как раджа Менгиндра Данта Рупа и его названный брат, сын его наставника — Махмуд Менгиндра, семь их соучеников и двое товарищей Менгиндры Данты Рупы отправились посмотреть на состязания в стрельбе из лука по кольцу дочери махараджи Буджангги Индры из страны Анта-Беранта. Остатанавливаясь по пути в лесу, они предавались забавам. Если встречалась им по пути река — они с шумом купались, встречалось им фруктовое дерево — они весело лакомились плодами, а затем снова пускались в путь через дремучие леса. Много равнин они прошли, много холмов преодолели. По вечерам, если // на их пути попада- л. 110а лась деревня, они ночевали в чьем-нибудь доме, если же не встречалось им деревни — ночевали в лесу, а наутро снова пускались в путь, двигаясь в направлении страны Анта-Беранта.

Так шел раджа Менгиндра Данта Рупа вместе с Махмудом Менгиндрой и их товарищами три дня и три ночи, и наконец прибыли они в страну Анта-Беранта. Остановился Менгиндра Данта Рупа и стал осматриваться. Видит, что в поле у города собралось много всадников. Подал он тогда взглядом знак своему названному брату — и тот обратился к одному из жителей тамошней деревни с вопросом: «Эй, братец, что это за люди скачут там в поле верхом на конях?»

Спрашивает селянин с поклоном: «А откуда же вы все прибыли?» Говорит Махмуд Менгиндра: «Мы — горные жители, путешествуем, хотим повидать чужие края». Отвечает тогда селянин, кланяясь: «Эти люди — раджи из двух стран, которые приехали свататься к дочери нашего государя. А он повелел им состязаться в стрельбе из лука по кольцу его дочери. Сегодня уже третий день, как идет состязание. Тот, кто попадет стрелой в кольцо и вернет его государю, получит руку принцессы».

Выслушав селянина, Махмуд Менгиндра поспешил к радже Менгиндре Данте Рупе. Тот же после рассказа Махмуда Менгиндры сказал: «О братец, давай поедем поглядим на состязо- щихся». Тронулись они с товарищами в путь и остановились на

краю поля под смоковницей, глядя, как раджи гарцуют на конях и стреляют из лука по кольцу, подвешенному на столбе перед павильоном.

л 110б Состязание же по стрельбе длилось с раннего утра до полудня: все стреляли, но никто не мог поразить цель. Видя это, оба владыки были // весьма удивлены. Молвил тут махараджа Маракарма первому министру: «Посмотри, может быть, еще остался кто-то, кто не стрелял? Ведь уже третий день эти два раджи и их вассалы стреляют по кольцу, но никто пока не смог попасть в цель». Поклонился первый министр двум государям, спустился с павильона и вышел на поле.

Огляделся он направо и налево и видит на краю поля под деревом нагасари двух красивых юношей с кремово-белой кожей, похожих лицом и статью, одетых в одинаковые одежды, верхом на конях в окружении семи товарищей-всадников. Увидев их, первый министр поспешил доложить об этом двум государям.

Молвил тогда государь: «Пошли одного из витязей спросить их, зачем прибыли они сюда, откуда и куда направляются и кто их родители?» Поклонился первый министр, отдал распоряжение одному из витязей, тот прищипорил коня и поехал к радже Менгиндре Данте Рупе и Махмуду Менгиндре.

Прибыв к месту их остановки, витязь спешил, подошел к Махмуду Менгиндре и с поклоном передал ему слова государя, дивясь виду Махмуда Менгиндры и раджи Менгиндры Данты Рупы и думая про себя: «Еще не видал я людей, столь схожих чертами и цветом лица, ростом и повадкой». И расспрашивая их, удивлялся он в глубине души.

л 111a Видя изумление этого витязя, молвил раджа Менгиндра Данта Рупа: «Эй, витязь, доложи своему государю, что все мы прибыли с горы Индра Логам, мы же двое — сыновья бегавана Бермы Индры. // Послал нас сюда батюшка посмотреть на состязание раджей, ибо распространилась весть, что много их съехалось помериться силами в вашу страну. Поэтому мы и прибыли сюда».

Поклонился тут витязь радже Менгиндре Данте Рупе и Махмуду Менгиндре, сел на коня и, прищипорив его, поскакал к своим государям, восседавшим в павильоне. Там он спешил и, приблизившись к первому министру, доложил ему, что сказал ему махараджа Менгиндра Данта Рупа с товарищами. Первый министр немедля же пошел доложить о том, что рассказал ему витязь. Молвил тут государь: «Эй, первый министр, пусть этот витязь снова едет к ним

и передаст: если они не прочь сами участвовать в состязании — пусть едут на поле, потому что время уже подошло к трем часам полудни, и состязание по стрельбе из лука близится к концу».

Поклонился тут первый министр государю, пошел к витязю и передал ему приказ государя. Витязь же, выслушав его, прищипорил коня и поехал к радже Менгиндре Данте Рупе и Махмуду Менгиндре.

А махараджа Шах Гентар Алам с махараджей Девой Лаксаной три дня подряд стреляли по кольцу принцессы Деви Ратны Сари Танджу Майи, дочери махараджи Буджангги Индры, дарованной ему в отшельничестве, — и все никак не могли попасть в кольцо, стрелы их даже и близко не пролетали. На третий день к полудню после состязания уселись раджи и стали обсуждать происходящее.

Говорит тут махарадже Деве Лаксане махараджа Шах Гентар Алам: «Ну, что же мы теперь будем делать?» Отвечает махараджа Дева Лаксана: «Видно, такова воля Аллаха Всевышнего — ведь уже три дня мы состязаемся, а Аллах все еще не послал удачи ни одному из нас». Отвечает тут махараджа Шах Гентар Алам: «Я думаю, если мы сейчас отступимся, то люди нас осудят. // Лучше уж подождем, пока одному из нас Аллах не принесет удачи». Тут махараджа Шах Гентар Алам и махараджа Дева Лаксана принялись потчевать своих спутников, угощать их яствами и напитками, но сами не прикоснулись к яствам и пребывали в печали. л 1116

Когда витязь, посланный государем, отправился за сыновьями бегавана Бермы Индры, махараджа Маракарма и его младший брат стали совещаться со своими вассалами, министрами, предводителями витязей, сидя в павильоне, и сказали: «Хорошо бы сегодня же завершить состязание в стрельбе по кольцу, чтобы эти раджи и все прочие не думали, что мы просто не хотим принимать их предложения. Ведь не может быть, чтобы к одной девушке сватались двое. Стоит нам принять предложение одного, как второй станет нам врагом. Теперь же побежденный, если захочет, пусть выступает против того, кому Аллах принес удачу. Это нас вполне устроит, но не будем терять бдительности, и если он захочет воевать с нами — мы примем вызов».

Рассказывают теперь о витязе, которого государь послал за сыновьями бегавана. Когда витязь прибыл на место, где они расположились, он слез с коня и с поклоном обратился к радже Менгиндре

Данте Рупе и Махмуду Менгиндре: «Оба мои государя просят вас участвовать в состязании по стрельбе из лука по кольцу принцессы, подвешенному на столбе».

Выслушав витязя, раджа Менгиндра Данта Рупа сказал Махмуду Менгиндре: «О старший братец, отправляйся ты первым, а я последую за тобой». Ствечает Махмуд Менгиндра: «Иди лучше ты первым, о младший братец, потому что не подобает мне жениться на принцессе — ведь я всего лишь сын бегавана. К тому же, если мне и повезет, я отдам свою победу тебе и буду всегда тебе помогать, ибо, с соизволения моего отца, я всегда готов прийти к тебе на помощь в трудную минуту».

л 112а

Затем раджа Менгиндра Данта Рупа и Махмуд // Менгиндра собрались и пустились вскачь на середину поля, кони же их пританцовывали под звуки музыки. Так и поскакали они вместе со своими семью товарищами и витязем-посланцем государя. Как увидели министры и витязи двух раджей-женихов двух этих юношей на поле — удивились их благородной повадке и приятной внешности и стали переговариваться со своими спутниками, вопрошая их: «Чи же эти юноши? Сколь они схожи и лицом, и ростом, и красотой, и даже кони у них одинаковые!» И отвечают им спутники двух раджей: «Кто это, государи, мы и не знаем».

А махараджа Маракарма и махараджа Буджангга Индра с высоты павильона следили за приближением двух юношей. Взмолнованно забили сердца у обоих государей, но не признали они раджу Менгиндру Данту Рупу, потому что не видели его с тех пор, как было ему три года.

И трех минут не прошло, как раджа Менгиндра Данта Рупа и Махмуд Менгиндра уже подъехали к павильону. Подняли они глаза и увидели, что наверху стоят оба государя в окружении своих вассалов. Поклонились они тогда государям и всем их раджам, а государь взглядом подал им знак, говорящий: «Пора начинать стрельбу, ибо время уже перевалило за полдень».

Поклонились раджа Менгиндра Данта Рупа и Махмуд Менгиндра, стоя у подножия павильона, двум государям и всем остальным, бывшим наверху, и объехали павильон, гарцуя. Громко заиграла тут музыка. Три раза объехали они вокруг павильона, а затем

л 112б

взглянули наверх и поклонились обоим // государям.
Говорит тут раджа Менгиндра Данта Рупа Махмуду Менгиндре: «О старший братец, езжай-ка ты на восток, а я на запад, а когда

отъедем подальше, то повернем наших коней назад и, подъехав, выпустим свои стрелы». Говорит Махмуд Менгиндра: «Как скажешь, младший брат мой, я так и сделаю».

Так и договорились они, и Махмуд Менгиндра поехал на восток, а раджа Менгиндра Данта Рупа — на запад. Когда отъехали они так, что их почти не было видно, то достали луки, натянули на них тетиву и приготовили стрелы. Затем простерли они руки к небу и вознесли молитву Аллаху, преславлен он, Всевышний, а также бегавану Берме Индре.

Затем оба юноши повернули своих коней назад и пустились вскачь, так что те словно парили между небом и землею, и на скаку пустили свои стрелы. Стрелы же эти были волшебными, данными им отцом, бегаваном Бермой Индрой. Стрела раджи Менгиндры Данты Рупы прошла сквозь отверстие в кольце, а стрела Махмуда Менгиндры рассекла цепочку, на которой кольцо было подвешено. Затем обе этих стрелы, неся кольцо, прилетели к наблюдательной площадке павильона, где находились оба государя и их вассалы.

Когда стрелы прилетели с кольцом, жители страны Анта-Беранта и страны Кемала Хикмат испустили громкий крик, и смешавшись со звуками музыки, шум этот поднялся до небес. Стрелы же эти легли одна следом за другой.

А раджа Менгиндра Данта Рупа и Махмуд Менгиндра, выпустив стрелы, отправились оба назад к месту своего привала под деревом нагасари. И думалось обоим юношам: «Кто знает, попали ли мы в цель». Однако стали они ждать, когда прилетят к ним назад их стрелы, и собирались после возвращения стрел возвращаться на гору Индра Логам, рассудив про себя: «Не стоит нам задерживаться здесь надолго, чтобы не смущать двух раджей, что приехали сюда свататься вместе со всеми своими министрами и витязями».

// Увидев, что обе волшебных стрелы с кольцом прилетели прямо на наблюдательную площадку, махараджа Маракарма с братом и их вассалы были поражены. Казалось, кольцо это было прислано в подарок супругам двух государей. Молвил тогда государь окружавшим их обоим раджам: «О господа, что сказать мне двум сыновьям бегавана и как нам быть?» Поклонились раджи: «Вам обоим, государь, решать».

Молвил тут владыка: «О царственный брат мой, думается, нам следует пригласить сыновей бегавана пожаловать сюда, пусть они опознают свои стрелы, а когда мы их выслушаем, тогда и сможем принять решение». Встали тут раджа Шах Пери и один из младших

министров, поклонились государям, спустились из павильона и вместе с одним витязем и шестью воинами направились к сыновьям бегавана, расположившимся под деревом нагасари в ожидании своих стрел.

Увидев, что к ним едут, отроки спешили и стоя поджидали подъезжающих. Когда раджа—предводитель витязей Шах Пери и министр в сопровождении одного витязя с шестью воинами подъехали ближе, отроки почтительно приветствовали их. Слез раджа Шах Пери со своего коня, и отроки пожали посланцам руки.

Затем Махмуд Менгиндра спросил с поклоном раджу Шаха Пери: «С какой вестью прибыл ты сюда, о господин?» Поклонился раджа Шах Пери: «Я прибыл по приказу махараджи Маракармы и махараджи Буджангги Индры просить вас пожаловать к ним». Поклонились оба отрока, затем сели на коней и поехали в сопровождении своих товарищей.

л. 113б

Когда оба отрока прибыли // к павильону, первый министр вышел им навстречу. Сошли они со своих коней и в сопровождении своих товарищей с поклоном приблизились к первому министру. Говорит первый министр: «Их величества просят вас подойти поближе». Поклонились тут снова юноши.

Повел их первый министр за собой; взошли они на смотровую площадку павильона и, подойдя к их величествам, склонились перед двумя государями. Те пожали им руки, а затем отроки обменялись рукопожатиями с раджами и министрами.

Усадил их тут владыка и молвил: «О дети мои, скажите мне, чьи же вы сыновья?» Поклонился раджа Менгиндра Данта Рупа: «О господин, мы — сыновья бегавана Бермы Индры, обитающего на горе Индра Логам». Спрашивает государь: «А как случилось, что вы прибыли сюда?» Говорит с поклоном Махмуд Менгиндра: «О господин, владыка вселенной, в один прекрасный день отправились мы играть у подножия горы вместе с другими нашими товарищами-учениками. Мимо проезжали люди. Сказали они нам, что в вашей стране сейчас находятся два раджи, которые состязаются в стрельбе из лука по кольцу вашей дочери. Узнав это, я рассказал об этом отцу, и мы с братом попросили разрешения поехать и посмотреть на эти состязания. Отец разрешил нам ехать, мы с товарищами собрались, взяли с собой охотничье снаряжение, чтобы по пути потешиться охотой в лесу. Когда мы наохотились вволю, то направились в вашу страну посмотреть, как состязаются эти два раджи. // По завершении состязаний намеревались мы отправляться

л. 114а

назад на гору Индра Логам, но тут явился витязь и передал нам ваш приказ участвовать в состязании. Тогда и осмелились мы сами выстрелить по кольцу».

Молвил тут государь: «Скажи, сынок, как же зовут тебя и твоего брата?» Поклонился Махмуд: «Меня зовут Махмуд Менгиндра, а брата моего — Хамид Менгиндра». Спрашивает тут государь: «О сынок, и чья же стрела попала в отверстие кольца, а чья — рассекла цепочку, на которой оно висело?» Поклонился Махмуд Менгиндра: «О господин мой, владыка вселенной, стрела, прошедшая в отверстие кольца — это стрела моего брата, а стрела, что рассекла цепочку — это моя стрела».

Услышали это оба государя, удивились и подумали: «Не простые это отроки, и стрелы их волшебные». Молвил тут государь: «О дети мои, и что же вы сейчас будете делать? Ведь началось с того, что к моей единственной дочери посватались сразу двое, и, приняв предложение одного, я тотчас бы стал врагом другого. Потому-то и задумал я это состязание и сообщил, что тот из них, кому принесет удачу Аллах Всевышний, получит в жены мою дочь. Целых три дня стреляли они из лука по кольцу, и даже близко от цели их стрелы не пролетали. Как же теперь думаете вы поступать, дети мои?»

Преклонили колени Махмуд Менгиндра и Хамид Менгиндра перед обоими государями и их свитой и молвили: «О господин, владыка вселенной, мы не имеем сейчас никаких намерений и готовы подчиниться твоей воле». Молвил тут государь: «Дети мои, встаньте». Встали отроки с колен и снова уселись на свои места.

Говорит государь: «Данного нами слова мы не можем нарушить, и если один // из вас не получит обещанного, то получится, что я л. 1146
своего слова не сдержал». Поклонился Махмуд Менгиндра: «О господин, владыка вселенной, ты столь щедр и великодушен в отношении моего брата, я же лишь сопровождаю его. Если, не ровен час, кто-то захочет обмануть его, мне следует действовать заодно с братом, ибо он еще совсем юн. К тому же мы оба обещали нашему отцу вернуться назад как можно быстрее».

Молвил государь: «Смотрите, дети мои, сейчас оба эти раджи гnevаются на меня с братом и на вас двоих». Поклонился тут Махмуд Менгиндра: «О господин, владыка вселенной, если эти два раджи хотят чего-нибудь от нас, мы постараемся пойти им в этом навстречу, и вы будете тому свидетелями».

Молвил тут государь: «А когда вы собираетесь в обратный путь?» Говорит Махмуд Менгиндра с поклоном: «Завтра на рас-

свете». Молвил тогда государь: «Обождите-ка хотя бы семь дней, ибо мне нужно еще три дня, чтобы выполнить свое обещание». Отвечает с поклоном Махмуд Менгиндра: «О господин, владыка вселенной, теперь мы хотели бы испросить разрешения удалиться. Твои же милости и благорасположение мы оба ценим превыше всего».

Затем оба государя, сопровождаемые своими раджами, министрами и витязями, стали собираться в обратный путь. Спустились они из павильона вместе с раджами, министрами, витязями, Махмудом и Хамидом Менгиндрой. Затем приказал государь своему предводителю витязей — радже Шаху Пери: «О раджа, пусть сопровождающие нас витязи и воины останутся здесь у павильона нести караул, ибо двух этих отроков я оставляю в павильоне. Если же те два раджи как-нибудь заявят о себе — немедленно доложи нам об этом».

л 115а

После этих слов оба государя уселись // в свою карету, предводитель витязей Шах Пери, Махмуд и Хамид Менгиндра уселись во вторую карету, витязи и младшие министры сели на своих коней, воины же из войска страны Анта-Беранта выстроились слева, справа, спереди и сзади, и весь кортеж направился в город и проследовал во дворец. Там государь вышел из кареты и тотчас же прошел в тронный зал к принцессе Ниле Чахайе, супруге своего младшего брата, махараджи Буджангги Индры.

Видя входящих в тронный зал государей, принцессы Нила Чахайя и Деви Ратна Сари Танджу Майя подошли и поклонились им в ноги. Говорит тут принцесса Нила Чахайя: «О муженек, не угодно ли вам обоим сесть?» Уселись оба государя, и рассказал махараджа Маракарма о состязаниях в стрельбе по кольцу из лука и о том, что зтем махараджи Буджангги Индры суждено стать сыну бегавана Бермы Индры. Поклонилась принцесса Нила Чахайя государю и говорит: «Как ты велишь, государь, так я и сделаю».

Поговорив с женой, государь встал и проследовал в свой дворец. Там уселся он на трон в окружении своих вассалов, министров, витязей, придворных и глашатаев, а также Махмуда и Хамида Менгиндры. Затем слуги принесли яства для трапезы государей и воду для омовения рук.

Вслед за государями раджи, министры, витязи, Махмуд и Хамид Менгиндра омыли свои руки. Стали тут государи потчевать всех яствами и напитками, предаваясь веселью под громкие звуки музыки. Пирюя от души, оба раджи напились допьяна. Три ча-

са // пировали оба государя, их вассалы, министры, витязи, Махмуд п 1156 и Хамид Менгиндра, а потом поднялись из-за стола и расположились полакомиться бетелем. Затем гости распрощались с государями и разошлись по своим домам, а раджа Шах Пери — предводитель витязей — вместе с Махмудом и Хамидом Менгиндрой отправился к павильону.

Когда все они удалились, повелел государь первому министру: «Объяви всем жителям страны Анта-Беранта, чтобы они украшали страну: где сломано — пусть починят, ибо я хочу начать праздничные торжества». Сказав это, государь с младшим братом удалились в свои покои.

Рассказывают также о махарадже Деве Лаксане и махарадже Шахе Гентаре Аламе. Когда оба эти раджи вернулись с поля состязаний и разошлись по своим шатрам, уселся махараджа Дева Лаксана и думает: «Если так, конечно же, одного из этих сыновей бегавана государь возьмет себе в зятя. К чему мне теперь задерживаться здесь? Уеду-ка я лучше восвоюси, коль скоро Аллах, Господин всего сущего, принес удачу двум этим отрокам».

Подумав так, раджа сказал своему предводителю витязей: «Эй, раджа, собирай-ка наших витязей и воинов, вернемся домой; чего нам ждать на чужбине и терпеть неприятности из-за этой девушки — разве же других девушек нету? Не будем же терять здесь время понапрасну, чтобы не было моему народу беды от моих любовных дел». Поклонились тут ему раджи и витязи: «Верно говоришь ты, государь».

Тем временем спустилась ночь. Сел государь пировать в своем шатре со своими вассалами, предводителями витязей, министрами и витязями, воинов же государь угощал в их шатре, и все пили, ели и веселились // под громкие звуки музыки. Поздней ночью закон- л 116а чился пир у махараджи Девы Лаксаны, и все раджи, предводители витязей и министры расположились на покой в шатре государя. Заснул и сам государь. Не спали лишь витязь с двенадцатью воинами, несшие караул у государева шатра.

На следующий день на рассвете, когда звезды еще не погасли, загремели большие барабаны. Пробудились предводители витязей со своими витязями, а также воины, надели все свое снаряжение и оружие. Второй раз прогремели большие барабаны — и махараджа Дева Лаксана встал и умылся. Затем государь надел свои цар-

ские одежды и уселся за трапезу с раджами, предводителями витязей, министрами и витязями. По окончании трапезы надел государь оружие, а раджи, витязи со своими предводителями и воины встали наготове. Загремела музыка.

Услышав ее, государь вышел из шатра и сел на своего коня. Тут раджи—предводители витязей, министры и верховые воины тоже сели в седла. Когда все было готово, были подняты флаги и государственные регалии, все воины под гром музыки испустили троекратный клич. И двинулся тут в путь государь в направлении своей страны. Один лишь Аллах знает истину.

л. 116б А Махмуд Менгиндра и Хамид Менгиндра, вернувшись из города Анта-Беранта, прибыли к павильону, который махараджа Маракарма предоставил им для жилья. Там и улеглись они спать вместе со своими товарищами. Утром все они встали, // умылись, и Хамид Менгиндра с Махмудом Менгиндрой стали обсуждать отъезд махараджи Девы Лаксаны с войском. Пока беседовали они, прибыл один из их товарищей и сообщил, что от махараджи Шаха Гентара Алама явился нарочный с письмом.

Услышав это, вышел Махмуд Менгиндра, взял письмо и принес его Хамиду Менгиндре. Тот открыл письмо и прочел следующее:

«Это письмо от махараджи Шаха Гентара Алама, раджи из страны Ланкадура, к Махмуду Менгиндре и Хамиду Менгиндре. Если есть у вас на то желание, предлагаю вам завтра состязание в поле. Если вам больше повезет, один из вас станет зятем махараджи Буджангги Индры, и тогда я похищу у вас принцессу. Ну, а если я одержу победу, ясно, что мне она и достанется. Да и негоже вам, горным жителям, жениться на дочери раджи Буджангги Индры, я же — великий государь, страна моя обширна, а народ многочислен. Так что лучше бы вам обоим убраться отсюда: вы люди маленькие, безродные и в подчинении у вас всего восемь человек, а своей страны у вас и вовсе нет. И хоть попали вы в это кольцо, дочь раджи Буджангги Индры все равно достанется мне. Да и положено, чтобы дочь раджи выходила замуж тоже за раджу, нечего ей брать в мужья горного жителя».

л. 117а Когда Хамид Менгиндра прочел это письмо, он передал его Махмуду Менгиндре. Прочитав письмо, оба улыбнулись, но покраснели от сдерживаемого гнева. Тотчас же // Махмуд Менгиндра сочинил ответное письмо радже Шаху Гентару Аламу, где было написано:

«Это письмо от Махмуда Менгиндры и его брата — горных жителей, вскормленных молоком киджанга и оленя, укрывавшихся павлиньими перьями, живших в каменной пещере, — к радже Шаху Гентару Аламу — великому радже, прославившемуся во всех странах четырех сторон света. Что до твоего желания, то мы ему не противимся, только лучше нам состязаться не завтра, а сегодня. Ты великий раджа, а мы люди маленькие, бедные и незнатные, и хотя у тебя, господин, много войска, а у нас нет, это ведь не войско твое собирается жениться на дочери махараджи Буджангги Индры. Что за честь тебе в том, что у тебя много воинов? Каждый человек хочет себе блага, но немало и тех, кого постигают невзгоды. Если ты, господин, думаешь, что ты велик, потому что у тебя много подданных, то ты неправ. Мы с братом ищем для себя блага, но невзгод нам тоже не избежать. Чего же нам бояться? Хотя у тебя и много войска, но на поле боя против нас выйдешь ты один: к чему тебе губить войско, ведь оно ни в чем не провинилось перед нами. И хотя здесь с нами восемь товарищей, к этому делу имеют касательство, не они, а только мы с братом. Конечно, ты — великий раджа, но Аллах не принес тебе удачи в сватовстве к дочери махараджи Буджангги Индры, и хоть мы с братом — всего лишь бедные горные жители, но нам выпала удача попасть ему в зятья. Как же собираешься ты похитить эту девушку? А если было у тебя намерение // совершить похищение, то почему не сделал этого тогда, когда наши стрелы с кольцом прилетели к государю в павильон? Да и как мы сейчас можем удалиться отсюда? Хотя мы и горные жители, но теперь мы здесь хозяева, и справедливо было бы удалиться отсюда тебе. У тебя есть своя страна, а у нас ее не было. Но отныне этой страной владеем мы и думаем, что в этом нет особой беды. Если же ты теперь похитишь эту девушку, то страну Анта-Беранта постигнут большие потрясения, твоя же страна и ее жители падут жертвой несчастий».

л. 1176

Когда письмо радже Шаху Гентару Аламу было готово и запечатано, его вручили одному из товарищей и приказали доставить письмо махарадже Шаху Гентару Аламу. Поклонился тот Махмуду Менгиндре и Хамиду Менгиндре, попрощался с ними и двинулся к шатру раджи Шаха Гентара Алама.

Когда их товарищ отбыл с письмом к радже Шаху Гентару Аламу, Махмуд Менгиндра сочинил письмо своему отцу, бегавану Берме Индре и сообщил в нем, что раджа Шах Гентар Алам весьма

т 118а

удручен победой раджи Менгиндры Данты Рупы в стрельбе из лука по кольцу принцессы — дочери махараджа Буджангги Индры, потому что мужем принцессы должен был стать тот, кто попадет в кольцо. Предложение же Шаха Гентара Алама принцессе не было принято потому, что еще один раджа, Дева Лаксана, также посватался к этой девушке. «Потому-то махараджа Буджангга Индра и устроил состязание в стрельбе из лука по кольцу, и длилось оно три дня, но ни один из этих раджей не смог попасть в цель. Мы оба тоже присутствовали при этом состязании. Когда же настал следующий день, // махараджа Буджангга Индра приказал, чтобы все раджи и витязи махараджи Маракармы тоже стреляли бы по кольцу, но ни одному из них Аллах не принес удачи. Затем государь отдал такой же приказ собственным раджам и витязям. С самого утра и до трех часов пополудни стреляли они, но не только не задели кольца, но даже близко от него их стрелы не пролетали.

Когда больше некому было стрелять по кольцу, государь послал за нами двумя, издали наблюдавшими за происходящим. Подъехали мы тогда оба к павильону, поклонились государю и всем раджам, и тут махараджа Маракарма отдал такой приказ: „Эй, отроки, отправляйтесь-ка стрелять из лука по кольцу — сегодня завершается наше состязание и надо решить, кому же Аллах Всевышний принесет удачу и кому достанется принцесса“.

Сказал так государь, поклонились мы ему и всем остальным и отправились стрелять по кольцу. Всего за три мгновения выпустили мы стрелы, и вот, по воле Всевышнего, попали в кольцо. Поэтому и был удручен тот раджа и решил сразиться с нами двумя. Что теперь посоветуешь ты нам, отец? Если мы не пойдем навстречу желанию этого раджи, наши имена будут покрыты позором. Если же ты благословляешь нас на борьбу, то мы возлагаем наши надежды на Аллаха Всевышнего и твои молитвы, чтобы одержать победу над раджей Шахом Гентаром Аламом».

Когда письмо было написано, Махмуд Менгиндра отдал его одному из своих товарищей и сказал: «Отвези-ка, братец, это письмо нашему отцу». Поклонился тот и отправился в путь к горе Индра Логам.

Рассказывают теперь о вестнике раджи Шаха Гентара Алама. Отнеся письмо Махмуду и Хамиду Менгиндре, он вернулся обратно и хотел было явиться пред лицо своего властелина, как встретился тут ему один из товарищей Махмуда Менгиндры.

везший письмо радже Шаху Гентару Аламу. Вестник же, // узнав товарища Махмуда Менгиндры, спросил: «Зачем ты прибыл сюда, братец?» Отвечает товарищ Махмуда Менгиндры: «Махмуд Менгиндра повелел мне отвезти письмо к вашему радже». Пошел тут вестник к радже и доложил ему, что его письмо доставлено и что теперь прибыл товарищ Махмуда Менгиндры с письмом к его величеству. Молвил государь: «Пойди и принеси это письмо».

Поклонился вестник, вышел, взял письмо и принес его государю. Прочитав письмо, очень разгневался его государь. Покраснел он лицом и говорит: «Эти горные жители еще не попробовали моей руки, но ничего — завтра они узнают, что это такое, да и не только они, но и их товарищи. Мне все равно — пусть хоть в десять раз было их больше, не боюсь я ни их самих, ни их товарищей и за минуту прикончу всех».

Сказав так, государь воротился в свои покои. Тут раджи, министры и предводители витязей разошлись по своим шатрам, а товарищ Махмуда Менгиндры поехал обратно. Прибыв в шатер к Махмуду Менгиндре, он рассказал все, что говорил раджа Шах Гентар Алам и как он гневался.

Узнав, что говорил раджа Шах Гентар Алам, Махмуд тотчас же отправился к Хамиду Менгиндре и передал ему рассказ их товарища о словах раджи. Выслушав это, улыбнулся Хамид Менгиндра. Посидев недолго, говорит Махмуд Хамиду Менгиндре: «О братец, поедем-ка теперь к двум государям». Привели тут товарищи Махмуда Менгиндры и Хамида Менгиндры их коней. Когда коней оседлали, отроки сели на них и тронулись в путь, сопровождаемые своими восемью товарищами; въехали в город и проследовали ко дворцу махараджи Буджангги Индры.

С тех пор как Махмуд Менгиндра и Хамид Менгиндра вернулись из города, прошло около // трех дней, и вот как-то раз сидел махараджа Маракарма, беседуя с махараджой Буджанггой Индрой, в окружении раджей, министров, витязей, придворных и глашатаев, и молвил тут он: «О господа, как вы думаете — не пригласить ли нам сюда сыновей бегавана? Ведь я намереваюсь сдержать свое обещание в отношении одного из этих отроков». Говорят с поклоном ему раджи: «Справедливо говоришь ты, государь: думается, эти сыновья бегавана не простые юноши, и отец их не простой отшельник — род его восходит к Батаре Индре, к тому же он весьма учен и обладает могучей волшеб-

ной силой, а также пользуется расположением всех божеств. Поэтому очень хорошо будет, если твое величество породнится с этим бегаваном. Совершив добро его сыновьям, вы оба прославитесь по всему свету. Сам же бегаван будет всегда поминать оба ваших величества в своих молитвах, а сила его молитвы велика. Почет и слава будут сопутствовать вам долгие годы, осеняя и ваше потомство».

Молвил тогда государь: «Если так, пусть первый министр пошлет двух младших министров за сыновьями бегавана». Поклонился первый министр государю, встал и отправился за двумя младшими министрами, а найдя их, передал им приказ государя. Вышли тут министры из дворца, чтобы ехать за сыновьями бегавана. Видят они, что те уже идут навстречу в сопровождении своих товарищей. Подошли тут оба министра к юношам, пожали им руки и говорят: «Махараджа Маракарма и махараджа Буджангга Индра послали нас передать их приглашение // вам обоим».

л 1196

Тут Махмуд Менгиндра и Хамид Менгиндра сели на своих коней, и оба министра — на своих, и все они направились в город Анта-Беранта и проследовали ко дворцу⁷¹. Прибыв туда, увидели они, что первый министр со своими воинами уже ожидает их у ворот. Слезли сыновья бегавана со своих коней, подошли к первому министру и обменялись рукопожатиями с ним и с другими министрами. Повел их тут первый министр внутрь дворца.

Когда пришли они в приемный зал, оба государя уже восседали там. Поклонились им Махмуд Менгиндра и Хамид Менгиндра, и молвил государь: «Садитесь-ка поближе, дети мои». Снова поклонились отроки двум государям, пожали руки раджам, министрам, предводителям витязей и их витязям, стоящим вокруг тронов двух государей; затем же Махмуд Менгиндра и Хамид Менгиндра уселись на золотые стулья. Молвил тут государь: «О дети мои, что вы теперь намерены делать: ведь обещание свое я выполняю и через три дня начну церемонию бодрствования⁷²».

Тут встали Махмуд Менгиндра и Хамид Менгиндра со своих стульев, склонились в земном поклоне у тронов двух государей и говорят: «Будь славен, владыка вселенной, благоволение ваших величеств мы ценим превыше всего. Однако прежде мы хотим показать вам письмо, которое прислал нам Шах Гентар Алам». С этими словами подали они письмо первому министру, тот же передал его государю. Взял махараджа Маракарма письмо из рук первого министра и прочел его.

Прочитав // письмо, государь передал письмо своему младшему л 120а брату, махарадже Буджангге Индре. По прочтении письма насупились оба государя, разгневались, лица их запылали огнем. Молвил тут государь: «У отроков же нет войска, вот этот зверь и болтает, что ему заблагорассудится, хочет показать, какой он отважный». Спрашивает затем государь: «О дети мои, собираетесь ли вы выступить против него? Ведь у этого раджи много войска, к тому же он опытный воитель, умеющий состязаться в волшебстве на поле боя, вы же еще не привыкли к сражениям и несведущи во всех этих делах. Что же будет с вами? И что случилось с раджей Девой Лаксаной?»

Поклонился Махмуд Менгиндра: «После того, как мы закончили состязания по стрельбе из лука по кольцу, раджа Дева Лаксана на следующий же день отправился в обратный путь вместе со своими воинами». Молвил тут государь: «Как же вы теперь думаете биться с тем раджей? Вы же еще молоды, у вас нет войска, но всего лишь восемь товарищей». Поклонился тут Махмуд Менгиндра: «Будь счастлив, господин мой; по воле Аллаха, Господа всего сущего, и с твоего благословения мы хотим выступить против него. И если принесет Аллах нам двоим удачу, то с благословения твоего величества, милостью нашего отца и с его разрешения сильный превратится в слабого, а слабый в сильного. Мы же уповаем на ваши молитвы и на наши собственные силы. Если мы потерпим поражение в бою с этим раджей — это неудивительно, ибо нас с товарищами всего десятеро».

Молвил тогда государь: «О дети мои, не падайте духом. Разве же мы с моим младшим братом сможем спокойно оставаться у себя во дворце? Здесь в стране Анта-Беранта много и жителей, и войска, // а меня самого сопровождает сто человек с предводителем л 120б витязей во главе. В стране же Кемала Хикмат я оставил стотысячное войско, оно тоже может выступить на вашей стороне».

Тут Махмуд Менгиндра и Хамид Менгиндра поклонились обоим государям и говорят: «Мы бесконечно благодарны вашим величествам за все милости, но просим вас быть всего лишь наблюдателями, ибо кто прав — тот победит, а кто неправ — тот будет побежден. Мы уже послали письмо к нашему отцу. Разве он не сжалится над нами и не пришлет нам на подмогу своих учеников: их ведь у него много».

Молвил тут махараджа Маракарма: «О дети мои, а зачем вам покидать пределы города, оставайтесь и живите здесь». Поклонил-

ся Махмуд: «О господин, владыка вселенной, если мы не вернемся туда, где расположились, то раджа этот скажет, что мы убежали от страха перед ним или же что мы обратились к вашему величеству за помощью. С вашего милостивого разрешения мы хотели бы оставаться там, где расположились, пока не завершим все свои дела. Впрочем, мы готовы поступить согласно вашему приказу».

Выслушав речи Махмуда и Хамида, оба государя не знали, что и сказать. Тут слуги внесли угощение, и государи начали потчевать Махмуда Менгиндру с братом, а также раджей, министров и предводителей витязей яствами и напитками, предаваясь веселью под звуки музыки, подобно дэвам, пери, духам и небожителям, и так пировали они с часа до трех часов пополудни. Затем окончился этот пир.

л. 121а Вечером государь снова стал угощать всех, и длилось это // до полуночи, а когда пир закончился, раджи, Махмуд Менгиндра с братом и министры распрощались с государями и разошлись по своим домам. Махмуд же Менгиндра с братом покинули город и направились к своему павильону в сопровождении восьми товарищей. Когда все удалились, оба государя разошлись по своим покоям. Один лишь Аллах знает истину.

Рассказывают про товарища Махмуда Менгиндры, поехавшего с письмом к его отцу — царственному бегавану Берме Индре, обитающему на горе Индра Логам. Три дня пробыл он в пути и наконец прибыл на эту гору и явился к своему учителю, бегавану Берме Индре.

Увидал бегаван товарища своего сына Махмуда Менгиндры и говорит: «Подойди-ка сюда, сынок, и скажи, какую весть ты принес?» Подошел ученик, поклонился учителю. Спрашивает тут бегаван: «Где же твои товарищи?» Вынул тогда ученик письмо сына бегавана Махмуда Менгиндры и подал его с поклоном учителю.

Взял тут бегаван письмо и прочел его. Прочитав письмо, он улыбнулся, воздел руки и, обратясь к Аллаху Всевышнему, помолился за своих сыновей и их товарищей, чтобы благополучно завершились выпавшие на их долю испытания. Помолившись, говорит бегаван ученику: «О сынок, когда же ты поедешь обратно к моим сыновьям?» Поклонился ученик: «Через два дня, господин».

л. 121б Тут отправился бегаван к своей жене и рассказал, что раджа Менгиндра Данта Рупа и Махмуд Менгиндра состязались в стрельбе из лука по кольцу дочери махараджи // Буджангги Индры и что

теперь раджа Менгиндра Данта Рупа непременно станет зятем махараджи Буджангги Индры. Улыбнулась жена бегавана, услышав, о чем пишет ее сын, но узнав, что Шах Гентар Алам принуждает отроков к сражению, оба они слегка пригорюнились.

Когда миновало два дня, ученик стал прощаться с бегаваном, чтобы отправиться назад к Махмуду Менгиндре. Молвил бегаван: «Обожди-ка, сынок». Приказал он тут министру: «Собирай войско ехать к сыну государя». Собрал министр воинов. Было там три раджи, один предводитель витязей, два младших министра, шесть витязей, шесть богатырей и триста пятьдесят воинов.

Когда все собрались, то раджи, министры, витязи попрощались с бегаваном. Поклонился ученик своему учителю, и молвил бегаван: «О господа, отправляйтесь к моим сыновьям, ведь там нет у них друзей, но всего лишь восемь братьев-учеников. Сейчас они в беде, потому что идет на них войной раджа Шах Гентар Алам». Сказал это бегаван — и все раджи, министры и витязи обменялись рукопожатием с бегаваном, надели снаряжение и под звуки музыки тронулись в путь в направлении страны Анта-Беранта. День и ночь ехали они, останавливаясь лишь чтобы поесть-попить и выкупаться.

Когда ученик в сопровождении войска уехал, бегаван написал письмо махарадже Менгиндре Сари, гласящее: «Твой сын, раджа Менгиндра Данта Рупа теперь находится в стране Анта-Беранта со своим другом и соучеником Махмудом Менгиндрой, и с ними еще шесть соучеников да два их друга. Значит, всего их десятеро вместе с сыном // твоего величества. Сейчас на них собирается идти войной раджа Шах Гентар Алам. Было их два раджи — одного звали Шах Гентар Алам, а второго — Дева Лаксана, и оба эти раджи посватались к дочери махараджи Буджангги Индры, которая появилась у махараджи после его отшельничества. К ней посватались двое, и поэтому если одного из них махараджа взял бы в зятя — второй стал бы ему врагом.

л. 122а

Призвал тогда государь своего старшего брата — махараджу Маракарму. Прибыв туда, тот придумал устроить состязание в стрельбе из лука по кольцу принцессы: тот, кто попал бы в кольцо, должен был стать ее мужем. Три дня раджи стреляли в кольцо и не только не попадали в цель, но даже близко их стрелы не пролетали. Разнеслась весть об этом повсюду, дошла она и до наших двух сыновей. Попросили они у меня соизволения пустить их посмотреть на состязания раджей и отправились в путь.

Прибыв туда, увидели они, что эти раджи с самого утра и до трех часов пополудни стреляют по кольцу, но все никак не попадают. Третий день стреляли раджи, и было уже три часа пополудни, но никто еще не поразил цели. Приказал тут государь стрелять из лука нашим двум сыновьям, и обоим им удалось попасть в цель. Стрела вашего сына попала в отверстие кольца, а стрела моего сына Махмуда рассекла цепочку, на которой оно было подвешено, а затем обе эти стрелы вместе с кольцом прилетели к двум государям. Тут раджа Шах Гентар Алам и рассердился на наших сыновей, а раджа Дева Лаксана, узнав, кто попал в кольцо, на следующий же день отправился в обратный путь к себе в страну. Раджа же Шах Гентар Алам собирается напасть на наших отроков. Войско вашего величества уже // отправилось, чтобы присоединиться к нашим сыновьям, так что не кручиньтесь и не печальтесь: вашего сына будет хранить Аллах Всевышний, ибо я посвятил его во все тайны волшебства и ясновидения».

л 1226

Написав это письмо, бегаван передал его ученику и сказал: «Отвези это письмо в страну Пелингам Чахайя к махарадже Менгиндре Сари». Поклонился тут ученик своему учителю, спустился с горы Индра Логам и направился в страну Пелингам Чахайя.

Рассказывают теперь о махарадже Шахе Гентаре Аламе. Три дня прошло с тех пор, как он получил письмо Махмуда Менгиндры, и вот на рассвете, когда звезды еще не погасли и дикие звери еще не рыскали в поисках добычи, государь этот восстал ото сна, пошел к своему первому министру и молвил: «Эй, первый министр, вставай».

Услышав голос владыки, будящего его ото сна, первый министр встал и поклонился ему. Молвил государь: «Собирай воинов, пусть они вооружаются и снаряжаются». Отправился тогда первый министр к радже-предводителю витязей и передал ему повеление государя. Тот приказал немедленно бить в военные барабаны.

Раз прогремели барабаны — и все витязи, богатыри и воины пробудились ото сна. Второй раз прогремели барабаны — и все воины надели снаряжение и выстроились в шеренги. Когда же в третий раз прогремели барабаны, все министры, витязи, богатыри и воины были в полной готовности. Тут предводитель витязей и два министра отправились к государю в шатер.

Сам государь уже облачился в золотые царские одежды, водрузил // на голову роскошную корону. Вышел он из своего шатра в сопровождении раджи-предводителя витязей по имени Джохан Джамхари и двух министров — Джохана Бермы Сины и Джохана

л 123а

Бекермы, подошел к своему слону и сел на него, снаряженный четырьмя видами оружия. На левом плече висел у него лук, а на правом — меч; колчан висел на правом боку, саблю он держал в правой руке, в левой же — дубинку.

Раджа Джохан Джамхари и два его министра сели: первый на вороного скакуна под седлом красного бархата, а второй и третий — на коней цвета жженого сахара с седлами из красной шерстяной ткани. Раджа Джохан Джамхари был одет в золотую кольчугу, а два министра — в кольчуги из медно-золотого сплава. На радже Джохане Джамхари был надет шлем из медно-золотого сплава, и снаряжен этот раджа был тремя видами оружия, а именно мечом, копьем и круглым щитом. На правом плече у него висел лук, а на левом боку — колчан.

У двух министров тоже было по четыре вида оружия, а именно меч, копье, лук и круглый щит. Десять богатырей сидели верхом на гнедых конях и были снаряжены тремя видами оружия, воины же были наполовину конные, а наполовину пешие. Двадцать четыре витязя сидели на вороных конях под седлами из красной шерстяной ткани, кольчуги их были все из мелких колечек, вооружены же они были мечами, копьями и круглыми щитами. Церемониальные жезлы были подняты, разноцветные стяги развевались по ветру.

Когда все было готово, государь тронулся в путь в сопровождении своего воинства и направился к полю, находящемуся в пределах страны Анта-Беранта, на границе с княжеством Пуспа Сари; там-то государь со своими воинами и стал поджидать Махмуда Менгиндру и Хамида Менгиндру с их товарищами, ибо поле это было весьма обширно и некогда явилось местом сражения между махараджей Индрой Девой и махараджей Маракармой.

// Когда Шах Гентар Алам и его воинство уже находились на пути к полю, расположенному между княжествами Пуспа Сари и Анта-Беранта, Хамид Менгиндра и Махмуд Менгиндра, как подбавляет царевичам, надели золотые одежды, красивые тюрбаны и воинское снаряжение четырех видов, а именно меч, который каждый из них повесил себе на правое плечо, великолепный лук — на левое плечо, а колчан на правый бок, копье же каждый из них держал в руках. Оба юноши были одинаково одеты и вооружены. У Хамида Менгиндры был конь серой масти с седлом из зеленого бархата, окаймленным золотой вышивкой и украшенным разноцветными

каменьями, а у Махмуда Менгиндры — игреневый, с седлом из красного бархата, окаймленным золотой и серебряной чеканкой. Двое же их товарищей — Шах Мардан и Мардан Шах — выступали как бы предводителями витязей, и одеты были соответственно — в кольчугах и шлемах из медно-золотого сплава, оба они сидели верхом на конях цвета жженого сахара и имели по три вида оружия. Четверо их товарищей были одеты скромно, как витязи, сидели верхом на гнедых конях и имели по три вида оружия. Все шестеро их товарищей были вооружены мечами, копьями и щитами.

л 124а

Когда собрались все восьмеро, Махмуд и Хамид Менгиндра покинули павильон, отправились в город и проследовали ко дворцу. Прибыв туда, они спешили и, явившись пред очи двух государей, с поклоном испросили разрешения отправиться на поле. Спрашивает государь: «О дети мои, куда вы собрались?» Отвечает с поклоном Махмуд Менгиндра: «С благословения вашего величества мы оба хотим выступить против раджи Шаха Гентара Алама. Он уже давно поджидает нас на поле Анта-Беранта. // Еще на рассвете направился он туда со всем своим воинством, испускающим громкие клики». Молвил тут государь: «О дети мои, да сопутствует вам удача!» Обняли тут оба государя отроков.

Поклонились те им в ноги и удалились из дворца, раскрасневшись от сдерживаемой радости перед предстоящей встречей с раджей Шахом Гентаром Аламом. Выйдя из дворца, они сели на своих коней и поскакали ввосьмером, вместе со своими шестью товарищами. А надо сказать, что Махмуду Менгиндре в это время было восемнадцать лет, а Хамиду Менгиндре — примерно шестнадцать⁷³.

Когда Хамид и Махмуд Менгиндра с товарищами прибыли на поле битвы, раджа Шах Гентар Алам приказал бить в большие барабаны. Тут богатырь раджи Шаха Гентара Алама вышел вперед, подпрыгивая, и попросил позволения биться с ними. Говорит тогда Махмуд Менгиндра: «Эй, раджа Шах Гентар Алам, не пристало твоему богатырю выходить против нас, это только оттянет исход дела. Выходи-ка на бой сам, о раджа, чтобы быстрее все завершилось и мы оба могли бы поскорее вернуться к себе на гору. Что проку нам биться с богатырем: их у тебя много, и если один будет убит — еще десять заменят его. Или ты задумал нас восьмерых взять в кольцо с помощью своего многочисленного войска? Подобный поступок не к лицу великому радже — так действуют только

грабители. К тому же у нас нету войска, и нас всего-навсего восемь человек. Если ты, раджа, так хочешь нас прогнать, выходи сам на поле боя, чтобы скорее все завершилось. // Ведь битвы захотел ты сам, а не твои богатыри или воины, чего же ты ждешь? У тебя есть воины и богатыри, на которых ты можешь опереться, а нам на кого рассчитывать? Товарищей наших всего шестеро, и пусть они пока смотрят, как бьется тот из нас двоих, с кем ты захочешь выйти на бой. Чего тебе нас бояться — ведь ты великий раджа, привыкший к битвам и к состязаниям в волшебстве. Имя твое уже прославлено на полях сражений. Мы же еще юны, неопытны в ратном деле, не знаем волшебства, к тому же мы — горные жители, откуда нам уметь сражаться? Мы умеем лишь питаться листьями и побегами — откуда нам быть такими смелыми и могучими, как ты, о раджа?»

Когда раджа Шах Гентар Алам выслушал Махмуда Менгиндру, разгневался он, и лицо его запылало пламенем. Однако, хоть и был раджа во гневе, подумал он: «Жаль мне этих двух отроков, уж очень они красивы и схожи между собой. Даже если во мне вызывают они такие чувства, что же говорить об их отце и матери? И если буду я биться с ними, что скажут мои вассалы и воины? Победят ли они меня, потерпят ли поражение — и в том и другом случае мне будет стыдно. Все на свете начнут говорить: вот нашелся храбрец против двух отроков! А что скажут их родители обо мне? Если же я откажусь биться, то еще стыднее будет мне перед махараджей Маракармой и раджей Буджанггой Индрой, ибо оба они — высокородные раджи. Придется все же довершить начатое. И что мне еще остается, раз уж я прибыл сюда со всем своим войском?»

Подумав так, раджа Шах Гентар Алам сказал: «Эй, отроки, кланяйтесь-ка мне оба, тогда я отпущу вас, чтобы вы могли благополучно вернуться в родительский дом». Сказал он так, и говорит ему Махмуд Менгиндра: «Эй, раджа, да ты, кажется, жалеешь нас?»

// Рассказывают затем о махарадже Маракарме. Когда Махмуд и Хамид Менгиндра удалились, государь приказал предводителю витязей: «Эй, раджа, вели созывать моих воинов и воинов моего младшего брата из страны Анта-Беранта». Тут предводитель витязей собрал воинов страны Анта-Беранта и воинов из сопровождения государя.

Когда все собрались, предводитель витязей доложил государю, что все воины и витязи уже готовы. Спрашивает тут государь:

«О предводитель витязей, сколько примерно у нас войска?» Поклонился тот: «Воинов у тебя, государь, триста двадцать четыре человека вместе с витязями и министрами, а воинов твоего младшего брата в этой стране — пятнадцать тысяч вместе с витязями и богатырями».

Молвил государь: «Приведи мое войско в состояние готовности, ибо я хочу поехать поглядеть на сражение». Поклонился предводитель витязей и вышел подготовить все, как велел ему раджа. Затем он доложил об этом государю. Тут владыка вместе с махараджей Буджанггой Индрой вышли, подошли к своим каретам и, севши в них, пустились в путь из города в направлении павильона, сопровождаемые воинами.

Прибыв к павильону, приказал государь радже-предводителю витязей: «Эй, раджа, пусть твои воины ожидают здесь внизу, и приказываю вам: если Махмуд и Хамид потерпят поражение в бою, мы придем к ним на помощь, ибо они не простые отроки, если им удалось попасть в то маленькое кольцо. К тому же раджа Шах Гентар Алам — храбрый раджа и очень опасный соперник для этих отроков. В его распоряжении есть и волшебное оружие». Сказав это, государь // вместе с махараджей Буджанггой Индрой и раджей-предводителем витязей поднялись в павильон, собираясь сверху наблюдать, как отроки будут сражаться.

л 1256

Возвратимся теперь к разговору раджи Шаха Гентара Алама с Махмудом Менгиндрой. Говорит раджа: «Эй, Махмуд, кланяйтесь-ка вы с братом мне в ноги или же уходите отсюда: одной стрелой я смогу пронзить вас обоих». Говорит Махмуд: «Эй, раджа, что ты так много разговариваешь? Если хочешь браться за оружие — то берись: мы уже давно ждем».

Услышав слова Махмуда, раджа Шах Гентар Алам вынул волшебную стрелу, приложил ее к луку и выпустил стрелу в Махмуда. Когда стрела долетела до него, Махмуд быстро схватил ее левой рукой, приложил к своему луку и выстрелил сам, со словами: «Эй, раджа, забирай обратно свой подарок».

Как увидел раджа Шах Гентар Алам, что стрела его летит обратно, не попав в цель, — удивился, переломил стрелу надвое, бросил обломки на землю и говорит радже-предводителю витязей: «Сколько ловок этот отрок, что сумел поймать мою стрелу». Когда же Махмуд поймал стрелу, товарищи его испустили громоподобный крик. Говорит тут Хамид Менгиндра: «Эй, раджа, доставай еще оружие».

При этих словах Хамида Махмуд стал наступать на министра по имени Джохан Берма Сина, и принялись они рубиться на мечах, делать выпады, метать свои копья, и ни один не хотел сдаваться. Товарищ Хамида Менгиндры по имени Шах Мардан выступил против витязя раджи, зовущегося Джохан Бекерма. Стали биться два этих богатыря, рубиться, делать выпады, отражая удары, и ни один не хотел отступать.

Четверо товарищей Махмуда и Хамида Менгиндры, охваченные амоком, вступили в безумную схватку с воинами раджи Шаха Гентара Алама, рубясь с противником, словно разъяренные тигры, отражая удары и // преследуя друг друга, но ни один не хотел отступать. Поднялась тут в воздух пыль, и ясный день сменился мраком. Кровь лилась на землю и текла, подобно дождевым потокам; с обеих сторон раздавались вопли сражающихся, шум людских голосов достигал неба, ибо многих воинов раджи Шаха Гентара Алама убили товарищи Махмуда и Хамида Менгиндры, а из них шести ни одного не пало. л 126а

А вот как бились сами отроки. Когда Махмуд вступил в бешеную схватку, Хамид Менгиндра и раджа Шах Гентар Алам осыпали друг друга стрелами. Поймал Хамид стрелу раджи и сам снова выстрелил по нему со словами: «Эй, раджа, забирай назад свою стрелу, она боится меня — ведь я перед тобой невиновен». Когда стрела прилетела обратно, раджа изломал ее, бросил на землю и сказал: «О негодное оружие! От тебя могли бы пасть сотни людей, почему же сейчас ты мне не послужило?» — так говорил раджа своей стреле.

Отослав стрелу обратно к радже, Хамид Менгиндра сказал: «Эй, раджа, доставай-ка оружие посильнее этого». Услышав слова Хамида, обращенные к радже, Махмуд Менгиндра вышел с раджей лицом к лицу, а Хамид и шесть его товарищей яростно ворвались в ряды его несметного воинства.

Услышав, что сказал ему Хамид, раджа схватил свою самую волшебную стрелу и пустил ее в Махмуда. Когда стрела долетела, Махмуд поймал ее левой рукой, приложил к своему луку и выстрелил обратно в раджу. Стрела попала в правую переднюю ногу слона. Затрубил слон. Зашумели товарищи Махмуда.

Увидев, что стрела попала в ногу его слону, раджа приказал вынуть ее и увидел, что это его собственная стрела. Изломал он ее, бросил на землю и говорит радже—предводителю витязей: «Много

л 126б приходилось мне сражаться со всякими великими раджами, но еще не бывало со мной // такого». Откликнулся предводитель витязей: «Да, господин, я думаю, что хоть они оба еще отроки, это отроки не простые. Если бы это было так, разве отец отпустил бы их из дома? Если бы он не полагался на них, то не пустил бы сюда, ибо нелегкое дело выпало им на долю!»

Говорит тут Хамид Менгиндра: «Эй, раджа, доставай-ка оружие посильнее этого». Достал раджа Шах Гентар Алам новую волшебную стрелу. Снова отразил ее отрок, послав стрелу обратно, и попала она слону в левую переднюю ногу. Тут обе ноги у слона подкосились, и рухнул слон, а раджа не помня себя свалился на землю. Громкий крик испустили шесть товарищей Махмуда.

Разгневался раджа, словно вспыхнувшее пламя, да и стыдно ему было, что потерпел он поражение от своего же собственного оружия. Достал он свою стрелу, дарованную ему Батарой Брахмой во время отшельничества, и говорит: «Эй, вы, восьмеро, попомните вы этот час!» Приложил раджа стрелу к луку, выстрелил, и стрела превратилась в гору огня.

Как увидел Махмуд Менгиндра, что летит гора огня и сейчас спалит и его, и товарищей, — тотчас же выстрелил из лука в небо. Полил тут проливной дождь, поднялась буря, и огонь погас. Увидел раджа, что его волшебная уловка провалилась и что Махмуд и Хамид Менгиндра не хотят пускать в ход свое оружие, — очень рассердился он. Пустил тут раджа в ход еще одну свою волшебную стрелу. Поймали отроки стрелу раджи и пустили ее обратно. Стрела пронзила слона насквозь от правого бока до левого и убила его, а раджа упал без чувств лицом в землю.

л 127а Увидал предводитель витязей, что раджа его упал, тотчас же ринулся подхватить его, вытер ему лицо и потряхнул его // одежды. Пришел в себя государь, и второй министр подвел ему коня. Сел раджа в седло и принялся осыпать Махмуда и Хамида Менгиндру дождем стрел. Махмуд и Хамид отражали стрелы своими луками, и ни один из них не пострадал, а стрелы ломались, сталкиваясь с луками двух отроков.

Когда увидел это витязь Джохан Берма Сина — тут же бросился на Махмуда Менгиндру, витязь Джохан Бекерма напал на его товарища Хебата Пери, а министр Джохан Джамхари атаковал товарища Хамида Менгиндры Шаха Мардана. Сошлись в бою две стороны, кололи друг друга, рубились, наносили удары копьями, отра-

жали удары, и ни одна из сторон не хотела сдаваться. Звенело оружие богатырей, пыль поднялась в небо, и ясный день сменился мраком. Ничего не было слышно, кроме звона мечей и бряцания оружия витязей и богатырей.

Оставшиеся же четверо товарищей Махмуда и Хамида ворвались в ряды войска раджи Шаха Гентара Алама числом в пятьсот пятьдесят человек и бились изо всех сил. С утра до трех часов полудни шел бой войска раджи с атакующими его товарищами Махмуда и Хамида Менгиндры. Много погибло воинов раджи Шаха Гентара Алама, много было и раненых, кровь рекой текла по земле. Трупы людей и лошадей плыли по ней, медные копья громоздились, как колючки растений, а щиты витязей неслись, словно лодки, гонимые ветром.

Не мог более раджа Шах Гентар Алам сдерживать напора Махмуда и Хамида Менгиндры, а воины его разбежались кто куда. // Увидел предводитель витязей раджи Джохан Джамхари, что л 1276 воины его более не бьются, но разбегаются в беспорядке — прищпорил коня и стал призывать своих воинов биться, однако товарищи Махмуда и Хамида Менгиндры не собирались сдаваться. Изумлен был раджа Шах Гентар Алам тем, что восемь человек бьются, словно Пандавы⁷⁴.

Когда день клонился к закату, загрели военные барабаны, и воины собрались вокруг своих витязей. Спрашивает тут раджа Шах Гентар Алам своего предводителя витязей: «Эй, раджа, сколько у нас осталось воинов?» Докладывает ему предводитель витязей: «Триста пятьдесят воинов убито, государь, и сто ранено».

Затем раджа Шах Гентар Алам вернулся в свой шатер и принялся угощать витязей и воинов яствами и напитками, предаваясь веселью под звуки музыки. А Махмуд и Хамид Менгиндра по окончании боя обнаружили, что все их товарищи живы и невредимы. Тут отправились они ввосьмером в свой шатер, раскинутый под большой смоковницей.

А махараджа Маракарма и махараджа Буджангга Индра, увидев, что и раджа Шах Гентар Алам, и Махмуд Менгиндра с Хамидом Менгиндрой разошлись по своим шатрам, приказали первому министру: «Вели звать сюда этих отроков и их товарищей». Отдал тут первый министр распоряжение одному из витязей, и тот отправился к Махмуду Менгиндре и Хамиду Менгиндре.

Увидел Махмуд Менгиндра, что едет витязь от государя — тотчас же вышел ему навстречу. Видя это, витязь сошел со своего коня

и поклонился Махмуду Менгиндре. Спрашивает тот. «Эй, витязь, что приказал тебе государь?» Поклонился витязь: «Вас обоих, о господа, // их величества просят пожаловать в павильон».

т 128а

Тут Махмуд Менгиндра явился в шатер к Хамиду Менгиндре и передал это ему. Тотчас же оба они переоделись, сняли военное снаряжение и облачились в свои скромные одежды, а затем вышли из своего шатра и направились к коням. Сопровождаемые шестью своими товарищами, двинулись отроки в направлении павильона.

Когда прибыли все они туда, первый министр спустился из павильона навстречу Махмуду и Хамиду Менгиндре, и они обменялись рукопожатиями. Повел тут их первый министр вверх. Представ перед обоими государями, Махмуд и Хамид поклонились им в ноги. Затем они пожали руки раджам, министрам, придворным и глашатаям.

Молвил тут махараджа Маракарма: «Садитесь, дети мои». Когда уселись они, спрашивает государь: «Ну как, дети мои, окончилась ли ваша битва?» Поклонился Махмуд Менгиндра: «О господин, не знаем, как все это кончится, но сегодня вашими молитвами и молитвами наших отца с матерью, а также с помощью Аллаха Всевышнего все обернулось благополучно. Не ведаем, как обернется дело завтра, на то воля Господа — владыки всего сущего на земле. Если мы недостойны, один из нас погибнет, а если правда на нашей стороне, то с благословения ваших величеств наша правота получит свое подтверждение».

л 128б

Молвил тут государь: «О дети мои, мы прибыли сюда убедить-ся, насколько силен этот раджа со своим войском. Если один из ваших товарищей погибнет, десять человек встанут вместо него, а если все ваши товарищи не устоят, я прикажу своим воинам — а их тут ожидает триста двадцать четыре // человека — прийти вам на помощь. Сейчас я пока еще выжидаю, но если с одним из вас приключится недоброе, я созову воинов страны Анта-Беранта и свое войско из пятисот пятидесяти человек, и они вступят в бой с воинами раджи Шаха Гентара Алама. А если придет этому радже подмога из подчиненных ему княжеств, я направлю письмо отцу в страну Пуспа Сари, в страну Пелингам Чахайя и в страну Мерчу Индра моему тестю махарадже Малаю Кисне да пошлю за теми воинами, что остались у меня в стране Кемала Хикмат, так что войска соберется немало. Сколько бы ни было ратников у того раджи — неужто это испугает меня?»

Так говорил государь, и лицо его горело пламенем, а глаза гневно сверкали. Молвил затем владыка: «О дети мои, обещаю вам, что если один из ваших товарищей погибнет и вы сообщите нам об этом, то мы сразу соберем свое войско и отправимся на поле битвы». Сказал так государь, а тем временем спустился вечер, и махараджа в сопровождении своих вассалов, министров, витязей, придворных и глашатаев, а также Махмуда Менгиндры и Хамида Менгиндры спустился из павильона. Внизу государь уселся в карету вместе со своим младшим братом махараджей Буджанггой Индрой и раджей—предводителем витязей. Махмуд и Хамид Менгиндра верхом на конях заняли свои места справа и слева от кареты государей, и все направились в город Анта-Беранта.

Прибыв ко дворцу, государь вышел из кареты, сопровождаемый своими приближенными, Махмудом и Хамидом Менгиндрой, и вошел внутрь. Когда все оказались во дворце, молвил государь: «Садитесь, господа». Все поклонились владыке и расселись по золотым стульям. Когда государи расположились по своим местам, // л 129а слуги принесли угощение для министров, витязей, придворных, глашатаев и богатых людей. Стали тут государи угощать всех яствами и напитками, предаваясь веселью. С правой и левой сторон дворца раздавались звуки музыки. В полночь государь закончил пир и увеселения, и раджи, министры, витязи и все прочие разошлись по своим домам, а Махмуд и Хамид Менгиндра испросили у государей разрешения удалиться и отправились назад к себе в павильон в сопровождении шести товарищей. Так рассказывают. Один лишь Аллах знает истину.

Рассказывают, что на следующий день рано утром раджа Шах Гентар Алам восстал ото сна и приказал первому министру: «Вели бить в большие барабаны». Поклонился первый министр и вышел отдать приказ, чтобы били в большие барабаны.

Первый раз прогремели барабаны — и министры, витязи и воины пробудились ото сна и надели полное военное снаряжение, взяли оружие. Второй раз прогремели барабаны — и все они вышли из своих шатров и выстроились, держа знамена и государственные регалии. Готов был и крылатый конь для раджи Шаха Гентара Алама. Прогремели барабаны в третий раз. Тут раджа Шах Гентар Алам, все его вассалы, министры, витязи и их предводитель надели полное облачение и вооружились. Затем государь вышел из своего шатра в сопровождении раджей, министров и витязей.

Загремела тут музыка. Подошел раджа к своему коню и сел на него, а за ним и предводитель витязей; витязи и министры тоже сели в седла. Когда все были готовы, государь тронулся в путь к полю битвы, сопровождаемый своим войском.

л 1296 Когда Махмуд и Хамид Менгиндра услышали гром барабанов // раджи Шаха Гентара Алама, они встали, надели полное боевое облачение и вооружились. Одевшись, они подошли к своим скакунам, сели в седла, а за ними и шесть их товарищей. Затем все отправились на поле битвы.

Встретились они там с войском раджи Шаха Гентара Алама. Когда обе стороны стояли лицом к лицу, один из богатырей в неистовом порыве ринулся вперед и стал вызывать на битву Махмуда и Хамида Менгиндру, говоря: «Эй, Махмуд и Хамид, если вы и ваши товарищи ищете смерти — выходите на поле, и вы оба лишитесь головы. А если вы боитесь — кланяйтесь тогда в ноги моему государю или же отдайте ему дочь раджи Буджангги Индры, чтобы сохранить себе жизнь. Каждому охота стать зятем раджи, только для этого надо быть отважным».

Услышал Махмуд Менгиндра слова богатыря — засмеялся и говорит: «Скажи-ка, глупый богатырь, и где теперь несметная рать твоего раджи? Кто победил всех их, изнурил и ранил, если не я с моими товарищами? Эй, богатырь-невежа, если ты хочешь защитить своего раджу, то погибнешь не за грош, словно скотина. Ради того, чтобы твой раджа вкусил малую толику мирских наслаждений, сотни воинов погибли и были разлучены со своими женами и детьми, страдают от ран, нанесенных моим оружием и оружием моих товарищей. Сейчас многие из них корят сами себя, а многие сотни уже погибли зазря, словно скот. Если бы твой раджа смирился со своей судьбой, то так бы не получилось. А теперь и ты идешь на смерть из-за своего раджи. Вот и думается мне, что оба вы с вашим раджей — большие глупцы. Эй, богатырь, тебе известен благородный, мудрый и справедливый раджа, любящий свой народ и не желающий гибели // рабов Аллаха. Это — махараджа Дева Лаксана. Когда кончились состязания в стрельбе по кольцу дочери махараджи Буджангги Индры и уже определилось, кто попал в цель, этот раджа удалился с поля, но не потому, что испугался, а потому, что был мудр и верен слову. Подумай сам: неужели этот раджа боялся меня — ведь войско его многочисленно и хорошо вооружено, как и войско твоего раджи. Уехал же этот раджа потому, что обдумал все и смирился с тем, что Аллах не принес ему удачи и не бы-

л 130а

вать ему зятем махараджи Буджангги Индры. Вот почему удалился отсюда махараджа Дева Лаксана. Эй, богатырь, зря ты защищаешь такого глупого раджу, ведь он собирается погубить вас всех. Сейчас вы сами себя не помните, и если собираетесь умереть за своего раджу, то по воле Аллаха преуспеете в этом, погубив и себя, и детей, и жен своих, разлучившись с родными. Это совсем не трудно, и вы без труда добьетесь своей цели!»

Когда Махмуд Менгиндра завершил свои слова, обращенные к богатырю, тот потупил в смущении голову, сидя на своем коне, и подумал про себя: «А ведь верно говорит Махмуд Менгиндра». Изменился он в лице, ничего не сказал и медленно отъехал. Присоединившись к прочим воинам, он сказал другому богатырю: «Выходи на поле сам, потому что я очень устал от вчерашнего». Когда сказал он это, его соратник-богатырь, исполненный воодушевления, гарцуя, выехал из строя, вызывая соперников на бой.

Выслушав этого богатыря, Хамид Менгиндра обратился к нему с теми же оскорбительными словами, что и Махмуд Менгиндра. Услышав, как Хамид Менгиндра издевается над ним, богатырь смутился и, чтобы не показать этого, принялся жевать бетель и постепенно отступил назад к своим воинам, приглашая выступить еще одного богатыря. И этот выступил тогда вперед и вызвал на бой Махмуда Менгиндру.

Выслушав богатыря, отвечает Махмуд Менгиндра: «Эй, богатырь, пойдика, поучись у своего друга, я уже преподавал ему урок. А уж тогда // выходи биться со мною, я подожду здесь».

л 1306

Услышав это богатырь, смутился и удалился вскачь, словно не мог сдержать коня. Всего же Махмуд и Хамид Менгиндра дали такую отповедь четырем богатырям. Слушая порицания Махмуда и Хамида Менгиндры, укорявших их государя, четыре богатыря были смущены. Подъехав к радже-предводителю витязей, они положили ему, что уже с самого утра и до полудня пытаются вызвать соперников на битву. Запылал лицом предводитель витязей, прищипорил коня, подъехал к Махмуду и Хамиду Менгиндре и говорит: «Если вы боитесь нашего раджи, подойдите к нему и поклонитесь ему в ноги». Слыша это, отвечает Махмуд Менгиндра: «Для вас и вашего владыки эта битва окончится сегодня». Выслушав такие речи Махмуда Менгиндры, предводитель витязей поворотил коня и поскакал назад к радже Шаху Гентару Аламу, который находился позади своего войска.

Когда раджа-предводитель витязей подъехал к радже Шаху Гентару Аламу, тот посмотрел вправо и увидел, что приближается к ним несметная рать. Изумился он, но издали не мог понять, в чем дело. Войско же это было послано махараджей Менгиндрой Сари из страны Пелинггам Чахайя на гору Индра Логам. Пять дней провел бегаван Берма Индра в ожидании своих сына и ученика, Махмуда и Хамида Менгиндры, но они со своими шестью товарищами все не появлялись. Приказал тогда бегаван своему витязю и тремстам семидесяти воинам отправиться в страну Анта-Беранта к двум отрокам.

Прибыв туда, воины остановились под смоковницей близ шатра Махмуда и Хамида Менгиндры и стали ждать, пока за ними придут. Видели они множество людей // на поле боя, но не могли распознать, кто это, потому-то и остались они подле шатра, отдыхая с дороги.

Войско прибыло к шатру Махмуда Менгиндры как раз в ту минуту, когда он произнес свою отповедь предводителю витязей раджи Шаха Гентара Алама. Выслушав ее, тот удалился с поля битвы. Оборотившись в сторону шатра Махмуда Менгиндры под смоковницей, где отроки остановились, когда впервые прибыли в эти края, видит он, что там расположилось многочисленное войско. Немедля же поспешил предводитель витязей доложить об этом радже Шаху Гентару Аламу.

Услышав об этом, раджа Шах Гентар Алам приказал своему предводителю витязей радже Бекерме¹ Сине: «Эй, раджа, пойд и спроси у их военачальника, кто они, откуда прибыли и куда направляются». Отправился витязь Джохан Берма Сина допрашивать об этом предводителя вновь прибывших воинов. Говорит тот: «Войско наше прибыло от бегавана Бермы Индры с горы Индра Логам и послано к его сыновьям Махмуду Менгиндре и Хамиду Менгиндре. Они и есть наши военачальники. Прибыли же мы сюда потому, что уже давно бегаван ждет возвращения своих сыновей, а они с товарищами все не едут. Для того-то войско и прибыло, чтобы присоединиться к отрокам. Иди, господин, и сообщи об этом своему государю».

Тут витязь Джохан Берма Сина отправился доложить об этом радже Шаху Гентару Аламу. Услышав, что сообщил им вновь прибывший, раджа изменился в лице и молвил: «Ну, воины мои, сего-

¹ Ошибка, надо Берма

дня бейтесь изо всех сил, ибо я хочу поскорее покончить со всем этим делом, но если кто-нибудь из вас не выйдет сегодня на битву, я отрублю ему голову».

Когда войско прибыло под большую смоковницу, Махмуд Менгиндра послал одного из своих товарищей спросить: «О предводитель, откуда эти воины, куда держат путь, // и что подвигло вас явиться сюда?» Прибывший же узнал в человеке, подошедшем к нему с вопросом, своего товарища-соученика и отвечал ему: «Что же ты спрашиваешь? Мы прибыли сюда потому, что учитель уже давно ждет вашего возвращения, вот уже целых пять дней прошло, а вас все нет и нет. Потому-то нас и послали сюда, а воинов этих прислал махараджа Менгиндра Сари: он прослышал, что сын его решил прокатиться в страну Анта-Беранта, что сопровождают его только его товарищи и брат, и если дело примет дурной оборот, то наши братья будут опозорены перед всеми этими раджами».

Так сказал предводитель, а тем временем один из богатырей раджи Шаха Гентара Алама вышел на поле и стал вызывать на бой Махмуда и Хамида Менгиндру и их товарищей. Говорит Махмуд Менгиндра: «Эй, богатырь, на этом поле мы будем состязаться завтра, потому что войско мое только что прибыло и очень устало с дороги».

Выслушав Махмуда Менгиндру, богатырь доложил своему государю его слова. Приказал тогда раджа бить в барабаны сбор и созывать воинов, а сам вернулся в свой шатер. А Махмуд Менгиндра, увидев, что раджа вернулся назад к себе, приказал бить в барабаны. Собрались тогда все воины и расположились вокруг павильона.

В тот момент, когда войско Хамида Менгиндры прибыло к Махмуду Менгиндре на поле Анта-Беранта, махараджа Маракарма и махараджа Буджангга Индра подъехали к павильону в сопровождении своих раджей-вассалов, министров, витязей, придворных, глашатаев и войска. Увидя, что к месту пребывания Махмуда и Хамида Менгиндры прибыла несметная рать, государи встревожились и сказали своим вассалам и предводителям витязей: «О господа, жалко нам глядеть на этих отроков: еще неизвестно, чем закончится их противоборство с раджей Шахом Гентаром Аламом, а тут вдруг откуда-то явились какие-то раджи // со своим войском. Что это за новая напасть на их голову?»

Тут предводитель витязей по имени раджа Шах Пери подошел с поклоном и сказал: «О господин, владыка вселенной, я самый

старший из твоих вассалов. Осмелюсь спросить у твоего величества: как же быть Махмуду и Хамиду, если это войско прибыло на подмогу радже Шаху Гентару Аламу? Неужели они не дадут о себе знать и не явятся к вашим величествам? Однако, думаю я, это их братья-ученики подоспели им на помощь, ибо слышал я от старых людей, что отец Махмуда — великий брахман среди прочих брахманов, весьма сведущий в науках — и явных и тайных, в психологии, физиогномике, астрологии, в воинской науке, в волшебстве, он может превращаться в кого угодно, он любимец всех божеств, и учеников у него очень много, и все они дети раджей, министров и витязей. Он — наставник племянника вашего величества — раджи Менгиндры Данты Рупы. Если бы брахман этот не был мудр и свят, как тогда бы смогли двое его сыновей с шестью товарищами противостоять радже Шаху Гентару Аламу и войску в несколько сот человек? Много воинов пало в этой битве, а еще больше было ранено. Я знал немало великих государей, но никто из них не осмелился бы выступить против сотен ратников, не имея на своей стороне хотя бы триста воинов. Поэтому и удивительно, как они смогли дать отпор противнику — ведь это весьма непросто. Даже если бы у них и было триста воинов, то на одну треть смелых всегда приходится две трети трусов. Смелые принуждены биться из страха перед своим властелином, большинство же трепещет за свою жизнь. Да и пусть ваше величество поразмыслит: если бы отец не полагался на силы своих сыновей, разве бы он отпустил // их с шестью товарищами с горы Индра Логам в столь отдаленные края? А о горé их идет большая слава, как и о самом брахмане. Слышал я, что он уже семьдесят лет живет на ней отшельником».

л 1326

Когда оба государя выслушали раджу Шаха Пери, помолчали они и подумали про себя: «Вот если бы наш брат был сейчас вместе с нами». И еще одна мысль пришла на ум государю: «Если бы оказался здесь сын моего брата, разве бы он не дал знать о себе?» Подумав так, владыка потупился в размышлении.

Пока махараджа Маракарма беседовал с раджей Шахом Пери и теми, кто был вокруг, Махмуд и Хамид не начинали сражения, ибо их недавно прибывшее войско отдыхало с дороги. А поскольку их битва еще не началась, Махмуд и Хамид покинули поле вместе со своими шестью товарищами и направились к павильону.

Приблизившись, увидали они там обоих государей и их приближенных. Завидя Махмуда и Хамида, государь немедленно приказал

одному из витязей выйти, чтобы с почестями встретить их. Поклонился витязь государю, спустился из павильона. Подойдя к витязю, Махмуд и Хамид пожали ему руку. Говорит витязь с поклоном: «Государи просят вас подняться в павильон». Пошли наверх Махмуд и Хамид следом за этим витязем.

Когда они поднялись туда и предстали перед государями, говорит им владыка: «Садитесь-ка вы оба». Поклонились Махмуд и Хамид обоим государям и присутствующим там раджам, министрам, витязям, придворным и глашатаям, а затем уселись на золотые стулья. Затем // государь спросил: «О дети мои, откуда же прибыло это л 133a войско?»

Поклонился Махмуд: «Это войско прибыло с горы Индра Логам, наш царственный отец прислал их нам на подмогу. Узнал он, что против нас выступил один великий раджа и подумал, что с нами совсем мало товарищей — всего лишь шестеро. Как же нам вдвоем с шестью товарищами противостоять ему? Потому-то батюшка и направил сюда войско. Ратники же эти — наши братья по ученью, прибывшие к нам на выручку».

Молвил тут государь: «О дети мои, почему же отец так беспокоится о вас? Думаю я, что хотя у вас действительно нету войска, зато у нас достаточно. Ведь мы уже говорили, что хотим вам помочь, и если будет трудно или придет беда, мы не промедлим с помощью, но вы ее не приняли от нас. Мы же тогда собрали войско в триста пятьдесят человек, и когда вы оба отправлялись на поле, мы со своими ратниками прибыли сюда, чтобы посмотреть на вашу битву с этим раджей и думали: если вам принесет удачу Аллах — слава ему! Но если верх возьмет этот раджа — неужели мы останемся в стороне? Что бы сказал нам тогда ваш отец? Ведь состязание в стрельбе по кольцу задумали мы, это-то и привело к войне. Но здесь вокруг павильона вы видите наше войско, и если что случится, оно придет вам на помощь».

Сказал это государь, и отвечают ему Махмуд и Хамид с поклоном: «Милость и любовь вашего величества мы оба ценим превыше всего и уверены в благополучном исходе дела. Прибывшее сюда войско послано нашим отцом, // не надеющимся на наше благо- л 133b разумие. Перед отъездом мы сообщили ему о своем желании совершить путешествие и о том, что проезжие люди сказывали, будто в стране вашего величества собрались люди на состязание в стрельбе по кольцу.

Узнав об этом, мы испросили у отца разрешения поехать и посмотреть, как будут состязаться эти раджи. Решив, что в пути мы будем охотиться в лесах, мы захватили с собою оружие. Вот почему с нами не так много товарищей: я взял двоих, а Хамид еще четверых. Ехали мы, не торопясь, предаваясь забавам, а когда прибыли, то застали раджей, состязающихся в стрельбе по кольцу. К вечеру хотели мы отправляться обратно к себе на гору, но тут прибыл витязь и передал нам ваш приказ, чтобы мы стреляли по кольцу. Мы же осмелились последовать приказу ваших величеств, и по воле Аллаха, преславен он, Всевышний, нам выпала удача в том состязании. Если Шах Гентар Алам одержит над нами победу или убьет нас, мы готовы расстаться с жизнью. Лучше уж умереть с честью, чем жить, опозорив свое имя. К тому же я не хочу рисковать жизнью воинов, осиротить их семьи. Не следует поступать так, словно мы ни во что не ставим их жизни».

После полудня оба государя собрались обратно в город. Спустились они из павильона в сопровождении Махмуда и Хамида Менгиндры и всей свиты. Внизу оба государя и предводитель витязей сели в карету, а следом за ними и все прочие раджи. Затем Махмуд и Хамид Менгиндра со всеми витязями и министрами, севши на коней, выстроились справа и слева от кареты государя, и все направились в город прямо ко дворцу. Прибыв туда, все остановились // и спешили. Оба государя прошли во дворец, сопровождаемые своими вассалами и всеми теми, кто был с ними в павильоне. Войдя во дворец, государи уселись на свои золотые троны.

Немного погода слуги принесли угощение для всех присутствующих. Стали тут оба государя угощать всех яствами и напитками, предаваясь веселью. Громко играла музыка.

Когда все насытились, молвил махараджа Буджангга Индра: «Эй, мангкубуми, угощай-ка теперь, пои и корми всех вновь прибывших к нам воинов». Поздно вечером раджи, министры, витязи, придворные и глашатаи распрощались с государями и разошлись по своим домам. Махмуд и Хамид возвратились в павильон, а оба государя удалились в свои покои.

А махараджа Шах Гентар Алам, вернувшись с поля сражения, вошел к себе в шатер и сказал раджам, министрам и витязям: «Сегодня к Махмуду прибыло подкрепление. Как же нам быть теперь?» Поклонились раджи: «О господин, владыка вселенной, что

ты нам ни прикажешь — мы все исполним. Войска у твоего величества тоже предостаточно. Если сейчас ты откажешься от битвы — что скажут о тебе люди? Пусть же войско твое сделает всё, что в его силах».

Загрустил тут раджа Шах Гентар Алам, ибо уже много его воинов погибло, и подумал: «Многие из нас пали, когда было у нас всего восемь соперников. И теперь что же станет с моим войском, когда к ним прибыло подкрепление? Ведь нас осталось всего двести пятьдесят человек, и скольким еще суждено погибнуть?» Говорят тут ему с поклоном раджи: «О господин, владыка вселенной, // по воле Аллаха, Господа всего сущего, им удалось нанести л 1346 нам большие потери, когда их было всего восьмеро. Но ведь еще много воинов осталось у твоего величества».

Тут слуги принесли царское угощение для раджей-вассалов. Молвил тут государь своему министру: «Угощай-ка раджей, министров и витязей, потчуй яствами и напитками, и пусть веселятся все». Сказав так министру, государь удалился к себе и расположился на покой. А пирующие раджи напились допьяна и принялись разглагольствовать, говоря: «Если завтра мы будем биться, то не дадим спуска врагу».

Всю ночь не мог заснуть раджа Шах Гентар Алам, беспокойно ворочался и думал: «Надо бы приказать прислать еще войско мне на подмогу. Может быть, и обернется ко мне лицом удача, а если нет — кто же останется править страной? Хорошо бы прекратить сражаться, да только стыдно мне перед моими вассалами. И если я попрошу помощи у них, то тогда уж несомненно махараджа Маракарма с раджей Буджанггой Индрой придут на помощь Махмуду и Хамиду, а они оба — такие же великие раджи, как и я. И если два эти раджи вступят в бой — война разгорится еще сильнее, и не будет ей конца».

Подумал он так, а тем временем приближался день, и едва он немного забылся сном, как уже совсем рассвело. Встал тут государь, умылся, а затем велел бить в барабаны сбор. Загремели барабаны, и все раджи, министры и витязи собрались, оделись, надели воинское снаряжение. Затем вышли они и построились шеренгами, каждый витязь встал около своих воинов. Когда все были готовы, Шах Гентар Алам облачился во все свои одежды и надел велико- л 135а лепную корону. Вышел он тут из своего шатра, сел на коня // и вер- хом двинулся вместе с войском к полю битвы.

Когда раджа Шах Гентар Алам уже выступил вместе со своими воинами, Махмуд и Хамид Менгиндра приказали бить в барабаны сбор. Как только войско было готово, они тронулись в путь к месту битвы. Сошлись две рати лицом к лицу, и говорит тут Махмуд Менгиндра: «О господа, оставайтесь на своих местах и, если против нас двоих выступит все войско того раджи, приходите к нам на помощь. Если же войско этого раджи не вступит в бой, тогда и вы оставайтесь лишь наблюдателями».

Выехал тут один из богатырей раджи Шаха Гентара Алама, гарцуя, на середину поля и стал вызывать соперников на бой. Видя это, Махмуд Менгиндра прищпорил своего коня, выступил навстречу ему, и стали они рубиться на мечах, колоть друг друга копьями, отражать удары щитами. Когда Махмуд бился с богатырем раджи Шаха Гентара Алама, богатырь этот хотел отступить. Мощным ударом меча Махмуд перерубил хребет коня богатыря, разрубив его надвое, и богатырь кувырком полетел на землю и притворился мертвым. Тут Махмуд Менгиндра прищпорил коня и поскакал, ища другого богатыря.

Когда Махмуд ускакал, богатырь, притворившийся мертвым, опомнился, поднял голову, повертел ею налево и направо. Увидел он, что Махмуда уже нет, поднялся и пустился бегом обратно в свою страну. Когда Хамид увидел, что Махмуд напал на богатыря, он прищпорил своего коня и подъехал к радже Шаху Гентару Аламу со словами: «Эй, раджа Шах Гентар Алам, что ты теперь скажешь? Говори, чего ты хочешь, ведь сейчас мы с тобой один на один. // Доставай же свое оружие! Видно, очень задело тебя, что я стану зятем раджи Буджангги Индры, ибо ты раджа, а я сын горного жителя. По-твоему, только ты достоин называться мужчиной, но я думаю, что это не так. Теперь мы будем биться один на один, чтобы сражение поскорее завершилось. Если же ты хочешь пустить в ход свое войско, то оно потерпит поражение, а если к тебе прибудет подмога, то и ко мне она подойдет, только вдвое больше числом. Не думай, что один ты великий государь — я тоже царского рода. Но зачем я все это говорю и зачем нам полагаться на столь многочисленное войско? Ведь те из них, кто окажется в числе победивших, — возрадуются, те же, кто потерпит поражение и падет в бою, — повергнут в печаль семью свою, и дети их останутся сиротами. Думаю, нам нечего полагаться на своих воинов, а лучше пожа-

леть их. Пусть лучше они глядят, как мы оба будем биться. Если я буду повержен в бою — что же, таков закон: кто не побеждает, тот терпит поражение».

Говорит тут раджа Шах Гентар Алам: «Эй, Хамид, чего тут долго рассуждать, доставай оружие, и на твой удар я отвечу своим ударом». Отвечает Хамид: «Не хочу я лезть вперед, о раджа, ибо с самого начала ты, а не я, хотел, чтобы дело приняло такой оборот, я же лишь согласился на твое предложение. Так что доставай оружие и нападай первый, а я отвечу на твой удар».

Тут раджа выхватил стрелу и выстрелил в Хамида. Тотчас же поймал Хамид стрелу, приложил ее к своему луку и выстрелил. Попала стрела в шею коню раджи, и конь обагрился кровью. Увидел раджа, что это его собственная стрела и приказал немедленно вынуть ее. Переломил он стрелу надвое и бросил на землю. Пришпорил раджа тут своего коня и подъехал к Хамиду. Скрестились их мечи. Отразил Хамид удар меча раджи своим мечом, // и меч л 136а раджи раскололся надвое.

А богатырь раджи по имени Джохан Берма Сина, сошелся в бою с товарищем Хамида Лелой Сахраном; стали они рубиться на мечах и наносить друг другу удары копьями. Отразил Лела Сахран его нападение своим мечом. Сломалось копьё Джохана Бермы Сины. Богатырь же раджи Джохан Джамхари напал на товарища Махмуда по имени Хебат Шах Пери; и стали они рубиться на мечах, наносить удары копьями, и ни один не хотел сдаваться. Поднимался меч Джохана Джамхари, но Хебат Шах Пери своим мечом отражал его удар. Отлетел меч Джохана Джамхари на десять сажений. Подбежал он тогда и ударил Хебата Шаха Пери копьем. Схватил Хебат Шах Пери копьё Джохана Джамхари, вырвал его и сам нанес ему удар копьем, поразив его в грудь. Упал Джохан на спину своего коня, а потом рухнул на землю. Стал его конь скакать по полю туда и сюда. Громкий крик испустили товарищи Махмуда.

Увидел Джохан Бекерма, что Джохан Джамхари рухнул на землю, а конь его скачет по полю, — пришпорил своего коня и ринулся на Хебата Шаха Пери. Увидел тут Джохан Перкаса, что Джохан Бекерма поскакал на Хебата Шаха Пери, — сам бросился на Джохана Бекерму, а Джохан Бекерма ударил его мечом. Джохан же Перкаса нанес ему удар копьем и попал сопернику в поясницу с правой стороны. Перевернулся Джохан Бекерма на левый бок, но

не умер, а только не мог встать, конь же его ускакал. Испустили товарищи Хамида громоподобный вопль.

т 1366 Хамид же Менгиндра трижды отражал удары раджи Шаха Гентара Алама и сам стрелял в него из лука. Отразил раджа стрелу Хамида своей дубинкой, но полетела она в воинов самого раджи Шаха Гентара Алама и попала в строй из двух десятков человек. Из них // пятеро были убиты, четверо упали без чувств, а одиннадцать были ранены стрелой Хамида. Тут снова выпустил Хамид Менгиндра стрелу и пустил своего коня прямо на коня раджи. Хамид атаковал и отражал удары, стрелял из лука и рубил мечом. Раджа же был в замешательстве, потому что конь его был весь изранен и обливался кровью, испуская жалобное ржание. Тут Хамид концом своего меча задел корону раджи, и она покатилась по земле. До самого неба донесся громкий крик, который испустили товарищи Хамида.

Когда корона упала, говорит Хамид: «Эй, раджа, свалилась твоя корона, а через минуту падет и голова твоя». Услышал раджа слова Хамида — разгневался, разгорелось его лицо. Пришпорил он коня и поскакал за своими богатырями, которых осталось четверо, и вместе с ними ворвался в ряды воинов Хамида. Обезумели они от битвы, сражаясь, подобно разъяренным тиграм, и войско Хамида не устояло. Их сопротивление было сломлено, и все бежали в беспорядке. Все смешалось вокруг, лишь сверкало оружие богатырей двух ратей, а ржание лошадей сливалось с криками сражающихся. Одни рубились на мечах, другие обменивались ударами копий, и ни один не хотел признать себя побежденным.

л 137а Как увидел Махмуд, что его товарищи и войско идут в беспорядке — разгневался, бросился к Хамиду Менгиндре и его шести товарищам со словами: «О братец, что же это происходит — охваченный амоком раджа и четверо оставшихся у него богатырей теснят наше войско!» Услышав слова Махмуда // Менгиндры, Хамид Менгиндра призвал шесть своих товарищей, засучил рукава и поглубже надвинул на голову свой тюрбан. В ярости ворвался он в ряды вражеского войска и бился, подобно Пандавам, воюющим с Кауравами, и преследовал врага. Там, куда направляли свой удар Махмуд и Хамид со своими товарищами, — горами валились убитые и раненые.

Наконец яростная атака Махмуда, Хамида и их товарищей сломила сопротивление раджи Шаха Гентара Алама, и все его воины

разбежались в беспорядке, не выдержав мощного напора Махмуда и его друзей. Бились они и мечами, и копьями, но не могли отразить ударов оружия Махмуда и его товарищей. Сломая голову, обратились они в бегство, падали, вскакивали и снова пускались наутек. Когда все воинство разбежалось, на месте остался лишь раджа Шах Гентар Алам с тремя своими богатырями. Бежавшие же поспешили домой, в страну Ланкадура, иные были ранены, третьи — убиты.

Когда войско махараджи Шаха Гентара Алама было разбито и разбежалось, раджа остался один с тремя богатырями, но и те никуда не годились: у одного копьем была ранена нога, у второго — перебита рука, у третьего рука была ранена. Подумал тут раджа: «Разбежалось все мое войско, остались со мной только раненые и калеки без рук, без ног. Что со мной будет теперь? Корона моя упала, силы иссякли, и все равно я должен биться: ведь если сдамся — что тогда скажут обо мне люди?»

Подумав так, говорит раджа: «Эй, Хамид, остался я теперь один с тремя богатырями. Скажи, как ты собираешься поступить, — я на все согласен».

// Говорит тогда Махмуд: «Эй, раджа Шах Гентар Алам, с само- л 1376
го начала не мы, но ты хотел, чтобы дела приняли такой оборот. Ты думал: „Я великий раджа, и много у меня войска“ Видел ты к тому же, что у нас двоих войска нет, а всего шесть товарищей, что же нас бояться? Думал ты, что мы — просто горные жители, откуда таким взять войско? Но если бы ты захотел сражаться с нами хоть целый год подряд — мы и тогда не имели бы недостатка в ратниках».

Выслушав Махмуда и Хамида, прищипил раджа Шах Гентар Алам своего раненого коня, подъехал к Махмуду и нанес ему удар своей дубинкой. Отразил Махмуд удар своим луком, дубинка вырвалась из рук раджи и отлетела примерно на пятьдесят саженей. Увидел Хамид, что дубинка отлетела далеко, подъехал и поднял ее. Видя свою дубинку в руках Хамида, раджа произнес волшебное заклинание, превратился в гору пламени и налетел на Махмуда и Хамида Менгиндру.

Увидев это, пустил Хамид из лука стрелу в воздух. Полился проливной дождь, началась буря, и гора пламени исчезла. Когда пламя погасло, показался на его месте раджа Шах Гентар Алам и говорит: «Ну, Махмуд и Хамид, вы — настоящие мужчины, и не

зря мать произвела вас на свет. Не струсил вы. Давайте же теперь биться лицом к лицу». Говорит Хамид: «Пусть будет так, как ты желаешь, о раджа».

Слез тут раджа со своего коня и приблизился к Хамиду. Говорит ему Хамид: «Нападай». Отвечает раджа: «Начинай первый ты». Говорит тогда Хамид: «Эй, раджа, лучше тебе начинать».

л 138а Подошел тот, обхватил Махмуда⁷⁵ вокруг пояса // и бросил его в воздух. Взлетел Хамид, словно воробей. Но как только должен был он упасть на землю, Махмуд был уже начеку — у самой земли подхватил Хамида за пояс и поддержал его, а затем осторожно поставил на землю.

Тут Хамид приблизился к радже Шаху Гентару Аламу, обхватил его вокруг пояса и бросил в воздух. Когда раджа начал падать вниз, Махмуд выстрелил в него из лука той же стрелой, которой стрелял по кольцу. Стрела, словно ветер, вознесла раджу в воздух, ибо стрелу эту подарил Махмуду отец, бегаван Берма Индра, а тот до- был ее в отшельничестве.

Несомый стрелой, летел по воздуху раджа часа три и наконец упал на землю в лесу в пределах своей страны Ланкадуры. Лес же этот находился примерно в пяти днях пути от столицы. От падения лишился чувств государь, и лежал замертво. По прошествии трех часов пришел он в себя и сел. Видит раджа, что он один и что приземлился он в лесу, в пределах своего собственного царства. Стал раджа внимательно оглядывать лес вокруг себя, смотрел налево и направо, но не увидел никого. Встал он тогда и побрел по лесу. И думалось ему, что надо бы возвращаться к себе, да только стыдно было, что никто его не сопровождает. Собрался раджа двинуться к себе в город, но было еще светло, и решил он: «Лучше мне подождать вечера и тогда отправляться во дворец».

Когда настал вечер, раджа Шах Гентар Алам медленно пустился в дорогу, направляясь к себе во дворец. По пути туда государь предавался печальным и скорбным размышлениям. Особенно стыдно было ему явиться пред глаза вассалов, министров, витязей, придворных, глашатаев и прочих обитателей дворца. Так рассказывает владелец этой истории.

л 138б // Рассказывают, что когда махараджа Шах Гентар Алам был унесен стрелой Махмуда Менгиндры, то Махмуд дождался его с трех часов пополудни до заката и увидел, что раджа не возвращается. Говорит тут Хамид Менгиндра Махмуду Менгиндре:

«О старший братец, прикажи сегодня ночью нашим дозорным быть настороже, ибо раджа этот хорошо знает науку волшебства и заклинания, делающие человека невидимым. Как бы он снова здесь не появился, когда все уснут и наступит тишина. Если такое произойдет — что тогда станется с тобой и с нашим войском? Я же сейчас собираюсь отправиться на его поиски, но ты ничего никому об этом не говори, а если государь захочет видеть меня, скажи: „Махмуд отправился искать Шаха Гентара Алама, а мне велел остаться и нести стражу здесь“. Ведь мы с тобою на одно лицо — разве же он узнает о подмене? А если государь спросит, каков был исход сражения, скажи, что еще не все ясно, ибо раджа Шах Гентар Алам исчез, унесенный стрелой Махмуда, потому-то Махмуд и отправился его искать. Так и скажи государю, а я поеду искать раджу. Не знаю, долго ли продлится моя отлучка, но, если по исходе трех дней я не ворочусь назад, — значит, я отправился на гору к батюшке расспросить его про этого раджу: куда он исчез, вернулся ли в свою страну или же направился в одно из подчиненных ему княжеств».

Дав такой наказ, Хамид попрощался с Махмудом Менгиндрой, снял с пальца кольцо, полученное им после состязания, и отдал его Махмуду со словами: «Если государи не поверят, что ты и есть Хамид, — покажи это кольцо. Увидят его — сразу поверят, что перед ними Хамид. А если // захотят тебя женить — не перечь государям, л 139а чтобы они не прознали, что я их племянник. Поэтому во всем соглашайся с ними, ибо главное для нас во время нашего путешествия — остаться неузнанными».

Наказал Хамид Менгиндра беречь тайну и стал ожидать вечера. Вечером позвал он четверых своих товарищей, и тронулись они в путь, миновали дремучие чащи, по горам и лесам искали раджу Шаха Гентара Алама. День и ночь провели они в поисках, но обнаружить его не смогли. Если на пути попадалась им деревня, там они останавливались переночевать, а наутро отправлялись дальше, если же деревни на пути не было — располагались на ночь в лесу.

Три дня и три ночи находился в пути Хамид Менгиндра со своими четырьмя товарищами, и прибыли они наконец в одну деревню. Заговорил Хамид с одним из селян, и спрашивает тот его: «О юноша, откуда ты путь держишь?» Отвечает Хамид: «Я заблудился в дороге, а путь мой лежит в страну Пуспа Сари». Спрашива-

ет его селянин: «А зачем ты туда направляешься, сынок?» Говорит Хамид: «Да просто ради собственного удовольствия».

И спрашивает затем: «О батюшка селянин, а как называется ваша деревня?» Отвечает тот: «Сынок, деревня наша находится в пределах страны Ланкадура». Услышав это, спрашивает Хамид: «А что слышно о вашем радже? Дошло до меня, что вроде бы он отправился в страну Анта-Беранта. Как там идет сражение, не знаешь ли, и стал ли ваш раджа победителем или нет?»

Отвечает ему старик: «Если он победил, то где же его войско? Государь прибыл обратно без воинов, а когда уезжал, войско его сопровождало. Думаю, раджа потерпел поражение, ибо видел я, как его воины в беспорядке брели по дороге вместе с его приближенными».

л 1396

Спрашивает Хамид: «А сам раджа вернулся или нет?» // Говорит старик: «Я слышал, что государь уже вернулся». Говорит тогда Хамид: «А где же он сейчас?» Отвечает этот человек: «Слышал я от людей, что государь не показывается на глаза своим подданным, но пребывает в тоске и печали оттого, что многочисленное войско его погибло понапрасну».

Выслушав это, возрадовался Хамид. Когда спустился вечер, старик стал угощать Хамида и его товарищей гадунгом с клейким рисом. Поев, они улеглись спать. Наутро Хамид с товарищами проснулись, умылись, затем они облачились в свои повседневные одежды, попрощались с селянином и направили свои стопы к горе Индра Логам. День и ночь шли они, не останавливаясь. Так рассказывает владелец этой истории.

Рассказывают теперь об ученике бегавана Бермы Индры, которого учитель отправил с письмом к махарадже Менгиндре Сари в страну Пелингам Чахайя. Недолго шел этот ученик, прибыл в страну и, войдя в город, направился прямо ко дворцу. А в это время государь сидел, окруженный раджами, министрами, придворными и глашатаями, и вел с ними беседу, говоря, что давно уже уехал его царственный сын раджа Менгиндра Данта Рупа и все не возвращается.

В этот момент ученик бегавана приблизился к стражу ворот дворца, и спрашивает тот его: «Откуда тебя прислали?» Говорит ученик бегавана: «Меня прислал бегаван с письмом к государю». Выслушав слова ученика, страж ворот отправился к мангкубуми

л 140а

и доложил, что прибыл один из учеников // бегавана с письмом

к государю. Говорит мангкубуми: «Пусть он войдет». Поклонился страж ворот и вышел. Подойдя к ученику бегавана, говорит он: «Мангкубуми просит тебя пожаловать». Пришел ученик к мангкубуми и поклонился, а затем передал письмо; мангкубуми же понес письмо государю. В это время отец государя, махараджа Пуспа Индра, восседал вместе со своим сыном.

Придя к государю, мангкубуми поклонился ему и передал ему письмо. Спрашивает государь: «Откуда это письмо?» Отвечает с поклоном мангкубуми: «Это письмо от бегавана Бермы Индры». Открыл государь письмо и прочел его; прочитав же, улыбнулся. А отец государя, выслушав, о чем говорилось в письме, погрузился и говорит: «Ох, сынок, что же это там с нашим внуком? Если ты по-прежнему будешь утаивать от нас правду, что же с ним станет? Ведь он еще дитя неразумное, а раджа Шах Гентар Алам напал на него так неожиданно. Раджа же этот прославлен на полях сражений и знает науку волшебства. Если ты не поможешь своему сыну — что тогда будет?»

Отвечает с поклоном махараджа Менгиндра Сари: «О батюшка, я уже приказал тремстам пятидесяти воинам и витязям отправиться к моему сыну и велел, чтобы мне немедля же дали знать, если он в беде. И внук твой поехал не в чужие края, а к своему дяде в страну Анта-Беранта. К тому же сейчас там находится старший брат мой, махараджа Маракарма — так значится в письме бегавана. Если старший брат мой узнает, что твой внук находится в той стране — неужели он // обойдет его своим вниманием? Лишь бы только внук твой не утаивал, кто он такой. Если он не будет этого скрывать, то обретет благорасположение моего старшего брата, ибо тот — благородный, мудрый и честный человек и не оставил бы без своего попечения не только собственного, но и чужого сына. Но если твой внук скрывает, кто он такой, как же тот может его признать? Однако думается мне, что все обойдется благополучно». Выслушав своего сына, государь потупился и печально умолк. л 1406

Побеседовав с отцом, махараджа Менгиндра Сари приказал мангкубуми составить письмо для старшего брата — государя, махараджи Маракармы, чтобы сообщить ему, что сын его, раджа Менгиндра Данта Рупа, находится в стране Анта-Беранта. Повелел так государь, и мангкубуми поклонился государю и составил такое письмо. Затем он вручил его радже, а тот прочел его. Прочитав

письмо, владыка скрепил его своей печатью, запечатал и вручил его мангкубуми. Повелел государь: «Пошли какого-нибудь витязя отвезти письмо моему старшему брату, махарадже Маракарме. Если его не окажется в стране Кемала Хикмат, пусть отправляется в страну Анта-Беранта». Поклонился мангкубуми государю, взял письмо и вышел. Позвал он одного из витязей, отдал ему письмо и передал приказ государя. Сел тут витязь на своего коня и поскакал в направлении страны Кемала Хикмат, не останавливаясь ни днем ни ночью.

л 141а Три дня и три ночи провел витязь // в пути и наконец прибыл в страну Кемала Хикмат. Въехал он в город и направился ко дворцу. У ворот дворца страж подошел к витязю с вопросом: «Эй, витязь, откуда ты и куда направляешься?» Говорит витязь: «Я прибыл из страны Пелинггам Чахайя по приказу махараджи Менгиндры Сари с письмом к вашему государю». Говорит тут страж ворот: «Государя нет, он отправился в страну Анта-Беранта к махарадже Буджангге Индре». Выслушав стража ворот, витязь повернул коня и направился в страну Анта-Беранта, не останавливаясь ни днем ни ночью.

Возвратимся к рассказу о том, как сражались Махмуд Менгиндра и Хамид Менгиндра. В три часа пополудни исчез раджа Шах Гентар Алам, унесенный стрелой Хамида Менгиндры, и как исчез он — прекратилась и битва. Увидел государь, что воюющие неожиданно перестали биться, — обратился тогда к своему младшему брату, махарадже Буджангге Индре и прочим раджам со словами: «О господа, почему до времени прекратилась битва? Ведь по обычаю воины бьются от рассвета до полудня и, сделав перерыв на час, бьются до самого заката. Затем ратники каждой из сторон собираются близ своих витязей и вместе отправляются к своим государям — вот как полагается».

Поклонился махараджа Буджангга Индра: «О старший брат, вели послать проведать, не убит ли один из отроков». Услыхав эти слова махараджи Буджангги Индры, раджа Шах Пери встал со своего места. // Видя это, молвил государь: «О раджа, зачем тебе самому идти, прикажи одному из витязей поехать и посмотреть, что там творится. Если ничего не произошло, то почему у них затишье?»

Поклонился тут раджа Шах Пери, вышел из павильона, позвал одного из витязей и говорит ему: «Эй, витязь, государь велел тебе

ехать на место битвы и спросить у отрока Махмуда, почему воюющие вдруг перестали биться». Получив приказ раджи, витязь поклонился радже Шаху Пери, сел на своего коня и отправился в путь.

Когда витязь государя прибыл к месту битвы, Махмуд вышел приветствовать его и сказал: «С чем послал тебя государь, о витязь?» Отвечает с поклоном витязь: «Я прибыл по приказу Шаха Пери спросить, почему внезапно прекратилось сражение? Какая тому причина? Может быть, что-нибудь случилось с одним из вас?»

Говорит Махмуд: «Эй, витязь, доложи, что, благодарение Аллаху, с благословения их величеств с нами ничего не произошло, и мало наших воинов пало в бою. Но перестали мы биться потому, что раджа Шах Гентар Алам был унесен стрелой, а ратники его, бросив своего государя на поле битвы, разбежались в беспорядке, оставив поле битвы за нашими воинами. Мы не уходим отсюда потому, что ждем — а вдруг вернется этот раджа. Брат же мой отправился искать его».

Когда витязь // услышал слова Махмуда, он поклонился ему, сел на своего коня и отправился доложить государю ответ Махмуда. л 142a
Выслушав то, что передал им Махмуд, оба государя склонили головы и подумали: «Что же это за отроки? Действительно ли они сыновья бегавана или же царские дети, но просто скрывают, кто они? Если они не царского рода — откуда у них тогда это благородство в речах и поступках? Мы ведь знаем, что раджа Шах Гентар Алам весьма силен и отважен, а также владеет волшебством — так как же два этих отрока смогли победить его?»

Подумав так, государи стали собираться обратно во дворец в сопровождении министров, витязей, придворных и глашатаев и спустились вниз из павильона. Спустившись, государи направились к своей карете, которая затем тронулась в путь в направлении дворца. Прибыли государи во дворец и в окружении раджей, министров, витязей, придворных и глашатаев сели беседовать о сражении.

То, что раджу Шаха Гентара Алама унесла стрела Хамида Менгиндры, привело их в крайнее изумление. Удивительно было то, как отроки со своими шестью товарищами смогли одолеть раджу, что был не чета другим — высокородный владыка, искушенный в битвах и волшебстве. Говорит тут махараджа Буджангга Индра: «О братец, верно говорят люди, что этот бегаван — не простой от-

л. 1426 шельник, он внук Батары Индры и известен своим подвижничеством. Видно, не только этот бегаван, но и сыновья его не имеют // себе равных! И куда, хотел бы я знать, исчез тот раджа? Где это Махмуд собирается искать его? Впрочем, если раджа этот пропал — так тому и быть, чего его искать? К тому же Махмуд не взял с собою войска, а только четверых своих товарищей».

Поговорили о сем государи, и обращается к ним с поклоном раджа Шах Пери: «О государи мои, есть у меня предчувствие, что Махмуд и Хамид — действительно царские дети. Уж очень они смелы и отважны, и оба владеют секретами волшебства. Известно мне также, что ваш младший брат, махараджа Менгиндра Сари, отдал своего любимого сына, раджу Менгиндру Данту Рупу, в обучение бегавану с горы Индра Логам, дабы тот изучил все науки, научился владеть оружием и знал волшебство. А что если один из двух отроков — он самый и есть? Который из них, мне, конечно, не узнать, ибо отроки похожи друг на друга, словно две половинки плода — одного роста и одинаково одеты. К тому же они хотят остаться неузнанными. И все же я убежден, что один из них — сын того государя, и рано или поздно это выяснится».

Тут слуги принесли угощение для раджей, министров, витязей, придворных и глашатаев, и стали они есть и пить, предаваясь веселью. В полночь государи закончили пиршество, и все их вассалы испросили разрешения удалиться и разошлись по своим домам, государи же удалились в свои покои и легли спать.

л. 143а Рассказывают о Махмуде Менгиндре, что ночью отправился он на поле битвы и стал там дожидаться Хамида Менгиндру, но хоть и прождал его до самой поздней ночи, тот не являлся, а раджи Шаха Гентара Алама и след простыл. Говорит тогда Махмуд витязям: «О братья мои, // вернемся-ка в шатер, чтобы вы все могли отдохнуть. Что нам ожидать этого раджу на поле, да и брат наш Хамид что-то не возвращается».

Тут собрали витязи своих воинов, и пошел Махмуд, сопровождаемый витязями и воинами, назад в свой шатер. Прибыв к шатру, который располагался поблизости от павильона, приказал Махмуд витязям: «Увеличьте-ка сегодня стражу, как наказал мой брат. И велите им быть начеку, чтобы не случилось с нами никакой беды, ибо тот раджа обладает большой колдовской силой и знает заклинания, делающие человека невидимым. Пусть же часовые будут бдительны и осторожны!»

Отдавая распоряжения витязям, вспомнил Махмуд о Хамиде Менгиндре, ушедшем на поиски раджи Шаха Гентара Алама. «Вдруг он не встретил этого раджу, а если встретил — что станется с моим братом?» Очень хотелось Махмуду отправиться на поиски Хамида, но помнил он, что Хамид приказал ему не трогаться с места и оставаться в шатре с воинами, чтобы они не разбрелись кто куда. «К тому же сейчас я — главный над его витязями, — думал Махмуд, — и если государи будут меня искать, лучше, чтобы я был на месте. И во-вторых, брат поручил мне быть вместо него, когда речь пойдет о свадьбе. Если теперь еще и я уеду, государи скажут: откуда этим горным жителям знать обычаи благородных людей? А ведь во время состязаний по кольцу у нас с ними был уговор».

Подумав так, вышел Махмуд к витязю, стоявшему на страже, и спрашивает: «Выставили ли уже стражу?» Отвечает с поклоном витязь: «Сегодня ее несут пятьдесят воинов и два // витязя». л. 1436 Услышав это, возрадовался Махмуд. Тут принесли слуги угощение, и стал он потчевать витязей и воинов яствами и напитками в одном из шатров. Пили и ели они, предаваясь веселью, танцуя и прихлопывая в ладоши. В полночь завершил Махмуд свой пир с витязями и воинами, и те, кто не стоял на страже, разошлись по своим шатрам.

А двое государей взяли на себя заботу о войске Хамида Менгиндры. Раз в три дня владыка посылал ратникам в их шатры пропитание — рис и рыбу, говядину или мясо буйвола. И витязи, и воины прославляли милость и щедрость государей. Дважды в месяц государи платили им жалованье, так что благодаря их щедрости и благодеяниям страну Анта-Беранта надежно охраняли — как столицу, так и земли вокруг нее, и имена обоих государей прославились по всей земле.

Расскажем теперь о том, как проходило путешествие Хамида Менгиндры и четверых его товарищей. Покинув хижину селянина из страны Ланкадура и узнав о том, что раджа Шах Гентар Алам уже вернулся в свой дворец, возрадовался тому Хамид Менгиндра, думая про себя: «Вот и закончилась эта война». Так и шли они через лес, перекидываясь шутками друг с другом, охотясь за дичью и держа свой путь к горе Индра Логам. Вечером располагались они на ночлег в лесу, а когда встречалась на пути им деревня — они ночевали в хижинах у селян.

т 144а

Около трех дней и трех ночей шли Хамид Менгиндра и его товарищи и прибыли к подножию горы. Сказал тогда бегаван одному из своих учеников: «Эй, сынок, отправляйся встречать сына моего, раджу Менгиндру Данту Рупу и его четверых товарищей». // Услышав слова учителя, ученик удивился и подумал: «Откуда же учитель узнал о приближении раджи Менгиндры Данты Рупы и его товарищей?» Затем спустился он с горы.

Встретив раджу Менгиндру Данту Рупу, ученик поклонился ему и пожал руки его спутникам. Говорит он: «Учитель просит вас пожаловать на гору». Тут раджа Менгиндра Данта Рупа и его товарищи стали подниматься наверх. Там явились они к своему наставнику, бегавану Берме Индре, и поклонились ему в ноги. Спрашивает бегаван: «Как твои дела, сынок?» Поклонился раджа Менгиндра Данта Рупа: «О господин, благодаря твоей науке, все обошлось благополучно».

Поцеловал тут бегаван в темя раджу Менгиндру Данту Рупу и говорит: «Да станешь ты великим раджей, дитя мое, и да унаследуют твой престол и дети, и внуки, и правнуки твои». Выслушав слова благословения, произнесенные учителем, сказал раджа Менгиндра Данта Рупа с поклоном: «Я прибыл сюда спросить у тебя, что случилось с раджей Шахом Гентаром Аламом? Что он — все еще хочет биться с нами двумя или уже нет?» Говорит бегаван: «О сын мой, вы можете быть спокойны. Раджа этот сейчас преисполнен раскаяния и думает: как же я пошел биться с ними, ведь я сам великий раджа, и войско мое многочисленно, а они еще дети, и вместе с товарищами их было всего восемь человек. Когда раджа Дева Лаксана отступил, этот раджа тоже собирался было удалиться, но стало ему неловко из-за своих собственных опрометчивых слов, и не перед вами двумя, но перед махараджей Буджанггой Индрой и махараджей Маракармой. Да и досадно ему было, что так много его воинов убито и ранено. А сейчас он в большой печали, не хочет видеть ни вассалов своих, ни министров, ни витязей и сидит в одиночестве в своих покоях».

л 144б

Сказал так учитель — и пришли на память радже Менгиндре Данте Рупе отец // и мать. Захотелось ему вернуться домой, но вспомнил он тут о Махмуде Менгиндре и оставшихся с ним воинах. Говорит ему бегаван: «А где же твой брат, сынок?» Отвечает с поклоном Хамид, он же раджа Менгиндра Данта Рупа: «О господин, я велел ему оставаться в нашем шатре с воинами, чтобы они

не разбрелись кто куда, и пообещал, что через два-три дня ворочусь назад».

Говорит тут бегаван: «О сынок, я уже послал письмо твоим родителям в страну Пелингам Чахайя и сообщил, что ты сейчас в стране Анта-Беранта состязаешься в стрельбе из лука по кольцу принцессы — дочери махараджи Буджангги Индры. И что поскольку тебе удалось попасть в кольцо, на вас обоих напал Шах Гентар Алам. Потому-то твой царственный батюшка и послал войско и витязей тебе на подмогу». И добавил при том бегаван: «О сынок, не задерживайся здесь, потому что твои дядюшки дожидаются тебя, чтобы выполнить данное ими обещание».

Рассказывают о радже Менгиндре Данте Рупе, назвавшем себя Хамидом Менгиндрой. Три дня и три ночи пробыл он на горе Индра Логам и наконец распрощался с бегаваном, поклонился ему, пожал руки своим товарищам-ученикам. Спустились с горы все пятеро и направились в страну Анта-Беранта. День и ночь шли они не останавливаясь и прерывали свой путь только чтобы поесть или искупаться. Искупавшись, они забавляли себя игрой, а затем садились за еду. После трапезы все пятеро снова трогались в путь. Когда смеркалось, они останавливались на ночлег // в лесу, а наутро л 145а снова пускались в дорогу.

Два дня и две ночи шли они и встретили витязя, которого отец Хаида послал с письмом к махарадже Маракарме в страну Анта-Беранта. Витязь этот направлялся теперь назад в страну Пелингам Чахайя. Спрашивает тут Хамид: «Эй, витязь, откуда ты, какой раджа послал тебя и что тебе приказал?» Отвечает с поклоном витязь: «Я прибыл из страны Анта-Беранта, махараджа Менгиндра Сари послал меня туда с письмом к махарадже Маракарме. Сейчас же я направляюсь обратно в страну Пелингам Чахайя».

Спрашивает Хамид: «А что же пишет твой государь из страны Пелингам Чахайя?» Отвечает с поклоном витязь: «Он послал письмо махарадже Маракарме, потому что получил весть, что его сын находится в стране Анта-Беранта вместе с сыном бегавана и там воюет с одним великим раджей. Потому-то наш владыка и послал весть тем двум государям, чтобы они разузнали, не попал ли его сын в беду, и могли оказать ему помощь».

Спрашивает тут Хамид витязя: «Ну, а как обстоят дела в стране Анта-Беранта?» Поклонился витязь: «Ничего особенного там не происходит, одно лишь веселье царит в стране. Слышал и видел я, что государь собирается начинать церемонию бодрствования,

чтобы играть свадьбу сына бегавана. Сам-то я и не ведаю, сын ли это бегавана или же сын нашего государя, ибо они сейчас обретаются там оба».

л. 145б

Выслушав рассказ витязя, улыбнулся Хамид. Подумал он: «Верно, этот витязь меня не признал». Поклонился тут витязь Хамиду, распрощался с ним, пожал руки его товарищам. Сел он затем на своего коня // и продолжил свой путь в страну Пелингам Чхайя.

Уехал витязь, а Хамид Менгиндра с четырьмя спутниками снова пустились в дорогу сквозь дремучие, непроходимые чащи. Когда Хамид и его товарищи, следуя лесом страны Ланкадура, оказались на месте, где обычно делали привал путешествующие, на полпути между этой страной и страной Махиран Ланкапура, из леса неожиданно появились пятнадцать человек — воины раджи Шаха Гентара Алама. В разгар сражения, которым руководил их раджа, эти люди бросили своих товарищей и бежали. Они сразу признали Хамида и его спутников. Когда же Хамид с товарищами подошли к этому месту, те пятнадцать человек вышли из своего укрытия в чаще и приблизились к ним.

Среди этих пятнадцати один был вожаком. Подошел он к Хамиду и его друзьям, прочие же кольцом окружили их. Говорит он Хамиду: «Эй, горный житель, вот это забавно: ты решил стать зятем раджи страны Анта-Беранта и осмелился выступить против нашего раджи в сражении? Теперь все вы пятеро у меня в руках. Отвечайте же — хотите ли вы жить или умереть? Если хотите жить — кланяйтесь мне в ноги, отдавайте нам все ваши вещи и оружие, чтобы я сберег вам жизнь, и я вас отпущу, потому что вы пятеро уже в моей власти. Куда вам теперь бежать? Нечего здесь без толку рассуждать — лучше поскорее отдавайте мне все, что у вас есть. Если не отдадите — тут же умрете, я убью вас всех пятерых и не посмотрю на вашу силу и храбрость. Со мною здесь много товарищей».

л. 146а

Как услышали Хамид Менгиндра и его товарищи эти слова — // захохотали они, и говорит Хамид: «Что вам нужно? Если голодны — ешьте листья и побеги, как едим их мы пятеро, когда проголодаемся». Отвечает тот: «Так питаться мы не привыкли и не умеем, потому что мы люди городские, не то что вы пятеро — горные жители, для вас питаться травой дело привычное. Даже если бы вам и хотелось еды лучше — откуда вам ее достать у себя на

горе? Мы же все живем в городе и привыкли к хорошей пище. А вы пятеро, словно буйволы, коровы и олени, питаетесь листьями и травой».

Выслушав этого человека, Хамид сказал ему: «Если вы не привыкли питаться листьями — идите, воруйте в садах у селян бананы, клубни келад, талас. Коли раздобудете — то и жрите, пока не обделаетесь. А от нас что вам надо?» Говорит тот: «Вещи, что при вас, и ваше оружие». Говорит Хамид: «Наши вещи не сгодятся вам в пищу. Впрочем, если мы с товарищами справим большую нужду, то пока дерьмо будет еще теплое, можете съесть его — это вам придется по вкусу. Так вы и утолите свой голод, ведь вы же — дезертиры, сбежавшие с поля сражения. Возможно ли вам вернуться домой к женам и детям — ведь если вы вернетесь, то ваш раджа, конечно же, отрубит вам головы. Так, значит, и оставаться вам на всю жизнь лесными обезьянами. Ибо у раджей такой закон: если воин убежал с поля сражения, то его убивают выстрелом в лоб, либо же разрывают на части, привязав к четырем // коням».

л. 1466

Выслушав слова Хамида, тот человек сказал: «Нечего тут рассуждать, поживее отдавайте свое имущество. Если же ты будешь нас стращать и не отдашь немедля же все добро и оружие ваше, то умрешь вместе со своими товарищами». При этих словах все эти люди обнажили свои крисы.

Поглядели на них Хамид и его товарищи, и говорит тогда Хамид: «Эй, лесная обезьяна, или вы смеетесь над нами: ведь ваш раджа с сотнями воинов и витязей не смог победить нас — что же сможете вы — пятнадцать человек? Но я не собираюсь хвалиться тут перед тобой. Если действительно вы собираетесь убить нас пятерых — лучше съездите сначала повидать жен и детей своих, а я подожду здесь. Когда повидаетесь вы с ними — тогда и сможем мы потешиться. И не сомневайтесь — я не нарушу данного слова. Если прежде не свидитесь с женами и детьми — очень пожалеете потом об этом».

Говорит тут тот человек: «Если мы уедем, то, конечно же, вы все пятеро убежите, и где нам потом вас искать?» Отвечает ему Хамид: «Если действительно вы хотите забрать наши вещи и оружие, отступите-ка на три шага, и мы отдадим вам оружие и одежду». Отступили тогда те примерно на три шага. Взял Хамид стрелу, приложил ее к луку и выстрелил в главаря. Стрела поразила его в грудь навывлет, и главарь рухнул на землю.

Увидели это его четырнадцать товарищей и хотели было ринуться в бой. Видя это, достал Хамид еще одну свою волшебную стрелу и выстрелил по ним. Превратилась тут его стрела в огромного и длинного змея с разверстой пастью, который обвился вокруг этих четырнадцати человек, оплел их кольцом от шеи до ног.

л 147а

Увидел Хамид, // что змей кольцом обхватил этих людей, и говорит своим товарищам: «Свяжите их». Собрали тут товарищи Хамида в лесу ротанг и корни и связали этих людей. Затем змей снова превратился в стрелу. Взял ее Хамид и положил себе в колчан, а потом тронулся в путь вместе со своими товарищами и четырнадцатью пленниками в направлении страны Анта-Беранта. Так рассказывает владелец этой истории. Один лишь Аллах знает истину.

КОММЕНТАРИЙ

КОММЕНТАРИЙ

¹ Раджа — «царь, сюзерен» или же «царевич». Здесь также обозначает правителя княжества, находящегося в вассальной зависимости от более могущественного государя и являющегося его данником. В этом смысле «раджи», или «вассалы», — непременная часть этикетного окружения государя во время аудиенций, путешествий, пиров.

² Министры — высокопоставленные должностные лица в средневековых малайских государствах; советники, визири.

³ Витязи (hulubalang) — постоянная гвардия (или дружина) в армии раджи, ее передовая часть; основную же массу войска в малайских средневековых государствах составляли ополченцы.

⁴ Глашатай (bentara) — придворные с весьма обширным кругом обязанностей: они и глашатаи как таковые, и герольды, и дворецкие, и нарочные. В «Повести о махарадже Маракарме» на них возложена также функция сочинения писем от государя к его родственникам и другим раджам.

⁵ Придворные (sida-sida) — это слово часто переводят как «евнухи». Однако, как указывает А.Март, это не вполне соответствует смыслу данного слова: sida-sida — это дворцовые офицеры, выше по рангу, нежели витязи и глашатаи. В «Малайских родословиях» они наряду с прочими претендуют на руку принцессы Маджапахита Ви Касумы (ср. [Marte, 1874, с. 24–25]).

⁶ Дворец (istana) — это слово может обозначать как отдельное здание, так и целый комплекс дворцовых построек, окруженных оградой, стеной: туда входят помещения для приемов, отдыха, отдельные здания, где расположены покои государя и членов его семьи, и т.д. В данном памятнике слово употребляется преимущественно во втором значении.

⁷ Прислужницы (dayang-dayang) — дочери знатных людей, придворных, прислуживающие государыне или принцессе, сопровождающие и развлекающие их.

⁸ Тронный зал (peterana, букв. означает «трон») — помещение, где государыня проводит дневное время и принимает прибывающих во дворец гостей женского пола. Сохранение в переводе слова «тронный» указывает на исходную семантику этого понятия.

⁹ Приемный зал (pengadapan) — место аудиенций государя и государыни.

¹⁰ Поклониться, поклон (*sembah*) — знак почтения (кисти рук, сложенные вместе и поднесенные ко лбу), а также сопровождаемая этим жестом почтительная, благоговейная речь, обращенная к вышестоящему лицу.

¹¹ Сосуд для бетеля (*ruap*) — большой круглобокий сосуд, в котором хранятся ингредиенты для бетеля. Бетель (*sirih*) — особая смесь для жевания, обладающая освежающими и тонизирующими свойствами. Для ее приготовления используется лист собственно бетеля (*Piper betle* L.), растения из семейства перечных, в который заворачивается кусочек ореха арековой пальмы, кусочек гамбира (смолы из лианы того же наименования) и гашеной извести. Жевание бетеля обычно предваряет или завершает трапезу; вновь приехавшим гостям или послам другой страны, прежде чем начать беседу с ними и осведомиться о цели их приезда, государь или государыня предлагают бетель.

¹² Безоар (*kemala*) — блестящий с зеленовато-черным отливом камень, образующийся в желудочно-кишечном тракте животных (иногда человека). Безоару приписывались волшебные свойства. Как лекарственное средство — в основном как антидот — применялся в древней восточной медицине. В «Повести о махарадже Маракарме» это слово чаще всего употребляется в сочетании *kemala hikmat* — «волшебный талисман», «камень, обладающий волшебными свойствами». В данном случае, говоря о «безоаре», гости намекают государыне, что в ее чреве сокрыто нечто драгоценное.

¹³ Богатые люди (*orang kaya*) — один из чинов высшей придворной знати.

¹⁴ Кремово-белый (*putih-kuning*) — эпитет, служащий для обозначения цвета кожи героя, героини, младенца и т.п. (ср. русское «кровь с молоком») — атрибут положительных героев и героинь. Иногда выступает в оппозиции к эпитету «красно-белый (т.е. багровый)», как голландец, который обычно относится к персонажам, находящимся в состоянии гнева или выступающим в роли антагонистов главного героя (ср. традиционную окраску положительных и отрицательных персонажей театра плоских кожаных кукол *ваянг пурво*).

¹⁵ Распустившаяся шапка цветов (*mayang mengurai*) — традиционный эпитет, применяемый к роскошным женским волосам. Ср. имя сестры Маракармы, Нилы Кесумы, которое она приняла при своем замужестве с раджей Менгиндрой Сари, — принцесса Майанг Менгурей.

¹⁶ Махараджа Индра Дева — главный антагонист Бедняка (впоследствии — махараджи Индры Ангкасы) и его сына Маракармы в «Повести о Бедняке» (*Hikayat Si Miskin*).

¹⁷ Ратна Лела Менгерна Сари — для героев малайских средневековых повестей характерны довольно длинные, многосоставные имена, каждая из частей которого, как правило, легко этимологизируется. Здесь, например, Ратна — «драгоценный камень» или же «красавица», Лела — «краси-

вый, изящный, гордый, изысканный», Менгерна — «прекрасный, сверкающий» или же «любимый», Сари — «цветок». Таким образом, данное имя можно перевести как «Цветок блистающей красоты».

¹⁸ Казначей (bendahari) — в некоторых местах текста фигурирует также bendahara — «регент, первый министр, наместник». Однако в данном памятнике оба слова выступают в значении «казначей».

¹⁹ Батара (от санскр. Batara) — обращение к высшим богам. Индра — один из богов индуистского пантеона. Второе значение слова indra — «небожитель», «обитатель царства Индры». В этом значении слово «Индра» входит в состав имен ряда персонажей «Повести о махарадже Маракарме» или же используется как общее наименование небожителей.

²⁰ Анта-Беранта, Пуспа Сари, Мерчу Индра, Пелингам Чахайя, Кемала Хикмат — названия сказочных княжеств, в которых разворачивается основное действие «Повести о Бедняке» и «Повести о махарадже Маракарме». Эти вымышленные, «сказочные» названия не имеют реальных прототипов.

²¹ Один лишь Аллах знает истину (wallahua'lam bissawab) — традиционная мусульманская формула, завершающая в «Повести» отдельные главы.

²² Государственные жезл, знамя, меч и перстень с государственной печатью (jugaan alamat kerajaan tunggul dan pedang dan cincin kerajaan) — государственные регалии, атрибуты власти раджи, используемые при торжественных церемониях. Слово jugaan (от перс. чауган) — «церемониальный жезл» — переводится также иногда как «копье», «алебарда», «булава», «скипетр» и т.д. (ср. [Matte, 1874, с. 31; Bausani, 1974, с. 371]).

²³ Сад Мендам Берахи (тж. Дендам Берахи) — букв. «Сад страстной любви»; часто встречается в малайских хикаятах как место встреч влюбленных принца и принцессы, место прогулок и отдыха новобрачных и т.п.

²⁴ Менгиндра Данта Рупа — это имя можно перевести как «Царственный юноша с лицом цвета слоновой кости» (ср. выше об эпитете «кремово-белый»).

²⁵ Младший брат — у малайцев принято использовать термины кровного родства при общении со свойственниками и более отдаленными родственниками, а также супругами. Так, Маракарма — зять махараджи Малая Кисны, но именует себя его сыном; жена обычно зовет мужа «старшим братом» (kakanda), а он ее — «младшей сестрицей» (adinda). При общении представителей одного поколения (свояк, деверь, свояченица, золовка и т.д.) также используются обычно обращения kakanda — «старший брат» («старшая сестра») и adinda — «младший брат» («младшая сестра»).

²⁶ Смена одежды (persalin) — традиционной формой выражения милости со стороны государя было дарование смены одежды. Подобный же обычай существовал и на Руси.

²⁷ Так рассказывает владелец этой истории (demikian ceteranya oleh sahibu'lriwayat) — также традиционная формула, начинающая или завер-

шающая главы в «Повести». Вместо арабского выражения *sahib-ul-riwayat* (вариант — *sahib-ul-hikayat*) — «владелец истории» в хикайатах также употребляется его малайский эквивалент *yang empunya cetera itu* — «рассказчик», «автор».

²⁸ Вести жизнь отшельника (*tapa*) — т.ж. совершать подвижничество, предаваться уединенному созерцанию — способ приобретения аскетом духовной силы, способствующей осуществлению того или иного его желания. Даже лица самой строгой и святой жизни, как, например, бежаваны, время от времени удаляются в уединение для поддержания своей духовной силы.

²⁹ Гора Берджентера — букв. «Гора-на-колесах». Причина такого наименования горы не совсем ясна. По-видимому, это искажение по созвучию слова *bercendera*, т.е. «населенная полубожествами (*cendera*)».

³⁰ Предавался забавам (*bermain-main*) — очень часто в малайских хикайатах одна и та же гора выступает как место, где проводят свой досуг небожители, джинны и т.п. сверхъестественные существа, и одновременно как место совершения героями подвижничества (ср., напр., «Сказание о санг Боме» [1973]; ср. т.ж. «Повесть о Бедняке», где герой обучается науке волшебства и военным хитростям в кругу царственных юнош — сыновей раджей, джиннов, духов и т.п.).

³¹ *Kemala peterana* «царственный (букв.: тронный) безоар» нередко укреплялся на самой возвышенной точке здания, дворца, либо же на троне, с целью принести благополучие правителю и обитателям дворца.

³² Джинны, пери, духи и дэвы (*jin, peri, tam bang, dewa*) — сверхъестественные существа, принадлежащие как исконно малайской, так и индуистской и мусульманской демонологии. В подобных перечислениях встречаются также и обитатели царства Индры — небожители (*indera*) и полубожества (*cendera*) и т.п.

³³ На рассвете, когда звезды еще не погасли... — традиционная формула-описание раннего утреннего часа.

³⁴ Зонтики (*payung*) — неременный атрибут процессий лиц знатного происхождения. Желтые зонтики с бахромой — *payung igam-igam* — несут обычно над представителем царского рода — раджей или принцессой.

³⁵ Четыре товарища — традиционное число лиц, составляющих ближайшее окружение государя или принцессы.

³⁶ Андар-Мандар — далее в тексте это озеро именуется Андар-Семандар.

³⁷ Деревня, селение (*dusun*) — это слово имеет два значения: 1) собственно деревня, селение; 2) сельская местность, провинция (ср. англ. *county*). В этом втором смысле оно противопоставляется понятию *kota* (столица). Когда говорится, например, что герой прибыл «в одну из деревень страны Анта-Беранта», это означает, что он вступил в пределы этой страны и движется от ее периферии к столице.

³⁸ Богатыри, тж. пахлаваны (pahlawan) — от перс. «пахлаван». Наиболее отважные и могучие витязи в войске раджи. Часто битва двух армий начиналась со схватки одной или нескольких пар богатырей-пахлаванов.

³⁹ ...и принялись расспрашивать... — в оригинале наблюдается смешение авторского повествования и прямой речи, букв. «расспрашивать о том, почему ты здесь, господин?» и т.д. Подобного рода нечеткость границ прямой и косвенной речи неоднократно встречается в тексте «Повести».

⁴⁰ Мудрейший из мудрых (Johan Arifin) — это выражение употреблено здесь вместо традиционного «владелец этой истории».

⁴¹ Привал Отдохновения (Pasanggerahan Penglipur lara). Традиционным атрибутом путешествия раджи из страны в страну является отдых в пути в специально предназначенном для этого месте; обычно это сад, изобилующий цветами и плодами, с водоемом и павильоном для отдыха путников. Не случайно такое наименование места отдыха — Penglipur lara — переводится как «утешитель печалей»: так принято было именовать народных сказителей-рапсодов, путешествующих по деревням и исполняющих эпические сказания, называемые соответственно «сказаниями „утешителей печалей“» (*cerita penglipur lara*). Во время отдыха в саду путешественники нередко становятся свидетелями того, как живущие там птицы или же рыбы из водоема распевают песенки-пантуны (см. л. 166 и далее). Возможно, «отдохновение», «утоление печалей» путникам приносит не только сама обстановка сада, но и пение его обитателей, выступающих здесь «утешителями печалей».

⁴² Пантуны — народные четверостишия с перекрестной рифмовкой, первые две строки обычно заключают в себе звуковой либо же образный намек, смысл которого раскрывается во второй половине четверостишия. В этом смысле, а также по форме своего исполнения и назначению пантуны напоминают русские частушки, являясь как бы формой шутивного диалога между юношей и девушкой. Образное значение двух первых строк, их ассоциативную роль можно выявить не всегда; напротив, функция первого двустушия как звукового намека вполне очевидна, об этом говорят и пантуны, встречающиеся в «Повести». Здесь и ниже представлен особый вид пантунов — «переплетенных», где вторая и четвертая строки пантуна, пропетого одним персонажем, становятся первой и третьей строками ответного пантуна, исполняемого его собеседником, и т.д. (ср. [Wilkinson, Winstedt, 1961]).

⁴³ ...вы встретитесь... — между первым и вторым двустушиями здесь нет какой-либо образной или смысловой связи, и первое двустушие призвано лишь играть роль «звукового намека» (ср. puan — tuan, keyangan — jangan, pulau — pilu, serbat secawan — lambat laun и т.п.).

⁴⁴ Секанда (Сеганда) — имя одного из персонажей малайского хикайта «Повесть об Индрапутре». Бима — султанат на восточном побережье о. Сумбава, с 1792 г. — протекторат Ост-Индской компании. Очевидно,

что оба имени в зачине этого пантуна не несут специальной смысловой нагрузки и появились исключительно по созвучию со словами *baginda* и *lata* соответственно (так, в пантуне из «Поэмы о Бидасари» *seganda* используется как рифма к слову *kakanda*).

⁴⁵ Подали на... — в конце строки ясно читается слово *bidu*, значения которого установить не удалось.

⁴⁶ Танджу Майя — это имя собственное в малайской литературе встречается довольно часто и обычно принадлежит предметам и персонажам волшебного, неземного характера (ср. волшебная стрела Туджумая [Сказание о санг Боме, с. 71], небесное царство Танджук Майя Пурва [Сказание о Сери Раме, с. 107] и др.). Наконец, это имя входит в состав имени дочери раджи Буджангги Индры, полученной им также путем волшебства.

⁴⁷ Рыбы из золота, медно-золотого сплава и серебра — этот атрибут сада, как и песок из жемчуга, кораллов и бирюзы, подчеркивает его волшебный, неземной характер.

⁴⁸ Здесь Менгиндра Данта Рупа несколько раз ошибочно назван Индрой Дантой Рупой.

⁴⁹ Батара Ганга — божество индийского происхождения, выступающее повелителем водной стихии.

⁵⁰ ...кто слушает или переписывает эту историю — эта ремарка свидетельствует, что практика чтения хикайатов вслух была не менее (а возможно, и более) распространена, нежели чтение их «про себя».

⁵¹ Физиогномика (*ilmu firasat*) — способность предсказывать по внешним признакам, приметам и по лицу человека, нечто вроде ясновидения. В малайской традиции знание физиогномики было необходимым атрибутом просвещенного человека.

⁵² Батара Бисну — бог Вишну индуистского пантеона.

⁵³ Небесные феи (*bidadari*) — от санскр. *vidyādhari*, мудрые небесные девы, обительницы царства Индры. Вариант — *bidadari sekerba* (ср. персонаж «Поэмы о Бидасари» — *Bidadari Segerba*).

⁵⁴ Ошибка копииста по сходству с именем другой принцессы — Девы Ратны Сари Танджу Майи. Подобные ошибки при передаче многосоставных имен со сходными элементами не редкость в «Повести о махарадже Маракарме».

⁵⁵ Предок — обожествленные предки героев в малайской литературе и фольклоре часто выступают в роли волшебных помощников.

⁵⁶ Сад Банджаран Сари — обитель небесных фей (*bidadari*) в царстве Индры (*keinderaan*) или небесном обиталище Шивы (*syurgaloka*).

⁵⁷ Крылатый конь (*kuda semberani*) — этимология этого слова не совсем ясна. Предположительно она восходит к перс. «сумпарр» (имеющий крылатые копыта) (ср. [Bausani, 1974, с. 368]).

⁵⁸ Неверный джинн (*jīn kafīr*) — как и люди, джины в мусульманской демонологии делятся на исповедующих ислам и отвергающих его.

⁵⁹ ...лицо багровое, как у голландца... — ср. выше примечание 13.

⁶⁰ Нагагини — в древнеяванской мифологии дочь царя змеев подземного мира Антабоги, супруга одного из Пандавов — Бимы. Ранее в тексте этот персонаж именуется просто пага — змеей.

⁶¹ Науки явные и тайные (*lahir dan batin*); вариант перевода — «физические и духовные», т.е. науки, относящиеся к области рационального знания, и те, что относятся к области знания эзотерического.

⁶² Индра Логам — искаж. *Indera Loka*, тж. *keinderaan*, небо Индры. Название указывает на то, что это «мировая» гора, связывающая земной мир с небесным царством.

⁶³ Превращение «двух министров» государя в «двух раджей» связано, по всей видимости, с забывчивостью копииста.

⁶⁴ Наименование камня установить не удалось, в оригинале — *batu s.lim.n*.

⁶⁵ Наименование рыбы установить не удалось, в оригинале — *ikan mil.m*.

⁶⁶ В малайских волшебнo-авантюрных хикайатах священная гора играет особую роль. Находясь на границе дольного и горного миров, она служит местом отдохновения и досуга как для обитателей земных царств, так и для существ, обитающих на небе. Земной житель обычно удаляется на гору, дабы предаться уединенному созерцанию (отшельничеству) и снять себе таким образом волшебную силу *сакти*, обрести какие-то сверхъестественные свойства и т.п. (ср. историю отшельничества Буджанги Индры). Пространство горы в «Повести» имеет многоуровневую структуру (подножие — нижний [первый] ярус — средний [второй] ярус — вершина), и по мере приближения к вершине сакральность этих уровней возрастает.

⁶⁷ Белые камни (*batu putih*) — такие камни (часто с определением «плоские, словно циновка») находятся обычно под деревом нагасари, где восседает герой, предающийся уединенному созерцанию, и, как и само дерево, имеют сакральное значение. Подробнее см. [Нооукаас J., 1957].

⁶⁸ ...собирать войско в триста пятьдесят человек, сто воинов верховых и двести пеших, здесь нет противоречия в подсчетах: как будет видно ниже, в число трехсот пятидесяти входят также предводитель витязей раджа Рум Шах, четыре младших министра, двадцать пять витязей и двадцать богатырей. Однако нередко автор (переписчик) путается в вопросах, касающихся численности войска, возраста героев и т.п.

⁶⁹ Карабин. Используемые героями наравне с традиционными палицами, луками, мечами новейшие виды оружия (пистолеты, пушки, карабины) не обязательно указывают на сравнительно позднее время создания текста: эти реалии могли быть привнесены и позднейшими переписчиками.

⁷⁰ ...двенадцать человек — обычный пример забывчивости копииста.

⁷¹ Небольшое логическое несоответствие: выше было сказано, что еще до встречи с посланными за ними младшими министрами оба юноши уже въехали в город.

⁷² Бодрствование (jaga) — длящийся иногда несколько дней и ночей подряд пир, предшествующий свадьбе раджи.

⁷³ ...Махмуду Менгиндре в это время было восемнадцать лет, а Хамиду Менгиндре — примерно шестнадцать — обычная неувязка — выше на с. 92а говорится: «...было в это время радже Менгиндре Данте Рупе семнадцать лет, а Махмуду Менгиндре — восемнадцать с половиной».

⁷⁴ Пандавы, Кауравы — две антагонистические группы героев индийского эпоса «Махабхарата».

⁷⁵ ...обхватил Махмуда — здесь явная ошибка переписчика, надо: «Хамида».

ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРИЛОЖЕНИЯ

ГЛОССАРИЙ

Аланг-аланг (тж. лаланг) — вид высокого тростника *Imperata cylindrica* (*Imperata contracta*).

Амок — особый психический синдром, распространенный как среди малайцев, так и среди других жителей тропических стран: приступ неудержимой ярости, бешенства. Приведенные в это состояние воины могли одержать победу даже над более многочисленным противником.

Ангсока — вид деревьев из рода *Pavetta*, по другим данным — из рода *Ixora*.

Андунг — вид кустарника *Cordyline fruticosa*.

Арья — титул яванского феодала. В средневековой литературе может выступать просто как почтительное обращение к собеседнику.

Балей — постройка типа крытого помоста или веранды на сваях, может примыкать к какому-либо зданию или стоять отдельно; служит для отдыха, приемов, различных церемоний.

Батара (от санскр. *Batara*) — обращение к высшим божествам.

Батара Гангга — божество индийского происхождения, выступающее повелителем водной стихии.

Бегаван, святой отшельник (от санскр. *bhagawan* — отшельник) — мудрец, святой подвижник, удалившийся от мира. Часто это лицо царского происхождения. Обычное место обитания такого отшельника — священная гора, где он предается уединенному созерцанию и обучает учеников.

Беракса (тж. берингин) — индийская смоковница, баньян (*Ficus benjamina*), в индийской и индонезийской традиции почитается как священное дерево.

Берам — вид крепкого спиртного напитка, приготовляемого из риса.

Брахманы — в Индии — каста священнослужителей. Здесь — нечто вроде монахов-аскетов, людей святой жизни.

Бунга райя — вид декоративного кустарника *Hibiscus rosa chinensis* с яркими красными цветами.

Бупати — правитель области (кебупатена); высокопоставленный чиновник при дворе яванского правителя.

Виджайя Мала (от *wijaya* — «победа» и *mala* — «несчастье, бедствие»), именуется также Виджайя Мулия и Виджайя Кесума — волшебный небесный цветок, оживляющий мертвых.

- Гадунг — ямс, съедобный клубнеплод семейства *Diocorea*.
- Гантанг — мера веса для сыпучих тел, равная 3,125 кг.
- Гаруда — в древнеиндийской мифологии — царь птиц, на котором летает бог Вишну, с телом человека и орлиной головой, крыльями и когтями. Согласно представлениям автора «Повести о махарадже Маракарме», гаруда двуглав.
- Девангга — дорогая красивая узорчатая ткань типа парчи.
- Джамбу — вид плода *Eugenia jambos*.
- Динар — от древнеримск. «динарий», название золотой монеты, имевшей хождение в мусульманском мире.
- Дирхем (dirham) — от греч. «драхма». Название монеты, заимствованное арабами в Византии и распространившееся по всему региону их культурного влияния.
- Длиннохвостый попугай — *Psittacula Longicauda*.
- Дуит — мелкая медная монета.
- Дуку — вид плодового дерева *Lansium domesticum*, а также его плоды, кисло-сладкие на вкус.
- Дуриан — плодовое дерево *Durio Zibethinus* Linn., получившее свое название от шипов (*duri*), которыми покрыты его плоды. Они обладают нежным вкусом, но неприятным запахом.
- Золотистая иволга — вид птицы *Oriolus maculatus* с желтым оперением.
- Каин — национальная одежда малайцев — длинный несшитый кусок ткани, обертываемой вокруг бедер, обычно из хлопка. Этим же словом обозначается и сама ткань.
- Кампунг — квартал в городе или же отдельное поселение, расположенное за пределами города, но тяготеющее к нему.
- Карликовая лань, канчиль — *Tragulus pygmaeus*.
- Кати — мера веса, равная примерно 622 г.
- Келади (тж. таро) — тропическое многолетнее растение семейства ароидных *Colocasia antiquorum*, *Colocasia esculenta*.
- Келембак — вид дерева *Aquilaria malaccensis* с ароматической древесиной.
- Кепундунг — вид плодового дерева *Andropogon nardus*, а также его плод.
- Кестури — вид дерева *Juniperus chinensis* с ароматической древесиной.
- Киджанг — вид карликового оленя *Cervulus muntjak* с короткими рогами.
- Кимпул — вид съедобного клубневого растения *Xanthosoma violaceum*.
- Кокосан (тж. кукусан) — см. Дуку.
- Лангсат — вид плода *Lansium domesticum*.
- Мангкубуми — букв. «державший на своих коленях землю». Министр, наместник, которому уезжающий раджа передает бразды правления страной.
- Мангустан — дерево *Garcinia mangostana* и его плоды.
- Нагасари — почитается священным деревом в малайской и яванской традиции. В природе под таким названием выступает дерево *Messua*

ferrea, а также низкий кустарник, цветущий желтыми ароматными цветами, *Acacia farnesiana*.

Нури — попугай *Psittinus c. cyanurus*.

Пантуны — народные четверостишия с перекрестной рифмовкой (см. комментарий 42).

Папайя — дерево *Carica papaya* и его плод.

Пелет — вид дерева *Kleinhovia hospita*.

Рамбутан — вид дерева *Nephelium lappaceum* и его съедобный плод, кожура которого покрыта волосками (*rambut*), откуда и его название.

Ребаб — двух- или трехструнный музыкальный инструмент, разновидности которого широко распространены на мусульманском Востоке.

Ротан (ротанг) — пальмы, относящиеся к роду *Calamus*, вьющиеся лианы, распространенные в тропических лесах, используются для изготовления корзин, циновок, плетеной мебели.

Сермун — возможно, искаж. *ramunia* — вид плодового дерева *Bonea macrophylla*.

Талас — см. Келади.

Тему — куркума, многолетнее травянистое растение *Curcuma longa* L., служит одновременно и красителем, и пряностью, применяется в лечебных целях.

Хати́фа — плотная шерстяная ткань, используемая для изготовления одеял, покрывал, ковриков.

Чемпака — вид вечнозеленого дерева *Michelia champaka*, а также его цветы желто-оранжевого цвета.

Чемпедак — вид плодового дерева *Autocarpus poliphema*, а также его плоды, по вкусу напоминающие дыню.

Шаиры (от араб. «ши^р») — стихотворения или поэмы, состоящие из четверостиший, объединяемых конечной рифмой.

Шерстяная ткань (тж. сахлат) (от перс. «сакалат») — ткань типа сукна.

Эмбун, имбун — вьющееся растение *Lecananthus erubescens*, похожее на лиану.

ЛИТЕРАТУРА

- Брагинский, 1977 — *Брагинский В.И., Болдырева М.А.* Описание малайских рукописей в собрании Ленинградского отделения Института востоковедения АН СССР. — Малайско-индонезийские исследования. Сборник статей памяти академика А.А.Губера. М., 1977.
- Брагинский, 1983 — *Брагинский В.И.* История классической малайской литературы. М., 1983.
- Винстедт, 1966 — *Винстедт Р.О.* Путешествие через полмиллиона страниц. История классической малайской литературы. М., 1966.
- Горяева, 1973 — *Горяева Л.В.* Опыт применения системы функций В.Я.Проппа для уточнения жанровых характеристик малайских сказаний «утешителей печалей». — Литература и время. М., 1973.
- Горяева, 1977 — *Горяева Л.В.* Малайский хикаят «Повесть о Шамс уль-Бахрейне» (опыт текстологического и сюжетного анализа на выборочном материале). — Письменные памятники Востока 1974. М., 1977.
- Горяева, 1979 (1) — *Горяева Л.В.* Соотношение устной и письменной традиции в малайской словесности. М., 1979.
- Горяева, 1979 (2) — *Горяева Л.В.* Листая пожелтевшие страницы. — Азия и Африка сегодня. 1979, № 11, с. 59–60.
- Лихачев, 1967 — *Лихачев Д.С.* Поэтика древнерусской литературы. Л., 1967.
- Пропп, 1969 — *Пропп В.Я.* Морфология сказки. М., 1969.
- Сказание о санг Боме, 1973 — Сказание о санг Боме. Пер. с малайск. Л.А.Мерварт, подгот. к печати, предисловие и примечания Б.Б.Парникеля. М., 1973.
- Сказание о Сери Раме, 1961 — Сказание о Сери Раме. Индонезийская Рамаяна. Пер. с индонез., предисл. и примечания Л.А.Мерварт. М., 1961.
- Bausani, 1962 — *Bausani A.* Note sulla struttura della «hikayat» classica malese. — Annali dell' Instituto Orientale di Napoli. 1962, vol. XII.
- Bausani, 1974 — *Bausani A.* Notes sur les mots persans en malayo-indonésien. — Acta Iranica. Commémoration Cyrus. Actes du Congrès de Shiraz 1971 et autres études rédigées à l'occasion du 2500^e anniversaire de la fondation de l' Empire Perse. Téhéran-Liège, 1974.
- Braginsky, 2002 — *Braginsky V.I.* Malay scribes on their craft and audience (with special reference to the description of the reading assembly by Saifir bin Usman Fadli). — Indonesia and the Malay World. Vol. 30, № 86, 2002, p. 37–61.

- Chambert-Loir, 1980 — *Chambert-Loir H.* Hikayat Dewa Mandu. Epopée malaise. Texte et présentation par Henri Chambert-Loir. P., 1980.
- Chambert-Loir, 1984 — *Chambert-Loir H.* Muhammad Bakir. A Batavian author and scribe of the nineteenth century. — Review of Indonesian and Malaysian Affairs. No. 18, 1984.
- Chambert-Loir, 1991 — *Chambert-Loir H.* Malay Literature in the 19th century; the Fadli Collection. — *Ras J.J., Robson S.O.* Variation, Transformation and Meaning; Studies on Indonesian Literatures in Honour of A. Teeuw. Leiden, 1991.
- Chambert-Loir, 1992 — *Chambert-Loir H.* Sair Java-Bank di rampok: littérature malaise ou sino-malaise? — Le moment «sino-malais» de la littérature indonésienne. Ed. Claudine Salmon. P., 1992.
- Goriaeva, 2001 — *Goriaeva L.* La dernière *hikayat* malaise. — Archipel. Etudes interdisciplinaires sur le Monde insulirdisn. V. 61. P., 2001, p. 99–113.
- Gupta, 1971 — *Gupta Sh.M.* Plant Myths and Traditions in India. Leiden, 1971.
- Hervey, 1884 — *Hervey D.F.A.* Valentyn Description of Malacca. — Journal of the Straits Branch of the Royal Asiatic Society, 1884, vol. 13.
- Hooykaas C., 1937 — *Hooykaas C.* Over Maleische Literatuur. Leiden, 1937.
- Hooykaas J., 1957 — *Hooykaas J.* Upon a white stone under a nagasari tree. — Bijdragen tot de Taal. — Land en Volkenkunde (s'Gravenhage), 113, afl. 4, 1957.
- Koster, 1993 — *Koster G.L.* Roaming through seductive gardens: Readings in Malay Narrative. Leiden, 1993.
- Kratz, 1977 — *Kratz E.U.* Running a lending library in Palembang in 1886 A.D. — Indonesia Circle. 1977, № 14, p. 3–12.
- Marre, 1874 — *Marre A.* Malâka. Histoire des rois Malais de Malâka et cérémonial de leur cour. P., 1874.
- Netscher, 1954 — *Netscher E.* Een Maleisch Gedicht door Radja Ali Haji van Riau. — Tijdschrift voor Indische Taal-, Land en Volkenkunde van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen. 1954, No. 1–2.
- Proudfoot, 1991 — *Proudfoot I.* Concordances and Classical Malay. — BTLV, vol. 147 (1991).
- Proudfoot, 1992 — *Proudfoot I.* Early Malay Printed Books. A provisional account of materials published in the Singapore-Malaysia area up to 1920, noting holdings in major public collections. Canberra, 1992.
- Rassers, 1959 — *Rassers W.H.* Pañji, the Culture Hero. The Hague, 1959.
- Robson, 1988 — *Robson S.* Principles of Indonesian Philology. Dordrecht. — Providence, 1988.
- Samad Ahmad, 1957 — *Samad Ahmad A.* Sejarah kesusasteraan Melayu, vol. 1. Kuala Lumpur, 1957.
- Shaharuddin, 1983 — *Shaharuddin I.* Si Miskin: A Structural Study. Kuala Lumpur, 1983.

- Sweeney, 1994 — *Sweeney A.* A Celebration of Oral Creativity. Kuala Lumpur, 1994.
- Voorhoeve, 1963 — *Voorhoeve P.* List of Malay manuscripts in the Library of the RAS, London. — Journal of the Royal Asiatic Society, 1963.
- Wilkinson, Winstedt, 1961 — *Wilkinson R.J., Winstedt R.J.* Pantun Melayu. Cetakan ke-4. Singapura, 1961.
- Winstedt, 1935 — *Winstedt R.O.* A History of Malaya. L., 1935.
- Winstedt, 1957 — *Winstedt R.O.* Sanscrit Words in Malay. — Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London. L., 1957, vol. XX.
- Zahir Ahmad, 1993 (1) — *Zahir Ahmad.* Hikayat Hang Tuah: Analisis Isi dan Fungsi, Berita Publishing Sdn. Bhd. Kuala Lumpur, 1993.
- Zahir Ahmad, 1993 (2) — *Zahir Ahmad.* Sejarah Melayu: Analisis Isi dan Fungsi, Berita Publishing Sdn. Bhd. Kuala Lumpur, 1993.

Печатные издания «Повести о Бедняке»

- Hikajat Si Miskin.* Ch. A. van Ophuisen (ed.). Leiden, 1916.
- Hikayat Si Miskin.* D. Madjoindo (ed.). Djakarta, 1958.
- Hikayat Si Miskin.* Singapore, 1857, 1871, 1879, 1884, 1886, 1888, 1894, 1903, 1915.
- Hikajat Si Miskin.* J.S.A. van Dissel (ed.). Leiden, 1897.
- Si Miskin Maharaja Marakarma.* Johor Bharu, 1958.
- Hikayat Marakarma.* Ed. Inon Shahrudin Abdul Rahman. Kuala Lumpur, 1985.

Рукописи «Повести о Бедняке»

- Klinkert 47, Leidsche Universiteits Bibliotheek.
- Mal.-pol. 74, Bibliothèque Nationale de Paris.
- Mal.-pol. 75, Bibliothèque Nationale de Paris.
- Raffles Malay 53 (A), RAS, London.
- Cod.Or. 3319, Leidsche Universiteits Bibliotheek.
- Col. Van de Wall 175, 176, 177, 178 (fragm.). Museum van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.
- Bat.Gen.384, Museum van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.
- Schoemann V 24, Preussische Staatsbibliothek, Berlin.
- MS 37071, 174239 (B), SOAS, London.

УКАЗАТЕЛЬ ИМЕН СОБСТВЕННЫХ, ТОПОНИМОВ И НАЗВАНИЙ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ИЗ ВВЕДЕНИЯ, КОММЕНТАРИЯ И ПРИМЕЧАНИЙ К ПЕРЕВОДУ

- Абдуллах бин Абдулкадир ал-Мунши 14
Австралийский национальный университет 14
Азиатский музей 10
Андар-Семандар (тж. Андар-Мандар), озеро 22, 506
Анта-Беранта, княжество 26, 27, 505, 507
Антабога 509
Ахмад Берамка 10, 11, 12, 30
- Банджаран Сари, сад 509
Батавия 11, 30
Батара Бисну 22, 508
Батара Гангта 22, 508
Батара Индра 28, 505
Баузани (Баусани) А. 18, 21
Бедняк см. Индра Анггаса
Берджентера, гора 20, 506
Берлин 12
Берма Индра (персонаж «Повести о Маракарме») 20, 28
Бима 509
Бима, султанат 508
Ближний Восток 16
Болдырева М.А. 10
Брагинский В.И. 10, 14, 16, 34
Буджангта Индра (персонаж «Повести о Бедняке» и «Повести о махарадже Маракарме») 19, 20, 22–27, 33, 508, 509
- Ви Касума 503
Винстедт Р.О. (Winstedt R.O.) 16–18
Вишну 508
- Деви Ратна Сари Танджу Майя (персонаж «Повести о Маракарме») 26, 508
Джакарта 12, 13
- Индра, см. тж. Батара Индра 19, 506, 509
Индра Анггаса (Бедняк), персонаж «Повести о Бедняке» и «Повести о махарадже Маракарме») 12, 19, 27, 504
Индра Дева (персонаж «Повести о Бедняке») 13, 19, 20, 27, 504
Индра Логам, тж. Индра Лок, 509
Индра Чита Нара Вангса (персонаж «Повести о махарадже Маракарме») 20, 22
Индия 16
Иран 16
- Канберра 14
Кауравы 510
Кемала Хикмат, княжество 505
Королевское Азиатское общество 29
Куала-Лумпур 14
- Лейден 12
Лихачев Д.С. 28
Лондон 12, 29
- Маджапахит 503
Максвелл 14
Малай Кисна (персонаж «Повести о Бедняке» и «Повести о махарадже Маракарме») 27
«Малайские родословия» 27, 505
Марр А. (Marre A.) 503
Маракарма 12, 13, 19–28, 504, 505
Махмуд см. Махмуд Менгиндра
Махмуд Менгиндра (персонаж «Повести о махарадже Маракарме») 23, 26–28, 33, 510
Менгиндра Данта Рупа (персонаж «Повести о махарадже Маракарме») 13, 20, 22, 23, 26, 28, 505, 510

- Менгиндра Сари (персонаж «Повести о Бедняке» и «Повести о махарадже Маракарме») 22–24, 27, 503
- Мендам Берахи (тж. Дендам Берахи), сад 505
- Мерчу Индра, княжество 19, 505
- Мухаммад Бакир б. Усман б. Фадли 11, 30, 31
- Нагагини 509
- Нила Кесума, она же Майанг Менгурей (персонаж «Повести о Бедняке» и «Повести о махарадже Маракарме») 19, 503
- Нила Чахайя (персонаж «Повести о Бедняке» и «Повести о махарадже Маракарме») 24
- Нусантара 20
- Ост-Индская компания 508
- Пандавы 509, 510
- Париж 12
- Парижская национальная библиотека 13
- Пелинггам Чахайя, княжество 505
- Печинонган (квартал в Батавии) 11
- «Повесть о Бедняке» («Повесть о Си Мискине») 12–14, 17–22, 26, 27, 33, 504, 505, 506
- «Повесть о Бикраме Датъе Виджайе» 17
- «Повесть о Деве Манду» 29
- «Повесть о Лангланге Буане» 17
- «Повесть о Маракарме» см. «Повесть о Бедняке»
- «Повесть о махарадже Маракарме» 10, 12–14, 18–22, 25–27, 29, 32, 33, 503–506, 508
- «Повесть о победоносных Пандавах» 29
- «Повесть о Семпурне Джайе» 11
- «Повесть о Серенгте Байю» 17
- «Повесть о Сукарне и Сукарни» 17
- «Повесть о Шамс ул-Бахрейне» 26
- «Повесть о Шах-и Мардане» 17, 18
- «Повесть об Ахмаде и Мухаммаде» 17
- «Повесть об Индрапутре» 17, 18, 26, 33, 508
- «Повесть об Индре Джайе» 17
- «Поэма о Бидасари» 508
- «Поэма о Кен Тамбухан» 10
- Праудфут Я. 34
- Пропп В.Я. 18, 20, 26
- Пуспа Индра (персонаж «Повести о Бедняке» и «Повести о махарадже Маракарме») 27
- Пуспа Сари, княжество 19, 505
- Ратна Лела Менгерна Сари (персонаж «Повести о махарадже Маракарме») 504
- Рум Шах 33, 509
- Русь 505
- Рэффлз С. 12, 14
- Салам уд-Дин, отшельник (персонаж «Повести о Шах-и Мардане») 17
- Самад Ахмад А. 15
- Санкт-Петербург 10
- Санкт-Петербургский филиал Института востоковедения РАН (СПбФ ИВ РАН) 10, 13
- Сафирин б. Усман (б. Фадли) 11
- Секанда (тж. Сеганда) 508
- Сингапур 13
- «Сказание о санг Боме» 506
- Сумбава, о. 508
- Танджу Майя (тж. Танджук Майя Пурва, Туджумая) 508
- Фадли («династия» книжников) 11, 31
- Фирин см. тж. Сафирин б. Усман 31
- Франк (доктор) 10, 11
- Хамид см. Хамид Менгиндра
- Хамид Менгиндра см. тж. Менгиндра
- Данта Рула (персонаж «Повести о махарадже Маракарме») 12, 27, 33, 510
- Чахайя Хайрани (персонаж «Повести о Бедняке» и «Повести о махарадже Маракарме») 21
- Шамбер-Луар А. 34
- Шафьян б. Усман б. Фадли 31
- Шах Гентар Алам (персонаж «Повести о махарадже Маракарме») 22, 23, 26, 33
- Шива 12, 19, 509
- Шри-Ланка 12, 19

ПОВЕСТЬ О БЕДНЯКЕ (Hikayat Si Miskin)

Краткое изложение сюжета по изданию
Hikajat Si Miskin, Djambatan & Gunung Agung. Djakarta, 1958

В стране Анта-Беранта, где правит могущественный махараджа Индра Дева, влачили нищенское существование Бедняк (в прошлом — небожитель, изгнанный с небес на землю) и его жена, преследуемые всеми и вынужденные питаться отбросами. Однако, когда жена Бедняка забеременела, отношение людей к ним переменилось: торговцы на базаре стали даром предлагать им кушанья, и даже сам раджа даровал Бедняку ветку с плодами манго из своего сада, о которой мечтала его жена.

Вскоре у супругов родился сын, названный Маракармой («рожденный в бедствиях»), и с его рождением в семью пришла удача: отец неожиданно нашел в земле кучу золота. Поняв, что именно сын изменил его судьбу, Бедняк его именем умолил богов сотворить чудо и создать на земле княжество, названное им Пуспа Сари. Вскоре у Бедняка с женой, называющихся теперь махараджей Индрой Ангкасой и принцессой Ратной Деви, родилась дочь Нила Кесума. Княжество их богатело и процветало, что вызвало зависть соседа, махараджи Индры Девы.

Индра Дева посылает к Индре Ангкасе подкупленных звездочетов, и те делают ему ложное предсказание: сын и дочь раджи принесут ему в будущем несчастье, и следует как можно скорее изгнать их. Невзирая на мольбы жены, Индра Ангкаса изгоняет сына и дочь. За это его постигает жестокая кара: вскоре его страну охватывает огромный пожар, и все княжество сгорает дотла. Жители его расходятся кто куда, а раджа с женой снова возвращаются в свое нищенское состояние.

Маракарма и Нила Кесума, блуждая по лесу, попадают в места, которые посещают божества-дэвы и прочие сверхъестественные существа, посещают и священную гору Берджентера. У всех повстречавшихся на пути Маракарма учится волшебству.

Однажды юноше удастся поймать птичку, и, оставив сестру с птичкой в руках, он отправляется в ближайшую деревню справиться огня, чтобы зажарить добычу. Один из жителей деревни принимает его за вора и, связав, бросает в море.

А Нилу Кесуму находит в лесу охотящийся там молодой раджа Менгиндра Сари из страны Пелингам Чахайя. Он забирает девочку к себе во дворец и нарекает именем Майанг Менгурей. Спустя некоторое время молодые люди соединяются в браке.

Связанного Маракарму волны выбрасывают на берег моря, и его находит живущая в плену у великанов юная принцесса Чахайя Хайрани. Они замысливают побег, в этом им помогает капитан проходящего мимо корабля, который берет их на борт. Соблазнившись красотой юной принцессы, капитан неожиданно сталкивает Маракарму за борт. Его берет в пасть огромная рыба и, уступая его просьбам, плывет следом за кораблем.

Корабль приплывает в страну Пелингам Чахайя, где с молодым мужем-раджей живет сестра Маракармы — Нила Кесума, она же Майанг Менгурей. Маракарму на берегу подбирает старуха-цветочница Ненек Кебайан. Юноша поселяется у нее и помогает ей плести гирлянды. Послав старуху продавать цветы на корабль, где томится его суженая, он с помощью цветов дает о себе знать. Вскоре Маракарма, его сестра и принцесса Чахайя Хайрани счастливо воссоединяются, капитана же казнят.

Маракарма едет в страну, где живут его родители, и застает их в ужасной бедности. Волшебством он снова создает княжество Пуспа Сари и привозит к родителям сестру с мужем и молодую жену.

Узнав, что величие и слава Маракармы и его семьи возросли еще более, махараджа Индра Дева сгорает от зависти и решает идти войной на страну Пуспа Сари, собрав всех своих вассалов и войско. На стороне Маракармы выступают его тесть и свекор его сестры, к ним присоединяются и побратимы Маракармы — раджи духов, спустившиеся со своим воинством с небес.

Маракарма одерживает победу. Умирая, Индра Дева поручает его заботам свою дочь, принцессу Нилу Чахайю. Маракарма выдает ее замуж за своего шурина Буджанггу Индру, который воцаряется на престоле страны Анта-Беранта вместо покойного Индры Девы. Маракарма и Чахайя Хайрани поселяются в княжестве Кемала Хикмат, а Менгиндра Сари сменяет на троне страны Пелингам Чахайя своего отца.

НАЧАЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ «ПОВЕСТИ О МАРАКАРМЕ»

(рукописи С 1967 и В 2506)

С 1967	В 2506
(p. 1a) Alkesah. Maka tersebutlah riwayat seri Maharaja Marakarna. Adalah kira-kira tiga bulan baginda itu telah berkawin dengan <i>permaisuri</i> Cahaya Hairani, seketika baginda kembali dari negeri Mercu Indera lalu ke negeri <i>baginda</i> yang bernama negeri Kemala Hikmat. Maka isteri baginda permaisuri Cahaya Hairani itu pun hamillah adalah kira-kira sebulan antaranya. Maka terhabarliah <i>kepada</i> segala raja-raja dan menteri hulubalang.	(p. 1) Alkesah maka tersebutlah riwayat seri Maharaja Marakarna. Maka. <i>Maka</i> adalah <i>antara</i> kira-kira tiga bulan <i>lamanya</i> baginda itu telah berkawin dengan <i>seorang puteri yang bernama tuan puteri</i> Cahaya Hairani. <i>Maka</i> seketika baginda <i>akan</i> kembali dari <i>dalam</i> negeri Mercu Indera lalu <i>akan pergi</i> ke <i>dalam</i> negeri yang bernama negerinya Kemala Hikmat. Maka <i>pada masa itu</i> isterinya baginda permaisuri Cahaya Hairani itu pun hamillah ada kira-kira satu <i>dua</i> bulan antaranya. Maka terhabarliah pada segala raja-raja dan menteri hulubalang <i>itu....</i>

Конец В 2506, начало D 450

и соответствующий фрагмент С 1967

С 1967	В 2506
(p. 110b) Setelah sudah dilihat oleh perdana menteri akan orang-orang itu, maka perdana menteri itu pun segeralah pergi persembahkan kepada seri baginda keduanya. Maka titah seri baginda: Suruhlah olehmu seorang hulubalang pergi bertanya orang-orang itu apa maksudnya <i>ia itu</i> dating <i>dan dari mana datangnya</i> dan ia itu hendak kemana dan anak siapa? Setelah itu, maka perdana menteri itu pun menyembah lalu ia pergi menitahkan seorang hulubalang. Maka	(p. 299) Setelah sudah dilihat oleh perdana menteri akan orang-orang itu, maka perdana menteri itu pun segeralah pergi persembahkan kepada seri baginda keduanya. Maka titah seri baginda: Suruhlah olehmu seorang hulubalang pergi bertanya orang itu apa maksudnya dating <i>kemari</i> dan hendak kemana dan anak siapa? Setelah itu, maka perdana menteri itu pun menyembah lalu ia pergi menitahkan seorang hulubalang. Maka

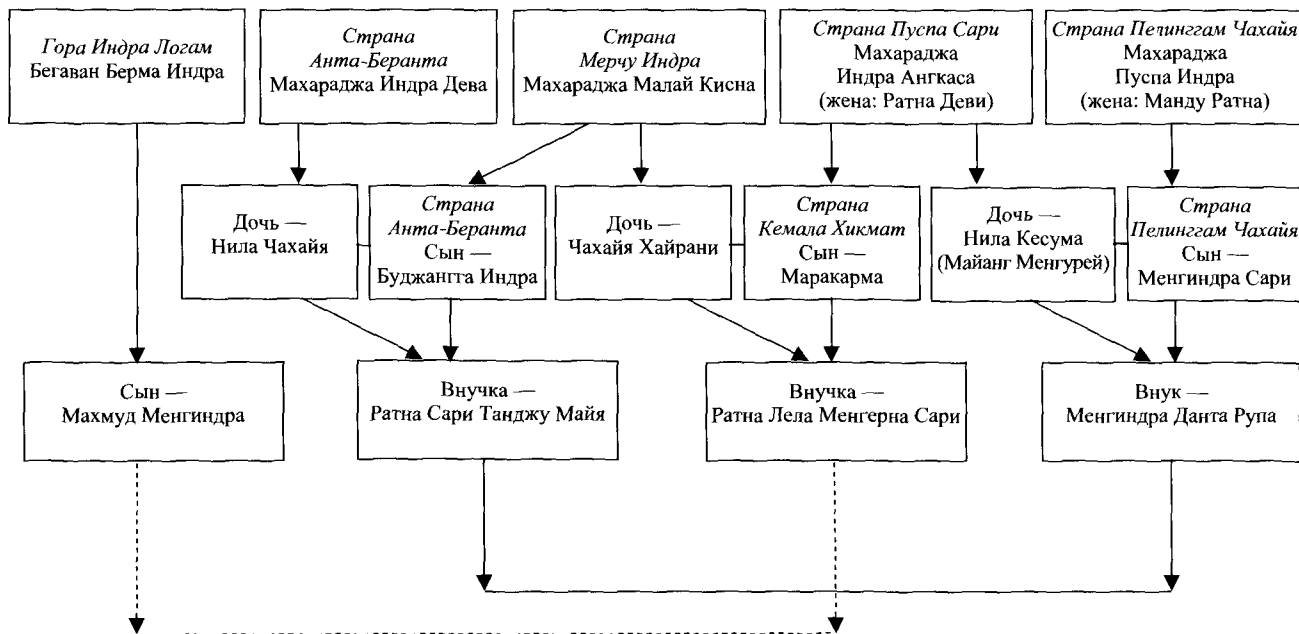
hulubalang itu pun segeralah bergendaraan seraya menacu kudanya pergi mendapatkan Raja Mengindera Danta Rupa dan Mahmud Mengindera. Setelah hulubalang itu sampai kepada tempat perhentian Raja Mengindera Danta Rupa, maka ia pun turun dari gendaraannya <i>seraya</i> mendapatkan Mahmud Mengindera lalu menyembah seraya dipersembahkan titah seri baginda sambil ia tercengang-cengang melihat rupanya Mahmud Mengindera dan Raja Mengindera Danta Rupa serta dengan beberapa heran seraya berpikir: Belun aku melihat orang yang demikian serupa dan <i>warna mukanya</i> itu serupa dan besarnya itu pun <i>sama</i>...	hulubalang itu pun segeralah bergendaraan <i>setra</i> menacu kudanya pergilah akan mendapatkan Raja Mengindera Danta Rupa dan Mahmud Mengindera. Setelah hulubalang itu sampai kepada tempat perhentian Raja Mengindera Danta Rupa, maka ia pun turun/<i>lah</i> dari gendaraannya <i>setra</i> mendapatkan Mahmud Mengindera lalu menyembah seraya dipersembahkan titah seri baginda sambil ia tercengang-cengang melihat rupanya Mahmud Mengindera dan Raja Mengindera Danta Rupa serta dengan beberapa heran seraya berpikir: Belun <i>sekali</i> aku melihat orang yang demikian serupa dan besarnya itu pun serupa... (fin du MS B 2506).
C 1967 (продолжение)	D 450 (начало)
...dan sikap <i>tubuhnya</i> itu pun bersamaan. Sungguh pun hulubalang itu bertanya, tetapi di dalam pikirannya itu amat heran sekali-kali. Apabila Raja Mengindera Danta Rupa melihat lakunya hulubalang itu tercengang-cengang, maka baginda itu pun bertitah: Hai, hulubalang, kamu persembahkan kepada baginda. Adapun dating kami <i>sekalian ini</i> dari bukit Indera Logam dan kami <i>keduanya</i> ini anak Begawan Berma Indera. Maka di (p. 111a) dititahkan olen paduka ayahanda melihat <i>termasyanya</i> segala ra-	(p. 1) Alkesah. Maka tersebutlah ceritanya raja Mengindera Danta Rupa kedua Mahmud Mengindera itu hamper sekali serupa warna tubuhnya dan kulitnya itu. Maka perdana menteri itu pun melihat kedua raja-raja itu serta dengan babarapa heran seraya ia berpikir: "Belun aku melihat orang yang demikian serupa dan <i>warna mukanya</i> itu serupa dan besarnya itu pun sama ...dan sikap <i>pantasnya</i> itu pun bersamaan. Sungguh pun hulubalang itu bertanya, tetapi di dalam pikirannya itu <i>terlalu</i> amat sangat heran sekali-kali. Apabila raja Mengindera Danta Rupa melihat lakunya hulubalang itu <i>menjadi</i> tercengang-cengang, maka baginda itu pun bertitah: Hai, hulubalang, kamu persembahkan kepada <i>baginda itu</i>, adapun datangnya kami ini <i>sekalian</i> dari <i>dalam</i> bukit Indera Logam dan kami ini anak oleh begawan Berma Indera. Maka dititahkan olen paduka anakanda melihat terma-

ra-raja dating kemari bermain-main, karena termasyhurlah habarnya yang negeri ini didatangan segala raja-raja bermain-main, sebab itulah maka kami sekaliannya dating kemari.	sya segala rara-raja dating kemari bermain-main karena termasyhurlah habarnya yang dalam negeri ini didatangi segala raja-raja bermain-main, sebab itulah maka kami sekaliannya datang kemari.
---	--

Завершающие отрывки С 1967 и D 450

C 1967	B 2506
(p. 146b) Setelah dilihat oleh Hamid yang orang-orang itu hendak mengamok, maka ia pun segeralah mengeluarkan suatu anak panah yang sakti, maka dipanahnya orang-orang itu. Maka seketika itu juga anak panah itu menjadi seekor naga terlalu besar dengan panjangnya dan ternganga mulutnya naga itu lalu dililitnya orang-orang yang empat belas sekaliannya itu dari batang lehernya sampai pada kakinya orang-orang itu. Setelah dilihat oleh Hamid (p. 147a) yang orang-orang itu telah terlilit oleh naga itu, maka kata Hamid kepada kawannya itu: Ikat orang-orang itu. Maka kawannya Hamid itu pun segeralah mengambil rutan dan oyot-oyot dalam hutan lalu dikatnya orang-orang itu. Setelah sudah diikatnya, maka naga itu pun menjadi anak panah pula. Maka Hamid itu pun mengambil anak panahnya seraya ditaruh kepada tempatnya pula. Setelah demikian, maka Hamid itu pun berangkat dengan kawan-kawannya serta orang yang empat belas yang telah terikat itu seraya menuju negeri Anta-Beranta. Demikianlah ceriteranya oleh sahib-ulhikayat. Wallahua'lam bissawab.	(p. 124) Setelah dilihat oleh Hamid Mengindera yang orang-orang itu hendak mengamok, maka ia pun segeralah mengeluarkan suatu anak panahnya yang sakti, maka lalu dipanahnya orang-orang itu. Maka seketika itu juga anak panah itu menjadi seekor naga terlalu amat besarnya dan panjangnya dengan ternganga-nganga mulutnya ular naga itu lalu dililitnya orang-orang yang empat belas sekaliannya itu dari batang lehernya sampai kepada kakinya orang-orang itu. Setelah dilihat oleh Hamid Mengindera yang orang-orang itu terlilit oleh naga itu, maka kata Hamid Mengindera kepada kawannya itu: Ikatlah orang-orang itu. Maka lalu dikatnya. Setelah sudah diikatnya, maka ular naga itu pun menjadi anak panah pula. Setelah orang yang terikat itu pun lalu dibawanya terus menuju ke dalam negerinya Anta-Beranta itu dengan sekalian kawan-kawannya itu adanya. Wallahua'lam bissawab.

РОДОСЛОВНЫЕ ГЕРОЕВ «ПОВЕСТИ О МАРАКАРМЕ»



SUMMARY

The present edition of the Malay romance *Hikayat maharaja Marakarma* (The Tale of maharaja Marakarma) is based on a manuscript from the St Petersburg Institute of Oriental Studies' collection and comprises the manuscript's facsimile in Jawi /Arabic/ script, its transliteration, Russian translation, commentaries, research article and addenda. In spite of its title, it is not the well-known Malay story by the name of *Hikayat Marakarma* (also called *Hikayat Si Miskin* — The Tale of a Poor Man), but its continuation, with a new generation of heroes as its main actors. The "new" *Hikayat maharaja Marakarma* exists in two manuscripts only, both of them belonging to St Petersburg Institute of Oriental Studies' collection. The manuscript used in the present edition can be dated 1844 or 1848 and was probably written by some writer or copyist from the lending library of Fadli family (Jakarta, Indonesia). This text was popular enough to be copied again around 1910 at the same library.

In the research article the plot of *Hikayat maharaja Marakarma* is analysed and compared with the "old" *Hikayat Marakarma* (or *Hikayat Si Miskin*) according to Propp's algorithm. Though both texts were composed strictly according to the rules of the *hikayat* genre, the proportion of "ceremonial ornaments" compared with the "basic structure" of the story in *Hikayat maharaja Marakarma* is much higher than in its "old" prototype and, in general, in the other traditional *hikayat*. These "ceremonial ornaments" are mainly related to protocol visits that the royal families pay each other at the beginning, they occupy no less than a third of the text and sometimes make the narrative slow and repetitive. It can be explained by the author's concern for symmetry on different levels: from plot and family relations to syntax. By the end of the story (left incomplete) the main purpose of its author becomes evident: he strived to draw a general picture of ontological harmony and balance reigning in the world where his heroes live, notwithstanding a certain loss of dynamism in his narrative style.

Научное издание

**ПОВЕСТЬ
О МАХАРАДЖЕ МАРАКАРМЕ**

*Утверждено к печати
Институтом востоковедения РАН*

Редактор *О.Д. Деоник*
Художник *Э.Л. Эрман*
Технический редактор *О.В. Волкова*
Корректор *И.И. Чернышева*

Подписано к печати 26.03.08
Формат 60×90¹/₁₆. Печать офсетная
Усл. п. л. 33,0. Усл. кр.-отт. 33,0. Уч.-изд. л. 31,5
Тираж 500 экз. Изд. № 8129. Зак. № 667

Издательская фирма
«Восточная литература» РАН
127051, Москва К-51, Цветной бульвар, 21
www.vostlit.ru

ППП "Типография "Наука"
121099, Москва Г-99, Шубинский пер., 6

ISBN 978-5-02-018412-1



9 785020 184121